12 MART 1971'DEN PORTRELER III

Sırrı Öztürk

Sorun Yayınları

Sevim Belli
Mihri Belli
Deniz Gezmiş
Keriman Kaçar
Sabahattin Kaçar
Sevinç Özgüner
Ş. Vecdi Özgüner
İsmet Öztürk
Orhan Savaşçı
Yusuf Küpeli
Münir R. Aktolga
Bingöl Erdumlu
Sina Çıladır
Namık Aşçı
Yılmaz Elmas
Habib Çalışkan
Ergün Ulusoy
Kâmil Güven
İsmail Atmaca
Yaşar Uzunlar
Asaf Taneri
Murat Maner
A.Vahap Mutlugün
Rıfat Güney
Bayram Akgün
Ayhan Tekin
Asım Güven

PORTRELER ÜZERİNE
SORULAR- ELEŞTİRİLER - CEVAPLAR
VE SON BİR DEĞERLENDİRME

Sırrı Öztürk
12 MART 1971'DEN PORTRELER III
Sorun Yayınları

Sorun Yayınları
12 Mart 1971'den Portreler F/1

SIRRI ÖZTÜRK

□

12 MART 1971'DEN PORTRELER III

Sorun Yayınları

□

Birinci Baskı: Eylül 1997

İkinci Baskı : Ekim 1997

©Yayın Hakkı : Sorun Yayınları

Baskı : Kurtiş Matbaacılık

ISBN 975-431-028-9 (Tk. No:)

ISBN 975-431-068-8 (III.Cilt)

SIRRI ÖZTÜRK

12 MART 1971'DEN PORTRELER III

Sorun Yayınları
Sırrı Öztürk
Akbıyık Değirmeni Sok. No: 33/A
Sultanahmet - Eminönü - İstanbul
Tel:0212.638 81 82 Fax:0212.638 81 72
Beyazıt V. D. 25541033508

Sorun Yayınları

Baş Musahip Sokak No:3 K/2 Cağaloğlu-İstanbul-34410
Tel.: (0 212) 511 08 29
Fax: (0212) 519 05 60

Türkiye'nin Ulusal ve Sosyal Kurtuluş Mücadelesinde direnen ve yaşamını yoğa sayan Devrimci ve Sosyalist Kadro'ların onurlu anısına ...

Yazarın Yayınlanmış Kitapları :

1. İŞÇİ SINIFI-SENDİKALAR VE 15-16 HAZİRAN-1976
   Olaylar/Nedenleri/Davalar/Belgeler/Anılar/Yorumlar.
2. OPORTÜNİZM YARGILANIYOR-1980
3. İLERİCİ YAYINCILIĞIMIZIN SORUMLULUĞU-1985
4. PARTİLEŞME SORUNU I-1986
5. PARTİLEŞME SORUNU II-1987
6. PARTİLEŞME SORUNU III-1988
7. 15-16 HAZİRAN-DERİNİŞİN ANILARI-1990
8. GECİKMİŞ BİR HESAPLAŞMA-1992
9. SOSYALİZMİN SORUNLARI ÜZERİNE
   AÇILIM TARTIŞMALARI (Anonim)-1992
10. DİSK "ÖREN TEZLERİ" VE
    SOSYALİST TAVIR (Anonim)-1992
11. 12 MART 1971'DEN PORTRELER I-1993
12. 12 MART 1971'DEN PORTRELER III-1994
13. 12 MART 1971'DEN PORTRELER III-1997
14. "TERÖRİST"İN GÜNLÜĞÜ-1995

İÇİNDEKİLER

Kitaptaki Kısaltmalar	11
Kitap Üzerine	13
12 Mart 1971'den Portreler III	15
Sevim Belli	15
Mihri Belli	15
Deniz Gezmiş	52
Keriman Kaçar	93
Sabahattin Kaçar	93
Sevinç Özgüner	122
Suat Vecdi Özgüner	122
İsmet Öztürk	147
Orhan Savaşçı	156
Yusuf Küpeli	170
Münir Ramazan Aktolga	199
Bingöl Erdumlu	221
Sina Çıladır	239
Namık Aşçı	249
Yılmaz Elmas	258
Habib Çalışkan	274
Ergün Ulusoy	288
Kamil Güven	304
İsmail Atmaca	309
Yaşar Uzunlar	323

Asaf Taneri 339
Murat Maner 352
A. Vahap Mutlugun 360
Rıfak Güney 374
Bayram Akgün 383
Ayhan Tekin 391
Asım Güven 400
PORTRELER ÜZERİNE SORULAR-ELEŞTİRİLER-CEVAPLAR VE SON BİR DEĞERLENDİRME 409

KİTAPTAKİ KISALTMALAR

TİP	: Türkiye İşçi Partisi
DPP	: Devrimci Proletarya Partisi
PDK	: Proleter Devrimci Kurultay
MDD	: Milli Demokratik Devrim
SD	: Sosyalist Devrim
İPSD	: İşsizlik ve Pahalılıkla Savaş Derneği
YİS	: Yapı İşçileri Sendikası
DDD	: Demokratik Devrim Derneği
DİSK	: Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
TKP	: Tarihi TKP
"TKP"	: "Türkiye Komünist Partisi" (Harici-Büro)
YTP	: Yeni Türkiye Partisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
GP	: Güven Partisi
AP	: Adalet Partisi
DP	: Demokrat Parti
CIA	: Amerikan Merkezî Haberalma Teşkilatı
SGÖ	: Sosyalist Gençlik Örgütü
DDKO	: Doğu Devrimci Kültür Ocakları
TÖS	: Türkiye Öğretmenler Sendikası
DÖB	: Devrimci Öğrenci Birliği
FKF	: Fikir Kulüpleri Federasyonu
TDGF	: Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu (Dev-Genç)
ASD	: Aydınlık Sosyalist Dergi
PDA	: Proleter Devrimci Aydınlık Dergisi
TMTF	: Türkiye Millî Talebe Federasyonu
TMGT	: Türkiye Millî Gençlik Teşkilatı
Dev-Güç	: Devrimci Güçbirliği
KDİKB	: Kocaeli Devrimci İşçi-Köylü Birliği
THKO	: Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu
THKP-C	: Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi

TİİKP	: Türkiye İhtilâlcı İşçi Köylü Partisi
TKP-ML	: Türkiye Komünist Partisi - Marksist-Leninist
SBF	: Siyasal Bilgiler Fakültesi
ODTÜ	: Ortadoğu Teknik Üniversitesi
İTÜ	: İstanbul Teknik Üniversitesi
DGSA	: Devlet Güzel Sanatlar Akademisi
AYÖKD	: Ankara Yüksek Öğrenim Kültür Derneği
İYÖKD	: İstanbul Yüksek Öğrenim Kültür Derneği
MBK	: Milli Birlik Komitesi (27 Mayıs 1960)
DGM	: Devlet Güvenlik Mahkemesi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TSİP	: Türkiye Sosyalist İşçi Partisi
TSP	: Türkiye Sosyalist Partisi
TSEKP	: Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi
SADA	: Sendikalar Arası Dayanışma Konseyi
TÜTED	: Tüm Teknik Elemanlar Derneği
İMO	: İnşaat Mühendisleri Odası
GSB	: Genç Sosyalistler Birliği
TÖB-DER	: Tüm Öğretmenler Birlik ve Dayanışma Derneği
DHD	: Demokratik Halk Devrimi
TÖDMF	: Türkiye Öğrenci Dernekleri Milli Federasyonu
İGD	: İlerici Gençler Derneği
İKD	: İlerici Kadınlar Derneği
VP	: Vatan Partisi
TEP	: Türkiye Emekçi Partisi
TYS	: Türkiye Yazarlar Sendikası
İSP	: İşçi Sınıfı Partisi
KP	: Komünist Partisi
SB	: Sovyetler Birliği

KİTAP ÜZERİNE

12 Mart 1971'den Portreler'in Birinci Cildi: Şubat 1993'de, İkinci Cildi: Mayıs 1994'de yayımlanma imkânına kavuştu. Üçüncü Cildin yayımlanması ise oldukça gecikmiştir. Bu gecikmeye, *Sorun Yayınları Kolektifi*'ne karşı sağlı "sol"lu ve çok yönlü kuşatma politikaları neden olmuştur. TMK'nun 8/1. Md. bir tehdit oluşturduğu süreçlerde, bizim açımızdan maddi-manevi kayıplarla geçen cezaevi yaşamında, *Portreler III*. Cildini kaleme alacak bir ortama sahip değildik. İkincisi, *Sorun Yayınları Kolektifi*'nin, Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların teorik yeniden üretimini bir üst basamağa sıçratma mücadelesinde, anılan-anılmayan çabaları, kitabın hazırlanmasını engellemiştir.

Elimizde olmayan bu gecikmeden ötürü okurlarımızın bizleri bağışlayacağını umuyoruz.

Kitapta tırnak ("...") içindeki alıntılar, bazı iddianame, belge, anı ve konu üzerine yazılan çeşitli kitaplardan yararlanarak alınmıştır.

12 Mart 1971'den Portreler, I., II., III. Cildleri, bu kitapla tamamlanmıştır. Kitaplar hakkındaki sözlü, yazılı, soru ve eleştirilere verilen cevaplarla birlikte toplu bir değerlendirmeyi öne çıkaran bir yazının kitabın sonuna eklenmesi uygun görülmüştür.

Sırrı Öztürk

12 MART 1971'DEN PORTRELER

III

SEVİM BELLİ
MİHRİ BELLİ

Türk Solu'nda eş ve arkadaş olarak siyasî mücadelede beraberliğini sürdüren insanlar düşünüldüğünde, Sevim ve Mihri Belli çiftinin adı ilk akla gelenler arasındadır. Siyasî mücadeleyi yazma eylemiyle birlikte götürenler arasında da bu çiftin adı önde geliyor. Tarihi TKP'den Reşat Fuat Baraner-Suat Derviş, daha genç kuşaklardan Sevinç Özgüner-Suat Vecdi Özgüner çifti, 1.TİP'den Behice Boran-Nevzat Hatko, Dev-Genç ve daha sonra THKP-C sanığı İlkay-Necmi Demir çiftlerinin isimleri de bu çerçevede sıralanabilir...

Anılan çiftleri zaman zaman yakından tanıma imkân ve fırsatını bulan biri olarak, bu türden bir evliliğin hangi temellerde buluşup devam ettiğini, aklımca araştırırdım. Taraflar bu konuyu ayrıntılı açmasa da, özel yaşamları, işleri, ürünleri, siyasî mücadeledeki seçimleri, polis, işkence ve mahkeme deneyimleri onlar hakkında varılacak yargının bazı ipuçlarını vermektedir. Devrimci mücadeledeki evlilikler, siyasî mücadelenin başarı ya da başarısızlıklarıyla nasıl yürütülmektedir? Aile kolektifi, düşünce ve davranıştaki kolektiflikler bir evlilikte nasıl uyumlu sürdürülmektedir? İdeolojik-teorik-örgütsel farklılıklar, eşler arasında tartışma ve çatışmalar nasıl ve hangi yöntemlerle çözüme kavuşturulmaktadır. Aile kolektifi devam ettiğine göre, devrimci insanların evliliğinin "sırrı" nerede yatmaktaydı? Sınıflı bir toplumdaki üretim, mülkiyet ve paylaşım ilişkileri çemberi içinde, sınıfsız, sömürüsüz, sınırsız bir dünya ideali için mücadele edenler, kapitalizmin her türden yabancılaştırması karşısında nasıl bir "denge" kuruyordu? Para, mal, mülk, konformizm, işbölümü, paylaşım, çoluk-çocuk vb. ilişkilerde "trafik" nasıl idare ediliyordu? Doğrusu konu karmaşıktı...

Taraflar bu ve benzeri konular üzerinde açıklama yapmasa da insan bu evliliklerin "encamı" hakkında bazı işaretleri almakta gecikmezdi. Hele içinden ve dışından oldukça fazla darbe almış Devrimci ve Marksist Sol cenahımızda evlere şenlik öyle evlilikler vardı ki ...

Aile kolektifi hakkında, siyasi edebiyatada konu olan bir çok değerli arkadaşlıkları anmadan edemiyoruz. Kitaplara konu olmuş bazı saygıdeğer çiftlerin evliliklerini mutlaka anıyoruz. Karı-koca Rosenberg'ler, Madam Quri-Piyer Quri, Çehov çifti, tutarlı siyasî arka-daşlığın, birlikte çalışmanın ve üretimin, bir davası olan kişiliklerin eşsiz örnekleri arasındaydı. Bu kişilikler sevgi ve dava arkadaşlığı konusunda temiz izler bırakmıştı. Şarlo 'nun aşkları, Aragon 'un bu konudaki dizeleri, kapitalist kuşatmalar altındaki insanlığa tutuna-cak umut adacıkları sunuyordu. Kurşuna dizilen komünistlerin, Ge-rilla yaşamını bilinçle seçenlerin, faşizmin idam sehpalarına diren-genlikle çıkan eşlerin arkadaşlıkları bizi daima derinden etkiliyor-du. İşçi sınıfı ve emekçi halkların evlilik konusundaki tavırları, ta-rihsel anılar, öykü ve efsanelerdeki aşklar ayrı ayrı malzemelerle, evlilik konusundaki bilgilerimizin gelişiminde etkili oluyordu.

Türkiye coğrafyasındaki üretim, mülkiyet ve paylaşım ilişkiler ağı nasılsa, bu koşullarda ve mücadele alanında rol üstlenmiş devrimcilerin evlilikleri de bu ilişkiler ağından etkilenecekti. Devrimci ortamımızın ideolojik teorik-örgütsel boyutu hangi düzeyde ise, devrimci aile kolektifinin düzeyi de bu sürece uyumlu ya da benze-ri bir biçim alacaktı. Evliliğin sürdürülüş ünde bazı ilkeselliklerin korunup gözetilmesinin elbette ki büyük rolü vardı. Tarafların her türden donanımı evliliğin kaderini belirliyordu. Kolektif yaşam bir donanımı gerektiriyordu. Bazen de yapılan bu türden "teorik" so-yutlamaların tersi de çıkıyordu. Velhasıl, evlilik, sevgi, aşk, vb. iliş-kilerde dışardan bakanların pek akıl edemediği etkenler de vardı. Bazı evliliklerin nasıl yürüdüğüne, dışardan bakıp akıl yürütenler değil, bizzat yaşayanlar, evliliği sınayıp-deneyenler karar verebilir-di.

Sevim-Mihri Belli evliliği ve Mihri Belli'yi öne çıkaran anlayış-lar üzerine, Sevim Belli 'nin bir eleştirisini burada anmak gerekiyor. Sevim Belli bir panelde, kendisini "Mihri Belli 'nin eşi" olarak tanı-tanları şu sözlerle kınamıştı: "Ben, Sevim Belli 'yim; beni Mihri 'nin

eşi olarak tanıtmanız doğru değildir. Bu tanıtma benim kişiliğimi gölgelemektedir, ayrıca hem siyasî açıdan hem de sosyal nezaket açısından yanlıştır. Benim kişiliğimi ve kimliğimi Mihri'nin eşi sıfatının ardına indirgeyerek açıklayamazsınız. 1951 Tevkifatında da, benim ismim Mihri'ninkinden önce anılırdı: Sevim'in nişanlısı ya da eşi Mihri Belli diye... Bilmem anlaşıldı mı? Bundan sonra beni bu biçimde anmayın, lütfen!.."

Sevim ablanın bu çıkışı, paneli izleyenlerce çok sevimli karşılanmış ve coşkuyla alkışlanmıştı.

Ezilen halklardan Kürtler, özellikle de Aleviler kadına değer vermeyen anlayışlardan hoşlanmaz; Aleviler, "biz kadınperestiz" sözünü boşuna söylemez, aile kurumuna ve kadına verdikleri değeri böyle ifade ederler. İslami değer yargılarından önceki Doğu geleneklerinde de aile kurumunda kadın önde gelir.

Peki devrimci ve komünistler, henüz "Komünist Cennet" ütopyasını gerçekleştiremediklerine göre, aile kolektifi sorununu nasıl çözüme kavuşturacaktı? Herhalde eşler bu konuda büyük acılar çekerek aşk ve sevgi sorununu tanımaya çaba gösterecekti!.. Burjuva toplumunda ilerici kurumlaşmaların güçlüklerini yenme azmi ve kararlılığıyla devrimciler de "evlilik" kurumunu deneyecekti.

Sevim Belli, eşi ve mücadele arkadaşı Mihri Belli'yi öğrencilik yıllarında tanımıştı. 1951 Tevkifatını birlikte göğüslemişlerdi. Hapis yatmış, sürgün edilmiş, hekimlik yapılmasına izin verilmemiş, yurtdışına çıkarak, başka ülkelerde bu "şansını" elde edebilmişti. Aile kolektifi yalnızca 1951'lerde değil, toplumun her altüst oluşunda, 1960, '70, '80'li yıllarda da cezaevi ile tanışacak, "illegale" düşecek, yurtdışına çıkmak durumunda kalacaktı. Bu aile kolektifinin doğru dürüst beraberliği, üretimde rol üstlenmesi, çocuk yapması ve diledikleri biçimde yaşamlarını sürdürmesi ancak roman ve film senaryolarına konu olacak düzeyde ilginçtir. Bu "ilginç" görüntüler, bu coğrafyada devrimci ve komünist olmanın nasıl bir bedel ödeyerek elde edileceğinin bazı işaretlerini sunduğu gibi, ülkedeki kapitalist anarşinin ne olduğunu da gözler önüne sermektedir.

Sevim abla kaleme aldığı anılarında, çocukluğunu, geldiği aile ortamını, eğitimini, TKP ile nasıl tanıştığını, eylemlerini, evliliğini,

1951, '60, '70, '80'li yıllardaki tutuklanışlarını, yargılamalarını, savunmalarını, yurtdışına nasıl ve neden çıktıklarını, işsizliğini, mesleğini icra edemeyişini, çok yönlü baskı, engel, provokasyon vb.'lerini ayrıntılarıyla yazmıştır. (Sevim Belli, *Boşuna mı Çiğnedik?* 1994, Belge Yayınları-İstanbul). Tarihi TKP'nin serüveninde rol üstlenmiş kişiliklerin anı, inceleme vb. malzemelerin gecikmeden genç kadrolara sunulması çok önemli bir eylemdir. Çok gecikmişte olsa Sevim Belli'nin bu çalışması, Tarihi TKP'nin iç hesaplaşmasına katkı getirecektir. Kaleme alınanlar eliştirel katkılarla okunacak, TKP ve tarihimiz hakkında ortaya sürülen bilim ve akıldışı spekülasyonları kurutacak, çok yönlü idealizasyon ve mistifikasyonları aza indirecektir. Bunun böyle olması bizlerinde özlemidir. Bu özlemlerimiz gerçekleştirilmeden toplumda hayatı ve mücadeleyi kucaklamaya aday bir İSP ya da KP oluşturulamayacaktır, diye de düşünüyoruz.

Benzeri anıları Mihri Belli'de kaleme almıştır. Bu anılarda da, Tarihi TKP'nin tanınması, eleştirilmesi ve bu geleneğin artısı ve eksisinin ortaya çıkarılarak aşılabilmesi için oldukça çok malzeme bulunmaktadır. (Mihri Belli'nin Anıları-*İnsanlar Tanıdım 1-2*, 1989-'90, Milliyet Yayınları-İstanbul). Mihri Belli'nin anı ve yazılarını daha çok yurt dışındayken kaleme alma olanağına kavuştuğu anlaşılmaktadır. Biz bu malzemelerin büyük bir titizlikle okunmasından ve eleştirel katkı getirilmesinden yanayız.

Sevim ve Mihri Belli çiftinin portrelerini tam olarak kavrayabilmek için *Portreler (I,II,III.* ciltler)den önce anılan anı vb. eserlerin okunmasını daha doğru bulmaktayız. Bizim burada kaleme almak istediklerimizin amacı böylece daha iyi kavranacaktır, diye düşünüyoruz.

Mihri Belli ismi, 1940-'45 TKP Tevkifatından sonra illegal olarak kurulan İlerici Gençlik Birliği sürecinde öne çıkacaktı. Daha sonra legal olarak kurulan Yüksek Tahsil Gençlik Derneği'nin de Tarihi TKP ile bağı olacaktı.

Mihri Belli, öğrencilik döneminde, tıpkı Deniz, Mahir, İbo'ların devrimci düşünce davranışlarına benzer bir yaradılışta olan bir devrimciydi. Kendisine, ataklığından olsa gerek boşuna "Kovboy" la-

kabı takılmamıştı. Mihri Belli'nin Tarihi TKP'deki yeri ve mücadelesi, TKP adını kullanan siyasî mültecilerinden, "Harici Büro"daki Zeki Baştımar, İsmail Bilen vb.'lerinden farklı biçimde değerlendirilmekteydi, bizim siyasî mücadeleye ilgi duyduğumuz ve gözümüzü açtığımız dönemlerde...

Tarihi TKP'nin ülkedeki kadroları (İç Komünistler), "Harici Büro"da kümelenen siyasî mültecilere (Dış Komünistler) nazaran bize daha yakın ve "sevimli" geliyordu. Reşat Fuat Baraner, Dr. Hikmet Kıvılcımlı, Mihri Belli isimleri, somut, görünen, bilinen, kendileriyle konuşma, tartışma fırsatı ve imkânı bulunabilen kişiliklerdi. "Harici Büro" dakiler ise, SSCB'nin dış politikasının güdümünü kabullenerek "zaman ve mekândan münezzeh" bir duruma düşmüştü. Onları bir türlü sevemiyor, tarzı-siyasetlerini onaylayamıyorduk. Ülkede "Harici Büro" idealizasyonuna meyilli ve ona bel bağlayan, TKP çağrışımıyla devrimciliğini sürdürdüğünü sananlar (idare edenler) olduğu gibi, bu tür bir örgütlenmeyi şiddetle eleştiren, zaman zaman karşı koyan, dahası onları birer "entrikacı" olarak değerlendirenler de vardı. TKP değerlendirmeleri, bilimsel değer yargılarıyla değil de, kimi zaman hamasete varan, kişilerin anlatımını öne çıkaran bir çerçevede yapılmaktaydı. TKP'nin tarihi süreklilik ve kopuş çizgileriyle, ideolojik-teorik-örgütsel yapısı ekseninde eleştirilmeliydi ki, hamasetin, çeşitli idealizasyon ve mistifikasyonların etkisi aza indirilebilinsin. Bu türden bir yöneliş ve yaklaşım, SSCB, Çin, Halk Demokrasilerinde de hükmünü sürdürmüştü. Bir yandan emperyalizmin sözcüleri, öte yandan sol geçinen çevreler yaptıkları değerlendirmelerde, söze Stalin, Kruşçev, Brejnev, Mao, Enver Hoca, Tito vb. diye başlıyor, fakat hiç bir zaman PARTİ demiyorlardı. Çünkü PARTİ diye söze başlandığında, sosyalizm adına yapılan yanlışlıkların özü (bir ölçüde de olsa) meydana çıkacak, bu türden yüksek bir bilinç kadrolara aşılanacaktı. Sosyalist devrimde ve kuruculuk döneminde kolektif aklın, bilincin ve eylemin hükmü geçerliydi. Sosyalist ilişkilerdeki kolektiflik, her türden kişiselliği, kişiye tapınmayı reddediyordu.

Türk Solu'nda da çoğu kez, PARTİ düşüncesi yerine, TKP'de kimi roller ve sorumluluklar üstlenmiş kişilerin "paşa gönüllerince" anlatılan-yazılan şeyler daima önplanda tutulmuştur. Sık sık tekrar-

ladığımız gibi: "Bizim hiç bir zaman Marksist-Leninist-PARTİMİZ olmadı" sözü, boşuna söylenmemiştir. Evet TKP tarihi, bizim tarihimizdir. Bu süreçte kimi roller üstlenen kişilikler bizlerden önce bu yollardan geçmiş saygıdeğer insanlardır; Hareketimizin yolaçıcılarıdır, onların mücadelesine ebedî saygı göstermeden, bizi vareden bu tarihimizi sahiplenmeden geçmişle hesaplaşma yapılamaz ve bu süreç eleştirel katkılarla aşılamaz. Fakat TKP'nin tüzük-programı, yaptığı eylemleri, 4 Kongresi, içindeki ayrışmaların ideolojik-teorik-örgütsel boyutu, İç ve Dış Komünistlerin konumları, "Harici Büro"nun büyük bir disiplinsizlikle kendini parti ilan edişi, Devrimci ve Marksist gelenek, ahlak ve moralden uzak yaklaşımların giderilemeyişinin sebepleri, sosyal kimlik ve kişilik sorunları vb. gibi hayatî sorunlarımız Devrimci Oturumlarda, kadroların sorumluluğunda tartışılamamış, çözüm yöntemleri üretilememiştir. TKP, Kongre, Konferans ya da Kurultaylar düzenleyerek PARTİ olabilmenin gereklerini yerine getirememiştir. TKP'nin işlevsel olamayışı, süreklilik içinde deneyimini aktaramayışı ve kendini yenileyemeyişi, yalnızca oportünist sağ teslimiyetçi eğilimlerin işbaşına geçişi, ya da burjuvazinin uygulayageldiği baskı ve terör ile izah edilemezdi. PARTİ ve "*Partileşme Sorunu*" bilimsel ve bilinen ilke, kural ve normlardan uzaklaştırıldıkça, kişisellik, bireycilik, keyfilik gibi, komünist harekette asla olmaması gereken rahatsızlıkların boy vermesi de kaçınılmaz olarak TKP'nin bir türlü PARTİ olamayışını etkilemiştir. TKP, Marksizm-Leninizmin yöntemleriyle ancak eleştirilebilinir. Eleştiri ve geçmişle hesaplaşma teori-pratikte devrimci bir kopuşu gerçekleştirmek, Türkiyenin sosyal devrimine Ulusal-Sınıfsal-Evrensel ölçekte katkı getirmek ve PARTİ ataklarını giderip *Hareketi* tek merkezde buluşturmak için yapılır. Bunún dışındaki örgüt atakları ancak burjuvaziye kalp ilacı anlamını taşımaktadır. İçtenliğinden ve dürüstlüğünden asla şüphe etmediğimiz kimi kadroların örgüt atakları, ancak sosyal devrim konusunda gösterdiği ideolojik-teorik-örgütsel donanımı kazanma sürecinde sınanıp-denenmektedir. Bu türden bir başarıyı ise, şimdiye kadar hiç bir kişi, grup ya da örgütün yerine getirdiğini söyleyemiyoruz.

Sevim ve Mihri Belli'nin "serüveni" bu açıdan ilginç ve öğretici derslerle doludur. TKP'deki bütün kişiliklerin anılarını yazması

ve eleştirilerek yerli yerine konulmasıyla PARTİ ve *"Partileşme Sorunu"* gibi hayatî konularımız daha bir açıklık kazanacaktır. İşçi sınıfının siyasal ve sendikal birliğinin gerçekleşmesi, tarihimizdeki yanlışlardan kopuş sürecinde göstereceğimiz teorik/pratik etkinliğe bağlıdır. Bu kopuş geleceği kazanabilmemiz açısından hem gerekli hem de zorunludur.

Mihri Belli, ülkedeki komünistlerden biri olarak önemli bir dönemi yaşamıştı. İspanya İç Savaşı ile Yunanistan Gerilla Savaşına katılışı, ABD'de eğitim görmesi, Çin'deki devrime katılmak isteyişi, ülkeye dönüşü ve "ara rejim" şartlarında "illegale" dönüşü ayrı ayrı tartışmayı gerektiren konular arasındadır. S. Belli, onun için "Devrimin gezgin şövalyesi olma özlemini taşıdığını" ileri sürmektedir. Bu tartışmalar, PARTİ düşüncesini pekiştirip zihinlerde biçimlendirsin diye yapılmaktadır; kişiselliğe düşmek ya da kişileri yüceltmek gibi bir sebeple değildir. Asla!.. TKP tarihindeki olumsuzluklar ve kişisel bayağılıklar yeterince "etkili" olmuş, kazanılacak kadroları da uzaklaştırmıştır. Gündemdeki amaç, yeterince bol olan olumsuzlukları sürdürmek değil hesaplaşarak aşmaktır.

1960-'70 sürecinde çoğu Mihri Belli'nin ağzından dinlenilen böyle bir hayat hikayesi karşısında hiç bir komünistten ciddî bir uyarı ya da eleştiri gelmemiştir. Mihri Belli ve ondan sonra gelen Devrimci ve Marksist Sol Kadro'lar, İspanya İç Savaşına, Yunanistan Gerilla Savaşına, ABD'de eğitim görmeye, Çin Devrimine katılmaya ve Mihri Belli'nin anılarında öne çıkan bütün seçeneklerinde kişilerin bireysel tercih ve kararları hakimdir; bu kararlarda PARTİ iradesi, düşüncesi ve onayı yoktur. PARTİ iradesini gölgeleyen anı vb. malzemelerin birer olumlu maya çalması ve tohum ekmesi nasıl düşünülebilir? Nesnel ölçüler içinde TKP tarihi nasıl öğrenilebilir? Sorunlarımız nasıl çözüme kavuşabilir?

Çok şükür günümüzdeki devrimci ve genç militan kadrolar, her şeye rağmen (ve hiç olmazsa), "PARTİ" düşüncesini kavramaya yönelmiştir, çok büyük kayıplardan ve neden sonra!..

Bu türden bir parti tarihi anlayışı yalnızca Mihri Belli vb.'lerinde değil, daha kötüsü, İsmail Bilen'in yazı ve kitaplarına da konu olmuştur. Bu iki anlayış Türk Solu'nda yeterince sınanıp-denenmiştir;

ayrıca açığa da vurulmuştur. Bu iki uçlu yanlışlık karşısında uzlaşmacı, orta yolcu ya da merkezci öteki bütün anlayışlar da sosyal pratikte açığa vurulmuştur.

TKP iddialı yaklaşımların hepten açığa vurulması, Marksizm-Leninizme yeniden sahiplenilerek gerçekleşecektir. TKP adına yapılan tevatür ve spekülasyonlar ancak, bu sürecin sonunda aydınlığa çıkabilecektir.

Mihri Belli, 1960-'70 sürecinde öğrenci gençliğin başını çektiği bir hareketlenmede, bu sürece kıvılcım saçan, Reşat Fuat Baraner'den sonra gelen, ilk insandır. Mihri Belli, zaten üniversite gençlik hareketlerinden gelme biriydi. Bu kesimi onun kadar tanıyan da yoktu. Onun eksikliği ve zaafı, yaşamının hiç bir döneminde Modern Proletarya ile tanışmayışı ve "Proletarya" diye söze başlayarak, İSP'nin ya da KP'nin oluşturulmasına katkı getiremeyişi, "devrimci mücadele"yi yalnızca öğrenci gençliğin cılız omuzlarında yükselen bir "sosyal muhalefet" olarak görmüş olmasıydı. Ne kendisi bu eksikliğini ve zaafını görmüş, ne de dışardan birileri onun "rotasını" düzeltmesine yardımcı olmuştur.

1960-'70 sürecinde yığınsallaşan öğrenci gençliğin dinamizmi, yalnızca çeşitli cuntacı kalkışmaların iştahını kabartmıyordu; işçi sınıfı ve sosyalizm diye söze başlayıp da arkasını getiremeyen liderlerin de iştahını kabartıyordu. Dr. Hikmet Kıvılcımlı, Mihri Belli'nin öğrenci içindeki etkinliğini kırıp, genç kadroları kendi cenahına çekebilmek için büyük çabalar harcamıştı. Doktor, bir yandan gazete, dergi ve kitap çalışmaları aracıyla MDD'nin karşısına dikiliyor, bu akımı şiddetle eleştiriyor, öte yandan DHD formülasyonuyla taraftar kazanacağını umuyordu. 1. TİP'in ise FKF'nin ilk oluşumu dışında bir gençlik sorunu ve örgüt-gençlik ilişkisi konusuda tutarlı çözümleyici projesi bulunmuyordu.

TİP'in politikasızlığı, öğrenci gençliği Dev-Genç örgütlenmesi içinde ve adeta sosyal muhalefeti yönetip yönlendirmek gibi, ancak bir partinin üstesinden gelebileceği ve partinin sorumluluğunda olan bir "görev" ile karşı karşıya getirmişti.

Bir yandan TKP adına "Harici Büro"dan kaynaklanan olumsuzluklar, öte yandan TİP'in legal alandaki güçsüzlük ve beceriksizliği,

ülkedeki komünistleri öne çıkaracaktı. Bu kaçınılmaz bir gelişmeydi. O dönem Mihri Belli ya da Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın çevresinde oluşan "sempati" halkaları, onların ideolojik-teorik yaklaşımlarından ziyade (ki, MDD ve DHD formülasyonu, öteki SD formülasyonu gibi yanlıştı; fakat yeterince kafa yorularak eleştirel katkı getirilememişti.), sağ teslimiyetçi oportünizmin etkilerinden kurtulup, Devrimci, Radikal, Ortodoks çağrışımlarıyla ünlü tarihi kişiliklerin çevresinde kümelenmek ihtiyacından doğuyordu. Bu kişiliklerin tezlerinin Marksist-Leninst bakış açısıyla eleştirilmesi ve kopuş daha sonraki süreçlerde ortaya çıkacaktır.

Mihri Belli, öğrenci gençlik temelinde oluşan bu engin potansiyeli ateşleme başarısını göstermiş, fakat, bu zenginliğin Modern Proletaryanın Partisi ile buluşabilmesi için ciddî bir çaba içinde olmamıştır. Bu sebeple, öğrenci gençlik hareketlerinden ayrışarak çıkan ve çoğalan TİİKP, THKO, THKP-C, TKP-ML vb. örgütler kurulmuştur; M. Belli hiç bir Devrimci ve Marksist ilke-kural-yöntem ve parti normları gözetmeden yukarıdan örgüt kuranların fikir babasıydı. Bunca örgüt, bunca şef hep Mihri Belli'nin çocuğuydu. TKP "Harici Büro" ile TİP'in sağ teslimiyetçi oportünizmi doğallıkla bu sonucun yaratılmasında en başta eleştirilecekti; fakat, oportünizme karşı olduğunu söyleyenlerin, onlardan daha fazla örgütçü ve toparlayıcı olmaları beklenirdi; bunun bütün koşulları da vardı. Türk Sol hareketinde nesnel etmen, bir kere daha öznel etmenin eksikliği yüzünden harcanacaktı; harcanmıştı...

Mihri Belli'nin saygınlığı, bir yandan "asker-sivil-aydın zümre"ye bel bağlayan ve cuntasal kalkışmalara büyük prim veren ve kemalizmi yerli yerine koyamayan ideolojik-teorik bulanıklığı yüzünden, öte yandan MDD formülasyonuyla Modern Proletaryanın sınıfsal çıkışlarını göz ardı eden ve küçükburjuvaziyi yücelten Marksizm-Leninizm dışı görüşleri yüzünden azalmıştı. Mihri Belli'yi sarsan en büyük "darbe" 15-16 Haziran Harekâtı sürecinde yaşanacaktı. Bu hareket yalnızca onu değil, Proletaryayı tanımayan herkesi (TİP'den M.Ali Aybar, Behice Boran, Sadun Aren, Nihat Sargın, "Harici Büro"dan Zeki Baştımar, İsmail Bilen vb.) sarsacaktı. Mihri Belli, kendi eliyle yetiştirip büyüttüğü MDD akımının TİİKP, THKO, THKP-C, TKP-ML vb. örgütlerle onların önde gelen

kadroları tarafından da "darbe" alacaktı. Fakat bu türden "darbe"ler, kişi ve grupları olması gereken yere çekmiyor, Devrimci Oturumlar yaparak sorunları sorumluca, komünistçe tartışıp çözüm yöntemleri üretmeye yetmiyordu. Yalnızca "örgütler anarşisi" ortamımızın sorunlarını derinleştiriyordu.

Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın acımasız eleştirileri de Mihri Belli'nin "rota düzeltmesi"ne yetmeyecekti. M. Belli yıllarca, "TCK'nun 141. ve 142. Md. yerinde durdukça Proletarya Partisi ya da İşçi Partisi kurulamaz" dedi ve bu yönelişini sıkça kaleme almış ve dillendirmişti. Gençlik çevresinde yoğunlaşan, "asker-sivil-aydın zümre"yi yücelten M. Belli, bir çok Devrimci ve Marksist Sol Kadro'nun, bu arada bizlerin PARTİ ve "*Partileşme Sorunu*" diye söze başlamasından uzak duruyordu. "Parti kurulamıyor" diyen M. Belli, PARTİ denilince TİP gibi bir örgütlenmeyi kasdediyor olmalı ki, 15-16 Haziran Harekâtından ve MDD formülasyonlarının sosyal pratikte ciddi yaralar alarak eskimesinden sonra, "Proletaryanın Partisini Kuracağız!" diye ortaya çıkacaktı. M. Belli'nin PARTİ konusundan uzak ciddiyetsiz ve tutarsız tavrı, onun yetiştirdiği gençlerin de MDD hareketinden kopuşunu hızlandıracaktı.

PDK'ın oluşumu, burada yapılan konuşmalar ve alınan kararlar M. Belli'nin genel-geçer tutumunda bir değişiklik yapmasına da yardımcı olmamıştı. O, PARTİ denilince: "Selim Sırrı Tarcan salonunda binlerce işçinin, proleter devrimcilerin katılacağı birtoplantı yapacağız, Proletaryanın Partisini aşağıdan yukarı ve en demokratik biçimde kuracağız!.." bunları anlamaktaydı. Bu türden bir gösteriyi çok seviyordu. Oysa konu "gösteri" değil örgütlenmekti. M. Belli, PARTİ'nin, kurulması değil, oluşturulması denilince neyin akla geleceğini bal gibi biliyordu; bilmek durumundaydı. Konu "yasal" ortamda tartışılmasına rağmen!..

Ufukta "geliyorum" diyen 12 Mart 1971 faşist askerî darbesini karşılayacak sınıfsal bir direniş hattı yaratabilecek yönelişler, PARTİ ve "*Partileşme Sorunu*" konusunda büyük bir zaman ve kadro kaybettikten sonra PDK yapılmıştı. Bu Kurultay'dan da acil çözüm yöntemleri üretmeye aday bir organizasyon çıkmamıştı (Ayrıntılı bilgi için bakınız: S.Ö. *Partileşme Sorunu III*, Ekim 1988, Sorun Yayınları).

Daha 12 Mart'a gelmeden, burjuvazi 15-16 Haziran Harekâtı sürecinde tam 5 bin militan işçiyi, Ordu içindeki cuntasal çatışmalarda Devrimci ve Marksist Sol'un kazanacağı ve ciddî ilişkiler içinde olduğu 3 bin subayı da darbeden sonra tasfiye edecekti. Öğrenci gençliğin önde gelen kadroları ise, darbecilerin öteki en büyük boy hedeflerinden biriydi; devrimci gençlik faşist katliamlardan ve kıyımlardan en büyük darbeyi alacaktı.

M.Belli, Dev-Genç Kurultayında da yetiştirdiği gençlerin saflaşmasına engel olamayacaktı. Özellikle Dev-Genç Ankara ve İstanbul gruplaşmasına... Bir dönemin devrimci gençliğini işçi sınıfı ve emekçi halklarımızın yanına, İSP'nin ya da KP'nin yörüngesine çekmek dururken, bu engin potansiyel onlarca örgüte paylaştırılacak ve birer merkezkaç kuvvetiyle savrulan bizim insanlarımızın ideolojik-teorik-örgütsel "rehabilitasyonu" sorunu onlarca yılı bulacaktı; bu savrulmalardan hakikatın ve doğrular kavgasını vermeye aday kadroların çıkması ise bir hayli güçleşecekti. Böylece ne Tarihi TKP'nin, ne TİP'in, ne de TİİKP, THKO, THKP-C, TKP-ML vb. örgütlerin partileşmesi mümkün olacaktı. *Hareketimiz*, Doktor'un ünlü benzetişindeki gibi "örgütler anarşisi" ni andıran bir "aşamaya" gelecekti!.. Örgütler kurulacak ama PARTİ ve *"Partileşme Sorunu"* na çözüm yöntemleri bulunması ise gündemden çalınacaktı!..

Tarihi TKP ve TİP'in belli ölçülerde temsil ettiği sağ teslimiyetçi oportünizmden kopuş demek küçükburjuva sollardan ayrışma demekti, ideolojik-teorik-örgütsel olarak PARTİ'nin oluşturulması gibi acil ve hayatî bir sorunumuzun çözüme kavuşturulması dururken, anılan örgütlerin birbirinin ardından doğması tahrik edilmişti. M. Belli ve onun temsil ettiği akımın önde gelenleri bu konuda onulmaz yanlışlıklar yapmıştı.

M. Belli'nin Türkiye'den yurtdışına çıkışını, bu konudaki serüvenini anılarından okumak ve değerlendirmek gerekiyor. Geçerli bir özeleştiri yapmasa da, *Hareketin* bazı zaaflarına değindiği anılarında en ilginç şey, ülkeye dönerken karşılaştığı ölüm tehlikesi anında söyledikleridir: "Böyle bir ölümle değil, öldükten sonra hamasetle isminin anılmasının asıl ölüm olacağını" düşünmesi çok doğru bir saptamadır. Nitekim devrimci mücadelede katledilenler, küçükburjuvazinin hamasete varan yüceltmeleriyle hakikatın ve doğruların kavgasını verenlerin mücadelesi bir hayli gölgelenmek istenmiştir.

1960-'71 sürecinde M. Belli ile KDİKB olarak nasıl bir ilişki içinde yduk, nasıl tanışmıştık, bizde bıraktığı izlenim nasıldı?

Bir pun akşam üzeri Şevki Akşit ve İhsan Memoğlu telefon etmiş, M. Belli ile "geçerken" KDİKB'ni ziyarete geleceğini duyurmuştu. Arkadaşlara haber ulaştıracak zaman darlığına rağmen, yine de 30-40 civarında bir grup M.Belli'yi karşılamıştık. İşçi, öğrenci, öğretmen ve emekçilerden oluşan bu grup M. Belli'yi tanımak ve kendisine bazı konuları sormak fırsatını bulmuştu. Bir arkadaş şöyle bir soru yöneltmişti: "Türkiye'nin pek çok yerinde Proleter Devrimci yönelişler, örgütlenmeler ve yerel ölçekte *Hareketi* kucaklayan, kucaklamaya aday örgütlenmeler ve gelişmeler var. Sayıları 600'ü bulan bu örgütsel oluşumlar nasıl bir gelişme göstermiştir? Bu örgütlülüklerle nasıl bir ilişki kurulmalıdır? Bu yörelere nasıl ulaşılacaktır? Siz özel olarak, bu süreçte oluşan yerel inisiyatifleri birer "Sovyet" ya da "Şura" olarak değerlendirebiliyor musunuz? Proleter Devrimci Hareketin örgütlenmesinde bu yerel inisiyatiflerle nasıl bir ilgi içindesiniz?

M.Belli'nin cevabı şöyleydi: "Mesela, arkadaşlar bir kaç gün içinde Merzifon'a gidecek, orada bir şöför (...) arkadaş var. Gayet sıkı biridir. Elini kaldırdığı an arkasında bir kitlesellik oluşmaktadır. Merzifon ondan sorulur. Oradaki yürüyüş (sanırım küçük üreticilerin taleplerini dile getiren bir eylemdi) o arkadaşın gücüyle hedefine ulaşacaktır..."

Arkadaşımız bu cevabı asla tatmin edici bulmamıştı.

"Peki, ya örgütsel-ilkesel ilişki?"

M.Belli'nin gündeminde ve hayatında Proleter Devrimci bir örgütlenme kaygısı olmamıştı ki, arkadaşımızın ustaca sorduğu sorusu cevabını bulabilsin. M.Belli, ülkedeki bu türden örgütlenmelere sevinerek bakıyor, fakat iş örgütlenmeye gelince, liberal ve laçka ilişkileri yüceltebiliyordu; asla tanımadığı işçi ve emekçilerin bir ihtiyaçtan doğan yerel örgütlülüklerini ve inisiyatiflerini bir türlü kavramıyor, ya da yerli yerine oturtamıyordu. Belki de kavrıyor, fakat sorumlulukla bu oluşumların üstesinden gelemeyeceğini de farkediyordu.

M.Belli, kişisel ilişkiler kurmayı bilirdi; bu konuda bayağı yetenekliydi. Onunla kişisel dostluk ve arkadaşlıklar da kurulurdu. Bu

konuda da pek sorun çıkmayabilirdi. Yalnız iş PARTİ, *"Partileşme Sorunu"* ya da ideolojik-teorik-örgütsel meselelerin tartışılmasına gelince, M.Belli ile sadece kavga edilirdi. Onunla "telif edilecek" bir anlaşma zemini bulunamazdı. Ya onun dediği tartışmasız kabul görecekti, ya da kavga edilecekti! PDK sonu hazırlanan yazılı metin konusunda da M.Belli'nin bu "huyu" öne çıkmış tatsız tartışmalara sebep olmuştu. "Alın okuyun, ben hazırladım, neresi eksikse düzeltin" denilmesi, Proleter Devrimci Hareketin kaldıramayacağı büyük bir eksiklikti. M.Belli'nin alışagelmiş "tarzı-siyaseti" böyle işletiliyordu. Bu konuda onun kadar, onunla örgütsel ilişki içinde olanlar da kusurluydu.

M.Belli, Ankara'da beni bir kere evine davet etmişti. Sonradan THKP-C örgütünü kuran arkadaşlar başta olmak üzere, KDİKB'den arkadaşlar da bu ziyaretin yanlış yorumlanacağını öne sürerek karşı çıkmışlardı. Ben ise, "Çağrısı üzerine, M.Belli ile görüşmek yanlış olmayacaktır." diyerek bu davete gitmiştim. Evi kalabalıktı. Kadınlı erkekli kalabalık arasından eşi Sevim Belli'yi tanıyordum. Bir de Tektaş Ağaoğlu, Demir Özlü, kardeşleri ya da eşleri de olabilir, bu gibi kimseler vardı. Orada Muzaffer Erdost, Vahap Erdoğdu'da bulunuyordu. Yanılmıyorsam bir de Erdal Öz ile Ahmet Kardam da gelmişti. Sofrada Şevki Akşit de vardı. Bu eve doğrudan üretimden gelen bir işçi kimliği ile belki de ilk kez ben gelmiştim; onlarla sofrada buluşmuştuk. Evdeki duvarları kaplayan halk kilimleri, heybeler, popülist zevkleri yansıtan eşyalar vardı. Anılan yazarlar pikaplarda klasik müzik çalıp dinliyorlardı. Duvarlarında yağlı boya resimler, kütüphanelerinde onlarca kitap, biblo vb. bulunan bu evde "amele taifesi"nden birine ne ikram edelim diye çırpınıyorlardı. M.Belli, "köfte yapın, bulgur pilavı yapın, gelen adam krodur, proleterdir, sizin yemeklerinizi sevmeyebilir!.." diye "talimat"lar veriyordu. Onların katında bizim sınıfımızın yemek ve damak zevki demek ki böyle görülüp algılanıyordu. Düşünmeden sarfedilen bu sözlere rağmen, yine de sofrayı hazırlayıp türlü ikramlarda bulunan hane halkının bu konuda bir içtenliği vardı. Cömert ve dürüst davranıyorlardı. Bir iki kadeh te rakı içmiştik. Bir dostluk ziyareti ve yemeği çerçevesinde bilinen sorunlarımızı konuşmuştuk. Onların amacı bizleri kazanmak, bizimkisi ise M.Belli ve çevresini yakından tanı-

maktı. İsterdim, Belli çifti bizim "amele taifesi"nin hanesine buyursunlar, ne yiyip içtiğimizi, nasıl insanlar olduğumuzu aile kolektifimizi tanıyıp görsünler...

M.Belli, PDK sonunda ve MDD çizgisinden kopuş sürecinde bizim devrimci gençlerin yanında yeralışımıza çok kızıyordu. Oysa bu "taraflılık" ciddî, güvenilir ve donanımlı bir İSP ya da KP'nin oluşturulması ilkeselliğinden kaynaklanıyordu. Başka bir "angajman" sözkonusu değildi. Bu türden PARTİ arayışları ve yönelişte birlikte de bazı araçların üretimini gerçekleştirebilir, uzun yürüyüşe çıkabilirdik. M.Belli'de biliyordu ki, amacımız kimi komiteler oluşturulmasına rağmen, asla, THKP-C vb. örgütleri kurmak değildi. Bizlerin eleştirilecek yanı, bu sürece engel olabilecek girişimlerde etkili olamayışımız konusudur. Bu sorunun üstesinden gelemeyiş ise, topyekûn Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların zaafları yüzündendi; cenahımız, hepimiz bu zaaflarımızı aşamamıştık. Küçükburjuvazi ile nereye kadar yürüyecektik? Bunu kestirememiştik.

M.Belli'de, Dr.Hikmet Kıvılcımlı gibi 12 Mart 1971'lerde cezaeviyle tanışmadı; kazara tutuklansaydı, faşist baskı ve terörden en büyük "nasibini" alacaktı.

M.Belli'ye "legalite" ya da "illegalite" konusunda ağır eleştiri yöneltenler, özellikle de "illegalite" konusunda onun kadar becerikli sayılmazdı. Onun bu konudaki deneyimi, "illegalite" özentisi içindekilerden mutlaka daha ilerdeydi; "postu deldirmemeyi" iyi biliyordu.

M.Belli ve arkadaşları 27 Mayıs 1960 sürecinde, açık faaliyet alanının kulanılması konusunda "Yeni Yol" isimli bir gazete girişimi başlatmış, fakat, sistem böyle bir organın yayınını daha matbadayken durdurmuş ve sorumlularını tutuklamıştı. Gazetenin kapağında SSCB ile TC'nin dostluk ve "barış içinde yanyana yaşaması"nı çağrıştıran resimler yer alıyordu (Kruşçev ve Cemal Gürsel). 27 Mayısçılar M.Belli'yi tam yüz gün süreyle içerde tutmuştu, TC ile SSCB'nin iyi komşuluk ilişkileri özlemini askıya alarak bu gazeteye dahi izin verilmemişti.

M.Belli ve arkadaşları Harbiye'nin arkasındaki hücrelerde tutuklu iken, çocukluk akadaşlarımızdan bir astsubay olan İ.Y.'de aynı

yerde bir süre tutuklu kalmıştı; fakat onun tutukluluğu siyasî bir sebeple değildi, söz yerindeyse: "Eline-beline-diline sahip ol!" uyarısını tutmadığı için içeri atılmıştı. Kendisiyle TKP ve PARTİ vb. konuları tartışamazdık; o böyle bir güveni verecek donanıma sahip değildi. Sistemi eleştirmekle birlikte sosyal bilimler, felsefe, iktisadî doktrinler vb. konular üzerinde oldukça şoven düşüncelere de sahipti. Bu arkadaş tahliye olduktan sonra bize aynen şunları söyleyecekti: "Ne biçim hemşeriyiz? Ne biçim arkadaşız? Demek bana güvenmediniz ve Komünizm hakkında benimle hiç bir şey konuşmadınız? Neden? Oysa ben sizin ve ailenizin bütün vukuatını biliyorum. Erzurum'da ailenize ve öteki Komünistlere karşı yapılan bütün kışkırtmalarda (1950 yılı) ben nötr kalmıştım; ne sizin yanınızda ne onların yanında yer almıştım. Bunun için mi benimle siyasî konuları konuşmuyorsunuz? Bak, bir "uçkur" meselesi yüzünden içeri düştük, şu işe bak, karşıma M.Belli çıkmazmı? Onunla içerde her şeyi hem de asıl adıyla konuşup tartıştım. Şimdi Komünizmin ne olduğunu öğrendim. Ulan ben de Komünistim!.. Şimdi gelin bakalım!.."

Evet, M.Belli bizim çocukluk arkadışımızı bizden daha çok "etkilemeyi" başarmıştı. O da her hafta, askerî üniformasına ve mesleğine aldırmadan Harbiye'ye M.Belli'yi ziyarete gitmeye başlamıştı. Bir seferinde içeri götürülecek meyve vb.'lerini ben almış ve ziyaret sonrası onun dönüşünü Harbiye yöresinde beklemiştim.

Erkek Sanat Enstitüsü mezunlarına Yedek Subay olma hakkı verilmediği dönemde, ben er olarak Orhaniye Ağır Bakım-Tamir Fabrikasına sevkedilirken, Merkez Komutanına selam vermede işlediğim "kusur" yüzünden Harbiye'de nezarete alınmıştım (1952). 1951 TKP Tevkifatının kadın-erkek tam kadrosu buradaki cezaevindeydi. Cezaevindeki paspas, temizlik ve tayin dağıtımında kullanılan nezaretteki askerler arasında bendeniz de bulunuyordum. TKP'li tutukluları "asker" kimliğimizle böylece de olsa yakından görme "şansını" elde etmiştim.

Sevim Belli, gerek TKP'nin, gerekse ülkedeki devrimci mücadelenin sorunları hakkında eşi M.Belli'nin bizzat sorumluluğu bulunan konularda bir eleştiri, uyarı ve müdahale edici bir pozisyona girmedi. Mücadelede eşini yalnız bırakmadı. Düzgün ve örnek bir aile kolektifi profili sergiledi.

* * *

Aydınlık Sosyalist Dergi (ASD) Davası, 6.12.1972 gün, Esas:1972/418, Karar:1972/367 sayılı iddianamede, M.Belli'nin 12 Mart 1971 Muhtırası'ndan sonra Suriye'ye kaçtığı ve Mart '72'de, Hatay Samandağı yöresinden Garip Uzun, Feyyaz Elinç, Uğur Celasun ile birlikte ülkeye döndüklerini ve M.Belli'nin Ankara ve İstanbul'daki çeşitli temaslar sonunda barınma imkânları bulamadığından, ayrıca etrafındaki çemberin daraldığını hissettiğinden yeniden yurtdışına, bu kez Avrupa'ya kaçtığı belirtilmektedir.

ASD Davasında 40 sanığın adı geçmektedir. Bunlardan 10 sanığın suçları tesbit edilememiş, M.Belli, Şevki Akşit, M.İlker Gürkan, Demir Kandemir (TKP 1953 davasında TCK'nun 141/7.Md.'den yararlanmış) yakalanamamış, aranan sanıklardan Sevim Belli daha sonra davaya dahil edilmiştir.

Bu davaya, Yön, Türk Solu, Aydınlık, Kurtuluş vb. yayın organlarında ve çeşitli zamanlarda yayınlanan yazılar, 29-30 Ekim 1970 PDK'da yapılan konuşmalar ve Proleter Devrimci Parti arayış ve yönelişleri sürecinde, önceleri Dev-Genç'in Ankara ve İstanbul MYK'sı olarak, daha sonraları ise THKO ve THKP-C örgütsel ayrışmasında M.Belli'nin ve MDD çizgisinin yanında kalanlar, daha doğrusu "M.Belli Grubu" olarak anılanlar dahil edilmiştir.

Yurtdışında yayınlanan "Yurtsever" dergisinde, M.Belli'nin kaleminden, "Devrimci Hareketimizin Eleştiri ve Özeleştirisi" isimli yazısı "delil" olarak sunulmuştur. Bu "delil" ASD davası ile M-L H H (M-L Haziran Hareketi) davasındaki sanıkların "hukukî" durumunu bir hayli zorlaştırmış ve çeşitli siyasî tartışma ve polemiklerin yoğunlaşmasına sebep olmuştur.

ASD davasında 28 sanık hüküm giymiş, Rüçhan Bozer, Yaşar Uzunlar, Mustafa Demir, Mahmut Özen, Musa Şihet, Macit Sabri beraat etmiş, Kazım Öztürk, Yaşar Demirkan, Serpil Bozer, Serpil Çelenk, Naci Ormanlar, Saadet Ormanlar, Mehmet Ateş, Tunç Göze, Neriman Hikmet Öztekin, Bessan Doleh, Hakiye Öztekin hakkında ise kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir.

Dava sanıkları, Ankara ve İstanbul Sıkıyönetim mahkemelerinde TCK'nun 141/1. ve 5. Md. göre yargılanmıştır.

M.Belli'nin hazırladığı "Devrimci Hareketimizin Program Taslağı" davadaki mahkûmiyeti sağlayan öteki belgelerden sayılmıştır. Daha önceleri yapılan yargılamalarda beraat eden MDD tezleri, bu kez Askerî yargı tarafından suçlu sayılmıştır. Hukuk açısından çeşitli tartışmalar yaratan bu durum, sistemin mevcut Anayasa ve yasal hukuk durumunun nasıl rahatlılıkla çiğnenebildiğini de göstermesi bakımından ilginçtir.

ASD Davası sanıkları: Vahap Erdoğdu, Seyhan Erdoğdu, Muammer Soysal, Alaattin Beyazıt, Kaya Güvenç, Necla Özgür, Güher Öztürk, Mehmet Akarsu, Aktan Bozer, H.Haldun Danışman, Süleyman Arslan, Adnan Madrave, Musa Şihet, Macit Sabri TCK'nun 141/1.Md., Yahya Özalp, İsmet Köse, Berrin Kaynak, Hasan Tarhan Özgür, Mustafa Demir, Hüseyin Doğan, Sabahattin Göker, M.Zeki Özkara, Yaprak Zihnioğlu, Yaşar Uzunlar, Mahmut Özen ise TCK'nun 141/5.Md. yargılanmıştır.

Dava sanıklarının tümü iddiaları reddetmiştir. Bu dava, sistemin, 12 Mart 1971 öncesi , ilerici, demokrat, yurtsever, devrimci ve marksist solu tasfiye planının bir parçasıydı.

S.Belli savunmasında, TCK'nun geçmişte kendilerine nasıl uygulandığı, M.Belli'nin yakalanamayışı ve eşi olması nedeniyle yargılandığını, ASD davasının, açık (legal) faaliyetleri dahi illegal gösteren MİT raporlarına, işkence altında alınan ifadelere ve atfı-cürüm niteliğindeki beyanlara dayanan bir siyasî dava olduğunu söylemiş, açık parti kurulması yolunda basın-yayın faaliyetleri ve bu yoldaki toplantılarının amacının açık bulunduğunu dile getirmiştir. "Bu doğrultudaki işbölümlerinin 'komite' olarak adlandırılamayacağını, legalite uğruna mücadele ile 1961 Anayasasını savunduklarını, eşinin bunu bütün yazılarında belirtmiş olduğunu, TCK'nun 141/1.Md.'nin bir sürü hareketler ve mahrumiyetlerle süren hapislik ve sürgünden sonra ve daha önemlisi ömür boyu takipler, karalamalar, toplumdan tecrit edilmeler, işsizlik, hattâ açlık demektir; amme haklarından mahrumiyet, vb. demektir. Bütün bunları, eşimle birlikte ömrümüz boyu sırtımızda taşıdık biz... Hakkımızda dağlar gibi dosyalar, raporlar düzenlendi, her attığımız adımda fotoğraflarımız çekildi... Evimizin önüne karakollar kuruldu. Çocuklarımın işkencedeki seslerini dinledim... ASD'de hangi yazı yazılsın diye karar

vermek üzere gizli örgüt mü kuracağım? Hem de hiç gerekmeyen bir ortamda. Hayır! Savcının TCK'nun 141/1. Md.'nin uygulanmasını isteyişindeki fütursuzlukla 141. Md. göze alınamaz. Özellikle benim yaşımda. Çocuk oyuncağı değil, ciddi bir iştir bu. Araç amacın önemi ve gereği ile orantılı olmalıdır."

S. Belli yaptığı savunmasında, içinde bulunduğu gerçekliği çok açık olarak belirtmiştir. Bu savunma çeşitli sol çevrelerde oldukça yankılara sebep olmuştur. Gerçekten de, Devrimci ve Marksist olmak, Devrimci PARTİ'nin oluşturulması mücadelesine katılmak ve buradaki amaç-araç-yöntem diyalektiğini gözetebilmek çocuk oyuncağı değildi; bu çok ciddi bir işti!..

S.Belli savunmasında, MİT ve savcının Marksizm-Leninizm Bilimsel Sosyalizm, parti ve devrim konusundaki çarpıtmalara da değinmiş, sözü Yargıtayda beraat eden MDD tezlerine getirmiştir. MDD'nin, TCK'nun 141-142.Md.'nin tarif ettiği suçlar kapsamına girmeyeceğini, eşinin ve kendisinin legal mücadelesini savunmakla yükümlü gördüğünü, beraat ve tahliyesini talep etmiştir.

S.Belli, TCK'nun 141/1.Md.'den 8 yıl hüküm giymekten kurtulamamıştır.

* * *

M.Belli, kendisini vareden sosyoekonomik ve örgütsel ilişkiler arasında, sosyal pratiğin sınayarak doğruladığı bir ideolojik-teorik tutarlılık gösterememiş bir devrimci olarak anılmaktadır. Tarihimizden gelen bu tutarsız miras, örgütsel duruşumuzdaki yanılgıları da büyük ölçüde etkilemiştir. *Hareketin* daha ileri adım atamayışının sebepleri buralarda aranacaktır.

Türk Solu'ndaki *tarihsel hesaplaşma*, hata ve yanlışlardan arınma süreci ne yazık gerçekleşememiştir. Bu çerçevede oluşan 'tekil' inisiyatiflerin ete kemiğe bürünemeyişi sorunu ise, daha farklı bir tartışmanın konusudur.

Türk Solu'nun meşrulaştırılması mücadelesi adına, bilimsel ve bağımsız bir bakış ve yöntemlerden verilen tavizler, taktik ve stratejik hataları da belirlemiştir. İşçi sınıfı hareketiyle sosyalist hareketin meşruluk ve yasallığı konusu, öncelikli olarak bu iki hareketin bulu-

şup bütünleşerek, ciddî, güvenilir ve donanımlı bir İSP ya da KP'nin oluşturulması şartına ve böylece yasallık ve meşruluğunu kendi örgütsel gücüyle yaratmasına bağlıdır.

Tarihi TKP, 10 Eylül 1920'lerden bu yana, gerek 'yurtiçi' gerekse 'yurtdışı' kadrolarıyla, TC devletinin kendilerine birer "kanal" açması için büyük tavizler verme yolunu seçmiştir. Ne Osmanlı sistemini, ne de onun uzantısı genç TC devletini doğru ve tam olarak tanıyan bir sol olmayınca, sistemin, işçi ve emekçi sınıf ve halklar üzerindeki baskı ve terörü de rahatlıkla uygulanagelmiştir. Sistemin baskısını aşmak bir yana, aradan bunca zaman geçmesine rağmen geriletilememiştir bile.

Türk Solu ideolojik-teorik birikimini (sosyal, ekonomik, siyasal, sosyolojik, felsefî, kültürel vb. açılardan) Batı'dan, eklektik ve ayrıca özümleyemeden almıştır. Dil, tarih, kültür vb. kimi hayati konuların araştırılması sorunu ise, adeta ve büyük ölçüde, bir yandan kara gericiliğin, öte yandan ırkçı-şoven ve faşist gericiliğin talanına terkedilmiş görünümündedir.

M.Belli, kendi grubundan bazı arkadaşlarının suyuna tirit kimi "eleştiri"lerine dahi katlanamamıştır. Rasih Nuri İleri'nin M-L H H Davası ve bu konudaki tavrı (davadaki savunması ve yayınladığı kitap, "*Mihri Belli Olayı* C.I-II-III") nedeniyle R.N.İleri ve eski arkadaşlarını kastederek, "Güreşi çayırın kenarından, gözlemci sıfatıyla seyredenlerin" tavrını "ukalalık" olarak nitelemiştir.

M.Belli 12 Mart'71 sürecini değerlendirirken (alıntılar "Özeleştiri"den), "Biz kendimiz meseleleri genellikle doğru koyduk" diyordu. Oysa, sorunun özü, *"Partileşme Sorunu"* nun kadrolarca tartışılarak sağlam bir temele, PARTİ'ye dayandırılmadığı açıktı. 12 Mart'71 deneyimi, sosyal pratikte, MDD başta olmak üzere SD, DHD vb. tezlerin savunucularını toptan açığa çıkarmıştı.

PARTİ sorununun gereklerini yerine getirmemiş bir solun; burjuvazinin baskı ve terör uyguladığı dönemlerde, asla zorlanmadığını gördükten sonra, ve de ana meseleyi göz ardı edercesine, ayrıntılar üzerinde "eleştiri-özeleştiri" yapması, Proleter Devrimci Hareketimizin yeni nitelikler kazanabilmesine yetmiyordu. Kuşkusuz, ayrıntılar da çok önemliydi. Fakat M.Belli vb.'lerinin bu tutumu hi-

zayı bozan grupçu eğilimlerin daha da yaygınlaşmasının önünü açıyordu. M.Belli'nin bu konudaki ilginç bir görüşü şöyle yansıyordu: "Grupların hemen tümünün işçi sınıfı ve köylülükle bağlarının zayıf olması, grupların çok kez aynı küçükburjuva kökenden gelme unsurların, aralarında bir etki-tepki zinciriyle birbirine bağlanmış bulunmaları gibi nedenlerden ileri gelmektedir."

Ona göre, "THKO ve THKP-C'nin cezaevinden birlikte kaçışı, Kızıldere'de birlikte katledilişi, 12 Mart öncesi ayrılıklar önemini yitirmişti."

Evet 12 Mart faşizmini göğüslemeye çalışanlar, cezaevlerinde, dışarda, duruşmalarda nisbeten ortak hareket etmenin anlamlı işaretlerini vermişti; fakat bu türden dayanışmalar, Proleter Devrimci Hareketimizin, ideolojik-teorik-örgütsel açıdan merkezileşerek disiplin altına alınmasını koşullamamıştı.

12 Mart faşizmi, Devrimci ve Marksist Solu kentlerde, Kürt dinamiğini ise,yaşadığı kırsal bölgede kuşatmıştı. Sıkıyönetim işçi sınıfının ve Kürtlerin etkin ve yoğun olduğu bölgelerde ilan edilmişti. Bu ise, burjuvazinin ne derece yüksek bir "sınıfı bilinci" taşıdığının işaretiydi.

Burjuvazinin şiddete başvurabildiği koşullarda "Merkezi Savunma Örgütü" kurulamayışını en büyük bir eksiklik sayan M.Belli, bu eleştirisinde de PARTİ'yi başa alan bir eğilim ve yönelim içinde değildir. "Devrimci Mücadele", "Silahlı Mücadele" konusunda da katkı getiren, yanlışları giderici bir eleştiri yapılamamıştır. Ona kalırsa: "Biz devrimci eylemimizi 1961 Anayasasına uygun olarak saptamıştık. Kanunda yazılı demokratik hak ve özgürlükleri son kertesine kadar kullanarak anti-emperyalist ve anti-feodal eylemimizi koyuyorduk." derken de, PARTİ iradesi ve onun gerektirdiği kurumlaşma yerini "biz"e bırakıyordu. Bu "biz"in cevabı da, bu durumda, M.Belli'nin şahsı, ya da onun ideolojik-teorik konumunu tartışmasız kabul eden "M.Belli Grubu"ydu. Modern Proletaryanın Partisinin oluşturulmasını, yalnızca 1961 Anayasasının sınırlarıyla gören anlayışların, burjuva "güvencesinin" dahi kabaca çiğnendiği ortamlarda yapacağı bir şey yoktu; olamazdı.

Küçükburjuva romantizmi, SD ve MDD diyen eğilimlerin, PAR-

Tİ sorununu es geçerek, kendiliğinden örgüt kuran anlayışların uzantısında biçimlenmiştir. M.Belli neden yakınıyor ki? O, bu gelişmenin farkında olmak durumundaydı!

M.Belli, "Özeleştiri"de, geç de olsa, işçi sınıfı ve emekçilere gidilemediğine de değinmektedir. Oysa işçi sınıfı ve emekçilere İSP'nin ya da KP'nin kurmaylığında ve de ideolojik-teorik donanımla gidilirdi. Tarihi TKP, 1.TİP, TEP, MDD, SD, DHD vb. örgüt ya da tezlerle gidilemeceği çok açıktı.

Onun değerlendirmesine göre, "sol sekter ve deklase aydınların ideolojik mücadeledeki gerilik yüzünden, bir ölçüde de olsa, bu demagojilerin devrimci saflarda bir etkisi de olmuştur." Peki, kendisinin örgütsüz, tutarsız, ideolojik-teorik konumunu nasıl değerlendirecek ve onu hangi katagoriye koyacaktık? Stalinizm, Troçkizm, Maoizm, Castrizm, Enverizm vb. taklitçi akımları nereye yerleştirilecektik? Herşeye rağmen o, yine de ve dolaylı da olsa, kendi fideliğinde "nice fraksiyon ağaçları yeşerttik" diye "samimi" itiraflarda da bulunacaktı.

Küçükburjuvazinin romantizmi, "Gerilla Romantizmi" diye anılırken, "TİP yönetiminin organı durumunda olan 'ANT' dergisine bağlı (Ant) yayınevi gerilla romantizmini yayma konusunda pek gayretli idi" demektedir. Gerçekten bu yayınevi, kapağında kurşun deliği bulunan "Şehir Gerillası" (Carlos Marighella) diye "garip" kitaplar üretiyordu. Filistinli N.Havetme'nin FDKC örgütünü "M-L", FKÖ'yü ise, "küçükburjuva milliyetçi" bir örgüt olarak yansıtan yayınlarıyla tanınan Ant, ayrıca, Alberto Beyo'nun "Gerilla El Kitabı", Che Guevera'nın "Gerillanın Günlüğü-Savaş Anıları", Dovaglos Bravo'nun "Millî Kurtuluş Cephesi" vb. kitaplar üretmişti.

Faşist askerî darbeyle işbaşı yapan 12 Mart '71'in genarelleri, tekelci sermayenin diktatörlüğü önünde bulunan en büyük engellerden birinin kaldırılması sürecinde, M.Belli'nin gözü hâlâ ordu içinde barınabilmiş "kemalist" subaylardadır. Onların "Millî Kurtuluşçu" geleneklerinden yarar ummaktadır. "Ordunun tarihinde devrimciyi ezmek yoktur" diyebilen M.Beli, sanki hayal dünyasında geziniyordu; ya da halisünasyon görüyordu. Oysa o, sıkıyönetimce tutuklanmamış, Kontr-Gerilla tezgâhlarından geçirilmemişti; kendisi-

ne "ikrar" için LSD'de enjekte edilmemişti. Peki M.Belli, neden ve halâ zaman ve mekândan uzak bir "kemalizm" türküsü söylüyordu? Onun tasvir ettiği gibi "asker-sivil-aydın zümre", "Atatürkçü ordu" hiç bir zaman olmamıştı. M.Kemal'in lafını eden, rozetini takanlar bile M.Belli'nin "kemalist gelenek" ve MDD tezlerine, herhalde bıyık altından gülüyordu.

Uluslararası tekelci sermaye, ülkede ve bölgede tutarlı bir devrimci ulusal kurtuluş mücadelesini, sınıfsal ve sosyal kurtuluş mücadelesine bağlayacak ve aynı zamanda evrensel ile buluşturma başarısını gösterecek bütün nüveleri bastırmak ve kurutmak istemişti. "Ara rejim" şartlarında ve yalnızca ordudan, ilerici, demokrat, yurtsever ve devrimci subay ve astsubaylar "kemalist"lerce neden tasfiye edilmişti? M.Belli'nin anladığı, hayal ettiği ya da varsaydığı gibi yurtsever kimseler ne orduda, ne bürokraside, barınabilmişti. M.Kemal ise, ne Sun Yat Sen, ne de Jose Marti'ydi. Kimi kemalistler gibi M.Belli'de "ilerici-gerici" tahlillerinde, bilimdışı saplantılara sahipti. Gericilik denince, kara gericilik ve ırkçı-şoven faşist gericilik akla geliyordu; oysa günümüzde tekelci sermayenin çok rahatlıkla kullanageldiği bu alanların dışında değerlendirilmesi gereken asıl gerici sosyal sınıfı perdelemeden görmek gerekiyordu. En büyük gericilik, üretim-mülkiyet-paylaşım ilişkiler ağındaki kapitalist gericilikti. "Gerici" ve "Mürteci" sıfatlarını da yerli yerinde ve en başta ABD emperyalizmi olmak üzere tekelci sermayenin yerli ortağı sınıf için kullanmak gerekiyordu. Üretimde rol alan işçi, emekçi ve fukara müslüman nasıl gerici ve mürteci olurdu?

Askerî Savcı Baki Tuğ, M.Belli'nin yurtdışındaki "özgürlük" ortamında kaleme aldığı, kısaca "Özeleştiri" olarak anılan yayını, ASD davasında, "gizli örgüt" iddialarında "delil" olarak kullanırken, sanıkların hukukî durumlarını da zora sokmuş olacak ki, M.Belli'nin görüşlerine katılmadığını söyleyen davanın 2. sanığı Vahap Erdoğdu, ek savunmasında şu görüşleri ileri sürecektir:

"Yazarın bizzat kendisi ve (kitabın) yayınlandığı tarih ve dönemde, herhangi bir illegal ittifak veya ilişki içinde bulunmadığımızın delilidir. Böylesine bir ilişki içinde olsaydık, burada otuz kişi illegal örgütten yargılanırken, illegal bir örgüt olduğunu açıklayan bir yazı, yargılanmakta olan bizler açısından bir ihbar niteliğini taşırdı ki, bu-

nun da illegal örgütlenmenin mantığına tamamen aykırı düşeceğini Sayın Heyetiniz takdir edecektir. Yazının bu davanın açıldığı bir dönemde yayınlanması ve ısrarla illegal örgütlenmeyi savunması, bizi bu örgütlenmenin kapsamı içinde düşünmediğinin bir kanıtı olmak gerekir."

Vahap Erdoğdu bu davadan, eşi Seyhan Erdoğdu, Muammer Soysal, Alaattin Beyazıt, Ahmet Kardam ve Kaya Güvenç, TCK'nun 14/1.Md.'den 10'ar yıl ceza almıştır.

Bu davalardan da anlaşılacağı üzere, Türk Solu, dünya solunda görülmemiş biçim ve ölçüde "nevî şahsına münhasır" bir ideolojik-teorik-örgütsel yapıya sahiptir. Bu sefaletin çok yönlü sebepleri bulunmaktadır. Türk Solu'ndan hiç bir kişi, grup ya da örgütün, ayağını yere bastığı coğrafyanın (tabyanın) sosyal, iktisadî, siyasal, kültürel vb. alanlarda ve orjinal sınıf ilişki ve çelişkilerini doğru ve tam olarak inceleyememiş, ayrıca senteze kavuşturulmaya aday tez ve karşı tezleri, olması gereken yerde (Devrimci Oturumlarda) tartışamamıştır. Dr. Hikmet Kıvılcımlı dışında bu konuya meyilli bir kişiliğe de rastlanılmamaktadır. Dr. H.Kıvılcımlı'nın tezleri, yalnızca birer "malzeme" olma özelliğini korumuş, fakat bu tezler tartışılmamış ve senteze ulaşmamıştır. Bu nedenle "sol"da lider konumuna gelenlerin dil, literatür ve kavramlardaki bulanıklık ve kargaşaları tedavi göremeyiştir. Böylelerinin ideolojik-teorik yaklaşımlarındaki bilim ve akıldışı eklektik yaklaşımları, örgütsel alanlardaki sefaletin yaygınlaşmasını da koşullamıştır. Dünyada, bölgede ve ülkedeki konumuyla kapitalizmi yeterince tanımayanlar, emperyalizme karşı nasıl bir mücadele programıyla çıkılacağını da tam olarak kavrayamayacaktır. Türk burjuvazisinin ilerici cenahımıza uygulayageldiği baskı, terör ve asimilasyon örnek gösterilerek, ideolojik-teorik yaklaşımlarındaki bilim ve akıldışı eklektik nitelikler, örgütsel alanlardaki sefaletin yaygınlaşmasını da koşullamıştır.

En başta K.Marx, F.Engels ve V.İ.Lenin olmak üzere, Bilimsel Komünizm'in bütün önderleri, oluşturdukları kurumlarıyla, kapitalizmi-emperyalizmi doğru ve tam olarak, bütün yönleriyle tahlil ederek, kapitalizmi tarihsel ve sosyal haklılıklarıyla aşabilecek (aşmaya aday) yol ve yöntemleri bulmanın çabası içinde olmuştur.

Türk Solu'nda ise ideolojik-teorik tarihsel hesaplaşma, hata ve yanlışlardan arınma ve aşma diye, ya da çok yönlü dersler çıkarma diye ciddî bir sorun yoktu; olmamıştı. "Benim" diye söze başlayanlardan bu konuda herhangi bir duyarlılık da doğallıkla beklenemezdi. M.Belli'de bu kötü "geleneği" bozmayacak ve sorunu ayrıntılarda oyalanmak biçiminde ele alacak ve meselenin özüne asla değinmeyecekti. Örneğin diyalog aramanın ihtiyaç olduğu ortamlarda o, "CİA'nın meşrulaştırdığı kimselerin elini sıkmam" diyebiliyordu. M.Belli'ye bu tavrından ötürü, "ilkelerine sıkıca bağlı" denilemezdi. Onun, "elini sıkmam" diye tarif ettiği öğrenci gençler, MDD okulundan gelmeydi. Bu genç insanların "sol" ile tanışması, öncelikle Tarihi TKP, TİP ve MDD akımlarının duraklarında savruluşlarında, bu örgüt ve akımlarının tamamı kusurluydu. Türk Solu'na, burjuva ajanları ve CİA "bu ölçüde" sızmışsa, onlar görevini yapmıştır. Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların asıl görevi ise, burjuva akımlarının sağlı "sol"lu her türden sızmalarını önlemek, *Hareket*'in güvencesini sağlamaktır. PARTİ ve "*Partileşme Sorunu*" gibi hayatî sorunları güvenceye alma mücadelesinde sınıfta kalan M.Belli'nin bu türden bir "yakınmaya" nasıl hakkı olabilirdi? Bu tablonun oluşmasındaki rolünü es geçmek, kendisini tek başına karar verecek bir "konuma" büründürerek yapılan bütün eleştiri ve uyarılar asla bir işe yaramayacaktır; yaramamıştır.

M.Belli'nin kaleme aldığı "Devrimci Hareketin Eleştiri-Özeleştirisi" isimli metni bir çok davaya "gizli örgütü" kanıtlayan bir "delil" olarak sunulmasına rağmen, ortada iddiaların aksine Marksist-Leninist PARTİ yoktu. İçi bizi, dışı eli yakan bu gerçeklik, "Bizim hiç bir zaman Marksist-Leninist PARTİ'miz olmadı" özdeyişimizin en güzel kanıtıydı.

Eşi S.Belli'nin ASD davasındaki ek savunmasında: "Eleştiri yazarının bir örgüt adamı olmadığı o kadar bellidir ki, yazar birinci eleştiri olarak örgütsüzlüğü getirmektedir" diyerek, devrimci ortamımızdaki bu en büyük eksikliğimizi (ayıbımızı) dile getirmiştir.

1961 Anayasası'nda yazılı olanların hayata geçirilmesi, legalite uğruna mücadele, "asker,sivil-aydın zümre" söylemleri, "Tam Bağımsız ve Gerçekten Demokratik Türkiye" sloganı, MDD tezleri, Tarihi TKP kaynağından gelenlerin ve M.Belli'nin, 12 Mart 1971'i

karşılarken ideolojik-teorik-örgütsel konumunu ve perişanlığını ortaya koymaktadır. Sıkıyönetim mahkemelerine yansıyan bütün davalardaki ideolojik-teorik düzey (Bizim yargılandığımız KDİKB davası dahil) esasen bu şekildeydi!

Tarihi TKP'nin ülkede kalan kadrolarından Dr. Hikmet Kıvılcımlı ile özellikle de M.Belli'nin adı ve tezleri 12 Mart'71 iddianamelerinin ana "temasını" oluşturmaktadır. Bir yanda sistemin ve çeşitli istihbarat birimlerinin bilim ve akıldışı suçlamaları, öte yandan Askerî savcıların, bu türden ideolojik-teorik perişanlık içinde bocalayan, partisini arayan yöneliş ve kümelenmeleri TCK'nun çeşitli maddelerine sokma gayreti, "cenahımız" açısından çok öğretici dersler çıkarmamızı gerektiren malzemeler demetidir.

Kemalistlerin tarihine düzülen nağmeler, bilim ve akıldışı tahliller hamasete kadar vardığında, Devrimci ve Marksist Sol Kadro'lar, doğallıkla sınıfsal tahlillere başvurarak konuya açıklık getirecekti. Türk Solu'nun tarihinden gelen bu zaafı, Tarihi TKP'nin kimi kadrolarından başlayarak, Mustafa Suphi, Şefik Hüsnü, Reşat Fuat Baraner, Dr. Hikmet Kıvılcımlı ve Mihri Belli'ye kadar uzanan süreçte sergileniyordu. TİP merkez oportünist kliği ve devrimci gençlik temelinde örgütlenen gruplar da (TİİKP, THKO, THKP-C, TKP-ML vb.) marksist tahlil gücünden yoksun yaklaşımlarıyla kemalizmi yerli yerine koyamamıştı.

M.Belli'nin kemalistlere yakıştırdığı, "ordunun tarihinde devrimciyi ezmek yoktur" yakıştırması, marksist tahlil gücünü çarpıtmak bir yana, Tarihi TKP'nin serüveni, katliamlar ve kıyımlar, işçi sınıfının sindirilmek istenmesi, emekçi halk hareketlerinin bastırılması, yoksul köylülüğün özgürlük taleplerinin kitlesel kırım ve kıyımlarla karşılanması vb. gerçekliklerle ters orantılıydı.

M.Belli'nin ideolojik-teorik-örgütsel dramı ve dolayısıyla trajedisi, kapitalizmi-emperyalizmi yerli yerine koyamayan ve son tahlilde bir sapma olarak değerlendirilecek bu görüşlerinden kaynaklanıyordu.

M.Belli, bilinen bu tutumunu hiç bir zaman ve koşulda değiştirmemiştir.

ABD'de öğrenim gören M.Belli, bu ülkede yüksek öğrenim im-

kân ve fırsatını yakalayan Behice Boran, Bülent Ecevit ya da M.Ali Aybar vb.'leri gibi "ABD sosyolojisi" okuduğundan olsa gerek, ülkemizi, bölgemizi, işçi sınıfını ve bizim insanımızı bir türlü tanıyamamıştı. Marksizmin yorumu ve teorik yeniden üretimi gibi hayatî bir soruna çözüm üretmek görevi de böylelerine kalmamıştı. İşçi sınıfının davası böylelerinin "dava"sından fersah fersah uzaktı.

1937-'39 yıllarında ABD'de olan M.Belli, ülkeye döndüğünde VATAN gazetesinde tefrika edilen "Mihri'nin Devriâlemi" isimli yazılarıyla anılırken, askerliğini yaptıktan sonra, İstanbul Üniversitesinde Prof. Neumark'ın asistanı olarak çalışmıştı. 1940'larda TKP'nin ileri gelenlerinden Reşat Fuat Baraner ile ilişki kurduktan sonra TKP'nin ülkede kalan kadroları arasındaki yerini almıştı. TKP hakkında kimileri paşa gönüllerine göre tarihe kayıt düşmek sevdasına kapıldığı bir süreçte, o da, kendi serüvenini, dolayısıyla TKP'nin tarihini öznel yorumuyla ifade edecekti: "1940'dan bu yana üç kuşak temsilcileri (ile) aynı örgüt çatısı altında, 1942'den bu yana ayrıca aynı organ içinde (TKP MYK kasdediliyor) çalıştı.(...) M.Belli 1943 yazında Şefik Hüsnü ile karşılaştığı zaman 6 yıldan beri hareketin içindeydi.(...) (Emekçi, S.1, s.65-37)

"M.Belli Grubu" ndan ayrılanlardan Rasih Nuri İleri dahi, onun nitelikleri hakkında oldukça "doğru" gerekçeler ileri sürüyordu: "Hafızasına fazla güvenmesi ve yazılı belgelere karşı tutarsız bir davranış, belgeleri şartlara göre yeniden kaleme alması alışkanlığı. Şartlara göre yazma kaygusu ile Türkiye'nin sosyoekonomik oluşumunu ciddî bir incelemeye tabi tutmamak, bunun sonucu olarak sınıf ve zümreler hakkında yüzeysel, çelişkili, giderayak yanlış olabilen bazı yargılarda bulunmak. Kolektif bir çalışmaya bir türlü yanaşmamak, arkadaşlarını çoğu kez güç duruma düşürebilecek emrivakilerde, kişisel girişimlerde bulunmak, yeni gördüğü ve 'çevrelerinde etkili sandığı kişilere fazla önem, paye vermek. Bu nitelikleri M.Belli'nin etrafında süreli bir hizipleşme doğurmaktadır; olumlu tarafına kapılan, onu izleyen kişiler sürelice kendisinden ayrılmaktadır. Bu gerçeği sadece karşı tarafın, veya bir tarafın kusurlarına bağlamak bilimsel bir değerlendirme olamaz." (Rasih Nuri İleri, *Mihri Belli Olayı* C.III, s.1064-1065-1976, İst. Anadolu Yayınları)

M.Belli hakkında Muzaffer-İlhan Erdost, Vahap Erdoğdu başta

olmak üzere, MDD tezleri uzantısında onunla ilişkisi olan THKO, THKP-C, TİİKP, TKP-ML vb. örgüt ileri gelenlerinin ayrıntılı eleştiri yapması gerekirdi. Türk Solu'na, M.Belli ve onun düşünce-davranış çizgisine kaynaklık eden TKP'ye (yukarıdaki alıntıdaki gibi değil) gerçekten bilimsel eleştiri ve araştırmalar yapıldığında, bu, "M.Belli Grubu" na en büyük bir katkı olacaktır.

12 Mart 1971'i karşılarken M.Belli'nin portresi hakkında bunları kaleme almak sanırım yeterlidir. Bundan sonraki süreç, özetlenecekse: 1975'lerde legal olarak beş sol parti kurulacaktı. 12 Şubat 1975'te ise, M.Belli'nin Genel Başkanlığını yaptığı TEP kurulmuştu. TEP ve partinin organı niteliğindeki Emekçi (ve Türkiye Solu) dergisinin yayınlanışı sürecinde, M.Belli'nin legal partide de eleştiri konusu olan "düşünce-davranış çizgisi," çeşitli hizipleşmelere sebep olmuştu. TEP, içinden ve dışından şiddetle eleştirilmiş, partinin tüzük-program konusu başta olmak üzere, M.Belli'nin "tarzı-siyaseti" bölünmelere neden olmuştu. Daha sonra TEP yargılanmış, TCK'nun 141/1. ve 4.Md. (Komünistlik ve Kürtçülük iddiasıyla), hukuk teamülleri dışlanarak, Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmıştır...

* * *

M.Belli'nin "asker-sivil-aydın zümre" diyerek dillendirdiği ve "Demokratik Devrim", "Sosyalist Devrim" diyalektiğini kavramadan eklektik biçimde formüle edilmeye çalışılan MDD tez ve görüşleri, aslında, SB'nin "kapitalist olmayan yoldan sosyalizme geçiş" olarak nitelenen ve kimi Asya-Afrika vb. ülkeleri için öngürdüğü, bilimdışı (Marksizm-Leninizme aykırı) tezlerin Türkiye koşullarındaki bir yansımasıydı. Milliyetçi Arap Sosyalizmi demek olan BAAS'çılık ta "kapitalist olmayan yol" tezlerinin uzantısında filizlenmişti.

"Harici Büro" TKP'cilerinin ideolojik-teori sefaleti de SB'ne kölece bağlılığından, varlığını SSCB'nin dış politikası kurgusuna uyumlandırılmasından ileri geliyordu. M.Belli'nin, Proletaryanın Partisi meselesini ciddiye almadan, *"Partileşme Sorunu"* nu olması gereken yerde tartışıp sağlama bağlamadan, sosyal muhalefetin bir bölümü olan kemalistlerle, yani "asker-sivil-aydın zümre" olarak

nitelediği ve çoğunlukla "darbe" ya da "cunta" hesapları içinde bulunan kesimleri "ürkütmeyelim" diyerek, onlarla soyut "millî cephe"ler oluşturulması çağrılarında bulunmuş, ya da bu kesimin gücünü olduğundan daha fazla abartarak, Marksizmin yorumu ve teorik yeniden üretimi konusuna adeta "yasak" getirmiştir.

Gerek Türk Solu dergisinin faaliyeti, gerekse MDD tezlerini ortaya çıkaran ortamda, bir yandan YÖN dergisinde sistemleştirilmeye çalışılan "Radikal Kemalist"lerin "darbe", "cunta" kalkışmaları, öte yandan TİP merkez kliğinin sağ teslimiyetçi oportünizmi, MDD'nin sağdan giriştiği muhalefetini öne çıkarmıştı.

O dönem TİP'in üzerinde oturduğu sosyal muhalefet tabanı çok anlamlıydı. Türk Solu tarihinde ilk defa böylesine kütlesel, coşkulu, korkusuz ve renkli bir dinamizme kavuşmuştu. TİP'in üzerinde oturduğu bu türden bir sosyal muhalefet tabanı, sağlı "sol"lu kuşatma politikalarıyla, içinden ve dışından çürütülmüştür. TİP'in kütleselliği, amblemi, sloganları, kitle çalışmaları, bir yandan kara gericiliğin, öte yandan ırkçı, faşist gericiliğin talanıyla öteki siyasi partiler tarafından çalınmış ve kullanılmıştır.

TİP merkez oportünist kliğinin yanlış taktik ve staretejileri yüzünden kadrolar doğallıkla, Türk Solu ve MDD'nin açtığı bayrağın altına kayıyordu. Devrimci gençliğin, sınıf bilinçli işçilerin, ilerici aydınların, ciddi, güvenilir ve donanımlı bir Proletarya Partisi ortaya çıkıncaya kadar TİP'den MDD'ye kayması son derece olağandı. Fakat nereye kadar? Bu coğrafyanın yetiştirdiği Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların PARTİ'yi oluşturacağı ana kadar. Bu süreçte oportünist akımlardan birinin tökezlenmesi, ötekinin işbaşı yapmasını da koşulluyordu.

Devrimci gençlik bir yanlıştan ötekine akmış, fakat umduğunu bulamamıştı. Dev-Genç'in, daha sonra TİP ve MDD akımlarından kopması ve ayrışması, yeni yanılgıları da beraberinde getirmiş, THKO ve THKP-C vb. örgütlerin kurulmasını sağlamıştı.

Çeşitli MDD yanlılarının, bir yandan "millî cephe" ve "Dev-Güç" girişimini abartması, öte yandan, TİP merkez oportünist kliğinin "sosyalizm bizimle başlar", "demokratik yoldan parlamentoya gireceğiz" sloganlarıyla, popülist, parlamentarist, ekonomist yakla-

şımları, küçükburjuva ihtilâlci anlayışların mayalanmasını sağlamıştır.

Tarihi TKP'nin, bir türlü Marksist-Leninist PARTİ olamayışının temel nedeni, küçükburjuva ihtilâlciliğini bu derecede pompalayan aydın ihanetinden ileri geliyordu.

TİP merkez oportünist kliği devrimci gençlik sorununu sekter bir yaklaşımla reddederken, MDD oportünizmi küçükburjuva solculuğuna büyük primler veriyordu. Ayrıca, küçükburjuva soluculuğu, "darbe" ve "cunta" niyetlerinin de iştahını kabartan bir olguydu.

Küçükburjuvazinin bilim ve akıldışı sapkınlığını Marksizm-Leninizm'le sözde "uzlaştırma" anlamına gelen MDD tezlerinin ideoloğu M.Belli: "Kemalizmle sosyalizm arasında aşılmaz duvarlar yoktur." diyebiliyordu (Türk Solu, *Türkiye'de Karşı Devrim*, S.64, s.14). İdeolojik-teorik çalışmayı küçümseyen ve Marksizmi yorumlamak aşkına(!) devrimci ideolojiye sırt çevirenler, son tahlilde burjuva ideolojisi ve revizyonizmin ekmeğine yağ sürecekti.

Küçükburjuva ideolojisinin böylesine yaygınlaşması ve çok ses getiren eylemlere kalkışması, ülkedeki proleter devrimci birikimi ve kitle içinde ciddi işler yapan kadroların katkısını adeta, unutturmuştu. Küçükburjuvaziden ucuz kahramanların türeyişi, ideolojik-teorik çalışmanın küçümsenmesi, kemalizmle sosyalizmin uzlaştırılması manevraları, ülkede oluşan bu engin sosyal muhalefetin giderek harcanmasını getirmiştir. Öğrenci gençlik arasındaki lumpen eğilimler bu süreçte "profesyonel devrimci"lik sıfatı yakıştırmasıyla yaygınlaştırılmıştır.

Kendi sınıfsal-ideolojik-teorik-örgütsel özgücüne güvenmeyip, "millî cephe"nin işbaşı yapmasıyla Proleter Devrimci Hareketin ve PARTİ'nin ancak bu koşullarda oluşturulmasına bel bağlayan M.Belli'nin MDD tezleri, "devrimci kriz" süreçlerinde ve sosyal pratikte, daima tekzip edilmiştir.

M.Belli'nin "Kürt Sorunu" üzerine söyledikleri "millî cephe" diye adlandırdığı soyut cephe görüşlerinden pek farklı olmamıştır. Türk Solu'nun bu konudaki yaklaşımı (politikasızlığı) yüzünden Kürt Solu'da en sonunda kendi göbeğini kesmeye yönelecektir. İSP ya da KP'yi oluşturamayan bir solun "Milliyetler Meselesi" ve

"Kurt Sorunu" üzerine bilimsel bir proje sunması doğallıkla beklenmeyecektir.

Çeşitli MDD görüş temsilcilerinin M.Belli'nin tezleri hakkındaki "eleştiri"leri arasında en ilginç ve çarpıcı olanı, Mahir Çayan,Yusuf Küpeli, Münir R. Aktolga, Ertuğrul Kürkçü ortak imzalı broşürde kaleme alınanlardı: "(...) Baştan beri M.Belli arkadaşla görüş ayrılıklarımız var. Fakat biz M.Belli arkadaşın geçmişini, tecrübesini dikkate alarak onun bir proleter devrimciye yaraşmayacak tavır ve davranışlarına karşı geniş bir tolerans havası içinde, hareketin birliğini savunduk.

Bizim bu tutumumuz karşısında M.Belli ve bugün etrafında olan arkadaşlar ne yaptılar?

M.Belli arkadaş kendi görüşleriyle bizimkiler arasındaki temelde önemli bir fark olmadığını söyleyerek, milliyetçilik, revizyonizm, örgüt meselesi, vs. konulardaki görüşlerini düzeltme yoluna gittiğini ima ediyordu. Ne var ki,(...) 29-30 Ekim tarihlerindeki (Proleter Devrimci Kurultay. y.n.) toplantıda M.Belli arkadaş, bu toplantıda tam bir ayrılıkçı ve bölücü tutumla, terkettiğini ima ettiği eski sağ görüşlerini tekrar ileri sürerek; bu görüşlerle çelişki içinde olan görüşlerin tamamen yanlış görüşler olduğunu söyleyerek, *'ilkelerimiz demek, ben demektir, arkamdan gelen gelir, gelmeyen gelmez'* diyerek birlik-eleştiri-birlik ilkesini çiğnedi.

(...) Artık M.Belli'nin sağcı görüşlerinden dolayı harekete tam bir kargaşa hakim olmuştur. Bu kargaşa, hareketin hem teorik, hem de pratik ilerleyişine engel olmaya başlamıştır.

Artık ayrılık parolamızdır.

Ve proletaryanın devrimci ilkelerini herşeyden üstün tutan, devrimci şerefi ve namusu olan her devrimcinin yapacağı gibi, M.Belli ve onun temsil ettiği akımla bütün organik bağlarımızı kestik.

Şurası apaçık bir gerçektir ki, biz bu arkadaşların dediği yolda gitseydik, M.Belli arkadaşın yanlış görüşleri saflarımızda pekişecek... bu durum ise, proleter devrimci hareketimizin yara alması, zayıf ve cılız kalması, oportünizmin gürbüzleşmesi sonucunu doğurmayacak mıydı?

(...) M.Belli'ye karşı olmak devrimci hareketin tarihine karşı olmaktır demagojisine gelince... Bazı arkadaşlar M.Belli'nin tarihi temsil ettiğini, bu yüzden M.Belli arkadaşın sağcı görüşlerine karşı olmayı devrimci hareketin geçmişi, tarihi ile bağlarını koparmak anlamında yorumlayarak, M.Belli'nin görüşlerine kendilerinin de karşı olduğunu, fakat geçmişle bağlarını koparmamak için bu görüşlere katlandıklarını, dolayısıyla M.Belli'ye angaje olduklarını söylemektedirler.

Bu temelsiz saçma sapan ve devrimci olmayan bir tutumdur.

(...) Biz sadece, *'ben tarihim, bana karşı olan tarihe karşıdır'* görüşüne karşı çıkıyoruz ve bu görüşün sahibi ile bağlarımızı kopartıyoruz; tarihle değil..." (*ASD'ye Açık Mektup*, Kurtuluş Yayınları, 1971)

THKP-C'nin örgütsel çıkışı anlamına gelen bu broşürdeki görüşler, MDD'den "kopuş"u işaretliyordu. M.Belli, bu süreci kendi "tarih anlayışı" çerçevesinde ele alacaktı. "Özeleştiri" ya da THKO'nun eylemlerine duyulan "hayranlığın" (M.Belli THKO'ya daha sıcak bakıyordu) bir ifaesi olarak, örneğin "Nurhak Dağları" eylemi hakkında, THKO'yu Devrimci ve Marksist açıdan eleştiren bir yöneliş yoktur, M.Belli'de... O, bu "eylemi" yücelterek anmayı tercih etmektedir. Aynı yaklaşım, önderleriyle düşünsel ve kişisel çelişkileri olmasına rağmen, THKP-C için de geçerlidir. "Kızıldere Esin Kaynağımızdır" der. Fakat THKP-C'nin yanılgılarına değinmez. Katledilen devrimcilere sözde sahiplenir görünür, fakat *"Partileşme Sorunu"*nun Devrimci Oturumlarda tartışılarak PARTİ'nin neden oluşturulamayışı sorununu gündeme taşıyamaz. Devrimci geleneklerimizi, tarihimizi hamasetle yüceltir, bunu yaparken kendisine "saygıda" kusur etmeyen ve oldukça sağa doğru esneyenleri tanık gösterir. İnsanlarımızın neden bu boyutta katledildiğini, topyekûn yanlışlarımızı söyleyemez. Yalnızca yarım doğrulara teğet geçen saptamalar yapar; bilimsel değerlendirmeleri kendi ideolojik-teorik-örgütsel yanılgılarını görmeye alışkın olmadığı için yerli yerine koyamaz.

Sevim ve Mihri Belli çiftinin aile-sınıf kökenleri bürokrasiye dayanmaktadır. Onların siyasî hayatındaki düşünce-davranışlarına

damgasını vuran ve öne çıkan "asker-sivil-aydın zümre" literatürünün kaynağının buraya dayandığını sanıyorum. Aile kökeninden alınan eğitim onların bütün siyasî hayatını etkilemiştir. MDD tezleri ile soyut "millî cephe" önerilerinin maddi zemini galiba burada aranacaktır.

Tarihi TKP'deki "aydın" kavgalarında, hakemlik yapacak Modern Proleter kadroların olmayışı, varolanların da "aydın" ihanetleriyle tasfiye edilmesi ya da etkili olamayışları, "aydın" kavgalarını boyutlandırmıştır. Bu kavgalar çeşitli bölünme ve parçalanmalara da kaynaklık etmiştir. Kimi kitaplara da konu olan bu kavgalar, TKP'nin neden bir türlü PARTİ olamayışı hakkında bazı ipuçları da vermektedir. Sınıflar mücadelesinin keskinleştiği, devrimci kriz ortamının şiddetlendiği şartlarda, ideolojik-teorik-örgütsel güvenceleri anlamlı kılacak, ilke, kural, yöntem ve parti normlarına asla sahip olamamış bir TKP'de, bu türden kavgaları ve onların nedenlerini tam olarak, sonradan gelen kuşaklara doğru biçimde aktaramamıştır. Aktarılan "miras"ın kötü görüntülerini sosyal hayatın hemen hemen her alanında görmek mümkündür. Özellikle sanat, edebiyat, estetik alanlarındaki verimsizlik ve sapkınlıklar, bir yanıyla bu temelde eleştirilmelidir.

Yaşamlarının büyük bir bölümünü yurtdışında geçiren Belli çifti, entelektüel birikimi olan kimselerle, çağdaş kapitalist ilişkiler arasında "eşleşebiliyor", fakat kendilerini vareden bu coğrafyanın insanlarından işçi sınıfı ve emekçi halklarımızı yeterince tanımıyordu; onlarla bir türlü "eşleşemiyordu."

"Mihri Belli Grubu"ndan Modern Proleter kimlikli hiç kimse yok muydu? Elbette vardı. Fakat onlar bu grupta bir türlü barınamıyordu; çünkü küçükburjuva sol kesim, yani öğrenci gençlik hareketi, M.Belli'nin bütün yaşamına damgasını vurduğundan, proleter kimlikli arkadaşlarımıza bu çerçevede doğallıkla yer yoktu. M.Belli çevresini anlamaya çalışmak, etkilemek ve İSP'nin oluşturulması mücadelesinde yaratılan değerleri tek bir kanala çekebilmek bizim açımızdan da çok zordu. Örneğin bir İhsan Memoğlu arkadaş hayatının en anlamlı bir bölümünü "Mihri Belli Grubu"nun partileşme sorunu konusunda ileri adımlar atabilmesi uğruna harcamıştı. TDGF'nin , işçi militanlarla arasındaki bağını belirli ölçülerde de

olsa İhsan Memoğlu sağlıyordu. Onun *Hareket*'e bağlılığı, her türlü tartışmanın üstündeydi.

İşçi sınıfını, sosyoekonomik ülke yapısını yeterince tanımayan "Grup" Proleter Devrimci mücadeleye katkı yapmaya aday insanlarımızın da harcanmasına neden olacaktı. İhsan Memoğlu, bütün *İşçi Birliği* örgütlenmelerinde tanınan biriydi. 15-16 Haziran Harekâtı sürecinde, her ne kadar Dev-Genç kesiminden cezaevine gelmiş ise de, "Mihri Belli Grubu" kimi nitelikleri ve örgütleme yeteneği olan arkadaşlarımızın gelişmesini, kendisini yeniden üretebilmesini kösteklemişti. İhsan Memoğlu, küçükburjuva solların öylesine "hatıra"larıyla karşılaşmıştı ki, en sonunda İstanbul'a lanetler yağdırarak "mekân" değiştirmek zorunda kalmış, İzmir'e yerleşmiş ve "Grup"la olan bütün ilişkisini kesmişti. İhsan Memoğlu'nun değil portresini yazmak, bir yaşam öyküsünü kaleme almak gerekiyordu.

Tarihi TKP'den Modern Proleter kökenli arkadaşlardan Hüsamettin Özdoğu ile Hüsamettin Dinç'i yakından tanımaktaydık. Onların düşünce-davranış çizgisi hiçte "aydın"larınkine benzemezdi. Üretimden geldikleri için sınıfsal yakınlıklarımızla çabucak kaynaşırdık; yalnızca "teorik" konularda değil, işe, üretime, çalışmaya, emek sevgisine ilişkin pek çok konuyu rahatça konuşabilirdik. Tarihi TKP'de yaşanan "aydın" kavgalarına ağırlıklarını koyamasalar da, işlerinde, özel yaşamlarında örnek kişiliklere sahiptiler. Onların hayatları boyunca Kolektif yaşadıklarını, Komün disiplini içinde davrandıklarını görürdük.

* * *

1951 TKP Tevkifatında, doğallıkla pek çok "çürük" insan çıkmıştı. İst. İl Sek. Tevkif Dilmen, İzmir İl.Kom.'den Şükrü Dinsel'in baştan beri polis olduğu ortaya çıkmıştı. Ankara İlinden Ömer Lütfü Tuncay olup bitenleri, ayrıntılı ifadeleriyle ortaya çıkarmıştı. TKP Sek.Zeki Baştımar ise, üstlendiği sorumlulukla ters orantılı bir tavır sergilemişti. Sevim Tarı (Belli) ise, yeterince sınanmamış, tecrübesiz biri olarak TKP'nin illegal mücadelesinden kötü bir sınavla çıkmıştı. TKP'deki, o dönemin ayrışmalarında, Dr.Şefik Hüsnü ile Reşat Fuat Baraner'in müdahalesi, ya da Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın eleştirileri etkili olamamış, tartışma Zeki Baştımar ile Mihri Belli

ülke gündemde cereyan etmiştir. Bu tartışmalarda, Z.Baştımar, Sevim Tanrıkulu M.Belli'yi, onlar da Z.Baştımar'ı sorumlu tutmuştu. Oysa TKP tevkifatı böyle anılmamalıydı. TKP MYK, her ne kadar Z.Baştımar'ı partiden ihraç etmiş ise de, Z.Baştımar, cezasını çektikten sonra SSCB'ye iltica ederek, Sovyet dış politikasının uzantısında bir "Harici Büro" kurmayı becermiş ve ülkedeki bütün komünistleri yazılı savunmaya davet ederek onları partiden ihraç etmişti; ya da edebilmişti! Bütün bunlar da gösteriyor ki, TKP bir türlü PARTİ olamamıştı. TKP bizim anladığımız anlamıyla hiç bir zaman Marksist-Leninist PARTİ olamamıştı.

1951 TKP Tevkifatında, sanıkların çoğu TCK'nın 141/7. Md.'ne (pişmanlık) sığınmıştı. Örgütlenmesini sanat, edebiyat, tiyatro, yazar ve öğrenciler arasından yapılan bir seçimle gerçekleştiren TKP, iyi bir illegal seçim yapamamıştı. Komünist bilinç, moral ve ahlak açısından "zayıf" kişilik örnekleri de sunulmuştu TKP davasında. TKP sanıkları arasında işçiler azınlıktaydı; aralarında Modern Proleter kimlikler hemen hemen yoktu.

TKP Tevkifatında, Marksizm-Leninizm'e sahiplenerek sistemi yargılayan, militan ve Komünist bir tavır sergileyen hemen hemen yok gibidir. Kişisel direngenlik ve tutarlılık gösterenleri saymazsak, TKP davası, örgütleyebildiği sınıf ve katmanların düşünce-davranış çizgilerini yansıtmaktadır.

Tevkifat, 1946'lardan beri hazırlanan (tezgâhlanan) istihbarat ve izlemelerin sonucunda gerçekleşmiştir. Türkiye'nin NATO'ya bağlı, ABD uydusu bir devlet oluşu, "soğuk savaş"ın komünizm karşıtı ve düşmanı histerilere ve komplolara dönüştüğü bir süreçte TKP tevkifatı yapılmıştır.

Bilindiği gibi, Komünist Parti'ler, öncelikle işçi sınıfının siyasal ve sendikal birliğini sağlamayı öne çıkarır. TKP'nin ise, bu türden bir sorunu olmamıştır. TKP'nin işçi sınıfı ve emekçi halklara gidemediği bir dönemde bu tevkifat kolaylıkla gerçekleştirilmiştir. Kendini "komünist" sayan, ya da yerine koyan, "iyi niyetli", dürüst ve demokrat aydınların laçka ve liberal ilişkileri bu tevkifatı kolaylaştırmıştır.

O dönemlerde Komünistleri ihbar etmek, demokrat insanlarımı-

zın en doğal davranışlarını dahi "gomonizm tehlikesi"yle eşdeğer tutmak modaydı. Komünistlerin yalnızca siyasî ilişkilerini, yazı ve eylemlerini değil, kitap, şiir ve resimleri hakkında da ihbarlarda bulunmak, kimilerine kariyer ya da ekmek parası demekti...

Sevim-Mihri Belli çifti, tevkifattan ve hüküm kesinleştikten sonra da, hattâ sürgün cezalarını çekerken de devletin baskısını üzerlerinde görecekti.

27 Mayıs 1960 ihtilâli öncesinde ve sonrasında, Alb.Talat Aydemir'in devleti ele geçirmeyi amaçlayan "cunta" girişiminde de Belli'ler, çoluk-çocuk evcek "emanete" alınacaktı, öteki TKP'lilerle beraber...

TKP Kadro'ları ve Belli çifti, yalnızca "Harici Büro"nun, kendilerini tanımayan "İç Komünistler"i "TKP"den ihraç etmesi nedeniyle kuşatılmamıştı; aynı zamanda, ve aynı dönemlerde 1. TİP'de ortaya çıkan ihraçlarda da, Tarihi TKP'yi parti olarak tanıyan, "Harici Büro"yu TKP olarak asla tanımayan komünistlerin, aynı yöntem ve politikalarla uyum içinde olarak tasfiye hareketiydi; Komünistler, SSCB'nin dış politikaları uzantısında, tasfiyeci 1.TİP tarafından da kuşatılmıştı.

Komünistlerin bu "sosyal kaderi" nasıl kırılacaktı? Ya da kırılabilecek miydi? Bu sorunun olumlu cevapları vardı. O günkü ortamda bazı işaretler beliriyordu. "Harici Büro"nun parti çağrışımı yapmasını engelleyebilmek için, ayağını yere basan bir İSP'nin oluşturulması gündeme gelmişti. Belli çiftinin bu konudaki yanılgısı, PARTİ'nin oluşturulamayışını getirmiştir, öteki komünistlerin hataları yanı sıra... 12 Mart fırtınası sürecinde aranan Dr. Hikmet Kıvılcımlı ve M.Belli hakkında çıkarılan çirkin spekülasyon ve suçlamaların kaynağı, *Hareket*'in partisizliğinden ileri geliyordu. Donanımlı bir İSP'nin işbaşı yapabildiği ortamlarda bu türden spekülasyonlara başvurulması elbette kolay olmayacaktı.

Belli çiftinin çok belirgin hatalarından biri de: PARTİ denilince, PDK sonundaki ayrışmadaki "kötü sonuca" (yani bir yanda "M.Belli Grubu", öte yanda sonradan kendisini THKP-C olarak adlandıran grup) bir cevap niteliği taşıyan TEP'in kurulmasıydı; onlar PARTİ denilince neleri anladığını, Kadro'lara danışmadan, TEP'i kurarak

postermiş. Mahirler de Kadro'ların onayını almadan THKP-C'yi yukardan dayatmışlardı.

Öğrenci gençliğin başını çektiği örgütlenmeler, tarihi TKP'den, 1.TİP'ten, "Partisiz Sol" demek olan MDD'den birer "kopuş" anlamına geliyordu. Oysa Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların yanlışlardan kopuşu ve yeniyi üretmesi, THKO, THKP-C vb. örgütler kurarak gerçekleşmiyordu.

M.Belli, kendi "tarzı-siyaseti"ni gözden geçirmeden başkalarını eleştirir. Bizim PDK'da, özellikle de Divan Başkanlığında sergilediğimiz işçi ve emekçi tavrımızla, ibremizin Devrimci gençlikten yana oluşuna oldukça alınmıştı. Onlara duyulan sevgi ve dayanışmamız, THKP-C vb. örgütleri kurmak için değil, İSP'nin oluşturulmasına ilişkindi. M.Belli ise, Tarihi TKP'den başlayarak, Ulusal-Sınıfsal-Evrensel ölçekte bir değerlendirme yapılmasından yana görünmüyordu; tarihimiz ve devrimci geleneklerimize eleştirel katkı yaparak, hayata sahiplenmek, sürece müdahale etmek denildiğinde, o her zaman başka şeyleri anlamaktaydı. Bu anlayışını da sürdürüyordu.

1974 af kanunu yürürlüğe girdiğinde, TC Devleti TCK'nın 141. ve 142.Md. hükümlülerinin üstündeki "siyaset yasağı"nı da, ilk kez kaldırıyordu. Belli çifti böylece legalde parti kurma olanağına kavuşuyordu. Onlar bu haklarını, 1971 PDK'da, partileşme konusunda ortaya çıkan iki farklı örgütlenme anlayışından, "M.Belli Grubu" uzantısında ve siyasî ayrışmalardan elde kalan kimselerle TEP'i kuracaktı. M.Belli, legalde ortaya çıkan, TSİP, TİP, TDP, SVP, SP, vb.lerine bir yenisini daha katmıştı; yani legalde örgüt kurmuştu. PARTİ oluşturulması sorunu, "asıl TKP biziz, bizden sorulur!.." zihniyeti ve M.Belli vari "tarz-ı siyaset"iyle, yine "bir başka bahara" kalmıştı. Bu süreçte, "Harici Büro" ise, ülkedeki sosyal muhalefetin önünde yürüyecek kurmaylığın er-geç işbaşı yapacağının bilincinde olarak, atak yapmış, SSCB'nin saygınlığını ve "bizi destekliyorlar" imajını da arkalarına alarak, hiziplerini "TKP" olarak ilan etmişti. Bu dayatma ve öteki örgüt atakları, demek ki, M.Belli'yi oldukça "tahrik" etmiş olacak ki, o da hemencecik modaya uyarak TEP'in alelacele kurulmasını sağlamıştı. M.Belli'nin MDD tezleri, Laz İsmail'in "TKP" sinde, öztürkçeleştirilerek tercüme ve adaptasyon-

dan geçirilmiş UDD (Ulusal Demokratik Devrim) olarak sunulmuştu. "TKP", öncelikli olarak DİSK'in başındaki sendika ağalarına kanca atmış, cunta misali tepeden atamalarla DİSK'teki devrimci birikimin başına geçmeyi becermişti; ardından İGD, İKD, TYS, Barış Derneği, Baro ve çeşitli basın-yayın faaliyetleriyle örgüt atağına girmişti. Oportünist "TKP"nin bu tasfiyeci atağı, yalnızca onların değil SB'nin de hatasıydı. SBKP'de bu türden bir oportünist girişimin doğrudan sorumlusuydu. Bu suçu birlikte işlemişlerdi. Bu tasfiyeciliğin hesabını ne "TKP" atağına kalkanlar, ne de SBKP yetkilileri verecekti. Herkesin yaptığı yanlarına kâr kalmıştı!..

"TKP" nin bir veba mikrobu misali girdiği her yeri kuruttuğunu daha sonraki "sosyal pratikte" görecektik...

DENİZ GEZMİŞ

12 Mart 1971 faşist askerî darbesi sürecinde, sisteme karşı ayağa kalkan grup ve örgütler arasında THKO ve Deniz Gezmiş adı, öteki devrimci kadroların yanı sıra en önde anılıyordu.

Denizleri ideolojik-teorik-örgütsel yönelişleriyle nesnel ölçülerde değerlendiren çalışmalar henüz gerçekleşmedi. Onların "serüveni" aslında Türk Solu'nun serüveniydi. Türk Solu'na parçalanarak "kadro" veren Tarihi TKP süreci bilimsel olarak eleştirilip aşılmadan da THKO'nun "vukuatı" tek yanlı olarak değerlendirilemezdi.

Sınıflar mücadelesi tarih ve geleneklerimiz arasında, tarihselden-güncele, güncelden-tarihsele vurgu yaparak önümüzü aydınlatan ve yeni sentezlere ışık tutan teorik-ideolojik çalışmalar da henüz gerçekleştirilemedi.

Teorik-ideolojik çalışma denildiğinde Türk Solu'nun aklına Batı'dan tercüme eserlerin uzantısında yapılan kötü zihin talimleri geliyor. Oysa teorik-ideolojik çalışma, "tercüman civanların" (Dr.Hikmet Kıvılcımlı, kıblesini Batı'ya dönmüş "sol" aydınları, lisan bilgilerinden ötürü böyle adlandırıyordu) telif çalışma yapanların çabalarını yok sayarak küçümsemeleri sonucunda birer aktarmacılıktan öteye gitmeyen "etkinlik"ler değildi. Hele Marksizmin yorumu ve teorik yeniden üretimini bu derece kısır ve verimsiz bir alanda, sorunun yalnızca "tercüme" eserlerin basılıp yayınlanmasına indirgenmesiyle sınırlanınca, bilimsel bilgi ve bilinçlenme sürecinde büyük onulmaz yanlışlıklar yapılacaktı.

Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların bilimsel bilgi edinmesi, bu bilgileri özümseyerek süzgeçlerinden geçirmesi, tez-karşıtez-sentez üçlüsünü gerçekleştirebilmesi, yalnızca Batı'dan tercüme eserlerin aktarılmasıyla değil, yerli-telif çalışmaların yapılmasını gerektiriyordu. Özellikle Marksizmin Evrensel temel klasikleri Türkçeye doğru dürüst tercüme edilememişti. Bu temelde bilimsel bilgi edinememiş genç insanlarımız büyük bir susuzlukla önüne sunulan eserlerle yetinmek durumunda kalmıştır. Devrimci ve militan genç öğrenci arkadaşlar neden sonra kendilerine sunulan tercüme eserlerin niteliğini araştırmaya yönelecekti. Tercüme eserlerin seçimi, sıralanışı ve yayınlanışı üzerine çok yönlü tartışmalar yapılabilir; yapılmaktadır (Ayrıntılı bilgi için bakınız: S.Ö. *İlerici Yayıcılığımızın Sorumluluğu*, Sorun Yayınları, Ekim 1985).

Tercüme eserlerin eleştirel katkıyla okunamayışı, yerli-telif çalışmalarımızın Ulusal-Sınıfsal-Evrensel ölçekli bir senteze kavuşamayışı bize çok pahalıya mal olmuştur: ***1.*** Aktarmacı, eklektik, özsüz, köksüz düşünce akımlarını manipüle etmiştir. ***2.*** Araştırma yapmaya aday insanlarımızda birer zihin körlüğü, melekelerini çalıştıramama, üretememe kabızlığını getirmiştir. ***3.*** Aşırı teorisizm ve entelektüalizm hastalığını yaygınlaştırmıştır. ***4.*** Ülkemiz ve bölgemiz hakkında öğrenmemiz gerekenlerin üstünü küllemeye yaramıştır. ***5.*** Orijinal sınıf-halk ilişki ve çelişkilerinin kavranarak tutulması gereken mücadele hattının oluşturulmasını geciktirmiştir. ***6.*** Ulusal-Sınıfsal-Evrensel ölçekte, *Hareketimizi* kucaklamaya aday örgütlenmelerin, en başta Modern Proletarya Partisi'nin oluşturulmasını geciktirmiş, engellemiştir.

"Tercüman civanların" bu azizliği, genç öğrencilerin haklı talepleri ve ayağa kalkışlarında ideolojik-teorik silahlarının ne denli çürük olduğu gerçekliği, büyük kayıplar sonunda anlaşılmaya başlanmıştır.

Tutarlı teorik-ideolojik çalışmaların işçi sınıfının militan kadrolarıyla buluşamayışı ve ayrıca işçi sınıfı hareketiyle sosyalist hareketimizin buluşarak -bütünleşerek- İSP'yi oluşturamayışı, kolektif tarihsel bir ayıbımız olarak anılacak ve daha da tartışılacaktır.

İSP'nin oluşturulması konusundaki niyet ve iradeler ete kemiğe

[illegible] tam aksi yöndeki örgütlenmeler gerçekleşebilmiştir. THKO, THKP-C, TKP-ML vb. örgütleri resmen kuran öğrenci kökenli genç militanlar ve anılan örgütlerin daha da yaygınlaşarak, daha tam olarak söylenecekse, bölünüp parçalanarak çok uzun bir dönem varlıklarını koruması son derece ibret verici bir olgudur. Bu olgular, Devrimci ve Marksist Sol Kadro'larca henüz acımasızca eleştirilmedi; tarihimizdeki yanlışlarla henüz hesaplaşılamadı. Çok yönlü ders ve sonuçlar çıkarılamadı. Dolayısıyla da teori/pratikte yeni sentezlerin önünü açacak örgütlenmeler de yaratılamadı.

Günümüzde, anılan örgütlerin uzantısında varlıklarını korumaya çalışan gruplar içinde de bu türden duruşların eleştirisini yapan kadrolar henüz çıkmadı. Aralarında "parti" telaffuz edenler çıkmış olsa da, çok büyük zaman ve kadro israfından sonra gündemleştirmeye zorladıkları "parti" anlayışları, Modern Proletaryanın PARTİ'si anlamına gelmemektedir. Yalnızca kendi gruplarını "parti" olarak ifade etmek zorunda kalmışlardır.

Üniversite öğrenci gençliğini temel alan örgütlenmelerin "vukuatı" bir yana, Tarihi TKP'nin 1. Kongresinde belgelenmiş programtüzük ekseninde ortaya çıkan sorunları, olması gereken yerde tartışamamış, yeni sentezlere ulaştırmamış bir "sol", THKO vb. süreçlerde oluşmuş örgütlenmeleri nasıl değerlendirecektir?

Sorunlarımız oldukça karmaşık görünse de çözümsüz değildir. Çözüm yöntemleri mutlaka vardır; bulunacaktır.

İster öğrenci gençlik temelinde, ister "sol" aydınlar katında, isterse işçi sınıfı hareketi içinde olsun, hemen hemen hiç bir kadro, "işçi sınıfının sendikal ve siyasal birliği" sorunu hakkında ciddi olarak düşünememiştir. "Devrim" denilmiş, "İktidar" telaffuz edilmiş, kapitalizmin doğasından kaynaklanan, yağma, talan, çok yönlü skandallar, gizli cinayet şebekelerinden söz edilmiş, "Proletaryanın Devrimci Diktatörlüğü"nden dem vurulmuş, fakat bu uzun yürüyüşte sosyalist devrimi yapacak PARTİ'nin nasıl oluşturulacağı ve iktidara nasıl geleceği nedense es geçilmiştir; hiziplerin örgütlenmesi öne çıkarılarak "parti" taklidi yapılmış, daha acısı örgütçülük oynanmış-oynanabilmiştir. Devrim, kişisel, grupsal ve örgütsel istekniyet işi olmayıp işçi sınıfı hareketiyle sosyalist hareketin birleşip-

bütünleşerek PARTİ'yi oluşturması ve koşulları değerlendirip, taktik ve stratejiyi saptayıp iktidara yürüyüşüyle, bu türden bir *iradeyi* ortaya koymakla gerçekleşir.

Denizler ve THKO vb. örgütlenmelerin içinde yer alanlar, ortaya koydukları irade, militanlık, özveri ve gözüpeklikle, bir ölçüde de olsa, devrimci olmanın gereğini yerine getirmiştir. Onlar devrimci romantizmin, devrimci ütopyaların en temiz örneğini sunmuştur. Üniversite öğrenci gençliği arasından bu nitelikli insanlarımızın yetişmesi son derece sevindirici bir gelişmedir. Öğrenci gençliğin devrimci ve militan geleneklerinin işçi sınıfının yetiştirdiği Kadrolarla aynı dönemde benzeri iradeleri ortaya koyarak alanlara akma sürecinde buluşup bütünleşemeyişi Türk Solu'nun en büyük, en onulmaz ayıbı ve rahatsızlığıdır.

"Bizim en utanılacak yanımız, işçisi, emekçisi, gençliği ve aydınıyla bu eşsiz sosyal muhalefeti emperyalizmin karşısında tek bir mevzide yanyana getiremeyişimizdir!.." gibi bir özeleştiri yapmayanların, parti kurma atağına girerek tasfiyeciliğe soyunması, ne işçi sınıfına, ne ulusal özgürlük taleplerine, ne gençliğe ve ne de aydın hareketine katkı getirecektir; getirmemiştir.

Açık ya da yarı-açık biçimleriyle kurulan örgütler, ülkedeki sosyal muhaletefin yönetilip yönlendirmesini başaracak örgütler değildir; olamamıştır. Sosyal pratik bunu çok net biçimde göstermektedir. Tarihi TKP en başta olmak üzere, neredeyse yüz yıllık sınıflar mücadelesi tarih ve geleneklerimizi "temsil" iddiasıyla resmen kurulan, asla oluşturulmayan örgütler, bu sürecin muhasebesini yapmamış, tarihimizi çeşitli idealizasyon ve mistifikasyonlarla sulandırmaya yönelmiştir. Anılan örgütlerin sosyal pratikteki trajedisi bu yönden incelenmelidir. Sorunun aşılması bu temelde irdelenmelidir; ve çözüm yöntemleri böylece üretilmelidir.

Teorik-ideolojik ve örgütsel buluşmalarla adına layık örgütlenmeleri bir türlü gerçekleştiremeyişimizin çok yönlü nedenleri bulunmaktadır. Yüz yıllık sınıflar mücadelesi tarih ve geleneklerimiz arasında son derece zengin deney birikimlerimiz vardır. Bu zenginliğimizin bereketini devşirebilmemiz, ancak, acımasız bir hesaplaşma ve eleştirel katkı sayesinde oluşacaktır. PARTİ konusundaki ni-

yet ve iradelerin sınanacağı temel nokta burada yatmaktadır. Devrimci ve Marksist Sol Kadro'lar kolektif bir iradeyi oluşturabilmek için organize güçleriyle tek ve biricik PARTİ'yi yaratacaklardır. Bundan kuşku duymamak gerekiyor. Teorik/pratik yanlışlarımızı, yaşanmış olumsuzlukları, başarı ya da başarısızlıklarımızı, grupsal içgüdülere kapılmadan açığa vurarak ilerleyebileceğimize inanmak durumundayız. Çok zor ve çetin olsa da, ülkede oluşan sevindirici birikimlere sahiplenerek bütün güçlüklerin üstesinden gelinecektir.

Teori/pratikleriyle Denizlerin ve THKO'nun bıraktığı malzeme, küçükburjuvazinin sömürüsüne terkedilmeden bilimsel ve nesnel değerlendirmeden geçirilerek konu edilecektir. Bunu da herhalde Devrimci ve Marksist Sol Kadro olmayı başarmış kesimler yapacaktır. Marksist değerlendirmelerde, hamasetin, idealizmin, hesapsız yüceltme ve yıpratmaların elbette yeri yoktur; olamaz.

THKO ve THKP-C vb. örgütler hakkında bir çok insan değerlendirmeler yapmıştır. Bu konuyu ele alanlar arasında, öğrenci gençlik hareketlerine bizzat katılan ve bu kaynaktan beslenenler olduğu gibi, aydın ve araştırmacı kimliği taşıyanlar da vardı. Campus Maoist akımın Türkiye bölge temsilcisi PDA'cılar, Denizlerin hareketini "anarşist, terörist, maceracı, cuntacıların işini kolaylaştıran" bir kalkışma olarak değerlendirmekteydi. THKO, THKP-C, TKP-ML, TİİKP vb. örgütlenmelerin, MDD teorisyeni olarak ilk ateşleyicisi M.Belli'ydi. O da, bu hareketi bilimsel olarak değerlendiremiyordu. Çünkü, bir yanda alabildiğine yaygınlaşan Dev-Genç, öte yanda "Partisiz Sol" ülkedeki devrimci potansiyelin İSP yörüngesinde örgütlenmesini istemiyor, "asker-sivil-aydın zümre" olarak adlandırılan cuntasal geleneğe daha fazla bel bağlıyordu. Angajmaları bu kesimleydi. *"Partileşme Sorunu"*, o da neden sonra, gündeme geldiğinde ise, elden kaçan fırsatları toparlamanın imkânları yok olmuştu. Dr.H.Kıvılcımlı ise, kendisine "revizyonist korkak" diye sataşanları ağır bir dille eleştiriyor, fakat Proleter Devrimci Hareketin İSP yörüngesinde örgütlenmesi için öne sürdüğü "Derleniş" vb. çağrıları bir türlü yankısını bulamıyordu. Gençlik hareketleri içinden gelip de, bu kalkışmalara "eleştiri" yönelttiğini sananlardan Yusuf Küpeli ise, bir açıklamasında şunları dile getirecekti: "12 Mart mahkemeleri karşısına çıkanlar (arasında) ise, değil Dimitrov gibi

bir komünistle karşılaşmak, bunlar arasında bir tek komünist bile bulabilmek mümkün değildir. 12 Mart hareketi ile yenilenler komünistler değil, komünist bir hareket değil, her türlü anarşist, troçkist, maocu akımlar, her türlü küçükburjuva oportünizmi, komploculuğu, bireyciliği idi... Burjuvazi bu pisliği yığınlara 'komünist' bir hareket olarak tanıtma çabasındaydı. Daha kontrgerilladaki sorgularda bile, adamlar biz birşeyler demeden, sorgu kâğıdına 'Marksist-Leninistim' diye yazarak ifadeye başlıyorlardı. Yani bizlerin Marksist-Leninist olarak kamuoyuna tanıtılmamızda yarar görüyorlardı... 12 Mart öncesi ve hemen sonrası bizlerin de içinde bulunduğu hareketlerin ne marksizmle ne leninizmle, ne ilericilikle, ne demokratlıkla, ne de olumlu herhangi bir şeyle zerre kadar alakası yoktur. Kısacası bu hareketlerin içindeki kişilerin iyi ya da kötü niyetli olmaları bir anlam ifade etmez. Çünkü cehenneme giden yol iyi niyet taşlarıyla döşenmiştir."

Burjuvazinin sağlı "sol"lu sözcüleri ise, söze "vatan haini" diye başlamaktaydı.

Oysa THKO, THKP-C vb. örgütlenmelerin Devrimci ve Marksist Sol Kadro'lar açısından değerlendirilerek eleştirilmesi ve tutulacak ana halkanın vurgulanması gerekiyordu. Gündeme gelen yakıcı sorunun özü buydu. Örgütsel rekabet, küçükburjuvaca inkârcı, fanatik ve sekter yaklaşımların, bu türden sorumluluğu bulunan bir değerlendirmeye olumlu bir katkı yapmadığı çok geçmeden anlaşılacaktı. THKO, THKP-C vb. örgütlenmelere yapılacak eleştirel katkı, doğrulara sahiplenmekten, eğrileri gözünün yaşına bakmadan kaldırıp atmaktan geçiyordu. Bu türden bir değerlendirmeler, Tarihi TKP kanalından günümüze parçalanarak kopup gelen bir yığın örgütün kepenklerini indirmeye yardımcı olurdu. Değinildiği gibi bir hesaplaşma yapılamadığı için, "eleştiri" adı altında, ideolojik ve ruhsal rehabilitasyonunu gerçekleştirememiş kişiler kimi yarım doğrulara öylesine değinmiş ve sosyal pratikten kayıp gitmişti. Ne Campus Maocu PDA, ne THKP-C "eleştiri"si, ne MDD teorisyeni, ne "Demokratik Halk Devrimi" şiarını öne çıkaran Dr. H.Kıvılcımlı ve çevresi, ne 1.TİP, ne Tarihi TKP'nin "iç" ve "dış" kadroları, ve ne de bu hareketlere doğrudan katılanlar (hepimiz) bu konuyu marksist açıdan acımasızca gündeme taşıyabilmiştik.

Devrimci geleneklerini bilimsel açıdan değerlendiremeyen, geleceği kazanmak açısından bu süreçten çok yönlü dersler çıkaramayan bir "sol", bu konuyu kurda kuşa yem edecek, hesapsız örgütlenmelerin yolunu kesemeyecek, yeri doldurulamayan kayıpları engelleyemeyecek, sınanmış , yanlışlığı sosyal pratikte çoktan açığa çıkmış "moda" akımların zararını aza indiremeyecekti...

Geçmişin teori-pratiğinden kopuş sürecinde bir çok devrimci değer yaratan THKO ve THKP-C deneyimi, İSP'nin oluşturulması süreci ve sentezi ile buluşamadı. Bu örgütsel geleneklerden onların kötü kopyaları çıktı; fakat eleştirel katkı getirecek ve de aşacak çabalara rastlanamayacaktı. Ahde vefa, yoldaşlarını kurtarma azmi, militanlık gibi devrimci niteliklerin proletaryanın gücüyle buluşturulamadığı süreçlerde, burjuva diktatörlüğünün daha nelere cüret edeceği yaşanıp görülecektir...

Üniversitelerde bir yandan kantin devrimciliğine uyarlanmış öğrenci gençlik hareketleri, öte yandan, Deniz, Mahir, İbo gibi aktif hareketlere İSP disiplini sorununu kavramadan ölüme gidecek, lafazanlar da "teorik" soyutlamalarla işi idare edecekti.

Deniz, bizim memleketimizin çocuğudur. Doğu'yu, özellikle de Erzurum'u ananlar, günümüzdeki gerici-tepkici-tutucu akımların at oynattıkları memleketimizi hatırlamaktadır. Bu yargı büyük bir yanılgıdır. Doğu ve Erzurum yöresi bir yandan kara gericilik, öte yandan ırkçı faşist gericiliğin kuşatmasına bilinçle sokulmuştur. Gericilik "din" ya da "ırkçı" görünümler altında ideolojik ve sınıfsal bir konumu ifade eder. Gericilik kapitalizmin özüdür. Sistem bilinçli olarak bölgedeki dinci ve ırkçı faşist gericiliği korumakta ve kışkırtmaktadır. Bizim gençliğimizdeki Erzurum, bugünkünün tam tersi bir konumdaydı. Erzurum, Şark Milletleri Kurultayı (1920-Bakü) ile TKP'nin kuruluşu (10 Eylül 1920)'na önemli bir delegasyon göndermiştir. Önemli düşün ve eylem adamları yetiştirmiştir. Şarkî Müdafaî Hukuk Cemiyeti'ni, Kemal Paşa daha Osmanlı zabiti iken ondan önce kurmuş ve eyleme geçirmiştir. Erzurum'un bugünkü "gerici" görünümü eğreti duran çirkin bir giysi gibidir. Modern üretimin yapılmadığı, yarı-feodal ve esnaf ilişkilerinin yaygın bulunduğu ve çözülmediği, Modern Proleter düşünce ve davranışların da yeterince oluşamadığı bir "talihsiz" kent görünümündedir. TC'nin ge-

rici politikacıları, doğallıkla, "din, ezan, bayrak, millet" edebiyatıyla yöre insanını sömüregelmektedir; ama nereye kadar? Doğu'dan neler çıkıyor? Görmek isteyen bu değerlerin hangi coğrafyadan ve nasıl fışkırdığını ve de daha da fışkıracağını mutlaka görecektir.

Erzurum-Aşkale arasındaki Gezmiş Köyü, bölgedeki zırhlı tugayın yaptığı manevralarda, özellikle de her 6 Mayıs'ta, bu köy hakkında eratın uyarıldığını, o bölgede askerlik yapanlardan çok kez dinlemiştim. Bu "uyarı"lar, o dönem ülkede kök salan devrimci bir birikimin etkisiyle yapılıyordu; THKO'nun düşünce-davranış çizgisi sebebiyle değildi.THKO, THKP-C, TKP-ML vb. örgütle aslında bu birikimin üzerine konumlanan kümelenmelerdi. Anılan örgütlenmelerin katledilen ve önde gelen liderlerinin bu denli sayılıp sevilmesinin altyapısı tarihsel ve sosyal mücadele geleneklerimizin açtığı kanallarda oluşmuştu. Anadolu'daki halk hareketlerinden başlayarak günümüze kadar gelen bütün isyan ve ayaklanma eylemlerinin rengini yansıtmayan bir devrimci hareket asla maya tutamıyordu.

Ana tarafından D.Gezmiş'in akrabaları arasında, 8-9 Mart'71 Cuntasal ilişkilerin önde gelen sanıklarından Dr.Memduh Eren de vardı. Dr.M.Eren, akrabalık bir yana, onun eğitimiyle de yakından ilgiliydi. Başına bir "iş" geldiğinde de Deniz'in başvurduğu kimseler arasındaydı. Deniz'in yönlendirilmesi konusunda pek etkili olamayan Dr.M.Eren'in gençlik konusunda "ilginç" öneri ve ilişkileri de vardı; faşist örgütlerde rol üstlenen "militan"larla, devrimci örgütlerde rol üstlenen milatanların aynı yerde buluşması için onları buluşturup konuşturmak, aralarındaki "halk çocuğu" ortak paydalarını onlara hatırlatarak, emperyalizmin oyununa gelmemek vb. gibi... (Ayrıntılı bilgi için bakınız: *Portreler C.II.* s.101-132)

Deniz (Ana tarafından Tortum-Erzurum, Babası, Rize, İkizdere, Cimil Köyündendi), kemalist bir aile geleneğinin ürünüydü; lise ve üniversite döneminde kemalistti. M.Kemal'i çok severdi. "Kurtuluş Mücadelesi"ni esas alan ve savunun bir mücadeleyi uygun buluyordu. THKO'nun mücadele hattı da bu temelde biçimlenecekti. Bu "teorik" çerçeveye Yusuf Aslan, sonradan kaleme aldığı yazılarla bir anlam ve "ruh" katmak isteyecekti. THKO'nun teorik çalışma konusundaki "eksikliği" sözkonusu edildiğinde, Yusuf'un çalışma-

ları örnek gösterilmekteydi. "Kurtuluş Mücadelesi"ne esin kaynağıyla bakan Denizleri ne hazindir, "kemalistler" asacaktı!..

Denizler tutarlı bir anti-emperyalist çizgiyi tutturmaktan yanaydı.

Böyle bir çizgiyi tutturabilmenin tek koşulu, emperyalizm ve hegemonlar hakkında bilimsel bir değerlendirmeden geçiyordu. Bunun için de Devrimci Marksizmi yeterince özümsemek ve bu doğrultuda Modern Proletaryanın PARTİ'sini oluşturmak gerekecekti. Denizlerin tarihsel "şanssızlığı" sorunu burada düğümleniyordu.

Denizler ise, PARTİ yerine Ordu (THKO) kurmuştu. Oysa Marksist eserler, burjuvaziye karşı mücadelede önce PARTİ, sonra onun yörüngesinde ve gereği gibi Ordu'nun (Kızıl Ordu) kurulmasının şart olduğunu yazıyordu. Devrimlerini başarıya taşıyan PARTİ ve ORDU'ların Teorik-İdeolojik-Örgütsel donanımının ne anlama geldiğini Denizler de okumuştu, biliyorlardı.

Kemal Paşa'yı sevmek ile kemalist resmî ideolojiyi karşıya almak ayrı şeylerdi. İsteyen severdi. Fakat "kemalizm" diyenlerin Türkiyesi işte buydu!... Denizler bu konularda yeterince yoğunlaşamamıştı. Kemal Paşa, emsallerine göre daha "akıllı" ve yetenekli bir kurmay askerdi. Pozitivizmin büyük etkisinde kalmıştı. Fransız burjuva devriminin üstyapı kurumlarına hayranlık duymaktaydı. Geri kalmış bir sosyoekonomik yapıyı tepeden ve gerçekçi olmayan reformlar yoluyla değiştireceğini hayal ediyordu. Yaptıkları asla devrim değil burjuva reformlarıydı. Burjuvazisi olmayan bir memlekette, "devlet eliyle burjuva yetiştirme" sevdasına kapılmıştı. Coğrafyamızdaki din, dil, tarih, kültür ve gelenekleri yok sayarak, sosyolojik sınıf ve halk gerçekliğini "imtiyazsız, sınıfsız kaynaşmış bir kütle" oluşturma(!)ya indirgeyip asimile edeceğini umarak, Batı'ya kıblesini dönerek çok büyük siyasal ve tarihsel hatalar yapmıştı. "Kemalistler" feodalizmi ve kalıntılarını dahi tasfiye etmemiş, toprak reformu bile yapmamıştı. Biçimsel reformların hiç bir işe yaramadığı TC'nin 70 yıllık tarihinde net olarak görülmüştür. Bir yanda kara gericilik, öte yanda ırkçı faşist gericilik, beri yanda "kapitalsiz kapitalist"leriyle ülkemiz militarist polis devleti kimliğine bürünmüştür. Bize rağmen, bizim memleketimiz avantalar, yağmalar

ve gizli cinayet şebekelerinin cirit attığı bir ülkeye dönüştürülmüş tür; hem de işçi sınıfı ve emekçi halkların eşitlik ve özgürlük talepleri bastırılarak!..

Denizlerin Kemal Paşa'ya olan sevgileri ve kimi taktiklerini benimseyişleri "ideolojik" arka planlarının esasını teşkil ediyordu. Öte yandan Denizler Marksizm-Leninizme büyük bir hayranlık da duymaktaydı. Marx, Engels, Lenin önde gelen teori/pratik ustalardı. Stalin, Mao,Ho-Şi-Minh, Guevera, Castro saygı duydukları devrim önderleriydi. Ulusal Kurtuluş Mücadelesi veren ülkelerin pratikleri THKO'yu daha fazla biçimlendiren bir etkendi. Emperyalizmin en korktuğu şey, "Sosyalist Sistem"den daha fazla, bu Ulusal Kurtuluş Mücadeleleriydi. Marksizmin Sovyetler Birliği'ndeki yorumunu "revizyonizm" olarak niteleyen Denizler, Mao taklidi, MDD yanlısı bir çizgiyi savunuyordu. Emperyalizmin ideolojik-teorik cephaneliğinde "silah" üretimini yapanlardan, en başta da, H.Kissinger, Brezisinski vb. olmak üzere pek çok burjuva aydını, kapitalist dünyanın devamı ve ebediliği üzerine "önemli" ve ilginç çalışmalar yapmaktaydı. Emperyalist hegemonların dünyayı paylaşım kavgası sonucunda, örneğin, 1.Dünya Savaşı sonunda Büyük Ekim Sosyalist Devrimi, 2.Dünya Savaşı sonunda Çin, Vietnam, Küba ve bütün Ulusal Kurtuluş Savaşı veren ülkeler, ayrıca kapitalist dünyadaki "demokratik" iyileştirmelerin gerçekleşmesini sağlamıştı. 3.Dünya paylaşım savaşının çıkmasıyla, kapitalizmin yeryüzünden kazınacağı, bu sefer Ekim ve benzeri bir rüzgârın bütün dünyada (Enternasyonalizm anlamında) eseceğinden emindiler. Bu nedenle de hegemonlar arası kriz 1. ve 2.Dünya Savaşındaki gibi değil, daha yerelyöresel ve mevzii kalmalıydı (tutulmalıydı). Kapitalist hegemonlar aralarındaki büyük it dalaşlarına rağmen "Kapitalist Enternasyonal"in (Kurtlar sofrasının) devamı ve yıkılmaması aşkına, bu çelişkilerini eskisi gibi değil daha "üst" düzeydeki gizli örgütlenmelerle götürülmesinden yanaydılar. Emperyalizmin krizi kaçınılmazdı; çelişkilerin gizlenmesi ve daha da derinleşerek "sürpriz"lerle karşılaşılmaması için "çare"ler aranıyordu; "uluslarötesi" bir nitelik kazanan uluslararası tekelci sermayenin çok dikkatli olması gerekiyordu. Emperyalist hegemonlar, sosyal devrimlerin, bu sefer, Ulusal-Sınıfsal-Evrensel ölçekte bütünleşip yeni boyutlar kazanarak, diya-

lektiğin yasallığı uzantısında, kapitalizmi yeryüzünden kazıyacağının bilincindeydiler. Kapitalist anarşi ebedi değildi.

Denizlerin emperyalizmin kimliği ve gündemi konusundaki eksikliği, daha sonra gelen kuşaklar tarafından anlaşılacaktı.

Denizlerin DEVRİM konusundaki teorik donanımsızlığı ve ideolojik anlamdaki kimi eksikliklerini parmağa dolayamayız. Çünkü, o dönemlerde komünist geçinenlerin de (hepimizin de) donanımsızlığı bir gerçeklikti. Devrimci gençliğin sistemin baskı ve terörüne karşı ayağa kalkışı ve bu konudaki içtenliği ile militanlığı her türlü tartışmanın üzerindeydi. Onları yargılayanların ve sağlı "sol"lu burjuva parti sözcülerinin ikiyüzlü değerlendirmeleri bile bu konuyu es geçememektedir. O dönemin Devrimci gençliği, mevcut yasalara, göre de (TCK 146/1.Md.) suçlu sayılmazdı. TCK'nın özel yorumuyla hukukî, cezaî mevzuat zorlanarak çocuklarımız idama mahkûm edilmiştir. Burjuvazinin bu "suçu" her geçen gün katlanarak büyümekte ve Devrimciler, eli kanlı sistemi yargılamaktadır.

Bu siyasi davada askeri hakimlerden Alb. Turgut Lüleci ve Alb. Tamer Saçlıoğlu karşı oy koyarak tavır almıştır.

Denizlerin teorik-ideolojik söylemi, bugünkü bilgilerimizin ışığında, elbette Marksist bir içerik taşımıyordu. Fakat, onların sosyal pratikteki (zaman zaman sekter de olsa) militanlığı devrimciydi. Ahlâkları komünistti. Davranışları komünistlere yaraşır bir davranıştı. Aynı kuşaktan sözde (lafzen) sosyalist geçinenlerin bu türden bir davranışı, militanlığı ve ahlakı mukayese edildiğinde Denizlerinki daha ağır basmaktaydı.

Denizler, sözde sosyalistlere rağmen, en ağır koşullarda dahi komünist ve devrimci ahlâklarını korumuştu. Asılırken söyledikleri, bugün bile komünistlerin söylemekten geri durmayacağı nitelikte anlamlı sözlerdi.

Denizlerin asılırken söylediklerini yazmak dahi, halen sistemin baskısı ve tehditi altındadır.

Türk Solu'nun ideolojik-teorik-örgütsel olarak kemalizmden ve her türden burjuva ideolojisi ve revizyonizmden kopuşu bir türlü gerçekleşememişti ki, Denizlerin emperyalizme karşı mücadelesi

yerli yerine oturtulabilsin. PARTİ yoktu ki, ittifaklar politikası tartışılabilsin, ya da gerçekleşebilsin. Ciddî, güvenilir ve donanımlı bir Proletarya Partisi'nin oluşturulamadığı bir ortamda, partisiz solculuk anlamını taşıyan MDD hareketi ve onun "tez"leri olan "Tam Bağımsız ve Gerçekten Demokratik Türkiye" sloganıyla zannediliyordu ki, kütleler tümüyle ayağa kalkacak, sosyalist devrime el uzatılacaktı!.. Sosyalist iktidar ve kuruculuk içeriğinden soyutlanmış "demokratik devrim" şiarı, bize "millî" eki kazandırılarak tercüme edilmişti. MDD'nin kimi sözcülerine bakılırsa: "Yahu yıllarca işçi sınıfının uyanmasını mı bekleyeceğiz?.." denilecekti. Bu türden düşüncelerle işçi sınıfı gerçeği inkâr edilince, doğallıkla, ordu ve cunta örgütlenmelerine güvenilecekti. Kimi ihtilâlci kemalistlerin "güvencesinde" 20 kişilik devrimci militanla dağa da çıkılacaktı!.. Cuntasal kalkışmayla belki devlet ele geçirilebilinirdi(!) fakat asla sosyalizm kurulamazdı.

Kemalizmin "ilerici" rolüne inananlar, 9 Mart 1971 "sol" cuntasının kalkışmasıyla bu rolün nasıl fos çıktığını görseler de, eski görüşlerinde ısrarlı olacaklardı. Kemalist resmî ideoloji, işçi sınıfı ve emekçilerin örgütlenmesinin önündeki en büyük engellerden biriydi. Resmî ideolojilerle hesaplaşmadan her türden sosyal ilerleyiş mümkün değildir.

İdeolojik-teorik bir kargaşanın yaşandığı koşullarda bundan en fazla etkilenen THKO'lu militanlardı. PARTİ olmayınca, devrim strateji ve taktikleri de doğru olmayacaktı. Marksizm-Leninizmin yorumu sanılan eklektik bilgiler ve izlenilen taktikler de yanlış kapıya çıkacaktı.

Örneğin "Ordu-Gençlik Elele!.." sloganı bu düşüncelerin uzantısında öne çıkıyordu. "Ordu-Gençlik Elele" sloganı, anlaşılacağı üzere, ordu içindeki ihtilâlci kemalistleri siyasete çekmek, onların silahlı mücadele ve müdahalelerini sağlayarak, iktidarı devirmeyi amaçlıyordu. Ordudaki "sol" cuntalar da atılan bu sloganlardan ötürü oldukça mutluydu! Denizler de bu sloganı her vesileyle atmaktan geri durmuyordu. Kimileri sonradan, "Biz ordu derken, emekçi askerleri kastediyorduk" diye tevil yollu çark etse de (Mihri Belli), sistemin ordusu fazlaca idealize edilmiş, ordu içindeki "ihtilâlci" unsurlara haketmedikleri ölçüde prim verilmişti (Dr.Hikmet Kıvıl-

cımlı). PARTİ'siz bir solun, doğallıkla tutarlı bir ordu politikası da olamazdı.

Ülkede, kapitalist ilişkileri iyileştirerek sistemi koruyan ve ayakta kalmasını sağlayacak olan 1961 Anayasasına bile tahammül edemeyen, ilkel-gaddar bir talan düzeni egemendi. THKO, emperyalizme karşı mücadele diye 1961 Anayasasının getirdiği "demokrasiyi" savunmuştu. Oysa demokrasi bu değildi. THKO'nun geleneksel "sol"dan kopuşu, Tarihi TKP'dekinin aksine, yani kişilerin fraksiyoner duruşları temelinde bir ayrışma değildi. THKO, MDD ve TİP-TKP'den kopuşun kimi versiyonlarını taşımaktaydı. Bilindiği gibi,Tarihi TKP'den örgüsel ve ideolojik temelde ilkeli tek kopuş, Dr.Hikmet Kıvılcımlı'nın TKP'yi sorgulayan, tezlerinin tartışılmasını öne çıkaran ve fiilen ayrı durmayı sağlayan bir kopuştu. Kıvılcımlı, Marksizm-Leninizm hattından teori/pratikte uyuşmayan, sınıf ve halklar tahlilleriyle aynı şeyleri söylemeyen TKP'yi Leninist ve Bolşevik bir hatta çekmeyi başaramamıştı; fakat Parti tarihinde ilk defa kimi tartışmalı doğruları dile getiriyordu. Denizler ise, tarihimizde işçi sınıfı ve sosyalizm adına girişilen sağ teslimiyetçi oportünizmden kopuyordu. Onlara göre, FKF ve TİP pasifist ve oportünistti. Aktif eylemlere girişilmeliydi. THKO vb. örgütlerin TİP'den, MDD'den kopuşu ve bu sürecin ayrıntılı tartışılması çok karışık (karıştırılmış) bir konuydu (Bu konuyu daha ayrıntılı biçimde incelemek için bakınız: S.Ö. *Partileşme Sorunu I, II, III.* Sorun Yayınları). Düzeni "demokratik" sayan (farzeden) bütün "sol" anlayışlar, devrimcileri bulundukları örgütlerden tasfiyeye kalkışmıştı (1.TİP,DİSK). Böylelerinin parlamentarist ve ekonomist anlayışları "pasifizm", düzeni kökten ve devrimci yoldan dönüştürmeye cüret edenlerin eylemleri ise "anarşizm" ve "terorizm" olarak suçlanmaktaydı. TİP'in "demokratik yoldan" iktidara gelme düşü, "69'da iktidardayız!.. Başa güreşiyoruz!.." şiarlarıyla dillendirilirken, bir kriz dönemini yaşayan tekelci devlet kapitalizmi, ancak faşist askerî darbe yöntemleri ve sıkıyönetim koşullarında ayakta kalabilme başarısını gösterecekti (Dönemin sınıfsal analizleri ayrıntılı olarak şu kitaplardan incelenebilir: *1.*S.Ö. *İşçi Sınıfı Sendikalar ve 15-16 Haziran, Olaylar, Nedenleri, Davalar, Belgeler, Anılar, Yorumlar*-1976, *2.15-16 Haziran-Direnişin Anıları, 3. Deney ve Belgeler Arasında Marksist Solun Krizi,* 1996, Sorun Yayınları).

27 Mayısçı MBK'den Tabii Senatör Suphi Karaman ve Ekrem Acuner, Orhan Kabibay vb.'lerinin Devrimci gençlik arasında ilişkileri olduğu çevreler vardı. Dev-Genç'in bazı kadroları, "içtenlikli" olarak cuntaların sayısını, kimlerden oluştuğunu ve ne vakit "işbaşı" yapacağını biliyordu; bu konuyla ilgiliydi. Siyasetle uğraşan bütün ilerici-devrimci cenahımız gibi hepimiz de bunu biliyorduk. Hattâ muhtemel kabinede kimlerin görev alacaklarının listesini dahi biliyorduk. O dönemlerde Atilla Sarp, Mustafa İlker Gürkan vb. İst. Dev-Genç YK'dan bazı isimler "cuntanın adamı" olarak bilinirdi. Hemen her kesimde, "Devrim"in ordudan gelecek darbe sonucunda gerçekleşeceğine ilişkin düşünceler (beklentiler) yaygındı.

Devrimci ve Marksist Sol'da düşünülen kimi kesimler, Modern Proletaryanın örgütlenmesinden daha çok "asker-sivil-aydın zümre"sinin cuntasal meselelerine kafa yormaktaydı. Bu türden yönelişlerin elbette tarihsel, sosyal vb. nedenleri (kökenleri) vardı. Tarihi TKP ile TİP'in önde gelen ve ülkedeki sosyalist mücadeleyi öne çıkaran kadrolarının ideolojik ve sınıfsal karakteri küçükburjuva aydınlardan oluşuyordu. "Harici Büro"daki "TKP"lilerin de sınıfsal kökeni aynıydı. Böyleleri, hattâ Dr.H.Kıvılcımlı, M.Belli'de, Aybar, Boran, Aren'de (farklı söylemlerine rağmen) işçi sınıfını ve emekçi halkı tanımıyordu.

Küçükburjuvazinin içinde bocaladığı, sağ ve "sol" oportünizmin ideolojik nedeni, Modern Proletaryanın devrimci mücadelesinden duyduğu korkuydu. Türkiye gibi bir küçükburjuvalar ülkesinde, geçici olarak küçükburjuvazinin demokrat kanadıyla, eylemde anlaşıp yan yana durmak gerekiyordu. Bu unsurların çarpıtıcı ve sulandırıcı işlevini kırmak, İSP'nin oluşturulmasına, bu yoldaki hazırlık çalışmalarına sızmasına izin vermemek ve küçükburjuva akımlardan kopuşun bilincinde olmak yükümlülüğü vardı.

İSP'nin oluşması ve proleter karakterini koşulsuz muhafaza edebilmesi ve oportünizmi altetmesi buna bağlıydı.

Sınıfsız, sınırsız ve sömürüsüz bir dünya ülküsü sürecinde, TKP, TİP, THKO, THKP-C, TİİKP, TKP-ML, vb. örgütlenmelerin evrensel mücadeleye katkısı neydi diye sorulduğunda, sınıfta kalmamak için nasıl bir "savunma" yapılacaktı? Evrensellik konusu sorgulan-

dığında, bu coğrafyadan nasıl bir katkı sunulmuştu? "Teorisyen"lerimizin enternasyonal çıkını ya da çeyizi var mıydı? Bu türden yargılayıcı soru yönelten genç insanlarımıza nasıl bir malzemeyle cevap verilecekti? Doyurucu bir malzemeyle karılaşamayan kimi kadrolar, özellikle DDKO'lu Kürt devrimcileri, MDD tezleriyle Türk Solu'ndan kopuyordu. Kürt devrimciler, söze "millî" diye başlayanlardan ürküyor ve uzaklaşıyordu. Tarih onlara "millî" denilince nelerin olacağını öğretmişti. TKP ve TİP'de onların sorularına cevap verememişti. Tarihimizdeki yanılgılardan kopuş, yalnızca THKO, THKP-C, TKP-ML vb. örgütlenmelerde değil, Kürt devrimci örgütlenmelerinde de yaşanıyordu.

"Küçükburjuva radikalizmi", yani "asker-sivil-aydın zümre" şiarıyla ifade edilen görüşlerin temsilcileri olan kemalist ihtilâlcileri, "Proleter Devrimci Hareket"e, yani "anti-emperyalist cepheye" çekmek aşkına(!) "Kürt Sorunu" es geçilmişti. Yalnızca milliyetler meselesi değil, işçi sınıfı faktörü de, lafazanlık dışında es geçilmiş, "küçükburjuva devrimciliği" alabildiğince yüceltilmişti.

İşçi sınıfı hareketiyle, sosyalist hareketin ve ulusal özgürlük mücadelesindeki arayışlarıyla Kürt dinamiğinin "sosyal kaderi" birdi. Kürt dinamiğinin coğrafyasındaki üretim ilişkilerinin geriliği, din, tarikat ve aşiret ilişkilerinin çözülemeyişi, bu yöredeki proletaryanın, yoksul köylülüğün talepleriyle Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların özlemlerini buluşturmayı geciktiren bir faktördü. Modern Proletaryanın metropollerde anlamlı bir adım atamayışı, Kürt dinamiğinin bu koşulla iki adım sıçrama göstermesini de aleyhte etkilemekteydi. Devrimci ve Marksist Sol Kadro'lar açısından aslolan PARTİ'yi oluşturmaktı.

12 Mart askerî faşist darbesi, tekelci devlet kapitalizmini kurtarma ve kollama aşkına, haklı *Devrimci* ulusal ve sosyal kurtuluş talepleriyle, özgürlük, eşitlik arayan bütün birimleri, devrimci ve sosyalist soldan, Türk'ü de, Kürd'ü de şiddetle ezecekti!.. Sözde "Türk milleti adına" yapılan siyasî yargılamalarda 1961 Anayasasını içtenlikle savunmuş Deniz Gezmiş vb. gençleri, darağacına göndermekten geri durmayacaktı. Denizler TCK'nın 146/1.Md. ihlâl etmemişti; aldıkları isme uygun nitelikte bir ordu da kurmamıştı. İktidarın ele geçirilmesinde, ordu ve güvenlik güçlerine denk ve eşit kuvvet-

le bir kalkışma içinde de değillerdi. Ancak, "düzeni değiştirmek" için ortaya bir irade koymaya cüret etmişlerdi. Bu bile sistemi ürkütmeye yetmişti. Davaları uğruna gözlerini kırpmadan darağacına gitmiş ve çok anlamlı mesajlar bırakmışlardı. Onların mesajları, sistemi o kadar korkutmuştur ki, bugün bile bunları tekrarlayanlar DGM'ler de yargılamaktadır...

O dönem Askerî Yargıtay'da görev yapan Albay Nahit Saçlıoğlu, Denizlerin idamlarını karara bağlayan davayla ilgili olarak yaptığı şu açıklama "hukuk" açısından oldukça ilginç ve düşündürücüdür:

"İdamlar bir adli hata sonucu olmuştur. Karara muhalif kalmıştım. Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idam değil, 15-24 yıl ağır hapis cezası ile yargılanmaları gerekirdi... Mahkeme, kamuoyunun genel havasına uydu. O dönemlerde komutanlardan da baskı oldu... Deniz Gezmiş ve arkadaşları TCK'nın 146.Md.'sinin 1.fıkrasıyla yargılanıp idam ile cezalandırılıyorlardı. Anayasayı tedbil, tağyir veya ilga ve TBMM'ni görevden cebren men gibi fiillerle suçlanıyorlardı. Sanki bunları yapmış gibi değerlendiriliyorlardı. Bu suçları yapan veya yapmaya teşebbüs edene verilecek ceza veriliyordu. Oysa sanıkların bunu yapacak güçleri yoktu. Yapamazlardı... Gezmişler ihtilâlci sosyalist olduklarını gizlemiyorlardı. Başarılı olduğumuz zaman sosyalist düzeni, anayasasını getireceğiz diyorlardı. Ancak bu gaye suçudur. Oysa 146/1 icraî suçtur. Şu anda yapılan fiilleri öngörür. Gayede, ilerde, gelecekte yapılacak fiillerle şu anda yapılanlar aynı şey değildir. Biri ile ikincisini cezalandıramazsınız. Mahkeme nitelendirmede hata yaptı. Maalesef mahkeme şartlanmıştı..."

* * *

Denizler "Tam Bağımsız Gerçekten Demokratik Türkiye" sloganıyla gençlik hareketini kitleselleştirmekten yanaydı. Bu sloganın fikir babası ise, "asker-sivil-aydın zümre" tahlilleriyle ünlü Mihri Belli'ydi; MDD hareketinin, sırasıyla TİİKP, THKO, THKP-C ve TKP-ML vb. örgütler olarak ayrışması sürecinde de bu slogan yer yer kullanılacaktı. "Sol Kemalist" akım olarak dillendirilen kesim ise, uluslararası tekelci sermayenin kuşatmasında, Devrimci ve Marksist geçinen, fakat "Millî Burjuva" yaratmak gibi bir de çok

büyük bir saplantısı bulunan Türk Solu'nun bu türden bilimdışı yaklaşımını burjuvazi bıyık altından gülerek izliyordu. Tekelci sermaye ve yerli ortakları, büyük bir sınıf kini ve bilinciyle, avantalar ve yağmalar ülkesindeki mevzilerini koruyup pekiştirmenin yollarını buluyordu. Ne "asker-sivil-aydın zümre" ve ne de "Millî Burjuvazi", 1961 Anayasasında yazılı metinlerin gerçekleşmesinden, böylece "Tam Bağımsız ve Gerçekten Demokratik Türkiye"nin, yeniden yapılanmasından yanaydı. Türk burjuvazisi güçsüzdü; "demokrasi"ye bir ihtiyacı yoktu. Baskı, zulüm, asimilasyon ve zor, onun doğasından ileri geliyordu.

M.Belli ve çeşitli MDD örgütlerinin "taktik"leri, faşizmin baskı ve terörü karşısında başarı kazanamayacaktı. Türk Solu örgütsüzdü. PARTİ'si yoktu.

Denizlerin sıkıyönetim mahkemelerindeki savunmalarında izlediği "taktik", devrimci gençliğimizin ilerici düşünce akımlarıyla nasıl tanışmış olduğunu yansıtmaktadır. Bir yanda Tarihi TKP'nin ülkedeki kadrolarının bulanık ideolojik-teorik duruşlarının etkisi, beri yanda 1.TİP'in başında bulunan sağ teslimiyetçi oportünist merkez kliğinin tasfiyeci tutumu, öte yandan bilimsel tahlil, bakış, yöntem ve yönelişlerin, başta işçi sınıfı ve emekçileri kazanmak için sarfettiği çabalar, Devrimci gençliğimizi, bu yörüngede kazanamamış ve ideolojik-teorik kargaşa ve şaşkınlığa itmişti. Bu etkenlerle THKO Davasındaki savunmalar da ideolojik-teorik bir tutarlılıktan söz edilemezdi. Dava sanıklarının bilimsel sosyalizme yaptığı atıf ve göndermelerin Marksizm-Leninizm açısından değerlendirilmesi de düşünülemezdi; ilgisi de yoktu.

Aşağıda ek olarak sunduğumuz belge, Denizlerin mahkemelerde THKO'nun kuruluş sürecinde savunmalarını kuvvetlendirici olarak gördükleri eylemleri aktarmaktadır:

Haziran	1967	6.Filonun gelişi protesto edildi.
Ekim	1967	Amerika protesto edildi ve Mc.Namara'nın Ankara'ya gelişinde ABD büyükelçiliğine siyah çelenk kondu.
Ekim	1967	6.Filonun gelişi Dolmabahçe'de bir toplantı ile protesto edildi.

Ekim	1967	İzmir'de 250 Atatürk Lisesi öğrencisi, Amerikalı öğrencilerin küstah hareketleri nedeniyle Amerikan okulunu kuşattılar.
Ekim	1967	6.Filonun gelişi nedeniyle Amerikan bayrağı yakıldı.
Kasım	1967	Öğrenciler özel yüksek okullarının devletleştirilmesi için parti liderlerine baş vurdular.
Kasım	1967	Johnson'un temsilcisi Esenboğa'ya inemedi. Amerika hatırlattı: Natoya ait silah ve teçhizat Kıbrıs'ta kullanılamaz.
Nisan	1968	Gençlik Konseyi "Nato'ya Hayır" konusunda birleşti.
Nisan	1968	Tam Bağımsız Türkiye'yi amaçlayan "Devrimci Güç Birliği" kuruldu.
Mayıs	1968	"Nato'ya Hayır" Haftası düzenlendi, çeşitli anti-emperyalist hareketler yapıldı.
Temmuz	1968	6.Filoyu protesto hareketleri başladı. Teknik Üniversite yurdu basıldı 40 öğrenci yaralandı. Vedat Demircioğlu öldürüldü.
Temmuz	1968	6.Filonun protesto edilmesi esnasında çıkan olayların Meclis gündemine alınması için gösteri yapıldı, 16 genç tutuklandı. Olay protesto edildi.
Ağustos	1968	İzmir'e 6.Filonun gelişini protesto etmek için binlerce kişi miting yaptı.
Ekim	1968	24 Genç Samsun-Ankara arası Mustafa Kemal Yürüyüş'ü yaptı.
Ocak	1969	ODTÜ'de Amerikan Büyükelçisi Kommer'in otosu yakıldı.
Ocak	1969	Amerikan Büyükelçisi Kommer'in

		gelişini protesto için, İstanbul'da gösteriler yapıldı, elçinin resmi ve ABD bayrağı yakıldı.
Şubat	1969	6.Filo protesto edildi, polis baskınlara cevap verdi. Devrimci Kadınlar yürüyüşü yapıldı.
Şubat	1969	"Emperyalizme Karşı İşçi Yürüyüşü" düzenlendi, Kanlı Pazar meydana geldi.
Mart	1969	Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğrenci Derneği başkan ve yönetim kurulu üyeleri, Atatürk'e ait "Bütün mazlum milletler zalimleri bir gün mahv ve perişan edecektir" sözleri yazılı portresini Kızılay'da muhtelif yerlere astılar. Hukuk Mahkemesinde dava açıldı. Gençler Hakime "Burada bizler değil Atatürk yargılanıyor" dediler.
Temmuz	1969	6.Filonun gelişi TBMM önünde protesto edildi. 15 genç tutuklandı.
Kasım	1969	Samsun'da yakılan Türk bayrağına karşılık İstanbul Yıldız'da Amerikan bayrağı yakıldı.
Aralık	1969	6.Filonun gelişi İstanbul, İzmir ve Ankara'da protesto edildi, polisle çatışma oldu. Filonun İzmir'de kaldığı 10 gün içinde 400 öğrenci takibata uğradı.
Ocak	1970	Mürted üssündeki bir Amerikan grubunun bir Türk Astsubayına silah çekmesi üzerine Amerikan bayrağı yakıldı, olay protesto edildi.
Şubat	1970	6.Filonun Mersin'e gelişi protesto edildi, tutuklamalar oldu.
Mart	1970	6.Filoyu protesto için Ankara'da

Amerikan Haberler Merkezi basıldı, Amerikan bayrağı indirildi, Türk bayrağı asıldı, polisle çatışma oldu.

Mart 1970 Devrimci gençler, İstanbul'da Pan Amerikan şirketini taşladı ve Şişli'deki Atatürk müzesi önünde "Atatürk Birinci Kurtuluş Savaşının kararını burada almıştı, biz de İkinci Kurtuluş Savaşının kararını onun yolunda burada alıyoruz" dediler.

Mart 1970 "Bağımsızlık Haftası" düzenlendi, çeşitli eylemler ve çatışmalar oldu.

Mart 1970 İstanbul'da Güzel Sanatlar Akademisi'nde "emperyalizme karşı dünya halkları" adlı bir sergi açıldı, emperyalist kültür yerine ulusal kültür önerildi.

Nisan 1970 Nato'nun kuruluşunun 21.Yılı İstanbul Hukuk Fakültesi'ndeki bir forumla protesto edildi.

("*I.THKO Davası*", s.196-199, Yöntem Yayınları, 1974-İst.)

Devrimci üniversite gençliği arasından sisteme karşı ayağa kalkan bütün insanlarımız, katledildiklerinde, herkese şu mesajı vermiştir: İşçi sınıfı ve emekçi halkları baskı ve terör altında sömüren bütün sistemler bir gün mutlaka yıkılacaktır! Emperyalizme karşı savaşmak devrimcilerin asli görevidir! Bu yolda canımızı bile seve seve feda edebiliriz! Kitleler bu mücadelenin anlamını mutlaka anlamakta gecikmeyecektir! Ödünsüz, onurlu ve gururluyuz!.. Emperyalizmi mutlaka yeneceğiz!..

Kitleler bazı süreçlerde burjuva ideolojisi ve revizyonizmin baskısı ve aldatıcı görüntüleri karşısında serseme çevrilebilir. Kapitalist yabancılaşma her sınıf ve katmanda kimi yoz ve kozmopolit düşleri yaygınlaştırabilir. Fakat, her şeye rağmen, emperyalizmin yeryüzünden kazınacağına ilişkin bilimsel bilgi ve bilinç taşıyanların ör-

gütleneceğine ve sosyalist devrimlerin zafere ulaşacağına inanmak gerekiyor. Bu süreçte işçi sınıfının kapitalizme karşı son sözü (darbeyi) söyleyip-vuracağına da inanmak gerekecektir. Bu yoldaki bilinç ve inancını yitirmiş olanlar, kimi donanımsızlıklarına rağmen, Denizlerin, Mahirlerin, İboların ve tüm devrimci insanlarımızın vermek istediği mesajları alamayacaktır.

Kimileri de, küçükburjuvaca hesap ve kariyer düşkünü kimlikleriyle, bu süreci faydacı yaklaşımlarla sömürecek, katledilen insanlarımızı ilahlaştıracaktır. Nitekim THKO'nun "uzantısı" iddialarıyla, Denizleri "en büyük devrimci", olarak öne çıkarmışlardır; aynı çevreler teorik-ideolojik sorgulamalar karşısında sıkışınca da "küçükburjuva Deniz" demekten edememiştir!..

Tarihsel deney zenginliğimizi nesnel ve bilimsel biçimde değerlendirmelerden kaçıranların bu konudaki zaafı, büyük bir zaman, kadro vb. israfına yolaçmıştır.

Denizler hangi dönemin altüst oluşunda THKO'yu kurmak durumunda kalmış ve mücadeleye atılmıştır? Bu süreçin bilimsel analizi henüz yeterince yapılmasa da, *Portreler III*'ün kapsamında şunları dile getirmek mümkündür:

Özellikle 1950'lerden sonra, tekelci sermaye, ordu içindeki ilerici ve yurtsever subayları tasfiye sürecine girmişti. Emperyalizmin yerli ortağı durumuna gelmiş Türkiye burjuvazisinin en korktuğu şey, kapitalizme karşı çıkacak askerî darbelerin, işçi sınıfı ve emekçilerin davasıyla buluşarak sistemi yıkması ihtimaliydi!.. "Cunta" seçeneği ile karşı kaşıya gelen subaylar, toplumdaki genel hoşnutsuzluğun da etkisiyle hızla yanyana gelmekteydi. Sistemin değişmesini "son bir seçenek" olan gören cuntasal kalkışmaların çok yönlü nedenleri vardı. Coğrafyamız bu türden kalkışmaların gerçekleşmesine zemin hazırlayan tarihsel "gerekçe"lere de sahipti.

Sistemin değişmesini değil, dönüştürülmesini dillendiren TİP ise, Sosyalist Devrim proje, program ve kadroların iradesi uzantasında kurulmamıştı; donanım olarak arkasında güvenceleri bulunan bir örgütlenmeden yoksundu. Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların Tarihi TKP'yi adına layık bir KP yapma niyet ve iradelerinin yanı sıra 1.TİP ve DİSK'i de devrimci yapma mücadelesi bu topraklarda

hiç eksik olmamıştır. Devrimci mücadelede niyet ve iradelerin rolü ile yaşanan nesnel gerçekliğin işleyişi üzerine ciddî tartışmalar da yeterince yapılmamıştır. SSCB'nin dış politikasına bağımlı bir "TKP" idealizasyon ve mistifikasyonu, ne hazin, tümüyle yıkılmamıştır.

O dönemin TİP'i, sistemin "uysal" bir partisine dönüşüyordu; partinin tabanında kümelenen devrimci nüveler tavanı etkileyemiyordu. DİSK'i devrimci bir çizgiye taşıyan *Gelenek* kütlesel çıkışlarla tutarlı bir mücadele hattının yaratılmasından yanaydı. İşçiler sokağı büyük bir özenle kullanıyordu.

TİP'in güdümündeki öğrenci gençlik örgütü FKF ise, TİP yönetiminin "uyarı"larına harfiyen uyum göstererek, "sokağa çıkmayalım, faşizm gelir" diyordu. FKF'nin pasifizmi, devrimci üniversite gençliğini daha etkin, dinamik ve kararlı bir örgütlülüğe ve sokağı kullanmaya itecekti.

FKF'nin pasifist konumuna karşı çıkan ve TMTF ve TMGT gibi kemâlist görüşlü örgütlere oldukça "sıcak" bakan Deniz Gezmiş, Mustafa İ. Gürkan ve Cihan Alptekin gibi gençlerin başını çektiği gruplar "cephe" birliği aramaktaydı.

30 Ekim 1968'de Devrimci Hukukçular Örgütü kurulmuştu.

Ülkeye ve bölgeye daha çok egemen olan emperyalist güçlerden ABD, AP iktidarının önündeki en büyük engel oluşturan örgütlerden, yani emperyalizme karşı gardını almış (ya da aday) güçlerdi. Bunlar, militan işçiler, militan gençlik, yoksul köylülük ve onlardan yana devrimci ve sosyalist aydınlardı. Asker ve sivil bürokraside de bu kesimle paralel düşünenler eksik değildi. Devlet terörü, ABD destekli olarak çok yönlü seferber edilmişti. Toplumdaki ilerici, demokrat, yurtsever, devrimci, sosyalist ve komünist bütün güçler, devlet terörünün boy hedefi yapılacaktı.

Devrimcilerin yer yer düzenlediği ve anlamlı kütleselliğe kavuşan miting ve yürüyüşlerine karşı MTTB'nin düzenlediği "Şahlanış Mitingi" aracıyla bir yandan kara gericiliğe, öte yandan ırkçı faşist gericiliğe işbaşı yaptırılarak, emperyalizmin gerici yüzü maskelenmeye girişilecekti. Bu mitingler kitlesel gösterilerle muhtemel kıyım ve kırımların işaretini taşımaktaydı.

Denizler 18 Mart 1968 günü, Mihri Belli'nin SBF'de verdiği konferanstan önemli ölçülerde etkilenecekti. Denizler TİP üyesi iken de, MDD'ye sempati duyarken de sosyalizmden haberliydi. Bu süreç herkesi etkilediği gibi, onları da belli ölçülerde etkilemişti.

FKF'nin "Dev-Güç"e katılmasıyla, "İşçi Sınıfı" ve "Sosyalizm" literatürü bilimsel içeriğinden soyutlanarak TİP , DİSK ve öteki gruplarca da kullanılmaya başlanmıştı (Dev-Güç: Devrimci Kuruluşlar Güçbirliği, 29 kuruluşun katılımıyla 27 Mart 1968'de, "irtica"ya karşı oluşturulmuştu.). Bu oluşumda Modern Proletaryayı kimin ve nasıl temsil ettiği sorusunun bir cevabı ise yoktu. Sosyal muhalefetin giderek kabardığı, yöneten ve yönetilenlerin hoşnutsuzluklarının arttığı ve kütleselleşerek sistemi sorgulama ortamının olgunlaştığı bir sınıflar mücadelesinde, küçükburjuva solculuğu, Modern Sınıf Proletaryayı unutmuştu. Modern Proletarya, kimileri görmek istemese de, bu mücadelenin en etkili kesimi olarak, bizzatihi hayatın ve kavganın içindeydi. Proletarya adına "ikâme" edilen örgütler onun adına hareket ediyordu!

30 Temmuz 1966'da yapılan TİP İst.Üsküdar İlçe kongresinde parti organlarına seçilen Deniz Gezmiş, İlçe Sekreteri olmuştu. İlçe Başkanı İlhan Ataöz'dü. Deniz'ler Çorum işçilerinin yalınayak gerçekleştirdikleri Çorum-Ankara-İstanbul yürüyüşünde, işçileri İst. İl hudutlarında karşılamak için hazırlık yapanlar arasındaydı. Çorumlu işçileri İzmit'ten il hududunda Denizlere teslim etmiştik. 31 Ağustos 1966 günü İst. Otosan fabrikası önünde işçiler çiçeklerle karşılanmıştı. İşçi-Gençlik kütlesi Üsküdar-Harem üzerinden Gümüşsuyu'na, Türk-İş. 1.Bölge Temsilciliği önüne, oradan da Taksim'e kadar gelecekti. Bu gösteride, Denizlerin önderliğinde, FKF'li gençler, ABD emperyalizmine, Türk-İş'in "partilerüstü sendikacılık" anlayışına karşı ateşli ajitasyonlar yapmıştı. Eylemin en önünde görünen Deniz ve bazı arkadaşları, polisin gösteriye müdahalesiyle gözaltına alınmıştı. Deniz henüz 19 yaşındaydı...

Bu eylemden de anlaşılacağı üzere, Denizler önceleri, öteki devrimci gençler gibi işçi sınıfı ve emekçilerin arasında gerçekleştirilen kitle çalışmaları yapmaya meyilliydi. İşçi sınıfı ve emekçi halklarımızın bilinçlenerek kendi davalarına sahip çıkabilmesi, onlara hiç bir şey öğretmeyen çatapat eylemleri koymaktan geçmiyordu. Aksi-

ne bu türden eylemler işçi ve emekçileri davadan uzaklaştırıcı bir işlevi yerine getiriyordu. Küçükburjuvazinin bireysel çıkışları yüceltmesi, kişisel kahramanlıkları öne çıkarıp onlara prim veren anlayışlar önceleri gençlik arasında egemen değildi.

Kütlesel çıkışların ne anlama geldiğini bir türlü kavrayamayan, onlara bir şey öğretmeyen ve kütlelerden öğrenmeyen bir devrimci hareketin bilimsel sosyalizm ile bir illiyeti de yoktu.

TİP'in güçlenerek büyümesi karşısında, partinin "parlamentarist" kanalda ehlileştirilmesini gündemine alan burjuvazi, CHP'yi "ortanın solu"nu telaffuz etmeye, AP'yi de TİP'e daha "esnek" bakmaya yöneltecekti. Elbette bu yönelişlerin bedeli çok ağırdı. Burjuvazinin bu "taviz"leri karşısında, TİP'in de komünistleri partiden ihraç etmesi beklenecekti. Sistemin kışkırtmasıyla TİP'e karşı yapılan saldırıları Devrimci ve Komünist Kadro'lar göğüslemekteydi. TİP'in bu kadrolardan "arındırılması" partinin iğdiş edilmesi demekti.

TİP'e karşı girişilen saldırılar, fiilî, hukukî bir duruma gelmişti. Anayasa Mahkemesince soruşturma açılmasına kadar bu saldırılar boyutlanmıştı. TİP'in "aba-sopa" politikalarıyla ehlileştirilmesi, iktidara oynayan "ihtilâlci" örgütlere, bu arada "asker-sivil-aydın zümre" olarak ortaya çıkan YÖN'cü "sol"a engel olunacaktı. Sistemin niyeti böyleydi.

TİP yönetimi ve M.A.Aybar, burjuvazinin çok yönlü kuşatması karşısında büyük bir telaşa kapılmıştı; eski komünistleri ve onlarla şu ya da bu düzeyde bağı olanları partiden uzaklaştırarak, sistemin mantığına uygun adım atacaklarının işaretlerini vermekte gecikmediler.

TİP'e sızmış bu oportünist, makyavelist ve kaypak ideolojik tavır, Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların yeniden örgütlenmesini, açık ve kapalı bütün araçları kullanabilmesini geciktirmiş, *Hareketin* darbe almasını sağlamıştı. Karşı devrimin tuzağına itilen Kadro'lar, giderek ihbar yöntemleriyle emperyalizmin "parçala-böl" yöntemlerine göre konumlanmaya başlayacaktı.

Deniz Gezmiş, Dr.Hikmet Kıvılcımlı'yı TİP'e üye kaydetmesiyle birlikte (1966) TİP yönetimi, komünistlere karşı cephe almada daha da sertleşecek, faşist Alman politikacısı Göbbels'in "şedit"

yöntemlerini andırır biçimde, partide "ceberrut" bir Aybarcılık rüzgârını estirecekti. Aybar ve arkadaşları, telefon ve telgraf emirleriyle Dr.Hikmet Kıvılcımlı'nın partiye kaydedilişini karşıya almış, "komplo" teorileriyle üyelerini tehdit etmeye başlamıştı.

Oysa o tarihlerde yaşayan eski komünistler, TİP yöneticilerinden çok daha önce bir çok yol katetmiş, kimi yolların açılmasında emek vermişlerdi. TİP gökten zembille gelmemişti; tarihsel ve sosyal birikimin üzerinde oturuyordu; fakat bunu haketmeden oturmak istiyor ve tarihsel süreci inkâr etmeye yöneliyordu. Aybar ve Boran'ın "sosyalizm bizimle başlar!.." sözleri, emektâr bütün komünistleri çileden çıkarmaktaydı.

Denizler, Dr.H.Kıvılcımlı'nm TİP'e yönettiği eleştirileri, özünde haklı bulduklarını, partiye kaydolarak, mücadeleyi TİP içinde sürdürmeyi önermişlerdi; fakat Kıvılcımlı'nın üyeliği reddedilmişti!..

Denizlerin 1.TİP'den kopması, ihraç edilmeleri bu olaydan ötürüdür. Oysa Deniz, TİP'de çalışkan ve görevini aksatmadan yapan bir üyeydi.

TİP dışına bilinçle itilen devrimci öğrenciler yalnızca Denizler değildi. Mahirler de benzer bir süreci yaşayacaktı (Ayrıntılı bilgi için bakınız: *Portreler I.* s.69-95).

TİP içinde, dışa karşı mücadelede "güleryüzlü sosyalizm" edebiyatı yapan Aybar ve arkadaşları, parti tabanındaki militan kadrolara karşı son derece kaba ve çirkin bir tavır içindeydi. TİP'de "güleryüzlü sosyalizm"in (s)'si dahi yoktu. "Ceberrut" lafını sık sık kullanan Aybar'ın meğerse kendisi ceberrutmuş. Gerici bir partide bile olmayan ceberrut yönetim anlayışı tam da Aybar ve arkadaşları için söylenmeliydi. TİP yönetiminin böylesine sinirleri bozuk biçimde, genç devrimci kadroları ihraç yöntemleriyle karşıya almasının maddi ve bilimsel bir açıklaması yoktu. Partiye hakim olan küçükburjuva sol anlayışların ne işçi sınıfının yetiştirdiği militan kadroları, ne de öğrenci gençliğin içindeki militan kadroları tanıyıp anlamaya niyeti vardı. TİP'e üye olacak kadar gönüllü ve iradî olarak partinin kapısını çalan, görev üstlenen bu insanları eğitmek, yönetmek ve yönlendirmek, elbette, donanımlı KP'nin üstleneceği bir görevdi. TİP ise Marksizmden esinlenmiş bir parti değildi.

Deniz, TİP'e üye olabilmek için 18 yaşına girmeyi düşünecek kadar kararlıydı. Yerini arıyordu (11.10.1965).

22 Kasım 1967'de bazı öğrenci örgütlerince düzenlenen "Kıbrıs Mitingi"nde, Beyazıt'tan Karaköy'e gelindiğinde, bir ABD askerî motorundaki ABD bayrağını çekip alan Deniz, bu bayrağı Taksim'de yakacak ve gözaltına alınacaktı.

Cezaevlerine girip çıkmak artık Denizlerin işi olmuştu.

TMGT'yi mekân tutan Deniz ve arkadaşları kemalistlere yakın FKF'nin eski çizgisinden uzak dururken, artık zaman zaman tek başlarına da hareket etmekteydi.

Denizlerin "bağımsız" hareket edişlerinin en anlamlı tarihi 14-19 Mayıs 1968'de düzenlenen "NATO'ya Hayır Haftası" eylemleriydi.

Üniversitelerin demokratikleştirilmesi, bilimsel ve özerk nitelik kazanması yolundaki somut ve demokratik talepleri ilerici-devrimci gençliğin kütleselleşmesini hareketlendirmişti. Bu yoldaki ilk hareket 10 Haziran 1968'de Ankara DTCF'de başlayacaktı. 11 Haziran'da A.Ü. Hukuk ve Fen Fakülteleri, 12 Haziran'da İ.Ü.Hukuk Fakültesinde boykota başlandı. Deniz'in önderliğinde (Deniz doğal bir önder olmuştu. Mücadele onu bu yere getirmişti.) rektörlük işgal edildi. Üniversitenin demokratikleşmesi yolundaki talepleri, işgal ve boykota dönüşmüştü. Deniz'in eylemdeki atağını eleştiren öğrenciler de vardı. Oysa öğrenci gençlik hareketini tutarlı biçimde yöneten "İşgal Komitesi" vardı. Yoksul Kürt emekçi çocuklarının çoğunlukta olduğu öğrenciler bu eylemde etkindi. Bu komite bütün fakültelerde kuruldu. İşgal Komiteleri, sonradan Genel bir Konseyde birleştirildi. Hareket böylece merkezileştirilmişti.

25 Haziran 1968'e kadar süren işgalde, İ.Ü.Rektörlüğü, "Reform Taslağı" önerisiyle İşgal Komitesiyle görüşmeyi kabul edecekti. Halk, "Üniversite Reformu" için işgalci ve boykotçu gençliğe destek vermişti.Devlet ise, işgale 27 Mayıs 1961 Hareketinden çıkardığı derslerle müdahale etmemişti.

Türkiye'nin öğrenci ve işçi hareketleriyle sarsıldığı bu süreçte, 67 devrimci öğrenci genç insan, "MDD yanlısı" olma nedeniyle ve kesin ihraç isteği ile TİP Merkez Haysiyet Divanına sevkedilecekti.

17 Temmuz 1968 günü, Talebe Birliği ve yurt binasını basan polisler Vedat Demircioğlu'nu ikinci kattan aşağı atarak ölümüne neden oldu; 47 öğrenci yaralanarak hastanaye kaldırıldı; 30 öğrenci tutuklandı.

18 Temmuz 1968 günü, ilerici öğrenciler arasında giderek kümelenen MDD-SD tartışması, fiili kapışmalara dönüşecekti. Harun Karadeniz öğrenci kitlesini "anarşistlere uymayın!" diyerek Taksim'e yönlendirmeye uğraşırken; Deniz Gezmiş, öğrencileri 6.Filo'ya karşı Dolmabahçe'de gerçekleştirilecek eylemlere çekecekti. Karaya çıkmaya çalışan ABD erleri, daha motorlarından inmeden denize atılacak ve malzemeleri yakılacaktı. Denizler ABD'li askerleri 7 saat süreyle karaya çıkarmayacaktı. Öğrenci gençlik bu eyleme kütlesel biçimde akmıştı.

30 Temmuz 1968'e gelindiğinde aranan Deniz, sınava girerken, "öğrencileri kanunsuz yürüyüşlere teşvik etmek" suçundan tutuklanacaktı. Deniz Gezmiş, öğrenci gençlik hareketlerinde giderek bir simge olmuştu.

ABD emperyalizminin yerli ortaklarıyla ülkede başlattığı antikomünist histeri adeta doruk noktasına ulaşmıştı. 12 Eylül 1968'de Deniz, Sultanahmet Cezaevinden tahliye edildi.

Öğrenci gençler arasındaki devrim strateji ve taktikleri konusundaki "MDD" - "SD" tartışmasının bilimsel bir kriteri yoktu. Çünkü ikisi de yanlıştı. Marksizm-Leninizm adına(!) yapılan bu tartışma ve saflaşmalarda "ulusallık" vardı; Evrensellik ise yoktu. "Bağımsız Türkiye" diyenler "MDD"nin, "Sosyalist Türkiye" diyenler ise parlamentarizmin ürünüydü. Bu türden bir saflaşma sosyal pratikte aşılmıştır. Denizlerin "MDD" yanlısı, Harunların "SD" yanlısı bir tavır sergileyişi, TİP ve "partisiz sol" hareketinin bir yansımasıydı;bu siyasi kurumlaşma yüzündendi. 6. Filoyu protesto eylemlerinde Harun'un, Denizler hakkında sarfettiği "anarşistlerin arkasından gitmeyin" sözü büyük bir hataydı; hesapsızca sarfedilen bu sözlerinden ötürü, Harun sonradan özür dileyecekti.

Öğrenci gençliğin üniversitelerdeki işgal ve boykot eylemleri, ODTÜ vb. üniversitelerde "ABD eğilimli eğitime son verilmesi" için girişilen boykotun ardından "yönetime katılma" kabul edilince,

boykotlar sona erecekti. Universite gençliğini kuşatmada, bir yandan ABD hegemonyası, öte yandan "soyal demokrat"ların öğrenci gençlik içindeki yönetimi böylece etkisizleşecekti.

Deniz Gezmiş'in simge oluşunun nedenleri: Devrimci coşkuyu temsil edişi, moral ve ahlâk olarak devrimci bir ruh taşıması, militanlığı, onurlu ve dik duruşu, atılganlığı ve özverisi sayılabilir. Bu ve benzeri unsurların bir araya gelişiyle Deniz'de sembol olacaktı.Deniz ayrıca, son derece terbiyeli, tavizsiz, dürüst, içten ve kararlı bir gençti.

Öğrenci gençlik hareketinin kütleselleşmesi "bağımsız" bir hareket oluşunda yatıyordu. Bir yanda devrimci ve sosyalist gençler, öte yanda kemalist sol eğilimli gençler yanyana gelmişti. Küçükburjuvazinin gururunu okşayan öğrenci gençlik eylemleri "68 ruhu"nun özelliklerinden başlıcasıydı.

1966-'67'de Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti'ni ele geçirmede başarılı olamayan Deniz ve arkadaşları, Devrimci Hukukçular Örgütünü kurdu. Öteden beri 20 kişilik bir çekirdek gruptan oluşan ve her yere koşan bu gezici ve vurucu ekip daha sonra, Ekim 1968'de Devrimci Öğrenci Birliği (DÖB)'ni kuracaktı. DÖB'ün öteki öğrenci dernekleri gibi bir bürosu yoktu. DÖB'lüler TMGT'nin bürosunu kullanmaktaydı.

Öğrenci gençlik hareketlerinde yaratılan birikimle, Denizlere olan güven sağlamlaşmıştı. MDD çizgisinde kurulan DÖB'de, Deniz Gezmiş, Cihan Alptekin, Ahmet Özdemir, M.Lütfü Kıyıcı, M.İlker Gürkan, Deniz Çamlıbel, Erol Karabilgin, Cevat Ercişli, Zeki Diren, M.Mehdi Beşpınar, Ender Ünay, Saim Kurul ve Selahattin Okur'dan oluşacaktı.

Öğrenci gençlik hareketlerindeki örgütsel işleyiş, demokrasi, liderlik ve hiyerarşi sorununu öne çıkarmıştı. Eylem kararları, doğrudan ve anında önder tarafından veriliyordu. Ortam da bu işleyişe çok uygundu. Deniz'in karizması bu ortamda iyice yüceltilmişti.

Deniz, lafazanlarla tartışmaz, eyleme önem verirdi. Peki "eylem" neydi? DÖB ekibi açısından "eylem", kısacık yaşamlarına sığdırdıkları faaliyetlerdi. TMGT'de lafazanlık diz boyuna yükselmişti; Deniz cezaevinden çıktığında: "Bir süre hapis yattık, başınızdan

ayrıldık diye burasını ahıra çevirmişsiniz!..." diye masaya çıkar ve millete "diskur" çekerdi. Onun bu türden müdahalelerini "demokratik" bulmayarak, vilayete dilekçe yazarak DÖB'ten istifa edenler de çıkardı. Cevat Ercişli'de bu istifacılardan biriydi. Kendisi sonradan DÖB nedeniyle sorgulanıp yargılanamadıysa, bu istifa nedeniyledir. Bu türden tartışmalarda Deniz'in dediği olurdu. Eğer muhatabı "oportünist" ise, fiili bir saldırıya hedef dahi olabilirdi.

FKF'nin hantal ve eylemsiz konumu DÖB'ün atak ve eylemdeki birlikçi davranışlarıyla aşılacaktı. TİP ise, zaten öğrenci gençliği dışlamıştı. Bu konuda geçerli bir politikaya sahip değildi. İlericidevrimci öğrenci gençliği TİP'den, işçi sınıfı ve sosyalizm hedeflerinden uzaklaştıran, TİP'in merkez oportünist kliğidir. "Cunta" hesapları içindeki kalkışmaların devrimci gençliği başka yörüngelere çekme çabaları, onların savrulmalarını sağlayan etkenler arasındaydı.

30 Ekim 1968 sonbaharında DÖB'ün başını çektiği ve Samsun-Ankara güzergâhında gerçekleştirilen "Mustafa Kemâl Yürüyüşü", "Cunta" angajmanlarının işaretlerini de vermekteydi. Doğu Perinçeklerin de etkilemeye kalkıştığı bu eylem, işçi sınıfından giderek uzaklaşmanın somut örneklerinden biriydi. "Dev-Güç"ün önerisiyle gerçekleştirilen bu eyleme bir çok örgüt katılmıştı. "2.Millî Kurtuluş Savaşı" çağrışımıyla toplumun hareketlendirilmesini amaçlayanlar, sözde M.Kemâl'in yöntemlerini uyguluyordu!.. Siyasi iktidar "Ata"ya şikâyet edilecekti!.. Devrimci öğrenci gençliğin M.Kemal, "Ata", "İstiklâl marşı", "Dağbaşını..." marşı ve "bayrak" sembollerine sarılarak gerçekleştirilen bu eylemden nasıl bir kazanım elde edilmişti? Devrimci Gençlik bu eyleme nasıl ve kimler tarafından çekilmişti? Bu konu tartışıldıkça, sürecin nasıl işletildiği konusu da aydınlığa kavuşacaktı.

DÖB'lüler 26 Aralık 1968'de İ.Ü.Senatosunun toplantısını bastı; ardından üniversite kapatıldı.

Devlet, özel kamplarda yetiştirilen CKMP'li faşist gençleri devrimci gençliğin üzerine saldırtmaya başlamıştı. Devlet destekli gizli örgütler böylece yönlendiriliyordu.

TİP ve DİSK yönetiminin işçi sınıfının sendikal ve siyasal birli-

ğini sağlama konusundaki beceriksizliği, sosyal muhalefetin yönetilip yönlendirilmesi sorunu konusunda TİP yönetiminin sekter ve oportünist tavrı, gençliğin başını çektiği bir sosyal muhalefet odağının yaratılmasını sağlamıştı.

"Demokratik Üniversite" mücadelesi, devrimci gençliği öne çıkarmıştı. Sonradan bu üniversiteler "kurtarılmış vatan toprağı"na dönüşecekti!.. Bu "karargâhlar", devlet güçlerinin karşıdevrimci güçlerle işbirliği ederek, bu "fiilî" işgali kırıp geriletmeyi deneyecekti. Bu ve benzeri amaçla kullanılan faşit, dinci ve ırkçı gerici güçler (milisler), mücadeleye şiş, muşta, sopa ve silah dahi sokacaktı. CKMP'nin palazlanması, ancak böyle bir ortamın yaratılmasına bağlıydı. Faşistlere verilen "rol" de yalnızca buydu.

Deniz Gezmiş 2 Ocak 1969'da saklandığı evde yakalanacak ve tutuklanacaktı...

Deniz, Cihan ile Bursa cezaevinden tahliye olduğunda (19.9.1970), askerlik nedeniyle Askerlik Şubesine teslim edilmiş, fakat birliğine teslim olmamıştı. 15-16 Haziran Harekâtı, Denizler cezaevindeyken gerçekleşmişti. Denizler bu konuyu ilgiyle izlemişti, ama onların işçi sınıfı hareketiyle organik bir ilişkisi yoktu; olmamıştı. Kişisel düzeydeki ilişkiler de onları etkileyememişti. Bu süreçte DÖB'lü arkadaşların büyük bir bölümü Denizlerin "dağa çıkma" önerilerine sıcak bakmayacaktı. Deniz'in yalnız kalışı sürecinde eski arkadaşlarından bazı taleplerde bulunduğu, hattâ tekrar Filistin'e gitmeyi tasarladığı anlaşılır. Bu temaslardan sonra ODTÜ'ye gidince, THKO'ya girme olayı burada başlayacaktır. O, bu ilişkisinde "THKO'nun başarıya ulaşamayacağını, fakat devrimci bir gelenek yaratabileceğini" söylemektedir. Bilindiği üzere THKO'nun tıpkı THKP-C gibi yazılı tüzük ve programı yoktu. O günkü ölçülere göre dar bir gruptu THKO. Yalnızca sınanıp-denenmiş arkadaşların sevgi ve dostluk temeli üzerine kurulmuştu; DÖB'teki gibi bir hiyerarşi yoktu.

FDHKC'de iki ay kadar "gerilla eğitimi" gören D.Gezmiş, gerilla üniformasıyla ülkeye döndüğünde, Filistin'de öğrendiklerini uygulamak ve "Halk Savaşı"nı başlatmak için çeşitli kesimlerle, insan, para, silah ve barınacak yer konusunda ilişkiler kurmuştu. Önceleri

Hakkâri'den dağa çıkmayı, köylülerin onların ardından geleceğini amaçlayan kurgular ileri sürüyordu. Kendi kurgularını çocuksu yanıyla önemseyen, kendini önder yerine koyan Deniz, nasıl banka soyacaklarını, YİS'i nasıl satacaklarını dahi hayal etmekteydi. Filistin'den getirdiği yeni üniformasıyla açık toplantılara katılarak büyük bir "sükse" yaparken, Ho Chi Minh, Ernesto Che Guevera'ya büyük bir hayranlık duyduğunu dile getirirdi; onların kahramanlığı ve emperyalizme karşı savaşlarını örnek alan Deniz'in atakları devrimci gençliği oldukça etkilemekteydi.

Denizlerin "Halk Savaşı", "Gerilla Savaşı" ütopyalarıyla yanıp tutuştuğu bir dönemde, 8-9 Mart 1971 cuntacıları, onların muhtemel bir darbenin koşullarını hazırlamalarına göz kırpan ve söz yerindeyse, trenin makasını bu eğilimdeki örgütlere açmaları, o tarihlerde doğal ve bilinen birşeydi. Oluşan bütün örgütlerin cuntalarla şu ya da bu düzeyde ilişkisi vardı. Muhtemel cuntasal bir iktidarda Deniz'e Gençlik Bakanlığı verileceği dahi söyleniyordu. Oysa 8-9 Martçı cuntacılar 12 Martçı darbecilerle uzlaştıktan, yani sömürü mekanizmaları paylaşıldıktan sonra, Denizler gözden çıkarılacak, asılmalarına onay dahi verilecekti.

25 yıllık hayatına çok şey sığdıran Deniz, Şarkışla'da çatışmada yakalandığında da kimseye ateş açmamıştı...

THKO'nun örgütlenişi ve eylemleri hakkında geniş bir malzeme zaten yayınlandığı için bu konuyu burada işlemeyeceğiz. Yalnızca THKO'nun hakkında açılan davalardaki sanıkların sınıfsal kimliğini (bileşimini) ortaya koyması ve düşündürmesi açısından şunları örneklemek yerinde olacaktır:

THKO I ve THKO II Davası (Ankara ve İstanbul) kent küçükburjuvazisine, üniversite öğrenci gençlik hareketi kesimine dayanıyordu. Dava sanıkları, daha çok öğretmen, memur, polis, asker şoför, esnaf, küçük üretici, taşeron, vb.dar gelirli aile çocuklarıydı.

THKO III Davası sanıkları ise, yoksul köylülükten gelenlerden oluşuyordu.

Bu dava sanıkları arasında burjuva ve proletarya sınıfından kimse yoktu.

THKO'nun örgütlenmesinde Denizlerin ODTÜ Öğrenci Yurdunun 201 ve 202 nolu odaları (yatakhane) nın "karargâh" olarak kullandıkları, bu "mekân"ları eğitim (talim) amacıyla değerlendirdikleri, sonradan yazılıp çizilecek ve spekülatif tartışmaların zemini yapılacaktı.

THKO'nun fikri oluşumunda Hüseyin İnan ve Yusuf Arslan'ın katkısı vardı. Bu malzemeler duruşmalardaki savunmalarda ve sonradan yayımlanan kitapçıklarda ifadesini bulacaktı.

Devrimci gençliğin yeri işçi sınıfının yanıydı. Öğrenci gençliğin önde gelen militan kadroları, zaten sosyal sınıf olarak emekçi halk çocuklarından oluşuyordu. Dev-Genç'in içinde barınan ve işçi-kitle çalışması yapan kadrolar, başından beri tutarlı bir kitle çizgisinin yakalanmasından yanaydı. Bu kadrolar sosyalizmden haberliydi; sosyalizmi Aybar, Boran ve Aren'den öğrenmemişti. TİP dışındaki "partisiz sol" kadrolardan, Dr.Hikmet Kıvılcımlı, Mihri Belli ya da Tarihi TKP'nin o tarihlerde yaşayan liderlerinden Reşat Fuat Baraner'in de Devrimci gençliğin eğitim ve örgütlenmesinde çok önemli katkılarından sözedilemez. İşçi sınıfı ve sosyalizm telaffuz edenler, herkes (hepimiz) bu süreçten elbette ve doğallıkla bir çok şey öğrenmişizdir. Tarihi TKP, TİP ve DİSK, çeşitli zamanlarda herbirimizi etkileyen işlevleri yerine getirmiştir. Eleştiriye konu olan şey, bu süreci Marksizmin yorumu ve teorik yeniden üretimi çerçevesinde değerlendiremeyen, ülkede varolan sosyal muhalefeti devrimci bir PARTİ ekseninde örgütleme başarısı sergileyemeyen, tarihsel ve sosyal hatalarımızı eleştiremeyen, yanlışlarla hesaplaşarak geleceği kazanabilmemizin önündeki engelleri aşmaya yönelemeyen genel zaaflarımızdır. Sınıflar mücadelesi tarih ve geleneklerimizi kişisel ve grupsal çıkarlar uzantısında çarpıtıp sulandıran değerlendirmeler ancak 70 yıllık bir "altın çağ" yaşayabilmiştir.Örgüt kurma atakları, PARTİ yerine ikâme edilen fraksiyoner aparatçıklar neden bu düzeyde işbaşı yapmıştır?İşçi sınıfı hareketiyle sosyalist hareketin buluşup bütünleşmesiyle oluşacak olan İSP ya da Komünist Partisi, bir yandan "İhtilâlci Demokrat" akımların, öte yandan Marksist-Leninist geçinenlerin hesapsız kuşatmalarıyla oluşamamıştır. PARTİ iddiaları ve bu yoldaki kuruntular, ayrıca küçükburjuvazinin kariyerist, uvriyerist yaklaşımları işçi sınıfı hareketinin ve işçi davasının

önünü kesmiş, ya da kesebilmiştir. 70 yılda neden adına layık bir KP geleneği yaratılamamıştır? Türkiye coğrafyasındaki zengin deney birikiminin uzantısında, bu süreçten çıkardığımız dersler sonucunda Marksist-Leninist teorik/pratik birikim neden ete kemiğe bürünememiştir? Dünya devrimci pratiğine bu coğrafyadan ya da bölgemizden, örnek almacak, teori/pratiği katkı yerine geçecek bir *Hareket* neden yaratılamamıştır? İç deney zenginliğimiz Ulusal-Sınıfsal-Yöresel özellikler taşımasına rağmen neden Evrensel ile buluşma becerisini gösterememiştir? Dünya devrimci pratiği tercüme eserlerle ülkeye aktarılırken neden yerli-telif çalışmalar sığ kalmıştır? Marksizmin yorumu ve teorik yeniden üretimi yerine, bilimsel bilgi edinme ve bilinçlenme süreci, neden "Stalin, Troçki, Mao, Ho-Şi-Minh, Che Guevera, Castro, Enver Hoca, vs." diye söze başlayan grupların oluşmasını koşullamıştır?

Sınıflar mücadelesi tarih ve geleneklerimiz arasında daha onlarca sorunun cevabı henüz tam olarak verilememiştir.

O günkü dönemde, sınırlı bilgilerimizle bizler, bu satırları kaleme alırken elbette ve doğallıkla kimi soruların cevaplarını arayacak teorik bir birikime sahiptik. Zaman geçtikçe hepimiz bu süreçten çok şey öğrenecektik. Bu öğrenciliğimiz (kendi payımıza da) devam etmektedir. Denizlerin teorik/pratik donanım eksikliği, işçi sınıfı militanları katında da vardı. Cevapsız kalan soruların cevabını bile verebilecek donanım eksikliği, bizim saflarımızda da sözkonusuydu. Devrimci mücadeleyi işçi-kitle çizgisi ekseninde kabul eden ve biraz da gözünü erken açan sınıf bilinçli kadroların devrimci gençliğin örgütsel arayışlarına göre daha "şanslı" olmaları, üretim faaliyetindeki konumlarından ileri geliyordu. Aslolan üretimdi. Burjuvazinin baskı ve terörünü geri teptirecek en güçlü silahın işlevselliği, üretim faaliyetinde rol alan işçi sınıfının bilinçlenerek örgütlenmesine bağlıydı.

Siyasî faaliyet alanlarımızda, gerek işçilerin, gerekse devrimci gençliğin en büyük "şanssızlığı" bu iki dinamizmin birbirinin dilinden anlayarak yanyana gelerek birlikte yürümemeleri, birbirinden öğrenmemeleri konusuydu. Devrimci kadroların birlikte ve kolektif düşünce ve davranış hattını belirleyebilecek aygıt, bize göre, İSP ya da KP'ydi. Kimi gençlere göre ise, bu aygıt "Ordu" ya da "Cephe"

vb. türünden örgütlerdi. Biz, Parti telaffuz edecek kadar "bilinçliydik". Onlar "küçükburjuva radikalizmi" ekseninde, atak, heyecan veren, toplumda yankı yapan "Kurtuluş" reçetelerinin etkisindeydi.

İşçi sınıfının yetiştirdiği militan kadrolar, devrimci gençliğin potansiyelini "Gençliğin yeri işçi sınıfının yanıdır!.." vb. sloganlarla ifade ediyor ve onları kazanmayı amaçlıyordu. Bunun somut belgesini, 15-16 Haziran Harekâtı'nda "İşçi-Gençlik Elele!.." şiarında görmek mümkündür. TİP ve DİSK'in başında bulunan parlamentarist, ekonomist-bürokratik zihniyetlerin aleyhteki bütün çabalarına rağmen, sınıf bilinçli kadrolar devrimci gençliği *Hareket*'ten soyutlayan anlayışlarla kıyasıya boğuşmuş, gençliği kazanmanın yol, yöntem ve araçlarını üretme çabası içinde olmuştur.

Devrimci gençliğin yer yer "bireysel terör" açmazına düştüğü bir ortamda, "anarşist", "anarşizan" teori/pratiklerin manipüle edilmesi de kolaylaşmıştı. Bazı ülkelerin sosyal pratiğinde de İSP varken, troçkizm, maoizm, yenisol, anarşizm, fokoculuk, gerillacılık vb. akımlar, PARTİ'ye rağmen işbaşı yapabilmişti. Türkiye'nin şanssızlığı, bizim hiç bir zaman Marksisit-Leninist bir PARTİ'mizin olmayışıdır. Sınıflar mücadelesi tarih ve geleneklerimizin uzantısında bir türlü üretilerek oluşturulamamış PARTİ'nin eksikliği, o dönemin de en büyük eksiği sayılırdı. Biz, kendi payımıza bu eksikliği, devrimci gençlerden daha büyük özlem ve kayıplarla hissetmiş ve yaşamıştık. Bu nedenle, söze PARTİ diye başlamamızın geçerli nedenleri vardı. Varolanları, tarihimizin nesnel bir gerçekliği olarak sahiplensek de, onları asla bir PARTİ yerine koyamazdık. Sosyal pratik bu gerçekliği bütün açıklığıyla öne çıkarmıştı.

Doğallıkla bu satırları kaleme alanlara da sorulacaktır: "Peki, devrimci gençliği işçi sınıfının yanına çekebilmek için hangi girişimlerde bulundunuz? Ne yaptınız? İSP'nin ya da KP'nin toplumsal pratikte yerini alabilmesi mücadelesinde neden başarılı olamadınız? PARTİ'nin yaratılabilmesi yolundaki niyet ve iradeler neden başarılı olamadı? Marksizmi sulandırmaya aday sağ ve "sol" teslimiyetçi akımların bu düzeyde örgüt atağına girmesi nasıl açıklanmalıdır?"

Sınıflar mücadelesi tarih ve geleneklerimizi (süreci) doğru olarak izleyen kadrolar bu ve benzeri soruları en çok bizim "cenahın"

sorduğunu, cevaplarını vermeye yöneldiğini, anılan-anılmayan teori/pratik etkinliğimizi bilmektedir. Tarihimizi yeterince araştırıp öğrenemeyen bazı gençler ise doğallıkla daha ayrıntılı sorular yönelteceklerdir.

Hesap sorma geleneklerinin organize biçimde çok zayıf olduğu bir sosyoekonomik yapıda, birileri daha soru yöneltmeden, bunların muhtemel cevaplarını birlikte sorgulayarak vermeğe çalıştığımızı, yayınlanma olanağına kavuşmuş kitap, dergi vb. malzemelerden izlemek mümkündür. (*Sorun Yayınları Kolektifi*'nin telif eserlerinin tamamı bu vb. konuları işlemiştir. Elbette eleştirel katkıya muhtaç haliyle...)

Kendi payımıza THKO'nun kurulmaması için ne yapmıştık? Denizleri neden işçi sınıfının yanına çekememiştik?

Deniz, Mahir vb. bütün devrimci gençlerle zaten TİP'in içinde beraberdik. Bütün kütlesel kalkışmalarda birlikteydik. İşçi sınıfının sendikal ve siyasal birliği mücadelesinde anılan-anılmayan etkinliklerde kolektif hareket ediyorduk. Dev-Genç'in kitle çalışması yapan kadroları zaten işçi militanlarının arasındaydı. Denizler, sıkıştıklarında aranan kadrolarını Modern Proletaryanın hakim olduğu Kocaeli vb. kentlere aktarmaktaydı. THKO ve THKP-C iddianamelerinde bu konuyla ilgili "malzeme" bulunmuyorsa, işçi militanlarının polis-işkence sorgularında bu konuya ilişkin bir ifade vermeyişleri yüzündendir (Ayrıntılı bilgi için bakınız: *Portreler I*. Cihan Alptekin s.110, Ömer Ayna s.119, vö.).

THKO ve THKP-C'nin ciddi kitle çalışması yapan militan kadroları, yalnızca işçi sınıfının yoğun olduğu yörelerde değil, emekçi halkımızın, yoksul köylülüğün köy, semt, yöre ve varoşlarında da barınma imkânları bulabilmiştir. İşçi sınıfının devrimci gençlikle aradığı diyalog, onların sınıfdışı yönelişlerini onaylamalarından ileri gelmiyordu; devrimci ve militan geleneklerin sınıf içinde, sınıfın davası uğruna kanalize edilebilmesi isteği nedeniyleydi. Kitle çalışması yapanlar ise, bir bakıma artık proletaryanın bir parçası niteliğindeydi. Onlar bizim birer parçamız olmaya çok yaklaşmıştı.

İşçi Birliği olarak bizim örgütlülüğümüz, sonradan THKO, THKP-C, DDKO vb. örgütsel farklılıklarla bölünmeden önce bu

düzeydeydi. Anılan örgütlerin resmen kurulmasından sonra dahi bizler, kendi payımıza, diyalog ve ilişkilerimizin sınıfın çıkarlarını gözeterek yürütülmesinden yanaydık. Eleştirel katkılarımızı bütün süreçlerde yerine getiriyorduk; o günkü örgütlülük ve bilincimiz çerçevesinde...

PARTİ arayışları, *"Partileşme Sorunu"*na çözüm yöntemleri üretilmesi konusu, partisizliğin acısını çeken grup ve kadroların gündem yapmasıyla etkili çalışmaların yapıldığı 1969-1971 sürecinde, Proletarya Devrimci'lerinin uzlaşabildiği, Proleter Devrimci Kurultay (PDK) olmuştur. Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın bu konudaki çabaları ve içtenliği en başta olmak üzere, Tarihi TKP'nin ülkedeki kadroları (İç Komünistler), Sovyetlere sığınmış "Harici Büro"yu ve hariçten gazel okuyucularını tanımıyorduk. Legal ve ilerici bir parti olarak TİP de işlevini yitirince parti arayışları daha çok öne çıkmıştı.

PDK'de kendilerini Proleter Devrimci olarak gören ve *yerel örgütlülükler* (Sovyet-Şura-Meclis vb.) kuran ve *bir ihtiyaca cevap veren* bu türden yerel örgütlerin etkinliğini asla idealize etmeyen (ki, sayıları 600'ü aşıyordu) kardolar bu sevindirici oluşumları bir üst düzeye sıçratmak anlamına gelen PARTİ'nin yaratılmasından yanaydı. *"Partileşme Sorunu"*, kadroların iradeleriyle birlikte tartışılarak yaratılmalıydı. Günün koşulları bu türden bir yönelişi öne çıkarmıştı. Yoksa, bütün Proleter Devrimci kadrolar, PARTİ'nin yukardan yaratılan iradeyle oluşturulacağının ve de nasıl oluşturulacağının bilincindeydi. Türkiye pratiğinde PARTİ'nin oluşturulabilmesi ve bu yoldaki çok yönlü idealizasyon ve mistifikasyonların kırılıp aşılması mücadelesinde bir tek grup ya da kişinin "iradesi" işe yaramıyordu. Bizlerden önce bu yollardan geçen ve o dönem yaşayan Reşat Fuat Baraner ve Tarihi TKP'nin öteki militan kadroları, Dr. Hikmet Kıvılcımlı, Mihri Belli vb.'nin ortaya koyduğu "irade" *"Partileşme Sorunu"*na katkı getirmek bir yana, giderek parçalanmayı sağlamaktaydı. Reşat Fuat Baraner ve Mihri Belli "ekolü", PARTİ yerine öğrenci gençliğin kütleselleşmesini, "Biz hiç bir dönem bu kadar yaygınlaşmadık, hele bir yaygınlaşalım!.." mantığı ile, "partisiz sol" gibi hiç bir kitabın yazmadığı bir "örgütlenme" anlayışı içindeydi. Dr. Hikmet Kıvılcımlı ise, içtenlikle söze PARTİ

diye başlıyor ve bu yolda önemli eleştiriler yapıyor ve "çağrı"larda bulunuyordu. Dev-Genç disipliniyle ciddi işçi-kitle çalışması yapanlar da büyük bir özlemle PARTİ'yi aramaktaydı. *İşçi Birlikleri* ve yöresel olarak hareketi kucaklayan Proleter Devrimciler ve herkes PARTİ diyordu.

Sovyet deneyiminden de haberliydik, PARTİ diye söze başlarken, Türkiye'deki süreç RSDİP'in oluşturulması sürecinden çok farklı bir süreci yaşamıştı. Tarihimizdeki örgüt deneylerini ve yaşayan kişilikleri sollayarak (elbette gerektiğinde bu da yapılırdı) PARTİ kurmaktan yana değildik. Tarihimize sahiplenecek, bu süreci eleştirel katkılarla aşacak ve PARTİ'yi yeniden üretecektik. Bu yönelişimiz Marksizmin özüne aykırı sayılmazdı. Marksizmin Rusya'daki yorumundan öğrendiklerimizle Lenin'in katkılarından da haberliydik. Fakat coğrafyamızda dünya devrimci pratiğinden çok farklı gelişmeler vardı. Bu coğrafyadaki komünistlerin örgütlenmesi, Marksizmin örgüt konusundaki teori/pratiklerin yeniden üretimi ve bizim-hepimizin bulacağı yöntemlerle gerçekleşebilecekti. Bu yöntemleri henüz daha yerli yerine koyamayan bir toplumun, o günkü devrimcileri olarak yaşanan gerçeklik bu düzeydeydi (ayrıntılı tartışmaları buraya yüklemekten yana değiliz).

İşçi Birliği'nin kadroları PDK'da Divan Başkanlığını oluşturmuştu. Ben de PDK'ın başkanıydım. Proleter Devrimci kadrolar PDK'da, büyük bir coşku, korkusuzluk, özveri ve militanlık sergilemişti.

Deniz bu süreçte bizimle diyalog aradı; ve PDK'ın ilk gecesi ODTÜ'de konuk olmamızı bizlerden istedi. Davetine katıldık. Önce yemekhaneyi açtırdı ve bizlere yiyecek birşeyler hazırlattı, bu konuda talimatlar yağdırdı. Sonra da ODTÜ'nün "ünlü" 201 ve 202 nolu yatakhanelerinde bizi ağırladı. İlk defa ve yalnızca bir kerecik öğrenci yurdunda gecelemiştik. Bu "mekân"da Denizlerin en yakın arkadaşları büyük bir disiplin altında kalmaktaydı; söylenenlerin aksine bu "mekân" son derece temiz ve düzenliydi. En yakın çevresi ile birlikte çok geç saatlere kadar, ülke ve bölgemizin sorunlarını ayrıntılı tartışmıştık. Denizler sabah erkenden bizleri PDK'ya yetiştirmek için gereken araç tedariğini ve güvenliğini de sağlayacaktı.

"*Partileşme Sorunu*"na aranan çözüm yöntemleri konusunda, çok büyük bir zaman israf edilmişti. Denizler TİP'deyken çok çirkin olaylarla karşılaşmıştı. TİP merkez oportünist kliği, onları parti dışı arayışlara itmişti. Kitle eylemleri ve faşist tırmanış Denizlerin Filistin'e kadar uzanmalarını, orada "askerî" eğitim görmelerini gerektirmişti. Bölgemizdeki FKÖ vb. örgütlere benzer bir kalkışmanın gereğine inanır olmuştular. Bunun hazırlıkları içindeydiler. Güvendiği devrimci kadrolardan da bu hazırlık çalışmalarını gizlemiyorlardı. THKO ve THKP-C vb. örgütlenmelerin ilk adımlarının atılacağının kimi işaretleri vardı. Deniz'in Mahirlerle birliktelikler aradığını gösteren yaklaşımları da vardı. Bunu ifade ediyordu. Öte yandan da *İşçi Birliği* vb. işçi militanlarının PDK'da Divan Başkanı seçilmeleri ve Kurultayı etkileyen çalışmalarını; yanı sıra, PDK'da Mihri Belli ve "ekol"ünün karşıya alınarak eleştirilmesini son derece olumlu bir gelişme olarak yorumlamaktaydı. Devrimci gençliğin ve işçi sınıfından gelen Proleter Devrimcilerin M.Belli'nin "MDD" etkinliğinden kopuşu ve bu türden bir ayrışmayla nelerin olabileceğini merak ediyordu. "Biz, mücadelenin örgütlenmesi ve konulacak eylemlerde bir arayış içinde değiliz. Kararımızı verdik. Gerilla olarak dağa çıkacağız. İşçi ve emekçi sınıflarının desteğini alacağız-bekleyeceğiz. THKO'nun kararı bu merkezdedir." diyor ve bu konudaki bilgilenmemizi sağlıyordu. Bizler de Denizlere PDK'ın nedenini, örgütlenme sorunları önündeki teori/pratik engelleri nasıl aşmak niyet ve iradesi içinde olduğumuzu, "MDD"nin teorik yanılgısını, "SD" diyenlerin ve TİP ile DİSK'in konumunu, sistemin baskı ve teröre başvurmasıyla, devrimci kadroların farklı örgütlerde bulunuşunu, PARTİ'nin yaratılamayışı konusunda çok geç kalacağımızı, "ulusal kurtuluş" şiarı yerine "sosyal kurtuluş" şiarının daha doğru olduğunu, Türkiye'deki devrimci pratiğin dünya pratiğine katkı getirecek düzeyde bir potansiyele sahip olduğunu, fakat bu potansiyeli enerjiye çevirebilecek teori/pratik örgütlülüğü bir türlü yaratamadığımızı, bu zaafımız yüzünden, kitlesel kırım ve kıyımlarla karşılaşabileceğimizi, ciddi, güvenilir ve donanımlı bir PARTİ güvencesinden yoksun bulunduğumuzu, PDK'ın bu yolda atılmış küçücük bir adım, imkân ve deneyim olduğunu, henüz kolektif bir iradenin oluşmadığını, PDK'da ülkenin bütün bölgelerinden gelen delegelerin kendi özgünlük ve özgürlüklerini koruyarak sosyalist demokrasiyi

yaşayarak tartışması bizce çok önemlidir. Dilersen sen de gel ve bir konuşmada sen yap demiştik. Deniz bu önerimize soğuk ta bakmadı. "Güvenliğimizi nasıl sağlayacaksınız?" demişti. Ona: "PDK'ın güvenliği işçi ve gençlikten oluşan kadrolar tarafından sağlanıyor. Seni arka kapıdan kürsüye çıkarır, yine arka kapıdan bu mekânına (ki, burada da güvenlikli sayılmazsın) kadar göndeririz, yeter ki sen de katıl. Yararlı olacağını umuyoruz." yolunda bir cevap vermiştik. Deniz bize söz de vermesine rağmen, işte o sözü edilen "güvenlik" sorunları yüzünden PDK'ya katılamamıştı. Yoksa o da öteki konuşmacılar gibi bu kürsüyü kullanmayı hakeden bir devrimciydi. Farklı bir iz üzerinde olsa dahi diyalogdan zarar gelmezdi. Denizler işçi sınıfının dayanışmasını tatmış, bu konuda dürüst ve hesapsız özverili arkadaşlıklar edinmişti. Bizleri incitecek, ideolojik/teorik farklılıkları öne çıkarmayacak kadar terbiyeli ve saygılı bir gençti Deniz. Devrimcilere yakışan tevazuûnu korumaktaydı. Kendileri dışında kararlı ve militan her birim ile nasıl konuşulacağını bilirdi. "Güvenlik" vb. gerekçelerle Proletaryanın kentine kadar gelemeyişinin ezikliğini taşıyordu. Arkadaşlarımızı tek tek tanıyor, selam ve saygılarını iletiyordu. Denizler bu görüşmelerde, "hemşehri" vb. nedenler gibi özel yaklaşımları asla konu etmeyecek kadar rahat bir devrimci ilişki içindeydi; Türk-Kürt karşıtlığının yaratıldığına ilişkin tek bir kuşkuya rastlanmazdı.

Türk Solu'nun kadroları arasında kim "İhtilâlci Demokrat", kim "Marksist-Leninist" sorusu henüz net cevabını bulmamıştır. Tıpkı idealist-metafizikçilerin materyalistlerle doğru dürüst ayrışmadığı gibi, bu sorun da tartışma konusudur. Kendilerini lafzen Leninist ve Bolşevik yerine koyan o kadar idealist tanıdık ki, "İhtilâlci Demokrat" yaftasını vurarak, kazanılması gereken devrimci ve militan insanlarımızı geldikleri sınıf örgütlerinden dışlayarak eloğlunun istediği biçimde, sınıfdışı alanlara çok rahatlıkla göndermişlerdi...

Denizlerin yaktığı ışık, yanılgılarına ve çok büyük ideolojik-teorik-örgütsel hatalarına rağmen, almak isteyen herkese öğretici dersleri vermede gecikmemiştir. Sağ teslimiyetçi oportünist akımlar Devrimci öğrenci gençliğin dinamizmi konusunu hiç bir zaman değerlendiremedi, politika üretemedi, onlara karşı yaptıkları haksızlıktan ötürü özeleştiri yapmadı. "Sol" teslimiyetçi oportünist akım-

lar ise devrimci romantizmin, coşku ve heyecanın yarattığı bir ortamda bu süreçten geleceği kazanabilmek açısından, devrimci değerlendirmelerin üzerini örten tek yanlı "yüceltme"lerle konuyu idare edecekti... Öte yandan kapitalizmin denizinde yüzerken kendilerini "sosyalist" yerine koyan birileri, kapitalist anarşiyi bir yana iterek, devrimcileri "anarşist" olarak nitelemeye yeltenmiştir. Sistemdeki çıkarları yüzünden, binbir kılığa girenler ve de "sol" adına ahkâm kesenler, köşe yazarlığına terfi ederek magazinleşenler, her boydan oportünist, makyavelist dönmelerin, kaypak bir zeminde, Denizler hakkında bilimsel ve dürüst bir değerlendirme yapması da beklenemezdi. Emperyalizme ve yerli uşaklarına karşı tavizsiz bir çizgide mücadele eden Denizler, sistemin ideolojik ve sınıfsal çıkarlarına ters düştükleri için katledilmişlerdir. Devrimci ve Marksist Sol Kadro'lar kendi örgütlülüklerini yaratmak için mücadele ederlerken, kendi dışlarında sistemi sorgulayan ve bu yolda ayağa kalkan her birime sahiplenmek durumundadır. Bu türden oluşumları anlamaya çalışmak, sahiplenmek, eleştirel katkı getirmek ve daha demokratik, adil, özgür ve eşit bir toplum ütopyası mücadelesinde birlikte neleri yapmak gerektiğini düşünmek zorundadır. Bizler, burada söylenenleri lafta bırakmamaya özel bir özen göstermiştik.

Avanta ve yağmalar düzenini kuranlar, bu haksız, eşitsiz, adaletsiz ve ahlaksız kapitalist sistemi yıkmak için ayağa kalkan her birime "hayat hakkı" tanımamıştır. Bir yandan kara gericilik, öte yandan ırkçı faşist gericilik, daima emperyalist gericiliğin hizmetinde ilerici insan avına çıkmıştır. "Cihat Namazları" kıldırılarak öğrenci gençlerin yurtlarına saldıranlar, Üniversiteleri gerici akımların sultasına terkedenler, dinci ve ırkçı faşist sürülerinden devşirdikleri "Gizli Cinayet Şebekeleri"ni kuranlar, sistemin mantığına uygun biçimde, doğallıkla işbaşı yapacaktı. "Ara rejim"ler, Sıkıyönetim Mahkemeleri, DGM'ler mevcut hukuku, zorlayarak "özel" yorumlar getirerek elbette sistemi koruyacaktı.

Emperyalizmin çirkin yüzü ve gündemi hakkında sınırlı bilgilere sahip olan "cenahımız", istihbarat (enformasyon) konusunda da amatör ve toy ilişkiler içindeydi. Faşist baskı ve terör ortamında dahi Kadro'lar arasında iyi-kötü işletilmesi şart olan "enformasyon ağı" işletilmeliydi. Burjuvazinin faşist baskı ve teröre başvurabildi-

ği koşullarda biricik toparlanma yöntemi buradan geçmeliydi. Faşizme karşı mücadelede işçi sınıfının başını çektiği bir mücadele hattının yaratılamadığı bir ortamda donanımsız gençleri "ateş hattına" sürmek Türk Solu'nun en büyük zaafıydı.

Devrimci gençliğimizin kıyım ve kırımlarında en büyük "suç" emperyalist sistemde ve sistemin yerli uzantılarındaydı; sistemden büyük zarar görüp de karşı çıkmayan, *"Partileşme Sorunu"*na çözüm yöntemleri üretemeyen ve kitlelere güven verecek PARTİ'yi oluşturamayan kişi, grup ve örgütlerin tamamı da suçlu sayılacaktır. Genel bir değerlendirmede herkes, hepimiz sorgulanma dışı değiliz.

KERİMAN KAÇAR
SABAHATTİN KAÇAR

Sosyal mücadele tarih ve geleneklerimizde iki tip insana rastlanır. Birinciler, sınıfsal tevazularıyla devrimci iş yaparlar. Böyleleri medyatik değildir; magazinleşmenin rüzgârını arkalarına alarak ilerlemezler. İkinciler iş yapar pozundadır. Reklamı ve magazinleşmeyi sever. Demagojik ve işlek kalemleriyle yarım doğruları dillendirirler. Kendileri sürekli gündemdedir.

Yaşamamız boyunca bizler, sürekli olarak birincilerden yana olduk. Elimizdeki bütün araçlarla iş yapanları gümdemde tutmaya özendik. Onların *Harekete* katkı yapan anlamlı yaşamları ve mücadele öykülerini kitaplaştırdık. Arkamızda medya denilen uyutucu canavarın koruyucu ve kollayıcı gücü yoktu. Bizimkilerin magazinleşmeye ihtiyacı da yoktu. O halde doğruların kavgasında, gücümüz nereden kaynaklanıyordu? Arkamızda Modern Proletaryanın kitlesel donanımı mı vardı? Şu aşamada yoktu. Gücümüzü bilimden alıyorduk. Sosyal pratik de bunu doğruluyordu.

Bizimkilerin sayıları azdı. Tarihsel ve sınıfsal haklılıklarıyla emeğin sömürüsüne karşı sürdürülen mücadelede, yeri gelmiş isyan ederek, ayağa kalkarak, zamanı gelmiş doğruların kavgasını vererek sürekli biçimde *Harekete* katkı getirmiştir. İşçi sınıfının sendikal ve siyasal birliği mücadelesinde ülkede ve bölgedeki emekçi halkların sosyal kurtuluşu için sosyal devrimini gerçekleştirmemiş güçlerin birliği, örgütlü mücadelede, İSP'nin oluşturulması ve devrimci geleneklerin yeni nitelikler kazanarak ilerleyebilmesi için böyle yapmalıydık. Seçimimizi bilerek yapmıştık. Bizleri sağlı "sol"lu kuşatanların korkusunu anlıyorduk.

Keriman ve Sabahattin Kaçar yoldaşlarımızın portrelerini, öteki mücadele arkadaşlarımızın öyküleri (Orhan Kaplan'ın yaşam öyküsü: *-Oportünizm Yargılanıyor-* 1979, Recep Serbest'in yaşam öyküsü: *Gecikmiş Bir Hesaplaşma-*1992, Abdullah Doğan'ın dramı: *Varlığımı Sosyalizme Borçluyum, 15-16 Haziran Direnişin Anıları-* 1975 vb.) gibi başlıbaşına kitaplaştırmak yerine, *Portreler III*'e almayı uygun buluyoruz.

* * *

Keriman ile Sabahattin'in sosyal kökenlerini kısaca da olsa anarak onların hamurunu yoğuran mayayı daha iyi anlayabiliriz.

Keriman 1925 Erbaa doğumlu. Ana babası kendi geçimlerini ancak sağlayabilen insanlar. Annesi 27 Aralık 1939 (salı) Erzincan zelzelesinde ölüyor. Babası ve kendinden iki yaş küçük erkek kardeşi yaralanıyor. Ailenin toprağı yok. Baba Ziraat Bankası'nda veznedar. Anne ev kadını. Erbaa, Zoday köyündeki ufacık tarlalarını, tütün ekimi için yarıcıya verirler. Evin kadını yaşamını kaybedince, baba, iki kız ve bir erkek çocuğuyla, bu kez bir ilkokul öğretmeni ile evlenir; ve birlikte otururlar. Zelzelede 14 yaşındayken öksüz kalan Keriman'ın emekçi ahlâkı bu yıllarda biçimlenmeye başlar. Mücadeleci azmi ve kimliği ile, kardeşini okutmak üzere Samsun'a gelir. Tam dört yıl, Samsun-Tekel İdaresinde işçi (katip) olarak çalışır. Orta ikiden ayrılmış, yüksek öğrenim imkânı bulamamıştır. Daha sonra Zonguldak Veteriner Müdürlüğünde, bir buçuk yıl da daktilograf olarak çalışacaktır.

Anadolu'da aile kökeni sorulduğunda, çoğunlukla kendilerini ünlü bir bilgenin, ya da aşiretin veya tarikatın uzantısında saymak bir "gelenek"tir. Keriman'ın bu türden bir "geleneği" yok. Onun sınıfsal kimliği ta doğuştan belirlenmişti: Proleterdir. Emekçidir. Ona başka bir kimlik, soy-sop gerekmiyordu. Fakat yörede yine de, Gazi Osman Paşa ile akrabalık derecesinden söz edilirdi. Bu aile kökünden gelenlere Yoğurtçuoğulları, onlara ise, Tokat'ta, baba tarafına Afsuncuoğulları denilirmiş. Yani, özellikle geceleri oluşan allerjili hastaların yaralarına tükürerek çare üretirmiş Afsuncuoğulları ailesi...(Ama ne hazin, Keriman kapitalist allerjiye bir türlü yeterince tükürememiş ve aile "geleneğini" sürdürememişti.)

Keriman'ın okuttuğu, saçını süpürge ederek düşünce-davranışta biçimlenmesine çalıştığı erkek kardeşi Şahap, Samsun Erkek Sanat Enstitüsü'nden mezun olur; Astsubay iken Kore'ye gider. Kızkardeşi de ortaokul bir'den ayrılır.

Keriman, sonradan hayat ve mücadele arkadaşı olacak Sabahattin ile erkek kardeşini okuturken tanışıyor. Sabahattin, Samsun Ortaokul son sınıfta okurken, Keriman, bu kez iki öğrenciye birden bakıyor, onların okumalarına yardımcı oluyor. O artık hem emekçi, hem ana, hem de koruyucu bir arkadaştır. Zonguldak'tayken, Sabahattin'i yüksek öğrenim yapmaya zorluyor, özendiriyor. Fakat, onun gücü ancak, Sabahattin'in İstanbul-Selimiye Hayvan Sağlık Memuru Okulu'na girmesine yetiyor. Gelecekteki hayat ve mücadele arkadaşının böyle bir mesleği seçmesini hazırlayan Keriman, bu öğrencilik yıllarında da katkısını eksik etmiyor. Sabahattin bu okulu, 1948'de birincilikle bitiriyor.

Sabahattin öğrenciyken, 1946'da evleniyorlar. 12 Haziran 1947'de de Erbaa'da düğün yapıyorlar. Keriman'ın evliliğinin anlamı, aslında öğrencilere bakmaktır. Bu evlilikten 1948'de oğlu A.(Erbaa), 1953'de kızı M.(Eskişehir) ve ikinci oğlu O.(Eskişehir) 1956'da dünyaya geliyor.

Zonguldak'tayken, hem eşine, hem erkek kardeşine dayanışma yaparken, 66 lira 45 kuruş maaş alıyor. Bu maaş ikiye taksim ediliyor, yani öğrencilere. Öğlen paydoslarında Nüfus İdaresi önünde daktilo yazarak bir ek kazanç imkânı daha kazanıyor. Emekçilerin çeşitli dilekçelerini 50 kuruş karşılığında yazıyor. O zamanlar ev kirası 2 liraymış.

Sabahattin'in, Hayvan Sağlık Memuru olarak, ilk tayini Erbaa'ya yapılıyor. 1.5 yıl askerlik yapıyor. Bu askerliğin beş ayını, Erzurum Dumlu'da, kalanını da Beşiktaş Askerî Hayvan Hastanesinde yapıyor, çavuş olarak. Bu sürede birlikte oturuyorlar. İki yıl sonra, Sabahattin'in Kasım 1950'de Eskişehir Veteriner Müdürlüğündeki Hayvan Sağlık Memurluğu görevine tayini çıkacaktır. İlk zamanlar 130 lira olan maaşı, çeşitli zamanlarda aşım istasyonlarında aldığı ek ücretlerle bazen 180 liraya da çıkardı. Eskişehir'in Gerenli, Arapören, Çifteler, Mahmudiye vb. onlarca yöresinde çalış-

mıştı. Köylüyü, emekçiyi birlikte tanırlar. Onlarla diyalog kurup fikri gelişmelerine katkı yaparlar. Sabahattin her yıl iki ay on gün süren bu gezici görevlerinde okuma-yazma olanağını da bulur. Bu sürelerde Keriman da, bir buçuk ay kadar onunla birlikte kalacaktır, bu aşım istasyonlarında.

Sabahattin'in bu türden yazı merakı, dört duvar arasında kalmazdı; çoğu zaman yerini de bulurdu. 1954 yılında yazdığı bir yazı nedeniyle Tarım Bakanlığı tarafından bakanlık emrine alınır; bu sürgün 1.5-2 ay sürer. O zamanlar DP'nin Ocak-Bucak başkanları iktidara bir çok şeyi yaptıracak güçtedir. Sabahattin'in iyilik yaptığı bir Ocak-Bucak başkanı bu sürgünlüğü sona erdirir ve yeniden eski görevine dönmesini sağlar. Bu sürgüne konu olan yazı, "Halkımın yaşamı at hayatı değil it hayatı!" başlığından oluşuyordu; 1950'lerdeki emekçi ve yoksulların yedikleriyle atların yediği arpa mukayese ediliyordu; yani, TCK'nun 142/1.Md. kapsamında, sınıfları kin ve ...birbirine karşı kışkırtma... vb. Bir atın TC'ye maliyeti ile insanınki karşılaştırılarak sömürüyü açığa vuran ajitatif bir propaganda yazısı...

Keriman'ın hayat ve mücadele arkadaşı, nereden geliyor, nereye gidiyordu? Sınıfsal kökeni neydi? İlk bilinçlenmesindeki etkenler nelerdi?

Daha henüz Tokat Ortaokulu 2. sınıfındayken, resmî devlet ideolojisine uygun eğitim anlayışının egemen olduğu bir süreçte, 1941-'42'li yıllarda, Hitler'in, ülkedeki uzantılarının, ırkçı, dinci, milliyetçi ve faşist kükreyişleri hemen her yerde yankısını buluyordu. "Altay'dan attığım ok!.." diye başlayan hamasi şiirler oldukça modaydı. Sabahattin de bu modanın doğrultusunda faşist, ırkçı ve şoven şiirleri oldukça coşkulu okuyan biriydi. (Zaten, sonraki yıllarda da onun bariton sesiyle coşkulu şiirler okuduğunu hep görecektik.) Derken liseli bir genç onun imdadına yetişir; gözünü açmaya vesile olur; Sabahattin'in içinde bocaladığı fikir bataklığından ustaca çekip çıkarır: "Bak arkadaş, yetenekli birine benziyorsun. Emekçi halk çocuğusun. Fakat faşizmin kuklası olmuşsun. Sana yakaşır mı? Bu saçma şiirleri neden ezberledin? Niçin bağıra bağıra okuyorsun? Bence zamanını boşa geçiriyorsun.Sana bir kitap vereceğim, oku. Kendi yolunu bul. Adam ol. Bırak bu burjuvaya kiralık faşist ağızlarını!.."

Sabahattin bu uyarı karşısında adeta sersem gibidir. Bir anda moda faşist ağızların uzantısındaki şiirlerinin beş para etmediğini işitir. Önceleri bir anlam veremez. Karşı koymaya çabalar, fakat ustası yeteneklidir, onun peşini bırakmaz. En azından Sabahattin gibi bir emekçi halk çocuğunun yeteneklerini farketmiştir: "Sana verdiğim bu kitaptan kimseye söz etmeyeceksin" diye de tembihatta bulunur. O da bu türden bir tanışmaya değer verir. Verilen kitap Nazım Hikmet'in şiirleridir. Bu tanışma Sabahattin'in yolunu bulmasına yardımcı olan ilk etkendir.

Sabahattin artık doğasındaki ajitasyon, coşku vb. yetenekleriyle zihinsel yeteneklerini hızla geliştirir. Aklı ve melekeleri de çalışmaya başlamıştır. Yeni bir kimlik kazanıp, bu yola coşkuyla seferber olurken, onun bir de büyük zaafı olan aşırı diyergâmlık, halk diliyle "götü açıklık" onda da, kimi emekçi halk çocuklarında olduğu gibi, fazlasıyla vardır. Yemez yedirir, içmez içirir. Parasını bölüşür. Arkadaşlarını, henüz daha sınamadan, evinde konuk eder. Hesapsız özverisiyle çabuk ilişki kurardı. (Onun bu tür davranışı, siyasî yaşamındaki dönemeçlerde daima karşılaştığı zorlukların asıl nedeniydi. Aşırı diyergâmlık bireycilikten daha kötüydü. Davaya da köstek oluyordu).

Sabahattin, sosyal köken olarak, tamı tamına, bizim gibi, topraksız aile çocuğuydu. Taşınır, taşınmaz mülkleri yoktu. Ana-Baba, Erbaa'dan tütün işçisiydi. (Anne, Tokat'ın içinden. O dönemlerde, Seferberlikte, askerken şehit olan ve eşi dul kalan kadınlarla evlenenleri askere almıyorlardı. Tütün işçisi Mehmet Kaçar, işte böyle bir evlilik yaparak askere gitmez (Osmanlı döneminde). Fakat 2. Askerliğini "Kurtuluş Savaşı"nda yapar. İki kurşun yarası alır (Fakat fukara Gazi olduğunun bile farkında değildir. Keriman, tütün işçisi Gazi Mehmet Usta'nın maaşa bağlanarak madalya almasını da sağlayacaktır). Tütün işçisi ailenin bir evceğizi bile yoktur. Gelın Keriman, onlara bir gecekondu yapmaya karar verir; elleriyle kerpiç dökerek 2 odalı bir ev edinmelerine yardımcı olur.

Sabahattin maaşından babaya da yardımcı olmaktadır.

O köyünden, çevresinden, kahveden, görevli gittiği yörelerden bir çok çocuğu okutmak için alıp eve getirirdi. Bu kararını, Keri-

man'a danışmadan, onun onayını almadan verirdi. Nasıl olsa eşi de aynı kafadaydı! Öyle ya, çocukları eğitmek, adam etmek, böylece devrimci cenahımızın çoğalması gerekiyordu! Eve getirilen çocukların sayısı, ilk, lise, üniversite öğrencileri olarak bazen 5 kişiyi bulurdu. Kızlı oğlanlı bu "okutulan öğrenciler" arasından adam olanlar da, olmayanlar da çıkmıştır. Çoğu kez, ikinciler daha ağır basmıştır. Keriman bu çocuklara verdiği emeklerinden ötürü bazı çürük insanları eleştirirdi. Sabahattin'in insan seçimi konusundaki aceleci ve kimseye danışmadan verdiği kararlara ve yaptığı seçimlere karşı çıkıyor ve içerliyordu. Keriman kimlere bakmıştı: Karakurt köyünden Esa Ildız (4 yıl Bld. Bşk. yaptı. Emlakçılıktan ANAP Eskişehir İl Bşk.oldu). Metin Orhan (Bir arkadaşının -Cevdet Şahin- yeğeni, 3 yıl okuttu onu. Hacettepe Ünv. Psikoloji bölümünü okurken -68'li yıllarda- ABD Büyükelçiliğinin camlarını kırmaktan 3 ay tutuklandı. Ank. Merk. Kapalı cezaevinde kaldı, sonradan beraat etti. ABD'li Yunan asıllı bir kızla evlenerek ABD'ye gitti), İsmet Batı (Bulgaristan'lı, 6 yıl okuttu. Adam da oldu. Erk.San.Enst. okudu. Tekniker oldu.) bunların başlıcalarındandı.

Kimi kız ve oğlanları çeyizleriyle birlikte gelin-güveği de etti.

Metin Orhan, Keriman Ana'yı hiç aramadı. O nedenle verdiği emeğe hayıflanıyor ve bu duyarsızlığı affetmiyordu. Öteki çürük insanları ise anmak bile istemiyordu. Keriman, Sabahattin'in kız kardeşiyle de beraber oturdu; onu da gelin etmişti.

Keriman'ın cezaevindeyken yardımcı olduğu kimseler de vardı. Bu dayanışmadan ötürü "çürük" çıkan Mehmet Sonugül isimli "komünist"leri de saymak gerekir.

1951 Komünist tevkifatından aranan Orhan Suda, Cemalettin Aykın da , Sabahattin'in evinde 2.5 ay konuk edilecekti. Cemalettin, ayrıca Niksarlı hemşehrisidir. Onun Fransa'ya gitmesine de yardımcı olmuştu; ekonomik açıdan ayakta kalmasına da muntazam katkılarla destek oluyordu. Sabahattin'in evrensel alanda da dostlukları vardı. İngiliz Donald Wolls'un aracılığıyla Cemalettin'in Fransa'ya gitmesine (Cemalettin Aykın Gronobul Üniversitesinde Prof. ve halen öğretim üyesidir) büyük katkısı olmuştur.

Eskişehir Şeker Fab.Pancar Muhasebe servisinde geçici işçi ola-

rak çalışmaya başlayan Keriman, sendikal mücadelenin henüz gelişme göstermediği bir dönemde (1958'lerde) etkili olmaya da başlayacaktı. İşyerinde gerici gazeteleri okuyarak karşı propaganda yapanlarla zaman zaman kapıştığı da olurdu. Sabahattin ise, çalıştığı yörelerin bütün sorunlarına karşı zaten antenlerini germiş bir devrimci olarak büyük ilgi duyuyor, yörede etkili olmaya çabalıyordu.

Aile kolektifi olarak emekçinin, emeğin kurtuluşu yolundaki bu türden bir yol seçmesiyle doğru orantılı biçimde, 1962'de 1.TİP kurulurken Sabahattin de TİP yönetimiyle ilişkiye geçecekti. 22 Aralık 1962'de TİP Eskişehir teşkilatının kurulmasına öncülük edecekti. Eskişehir'de il binası için yer bulunamıyordu. Kimi yerler için çok yüksek kiralar istiyorlardı; uygun yerler bulunsa da, sahipleri korkarak TİP'e kiralık yer vermekten kaçınıyorlardı. Muhtemel saldırılara karşı ve daha ucuz olması nedeniyle 5.katların kiralanması tercih ediliyordu. TİP'in 15 ilde bütün ilçe teşkilatlarıyla kurulması gerekiyordu ki, seçimlere katılma hakkını kazanabilsin. Bu acil görevi kimler yerine getirecekti? Nasıl bir örgütlenme anlayışıyla TİP bu emekçi kentinde kurularak seçime katılma hakkını kazanacaktı? Bu özverileri, TİP'in tepesine tünemiş sağ teslimiyetçi oportünist akımların sözcüleri asla anmamıştır. M.Ali Aybar başta olmak üzere, Behice Boran, Sadun Aren, Nihat Sargın vb. "ulema" takımı bu özverileri neden ve niçin anacaktı ki?

Keriman Kaçar (işçi-ev kadını), Bahattin Akça (Eski Ziraat Bankası veznedarı-İşsiz), Muhsin Yörük (Terzi), Bekir Ünal (Arapören Köyünden, Köy Enst. çıkışlı. Toprak sahibi), İsmail Ulutaş (işçi), vb. işçi ve emekçilerden oluşuyordu. İşçi-emekçi ağırlıklı TİP Eskişehir teşikilatı kurucularına üniversiteli devrimci gençlikten de büyük bir katkı yapılıyordu. Gençliğin %70'i TİP'i destekliyordu. TİP'e yapılan saldırılarda gençliğin kayda değer dayanışması net olarak görünürdü. Eskişehir, TİP'e saldırı yapılan illerin başında geliyordu; Malatya, Erzurum, Konya vb. illerin yanında Eskişehir'de de saldırıların bu düzeyde oluşuntın nedenleri vardı. İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa, İzmit, Zonguldak gibi Modern Proletaryanın yoğun olduğu illerden biri de Eskişehir'di.

Kaçar aile kolektifi, TİP'in kuruluş çalışmalarında yer bulmada sıkıntı çekilirken, yer bulunana kadar Parti'nin tabelasını evlerine

asacaktı; onlar kanuni adres olarak, evlerini gösterecek kadar devrimciydi. Keriman ve Sabahattin devrimci ve sosyalist mücadelede, büyük bir özveri ve kararlılıkla, yaşamlarını riske ederek öne atılırken, devrimcilikte mangalda kül bırakmayan sendikacı bürokratların bu türden bir özveride bulunduğu görülmezdi. TİP Gnl.Bşk.Bay M.A.Aybar, paşazade kimliği ile, dede yadigârı konağına TİP tabelası asamazdı ya! B.Boran'ın da bu türden bir özverisine rastlayamazdık. Hele Bay S.Aren, o tarihlerde evini Amerikalılara kiraya vermekle meşgûldü (S.Aren'in bu "vukuatı"na gelene kadar öyle vukuatları vardı ki, bunları parmağa dolayamazdık). Dr.Nihat Sargın hazretleri ise 1.sınıftan devlet memuruydu, bu türden risklere niçin girecekti?

Evet "Amele Taifesi" diyerek aşağıladıkları, sıradan, basit ve sade yaşantılarıyla mücadeleyi göğüsleyenlerle, öne fırlayan-fırlatılanların yaşantıları çok farklıydı. Bu farklılık her yerde ve her olayda ortaya çıkıyordu. Bizler, devrimci mücadelede, sürekli olarak seçimimizi iş yapanlardan yana yapmıştık.

O dönemdeki "aydın" kaytarıcılığını örnekleriyle anlatan Keriman: "O sıralar etrafımızda dönenler, milletvekili hastalığına tutulanlar çoğunluktaydı. Av.Turgut Kazan da Eskişehir'de askerdi. Evimizin konukları arasıda ona, eşi Deniz'e, kızı Zeynep'e de rastlardınız. Turgut Kazan, daha sonra avukat bürosu açtı. TİP çalışmalarına katıldı. Ben İzmir, Turgut Malatya Büyük Kongre delegesiydik," diyordu.

TİP'in girdiği ilk milletvekili seçimlerinde, partili mücadelede kimlerin kararlı, kimlerin kabaran sosyal muhalefet karşısında parlamentarizme bel bağladığı da ortaya çıkacaktı.

M.A. Aybar, Türkiye Sosyalist Partisi adıyla, iyi saatlerde olsunların manipülasyonuyla kurdurulan ve daha sonra partilerini kapatarak TİP'e katılan TSP başkanı Alaaddin Tiridoğlu ve arkadaşı Minnetullah Haydaroğlu'nun Eskişehir'den ön seçimi kazanarak milletvekili aday listelerindeki ilk iki sırayı almalarını istemişti, Keriman'dan. Alaaddin Tiridoğlu 1945'lerde CHP parti müfettişliği de yapmıştı!..

Keriman; milletvekilliği için yukardan dayatılan bu baylarla bir

tanışma toplantısında, ailelerinin serüvenlerini ağızlarından dinleyince şüpheleri daha da artacaktı. Minnetullah Haydaroğlu, babasının bavul dolusu Çarlık Rusyası parasıyla Türkiye'ye, bir gün bu paralar değer kazanır,düşüncesiyle gelişlerini dinleyince daha çok irkilecekti. Demek ki, bu aile Ekim Fırtınası'nın kaçkınıydı. Keriman böylelerini hiç bir zaman sevmeyecekti.

"Eli nasırlılar Meclise!.." diye gürleyen Aybar'ın bu dayatmasına karşı bir anlam veremeyen Eskişehir TİP teşkilatı, konuyu enine boyuna tartıştı. TİP'i onlar kurmuştu. Onlar işçi sınıfının yasal ve meşru temsilcileriydi. Eğer parlamentoya girmek gibi siyasî bir karar alınacaksa, böyle bir karar, sosyalist mücadelede doğru ve gerekli ise, "Eli nasırlılar" meclislere girecek, söz ve karar sahibi olacaktı. TİP'in sesine kulak kabartılmasında bu propagandanın da büyük etkisi olmuştu. Keriman, TİP Eskişehir teşkilatının kararını Aybar'a bildirdi: "Biz Lejyon askeri değiliz. Seçim listemize siyasî kimlikleri tartışmalı kimseleri, sizin dayatmanızla almayacağız. Partimiz ilimizden, beni birinci sıraya almaya kararlıdır. İster ön seçim yapın, ister tepeden tayin edin sizin önerdiğiniz kişileri biz seçmeyeceğiz, işçi sınıfının kararı budur." diyerek Aybar'a başkaldıran ilk il başkanı olacaktı.

Av.Orhan Arsal, hitabet hocası kimliği ve olanca belagatı ile Keriman'ı ikna etmeye yeltenecekti: "Efendim karıncalar suyu geçmek için kendilerini suya atarlar, kendilerini feda ederek ardından gelenlere köprü görevini üstlenirler!.." diyerek, Keriman'dan "fedakârlık" beklemekteydi. Keriman, milletvekili sevdasına tutulanlara sınıfsal bir ders vererek: "Hayır, seçimlerde, işçi kentinden milletvekili listelerine işçiler girecektir. Yani ben liste başı olacağım. O bayları o kadar çok seviyorsanız kendi sıranızı onlara verin!.." diyecekti.

TİP Eskişehir teşkilatının dediği oldu. İşçi kentinde işçilerin seçimine göre milletvekili adaylarının seçimlerdeki sırası oluşacaktı. TİP, bu işçi kentinde, 1.AP, 2.CHP, 3.TİP olarak seçime katıldı ve bu sıralamaya uygun, oy aldı. Böylece partiye uğramayıp gereken zamanda gereken çalışmaları yapmayanlar liste yarışında sınıfta kalıyordu.

Eskişehir'de TİP'in resmen kurulmasından bir hafta sonra da tevkifat başlayacaktı. Kurucular dan en başta Sabahattin Kaçar, Muhsin Yörük (Beraat), Ahmet Hazerfen (10 gün sonra öğretmen olarak çalıştığı Düzce'den getirilecekti), İsmail Ulutaş, Öğretmen İzzet Açıkgöz, İkt.Fak.Öğr.Erol Özmert... TCK'nun 141/1.Md. gereğince yargılanacak ve hüküm giyecekti.

Sabahattin ve öteki devlet memurları "memuriyetten men" cezası alarak perişanlığa terkedildiler. TİP'i kurarken adları "kahraman" olan ve "örnek" insanlar olarak tanıtılan bu insanlarımızı devrimcilerden başka ne arayan ne de soran olacaktı... TİP merkez kliği onların kapısını açmadı. İzmit il teşkilatı (bizimkiler) davalarını izledi, tutuklularla, onların aileleriyle yakından ilgilendi. Elinde olan dayanışmayı eksik etmedi.

Kardeşim Zeki Öztürk'ün de aralarında bulunduğu bir Komite'nin açtığı kampanyanın gazetelerdeki ilanı ile ülkede bu nedenlerle tutuklanıp TCK'nun 141 ve 142.Md.'den hüküm giyenlere dayanışma kampanyasına, açılan banka hesabına, o günün parasıyla 33 bin küsur lira toplanmıştı. Yalnız, komite bu konuda bir "kusur" işlemişti. O zaman bir yarışma yazısı nedeniyle hapiste bulunan şair Şadi Alkılıç (Namıdiğer Şadi Baba) adına açılmıştı bu banka hesabı. Şadi Baba'da, Komite'nin kararını dinlememiş, "bu para bana aittir" diyerek, öteki hükümlüler için de toplanan bu parayı vicdan rahatlığıyla cebine indirmişti!

Sabahattin bir yıl hapis yattı. Sonra Kırşehir'e 4 aylığına sürgün gitti.

Keriman ev aramalarını şöyle anlatıyordu: "Eve sabah saat 5'te geldiler. Ben diğer illerdeki yoldaşlar geldi zannettim. Çünkü Eskişehir'de büyük saldırılar vardı; dayanışma için hep sabah vakti bize gelirlerdi ilkin. O sıralar Sabahattin Isparta il teşkilatının kuruluşu için çalışıyordu. Partinin kurucular listesi de cebindeydi. Bu listeyi tuvalette yok etmek için ne sıkıntılı anlar yaşamıştık; anlatması zordur. Bizim çocuklar ve bir de bakımını üstlendiğimiz, öğrenimlerine yardımcı olduğumuz öteki çocuklar da evdeydi. Malûm bizim hane Kızılay ve Yardım Sevenler Cemiyeti gibi çalışıyordu; Parti işlerinin, ekmek parası kaygılarının yanında... Sabahattin'in şeker krizi

de tutmuştu. Ona ilaç veriyordum. Evde çok kalabalığız. Tam altı polis, dört saat uğraşarak fukara evimizi didik didik aradılar. Polis şefi: 'Evinizde yasadışı bir şey yok, korkmanıza gerek yok, meraklanmayın!..' deyince rahatlar gibi olmuştuk. Eskişehir Em. 1.Şube Şefi Macit Bey, Sabahattin ile görüştüklerinde, 'TİP'i kurmayın, sizin için kötü olur' diyerek önceden tehdit etmişti aileyi. Poliste, daha çok Terzi Muhsin, A.Hazerfen ve İsmail işkence gördü. Çünkü üçü de Balkan göçmeniydi. 'Özel surette yetiştirilip Türkiye'ye gönderilmiş' propagandası yaygındı o tarihlerde. Bu tevkifatta, Yener Uygun (şimdi fabrikatör) isimli bir MİT ajanını da kullandılar. Ben bu insandan şüpheleniyordum. Sabahattin'in burnu böylesine pis kokuları zamanında alamazdı. Neden sonra benim sezgilerime kulak verdi. Bu bayın babası DP'nin saltanat sürdüğü dönemde Osmangazi muhtarlığını yapmıştı. Dönemin yağmasında, Tanrının 'yürü ya kulum' dediği takımındandı. Bu dönem çok zenginleştiler. 1960 ihtilalinde kötü günler geçirdiler. Kapılarına icra dayandı, ekmeğe muhtaç oldular, dindar olsam 'eden bulur' diyeceğim. İşte böyleydiler. Bu ajan haftada iki kere Sabahattin ile yemeğe gelirdi. Eşim, ona da iyilik etmişti. Vekil öğretmen olması için, Milli Eğitim'deki tanıdıklarıyla aracılık yapmıştı. Yener, Ticari İlimler Akademisi öğrencisiyken, devrimci kılığında MİT görevlisiymiş. Duruşmalarda MİT onu deşifre etti. Bu davada Diş Hekimi Kaya da ajan çıkmıştı. Sabahattin bu insandan da şüphelenmemişti. Yener, yemek yiyip bir de kafayı çekince aklınca bizi kışkırtmaya başlardı: 'Abi, neden pasif kalıyorsunuz? Neden korkuyorsunuz? Gençlik olarak arkanızdayız. Silah alır dağa bile çıkarız!..' diyordu. Bir gün bu Yener bana Sabahattin'in kitaplarının nerede olduğunu soracak kadar şirretlenince, onunla alay ederek, mahsustan, yani onu deneyerek, 'nerede olacak tavan arasında' diyecektim. Ertesi gün hemen evimiz yeniden arandı. Arama ekibinin başında Yener Uygun'da vardı; polislerin bu sefer ki hazırlığı daha da farklıydı; tavanarasına çıkabilmek için ellerindeki merdivenle birlikte hanemize geleceklerdi. 5 polisle birlikte yapılan aramada kitap falan bulamadılar. Sureti haktan görünen bu maskara ajan müsvettesinin yüzüne tükürdüm. Ailesine de gereken şeyleri söyledim. Sabahattin'e de bu türden basit ve yeteneksiz ajanları aramıza soktuğu için bir hayli kızdım. Eşim dürüst, coşkulu ve namuslu bir insandı. İnsan kılığında

gelen herkese inanırdı. Zaten dili yüzünden etrafında akrep gibi dolanıyorlar ve sokacak zamanı bekliyorlardı; her zaman bunun işaretlerini alıyorduk."

Sabahattin tutuklandıktan bir gün sonra, Eskişehir'den geçmek üzere bu yöreye uygun bir yük alır, yolumu buraya düşürürdüm. Hemen hemen çok kısa aralıklarla mutlaka Eskişehir'e uğrardım. Kamyonumuzun marş moturu sık sık arıza yapardı. Yedek parça yoktu. Türkiye henüz otomotiv cennetine dönüştürülmemişti. Kamyon şoförlüğü riskli, yorucu ve yıpratıcı bir uğraştı. Kamyonla Eskişehir'e gelişimiz,evin karşısındaki boş arsaya park edişimiz, motoru çalışır halde bırakışımız, plakamız, eşkalimiz iyi saatlerde olsunlarca bir bir tesbit edilmiş, raporlara geçmişti. Yine böyle bir zamanda gelmiştik. Keriman tevkifatın, ev aramalarının ayrıntısını anlatmıştı. Bu tevkifat çocuklar üzerinde bazı olumsuz etkiler de bırakıyordu. Büyükler nispeten dayanıklı ve düşünceli bir tavır sergiliyordu. En küçükleri O. ise, bir süre önce seyrettiği filmden de esinlenerek, babasının kelepçelenip evden götürülüşünde arkasından haykıracaktı: "Baba, korkma!.. Ben Spartaküs olup gelip seni kurtaracağım!.." Keriman küçük oğlunun bu anlamlı haykırışını bize gülerek aktaracaktı.

Sabahattin hapisteyken, Keriman ekmeğini kazanmak için lületaşı işine başlayacaktı.Bu taşlardan yaptırdıkları biblo vb. süs eşyalarını İngiltere'ye (Donald Wolls aracılığıyla) gönderiyorlardı. Aile kolektifi geçimini bu kez böyle bir işe bağlamıştı. Girişti̇ği "kapitalist" işlerde bir türlü dikiş tutturamayan Sabahattin'in bu işte de başarılı olması mümkün değildi. Onun para kazandığı duyulmuş değildi. Evin ortadireği yine Keriman'dı. Onun emekgücü olmadan aile ayakta kalamazdı; kalamıyordu.

İngiliz Donald Wolls, Eskişehir Maarif Kolejinde 1958-'59 yıllarında ve Samsun Marf. Klj.de de 1960-'62 yılarında ingilizce öğretmeniydi; eşiyle beraber. Kendisi sosyalistti. İngiliz İşçi Partisi üyesiydi. Parti ve Sendika aidatını aksatmadan gönderirdi. Sabahattin ile ilişkisinden ötürü Türkiye'deki ikâmetine izin verilmedi. Sabahattin'e de sorguda: "İngiliz KP ile TKP arasındaki ilişkiyi Donald kanalıyla mı sağlıyorsunuz?" denilecekti. Oysa Donald komünist değil sosyalistti. İngiliz İP mensubuydu. Çok sevimli, sevecen ve namuslu bir insandı. İnsan kalitesi olarak etrafımızı saran sosyalist

geçinen bezirgân kılıklı maskaralardan daha donanımlıydı. Kültürlüydü. Atalarının emperyalist boyunduruğu altında inleyen emekçi halkların davasına yakınlık duyardı. Donald'ın ikâmet izni, neden sonra, kayınpederinin TC'nin Dışişlerine yaptığı başvuru ve İngiltere'nin soru önergesiyle gerçekleşecekti (1968-'69 yıllarında Hacettepe Ünv.Öğretim Üyesi oldu) . Donald'ın eşi de ünlü bir DP milletvekilinin karısı tarafından bir toplantıda, saçı başı yolunarak dövülmüştü; "Gomonis karı, gâvurlar, sizi bu memlekette yaşatmayacağız!.." diyerek...

Kaçar aile kolektifinin çocukları 1 numara: Eskişehir Marf. Kolj. okudu. Sonradan Dil Tarih Fk. bitirdi. Öğretmenlik yaptı. 2 numara: Ankara Marf.Kolj. ve bu arada Kimya San.Enst'nü bitirecekken, THKO sempatizanı olarak okulu bıraktı. İllegale kaçtılar, evlendiler. Ticaretle uğraşıyorlar. 3 numara, Ankara Kimya San.Enst, sonra, İzmit Elk.Mes.Yük. okulunu bitirdi. İşçilik, teknisyenlik ve serbest ticaret işleriyle uğraştı. Onlar da dürüst, demokrat nitelikleriyle hayatta yerlerini almıştı.

Aile kolektifi'nin kötü günlerinde, yani işsizlik çekerken, açıktayken, ve hapis günlerinde, başta Donald ve eşi, Sermet İçellioğlu, Cevdet Şahin, Necmiye Böğrek, Hilmi Öztürk ve Hatice Saygın (abim ve ablam) maddi katkı yapıyordu (bu satırlar Keriman'ın ısrarlı talebiyle yazıldı). Şadi Baba, açılan dayanışma kampanyasında toplanan paraların üzerine oturmuştu. TİP İzmit teşkilatı da hem hukukî, hem de maddi açıdan hapisteki bu arkadaşları gözetir, dayanışmasını eksik etmezdi. TİP merkez oportünist kliğinin gündeminde ise, bu türden dayanışma örneğine rastlanmazdı.

Keriman, bu yeni ortamda ekonomik sorunlarının çözümü için yurtdışına işçi olarak gitmeyi tasarlar; ve 7 Aralık 1965'te Almanya'ya gider. Bir yıl çalışır. Yurtdışına gidebilmek için de fukaraya zorluk çıkarırlar. Herkese anında verilen pasaport, ona binbir güçlükle verilir. Nihayet bürokrasiden bir insan evladı çıkıveriyor (o tarihlerde asker, polis ve öteki bürokraside kimi demokrat ve "sol"cu memurlara rastlanırdı) ve pasaport almayı kolaylaştırıyordu: "Yahu utanmıyor musunuz? Bu kadının ocağını yıktınız.Üç çocuğu perişan, eşi hapisten yeni çıktı, işsiz. TİP'i kurdu, İl Başk. yaptı diye engellemeyin. Bırakın gitsin kadını. Bu kadar da olmaz ki!.."

Zaten TC'nin mantığı da bu yoldaydı. Benden ekmek, iş, özgürlük ve eşitlik istemeyin. Gidin yurtdışına, patron olun. Ruh sağlınızı kaybedin, Yakamızdan kurtulun diyordu.

"Almanya'da kadın çamaşırı konfeksiyon işlerinde çalıştım. Ayda 900-1000.-DM alırdım. Bu parayı biriktiriyor ve eşime gönderiyordum. Ömrü uzun, o da TİP'den diye, devrimci diye, işlerinden, okullarından atılıp kovulanları himaye ediyor, onlara dükkân tutuyor, mobilya makinası alıyor, aklınca herkesi kurtarıyordu!.. Oysa ben gurbette iki dilim ekmek arası patatesle anam ağlıyordu. Pansiyonlarda, koridor aralarında bir yatağı 60 DM'a kalıyordum. Almanya'ya tekrar döndüğümde, bir yıl daha kaldıktan sonra, birinci gelişimde 10 bin DM, ikincisinde 12 bin DM ancak getirebilmiştim. Ankara'da ancak, 80 m²'lik bir ev alabilmiş, çocukları başıma toplayabilmiştim.

"Sabahattin taahhüd işlerine başlamıştı, anladığı kadarıyla... Önceleri kooperatif ve konut yap-sat, sonraları Sermet'in aracılığıyla Merzifon Trafo, Gaziantep Askeri Lojmanları, TEK Elazığ Keban'da bir trafo ihale işi almıştı; bu işlerde başarılı olamadı. Zarar etti ve battı!..

"30 Mart 1974'de öldü. (1 Nisan'da toprağa verildi. Mezarı, Ankara Karşıyaka Mezarlığında). (Ben o sıralarda cezaevindeydim, cenazesine gidemedim.) Donald İngiltere'den uçakla cenazesine gelmişti. Arkadaşlarından Sermet İçellioğlu, Cevdet Şahin de cenazesine gelmedi. Fransa'daki Cemalettin'den de hiç bir ses çıkmadı. Arkadaşları uğruna yaşamını yoğa sayan Sabahattin'in ölümünden sonra, mektupla "bana borcu vardı ödeyin" diyen "dost"ları da vardı.

"Ticari faaliyetlerden ötürü iflas ettiğinde, konkordato toplantısında yaptığı bir konuşmada şeker krizi geçirdi, fenalaştı(beyin kanamasından öldü). Komaya girmeden doktor getirdim, fakat onu kurtaramadık. Paramız olsaydı acaba kurtarabilir miydik diye düşünüyorum.

"Komaya girmeden önce şunları dile getirmeye çalışıyordu: 'Memleketimin aslan yürekli devrimci çocukları işçi ve emekçi halkların kurtuluşu davası uğruna ipe gittiler!..'

"Sabahattin'in evlilik ve kolektif yaşama konusundaki görüşleri: 'Komün Geleneği'ndeki gibiydi. Paris Komünü, Ekim Devrimi deneyimi, proleter insanın kurtuluşu, dolayısıyla insanın-insanlığın kurtuluşu devrimci ütopyasına endeksliydi. Her eve bir buzdolabı, her eve çamaşır makinası bireyciliği yerine, bu türden işleri ortak yapacak bir kolektif kurmalıydık; insan böyle yaşayınca daha doğal insan olurdu. Çamaşır, ütü günleri, ortak yaşama, tiyatro, eğlence, okuma, gezinti düzenlenmeliydi. Bireyci insan, kapitalist yabancılaştırmaya yatkın insan yerine, ayağa kalkan, temel hak ve özgürlük-eşitlik taleplerini kazanmak için direnen, isyan eden insan tipi onun hayalindeki insandı. Yoz, kozmopolit, üretimdışı asalak isanlardan nefret ederdi. Devrimci mücadelede lafazan, ün düşkünü 'aydın'lardan daima uzak dururdu.

"Aile kurumunun tutucu, gerici yapısı nasıl dönüştürülür, çocuklar daha nasıl iyi yetiştirilirdi? Kapitalist kuşatmadan onları nasıl kurtarırdık? Devrimci aileler nasıl bir yerleşim politikasıyla bir arada tutulurdu? Bunu başarabilir miydik? Çocuklarımızın eğitimi, eş seçimi konusunda onları nasıl eğitir ya da çaktırmadan yönlendirirdik? Çin'de partideki evlenme konusunu araştıran bir büronun bu konudaki deneyimlerine o da ilgi duyardı. 'Bizim küçükburjuvalar evlenmesini, hayat arkadaşını seçmesini bilmiyor. Onlara yardımcı olmalıyız' derdi."

Keriman polis takibinde atlatmasını bilen ender militanlardan biriydi. O yaşıyor, öğreniyor ve kabiliyeti olana da bizzat yaparak öğretiyordu. Üzerine aldığı işi mutlaka yerine getirirdi. Ne pahasına olursa olsun, bunu yapardı. Elindekini ulaştırılması gereken yere ulaştırırdı. TİP'in merkez oportünist kliğine kafa tutar, hakettikleri ölçüde, derslerini de verirdi. Devrimci gençlere deneyimini aktarır, onları işçi sınıfının yörüngesinde kazanmak isterdi. Bireysel terorizmden, anarşizan çıkışlardan, bu eğilimlerin palazlanmasından kaygı duyardı.

Keriman, çocuklarının eğitimine yakın ilgi duyan öğretmenlerin insiyaki, kayırma ve beleşten sınıf geçirme yöntemlerine de karşı çıkardı: "Hayır hoca, çocuğumu ikmale bırakacaksın. Çalışma yöntemlerini böylece öğrenecekler. Öyle Ana-Baba dostluğuyla onları asalak yetiştirmekten yana değilim" derdi. Gerici öğretmenler, ba-

balarının "şöhretini" bildiklerinden çocukları kasten ikmale bırakırdı.

Sabahattin'in ticari işleri kötüye gittikçe, bunaldığını, "öf be" diye söylenip sıkıldığını gördükçe Keriman da sisteme karşı kinini kusardı: Öf Bee!..

SSCB radyolarından izlerdi sosyalist kuruculuğun sorunlarını. "Buğday rekoltesi ABD'yi aşıyor" gibi yayınları duydukça, bu propagandayı emekçilerin anladığı dilde onlara da aktarırdı. Sosyalizmin zaferine inanmıştı. Bu zaferin işaretlerini aldıkça o da coşardı.

1963'lerde Talat Aydemir ve Fethi Gürcan'ların asılmalarına çok üzülmüştü. Keşke bu insanlarla yaşları yirmilerdeyken tanışsaydık. Keşke onlara işçi sınıfının başını çektiği sosyalist devrimin ne olduğunu öğretseydik. Bu yürekli insanlar neden darbeci ve cuntasal ilişkilere giriyordu da, bizim cenaha gelmiyordu. Sosyalist hareket neden ordu içindeki devrimci kadroları yanma alamamıştı? Doğrusu Türk Solu'nun bu konudaki politikasızlığı nesnel ve bilimsel olarak tartışılamıyordu. Tartışmaya kalksan, sağ teslimiyetçi oportünist akımlar "bunlar ihtilalci yöntemlerle illegal çalışıyor, biz demokratik yoldan parlamentoya gireceğiz" gibi çok şık ihbarlarla insanlarımızı eloğluna işaret ediyorlardı.

TİP'in Eskişehir teşkilatının kongresi yapılmasın, böylece partinin seçime katılması engellensin diye yapılan ince hesaplar, baskılar geri tepsin diye, taa İzmit, Bursa, İstanbul ve yörenin bütün il ve ilçelerinden bu kongreye kütleler halinde gelirdik. Devrimcilerdeki coşku, korkusuzluk, faşizmi düşündürürdü. Hakim gericilik bizden korkardı. TİP'in tabandaki militan kadroları arasında onlardan korkan yoktu.

Sabahattin'in en büyük neşesi, seçim konuşmalarına katılmaktı. Memur olduğundan doğrudan siyasetle uğraşamıyordu; ama bölgedeki parti çalışmalarının arkasında onun olduğunu herkes bilirdi. Belediye hoparlöründen tok ve erkek sesiyle yaptığı seçim konuşmaları, bu işçi kentinde yankı uyandırırdı: "Yahu bu adam kimdi?", "Bu babayiğit doğru söylüyordu."

Sabahattin yalnızca bölgesinde değil, memleketi Erbaa ile de, oradaki gelişmelerle de ilgiliydi. Erbaa'da 1960-'65'li yıllarda yayımlanan Erbaa Gazetesi onun emeği ve çabasıyla çıkıyordu. Mat-

baa makinalarının satın alınması, hurufatın temini, kâğıt alınması, tesisin kurulmasında Sabahattin başı çekiyordu. Oktay Okçuoğlu müstear ismiyle bu gazetede yazılar da yazıyordu. Çeşitli ev aramalarında, bu gazeteler, polisin gözünden kaçmıştı.

12 Mart 1971 faşist ara rejimi gelip çatınca, Ankara'daki evlerinin trafiğinde bir değişiklik yapmışlardı. Artık evlerine, asker ve sivil bürokrasiden kimseler gelmeyecekti. İşçi ve aydınlardan oluşan devrimci kadrolar da ayağını kesecekti. Konuklar çeşitli yurtlarda, ya da konuk evlerinde kalacaktı bundan böyle. Bir seferinde emrinde 9 askerle Kurmay bir Albay (sonradan Ankara Sıkıyönetim Komutanlığında önemli bir görev üstlenmişti) selam vererek kapılarını çalacak ve "evinizi arayacağız" diyecekti. Keriman soğukkanlılıkla, onlara "arama emri" falan sormadan, "elbette, buyurun, arayın" diyerek güven verecekti. Evde asker kardeşi Şahap da bulunuyordu; Şahap, Albay ile tanış çıkınca, bu ev arama işi daha nezaketle yapılacaktı. Oysa bu evde kızının arkadaşları, THKO'un militanları saklanmıştı; evde çeşitli eylemlerdeki bildiriler, yazı-çizi işleri, muhtemel "huruç" hareketlerine ilişkin çocukça-toyca hazırlanan dökümanlar bulunuyordu. Sabahattin'in bunlardan haberi yoktu; Ana ise sezinliyor, fakat kızını doğrudan etkileyemiyordu. Oysa aile kolektifi THKO vb. örgütleri eleştiren bir yapıdaydı. Devrimci gençlerin özveri, militanlık ve direngenliklerine, K.Marx'ın yöntemleri ve geleneği misali sahipleniyor, fakat teori-pratiklerini eleştiriyordu.

Keriman'ın "idareci" pozisyonu bu türden badireleri atlatmada işe de yarıyordu.

Keriman, TİP'in tabelasını evin duvarında görüp sataşan, ya da laf atan gericileri tersler ve ağızlarının payını verirdi.

O, evde de bir disiplin koymaktan yanaydı. Bir eliyle çay suyunu koyarken, öteki eliyle başka bir işi yapar, ayağıyla beşik sallar, gözüyle muhtemel konukları izler, tulumbadan su çeker, çamaşır yıkar, bulaşıkta elleri parçalanırdı. Sistem koyar, Sabahattin'in de buna uymasını ister ve beklerdi. O, Gorki'nin Anası kadar bir ANAYDI. "Kadın özgürlüğü" diye, eşine onun bunun yanında emir veren "ilerici" kılıklı kadınlara çok kızardı. Bu türden bir "özgürlüğü" tatminsizlik, küçükburjuvaca bir yaklaşım olarak değerlendirirdi.

Keriman bunca işin arasında, onun yapmaması gereken, kahvecilik gibi bir işi de yapmıştı. Tam üç yıl, işsiz bir "devrimci" arkadaşının (Mehmet Sonugül) geçimini sağlamak için Keriman'la beraber kahve çalıştırdılar. Keriman evden yemek taşır, kahveyi temizlerdi. Bay Sonugül ise, kahvenin malsahibi ile anlaşıp Keriman'ı aradan çıkarmayı düşünecek kadar, buna tenezzül edecek kadar bir "devrimci"ydi. Oysa onu hapisteyken Kaçar aile kolektifi bakıp-besleyecekti. Ana Keriman ve oğlu kahvenin çalışmasında rol üstlenmişlerdi.

* * *

Gelelim Kaçar aile kolektifiyle tanışmamıza, Devrimci arkadaşlığımızın nasıl başladığına, nasıl geliştiği bahsine:

Yıl 1952. Eskişehir Erkek Sanat Enstitüsü'nde atelye öğretmeniyim. Erzurum'dan buraya, DP'nin iktidara gelmesiyle, yapılacak sürgün işlemini öğrendikten sonra, onların işini kolaylaştırmış, naklimi isteyerek gelmiştim. Kış aylarında 6 aylığına Gezici Köy Kurslarında Marangozluk-Demircilik öğretmenliğimiz, o sıralarda Çifteler'e bağlı Yaverviran köyüne rastlamıştı. Sabahattin ise, o sıralar bölgedeki aşım istasyonlarının birinde görevliymiş. Köy Tatar köyüydü. Tatarlar uyanık, çalışkan insanlardı. Kadın-erkek ilişkileri oldukça demokrattı. Köylüler bizlerden çok hoşnuttular. Sabahattin de onlara yardımcı olmuş olacak ki, kendisinden övgülerle söz edilirdi: Şöyle kabadayı, böyle okumuş, şöyle yardım sever, böyle eli açık, yurtsever bir insan...

Kurs süresi bitiminde açılan sergiye onu da çağırmamızı muhtar önermişti. Birlikte, iki öğretmen bir de muhtar, aşım istasyonuna gitmiş, Sabahattin'i sergiye davet etmiştik. Bu arada hem de istasyonu görecektik. Sabahattin, 1951 tevkifatından ötürü iki arkadaşını, Orhan Suda ile Cemalettin Aykın'ı, önce Eskişehir'deki evinde, ardından, aşım istasyonunda konuk ediyormuş. Konuklar bizleri görünce telaşa kapılmışlardı. Sonradan öğrendik ki, Orhan Suda hemen o akşam, Cemalettin ise bir kaç gün içinde o mekânı "ziyaretimiz" nedeniyle terkedeceklerdi. Aramızda fazla bir konuşma geçmemişti. Fakat ben onun kim olabileceğini ve arkadaşlarının konumunu hemen kavramıştım. Öteki öğretmen arkadaş da bir halk çocuğu olmakla birlikte tutucu yanları olan biriydi. Öğrenciliğimde

bana hocalık da yapmıştı. Ailemizin devrimci mücadeledeki tarihsel serüvenini bilirdi. Onunla hiç bir açık siyasî tartışmaya girmezdik. Enstitü müdürü, tam bir MİT görevlisi gibi, bizi izletir, istihbarat alırdı. Arkadaşımı da bu türden istihbarat işlerinde kullanırdı. Fakat o hem hemşehrilik hem de ağabeylerimin arkadaşı pozisyonunda bizi de bundan haberdar ederdi. Etmek durumundaydı.

Sabahattin ile konukları, biz ayrıldıktan sonra hakkımızda bir yargıya varmak için kendi aralarında tartışıyorlar. O. Suda: "Bunlar görevli. Bizim izimizi buldular. Hemen buradan ayrılmalıyız" diye bir yorum yapıyor. C. Aykın: "Toplu yapılı olan devrimciye benziyor, öteki zayıf olanı görevli olabilir. Telaşlanmayalım, ama tetikte duralım. Bir iki gün arayla burayı terk edelim" diyor. Sabahattin ise: "Yahu deli misiniz? Bu ne perişan tahlil gücü, bu ne aptalca yorum. Asıl o zayıf olanı devrimci, bak hiç açık vermedi; o kadar olta attım, hiç yüz vermedi, hattâ bizi uyarır gibi bir hali de vardı. Onun arkadaşı tutucu olabilir. Bunlar görevli değil, bizim gibi emekçi halk çocukları. Sergi için çağırıyorlar. Bu köyleri bir bir tanırım. Ben köylüden de istihbarat aldım. Köylü ile arası iyi olan ve sevilenlerden ajan-majan çıkmaz. Ben yine de araştırır öğrenirim." diyor fakat konuklarının aşım istasyonunu terketmesini önleyemiyordu.

Sabahattin sergiye geldi. Tatar geleneği, genç kızlar-oğlanlar sergiyi dantelli, allı, yeşilli, kırmızılı elişleriyle süslemişlerdi. Herkes sergiye armağanı ile gelmişti. Sergi bir düğün yeri gibiydi. Birer zanaat öğrenen öğrencilerimiz coşkuluydu. Sabahattin bizi, biz de onu yokluyor, karşılıklı olarak kim olduğumuzu öğrenmeye çalışıyorduk. Onun kim olduğu ayna gibi ortaya çıktı. Fakat çok hesapsız ajitasyon çekiyordu. Öteki öğretmen arkadaşı da devrimci sanıyordu. Onu uyarmak ihtiyacını duydum, eteğini çektim, ayağına bastım fakat bir türlü dikkatini çekemedim. Şiirler okuyor, emperyalizmin uşaklarının kellelerinin koparılacağını, bizim imal ettiğimiz saç kesme makasının kolunu hışımla indirerek, söylüyordu.

Kendisini eve yemeğe götürdüm. Uyarımı yaptım. Birazcık kendine geldi. Konuklarının durumunu anlattı. Durumlarına üzülmüştüm. Sergi sonu Eskişehir'e gittiğimizde, evlerine gitmemizi önerdi; hattâ evin öteki anahtarını bize vermeye kalkmıştı. Artık dost ve arkadaştık. Çeşitli zamanlarda buluşur tartışırdık.

TKP illegaldi. İkimizde "Harici Büro"ya karşıydık. Kadro'lar arasında ortak tanıdıklarımız da vardı. Benzeri teori-pratiklerden geliyorduk. Sınıfsal yakınlığımızla kaynaşmıştık. 1962'lerde, TİP'in kuruluşunda, Kadro'ların kararıyla ilk legal parti deneyimimiz başlayacaktı.

Cevdet Şahin ve Sabahattin'i M.A.Aybar ile tanıştırmak üzere randevu alarak TİP Gnl.Merkezine götürmüştüm (İst.Vilayet yanındaki merkez). Sendikacı Şaban Yıldız il başkanıydı. Randevudan haberliydi. Zili çaldık, kapı açılınca, çok çirkin bir sahneyle karşılaşmıştı arkadaşlarım; Aybar'ın özel helası vardı. Bu helayı izinsiz kullananları Aybar şiddetle azarlıyordu. Bu sahne bizi tiksindirmişti. Sabahattin bana sormuştu: "Aybar bu mu?" başımla "evet" (ne yazık, ne hazindir ki bu adam TİP'in Gnl.Bşk.) diyerek anlamlı bir cevap vermiştim. Şaban Yıldız, Sabahattin'in "ne kaba bir adam!.." sözünü duymuş olmalı ki, "vay sen benim Gnl.Bşk.'ma nasıl böyle söylersin!" diye bir yaygara koparark üzerimize yürümüştü. Canımız çok sıkılmıştı. Bu türden bir fiili saldırıyla arkadaşlarımın karşılanışına çok üzülmüştüm. Öne çıkarak bu çirkin saldırıyı göğüslemiştim. Oysa arkadaşlarım partiye hem maddi katkı yapacak, Aybar ile partinin öteki illerdeki teşkilatlanması ve partinin teorik açılımları üzerine önerilerini aktaracaktı.

Sabahattin ile YÖN dergisini çıkaran Doğan Avcıoğlu ile de bir randevuya gitmiştik. Avcıoğlu bizi adam gibi karşılamış, kahve ikram etmiş. Bizi dinlemek nezaketini göstermişti. D.Avcıoğlu komünist değildi. Emperyalizme karşı, ulusal çıkarlardan yana bir devrimciydi. Resmî devlet ideolojisinden hareketle yukardan bir cunta ya da darbeyle iktidara gelmekten yanaydı. TİP'e karşı Türk-İş'in başını çektiği muhtemel bir Çalışanların Partisi'ni destekliyordu. Biz de onu bu sevdadan vazgeçirmeye TİP'e destek vermesine (ikna etmeye) çabalıyorduk. Arada tatsız tartışmalar olsa da, inanmış, üretken ve çalışkan biri olarak bizi Aybar gibi karşılamamıştı. Komünistlere karşı değildi. O da TİP'in sekter yöneticilerini eleştiriyordu. D.Avcıoğlu gibi marksist olmayan devrimcilere, özellikle "Üçüncü Dünya" ülkelerinde rastlanıyordu. Sovyetler Birliği'nin genel dış politikasına uyumlandırılan "Kapitalist Olmayan Yol"dan sosyalizme geçiş projesi, bilimsel bir temele dayanmayan, marksiz-

min öznel bir yorumuydu. "Üçüncü Dünya" ülkeleri, sosyalist sistemin gelişmesiyle birlikte, uluslararası tekelci sermayenin baskı, terör ve asimilasyon politikası demek olan yeni-sömürgeciliğe karşı, ancak bir nebzecik nefes almaya başlamış ve "Ulusal Özgürlük" talepleriyle emperyalizmin çok yönlü kuşatmasını geriletmeyi başarabilmişti. Kapitalist hegemonyaların dünyayı sarıp sarmaladığı bir süreçte, ezilen ve sömürülen emekçi halkların ulusal ve sosyal kurtuluşu, "kapitalist olmayan yol"dan sosyalizme geçiş biçiminde olmayacaktı. Ulusal kurtuluş, sınıfsal-sosyal kurtuluş demekti. D.Avcıoğlu ve onun ekolünden "Üçüncü Dünya"nın devrimci kadroları, bir yandan sosyalist sistemin kimi kazanımları sayesinde, öte yandan sosyalizmin yorumu ve uygulamasında ortaya çıkan yanlışların kuşatmasında teorik olarak yalpalayan aydınlardı. Bu aydınlar, sınıflar mücadelesinin boyutlandığı ve proletaryanın kendi kurmayını (özneyi) üretebildiği süreçlerde sosyalizme yaklaşıyordu; sosyalist hareket yeni nitelikler kazandıkça onlar da buna paralel olarak kimi açılımlar kazanıyordu. Aksi olunca da, rahatlıkla resmî devlet ideolojisinin girdabında tutucu bir kimliğe bürünebiliyorlardı (İlhan Selçuk, Çetin Altan vbg.).

İşte bizler D.Avcıoğlu'nu marksizme kazanmak, etkilemek, emperyalizme karşı oluşun ne anlama geldiğini hatırlatmak için kendisiyle diyaloğa gitmiştik.

Türk Solu, o dönemler D.Avcıoğlu ekolüne karşı alternatif bir geçiş politikası üretememişti. Kimi kesimler "sol cunta"lara ilkesiz yaklaşıyor, onlara büyük prim veriyorken, kimileri de son derece sekter bir yaklaşımla onlara karşı çıkıyordu. Tarihi TKP'den Dr.Hikmet Kıvılcımlı, Mihri Belli, TİP'den M.Ali Aybar, Behice Boran ve bu örgütlerden koparak günümüze kadar uzanan bütün gruplaşmalarda, bu türden değerlendirmeler sürdürülmekteydi. TİİKP, THKO, THKP-C, TKP-M-L vb. örgütlenmelerin ideolojik yönelişlerinde bile bu teorik bulanıklık, tutarsızlık sürdürülücekti. Mihri Belli, "asker-sivil-aydın-zümre" diye bir "literatür" türeterek, resmî devlet ideolojisinin, sistemin yetiştirdiği bir geleneği fazlaca idealize ederek onlara bel bağlayan bir taktiği (MDD) gündeme taşıyordu. Dr.Hikmet Kıvılcımlı VP'nin tüzük-programını adeta dayatarak (ki, bu parti, kapitalist devleti sivilleştiren, devleti ucuzlaştı-

ran, sosyalist bir geçişi içermeyen bir projeydi.), "İkinci Kuvayî Milliye"yi seferber etmek isteyen taktiklerin peşindeydi. Dr.Hikmet Kıvılcımlı, Mihri Belli'den çok farklı olarak ve özellikle de *15-16 Haziran Geleneği*'nin her kesime çok şey öğrettiği bir zaman diliminde, *"Partileşme Sorunu"* nu gündeme taşıyarak sosyalist hareketin birliği üzerine bir çıkış yapmak ihtiyacını duymuştu.

1.TİP'in merkez oportünist kliği ise, kütleselleşmede bir ivme yakalandığı bir dönemde ve kimi etkenlerle, sağa kaymıştı. İşçi, işsiz, emekçi, aydın ve gençlikten oluşan büyük bir sosyal muhalefeti legalitede uyumlandırma becerisini gösterememişti. Çünkü, arkasında donanımlı bir KP desteği yoktu.

Siyasal-ekonomik bunalım boyutlanıyor, sınıflar arasındaki uçurum daha da derinleşiyordu. Burjuva partileri bunalımlardan çıkışı daha fazla baskı ve terör uygulayarak götürmekten yanaydı. Oysa burjuvaziye, rahat bir nefes alma imkânı yaratan 1961 Anayasası bile "lüks" geliyordu. Sınırlı burjuva demokratik bir ortama bile tahammülü olmayan ilkel, gaddar ve kıyıcı Türk burjuvazisi, yağmalar ve avantalar ülkesinde açık,yarı açık faşist ya da faşizan yönetimlerle çıkarlarını götürmekten yanaydı.

"Sol cunta"ların işbaşı yapmak için örgütlenmesi bu sürecin ürünüydü; onları sistem minipüle ediyordu. Biçimsel parlamenter "demokrasi" deneyimi batağa girdikçe, onu aşacak örgütlenmeler, doğallıkla gündeme gelmişti. Devrimci ve Marksist Solun bir türlü aşılamayan zaafları yüzünden, Modern Proletaryanın Partisi de işbaşı yapamayınca, son derece doğal olarak trenin makası "Sol Cunta"lara açılacaktı.

Ülkede, ne Tarihi TKP'nin kadroları, ne 1.TİP, ne burjuva partileri krize çare üretebiliyordu; üretemezdi. Burada, Sovyetler Birliği'ne iltica eden ve dışardan ahkâm kesen "Harici Büro"nun işçi sınıfı ve sosyalizm üzerine olan etkisinden söz edemiyoruz. Çünkü ülkede organik ilişkili bu türden bir "TKP" yoktu ki, etkisinden söz edilebilinsin.

Sosyal muhalefeti kucaklayamayan 1.TİP merkez oportünist kliği, öğrenci gençliğin başını çektiği devrimci kalkışmaları partiye kazandırmak gibi bir politikaya sahip değildi. 1.TİP'in sesine kulak

kabartan işçi ve emekçileri de örgütsüz ve güvencesiz bırakan merkez oportünist kliği, işçi, emekçi ve gençliğin devrimci-tarihsel geleneklerini harcıyordu. Devrimci ve sosyalist muhalefet 1.TİP'in dışına kaymıştı. Öğrenci gençlik Dev-Genç geleneğinin uzantısında ve 1.TİP'in dışındaydı. Kitleselleşen bu devrimci kalkışmayı Modern Proletaryanın yörüngesine çekmek için ne gibi teorik-pratik çalışmalar vardı? Tarihi TKP'nin önde gelen kadroları bu konuda neler yapıyordu? (*Portreler II*, s.15-40 Dr.H.Kıvılcımlı, *Portreler III* s 15-53 S.Belli-M.Belli bölümleri incelenebilir) THKO ve THKP-C nasıl bir ortamda doğacaktı? İhtiyaç duyulan *"Partileşme Sorunu"* neden yerini bulmamıştı?

Bizim kuşak, Sabahattinler ve Modern Proletaryanın yetiştirdiği militan kadrolar, bu süreçte neler yapıyordu? PARTİ'nin oluşturulması mücadelesinde, anılan-anılmayan ilişkilerimiz nasıldı?

M.Belli, devrimci gençliğin başını çektiği ve teorize etmeye çalıştığı MDD taktiği ile öne çıkan partisiz sol bir yayılmanın birinci sorumlusuydu. Dr.H.Kıvılcımlı ise, gençlik temeline dayalı bir dinamizmi sosyalistlerin birliği eksenine çekebilmenin kaygısını taşıyordu. Onun bu çabası da karşılığını bulmamıştı. TİP dışındaki eleştiriler de TİP'in devrimci bir kimlik kazanabilmesine katkı getirememişti. Bu bir yana, TİP'deki devrimci ve marksist kadrolar hızla tasfiye ediliyordu. Özcesi, ne Tarihi TKP'nin çeşitli grupları, ne 1.TİP merkez oportünist kliği, THKO ve THKP-C gibi örgütlenmelerin çıkışını önleyebilmişti.

15-16 Haziran Geleneği'nden kadrolar, yani bizimkiler ne yapmıştı? Modern Proletaryanın kentlerinde oluşturulan *İşçi Birliği* vb. örgütlerin müdahalesi neden etkisiz kalmıştı? (Bu ve benzeri soru ve sorunların cevabını, *Partileşme Sorunu I-II-III* isimli kitaplarımızda vermeye çalıştık. Ayrıntılı incelenebilir.)

Sabahattin ile birlikte Dev-Genç'in (TDGF) 17 Ekim 1970 tarihinde SBF'nin konferans salonunda yapılan Kurultayına gitmiştik. Bu Kurultayda Ertuğrul Kürkçü, M.Çayan, Y.Küpeli, M.R.Aktolgaların adayı olarak seçilecekti. Bu kongrede M.Çayan, irticalen çok uzun bir konuşma yapmıştı; bu değerlendirme, devrimci gençliğin örgütlenmesine, devrimdeki rolüne ilişkin kimi perspektifleri

içeriyordu. Sosyalizmin sorunlarına dünya, bölge ve ülke düzeyinde yorumlar getiriyordu. Mahir'in teorik açılımlarının kaynağı, Lenin, Stalin, Mao, Ho Şi Minh, E.Guevera'nın devrimci mücadelelerindeki teorik mirasın eklektik bir uzantısından oluşuyordu. Teorik esin kaynağı bu devrimci kişiliklerin görüşleri uzantısında bir karışımdı; bu görüşler senteze kavuşturulmuş görüşler değildi. Bu esin kaynaklarına Tupamoro ve Marigella vb. ulusal kurtuluş ve Latin Amerika deneyimlerini de katmak mümkündür.

Mahir, bu konuşmasından sonra ilgi odağı durumundaydı. TDGF bu kongrede farklı bir ekibin eline geçmişti. Hemen hemen her sol eğilim gençlik temeline dayalı bu dinamizmi kazanmak istiyordu. Hattâ "Harici Büro"nun ülkedeki çömezleri bile Mahir ile bu kongreden sonra "temas" kurmuş, diyalog aramıştı. Sabahattin ile beraber Mahir'in kongredeki konuşmasından sonra bizler de konuşmuştuk.Sabahattin şunları dile getirmişti:

"Mahir, konuşmanı dinledim; gençler de sükûnetle seni dinledi. Güzel ve etkili şeyler söyledin. Aferin, seni beğendim. Genç arkadaşlar da seni seviyor. Bu kongrede onları da etkiledin. Ama beni etkilediğini söyleyemem. Ben PARTİ diye söze başlayanlardanım. Ömrümüz *'Partileşme Sorunu'* na çözüm yöntemleri üretmekle geçti. Devrimci ve Marksist Sol giderek çok fraksiyonlu bir yapıya doğru evriliyor. 1.TİP hayatı kucaklayamadı. Tarihi TKP'nin ülkedeki kadroları da mücadeleyi yönlendiremiyor. Dev-Genç öğrenci gençliğin dinamizmini temsil ediyor ve giderek de yaygınlaşıyor. Devrimci gençliğin dinamizmini PARTİ dışında yaygınlaştırmak ve yüceltmek *Harekete* zarar getirir. Bunu önlemek ve disipline etmek gerekiyor. Öte yandan "Sol Cunta"lar her yerde cirit atıyor. İşçi sınıfının siyasal ve sendikal birliği sağlanamamış, Devrimci gençlik hareketleri Modern Proletaryanın kurmaylığından çok uzak bir alanda yayılıyor. DİSK, bir yandan hızla örgütleniyor; işçi sınıfı militanları harikalar yaratıyor. *15-16 Haziran Geleneği,* herkese, hepinize mutlaka birşeyler öğretmiştir? Bilmiyorum bu çıkışı nasıl değerlendirdiniz? Seninle teorik olarak bir çok konuyu ayrıntılı tartışabiliriz. Söylediklerinde doğrular da, senteze kavuşmamış kimi görüşler de var. Teorik yeniden üretime de büyük bir ihtiyacımız var. Bu konuda sende bir yetenek olduğunu da biliyorum. Fakat bunların yetersiz

olduğunu da bilmelisin. Küçükburjuvazinin niceliği gözünüzü karartmasın. Sonra kendinizde olmayan şeyleri vehmederek ucuz ün düşkünlüğüne kayarsınız. Şimdi bana söyleyebilir misin? Teorik farklılıklarımızı parmağa dolamıyorum. Tamam DEVRİM yapılacak. Sosyal devrimin kimi koşulları zaman zaman oluşuyor ve öne çıkıyor. Sistemi dönüştürecek, kitlelerin hoşnutsuzluğunu tek kanala çekebilecek özneyi (PARTİ) ve onun çok yönlü taktiklerini üretmek gerekiyor. Ana sorun budur. Çözüm yöntemleri buradadır. Bu stratejik hedeflerde, devrimciyim diyen herkesle birlikte olacağız. İktidarı, bütün devrimciler kolektif olarak ele geçireceğiz. Bunun için de PARTİ gerekiyor. Peki, bu tarihsel ve sosyal görevi, SBF'de, ne diyorsunuz: "Kurtarılmış Vatan Toprağı" olan üniversite anfilerinde gerçekleştirilen kongreler a.acılığıyla mı yapacaksınız? Aranızda işçi sınıfından tek bir militan yok. Mihri Belli ile aranız açılıyor. Dr.H.Kıvılcımlı ile de diyaloğunuz yok.1.TİP ile de bağlarınızı koparıyorsunuz. "Sol Cunta"lar Dev-Genç'e kurdun iştahı ile yaklaşıyor. Aranızda cuntasal kontaklara girenler de var. Dev-Genç'ten kimi kadrolar işçi ve emekçi halkların bölgelerinde, kentte ve kırda kitle çalışması yapıyor. Bunu hangi disiplinle yapıyorsunuz? Dev-Genç'i bir parti yerine mi ikâme edeceksiniz? Dev-Genç'in cılız omuzları bu türden bir sorumluluğu çekebilir mi? Aranızda, evet emekçi çocukları, halk çocukları var. Hepinizi çok seviyoruz. Bu dinamizmin işçi sınıfıyla organik bağı olmadığı ve *'Partileşme Sorunu'* bir çözüme kavuşturulamadığı için çok büyük kaygılar duyuyorum."

Mahir bu diyaloğu serinkanlıca, Sabahattin'in sözünü kesmeden efendice dinlemişti; görünüşte kariyerizm ağır basmıyordu; tevazuunu korumuştu. Muhatabının kim olduğunu da görmüş-öğrenmişti. Dev-Genç'in işçi sınıfının koruyuculuğundan yoksun yapısından o da haberliydi. *"Partileşme Sorunu"*nun nasıl can alıcı bir sorun olduğunu bizzat kendisi de yaşamıştı (Mahir'in Tarihi TKP'nin kadrolarıyla da ilişkisi vardı. 1.TİP'in Çankaya İlçe Başkanlığı'nı da yapmıştı). Onun görüşlerindeki paradoksal çelişkileri kendisine teorik olarak hatırlatanlara söyleyecek sözü yoktu. Çünkü, Dev-Genç geleneği, THKO ve THKP-C olarak başlıca iki kümelenmeye, ardından da onlarca fraksiyoner gruba dönüşecekti; buna adaydı ve bu

parçalanmaların bütün işaretleri mevcuttu. Küçükburjuva ihtilalciliği bir moda misali saman alevi gibi havalandırıldığında, kalıcı, kapsamlı ve geniş ufuklu bir devrim projesi (kor misali) oturtulamıyordu. Acelecilik, grupçu rekabetler daha ağır basıyordu. Uzun soluklu, sabırlı ve geleceği kazanmaya aday bir perspektif kimilerine ağır geliyordu. Sabahattin'in, bizim bütün Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların eleştiri ve uyarılarında haklı yanlar vardı. Bağrında kimi devrimci nüveler taşıyan her kümelenmeyi aynen Marx'ın yönteminde olduğu gibi anlamaya çalışıyor,sahipleniyor ve fakat yanlışları da sakınmadan dillendiriyorduk. Fakat gün küçükburjuva devrimciliğinin günüydü. Kütleselleşecek ve "atılım" yapanlar da onlar olacaktı! Bizim sesimiz "cılız" kalacaktı. *15-16 Haziran Geleneği* ise, ucuz ve hamaset dolu alkışlarla algılanamayacak, karambole getirilmek istenecekti. Mahir, Sabahattin'e: "Modern Proletaryanın en militan kadroları bizimle beraberdir. Sırrı Ağabey işte senin de arkadaşın. Aramızdadır. Onun aramızdaki varlığına büyük değer veriyoruz. Bu size bir şey anlatmıyor mu? Dev-Genç'in sınıfsal halitası işçi ve emekçi halk çocuklarından oluşuyor. İşçi sınıfının önde gelen militanları da aramızda olduğuna göre, kaygılanmaya gerek yoktur!.." biçiminde bir cevap verecekti.

Oysa, hiç bir eğilim işçi sınıfının çocukları olan ilerici üniversite gençliğin dinamizmini PARTİ'nin yörüngesine çekememişti. Sınıfın militanları, sonradan THKO ve THKP-C olarak örgütlenecek girişimlerin içinde yer almayacaktı; dolayısıyla davanın sigortası da değildiler. Mahirler, bu süreçte kendilerine yöneltilen haklı eleştirilere, yasak savarcasına "işte işçi" diye bizleri işaretleyerek cevap veriyordu!...

Mahirlerin bu türden cevapları nesnel hakikati yansıtmıyordu. Gerek Tarihi TKP'nin ülkedeki kadrolarından M.Belli, Dr.H.Kıvılcımlı, gerek TİP merkez oportünist kliği, ve her türden "sol cunta"cılar ve sonradan THKO ve THKP-C gibi örgüt kuranlar işçi sınıfının militanlarını "kullanılacak bir malzeme" ya da işçi sınıfı temelinde yapılan değerlendirmelerde -sorgularda- birer aksesuar olarak görüyordu. Oysa sınıfın yetiştirdiği militanlar bu eğilimlere hayat ve can vermişti. Korumuş ve kollamıştı. Kabahat de, doğallıkla kendisi için sınıf olamayan, bu eğlimlerin tamamını aşmaya aday örgütlülük yaratamayanlar da aranacaktı!..

Sabahattin, *"Partileşme Sorunu"*na çözüm yöntemleri üretmeye aday Proleter Devrimci Kurultay'a da katılmış, konuşmamış, yalnızca izlemişti (Ayrıntılı bilgi için bakınız: *Partileşme Sorunu III*.s.41-116). Bu kurultaydan bir PARTİ'nin çıkamayışına da üzülmüştü.

Sabahattin'lerle beraber 1952-'60 sürecinde nasıl bir mücadele hattı tutulmuştu?

Sabahattin ve öteki arkadaşlarla, özellikle bütün 1 Mayıs'larda yan yana gelir, dünya ve ülke sorunlarını tartışırdık. Bu buluşmalarda şifreli konuşarak meraklı kulaklardan sakmırdık. Sovyetler demez, Yukarı ya da İspanya derdik. Staline, Bıyıklı... Komünist yerine ise Şuyî gibi üretilen sözcükleri kullanırdık. Sabahattin, gerici gazete köşe yazarlarına imzasız ya da müstear imzalı teksirler gönderirdi. Bunlar: "Türkiye köpeksiz köy değil, burası babanızın çiftliği hiç değil. Palavralarınızı yutmuyoruz!.." türünden ajitatif tehditlerdi. Yerel gazetelerde takma adlarla yazı da yazardı. Sanat ve şiir konusunda etkili çalışmalar yapardı. Adam kazanmayı ve onları yetiştirmeyi öne çıkarırdık. Bunun yöntemleri, dostluk ve arkadaşlık kurmaktan geçiyordu, o zamanlar. Sözlü diyalog daha sonra kitap okutmaya dönüşürdü. Marksist klasikler yoktu. Roman-edebiyat türünden eserler de çok sınırlıydı. Teksir edilmiş el yazması metinler dağıtılırdı. Çalışma alanları çok dardı. Kazanılacak bir kişi için oldukça araştırır, kafa yorardık. Sabahattin, bir halk çocuğu olarak pratikte hem çok kolay hem de aceleci ilişkiler de kurardı.

Bir matbaaya ve yayınevine nasıl sahip olurduk? Bu araçları nasıl ele geçirirdik? Bu, bütün arkadaşlarımızın (Sabahattin, Cevdet, Sermet, Cemalettin, ben ve diğer arkadaşlarımız) büyük bir tutkusuydu. Tarihi TKP'den gelen hemen hemen bütün ciddî kadroların da bu türden bir tutkusu hiç eksik olmamıştır.

Askerden sonra Yalova'ya gelişimiz, briket imalat işlerine soyunmamız hep bu tutkuların uzantısında girişilmiş işlerdendi. Arkadaşların eş ve kardeşlerinin bilezikleri ve ufak tasarruflarıyla basit bir ev yapımı ve satışından edinilecek parayla matbaa ve yayınevi kurmayı da planlamıştık. DP'nin sürekli enflasyon politikasıyla bu projede yaptığımız basit, tek katlı evleri satamamış, kiraya vermiş-

tik. Bu kiralarla arkadaşların yaptığı maddi katkılarını ödedik. Sonradan bu iki eve karşılık, üste de büyük bir borca girerek bir kamyon satın almıştık. Benim briketçilikten, inşaat işçiliği, yap-sat "serüveninden" sonra kamyon şoförlüğü mesleğim de bu tutkunun doğal bir sonucu olarak gündeme gelmişti. Kamyon şoförlüğü beş yıl (1958-63) sürmüştü. Borçlarımızı ödemiştik. Fakat matbaa ve yayınevi kurma faaliyetine bir türlü başlayamamıştık. Cevdet ve Sabahattin Ankara'da yapı kooperatifi işine girişince, onlara taş, tuğla, kum, çimento taşıyarak yardımcı olmuştuk. 1962'de kurulan 1.TİP'e girince (TİP'e kadroların kararıyla girmiştik), yine siyasi irademizin kararıyla kamyonu elden çıkarmış, fabrika işçiliği hayatımıza başlamıştık.

Bu süreci uzun boylu anlatmaya bilmem gerek var mıdır? Oldukça belgelenmiştir. Bilinmektedir.

1950-1960'ların gizli çalışmaları ağır baskı şartlarında, ilişkilerimizi, emeğin sömürüsüne karşı devrimci ütopyalarımız için göze aldığımız bu işlerde, bir matbaa ve yayınevi kurumlaşmasına vardıramamıştık. Özveri, içtenlik ve davaya olan inanç ve bilincimizden ötürü de herhalde kınanamazdık?

O zamanki devrimci dava arkadaşlığımızı temiz ve ilkeli tutmaya büyük bir özen gösterirdik. Proletaryanın davasına leke düşürmemeye çalışırdık. İş ve emek sevgisini, çalışkanlığı, devrimci yoldaşlığı temiz tutmaya çalışmıştık. Titizliğimiz bu yüzdendir.

Günümüzde bir *Sorun Yayınları Kolektifi* oluşturulabilmişse, sebepsiz değildir; devrimci ütopyamız olan bir matbaa tesisi kurmak işi gerçekleşememişse, *"Partileşme Sorunu"*na çözüm yöntemleri üretilememişse de, *Geleneğimiz* olan devrimci değerler belgelenmiş, kitaplaştırılmıştır. PARTİ'nin yaratılması için dövüşülmüştür. Anılan-anılmayan bütün devrimci kalkışmalarda doğrudan katkımız vardır. Eloğlu suskunlukla geçiştirmiş olsa da, "sinsi kuşatmalarla" yapanlar yok sayılsa da, gerçeklik böyledir. Hakikat gölgelenemez! 40 yıllık bir geçmişin hesabını, devrimci ve sosyalist kadrolara düzgün bir şekilde vermenin çabası içinde olmuşuzdur. Belkemiksizliğin, belleksizliğin magazinleşerek kuşatıldığı bir ortamda, daha kadrolar hesap sormadan, bizler hesap sormanın kavgasını gündeme

taşımış, kaydını düşmüşüzdür. "Sol" adına bugünkü "sinsi kuşatma" politikaları, yapanları görmezden gelenlerin paça kapmaca saldırı ve sataşmaları boşuna değildir; bilcümle yalancı pehlivanlar, Keriman ve Sabahattinleri anmıyorsa, Modern Proletaryanın davasına gölge düşürmemiş kadroları yok saymaya kalkışmışsa kabahat bizde değil bilcümle eloğullarındadır.

Sorun Yayınları Kolektifi'nin: Maddi (parasal olarak değilse bile) altyapısı bu süreçte kazanılmasa da, manevi fikirsel yapısı, bu çileli şartlarda beynimize kazınmıştı. Arkadaşlar arasında işçi sınıfından gelen yalnızca bendim. Ötekilerin hepsi yazmaya adaydı (Biri Fransa da Profesör olmuştu). Şu sosyal kaderimize bakın ki, yalnızca ben yazmaya yönelecekmişim!..

SEVİNÇ ÖZGÜNER
SUAT VECDİ ÖZGÜNER

Özgüner çifti Tarihi TKP kadrolarından geliyordu. Sevinç'i 1.TİP'in örgütlenmesinde çok aktif bir mücadele içinde tanımıştık. Eşi Vecdi, TCK'nın 141. Md.yasağı yüzünden TİP'de aktif rol üstlenemiyordu. Onu da ta, 1946-' 50 sürecinde TKP'nin açık ve kapalı alanlarında, yüksek tahsil gençliği çalışmalarından tanımaktaydık. Ağabeyim Avni Memedoğlu'nun, üniversite dönemindeki arkadaşlarıydı, Sevinç-Vecdi çifti. Ağabeyimi bu çalışma alanına etkileyerek getiren ise Muzaffer Özkolçak (Tıbbiyeli uzun Muzaffer)'tı.

Üniversite gençliği sıralarında kimi devrimci gençler hayat arkadaşlarını da seçiyordu; böylece hem düşünce-davranışta hem de evlilik yaşamında eşler birbirini buluyordu. Kimi gözlemlere göre bu türden buluşmalarda taraflardan daha çok erkekler kadınları etkiliyordu. Bazen de tarafların ortak iradeleri bu buluşmayı gerçekleştiriyordu. Kadınların ideolojik-teorik öncülüğünde gerçekleşen bir evlilik örneğine şahsen pek rastlayamamıştım. Belki bilemediğimiz bir iki tekil örnek olabilirdi. Hele günümüzde bu konuda yine erkeklerin "öncü" rolleri, sanırım daha ağır basıyor.

Kadın-erkek iradesinin ortaklaşa buluşmasına ilişkin örnekler belki daha yaygındı. Erkek egemen bir sosyoekonomik yapıda, erkeğin siyasî seçimi uzantısında ona eklemlenen ve siyasî seçimini erkeğininkine uyumlandıran örnekler elbetteki doğaldı. Bu kötü "geleneği" kırmaya aday kaç adet evlilik tanıyorsunuz? denildiğinde doğrusu nasıl bir cevap verilmeliydi diye patinaj yaptığımız olurdu.

Tanıdığımız Özgüner çifti açısından, bize verdikleri işaretlere göre söylenecekse, bu aile kolektifinin motoru, yoğunluklu olarak Sevinç tarafından çekiliyordu. Vecdi, ekonomik açıdan büyük bir işsizlik dönemi yaşamıştı. Sevinç ise, Tıbbiyedeki eğitimin çok uzun oluşu, kısa yoldan üretici bir pozisyona girmek için Dişçilik eğitimine geçmeyi uygun bulmuştu.

1.TİP'in gerçekten legal faaliyet alanında etkili olabilmesi için Sevinçler de başta olmak üzere, büyük özverilerle çalışmıştık. Birbirimizi daha çok bu faaliyetler arasında yakından tanımak, arkadaşlık etmek fırsatını bulmuştuk. TİP'in kuruluş çalışmalarında öne çıkan kimi sendikacılar, bu işi götürememişti. Partiyi "aydın"lara teslim etmek sorunu doğmuştu. TİP'in kuruluş çalışmalarında perde arkasından katkı getirenlerden Orhan Müstecaplıoğlu, ve onun öneri ve kanalıyla M.Belli çiftinin de emeği geçmişti, anılmasa da... TİP'in yönetimi M.Ali Aybar'a, onun kanalıyla da öteki "aydın" takımına geçmişti. TİP merkez yönetimi (kliği), Tarihi TKP'nin "olur" ve "onay"ını almadan legal bir örgütün varlım sürdüremeyeceğinin bilincindeydi. Ülkedeki TKP kadrolarından Reşat Fuat Baraner, Mihri Belli çevresi TİP'e olumlu yaklaşıyordu. "Harici Büro" ilkin karşı çıkmakla birlikte, sonradan Zeki Baştımar'ın "mutemet" adamlarının partiye hakim olmasıyla, onlar da TİP'e olumlu yaklaşmıştı. Dr.Hikmet Kıvılcımlı ise, TİP'e hem sahipleniyor, hem de eleştirel katkı yaparak TİP'in PARTİ olmasına çalışıyordu.Onun dışardan yaptığı eleştirilerin dozu çok ağır olsa da, legal TİP hakkında, daha önceleri bu yollardan geçenlerin uyarı yapma görevi vardı. Bu onların hem hakkı hem de ödeviydi.

TİP yönetimi, legalde ortaya çıkan bu imkânı değerlendiremedi. Sosyal muhalefetin TİP'e beslediği sempatinin sınıfsal nedenini anlayamadı. Kütlesel çıkışların ne anlama geldiğini, işçi, emekçi, işsiz, genç ve aydınların büyük özveri ve coşkusuyla yaratılan değerleri yerli yerine koyamadığı neden sonra anlaşılacaktı. Fakat, bu süreçten, geleceği kazanabilmek açısından, TİP'de sorumluluk alanların bilimsel bir değerlendirme yaptığına ya da özeleştiri yaparak bir "rota değişimine" ihtiyaç duyduğu da görülmedi.

TİP merkez yönetici kliğinin partideki tasfiyeciliğinin iki nedeni vardı: *Birincisi*, legalde çalışma imkânı elde eden kimi "sol" aydın-

ların, bu alanı kullanabilmesi yasalarca engellenen eski komünistleri bu işin içine sokmamak, burjuvaziye "biz komünist değiliz" imaj ve güvencesi vermek; "demokratik yoldan meclise gireceğiz", "sosyalizm bizimle başlar" diyerek bilimsel sosyalizmi tahrif etmek; "burjuva demokrasisine" olduğundan fazla değer ve önem vererek, onun açtığı kanallara girip, 1961 Anayasasını bir "güvence" yerine koymak; yer yer popülist ve halkçı slogan ve propagandalarla işçi sınıfının davasını gölgelemek; bir yandan parlemantarizmi, öte yandan ekonomizmi yücelterek kullanmaya kalkışmak; sendika bürokrasisini işçi sınıfı yerine koymak; işçi aristokrasisini partide egemen kılmak; küçükburjuva "sol" aydınları partide egemen kılarak aşırı entelektüalizme ve teorisizme kaymak; işçi sınıfı ve devrimci gençliğin sorunlarını yerli yerine koyamamak, gençliği işçi sınıfının yoluna -yörüngesine- çekmeye aday çalışmalara karşı son derece sekter ve parçalayıcı yaklaşmak; kariyerizm, uvriyerizm gibi akımları beslemek; özgün teorik-ideolojik çalışmaları yapmamak, yapanları küçümseyip parti dışına itmek; ülkemizin yetiştirdiği Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ları, onların eleştiri ve uyarılarını dinlememek, dışlamaya kalkmak; Marksist klasiklerin okunmasını yasaklamak; Türkiye coğrafyasını, insanını, halk hareketlerini, sınıfsal ve ulusal özgürlük taleplerini tanımamak; özgün ve özgür teorik çalışmaları küçümsemek; Ulusal-Sınıfsal-Evrensel ölçekte teori/pratik sergilemek dururken, konuyu "dar" açıdan ele almak, vs. vs. olarak sıralanabilir. *İkincisi*, SSCB'nin dış politikasına angaje ve onun uzantısında yukardan resmen kurulmuş "TKP" ve "Harici Büro"nun politikasına kölece bağlılık; Türkiye ve bölgemizdeki sosyal devrim konusunda, dünya devrimci pratiğine katkı yapmaya aday birikim ve zenginliğimizi köreltmek, vs. sayılabilir.

O günkü sınırlı bilgilerimizle, 1.TİP'de, merkez oportünist kliğe karşı açılan savaşın özü buydu. Sevinç de bu savaşta öne çıkan militanlardan ve başlıca insanlarımızdan biriydi.

TİP'de Sevinç gibi Tarihi TKP geleneğinden kadın arkadaşlar da vardı. Bunlardan biri de Behice Boran'dı. Behice Boran ile Sevinç Özgüner'i birbirinden ayıran özellikler neydi? TİP'de sorumluluk üstlenen kadroların tamamı, Zeki Baştımar'ın legalde kalabilmiş

kadrolarıydı. Sevinç ise, "Harici Büro"ya karşı gelen, R.Fuat Baraner, M.Belli ve öteki komünistlerin çevresinden gelmişti TİP'e. Tarihi TKP'de gerçekleşmeyen hesaplaşma ve ayrışma, TİP'in kuruluşuna kadar sürdürülmüş ve sonra da devam ettirilmek istenmişti.

TİP'in legaldeki tasfiyeci ve oportünist kimliği bu türden gerekçelerle su yüzüne çıkıyordu. Haysiyet Divanı yoluyla gerçekleştirilen ihraçların içyüzü buydu. Bu ihraçlarla hem burjuvaziye karşı şirin gözükülüyor, "bakın biz eski komünistleri ihraç, (aslında ihbar) ediyoruz. Bize dokunmayın; biz akıllı ve usluyuz; onlar anarşist, terorist ve bölücüdür. Biz demokratik yoldan iktidara geleceğiz, onlar ihtilâl yoluyla!.." demeye getiriyorlardı. Bu tavır, burjuvaziye verilmek istenen bir "teminat" idi, aslında.

Sevinç ve 13 arkadaşı ilk kez, TİP İstanbul'dan ihraç edilenler arasındaydı. Açılan bu tasfiye çığırından sonra sıra öteki komünistlere ve bize gelecekti. Bu tasfiyeler ve daha sonraki ayrışmalar, yani TİP'den kopup, MDD ya da DHD akımlarına kayanlar, daha sonraları ise, THKO, THKP-C, TİİKP, TKP-ML, vb. örgütlenmeler, bu sürecin uzantısında boy verecekti; TİP'in siyasî yaşamdaki "şanssızlığı"nın başlangıcı işte bu türden bir tasfiyecilikti. Tarihteki örneklerinde görüldüğü gibi, TİP'in sonunu hazırlayan da bu ihraçlardı; yani "sonun başlangıcı"ydı.

TİP'de zaman zaman Behice Boran yerine Sevinç Özgüner'in başkan olmasını isteyenler-özleyenler de olmuştu. Sevinç, militan geleneğe daha yakındı. Behice çok havalı, insana tepeden bakan, çok kibirli ve sekterdi. Onun müşfik ve tevazu gösteren bir tavrını görememiştik; özellikle partiden ihraçlar konusundaki tutumu; Aybar'ınkinden hiç bir farkı yoktu. Sevinç ise, cana yakın, konuşkandı. İşi ve özel yaşamıyla alçak gönüllü, inanmış, özverili ve çok çalışkandı. Bizim "amele taifesi" Sevinç ablayı çok seviyordu. Aramızdan gelen biriydi. Dürüst ve içtenliğini tartışamıyorduk, çünkü yaşamı ortadaydı. Teori-pratiği ile onunla her yola çıkılırdı ...

Sevinç Özgüner (Tanık) 1951 TKP tevkifâtındaki polis işkenceleri ve cezaevi sınavlarından başarıyla çıkan bacılarımızdandı, Nuran Bozer ile birlikte (N.Bozer, sonradan Şevki Akşit'in eşi olacaktı).

Dönemin İst.Em.1.Şube Müdürü Ahmet Topaloğlu, gündüzleri "demokrat" geçinir, geceleri işkence seansları düzenleten, sonra da "emniyeti modernize" edeceğini belirtmeye, ayrıca kendisini aydın ve ileri fikirli sayan (yerine koyan) bir polis müdürüydü. Sevinç ve Nuran'ın ayaklarına çuval giydirip falakaya geçirdiği söyleniyordu. Polisler iğrenç küfürlerle kızların sırtına biner, falakadan şişen ayaklarını, kangren olma tehlikesine karşı, tuzlu suda, kiremit ve cam kırığı karışımı yerlerde, betonda yürütmeye zorlarlardı. Böylece, ayrıca işkence izleri de yokedilecekti!..

Sevinç'in, aynı zamanda hemşehrisi de olan Ahmet Topalaoğlu, DP'nin Yassıada da yargılanmasında sorgulanmış, AP'den S.Demirel'in Savunma bakanı dahi olmuştu.

Sevinç'in polise malzeme vermeyişi, ilk sorgusunda ismini dahi söylemeyişi, sonradan onun hakkında olumlular hanesinde söylenenler arasındaydı. Biz bu söylenenleri dinlerken, doğallıkla ibremiz ondan yana olurdu. İnsan seçimindeki ölçümüz, dürüst ve içten olmanın yanı sıra militan ve direngen olmaktı. O kadar basit miydi? denilebilir. Evet o kadar basitti.

İstanbul yüksek tahsil gençliğinin "demokratik mücadelesi"nde Sevinç ve öteki genç komünistlerin etkinlikleri bize aktarılırken onun hakkında daima olumlu şeyler dinlemiştik. O günkü bilincimizle, sistemin baskı ve terör ortamındaki deneylerden başarı ile çıkan herkesi sevip saymak gerekiyordu. Hayatını feda eden her devrimciyi ideolojik-teorik-örgütsel duruşu ne olursa olsun, biz sahiplenmekten yanaydık.

Sevinç Özgüner (Tanık), 1951 TKP davasından beraat etmişti.

TİP'deki ihraçlardan sonra "M.Belli Grubu" olarak anılan bir çevrede kendine özgü bir tavır geliştirerek politik yaşamını sürdüren Sevinç, DDD'de de çalışmalarını sürdürüyordu. 27.11.1968'de kurulan DDD kurucu üyeleri şu isimlerden oluşmuştu:

DDD Kurucuları-Yön.Kur.Üyeleri:

1. Dr. Kemal İşler (G. Başkan)
2. Sevinç Özgüner (Gnl. Sekreter)
3. Hikmet Gürdağ (Örgüt Sekreteri)
4. Ekrem Şıkak (İşçi Har. Sekreteri)

5. Rasih Nuri İleri (Yayın ve Propaganda Sekreteri)
6. Deniz Gezmiş (Gençlik Har. Sekreteri)
7. S.Vecdi Özgüner (Eğitim Sekreteri)
8. Hamit Yavaş (Sekreter Yardımcısı)
9. Kumru Gözügeçgel (Sekreter Yardımcısı)
10. Fadıl Barkan (Köy İşleri Sekreteri)
11. İhsan Memoğlu (Malî Sekreter)

MYK Yedek Üyeleri: Tarık Almaç, Cihan Alptekin, Cemal Alptuğ, Halit Çalışır.

Mer:Haysiyet Divanı: Bora Gözen, Şevki Akşit, Sedat Düzkan, Halil Öymen, Bedia İleri, Muammer Öztuksal.

Mer:Hays.Div.Yedekleri: İsmet Ozan, Osman Hilmi Erdem, Fehmi Kurucu.

Denetçiler: Naci Ormanlar, Kemal Öymen, Engin Gözen.

Bu dernek, o dönemlerde kurulan ve yerel ölçekte kimi sorumluluklar üstlenen 600 adet dernekten ve belli başlılarından biriydi. Burjuvazi bu kurumlaşmaları birer "siyasi heyet" veya "örgüt" olarak tanımakta ve görmekteydi. DDD'de görev alanların kimliği ve siyasi geçmişi incelendiğinde hemen hemen tamamının Tarihi TKP'nin kadro ya da sempatizanı olduğu göze çarpıyordu. Bu "dernek" siyasî bir akımın kadrolaşmasıydı ve adeta bir programı bulunan "parti" gibi bir çağrışım yapıyordu.

Sevinç, TİP'deki ayrışmalardan sonra, Tarihi TKP'nin legal plandaki çalışmalarından sayılan MDD tezleri ve M.Belli'nin "tarzı siyaseti"nden de kimi gerekçelerle uzaklaşmıştı. "Al Aydınlık" ve "Ak Aydınlık" bölünmesinde ASD'den kopan PDA zıtlaşmasında, Sevinç PDA'cıların, özellikle de dergicilikteki becerileri (Campus Maoistler, Çin kaynaklı bütün literatürü, birer tercüme bürosu gibi Türkçeleştirip yayınlamakta, ya da Mao'nun görüşlerini Türkiye'ye adapte eden eklektik yazıları yazmakta bayağı beceri sahibiydiler. Bu becerileri Sevinç'in yüreğinin yağını eritmiş olsa gerek...) yüzünden, onları ASD'den daha çok tutuyordu. Oysa, önceleri PDA'cılar, ASD'ye hileli yoldan el koymuş, "M.Belli Grubu" rolündeki Dev-Genç'te bu açıkgözlülüğe fiili durum yaratarak, dergiyi D.Perçinçekçilerin elinden çekip almıştı.

O dönem bu türden "fiili durum" yaratmak, ya da "proletarya adına el koymak" büyük bir sükse ve reklam yerine geçiyordu. Sevinç gibi Vecdi de PDA'cılar yanındaki yerini almıştı. Onların bu seçimi ne manaya geliyordu? Tarafların bu türden savrulmalarını, donanımlı bir İSP ya da KP geleneği olmadığı için kişisel nedenlerle açıklamaya daha yatkındı. Oysa, küçükburjuva "sol" aydınların o akımdan bu akıma savrulmasını sağlayan asıl etken kişisellikten çok toplumsal-sınıfsal etkilerden ileri geliyordu. 15-16 Haziran Harekâtı, solun bütün gruplarını fenersiz yakalamıştı. İşçi sınıfının kendisi için sınıf olma mücadelesinde iradesini yansıtması ve öne çıkması küçükburjuvaziyi, dar grupçu örgütçüklerinde sarsmıştı. "Partisiz sol" ve MDD tezleri, DHD tezleri, SD iddia ve kuruntuları, 15-16 Haziran Harekâtı'ndan etkilenmişti. Türk Solu, tarihsel ve sosyal açıdan, sınıflar mücadelesi geleneklerini incelemek ve araştırmak açısından bir dönüm noktasına gelmişti. 15-16 Haziran Harekâtı'nda İSP'nin oluşturulması çevreninde hemen hemen bütün örgütler bir tavır geliştirmek durumundaydı. Mevcut örgüt ya da gruplar, sosyal muhalefeti yönetip yönlendiremiyordu. Sol siyasi tabloda eksikliği duyulan İSP ve onun kurmaylığının ne demek olduğu bu süreçte daha net ölçülerde ortaya çıkmıştı. Partisizliğin en büyük acısını, 15-16 Haziran'ı örgütleyen, harekete sahiplenip, mahkemelerde siyasî savunma yapan kadrolar, yani bizim "amele taifesi" çekmişti. *"Partileşme Sorunu"* denildiğinde, kimi sollar kendi grupsal çevrelerini örgütlemeyi, bizler ise, İSP'nin oluşturulmasını anlamaktaydık. Halbuki, bir küçükburjuvalar ülkesinde, Modern Proletarya'nın gür sesi, böylelerinin sesini-soluğunu tümden kesecek, onu bastıracak düzeyde değildi. Bu türden bir önderliği oluşturmak görevini savsaklayanlarınkinden daha gür sesler çıkmalıydı... Küçükburjuva solculuğu o dönemlerde de çok ses getiriyor, gündemden inmiyor ve "reyting" yapıyordu!

15-16 Haziran Harekâtı, 1951 TKP davası sanıkları arasında da kimi kırgınlık ve bölünmelerin işaretini çakmıştı. Burjuvazi sınıflar mücadelesinden, işçi sınıfının kütlesel çıkışlarından anlıyor ve korkuyordu. Ülkedeki sosyal muhalefet işçi sınıfı yörüngesinde biçimlenip iktidara yürümeliydi. Mevcut grupçu, hizayı bozucu, "örgütler anarşisi" geleneğimiz kırılıp aşılmalıydı...

PDA, "Sovyet Sosyal Emperyalizmi" tespiti ve anti-Sovyetik konumuyla, nehrin karşı yakasına düşmüştü. Ülkede kalmış TKP.kadrolarının bölünmesinin asıl nedeni, sınıfsal konumlarıyla Modern Proletaryadan ayrı düşmüş, onunla kaynaşamamış, "iyi niyetli", oldukça dürüst, demokrat ve marksizmi öğrenmeye aday aydınlar arasındaki kavgalardan ileri geliyordu. İşçi sınıfının grev, gösteri, miting, fabrika işgali, yürüyüş vb. eylemliliği üzerinde temellenen 15-16 Haziran Olayları soldaki bölünmeleri daha da derinleştirmişti.

Sevinçlerle TİP'deki ihraçlar konusunda ve TİP'in PARTİ olması mücadelesinde, Malatya Kongresinde de beraberdik. ASD ve PDA ayrışmasındaki bölünmelerde ise, beraber sayılmazdık. Biz, İSP'nin oluşturulması, bu yoldaki araçların üretilmesi, *Tek Parti, Tek Sendika, Tek Gençlik örgütü* şiarlarımızın peşindeydik...

TEP'in kuruluş çalışmalarında eşi Vecdi faal rol üstlenmişti; Sevim ise, bu örgütlenmenin dışında kalmıştı.

Evleri, Mecidiyeköy'de, yani faşistlerin işgal bölgesindeydi. Bir gece yarısı Özgüner çifti, evlerinin kapısı kırılıp faşist canilerin saldırısına uğradılar. Sevinç, doğasındaki isyancı ve militan tavrıyla bu saldırıya karşı koymuştu. Hastahaneye götürülürken, su istemiş, "karanlıklara gömüldük" diyerek ölmüştü. Vecdi ise, yaralı olarak kurtulmuştu bu saldırıdan.

Sevinç katledildiğinde (1979) İst. Tabibler Odası yönetiminde görevliydi. Vecdi'yi ise, daha sonra kaybedecektik.

Gerek Sevinç ile gerekse Vecdi ile olan devrimci arkadaşlığımız, farklı yerlerde ve birimlerde bulunsak da, bizler açısından önemliydi. Özellikle 12 Mart 1971 cezaevi sürecinde, Kartal Maltepe Askerî Ceza ve Tutukevi ile Sağmalcılar Cezaevindeki hapishane arkadaşlığımız döneminde anılmaya değer ilişkilerimiz de olmuştu. Bizler içerde, eş ve yakınlarımız da dışardaki büyük hapishanede aynı "sosyal kaderi" paylaşıyor ve kimi arkadaşlıklar kuruyordu. Sevinç abla, hemşehrisi eşimle de bu vesileyle tanışmış, cezaevi önlerinde dostluklarını geliştirmişlerdi.

Vecdi Özgüner, "M.Belli Grubu'ndan biri" kimliği ile, 12 Mart Sıkıyönetimince TCK'nın 141/1.Md.'den yargılanıyordu. Kartal Maltepe'deki cezaevindeki büyük koğuşta, Cihanların kaçma girişi-

mi döneminde, içiçe açılan koğuşların birinde kalmaktaydı. Oğlum Mutlu da aynı koğuşun "Koğuş Kıdemlisi", ya da Komün sorumlusu (doğrusu mutfak nöbetçi onbaşısı) idi. Gerek THKO, gerekse THKP-C ve öteki örgütlerle mesafeli, uygarca, efendice bir ilişkisi vardı. Vecdi'nin mahpusane arkadaşlığı katlanılır bir arkadaşlıktı. Kaçma olayını duyduğunda, buna en çok sevinenlerin başında geliyordu. "Aferin, faşizme kendi kalesinde gol attık. Bravo, aşkolsun çocuklara!.." diyordu. Oysa Tünel çalışmaları, ondan da saklanmıştı. O da bunu farketmemişti. Oldukça şişman ve yapılı gövdesiyle, birazcık da uykuyu seven ve kalın miyop mercekli gözleriyle cezaevindeki "trafiği" kavrayamamıştı. Ondan saklanan bu kaçma eylemi yüzünden, "niçin benden gizlediniz?" diye bir soru da yöneltmemişti. Halbuki, aynı şey İlhan Selçuk, O.Saffet Arolat, Aydın Engin, Sarp Kuray, Atilla Sarp ve "sol" cuntanın çeşitli örgütlenmelerinden gelenlerden de gizli tutulmuştu. Doğal nedenlerle. Onlardan gizlenen bu eylemden ötürü aralarında, "bizden neden sakladınız?" diye yakınanlar vardı...

Kartal Maltepe Cezaevindeyken, Ulaş THKP-C'nin savunmasını yazarken, kendisine: "Gidin, TKP'den Vecdi ile de konuşun. O dönem hakkında bilgi alın. Gönlünü alın. Mümkünse katkısını da isteyin" demiştim. Vecdi, Ulaş'ın bu önerisini sessizce ve kendi üslubunca geri çevirmiş, o dönem ile ilgili bilgi vermemişti. Savunmanın stratejisi konusunda da katkısını esirgemişti. Oysa TKP'li olmasıyla, Marksizmin yorumu ve teorik yeniden üretimi yolunda, gençlere yardımcı olmalıydı. Olmadı, olamazdı. Çünkü, MDD tezlerine angajeydi. Bunları kırıp aşamıyordu.

TCK'nın 141/1.Md. hükmümüz kesinleşip sivil Sağmalcılar Cezaevine gittiğimizde de, Vecdi ile olan cezaevi arkadaşlığımız sürdü; burada daha yakın bir diyaloğumuz vardı. THKO ve THKP-C vb. örgütlenmelerin nasıl kurulduğu, PDK'daki parti arayış ve yönelişleri, Tarihi TKP'nin yanlışları üzerine daha serinkanlı değerlendirmeler yapabiliyorduk. Onlar THKO'lulara daha sıcak bir yaklaşım içindeydi. PDK'dan ayrışarak THKP-C örgütü kuranları, kendilerine büyük örgütsel zarar verdiği gerekçesiyle eleştiriyordu. Özellikle de Ertuğrul Kürkçü'nün Kızıldere'den sağ çıkması olayı üzerine, bir çok ağır eleştiri ya da spekülasyon yapan kendi çevresi

hakkında, onların bir büyüğü olarak gereken uyarı ve eleştiri yapılmasında oldukça liberal bir tavır sergiliyordu. Onlar üzerinde bir otoritesi de yoktu. En yakın arkadaşı Rasih Nuri İleri'de aynı çerçevede değerendirme yapanlardandı; onu cezaevi şartlarında dahi ciddiye alamazdık, bu yüzden kendisiyle aynı koğuşta kalmamıza rağmen hiç konuşmamıştım.

Vecdi ile bir de hastane arkadaşlığı dönemimiz olmuştu. Sağmalcılar Hastanesi üst katı mahkûmlara aitti. Hastane başhekimi faşist biriydi. Kimi doktorlar da faşistti. Yalnızca göz doktoru Ziya Oykut ilericiydi. Geçmişinde TKP'nin, 1 Mayıs bildirisi dağıttırarak sınadığı Tıp öğrencilerinden biriydi. Söylediklerine bakılırsa, bu başarısız eylemi yüzünden Bursa'da 1 ay sürgünlüğü vardı. TKP ile organik bir ilişkisi olduğunu sanmıyordum. Bunu doğrulayacak bir maddi olayı Kadrolarından da işitmemiştim. Fakat Dr.Ziya kendisini "komünist" olarak görüyordu. Sevinç ablanın önerisiyle Vecdi hastaneye gönderilirken, benim de gözümden kimi sorunlarım vardı, "gel seninle birlikte gidelim, orada lümpenler daha ağırlıkta, hem birlikte oluruz, hem de Ziya gözündeki parçayı ameliyatla alır, tedavisini yapar" demişti. Benim de hastaneye gitmem böylece sağlanmıştı. Sanırım iki üç hafta kadar kalmıştık hastanede. (Dr.Ziya'nın amaliyetındaki "başarısı" siyasî yaşamındaki gibiydi. Onun bu hatası bize, cezaevinden çıkınca, üç ameliyata daha mal olacaktı!)

Dr. Ziya Oykut, bu vesileyle bizimle temas kurmuş, dışarda olup bitenlerden haberdar etmişti; onunla birlikte, aralarında Aydın Engin, Y.Ziya Bahadınlı, Oya Baydar, Ahmet Kaçmaz, Tektaş Ağaoğlu, Yalçın Yusufoğlu, vb.lerinden oluşan ve kimi Dr.Hikmet Kıvılcımlı "yanlısı" kişilerle beraber gerçekleştirilecek TSİP'in kurulması hakkında cezaevlerindeki Kadroların fikirlerini alıyorlardı. Dr.Ziya'ya bakılırsa, kendisi Genel Başkan'dı. Biz bu bilgileri aldıktan sonra, görüşlerimizi kendilerine yazılı olarak iletmiştik. TSİP'in kurulmasını asla onaylamıyorduk.Tıpkı 2.TİP, TEP, SP, TDP, SVP vb. legal örgütlenmeleri onaylamadığımız gibi... Bu türden örgüt atakları tasfiyeci, hizipçi, hizayı bozucuydu; İSPnin oluşturulması gibi hayati sorunumuzun tam da kendisini dayatıp gündemin başına taşıdığı bir süreçte, hele 1.TİP'in sınanıp denendiği, "Harici Büro"nun iyice açığa vurulduğu bir dönemeçte, TSİP vb. legal örgütlenmeleri

neden onaylayacaktık? Türkiye'nin eksikliğini duyduğu örgütlenme İSP'nin oluşturulmasıydı. 12 Mart 1971 askerî faşist darbelerini yaşadıktan sonra ve de haklı olarak bu türden örgütlenmeleri *Hareket*'i daha da parçalayıcı olarak görmekteydik. Tarihimizle hesaplaşılmamıştı. Tarihsel ana halkadan oldukça uzaklaşılmış, THKO, THKP-C vb. örgütlenmeler yaygınlaştırılmak istenmişti. Topyekûn *Hareket*'imiz ağır bir darbe ve yenilgi almıştı. Bu bir bozgundu. Bu sürecin hesabını veremeyenlerin yeniden ve eskisi gibi örgütlenmesinin önünü kesmeliydik.

Fakat, talandan mal kaçırılırcasına kurulan örgütlerin önünü bir türlü kesemiyorduk. Akacak kan damarda durmamıştı!

Vecdi arkadaş, TKP'deki arkadaşlıklarına oldukça sadık biriydi. PDA tercihine rağmen, M.Belli'nin yanında yer alacaktı. Onların bu "ahde vefa" duygusu ve bağlılığı saygı duyulacak bir şeydi. Fakat bilimsel bir değerlendirme yapmaya, MDD tezlerini eleştirmeye yoktu. Fransızcasını ilerletmek için yabancı dil çalışmaları yaparken, Marksizmin yorumu ve teorik yeniden üretimi gibi hayati konuları tartışmaktan kaçınırdı. Sağlığına da pek bakmazdı. Bir seferinde çok uzamış ayak tırnaklarını, tembelliğinden, çok rahat ve geniş yürekliliğinden ötürü kesmediğini görünce, dayanamamış onun ayak tırnaklarını kesmiştim. Buna çok sevinmişti. Banyo yaparken de gençlerin çıplak (daltaşak), sakınmadan yıkanmaları karşısında da, yalnızca onunla ben donla yıkanırdık. Yani "muhafazakâr" dık kimilerine göre... Sekter, fanatik ve inkârcı kimi gençlerin sapkınlıklarına karşı, o daha hayırhah, biz ise ciddî bir karşı tavır alırdık. Cezaevini çekilmez duruma getirenlerin uyarılması konusunda da o ağırlığını koyan bir tavır sergileyemezdi. Özellikle "M.Belli Grubu"ndan arkadaşlarını, haksızlıkları ortadayken açıkça korurdu. 1975 affıyla cezaevlerinin oldukça boşaltıldığı dönemlerde onu Koğuş Temsilcisi de seçmiştik. Hakyemez, adil, dürüst tavırları ile bu işi götürüyordu. Fakat siyasî farklılıklar ve tartışmalar çıktığında Vecdi susar ve hemen uzaklaşırdı.

Sevinç abla ise, daha somut, konkre tavır alan biriydi. Onunla cezaevinden çıktıktan sonra da konuşma fırsatını bulmuştuk. Aile sorunları, çocukların eğitimi konularında oldukça demokrat ve liberal bir tutum içindeydi. Kendisiyle ne ASD-PDA ayrışması, ne TEP'in kurulması,ne de öteki "sol" örgütlenmeler üzerinde sürtüş-

meye varan bir diyaloğumuz olmuştur. Sevinç abla uygarca konuşurdu. Kin gütmezdi. Sevmediğini de mertçe söyleyen biriydi. Onun katledilişini içimize sindiremedik; asla da unutmadık. Özgüner aile kolektifi, kendi özgür iradeleriyle, kendine özgü tarz-ı siyasetiyle sosyalist harekete katkı getirmek için çaba göstermiş, özverilerde bulunmuşlardı. Hepimiz gibi, onların da artıları ve eksileri vardı; olacaktı. Fakat dürüstlük ve içtenliklerinden hiç bir şey kaybetmemişlerdi.

* * *

1.TİP'de yaşanan oportünist tasfiyeciliği, günümüzde yeniden kavrayabilmek ve o günkü açık bir parti olan TİP'in olabildiğince nesnel ölçülerde değerlendirmesini yapabilmek için; 1962-1968 döneminde, TİP'de rol alan M.Ali Aybar, B.Boran, S.Aren, N.Sargın kliğinin birbirinden pek de farklı olmayan "ihraç" kararları, hiç bir burjuva partisinde bile görülmemiştir; ceberrut ve despotik "Haysiyet Divanı" kararlarını, bu kararların nasıl alındığının belgelenmesi son derece öğreticidir.

1.TİP'de işletilen "Haysiyet Divanı" karar ve uygulamalarına ancak, faşist ve Nazi partilerinde rastlanabilir. Sevinç Özgünerlerin, 13'ler, 17'ler ve daha onlarca "ihraç" kararı (bu satırları kaleme alanınki de dahil), Türk Solu'nun ideolojik-teorik-örgütsel perişanlığını, dram ve trajedisini de yansıtmakta ve gözler önüne sermektedir.

Türk Solu bu türden tasfiyeci hırpalamalar sonunda bir türlü belini doğrultamadı. TİP dışındaki "Partisiz Sol"un, yani MDD hareketinin, Tarihi TKP kadrolarından Dr.H.Kıvılcımlı, M.Belli ve ötekilerin, TİP'i dışardan etkileme ya da ona dışardan rota düzelttirme dayatmaları da, TİP'in başına çöreklenmiş sağ teslimiyetçi oportünist merkez kliğinin tasfiyeciliğini gidermek şöyle dursun, daha da azdırmıştır.

Türk Solu'nun 1.TİP eliyle açık faaliyet alanındaki başarısızlığına, elbette ve yalnızca sol, sosyaldemokrat, demokrat ve komünist kadroların ideolojik-teorik perişanlığı neden olmadı. Her türden ilerici gelişmeleri kırım ve kıyımlardan geçirmede bayağı beceriye sahip Türk burjuvazisi de doğallıkla, kaba, gaddar ve ilkel yöntemlerle, sosyal muhalefetin Devrimci ve Marksist Sol'un kurmaylığında toparlanmasına izin vermeyecekti.

Sağ ve "sol" teslimiyetçi oportünist akımlar, reformizm, sosyal reformizm, şovenizm, sosyalşovenizm, ekonomizm, parlamentarizm, uvruyerizm, popülizm ya da küçükburjuvazinin bireysel terör akımları, daima ve ilk olarak esin kaynağını burjuvaziden almaktaydı. Marksizmin bu coğrafyadaki yorumu ve teorik yeniden üretimini gerçekleştirmeye aday Kadrolar, oportünist akımlar ve onların tasfiyeci örgütlerince parti, sendika ve kitle örgütlerinden kolaylıkla tasfiye edilebilmişse, bunun suçu yalnızca oportünistlerde aranmayacak, Komünistler de eleştirilecektir.

TİP'in sağ teslimiyetçi merkez oportünist kliğinin bu "vukuatı", MDD'nin "vukuatı", ülkedeki TKP Kadro'larının tümünün "vukuatı", hepimizin vukuatı nedeniyle açık ve kapalı alanlarda ciddî, güvenilir ve donanımlı bir KP'nin oluşturulmasını güçleştirmiştir. THKO, THKP-C, TİİKP, TKP-ML, vb. örgütlerin, tarihimizdeki devrimci geleneklerden savrulmasının suçu, yalnızca, eli kanlı sistemin faşist kadrolarında aranmayacak, Tarihi TKP, TİP vb. örgütlerin başındaki oportünist kliği de suçlu sandalyesine oturtulacaktır.

Sevinç Özgüner'in, 1.TİP'de işletilen "Haysiyet Divanı" ihraç kararları nedeniyle yaptığı "savunma" bir çok açıdan önemlidir. Aynen yayınlanmasını uygun buluyoruz:

SEVİNÇ ÖZGÜNER'İN SAVUNMASI*

TİP MERKEZ HAYSİYET DİVANI BAŞKANLIĞINA 9.12.1967

Adresime gönderilen Genel Yönetim Kurulunun, Merkez Haysiyet Divanına sevk istemini inceledim.

Hemen şunu belirteyim ki, istem baştan sona kadar Parti Tüzüğüne, Anayasaya, en basit demokrasi ilkelerine aykırı ve nihayet insan hak ve haysiyetine önem vermeden kaleme alınmış ve gene baştan sona Genel Merkez çevresinde kümelenmiş bir grubun dışında her üye ve her organın küçümsediği izlenimini yaratacak biçimde ve adeta Askeri Mahkemelerin iddianameleri gibi hazırlanmıştır.

* *TİP'de Oportünist Merkeziyetçilik* (1966-1968), s.146-162, Yalçın Yayınları, 1987

O kadar ki, Kongrelerde alınan ve kullanılan oylar, kalkıp fikirlerini söylemek suçluluğumuza delil olarak gösterilmek istenmiştir.

Sevk isteminde, suçlamaların başında:

a) Parti içinde dayanışmayı bozucu,

b) Partinin kabul edilmiş politik çizgisine aykırı tutumda olan,

c) Parti Merkez organlarının aleyhinde devamlı kışkırtmalarda bulunan,

d) Adeta yeni organlar yaratacak şekilde toplantılar yapan bir hizibin mevcudiyetinden bahsedilmektedir.

Bu suçlamalara sıra ile ve kısaca dokunmak isterim:

a) "Parti içinde dayanışmayı bozucu" olmak:

Bu suçlama bütün sevk istemi içinde dayanaksız kalmakta, bu konuda hiç bir "delil ve karine" gösterilememektedir. Ancak kendimizi çok zorlarsak şahsıma ait iddiadaki "Şişli ilçesindeki bilinen olayların başlıca müsebbibidir" sözlerini belki de bu suçlamaya dayanak sayabiliriz. Şişli ilçesindeki bilinen durum (Merkez Haysiyet Divanının ne kadar bildiğini bilmiyorum) hakkında ben de çok düşündüm. Gerçekten Naci Ormanlar'la beraber Yönetim Kuruluna girdikten sonra üye arkadaşların da desteği ile Şişli İlçesi örnek bir ilçe olarak çalışmaya başlamış ve benim başkanlığım süresince de aynı durumu sürdürmüştür. Geçen dönem Yönetim kurulunda değildim. 1966 Ekim ayından sonra da Merkez Yürütme Kurulu tarafından Merkez Haysiyet Divanına verildim, (17'ler olayı) görevimden alındım, takipsizlik kararı aldım. Bu arada içlerinde benim de bulunduğum ve ilçeye en çok emeği geçen üyelerin büyük bir kısmı hakkında yoğun bir dedikodu kampanyası yürütüldü ve Malatya Kongresi, dönüşü, 9 ay bu dedikodular devam ettirildi. Sonunda yeniden huzurunuza sevk edildim. İlçede dedikodusuz, namuslu bir çalışma yapılmasına alışan üyeler ister istemez bu dedikodulardan rahatsız oldu. Merkez Yürütme Kurulunun tasvip ve desteğine güvenerek bu dedikodu faaliyetini yürütenler o kadar ileri gittiler ki, İl Yönetim Kuruluna da cephe alarak bu kurul tarafından İl Haysiyet Divanına verildiler ve iki yıl Partiden uzaklaştırma cezası aldılar. Merkez Yürütme Kurulunun hatalı davranış ve kararları yüzünden

"Şişli ilçesindeki olaylar" bugüne kadar devam etmiştir. Durum bu merkezde iken, benim Şişli'deki olayların müsebbibi sayılmamın nasıl izah edileceğini merak ediyorum...

b) "Partinin kabul edilmiş politik çizgisine aykırı tutumda olmak"

Burada Partinin hangi politik çizgisinden bahsedildiğini anlayamadığımı itiraf etmeliyim. Mesela:

Kıbrıs politikası konusunda: Bursa'da Genel Yönetim Kurulu toplantısında kabul edilen politik görüş mü? Yoksa, daha sonra TBMM'nde Bay M.Ali Aybar'ın ve daha sonra Bay T.Ziya Ekinci'nin söylediği şekilde Müstakil Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ve Makarios hükümeti'nin meşruluğunu kaybettiği ve bu yüzden Kıbrıs konusunda Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin muhatabının Yunan Hükümeti olduğu ve Kıbrıs'ta Türk azınlığa karşı girişilecek bir saldırının Yunanistan'la harp sebebi olabileceği hakkındaki politik görüş mü? Yoksa, son zamanlarda Ç.Altan'ın Akşam Gazetesinde belirttiği gibi: Müstakil Kıbrıs Cumhuriyeti'ni muhatap saymak ve desteklemek gerektiği görüşü mü?

Sokak gösterileri ve Amerikalılara karşı pasif direnme konusunda:

İkinci Büyük Kongrede ve daha önce Amerikalılara karşı pasif direnmeyle yetinip sokak hareketlerine karışmamak tavsiyesi mi? Çetin Altan'ın İstanbul'daki Uyanış Mitinginde (Temmuz 1967) söylediği: "Bir tek Amerikan Askerini Dolmabahçe rıhtımına çıkartmayacağız, gerekirse ben en önde durmak üzere engel olacağım" şeklindeki konuşması mı? Yoksa, Bay M.Ali Aybar'ın Beşiktaş İlçe Kongresinde, (Ekim 1967) Dolmabahçe'de Amerikalılara karşı duranları tebrik edip gözlerinden öptükten sonra, gerektiğinde "Körpe gövdelerini kurşunlara siper edecekleri" mealindeki sözleri mi?

Antiemperyalist mücadele konusunda: Spor ve Sergi Sarayında 12 Kasım 1967 günü yapılan İstanbul İl Kongresinde Sadun Aren'in söylediği gibi: Memleketimizde önce sosyalist bir mücadelenin yapılacağı, iktidara geldikten sonra Amerikalıların çıkarılacağı tezi mi? Yoksa gene aynı yerde Bay M.Ali Aybar'ın söylediği şekilde antiemperyalist mücadele ile sosyalist mücadelenin beraber yürütüleceği tezi mi?

Bu çeşit örnekler istenildiği kadar çoğaltılabilir. Şunu kabul etmek gerekir ki, bir çok konuda Partinin kesin bir politik çizgisi yoktur. Yöneticiler aynı konularda değişik zamanlarda, değişik beyanlarda bulunmuşlardır. Ben, değil Parti politik çizgisinin dışına çıkmak, tam tersi Partinin politik çizgisi olmasını ısrarla isteyen üyelerdenim. Bu konudaki çabalarım yöneticileri rahatsız etmiş olacak.

Sonra, Parti üst yöneticilerinin ağızlarından çıkan her söz partinin politik çizgisi sayılıyorsa -ki, Yöneticiler bu eğilimde görünüyor- bunların bir kısmı ile mutabık olmadığımı söylemeliyim. Mesela, Bayan B.Boran'ın İstanbul'da Beyoğlu İlçe Kongresinde Yunanistan'daki sol hareketi kökü dışarda gibi göstermesi- bu hareket mensupları hapislerde, temerküz kamplarında faşist terör altında inlerken ve hele içlerinde bulunan kadınların ikiyüz elli kadarının faşist cuntanın serbest bırakma teklifini kahramanca reddedip, faşizmle uzlaşmaktansa, işkence çekmeye razı olduklarını söylediklerini daha birkaç gün önce gazetelerde okumuşken- bana çok ters ve yanlış görünüyor. İnsanlar, kökü dışarda eylemler için bu kadar yiğit bu kadar fedakâr olamazlar!..

Gene aynı Kongrede Bayan B.Boran'ın Parti içinde Demokratik merkeziyetçilik konusundaki sözleri ile de mutabık değilim. Bayan Boran bu konuda: Madem ki diyor, Partimizde seçimler gizli oy, açık tasnifle yapılıyor, şu halde Partide Demokrasi vardır. Ve seçilen Merkez Organlarına tam tamına itaat gerekir. Merkez Yürütme kurulu hata yapmaz mı diye soruyor ve arkasından da yapar elbette diyor, ancak yanlış hesap Bağdat'tan döner, bize zaman bırakın hatamızı anlar düzeltiriz, diyor. Bütün bu laf kalabalığı arasında, Parti içinde tenkit ve kendi kendini tenkit diye bir şey de olması gerektiğini arka plana atıyor; İlçelerde İlçe meseleleri, İl Kongrelerinde İl meseleleri konuşulabilir, genel Parti meseleleri ise ancak Partinin Büyük Kongresinde iki yılda bir ele alınıp tartışılabilir diyor. Bu beyan Parti Tüzüğünün 7. ve 25. maddelerine kesin olarak aykırıdır. Ayrıca bu düşünceleri doğru diye kabul etsek, yani ilçelerdeki üyeler sadece ilçe meselelerini, İl delegeleri sadece il meselelerini düşünseler, iki yıl sonra, kazara Büyük Kongre delegesi seçilirlerse, iki yıl dilleri bağlı kaldıktan sonra, daha önce hiç konuşup tartışmadıkları, yani düşünmedikleri konularda (çünkü bir meseleyi düşü-

nen insan muhakkak konuşur) nasıl söz ve karar sahibi olabilirler. Burada Bayan B.Boran kendilerini devamlı üst yönetim kurullarında tutacak ve bilinçli bir tenkitten koruyacak bir formül ileri sürüyor. Merkeziyetçilik, evet. Ancak, bütün organların tartışmalar sonunda edinilmiş bilinçli desteğini almak şartıyla.

c) "Parti Merkez Organları aleyhinde devamlı kışkırtmalarda bulunmak":

Bu suçlamaya geline, daha önce çok dikkatle okuduğum halde sevk istemini bir daha okumak gereğini duydum. Bu konuda istemde açık bir husus olmamakla beraber, herhalde, kongrelerdeki teklif ve konuşmalarımız "delil ve karine" sayılmış olsa gerek. Burada, üyelerin Kongrelerdeki konuşmalarını suç diye göstermek isteyen zihniyete dikkatinizi çekerim. Buna göre delegeler, Kongreleri ciddiye almış, meseleler üzerinde düşünmüş ve doğru bildikleri teklif ve konuşmaları kongrelere sunmuşlarsa -bu fikir ve teklifler Merkez Yürütme Kurulunun kabul ettirmek istediğinden farklıysa- suçlu sayılmalıdırlar. Divanınıza bu eğilimin Parti için, itham edildiğimiz bütün suçlamalardan daha zararlı olduğunu hatırlatırım. Delegeler, işlerini güçlerini bırakıp borç harç kongre var diye memleketin bir ucundan öbür ucuna gidecekler, Kongrelere katılacaklar ve robot gibi, üst yöneticilere kendilerini beğendirecek şekilde parmak kaldırıp konuşacaklar. Sosyalist olduğunu söyleyen bir İşçi Partisinde böyle lükslere yer yoktur. Genel Yönetim Kurulunun arzusu dışında hiç birşey konuşulup karara bağlanamayacak ve teklif edilmesi bile suç sayılacaksa böyle göstermelik kongrelere ne lüzum var. Bu tip suçlamalar yapacak olan bir Genel Yönetim Kurulu dürüst olmak için Tüzüğümüzün ilgili maddelerini değiştirmeli ve her delgeye de Kongrede nasıl konuşup nasıl hareket etmesi gerektiği hakkında rolünü iyice ezberletmelidir. Aksi halde Tüzük hükümlerine ve Demokratik merkeziyetçiliğe dayanarak üyeler kendi bildikleri gibi konuşurlar ve Parti kuvvetlenip, üyelerin bilinç seviyesi yükseldikçe de, yöneticilerin çok çekindikleri bu tehlike artar. Nitekim Malatya Kongresinde, üst yöneticilerin büyük bir kısmı bu tehlikeyi önlemek için "Parti içi eğitimi, kritik ve otokritik yapılması"nı öngören bir teklife, yapılan açık oylamada karşı çıkmışlardır.

1966 İstanbul İl Kongresindeki konuşmam için "Amerika'ya

karşı pasif direnme kampanyasını yermiş, önceden hazırlık yapılmadığı için direktifin ayakları havada kaldığını iddia edecek kadar cüretini arttırmıştır" deniyor.

Bir Partinin en yüksek organı, Kongrede konuşan bir delegenin konuşmasını cür'et gibi göstermeye kalkarsa, hangi üyede konuşmaya hal kalır. Ben, pasif olsun, aktif olsun Amerika'ya karşı her türlü direnmeden yanayım. Ancak, İstanbul İl Kongresinde direktifin sunuluş şeklini eleştirmiştim ve gene de aynı fikirdeyim, direktif o kadar tutulmamıştır ki, Merkez Yürütme Kurulu üyesi Bay Sadun Aren Amerikalılarla kira mukavelesini hemen bozmamış, gene Partimiz kurucularından Bay İbrahim Güzelce, bu konuda teşkilata gönderilen genelgeye rağmen AİD yardımından Amerika'ya gitmekte sakınca görmemiş ve bu iki üye de Partice hiç bir kovuşturmaya uğramadıkları gibi, birisi gene Partinin en üst organına seçilmiş, öteki ise TİP'li sendikacılardan kurulu DİSK'in Genel Sekreteri olmuştur. Kampanyayı açıkça ihlal edenler, Parti içinde ve Partiye yakın çevrelerce taltif edildiği halde, kampanyanın halk oyunda daha çok etki yapacak şekilde açılmasını isteyen ve bunu da Parti Tüzüğüne uygun olarak, Parti Kongresinde söyleyen üye suçlandırılmaktadır.

d) "Partinin Tüzük uyarınca kurulu organları dışında adeta yeni organlar yaratacak şekilde toplantılar yapan" bir hizibin mevcudiyeti:

Yukarda bahsedilen suçlama ile, 1966 Ekim ayında, gene Merkez Yürütme Kurulu tarafından Merkez Haysiyet Divanına sevk edilmiştim. Ancak, o zamanki sevk istemi hiç değilse, bu toplantıların yeri konusunda doğru yazılmıştı. Divanınıza gönderilen sevk istemi hazırlanırken, herhalde düşünülmüş ki, mademki Şişli üyelerini suçluyoruz, bari bazı toplantıları da Şişli ilçesinde yapılmış gibi gösterelim. Bunlar ayıp, çirkin şeylerdir. Ve İstanbul İlinde, İl Yönetim Kurulu dahil bütün teşkilat, bu toplantıların Beyoğlu İlçesinde yapıldığını bilir. Divanınızın iki üyesini de (İsmail Hakkı Balamir, Üzeyir Kuran) içinde buluduğu o zamanki Merkez Haysiyet Divanı bu faaliyette bir suç görmemiş ve ilk oturumunda hakkımızda ittifakla takipsizlik kararı vermişti (5 Kasım 1966 tarihli karar).

Tüzüğe göre, Merkez Haysiyet Divanının kararları kesindir. An-

cak aynı meseleyi tekrar divanınıza getirmekle Genel Yönetim Kurulu Tüzüğü ve Divanınızı hiçe saydığını bir kere daha göstermiştir.

Burada bir tarihçe yapmam gerekiyor. Yukarıda bahsettiğim Merkez Haysiyet Divanına verilme olayından çok kısa bir zaman önce Genel Başkan Bay M.A.Aybar Ankara İl Kongresine bir mesaj gönderiyor ve bu mesajında Türkiye'de sosyalist eylemin geçmişinden bahsedip, daha sonra sözlerine şöyle devam ediyordu:

"..... Türkiye İşçi Partisi'ni bir sosyalist kuruluş olarak, bu maziye organik bir şekilde bağlamaya çalışmak nasıl yersiz bir gayretse, Partimizi artık maziye malolmuş hareketlerin yeniden denenebileceği bir ortam saymak da boş bir hayaldir. Böyle bir hevese kapılanlar varsa, hevesleri kursaklarında kalacaktır."

Daha aman, acaba Partiyi tehdit eden böyle bir durum mu var, artık maziye mal olmuş hareketleri (yani gizli çalışmayı) Partiye sokmak isteyenler ve böyle çalışanlar mı var demeye kalmadan, İstanbul İlinde 17 arkadaşın Merkez Yürütme Kurulu tarafından Merkez Haysiyet Divanına verildiği duyuldu. Bunların arasında şimdi gene benimle birlikte Divanınıza sevkedilen Kumru Gözügeçgel ve öğrenciliğim sırasında İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneğinde aynı yönetim kurulunda birlikte çalıştığımız Kemal İşler de vardı. Sevk isteminde organlardan gizli-maksatlı toplantılar yaptığımız ve bir hizip teşkil ettiğimiz iddia ediliyordu. Bu toplantılara katılan ve ifadesine başvurulan kimselerden hiç biri toplantıları benimle beraber yukarda adı geçen iki arkadaşımın tertiplediğini iddia etmedi ve toplantıların Beşiktaş İlçe Üyelerinin teşebbüsü üzerine Beyoğlu İlçesinde yapıldığı söylendiği halde adı geçen sevk istemi üçümüzün isimleri üzerinde duruyor "bazı üyelerin aralarındaki eski arkadaşlık münasebetlerini, Parti içinde etkin bir grup olma istikametinde kullandıkları şüphesini uyandırmıştır. Gerçekten Sevinç Özgüner, Kemal İşler ve Kumru Gözügeçgel'in faaliyetlerini bu açıdan değerlendirmek gerekir. Yüksek Kurulunuzun Tüzüğe açıkça aykırı olan toplantı hadisesi tahkikatını bir de bu yönden derinleştireceği şüphesizdir." diyerek Haysiyet Divanına bu üç arkadaşı parmakla gösteriyor, daha ilerde de suçlarımızı toparlıyor, "Bütün bu çabalar, Partimizin bizden önceki kuruluşlar karşısındaki bağımsız varlığı ile bağdaştırılamayacak bir manzara göstermektedir. Gerçekten biz

bu kuruluşların başka şartlar altında göstermiş olduğu faaliyetleri başarı ve başarısızlıkları ile maziye mal olmuş sayarız ve herhalde maziye mal olmuş bu hareketlerin Partimiz içinde yeniden teşebbüslerine izin vermeyiz, müsamaha etmeyiz." diyerek Partinin içinde maziye mal olmuş faaliyetler şeklinde çalışmalar yapıldığını ve bunları yapanların da partiden atılmasını söylüyor. İş bu kadarla kalsa belki de yanlış anladık, yanlış ifade etmişler, kastettikleri bu değildir falan deyip kendimizi avuturduk. Ancak, Bayan Behice Boran'ın eşi Bay Nevzat Hatko, hanımından parti meseleleri hakkında öğrendiği her tasarıyı, maalesef, biz şöyle yapacağız, böyle yapacağız diye, olup bitmiş işleri de şöyle yaptık, böyle yaptık diye her zaman her yerde anlatır. Bizim Merkez Haysiyet Divanında takipsizlik kararı almamızdan sonra bu sayın Bay Nevzat Hatko ile konuşan bazı arkadaşlar, 17 Parti üyesinin böyle polise teslim edilir şekilde Haysiyet Divanına verilmesini hatalı ve çirkin bulduklarını söyledikleri zaman, adı geçen Bay: "ne yapalım, Parti tehlikede, Partiyi kurtarmak için 20 kelle feda etmesi lazım." diye cevap veriyor. Bütün bunlar arka arkaya değerlendirilirse ortaya korkunç ve bayağı bir gerçek çıkıyor. Bu da Parti Yöneticilerinin bazı üyeleri "bakın bunlar gizli çalışıyorlar, biz de bunları aramızdan atıyoruz." diye yem gibi kullanıp rahat rahat particilik oyununa devam etmek istediklerini gösteriyor. Böylece bir taşla iki kuş birden vurmuş olacaklarını, bir yandan partide muhalefet yapması ihtimali olan bazı kimselerden, bir yandan da sağcı çevrelerin komünistlik ithamlarından kurtulacaklarını hesaplıyorlar.

Parti Yöneticileri o günden bu yana bazen açık, bazen imalı, bazen de dedikodu biçiminde yukarıda zikredilen ithamları tekrarlayıp durdular.

Kongrelerde önerge vermek diye bir usul var ve hep biliriz ki bir önerge mevcut delegelerin 20'de birinin imzasıyla geçerli olur. Yani ikiyüz kişilik bir Kongrede en aşağı 10 kişinin imzasını taşımalıdır ki, önerge geçerli olsun. Peki bu 10 kişi bir araya gelip konuşmadan aynı fikir etrafında nasıl birleşip, aynı önergeye nasıl imza koyabilirler. Kongrelerde kişisel teklifler kabul edilmeyip, ancak önerge olunca geçerli sayılması, delegeleri daha önceden toplanıp müşterek bir karara mecbur etmektedir. Şu halde kongrelerden önceki günler-

de, şurada veya burada delegelerle fikir alışverişi yapmak, meseleleri tartışmak en tabii hak ve görevdir.

Gene sevk isteminde 1965 İstanbul İl Kongresinde Bayan Nazife Cemgil'den daha çok oy almam suç gibi gösteriliyor. Madem ki Genel Yönetim Kurulu, beni suçlamak için Parti tarihini taramaktadır, Bay Mehmet Ali Aybar'ın da nasıl parti üyesi bile değilken doğrudan doğruya Genel Başkan olduğu gözlerine çarpmış olmalıdır. Bay M.Ali Aybar'ın daha önceki devrimci tutumunu bildiğimizden, devrimci olmak istidadındaki bir İşçi Partisine Genel Başkan olmasını doğal karşılamış, sevinmiş ve bunun altında bir "maniplasyon"un mevcudiyetini aramamıştık.

Türkiye'de son yıllara gelinceye kadar bir avuç devrimci vardı. Ve bunlar da birbirlerini tanırlar. Memleketimizde devrimci olarak emeği geçmiş, bozulmamış, baskılara, polis işkencesine ve zindanlara dayandıktan sonra, gene de namuslu devrimci niteliğini korumuş bazı kimselerin bu topluluk içinde tanınması ve bir itibara sahip olması ancak sevinilecek bir olaydır.

Ben nasıl Bay M.A. Aybar'm Genel Başkan oluşuna sevindiysem, bazı üyelerin şahsımı yakından tanıdıklarını bildiğim Genel Yönetim Kurulunun da benim Büyük Kongre delegeliğine seçilmemden sosyalistler olarak ancak memnun olmaları gerekirdi, hangi hesaplarla bu kadar doğal bir sonucun altında "bir maniplasyon" aradıkları ayrıca tetkike değer bir konudur.

1966 İstanbul İl Kongresinde "meçhul üye" Ümran Baran'ın Bay Sadun Aren'e yakın oy almasına gelince, bildiğim kadarı kongre başkanlıkları tayinle değil, seçimle yapılır. Merkez Yürütme Kurulu Bay Sadun Aren'e oy vermeyenleri cezalandıracak yerde Bay Sadun Aren'in İstanbul delegeleri arasında niçin itibarı olmadığını araştırmalıdır.

Gene sevk isteminde deniyor ki, "Sayın Divan üyelerinden kongreyi izlemiş olan arkadaşlarımız, Büyük Kongre günleri süresince sözkonusu hizibin faaliyetlerini bizzat gözlemiş olmalıdırlar." Burada sözkonusu hizip faaliyeti kongrede konuşmaksa, gerçekten bazı üyeler kalkıp konuştular ve bunlardan bir kısmı Genel Yönetim Kurulu üyelerinin hoşuna gitmedi, ama kongrede fikrini söylemenin tüzük

uyarınca teklifler yapmanın, aynı listeye oy vermenin hizip faaliyeti sayılamayacağı açıktır. Kaldı ki oylamalar gizli olduğuna göre Genel Yönetim Kurulu kimin hangi listeye oy verdiğini nereden bilir? Parti içinde çok sayıda hafiye mi var, yoksa oy pusulaları sonradan teker teker incelemeye mi tabi tutuluyor?

Ben, sayın Divanınıza gerçekten Büyük Kongre günleri boyunca izlediğimiz bir başka hizibin faaliyetinden söz etmek istiyorum. Bu da Genel Yönetim Kuruluna yakın bazı şahısların, bazı saiklerle muhalefet yapması ihtimali olan bazı üyeler hakkında yoğun bir aleyhte propaganda yürütmeleridir. Bu arada kocamın Türk Ceza Kanununun 141. maddesinden 5 yıl hapis yattığı,* Genel Yönetim Kuruluna seçilirsem Partinin kapatılacağı, Mihri Belli'nin adamı olduğum vb. dedikodular kongre süresince herhalde Divanınızdaki üyelerin bir kısmının kulağına kadar gelmiştir. Bu hizibin faaliyeti bir ara, görevi icabı tarafsız olması gereken Kongre Başkan'ı Çetin Altan'ı da etkileyerek, sırf ben konuşurken alkışladı, yakınımdır diye aday üye Aktan Bozer'i Hükümet Komiserine teslim etmeye kalkışacak kadar ileri gitti. Aktan Bozer'i küçük yaşından beri tanırım. Ben devrimci bir öğrenci derneğinde genel sekreterken, o da küçük bir çocuk olduğu halde derneğimizin gazetesini satar, bildirilerini dağıtırdı. Aktan Bozer o günden bu güne daima devrimci hareketleri desteklemiş, bu uğurda hiç bir fedakârlıktan çekinmemiştir. Malatya Kongresinde Çetin Altan sanki hiç kimsenin tanımadığı birisiymiş gibi, Aktan Bozer'in kimliğini tespit etmeye kalktı. Ön sıralarda Bayan B.Boran, Bay N.Sargın vb. oturuyorlardı. Aktan daha kongreden birkaç ay önce Bayan B.Boran'ı arabasıyla Mersin Kongresine götürmüş, oradan Silifke'ye uzanmışlar, yollarda beraberce türküler söyleyip, Bayan B.Boran'ın da tanıdığı ve beraber hapis yattığı** Aktan Bozer'in ablasından bahsedip karşılıklı hal hatır sormuşlar, Bay Nihat Sargın ise gene Aktan'ın ablası Nuran Bozer ile bareber yukarıda sözünü ettiğim öğrenci derneğinde çalıştığından Aktan Bozer'i tanımamasına imkân yoktur, bu nasıl bir düşmanlık hissidir ki karşılarında Partiye ancak faydası dokunmuş olan tanıdıkları bir kişi polise teslim edilmeye kalkılır ve bu iki şa-

* S. Vechi Özgüner

** 1953 TKP Davası.

hıs da tanıdıklarını belli etmeden, kimlik tepiti yapılmasına göz yumarlar ve benim de içlerinde bulunduğum birkaç üyenin bu olayı protesto etmesini suçmuş gibi tahkikat konusu yapıp soruşturma açarlar. İster suç sayılsın ister sayılmasın, yaşadığım müddetçe sosyalistlerin polise teslim edilmesine karşı koyacağımı bildiririm.

Gene sevk isteminde, basında Parti hakkında çıkan yazılar, bir hizibin mevcudiyetine "delil ve karine" olarak gösterilmek isteniyor. Ve Parti politikasını eleştiren bütün yazılar, Parti içinde bazı tenkitlerde bulunmuş olan arkadaşların suçluluğunu gösterirmiş ve bu çalkantıların, Parti dışı çevrelerle bir ihtilât doğurması ihtimali ve bunun da parti için arzedebileceği muhtemel tehlikeler varmış, Parti içindeki tenkitler, dış çevrelerle nasıl ihtilât doğurur, parti dışı çevrelerle ihtilât doğurmak ne demektir anlaşılmıyor. Ancak istemin bu kısmından anladığım bir şey var ki, o da: "mademki parti dışında partiyi tenkit edenler var, şu halde parti içinde hiç bir tenkit yapılmasın." Doğrusu dikkati çekecek kadar kolay bir parti yönetme usulü.

Sevk isteminde basındaki parti yönetimini eleştiren yazıların muhalefetle eşleştirilmesini kabul edersek Refik Erduran'ın Kongreden bir gün önce yazdığı delegelere hitabeden yazıyı da, Genel Yönetim Kurulu ile eşleştirmemiz gerekir. Refik Erduran bu yazısında tamamen Partinin iç işlerine karışıyor, üyesi olmadığı bir partinin delegelerine yöneticilerin hoşuna gidecek şekilde direktifler veriyordu. Acaba burada da parti dışı çevrelerle parti yöneticileri arasında bir hizibin mevcudiyetini düşünsek mi? Hele 9 Ekim 1967 tarihli Politika dergisine ne diyelim? Orada, Genel Yönetim Kurulunda Bayan B.Boran'ın Haysiyet Divanına sevk edilen 13 üyeyi açık açık yeraltı eylemi ile suçladığı yazılı idi, bu yazıyı da Bayan B.Boran'ın yazdırdığına mı inanalım. Son Akis Dergisinde de gene Haysiyet Divanına verilen 13 kişinin yöneticiler tarafından komünistlikle itham edildiği yazılı. Adı geçen bu yazılardan hiç biri de ilgili şahıslarca tekzip edilmedi. Malatya Kongresinden sonra, basında hakkımda çıkan yazıları niçin tekzip etmediğim soruluyor. Bu yazıları umursamadığımı söylemek isterim. Parti içinde aynı şekilde o kadar çok dedikodum yapılıyordu ki burjuva basınının söylediklerine aldıracak durumum yoktu. Hem netice olarak partideki yazıları tekzip etmemek konusundaki genel teamüle uymuş oldum.

Bir suçumuz da: "Partinin yapısını temelinden de değiştirmek,Genel Başkanın ve Merkez Yürütme Kurulunun yetkilerini kısıtlamak amacını güden ve böylece Partiyi meflûç hale getirecek tüzük tasarıları hazırlamak ve bunları desteklemek". Tüzük tadil tekliflerimizin Parti için iyi mi kötü mü olduğunu burada tartışmayacağım. Ancak, Delegelerin tüzük tadili için önerge vermeye hakları vardır ve teklifleri Genel Yönetim Kurulu beğenmezse Delegeler cezalandırılmaz. Böyle basit bir şeyi bizim yöneticiler nasıl bilmezler ve bilmiyorlarsa yönetici olmakta nasıl ısrar ederler. Kaldı ki Kongrece seçilen Tüzük Tadil Komisyonu üyelerinden hiç biri Bayan B.Boran'ın beğenmeyen söylevine ve "cehenneme giden yolları döşeme" ithamına rağmen Haysiyet Divanına verilmemişlerdir. Burada kendine özgü bir olayı belirteyim: Büyük Kongrede Tüzük Tadil Komisyonuna seçilen ve suçlanmamıza sebep olan Tüzük Tadil Raporunu Komisyonun diğer üyeleriyle birlikte hazırlayan akademik kariyer sahibi Bay Murat Sarıca, aynı eylem suç olarak Genel Yönetim Kuruluna getirildiğinde, gene bir komisyonun başkanı olarak Genel Yönetim Kuruluna bizi suçlar şekilde bir rapor getiriyor. Ve Partiden çıkarılmak üzere Merkez Haysiyet Divanına sevk edilmemiz için de olumlu oy kullanıyor. Bu küçük olay bile Partide hangi ahlak çizgisinin teşvik edildiğini ve yerleştirilmek istendiğini göstermesi bakımından ilginçtir.

Genel Yönetim Kurulu hakkımızda Merkez Haysiyet Divanına sevk kararını verdikten sonra meydana çıkan olayları da aleyhimizde delil olarak göstermiştir. Mihri Belli'nin Bay M.A.Aybar ve Bayan B. Boran'a yolladığı protesto mektubu, gene Mihri Belli'nin seyahatleri, Vahap Erdoğdu'nun evinde misafir kalması ve muhtelif illerdeki parti üyelerinin Merkeze yolladıkları protesto mektupları da suçluluğumuzun delilleri imiş.

Yukardan beri hep sevk isteminde açık açık yazılan şeylerden bahsettim. Merkez Yürütme Kurulu ve ona yakın çevreler kulaktan kulağa şunu fısıldıyorlar: "Bu sevk isteminde gerçek suçlar yazılmamıştır. Eğer bu açıklanırsa hapse girerler, bu sebepten sevk isteminde suç bulunmadığına bakmayın, bunlar gizli çalışıyorlar, yeraltı eyleminde bulunuyorlar, Mihri Belli'den direktif alıyorlar, bunların yüzünden parti kapatılacak," hattâ bazı yerlerde ihtilal hazırlığı

için silah depo ettiğimiz rivayetleri yayılıyor. Şunu belirteyim ki bu konuda ne polis ne de Genel Merkez tarafından yapılacak herhangi bir tahkikattan hiç bir korkum yoktur ve bugünün şartlarında nasıl sosyalist eylemde bulunmak gerektiğini de en az yöneticiler kadar bilirim. Bu çeşit söylentiler İlçelerde kayıtlı bütün üyelerin kulağına fısıldandığına göre, Polisin, Milli Emniyetin ve Bay M.A.Aybar'ın o kadar üstünde durduğu CIA'nın da duymamasına imkân yoktur.Bu eylemler gene belirteyim, sosyalist bir partiye yakışmayan küçük çirkin şeylerdir ve bu tip dedikodular çıkarmak kimseye şeref vermez. Sevk isteminde hiç değilse hareketlerimizin tek tek tüzüğe aykırı olmadığı itiraf edilmiştir. Ancak Genel Yönetim Kurulu, bazı üyelerin suç olmayan davranışlarından dolayı partiden tasfiyelerinin gerekliliği konusunda kesin kanaate varmıştır ve Divanınıza da etki yapmaya çalışmakta, suç olmasa da bu üyeleri atın, yoksa biz rahat çalışamayız demek istemektedir. Burada ister istemez daha önce duyduğum bir rivayetin doğru olabileceğini düşünüyorum. Bir rivayete göre Bay M.A.Aybar'ın Divanınız üyelerini toplayıp "Merkez Yürütme Kurulu tarafından çıkartma talebiyle Divanınıza gönderilen üyeleri partiden atmak için ince eleyip sık dokumayın. Madem ki biz atılmalarını istiyoruz, atın gitsin" dediğidir. Sevk isteminden de aşağı yukarı aynı mana çıkıyor.

Sayın Divan üyeleri,

Eskiden (1960'tan önce) bizler yargıçlar karşısına çıkarılır, hakkımızda peşinen aleyhte karar verilmiş olduğunu bile bile doğru bulduğumuz şekilde savunmamızı yapmaya çalışırdık. Çünkü bilirdik ki bu savunmaların kendilerimize bir faydası yoktur ama, tarihi belge olarak bir değer taşır.

Sizin karşınızda aynı şekilde düşünmek istemem.

Bir yanda Genel Başkan Bay M.A.Aybar ve Genel Yönetim Kurulu delil olsa da olmasa da hoşumuza gitmeyen üyeleri partiden atın diyor. Ben de tam tersi, delilleri incelemenizi, tarih önündeki sorumluluğunuzu anlamış olarak karar vermenizi ve böylece de Parti içinde keyfi harekete son vermekte yardımcı olmanızı rica ediyorum.

Karar sizindir.

Sevinç Özgüner

İSMET ÖZTÜRK

Karadeniz yöresinin ilerici, demokrat, sosyalist, devrimci ve marksist açıdan örgütlenmesi gibi bir konu gündeme geldiğinde, özelliklede 1960-'70'li yıllarda, bazı isimler akla gelmektedir. Elbette bu isimlerden önce de bu yörelerde insanın insan olması,ayağa kalkması ve talepleri uğruna dövüşmesi için, anılan-anılmayan bir mücadele geleneği vardı. 1962'den sonra 1.TİP'in ülke çapındaki örgütlenmesinde, sosyal mücadele tarih ve geleneklerimizin birikimini de yanına alarak açık bir siyasî mücadele alanındaki çalışmalardan biri hayata geçiyordu. Sosyalist ya da Komünist denildiğinde, başka gezegenlerden gelme "garip" yaratıklar akla geliyordu. "Gomonisler" denildiğinde, ya da "vurun!" diye insanlarımız kışkırtıldığında babasını dahi kesecek kimseler çıkardı. Bir yanda kara gericilik, öte yanda ırkçı-faşist gercilik Karadeniz yöresinde de insanlarımızı aleyhteki propagandalarla etkiliyor ve yönlendirebiliyordu. Komünizm düşmanlığı bilimin, aklın ve mantığın düşmanlığı demek oluyordu. Cumhuriyet kurulduğundan beri, "Urus" düşmanlığı, "Moskof" edebiyatı sağlı "sol"lu burjuva politikacılarınca başlıca "tema" olarak kullanılmıştı; kullanılıyordu.

Tarihi TKP'nin kadroları, Mustafa Suphi ve arkadaşları, M.Kemal ile anlaştığını, uzlaştığını sanarak, SSCB'den kalkıp Türkiye'ye gelişi ve bu sürecin Karadeniz'de 15'lerin katledilişi, TC'nin ve yörenin nasıl bir yapıda olduğunu gösteren tarihsel bir olaydır. 15'lerin katledilişi üzerine Karadeniz'de ancak açık olmayan gizli öyküler anlatılmaktaydı. Devleti, sistemi doğrudan karşıya alarak eleştirmek kolay değildi. Karadeniz'in etnik yapısı, insanının tarih ve kültür-

leri nesnel ölçülerde ve bilimsel olarak kaleme alınmamıştı. Resmî ideoloji, "imtiyazsız sınıfsız kaynışmış bir kütleyiz" özdeyişinin de ardına saklanarak, bölge insanını, onların taleplerini göz ardı edebiliyordu. Bölgesel açıdan kendi tarih ve kültürünü alabildiğine özgürce öğrenemeyen, geleneklerini koruyup geliştirmeye özenen Karadenizliler, uzun yıllar bilim ve akıldışı resmî tarih anlayışlarıyla beslenecekti... Devlet eliyle kapitalist yetiştirmede oldukça başarılı "devletçilik" anlayışı, insanlarımızın kendi aydınlanmasını dahi tamamlayamadan, kapitalist anarşiyle tanışmıştı. Avantalar ve yağmalar ülkesine dönüştürülen Anadolu'daki insanlar kendi aydınlanmasını nasıl tamamlayacaktı? Komünizm düşmanlığının geçer akçe olabildiği bir ülkede, ya da yörede bilimsel bilgi edinme ve bilinçlenme nasıl gerçekleşecekti? Sistemin, baskı, terör ve asimilasyonlara başvurduğu koşullarda, bırakın marksizmin öğrenilmesini, en basitinden demokrat düşünceler nasıl filizlenecekti?

O dönemlerin Karadeniz'inde ilerici bir fikri savunmanın, kara gericiliğe, ırkçı-faşist resmî ideolojilere karşı gelmenin bir bedeli vardı. Kolay değildi. "Millî Şef", "Ebedî Şef" dönemlerini yaşamış bir yöre halkı, sahte demokrat DP'nin yönetime gelmesiyle de, işçi ve emekçilerin lehine bir değişikliğin olmadığını görmüştü. Avanta ve yağma biçim değiştirmişti.Metropollerdeki karaborsacı ve harp zenginleri ile kıyılan halkların toprak ve işletmelerine beleşten konan yerli eşraf ve mütagallibe kesimi, CHP dönemindeki zenginleşmeye misliyle DP döneminde de devam edecekti. DP iktidarına sırtını dayayan yeni zenginler türeyecekti. Kır ve kent burjuvazisinin palazlanması hızlanacaktı.

İşte İsmet Öztürklerin devrimci motiflerle süslü görüşleri, bu yörede onların öncülüğünde işçi ve emekçi halka yansıtılacaktı. Karadeniz'de 1.TİP'in örgütlenme çalışmalarında, Ziya Yılmaz, Ertan Saruhan, İsmet Öztürk, Sina Çıladır ve Namık Aşçı vb. onlarca arkadaş büyük roller üstlenmişti. Benzeri rolleri Güney illerinde de görmek mümkündü. Reşit Güçkıran (Kürt Reşit), Ahmet Top, Canip Yıldırım, Musa Anter vb. onlarca değerli isim olmasaydı, TİP Doğu'ya nasıl girecekti? Bu kişiliklerin değil portreleri, anıları ve mücadeleleri ayrıntılı biçimde kaleme alınmalıydı.

Karadeniz yöresinde öne çıkan kişilikler çok büyük bir özveri ve

direngenlikle, burjuvazinin baskı, tertip, kışkırtma ve fiili-keyfi saldırılarını göğüsleyerek TİP'i örgütlemiştir. Öncülerin taban çalışması yapmasıyla, M.A Aybar, B.Boran, S.Aren, N.Sargın vb.'leri neden sonra bu illerdeki işçi ve emekçi halklarla tanışacaktı. Kitlelerin canlı ve aktif katılımı için canını dişine takan bu arkadaşlarımız Karadeniz'deki gerici kuşatmayı yıkmaya ve geriletmeye çalışmıştı. TİP'in örgütlenmesiyle Karadeniz'de de bir gedik açılmıştı.

İsmet gibi sokaktan gelen biri, yerine göre lumpen, yerine göre kabadayılık taslamasaydı it ve kurt takımı dişlerini daha çok gösterirdi. Bölge'de, yerine göre aklın, mantığın ve bilincin yanı sıra, bileğin ve yüreğin de konuşması gerekiyordu.

İsmet Öztürk hakkında, onun evrimini dürüstçe açıklamak yerine, "Lokantacılık, kahvecilik ve kabadayıcılık yaptı" diyerek bu süreci doğru dürüst anlatamayanlar, doğallıkla TİP'in o bölgede örgütlenmesinin ne demek olduğunu da kavrayamayacaktır.

İsmet'in emekçi halktan biri olarak gerici ve tutucu bir aileden gelişi, ilkokul mezunu oluşu bir gerçeklikti. O kendi zekâsı ile TİP'in örgütlenmesine gönül ve omuz vermişti.

Ne zaman ki TİP içindeki ayrışmalar uç verecekti, İsmet de TİP'e alternatif motifler taşıyan MDD hareketine kayacaktı. TİP'in örgütlenmesine canını dişine takarak katkı yapan İsmetler, bu kez MDD'yi Karadenize taşımak için çaba gösterecekti.

MDD hareketi içindeki ayrışmalarda, M.Belli ve Dr.H.Kıvılcımlı'nın etkili olmak istediği ve fakat, onların görüşlerinden de belli ölçülerde kopuşun yaşandığı ortamlarda, bu sefer MDD'den kopuşun, THKP-C'nin örgütlenme arayışlarında da İsmetlerin etkin çabalara girdiği görülecekti.

TİP Çarşamba İlçe Başkanı, TİP'in Karadeniz'deki bütün örgütlenme çalışmalarında etkin olan İsmet, işyeri olan kahvehanesini, adeta devrimci ilişkilerin merkezi haline getirmişti. Kahvehanenin arkasındaki odada, dönemin bütün kitle çalışmalarının plan ve projeleri kotarılırdı. THKO, THKP-C'nin anılan-anılmayan bir çok elemanı bu odadan geçmiştir. Yemiş, içmiştir, saklanmıştır, derdini anlatmış çare aramıştır...

Köylerde kitle çalışması yapan üniversiteli genç öğrenciler, İsmet'in yönlendirmesi ile hareket ederdi. Bölge ve kişiler hakkında ondan bilgi ve istihbarat alırlardı. Çay, fındık, tütün üreticilerinin sorunlarıyla ilgili miting ve kitle çalışmaları ancak İsmet'in öncülüğünde gerçekleşme şansına kavuşurdu.

Dev-Genç'in kitle çalışmalarında Sabahattin Kurt, Hüseyin Cevahir, Sinan Kâzım Özüdoğru, Hüdai Arıkan, Selçuk Şahin Polat, Nail Karaçam, İsmail Yeşilyurt, TİP Alaçam İlçe Sek. Erdoğan İşcan sık sık İsmet'in dayanışmasına başvururdu; onun belli başlı konukları arasında daha niceleri vardı.

TİP'in ideolojik-teorik-örgütsel zaafı çok kısacık zaman aralığında ortaya çıkmıştı. TİP'deki bu zaafı, merkez oportünist kliğinin sapmasını ilk görenler arasında İsmetler de vardı. Bunun için uzun boylu kitap karıştırmaya, derin felsefi tahlilere ihtiyaç yoktu. Her şeyin aynası sosyal pratikti. TİP'in örgütlenmesinde ölümüne çalışanlar, partinin başına tünemiş yarım aydınlardan daha gerçekçiydi; emekçi halkları onlar daha yakından tanıyordu. Nasıl politika üretileceğini de ancak onlar bilebilirdi.

ASD'deki yazılarından sonra İsmet, M.Çayan'ı yakından tanımış, "teorik donanımına" bu konudaki hırsına adeta "hayran" olmuştu. İsmet, M.Çayan ve arkadaşlarıyla, kendi bölgesinde onları konuk ederek teorik konuları tartışma fırsatını yakalamıştı. Bir yandan da TİP'de yaygınlaşan MDD hareketi yanlısı örgütlenmeyi yürütüyordu. TİP yönetimi MDD yanlısı ya da sempatizanı herkesi partiden tasfiye etmenin sinsi çalışmaları içindeydi. Öncelikli olarak Tarihi TKP'nin kadroları ve onların muhtemel "uzantısı" sayılan üyeler TİP'den hızla, Haysiyet Divan'ı kararlarıyla uzaklaştırılıyordu. TİP'in tasfiyeci merkez oportünist kliği bu kafayla tabandaki bütün militanlarını kaybediyordu. MDD formülasyonları ise, teorik bir çok bulanıklığına rağmen bir çekim alanı yaratmıştı. MDD'den kopuş sürecinde M.Çayan'ın yeni arayış ve yönelişleri kimilerinde bir heyecan yaratıyordu; onun arayışları radikal soldaki arayışlarda bir canlılık anlamına da geliyordu. M.Çayan'ın o sıralardaki "devrim" teorisi, strateji ve taktik anlayış ve arayışları, bilindiği gibi daha çok Latin Amerika, Mao, Ho Şi Minh, Troçki ve Ulusal Kurtuluş Mücadelesi veren halkların deneylerinden eklektik esintilerle oluş-

muştu. M.Çayan'ın ASD'deki yazıları bu açıdan tartışılıyor ve değerlendiriliyordu.

İlkin TİP, ardından MDD haraketi ve son olarak da Dev-Genç'in ciddî işçi-kitle çalışması yapan militan kadroları ve bu sürecin önde görünen isimlerinden "teorisyen" yetenekleri işaretleri veren M.Çayan'ın geliştirmeye çalıştığı ve sonradan THKP-C olarak ortaya çıkacak olan düşünce-davranış çizgisi, İsmet gibi bir çok militanı da etkileyecekti.

THKP-C'nin Karadeniz'de bir ölçüde tutunabilmesinde, sayılan isimlerin yanı sıra, İsmetlerin de desteği vardı.

THKP-C'nin kır-kent çalışmalarında İsmet, yaklaşan faşizm tehlikesine dikkati çekerek, tutarlı bir işçi-kitle hareketinin yaratılmasından yana tavrını korumakla birlikte, THKP-C'nin eylem ve örgütlenmesine onay da verecektir. Fakat, o dönem gerçekleştirilen adi soygun, fidye ve adam kaçırma eylemlerini asla onaylamadığını da dile getirmiştir. Kırsal alan çalışmalarında nelerin mümkün olup olmadığını oldukça doğru saptayan İsmet bu eylemliliklere yatkın gençleri tümüyle de etkileyemezdi. Dava ve hareket için maddi-manevi her şeyini feda etmeye hazır olan İsmet, tapulu mallarını dahi satarak örgütün çeşitli işyeri açma çalışmalarına katkı yapmıştı. THKP-C'nin ilgi kurduğu kişi ve çevrelerin tamamını İsmet de tanımaktadır. Gerek Karadeniz ve diğer illerde kurulan temaslar, bilgi ve enformasyon ağının kurulması, yazılı metinlerin dağıtımı, konulacak eylemlerin mahiyeti hakkında İsmet olduğundan fazla bilgilere sahiptir. Üretimden, hayatın içinden geldiği için insanları daha yakından tanımaktadır; sezgisi daha kuvvetlidir. Fakat gençler kadar "teorik" birikimi yoktur. O pratik örgütçü kimliği ile yeni örgütlenmelere katılmıştır.

İsrail Konsolusu E.Elrom'un kaçırılması ve öldürülmesi eylemi, sistemin daha da sertleşmesini getirir. Tevkifatlar hızla artar. İstanbul kenti ev ev ve tek tek aranmaya başlanır. I.Ordu. Kom.Org.Faik Türün ve Başbakan Yardımcısı Sadi Koçaş radyodan tehditler savuran konuşmalar yapar; mevcut kanunların "makabline şamil" (kanunların, tarih olarak, geriye işletilmesi) olacağını bildirirler. THKP-C örgütündeki ayrışmalar da bu sürece rastlamaktadır.

Mahirlerin etrafındaki çemberin daralması, Hüseyin Cevahir'in katledilişi, Mahir'in yaralı ele geçirilişi, Kartal Maltepe Cezaevinden kaçış, İstanbul'dan Ankara'ya, orada da tutunamayıp, çaresizlik içinde Karadenize ve orada gerçekleştirilecek eylemlere geçiş, öteki portrelerdeki yazılarda ayrıntılı anlatılmıştır. Mahirlerin, İsmetlerin Karadeniz yöresine kayışı biraz da bu bölgedeki "güvenilir ve sağlam" insanların bulunuşu nedeniyledir. Nitekim yörenin insanları sinsi bir kuşatma altındaki arkadaşlarına karşı da son görevlerini yerine getirirler. "10'ların" Kızıldere Köyündeki katledilme olayıyla da bu sürece "şimdilik" bir nokta konulacaktır.

İsmet'i daha çok Selimiye Askerî Ceza ve Tutukevi'ndeki tutukluluk döneminde yakından tanımak fırsatını bulmuştum. Artık o da THKP-C sanıkları arasındaydı. Biz o sıralar KDİKB davasından hüküm giymiş sivil cezaevine naklimizi beklemekteydik. İsmet'i bir de SBF'deki konferanslardan, ayrıca bölgesindeki etkinliklerinden tanımaktaydım. Kendisiyle TİP'deki ayrışmalarda da birlikteydik. TİP'e muhaliftik, PDK'da ciddî bir Proletarya Partisi'nin oluşturulması mücadelesinde de beraberdik. THKP-C sürecinde o çok aktifti; bu örgütlenmeyi onaylamaktaydı. Süreçten haberli olmakla birlikte bizim muradımız ise İSP'yi örgütlemekti.

İsmet, THKP-C ayrışmasında ne Y.Küpeli, M.Aktolga grubunu, ne de M.Çayan'ın başını çektiği grubu tutacaktı.

Dev-Genç'teki ayrışmalarda, bir zamanlar Mahirlerle ilşkiili olmakla birlikte, PDK sürecinde cezaevinde bulunan Sabahattin Kaçaroğlu, Şaban İba, Mahir Sayın, İlhami Aras vb. arkadaşlarıyla birlikte, o dönemdeki örgütlenmelere karşı çıkan ve "Kurtuluş" adıyla anılan bir örgütlenmenin içinde rol üstlenecekti.

"Kurtuluş" grubu, TİP, Tarihi TKP, THKO ve THKP-C vb. örgütlenmeleri "sol"dan yaptığı eleştirilerle "aşmayı" öne çıkaran ve "sosyalizm"e daha çok yakın görünümde bir örgütlenmeydi, ilk zamanlar. Aralarından bir çok değerli kişilikler de çıkmıştı. "Kurtuluş" çizgisi de ötekiler gibi İSP olamayacaktı. Onların da projesi İSP'yi ya da KP'yi oluşturmak yönünde değildi; olmamıştı ve olmayacaktı!..

İsmet'in "sosyal kaderi" onu bu türden örgütlenmelerde de tutamayacaktı. İsmet'in "sevenleri" çoktu. Yaşı kemale ermiş, iyi kötü

bir deneyimi olan bir eski kuşak ağabeye şiddetle duyulan "ihtiyaç" nedeniyle, İsmet, daha bir çok kümelenme ile temas kuracaktı. Kendilerini "Tony Klifçi" olarak tanıtan "yeni sol" çevreler İsmet ile diyaloglar aramıştı. O da bu kesimlere eşit mesafede, birbirinden ayırmadan yaklaşacak ve kendilerine yazılı döküman verecekti. Bu malzemeler henüz daha sistemleştirilmemiş, Türk Solu'nun eleştirisinde kimi deneylerden çıkarılan dersleri de içeriyordu. İçlerinde tartışmaya değer konular da vardı. Yalnızca İsmet'inkiler değil, bu süreçte kimi roller üstlenen bir çok devrimcinin eleştirel katkısı yerini bulmayacaktı.

Türk Solu'nda, *Hareket*'in yeni nitelikler kazanabilmesi, sosyal muhalefeti yönetip yönlendirebilecek donanımlı bir çekim merkezi yaratılabilmesi için kimi insanlarımızın büyük emeği geçmiştir. Emeği geçen bu insanlarımızın özverili tavrı zaman zaman "ahmaklık" yerine de konulmak istenmiştir. Dürüst, namuslu ve içten olmak, küçükburjuvalar ülkesinde bir meziyet değil, onlara göre, çok büyük bir zaaftı. Küçükburjuvazi örgüt atağına kalkınca İsmet gibi bir ahlaka sahip kimselere büyük bir ihtiyaç duyardı; kapısını çalar ondan yararlanırdı. Örgütleri sosyal pratikte bozgunlara uğradığında ise tabanda iş yapan militanlara hesap verilmez, onların uyarı ve eleştirileri dinlenmezdi. *Hareket*'i tabanda kucaklayanların kişisel bir hesabı yoktu. Çoğu zaman böylelerinin uyarı ve eleştirileri haklı çıksa da, küçükburjuvaziye "boy abdesti" aldırıp hesap soracak bir kurumlaşma yoktu. Küçükburjuvazinin işçi sınıfı ve sosyalizm adına(!) yaptığı maskaralıklar, bu ne biçim "gelenek" ise, daima yapanın yanına kâr kalıyordu!

İsmet'in devrimci namusuna, direngenliğine, özveri ve çalışkanlığına kimsenin bir diyeceği yoktu; olamazdı. Onun içtenliği ve dürüstlüğü tartışma dışıydı. Peki, denilecektir ki, böyleleri neden küçükburjuva akımlara haddini bildirecek, söz yerindeyse, "canını alacak" bir çabanın içinde olmuyordu? Bütün kabahat hep küçükburjuvazinin miydi? Elbette değildi. Bu yolda en büyük kriz, Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların kriziydi. Devrimci politikayı yeniden yorumlayıp teorik yeniden üretimi gerçekleştiremeyen onlardı. İdeolojik-teorik çalışma yapamayan ve bu türden bir çalışmayı işçi sınıının militan gücüyle buluşturamayan Marksistlerdi.

İsmet'in sol ya da sosyalist kümelenmelerdeki "sosyal kaderi" bu satırları kaleme alanınkiyle bazı benzerlikler de gösteriyordu. Bizlerin onunkinden farkı şuydu: Tarihi TKP, 1.TİP ve İşçi Birliği örgütlenmelerinden sonra, işçi sınıfı ve sosyalizm adına ortaya çıkan ya da çıkarılan kişi, grup ya da örgütlere kesinlikle ve hiç bir zaman peşinen angaje olmamayı öne çıkarmıştık. Bu süreçte, aşağı yukarı 30 yıldır, İSP'nin oluşturulabilmesi mücadelesinde her kümelenmedeki Devrimci ve Marksist filizlenmelere omuz vermeyi, hakikatın ve doğruların kavgasını vermeyi,sosyal pratikte anılan ve anılmayan somut işler yapmayı, kimi kurumları yaşatıp ayakta tutmayı ve onları kurumsallaştırmayı daima öne çıkarmıştık. İSP'nin oluşturulamayışının çok yönlü nedenleri vardı; Devrimci ve Marksist Sol Kadro'lar bu krizi elbette aşacaklardı. Bu yolda, basit ve ufak ufak köşe taşlarına ya da temel çivilerine ihtiyaç vardı. Alışılagelmiş moda akım ve örgütlerin "reyting" yapan duruşları, gözümüzü asla karartmıyordu. Onlarla asla yarışmıyorduk. İSP'nin oluşturulabilmesi, mevcut yapılara benzememekten ve bazı araçları birlikte üretebilme başarısından geçiyordu. Bizler de işte bu araçları yaratabilmek için çaba gösteriyor, özsüz, köksüz örgütlenmelerle gelip geçici heyecanlara yüz vermiyorduk. Birileri de sabırlı, uzun erimli bu türden bir çabayı, Türk Solu'nun tarihinde çokça görüldüğü gibi, görüyor, kavrıyor ve fakat kapımızı çalamıyordu. Bizler de işimize bakıyorduk. Bir yandan kozamızı örmeye özen gösteriyorken, kimlerle, hangi süreçte, hangi ilke, kural, yöntem ve araçları birlikte ürütebileceğimizin hesabını yapıyorduk. Birlikte iş yapmak için öncelikle Proleter bir ahlak ve yürek gerekiyordu. Kolektif aklı, bilinci ve eylemi örgütlemedeki başarıyı ancak Modern Proletarya gösterebiliyordu. Bunun en çarpıcı örneği: 15-16 Haziran Harekâtı'dır. İşçi sınıfı kolektifliğe, yarım aydınlardan çok daha yatkındır; bunu teori ve pratikte göstermiştir. Marksist geçinen aydınlarda ise bu türden bir davranış asla görünmemektedir. Komünist olmanın en belirgin göstergesi: Kolektiflik ve Komün kelimelerinin anlamında ifadesini buluyordu. Türk Solu'da, küçükburjuva sınıfsal özelliği nedeniyle, içinde dönüp durduğu kısır döngüyü bir türlü kıramıyordu; bu gidiş ve yöntemle, asla da kıramayacaktı. Gruplar arasındaki bitmez tükenmez aydın dalaşması, aşırı entelektüalizm ve teorisizm hastalığı, benmerkezcilik, vb. gibi rahatsızlıkları üretiyordu. Bu hastalıkların tedavisini ancak proletarya yapacaktı...

Fukara İsmet ile aramızdaki fark burada yatıyordu. Bizler şu aşamada, bir yere yığınak yapıyorduk. İsmet'in de bizler gibi malı, mülkü yoktu. Çok büyük ekonomik ve moral sıkıntılar içindeydi. "Terk-î dünya" etmeden önce, sağlığını koruyacak "özel" bir çaba içine girmeyi dahi düşünmemişti. Oldukça düzensiz ve perişan bir hayat tarzı vardı. Kimi sağlık kurallarına önem vermemişti. Sigaranın esiriydi. Onun bu yaşama tarzıyla da bir benzerliğimiz olamazdı; bir türlü de onu uyaramıyorduk. Proleter disiplin, özel yaşamımızda bile bizi sıkmazdı. Bağımlılığın esiri olan insanlarımızla çok değerli sorunlarımızı nasıl tartışacaktık? Devrimci kişiliklerin öncelikle özel yaşamlarında bir devrim yapmaları beklenmeyecek miydi? Devrimci düşünce-davranışların etkili olmasında bu konunun büyük önemi vardı.

İsmet arkadaş, namı diğer: "Çörtük İsmet" her şeye rağmen bizim insanımızdı. Emektârdı. Dürüst ve namuslu bir devrimciydi. İçtenlikliydi. Onu sağ ve "sol" teslimiyetçi oportünist akımların başında ve içindekilerle kıyaslayamazdık. Onların terazileri İsmet'i tartamazdı. İsmet'in de "amele taifesi"nin terazisinde tartılmaya pek niyeti yoktu. Onun "kavgası" yine aydınlar katındaki "teorik" tartışmalar çerçevesindeydi.

İsmet'in "sosyal kaderi" karşısında neler yapılmalıydı?

Devrimci ve Marksist sol Kadro'lar nasıl bir değerlendirme yapmaya yatkın ve adaydı?

Bu soru ve sorunların muhtemel cevaplarını herhalde yaşıyorken görüp işitecektik...

ORHAN SAVAŞÇI

Hava Kuvvetleri'nden Yüzbaşı Orhan Savaşçı ismine en başta THKP-C oluşumu, ardından "Hava Kuvvetleri Proleter Devrimci Örgütü" içinde ve çeşitli "darbe" ve "cunta" girişimleri arasında rastlanmaktadır. Bunun dışında, Mahir Çayan'ın eşi Gülten'in ağabeyi oluşu da, hakkındaki değerlendirmeleri öne çıkarmaktadır.

Bizim "cenah" Orhan Savaşçı'yı daha çok Selimiye Askerî Ceza ve Tutukevinde yakından tanımak fırsatını bulmuştu. 12 Mart 1971 askerî faşist darbe öncesinden de adını ve etkinliklerini bilip işittiğimiz Orhan Savaşçı cezaevinde ve özellikle ve havacı subaylar arasında sergilediği tavırlarıyla bilinen ve sevilen biriydi. Subay tutuklular arasında gerek insan kalitesi, gerekse bilimsel bilgi ve bilinç açısından ileri ölçüde olarak tanımlanacak seçilen kadrolardan sözedemiyoruz. Genç subaylar, o dönemin siyasî akımlarından oldukça fazla etkilenmiş ve ordu içinde de, bu akımların birer uzantısı olarak saflaşmışlardı.

Önceleri "Hava Kuvvetleri Proleter Devrimci Örgütü" olarak kendilerini adlandıran ilerici, demokrat Genç Subaylar, devrimci kimi nitelikleri bulunan örgütlenmelerden THKP-C ve Mahir Çayan grubuyla ilişkiye geçecekti.

Kara, Hava, Deniz ve Jandarma Kuvvetlerine bağlı Genç Subaylar ve Astsubaylar arasında Binbaşı rütbesine kadar olanlar arasındakiler "ihtilâlci" geleneklere daha yatkındı. Askerî hiyerarşide Binbaşı-General rütbelerinde olanlar, "darbe" ve "cunta" girişimlerinde daha hesaplı ve temkinliydiler. Akşamdan sabaha kimin hangi

cuntanın adamı olduğu anlaşılmıyor ve değişebiliyordu. Ordudaki "devleti koruma ve kollama" geleneği, Osmanlı'dan bu yana işletilmişti; sosyal muhalefetin boyutlandığı şartlarda, bundan etkilenen Genç Subaylar da tavırlarını "cunta" örgütlenmeleriyle ifade etmişlerdi.

Ordudaki cuntalar arasındaki "trafik" ilginçti. Bu hareketlilikten doğallıkla MİT'in de haberi olacaktı, vardı. TC devleti gibi dünyanın en büyük ordusuna ve personeline sahip bir ülkedeki cunta ve darbe girişimleri olacak, fakat çeşitli istihbarat örgütlerinin bundan haberi olmayacak mı? Cunta ve darbe girişimlerinden yalnızca MİT değil, CİA, MOSSAD vb. gizli istihbarat örgütlerinin de mutlaka bilgisi vardı.

Türkiye coğrafyasındaki siyasal, ekonomik, kültürel altüst oluşlar, en başta ABD emperyalizmini ve öteki kapitalist ülkeleri, çıkarları açısından ilgilendiriyordu. Sovyetler Birliği'de Türkiye'deki altüst oluşlarla yakından ilgiliydi. Onları Marksizmin yorumu ve yeniden üretimi açısından eleştirsek de, SB'nin dış politikası, Türkiye'nin sosyal devrimini yapmasından yana değildi. Türkiye'nin sosyal devrimi sorunu, Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların "vukuatı" sorunu bir yana, bir yandan kapitalist blok, öte yandan sosyalist blok tarafından da kuşatılmış bulunuyordu.

Türkiye'nin sosyal devrimi sorunu, tarihteki öteki sosyal devrimlerden daha önde ve örnek olmak, devrimci geleneklere yeni bir yöntemle katkı getirmek durumundaydı. Sovyet, Çin, Vietnam, Halk Demokrasileri, Küba, Latin Amerika ve Asya, Afrika Ulusal Kurtuluş deneyimleri dışında, kendi özgünlük ve özgürlüğünü koruyarak gerçekleştirilemeyen bir sosyal kurtuluş mücadelesi (bu türden donanımıyla) elbette başarıya ulaşamayacaktı. Anılan bu deneyleri kölece taklit edenler, ya da karma ve eklektik biçimde algılayanlar sosyal devrimi nasıl gerçekleştirecekti? Sosyal devrimlerin Ulusal-Sınıfsal-Evrensel diyalektiğini gözeterek başarıya ulaşabilmesi, herşeyden önce, 150 yıllık geleneğimize sahiplenerek, eleştirel katkı getirip aşılmasından ve yeni sentezlere ulaşılmasından geçiyordu. Markizmin yorumu ve teorik yeniden üretimi, yani bilimsellik bunu gerektiriyordu.

Türkiye'deki deney birikimi asla küçümsenmemeliydi. Aynı zamanda bu birikim abartılmamalıydı. Bu coğrafyadaki birikimin PARTİ güvencesinde yeni nitelikler kazanmasını isteyenler, bütün süreçlerde varolmuştur, aynı zamanda bu birikimi harcamaya aday onlarca örgüt atağı da hep varolagelmiştir.

PARTİ güvencesini, ideolojik-teorik-örgütsel açıdan gündeme getirenler, her zaman kuşatılmışlardır. Proleter Devrimci Hareket, bütün altüst oluşlarda, içinden-dışından büyük ölçüde kuşatılmışsa, kuşatılabilmişse, bu hareketin de zaafı tartışılacaktır; tartışılmalıdır. Türk Solu'nun öyle "dış düşmana" bir ihtiyacı da bulunmuyordu, çünkü, Türk Solu "düşmanı içinde taşımaktaydı." Evet, Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların yaşadığı krizi değerlendirecek olursak, Stalin'in bir toplantıda, haklı gerekçelerle çok yerinde vurguladığı gibi: *"Biz düşmanı içimizde ararız!.."* özdeyişi tamı tamına Türk Solu'nun "vukuatı" için söylenmeliydi.

12 Mart 1971'e gelmeden, ülkede, bölgede ve dünyada meydana gelen olaylar, belli ölçülerde bütün devrimci kalkışmaları etkilemişti. İşçi, emekçi, işsiz, asker, öğretmen, memur, öğrenci, aydın, vb. kesimlerden herkes, kapitalist anarşinin yarattığı krizden nasıl çıkılacağını düşünmeye başlamıştı. Sosyal muhalefetin her kesimde boyutlanması, genel hoşnutsuzluk, yönetenlerin dahi yönetemez duruma gelmesi, devrimci krizin oluştuğunu işaretliyordu. Devrimci krizi değerlendirip aşabilecek öznel irade ve etmen yeterince oluşamadığı için, karşı-devrim çok rahatlıkla açık, yarı-açık faşist ya da faşizan uygulamaları sergileme "şansına" kavuşmuştur.

Türk Solu, kapitalizmin, emperyalizmin ideolojik-teorik-sınıfsal karakterini yeterince tartışamamıştır. Aynı zamanda faşizmi de tartışamamıştır. Bunlar bir yana, kendisini marksist-leninist-bolşevik yerine koyan onlarca örgüt, kullanageldiği literatürün ayırdına bile varmadan, PARTİ sorununu olması gereken yerde, yani Devrimci Oturumlarda tartışma, *Hareket*'i tek yerde merkezileştirme gereğini bile yeterince kavrayamamıştır. Kendiliğindenliği yücelten her grup, sosyal pratikte bozgunlardan bozguna uğratılsa da, "Ben Partiyim, benden sorulur!" aymazlık ve megolamanisinden asla kurtulamamıştır.

Denilecektir ki, bir Devrimci, Marksist, ya da Komünist, nasıl aymaz, megolaman, benmerkezci, hasta ruhlu, veya geri zekâlı olur? Tarihte de bizde de görüldü. Ne yazık, ne hazin, böyleleri de vardır. Böylelerinin kimi örgütlerin tepesinde tüneyişi, sekter, fanatik ve inkârcı taraftarlarla buluşması öyle çok zor da değildir. Marksizmin-Bilimin reddettiği bütün unsurlar, kapitalist anarşik ortamda, bütün versiyonlarıyla varlığını sürdürmektedir. Bunların birer alıcısı ve vericisi de bulunmaktadır. Tıpkı şeyh-mürid ilişkisinde olduğu gibi.

Orhan Savaşcı niteliğindeki Genç Subaylar, herşeyden önce, dürüst, içten, "devrime" inanmış kimselerdi. Özel çıkarları ya da hesapları yoktu. Olsaydı bunca riske girmez, avantalar ve yağmalar ülkesinde onlar da nemalanırdı! Asıl "cunta" ve "darbe" girişimlerine bulaşanlar ise, tekelci sermayenin ideolojik-sınıfsal çıkarından yana olanlardı. Genç Subaylar, yeterince bilimsel sösyalizmle tanışmamıştı. Onların "ideolojik" donanımı, ordudaki geleneklere uyarlanmıştı. Kemalizm ve "ulusal kurtuluş" simge ve sloganları kimi subayların "ihtilâlci" cephaneliğini oluşturan birikimlerdi. Genç Subayların yurt ve dünyadaki gelişmeleri nesnel ve bilimsel ölçülerde öğrenip özümleyebilmesi herşeyden önce, ilerici bilimsel düşünce-davranışların özgürce ifade edildiği koşulların oluşmasına bağlıydı; ya da, her türden engele rağmen, burjuvazinin uygulayageldiği baskı ve terör ortamını aşmaya aday ciddî, güvenilir ve donanımlı bir İSP ya da KP'nin, açık ve kapalı alanlarda varlığını koruyup hissettirmesine bağımlıydı. O dönemlerde yalnızca Genç Subaylar değil, işçiler, işsizler, emekçiler, öğrenciler, askerler, memurlar, aydınlar, vb. bütün kesimler İSP'nin koruyucu önderliğinden mahrumdular.

Orhan Savaşçı'daki nitelikler, bu türden bir koruyucu önderliğin bir türlü oluşamayışını kavrayacak kadar belirgindi. İSP'nin kurmaylığı yaratılmalıydı. Bu türden bir güvencenin (sigortanın) yaratılamayışı karşısında yalnızca Modern Proletaryanın yetiştirdiği bilinçli kadrolar sorumlu tutulamazdı. Hayat ve mücadelenin yetiştirdiği bütün Devrimci ve Marksist Sol Kadro'lar da bundan sorumluydu. Ordu içindeki devrimci kalkışmalar ve örgütlenmeler, Türk Solu'nun PARTİ ve *"Partileşme Sorunu"* na bir türlü çözüm yöntemleri üretemediği koşullarda, Orhan Savaşçı vb.'lerinin bu türden

bir görevin yerine getirilmesi için bir hazırlığı ya da ideolojik-teorik-örgütsel donanımı var mıydı? Elbette ve doğallıkla yoktu. Olsaydı, ne "Hava Kuvvetleri Proleter Devrimi Örgütü", ne de THKP-C türünden örgütler kurulurdu.

Ordu içindeki devrimci, yurtsever ve demokrat insanlarımız kendiliğinden İSP'nin disipliniyle buluşamazdı. Çünkü, donanımlı bir İSP yoktu. Bir türlü de oluşamamıştı. Bu yüzden ordudaki devrimcileri tek başına eleştirmek doğru olmayacaktır.

Bu konudaki marksist eleştiri, ideolojik-teorik-örgütsel donanımıyla mutlaka oluşturulması gereken İSP'nin Ulusal-Sınıfsal-Evrensel ölçekte neden bir türlü üretilemeyişi konusuna vurgu yapmakla ancak yapılırdı.

Bir yanda Dev-Genç'i, Genç Subayları, sınıf bilinçli işçilerin örgütsel arayışlarından İşçi Birliği, vb. örgütlülükleri, Tarihi TKP'yi, 1.TİP'i, DİSK'i, TÖS'ü, ve Türkiye'nin sosyal devrimi sorunsalını gündeminde tutan ve anılan-anılmayan bütün örgüt ve grupları tek yanlı suçlayarak ta marksist eleştiri gerçekleştirilemezdi.

Marksist eleştiri, klasikleri karıştırıp Marx-Engels-Lenin üçlüsünden alıntılar yaparak da gerçekleştirilemiyordu. PARTİ, DEVRİM, SOSYALİST KURUCULUK, ENTERNASYONALİZM gibi hayati konular, Kadro'larca, Devrimci Oturumlar (Konferans-Kongre-Kurultay vb.) da tartışılamamıştı. Kolektif aklın, bilincin ve eylemin örgütlülüğünü bir türlü tümüyle yaşayamamış bir "sol" idik, o dönemlerde.

Türk Solu, "Kolektiflik" ve "Komün" denildiğinde çoğu zaman, söz yerindeyse tekliyordu. Bunlar bir yana, her şeyin "Sosyal-Pratik" demek olduğunu da yeterince kavrayamıyordu.

Ordu içindeki devrimci subaylar, kendi iç örgütlülüğünü gerçekleştirebiliyor, buna cüret ediyor, bununla da kalmıyor THKP-C türünden örgütlenmelerle ilişkiye geçiyor. Fakat, kendiliğinden örgüt kuran, parti atağına girerek, İSP yerine, "ikâme" örgütler kurup parti taklidi yapanlar, bu türden örgütlenmeler karşısında çaresiz kalıyordu!..

Benzeri oluşumlara ülke çapında ve hemen hemen her kesimde rastlanıyordu. İşçi, emekçi, işsiz ve yoksul köylülüğün ulusal-yerel-

sınıfsal çıkarlarını gündeme taşıyan inisiyatifler, Türk Solu tarafından hiç bir zaman asla kavranamamıştır (Hemen hemen bütün kitaplarımızda, yerel inisiyatiflerin dost-düşman katından hangi anlamı geldiği, Sovyet, Şura, Konsey, Meclis vb. örgütlülüklerinin, Devrimci ve Marksist Sol Kadro'larca keşfedilemeyişi, ve onlarla buluşamayışının nedenlerini sık sık tekrarladığımızı herkes bilmektedir. Meraklısı okuyup araştırabilir.).

Orhan Savaşçı ile bu ve benzeri konuları cezaevi şartlarında yeterince konuşamadık. THKP-C adına(!) hareket ettiğini iddia eden o kadar fazla sekter, fanatik ve inkârcı insan vardı ki, seviyeli diyaloglar ve onların etkinliği(!) yüzünden bir türlü gerçekleşemiyordu.

Orhan Savaşçı, THKP-C'den sorumlu ve yaşayan bir lider olarak, THKP-C'nin siyasî ve örgütsel mirasına üşüşen küçükburjuvaca yaklaşımları hiç bir zaman onaylamadı; cezaevinde yaratılan olumsuzlukları hoşgörü ile karşılamadı. Özellikle Necmi Demir, Kamil Dede, Abdullah Ceceloğlu, Nevzat Yücel, Mehmet Alkaya'nın başını çektiği grup, "komün" adına faşizan bir "sulta" kurmayı deneyerek cezaevindeki kolektif olması gereken yaşamı zehire çevirmişti. Özellikle Proleter Devrimci işçi ve öğrenciler bu "sulta"nın yıkılması için mücadele etmiş, gerçek KOMÜN yaşamının ne demek olduğunu bizzat yaparak göstermişlerdi (ayrıntılı bilgi için bakınız: N.Demir ve K.Dede, *Portreler I*, s.236,252).

Orhan Savaşçı, devrimcilik adına maskaralık yapanları (başka koğuşta kaldığı dönemlerde dahil) öğrendiğinde, asla hoş karşılamamıştı; "faşizmin zindanları" edebiyatı yaparak, cezaevine gelmiş, sistemin baskı ve terörünü üzerinde toplamış her gruptan devrimcilere karşı "sulta" kurmaya kalkmış kimseleri şiddetle uyarmıştı: "Gaza basmayın, oyuna gelmeyin. İşçilerle iyi geçinin!.." demişti. Subay tutuklular, öğrenci gençlik hareketlerinden gelenleri ilk kez cezaevi şartlarında, hem de gerçek kimlikleriyle, tanımaya başlamıştı. Polis, işkence deneyimi, sorgu ve mahkemedeki tavrı, cezaevi yaşamı, devrimci olanla, maskarayı çok açık biçimde ortaya çıkarmıştı. Artık mahkemelerde, hava atan, "mangalda kül bırakmayan"ların *Hareket*'e nasıl sızdığı açığa vurulmuştu. "Sırat Köprüsü" sınavından geçemeyenlerin dürüstlük ve içtenliği başta olmak üzere, bilinci ve militanlığı yeterince sınanmıştı.

Orhan Savaşçı, THKP-C'nin "mirası"na (ne demekse), ya da "iskatına" oturanların azgınlıklarını frenlemek için mücadele etmiş, öncelikle subay arkadaşlarını uyarmıştı.

Orhan Savaşçı'nın, kötü cezaevi şartlarında sağlığı zedelenmişti. Sağlığı yerinde olan bir tutuklu var mıydı? demek daha doğru olacaktır. Cezaevi yaşantısında, oturması, kalkması, yemesi, voltası düzgün bir devrimciydi. Her türden kirli spekülasyon ve kışkırtmalardan uzak durmuştu. Efendi biriydi. Hareketin kritiğinin yapılması konusu gündeme geldiğinde: "Biraz zaman geçsin, henüz erkendir" demekle yetinirdi.

Onun, cezaevinden çıktıktan sonraki genel tavrı da "henüz erkendir" mazeretindekine uyumludur. Orhan, dışarı çıktığında, sağlık sorunları ile ilgilendi, doğallıkla. Ailesindeki ölüm gibi kayıpları ve bunların yarattığı sorunların çözümü için çaba göstermişti. Derken yurtdışına gitmek zorunda kaldı. Ülkede Orhan Savaşçı'yı yaşatacak bir ortam ve örgütlülük yoktu. Sonradan İsveç'te bir fabrikada çalıştığı haberini almıştık. Henüz ideolojik-teorik açıdan nasıl bir "iz" üzerinde olduğuna ilişkin somut bir tavrı yoksa da, Orhan, her şeye rağmen, iyi ve kaliteli bir arkadaştı. THKP-C'nin ayrışması konusunda da "nesnel durumu" değerlendirmeye aday bir görünüm içindeydi. THKP-C'nin çeşitli fraksiyonlar halinde, adeta bir "miras" kavgası biçiminde "taksim" edilmesini tahrik edenleri olumlamadığı gibi, "gel başımıza geç" diye yeni yeni fraksiyoner örgütçükler kurmak isteyenlere de olumlu bakmamıştı.

Her şeye rağmen, hayat ve mücadele Orhan Savaşçı'nın da bu süreç hakkında söyleyecek sözü vardı; olmalıydı. Bu onun hem hakkı hem de ödeviydi.

* * *

Orhan Savaşçı, Mahir Çayan, Yusuf Küpeli, Münir R.Aktolga çevreninde oluşan Dev-Genç'in örgütsel ayrışması sürecinde, yeni yeni oluşan THKP-C kadrolarıyla tanıştığı, kimi konuların tartışıldığı ve bazı toplantıların düzenlendiği zamanlarda, Havacı subaylardan Binbaşı İbrahim Keskin, Mazhar Timuçin Ataç, Mustafa Şahin, Yılmaz Salih Veyisoğlu vb. subayların da hazır bulunduğu bazı toplantılar düzenlenmişti. Binbaşı İbrahim Keskin, Hava

Kuv.Kom.Org.Muhsin Batur'un ordu içindeki "cunta"lardan birinin önemli elemanıydı; onun adına çeşitli temaslar yapıyordu. YÖN dergisi ve Doğan Avcıoğlu'nun görüşleri uzantısında bir "darbe" yaparak iktidarın ele geçirilmesi yolundaki düşüncelere angaje durumundaydı. Öğrenci gençlik içindeki örgütlenmeleri, özellikle de ODTÜ ve SBF'deki "darbe" yanlısı ilişkileri güçsüzdü. Dev-Genç ve oluşum halindeki THKP-C yanlısı öğrencileri kendi saflarına çekmek yolunda ilişki arıyorlardı. Yusuf Küpeli, daha sonraki anlatımlarında, bu türden bir ilişkiyi onaylamadığını ifade etse de, Mahir Çayan kanalıyla Ordu içindeki örgütlenmelerle organik ilişkileri bulunan THKP-C'nin kuruluşunda ve öğrenci, ordu, öğretmen, işçi, köylü vb. alanlarda örgütsel arayış içinde bulunan devrimci ve marksist kadroların beklentilerini boşa çıkararak, bu türden bir örgütlenmenin önemli kademelerinde roller üstlenmişti. Orhan Savaşçı, Ordu içindeki örgütlenmeler konusunda: "Ordu içinde, başında Faruk Gürler ve Muhsin Batur'un bulunduğu bir cunta örgütlenmesinin biçimlendiğini, bunun ayrıntılarını ve ordu içindeki diğer örgütlenmeleri biz gerçek yönüyle İbrahim Keskin'den öğrendik. Binbaşı İbrahim Keskin, bizimle örgütsel bağı olan bir kimse değildi. Onunla ilişkimiz, kendisini kişisel olarak tanıyan bir teğmen arkadaşımız aracılığıyla olmuştu. Binbaşı İbrahim Keskin, bizlerle tanıştığında, bizleri 'ilerici subaylar' olarak görüyor, ama bizim nasıl bir ideolojik bir seçim içinde olduğumuzu bilmiyordu. Görüşmelerimiz genel ülke sorunlarından başlayıp, bunların çözümlerinin nasıl olacağına kadar uzanıyordu. Doğal olarak bu noktadan itibaren İbrahim Keskin'le aramızda görüş ayrılıkları su yüzüne çıkıyordu. İbrahim Keskin, bizim için aydın, sıradan bir sıra subayından farklı, yurtsever, kemalist bir subaydı. Daha sonra onunla aramızda geçen ve sertleşen bir tartışma sonucunda kendisiyle ilişkilerimizi tümden koparmamayı düşündük ve bu ilişkiyi sadece onu tanımamıza aracı olan teğmen arkadaşımızın aracılığıyla yürütmeyi uygun bulduk." diyecektir.

Binbaşı, İbrahim Keskin, ABD'de görevli iken yurda çağrılmış, bu türden "hileli" bir yolla tutuklanmıştır. Duruşmalarda ise, "darbe" ve "cunta" ilişkileri konusunda, Muhsin Batur ile Faruk Gürler'i suçlamış, bu davada onların da "sanık" olarak yargılanmaları gerektiğini, birazcık da "tehdit" yollu savunmuştur.

Mahir Çayan, Orhan'a muhtemel THKP-C örgütlenmesinin hazırlık çalışmalarını, o da Mahir'e Ordu içindeki örgütlenmeler hakkında çeşitli zamanlarda toplanıp tartışarak bilgi vermiştir.

Yüzbaşı Orhan Savaşçı, Hava Kuv.Kom. bağlı, Ankara, İstanbul, İzmir, Balıkesir, Merzifon, Kayseri vb. illerde kendiliğinden kurulan örgütsel ilişkileri disipline ederek merkezî bir örgütlülüğe kavuşturmak amacıyla; Mahirlerin kimi "illegal" faaliyetleri için kullandıkları bir dairede, "Haziran 1970 ayı içerisinde bir gün (...) toplanılmıştır. Bu toplantıya: Hv.Yzb.Orhan Savaşçı, Hv. Tğm. Mehmet Alkaya, Hv.Ütğm. Yılmaz Salih Veyisoğlu, Hv.Tğm. Nevzat Yücel, Hv. Ütğm.Uğur Taylan, Hv.Tğm.Mazhar Ataç, Hv.Tğm.Mustafa Şahin, Hv.Yzb.Güner Durlanık, Hv.Tğm.Cengiz Solak, Hv.Tğm.Saffet Alp, Hv.Yzb.Güven Aktan, Hv.Tğm.Kemal Berişler, Hv.Ütğm.Tevfik Işık Çeviker katılmışlar, yapılan müzakereler sonucunda Saffet Alp ve Nevzat Yücel tarafından hazırlanan örgüt tasarısı kabul edilmiştir.

İştirak eden bütün üyelerin kabulüyle örgüt adı, 'Hava Kuvvetleri Proleter Devrimci Örgütü' olarak kararlaştırılmıştır."

"Bu toplantıda yapılan seçim sonucu Hava Kuvvetleri Proleter Devrimci Örgütü Askerî Merkez Komitesi'ne Hv.Yzb.Orhan Savaşçı, Hv.Ütğm.Mustafa Şahin, Hv.Tğm.Nevzat Yücel seçilmiştir."

Benzeri "darbe" ve "cunta" türünden örgütlenmelere Kara, Deniz, Jandarma kuvvetlerinde de rastlanmaktadır. Deniz Kuvvetlerinden "69 subay olayı"nda adı öne çıkan Dnz.Tğm.Sarp Kuray ve ekibinin de katıldığı, Mart 1971'in ilk günlerinde Dikmen'deki Harp Okulu yakınında, eski MBK üyelerinden İrfan Solmazer'in evinde bir toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantıya, Türkiye'nin herbir tarafından örgütlü subaylar katılmıştır. Herkes kendini adıyla, sanıyla tanıtmaktadır. Bu "cunta" toplantısından, Sarp Kuray'ın: "Biz bu işe kellemizi koyduk. Ben bu harekâtta resmî elbisemi giyerek sokağa çıkacağım!" diyecek kadar "ihtilâlci" bir tavır sergileyecektir. Bu toplantıya TDGF adına, Sinan Kazım Özüdoğru ile Şaban İba'da kimliklerini saklayarak katılmıştır. Sarp Kuray, TDGF sorumlularına ve Havacı subaylara: "Yakında bir harekât olacağını, buna katılarak destek verilmesini" talep eder. Onlar da: "Böyle bir harekâtın

içinde kendilerine aktif görevler verilirse, devrimci mücadelenin genel çıkarları açısından önünü açabilecek bir kısım önlemler kabul edilirse ve bir kısım garantiler verilirse, ancak şartlı olarak kabul edebileceklerini" ifade ederler. Ayrıca şartlarını sıralarlar: "(...) Ankara Emniyet Müdürlüğü'nün bulunduğu bölgenin o geceki denetiminin ve ayrıca MİT Merkezi'nin ele geçirilmesi işinin kendilerine verilmesi..."

Bu "cunta" toplantısında, THKO adına, TDGF İst. kadroları, sivil kimseler, emekli subaylar, 27 Mayıs'çı "ihtilâlci" emekli subaylar, eski MBK üyelerinden Numan Esin'de katılmıştır. Genç subaylar, Tğm. ve Bnb. rütbesine kadar kimselerden oluşmaktaydı.

THKP-C ilişkili Havacı subaylar bu toplantılarda, kendi örgütlülüklerine fazlaca güvenmektedirler. Her örgütlenme kendi grupsal çıkarları doğrultusunda ve oldukça laçka ve liberal bir ilişki içindedir. Bu durum ayrıca, çeşitli istihbarat örgütlerinin işlerini de kolaylaştırmaktadır.

"9 Mart 1971 Cuntası" olarak adlandırılan girişim ve bu yoldaki örgütlenmelerin yaygınlaştığı ve "ciddî" bir tehlike arzettiği şartlarda, "12 Mart 1971 Cuntası" devreye girecek ve işbaşı yapma "şansı"nı elde edecektir. Gnl.Krm.Bşk.Org.Memduh Tağmaç, öteki kuvvet komutanları ve 2000-3000 yüksek rütbeli subayın katıldığı bir toplantı düzenler. Org.M.Tağmaç, tekelci sermayenin yüksek çıkarları denildiğinde bunun ne anlama geldiğinden oldukça haberlidir. "Sosyal uyanış, ekonomik gelişmenin önüne geçti. Türkiye hiç bir zaman sokağa bırakılamaz. Bugünlere nasıl geldik? Ve bu badireden nasıl çıkacağız? Biz devleti, Cumhuriyeti korumakla mükellefiz. Gerisini Meclis korur, kararını alır. Biz gidip onlara şunu yap, bunu yap dersek demokrasi kalmaz. Silahlı Kuvvetleri sarsmadan bir ana fikre varmak zorundayız. O mertebeye geldik. Bugün Türkiye'de ihtilâl yapılmasını isteyen sağ ile soldur. Bunu orduya yaptırarak ya padişahlığı ya da komünistliği getirmek amacı güdülüyor. Ancak ihtilâl lanse edenler bunun adına komünizm demiyorlar da sosyalistlik diyorlar. Durum çok vahim değildir. Sorunun derinliklerini biliyoruz. Nerelere gidebilir, biliyoruz. Biz ayaktayız. Korkunuz olmasın.Her şeyi biliyoruz, hazırız ve ne yapılacaksa biz yapacağız!" yolunda bir açıklama yapacaktır.

Ordudaki "cunta"lar, belli başlı olarak "9 Mart" ve "12 Mart" cuntaları olarak kümelenmiştir. 3 Mart 1971 tarihinde yapılan toplantıya Kurmay Yarbay, emekli asker Talat Turhan'da katılmıştır. O, bu toplantıyı "bir provokasyon toplantısı" olarak nitelemektedir; "Bir tarafta ordunun 5 generali (...) bir tarafta 5 tane eski ihtilâlci sayılan kişi, ben de içindeyim..."

3 Mart 1971 toplantısı ardından çeşitli görüşmeler yapılır, 9 Mart 1971'de 50 subayla ikinci bir toplantı daha yapılır...

Mihri Belli'nin "asker-sivil-aydın zümre" olarak nitelediği ve "millî cephe" hayalleri, o sıralar yayımlanan "Türkiye Solu" dergisinde, ek olarak "Program Taslağı" şeklinde ve anılan "zümre"nin yapacağı milli demokratik devrim sonunda yapılması gerekenler sıralanmıştır. (Türkiye Solu, 6.3.1971).

Hava Kuvvetleri 9 Mart günü alarmda ve toplantı halindedir. Tabandaki cuntalar, üst kademenin "düğmeye basmasını" beklemekte ve bu yolda bazı tazyiklerde bulunmaktadır. Cuntalar arasında görevli casuslar muhtemel gelişmeler hakkında birilerine sürekli istihbarat (ispiyon) aktarmaktadır. Yüksek rütbeli subaylar hergün yeni bir taktik peşindedir. Cuntaları etkilemeye çalışanlar da bu kaygan zeminde boş durmamaktadır. "Devrimci Ordu" imzalı bildiriler çeşitli ajans ve gazetelere gönderilmektedir. Bu bildirilerde "8 Mart Ültimatomu" başlıklı 12 maddelik talepler yeralmaktadır. Bildiri sürecinde: "Radikallerin tasfiyesinde rol oynayan ve sonradan öğrenilen en önemli olay, 7-8-9 Mart günleri Amerikan ve İngiliz ateşelerinin iştirakiyle ABD Büyükelçiliği'nde yapıldığı söylenen gizli toplantılardır. Bu toplantılara Korgeneral Atıf Erçıkan'ın ve büyük bir ihtimalle Cumhurbaşkanı'nın oğlu Atilla Sunay'ın da katıldığı söylenmektedir. Ve yine söylentilere göre, A.Erçıkan bu toplantıları, 'dış ilişkileri görüşüyorum' şeklinde izah etmişse de, radikallerin tasfiyesinin ve 'partilerüstü hükümet' planının CIA'nın etkisi altında bu toplantılarda hazırlanmış olması ihtimali son derece kuvvetlidir. Ayrıca, Ankara'daki ABD Büyükelçiliği'nden bir görevlinin olaylardan önce İstanbul'a gelerek MİT İst. sorumlularından bazıları ile ABD Konsolosluğu'nun Bebek'teki evinde görüşmelerde bulunması da dikkati çekmiştir."

Orhan Savaşçı, bu süreçte cereyan eden bütün gelişmeleri yakından izleyen ve çatışmalarda taraflı olan bir subaydır. THKP-C irtibatlı subaylar, cuntasal kalkışmalarda "teyakkuz" durumundadır; ve muhtemel darbede, Cumhurbaşkanlığı, ABD Elçilik ve Konsolosluğu, PTT, Radyo Evi, Emniyet Müdürlüğü, Bakanlıklar vb. kilit yerlerin etkisiz hale getirilmesinde THKP-C ve yer yer THKO vb. örgütler de görevlendirilmişti!

Talat Turhan'a göre: "9 Mart'a kadar, 9 Martçılar 12 Mart Muhtırasını verenlerle beraberdirler. Bu tarihten sonra 12 Martçılar, 9 Martçılardan ayrılırlar."

8 Mart harekâtının gerçekleşeceğini, bu harekâtın hazırlıklarına katılan Korg. Atıf Erçıkan, 8 Mart gecesi yönetime el konulacağını Gnl.Krm.Bşk. ve kuvvet komutanlıklarına, bu arada Cumhurbaşkanına bildirir, darbe teşebbüsü böylece önlenir... (A.Erçıkan'a sonradan başarısız bir "suikast" düzenlenecektir.)

Ordudaki ilerici ve devrimci subay-astsubayların tasfiye listeleri bir sürece yayılarak planlanır ve bu tasfiye gerçekleştirilir.

Orhan Savaşçı ve arkadaşları, ordudaki cuntasal kalkışmaların ideolojik etkisi dışında, kendilerini "devrimci" ve "komünist" olarak görüyor ve tanımlıyorlardı. Onlar ayrıca, 8-9 Mart'ın doğrudan militanı olmamayı düşünüyordu.

Orhan Savaşçı, arkadaşı Yzb.İlyas Aydın'ı etkileyerek bizzat örgütsel ilişkilere sokmuştu. Birlikte çalışmışlar, ev kiralamış ve bazı eylemlere katılmışlardı. Yzb. İlyas Aydın, THKP-C'den hemen hemen herkesi tanımaktadır. Onun hakkında çıkarılan spekülasyonlar, halâ konunun kimi sırlarını içinde taşımaktadır. Bir yanda "ajan" suçlaması, öte yandan buna karşı çıkan görüşler nesnel değerlendirmeleri gölgeliyordu. Oysa, bu konudaki mantıkî sonuç, onun, kimi askerî sırları bilen ve nükleer başlıklı depolarda görevli bir istatikçi olduğunu, sıkı istihbarat süzgeçlerinden geçmiş olabileceğini ve kimliği bilinerek örgüte güven vererek alındığını ileri sürüyorlardı. Örgütün bütün sırlarını bilen biriydi. THKP-C'nin önde gelen ve arananların evinde o da saklanıyordu. Orhan Savaşçı'nın çok güvendiği ve yakın arkadaşı olan Yzb.İlyas Aydın, küçükburjuvazinin aldığı büyük darbeler sonucunda, bu türden örgütlenme ve eylemle-

rin sorumluluğunu bir "ajan"a yükleyerek, sıyrılmak istenilmesine kurban edilmişti. Orhan da bu yoruma katılmaktaydı. İlyas Aydın'ın, sıkı takipte sinirlerinin bozulduğunu, yurtdışına çıkmak gibi bir hata işlediğini ve Filistin kamplarında bulunan küçükburjuva soluculuğunda karar kılmış fanatik kimselerce öldürülmesi, son derece trajik bir olaydı. Türk Solu, bu olayı sorumluca tartışamamıştı.

Yzb. Orhan Savaşçı, katıldığı bir kurs nedeniyle İstanbul'da bulunduğu dönemlerde de, THKP-C'nin bütün eylemlerinden haberlidir. İsrail Konsolosu E.Elrom'un kaçırılmasını yalnızca THKP-C örgütü mensupları değil, THKO'lular da düşünüp planlamıştı. Aynı çakışma, İran Konsolosu için de olacaktı. Savaşçı, ayrıca Mahirlerin Kartal Maltepe Askerî Ceza ve Tutukevinden kaçması olayında da sorumluluk alacaktı. Ordu içindeki yurtsever, ilerici ve demokrat subaylarla bu konuda irtibat kurmak, kaçma olayı öncesi ve sonrasında etkin roller üstlenmek, cezaevinde görevli Top.Tğm.Fuzuli Yazıcı, Top.Tğm.Sabahattin Sakman, P.Tğm.Olcayto Özsever vb. subaylarla kaçma olayını konuşmak, onlardan yardım talebinde bulunmak vbg. roller de üstlenmişti. Kaçma olayında Yzb.Haldun Yeşil'de, Savaşçı kadar etkin roller üstlenen subaylar arasındaydı.

29 Kasım 1971 tarihinde cezaevinden dışarı kazılan bir tünelle kaçan tutuklular: Mahir Çayan, Cihan Alptekin, Ömer Ayna, Ziya Yılmaz, Ulaş Bardakçı'nın bu eylemi nedeniyle, "gözetim kusuru" işleyerek yargılanan cezaevi yöneticileri şu isimlerden oluşuyordu: Tutukevi Müd.Yrb.İrfan Çimentepe, Emniyet Subayları Rafet Güney, Ali Yücel, Cumhur Tanrısever, Ali Haydar Yedek, Ayhan Arat,İhsan Yavuz, Emniyet Astsubayları Nazım Güney, Abdurrahman Çarkçı, Ali Şimşek, Fikri Tufan, Cemal Özgül, M.Ali Kaya ve Tğm.Mehmet Berker Barçak.

Savaşçı, kaçma olayı ardından THKP-C'de gelişen ayrışmalarda, Ertuğrul Kürkçü gibi o da yer yer, yapılan eylemleri eleştirdiği halde tavır değiştirir. Mahir, Yusuf ve Münir aralarındaki sert tartışmalara rağmen, kendisinin bu konularda fazla fikri olmadığını ve uzlaşabileceklerini tahmin ettiğini ileri sürecektir. Yusuf ve Münir'in THKP-C'den ihracını bildiren yazıda da Ertuğrul'un ki gibi, Orhan'ın imzası da bilgisi dışında kullanılmıştı. Mahir'in bu tavrı karşısında sonradan bir eleştiri de yapmamışlardı. THKP-C'deki ay-

rışmalar üzerine, taraflar dışında serinkanlı bir değerlendirme yapılamamıştı. Örgütten ayrışan ve onun uzantısı iddiasında olanlar, sonradan edindikleri siyasî seçimlerine ve kimliklerine göre bu konuyu değerlendirmişti. Bu türden değerlendirmeler hakikatın tahrifine çok uygundu.

YUSUF KÜPELİ

15-16 Haziran Harekâtı nedeniyle, Kartal Maltepe Askerî Cezaevi'nde tutuklu bulunduğumuz dönemde, Yusuf Küpeli ile ilk defa karşılaşmıştım. Dev-Genç İst.YK'dan arkadaşlarını ziyarete gelmişti. Kendisiyle henüz tanışmamıştım; tanışmak konusunda onun da istekli olmadığı anlaşılıyordu; bizleri değil, Dev-Genç'lileri görmeye gelmişti. Ziyaretine geldiği öğrenci gençlikten arkadaşları dururken, "Amele taifesi" ile tanışmak Y.Küpeli'nin gündeminde yoktu. Görüş yerinde onların konuşmalarından edindiğim gözlemlere göre hakkında bazı kanaatlarım oluşmuştu. Bu durumda, Küpeli'ye ben de yüz vermemeye karar vermiş bir yakınlık göstermemiştim.

15-16 Haziran Harekâtı hakkında bilimsel bilgisi ve yorumu olmayanlarla cezaevi koşullarında dahi olsak, neyi ve nasıl konuşacaktık? Zaten, en başta M.Belli öğretmenleri olmak üzere, Türk Solu'ndan hemen hemen herkes bu hareketi değerlendirememişti. İşçilerin eylemi, işçi sınıfı ve sosyalizm üzerine ahkâm kesen herkesi açığa çıkarmıştı. Özellikle Dr.H.Kıvılcımlı'nın "vurucu güç", M.Belli'nin "asker-sivil-aydın zümre" diyerek bürokrasiyi yüceltip ona bel bağlayan görüşleri, Behice Boran, M.Ali Aybar'ın, işçi sınıfı hareketi hakkındaki popülist-sendikalist-parlamentarist görüşleri büyük darbeler almıştı. DİSK yöneticileri de mesleklerine uygun bir sınav vermiş, 15-16 Haziran Harekâtı'nın altında ezilmiş kalmışlardı.

Küpeli'nin bu konudaki "vukuatı" dile dahi dolanamazdı.

Öğrenci gençler arasında ona hayran ya da özenmeye çalışan bir-

çok genç vardı. Kamil Dede, "Yusuf abim gibi bıyıklarım çıksa..." diyenler arasındaydı. Öğrenci gençlik, boyu bosu, bıyıkları ve afilli konuşmaları olanların etkisindeydi, Küpeli'de bu eğilimlerin hakkını veren biriydi. Küfür mü, kabadayılık mı, yumrukların konuşması mı, "teorik" lafazanlık mı, bunların hepsini üzerinde toplayan bir "önder"di.

Gençler arasında Che Guevera'ya yalnızca uzun saçları, sakalı ve bıyıklarıyla benzemeye çalışanları Küpeli uyarırdı: "Burası Türkiye, Bolivya Dağları değil, git saçını sakalını kes de gel! Ondan sonra eyleme katıl, halkımızla çelişki yaratmayalım!.." dediği de olurdu. Bu "uyarıyı" alanlardan biri de hippi misali saç ve sakalı olan Ertuğrul Kürkçü olacaktı. Oysa emekçi halk çocuklarının ve işçi-kitle çalışması yapan militan gençlerin bu türden ve biçime dayalı özentileri yoktu. Biçim, aslında özün aynasıydı. O dönemde yeterince gözetilmeyen biçim ve öz diyalektiği konusu, faşist baskı ve terör ortamlarında devrimci kadrolar arasında daha fazla tartışılacak konulardan biri olacaktı. Biçime ağırlık verenlerin, özlerinde de bir cevher olmadığı, ya da eklektik bilgi kırıntılarıyla devrim simyacılığına soyunanların, polis, mahkeme ve cezaevi deneyleri de çürük çıkacaktı.

1.TİP merkez oportünist kliğinin yandaşı FKF'nin çözülüşü, Küpeli'ye göre: "Korkak, kariyerist, hain yöneticilerin elinde içkili, kumarlı bir dans salonu haline geldi. Bu yer haklı olarak 'FKF diskotek' diye anılmaya başladı" diyecekti. Devrimci kadroların özel yaşamı, kılık kıyafeti ve düşünce-davranışlardaki uyum ve tutarlılık çok önemliydi. Ayrıca, kız-erkek ilişkilerinde ortaya çıkan "garip" olaylar devrimcilerin hanesine birer eksi puanla yazılmaktaydı.

Küpeli, "Dönüşüm" dergisinin Kızılay'da aktif dağıtımı sırasında (1965) çıkan kavgalardaki etkinliğinden ötürü de seviliyordu.

Küpeli, 12.1.1969'da FKF Gnl.Bşk. seçilir. Öğrenci gençlik içindeki ilerici ve demokrat her eğilimi kaynaştırıcı bir çalışma içine girer.

M.Belli ve MDD hareketiyle tanışmasından sonra, TİP'in hayatı ve mücadeleyi kucaklayamayışı karşısında oluşan muhalefetin içinde yer alarak, alternatif bir PARTİ'nin oluşturulması çalışmalarına

katılır. M.Belli TİP'e alternatif PARTİ derken, asla Modern Proletaryanın Devrimci Partisini düşünmez. Onun hayatında hiç bir zaman Proletarya diye bir şey yoktu, olmamıştı. M.Belli, yalnızca öğrenci gençliğin dinamizmine ve gençlik hareketlerinin yaygınlaşmasına, ve ayrıca "cihet-î askerîye"ye, ordudaki "sol" kemalist cuntalara güvenmişti. Türkiye'nin DEVRİM sorununu, "asker-sivil-aydın" bürokrasinin cuntasal girişimlerinde ve gençliğin, bu temelde "kullanılmasını" düşünenler İSP diye söze başlayamazdı.

FKF yönetimindeki Küpeli tipolojisi, devrimci öğrenci gençliğin aradığı bir önderdi. FKF yönetiminde Veysi Sarısözen ve Doğu Perinçek ise, Küpeli gibi "performans" gösterememişti. İkisinin de Küpeli'nin tam aksi, siyasî ve ahlâkî zaafları yüzünden FKF bir hayatiyet gösterememişti.

Küpeli, "cihet-î askerîye"den geliyordu. Hot-zotçuluğu herhalde, askerî öğrenciliği döneminde edindiği "emir-komuta" alışkanlığından ileri geliyordu. 27 Mayıs 1960 Askerî Harekât döneminde, Kuleli Askerî Lisesini bitirdikten sonra, Kara Harp Okulu öğrencisiyken, başını Alb.Talat Aydemir'in çektiği 21 Mayıs 1963 ihtilâl kalkışmasına bütün öğrencilerle birlikte katılmış-sürüklenmişti (Genç ihtilâlci öğrencilerin, Meclis, Cumhurbaşkanlığı, Radyoevi vb.'lerini kuşattıktan sonra bu "mekân"ların ele geçirilemeyişi, hükümetin böylelikle düşürülemeyişi karşısında yeise kapıldığını, kaldırımlara çömelerek, hırsalarından başındaki miğferini taşlara çaldığını görenlerden dinlemiştik. Küpeli'de bu genç askeri öğrencilerin arasındadır). Bu sebeple Kara Harp Okulu öğrencileri okuldan atılmış ve kimileri de hapis yatmıştı. Dönemin "politika kurdu" İsmet İnönü Paşa, bu gençlerin sınavsız üniversitelere girmesini sağlamıştı. Küpeli, T.Aydemir'in ihtilâl serüveninde, kendilerinin ortada bırakıldığını, sonradan beraat edip okuldan çıkarıldıklarını, böylece "ihanete uğratıldıklarını," İst. Sıkıyönetim Askerî Mahkemesinde yargılandığı dönemde açıklayacaktı.

Anlaşıldığına göre onu düzene karşı gelmeye ve kin duymaya sevkeden şey (amil) buydu. Hattâ bu devletin nasıl yıkılacağını, bilimsel olarak yeterince öğrenebilmek ve kavrayabilmek için SB'ne gitmek dahi istediğini, ayrıca bu konuda bazı temaslarda bulunduğunu içtenlikle açıklayacaktı.

Küpeli, 1963-'64 öğrenim yılında ODTÜ'ye kaydını yaptırır ve TİP Çankaya ilçesine üye olur. Daha sonra Yusuf'un bu okuldan ayrılarak SBF'ye kaydolduğu görülür. Bu süreçte de "Devrim" ve "Sosyalizm" konusuna duyduğu hayranlık nedeniyle SSCB ile Küba'ya gitmeyi hayal eder. Bu düşünceler suya düşünce "Che Guevera ile birlikte savaşmak" hayalleriyle Fransa'ya gider. Burada da umduğunu bulamayınca, zorunlu olarak Türkiye'ye döner (1967).

TİP üyesi olan MDD yanlısı öğrenci gençler, kendi örgütlülükleriyle bağımsız eylemler koyuyordu. Hayat ve mücadele onları buna zorlamıştı. Faşist baskı ve terörü üzerlerinde en fazla hisseden üniversite öğrenci kitlesiydi. ABD emperyalizmine karşı "vur-kaç" taktiği ile eylemler düzenleniyordu. AID binası, Türk-ABD Bankası, ABD Haberler Merkezi ve ABD'lilerin bulunduğu binalar, emperyalizme karşı mücadele eden öğrenci gençlerin birer "canlı hedefiydi". Bu eylemleri TİP'li MDD'li gençler gerçekleştirmektedir; eylem planlarını da emekli kurmay Albay biri(!) yapar. Burjuvazi ise, öğrenci, işçi ve emekçilerin kitlesel çıkışları karşısında kaygılanmakla birlikte, tedbirlerini de almaya koyulur. Eski MBK ve 27 Mayıs 1960 Harekâtının liderlerinden faşist Alparslan Türkeş, sürgün dönüşünden sonra, siyasete atılmak için temaslarda bulunur ve başında Osman Bölükbaşı'nın bulunduğu CKMP'yi ele geçirir. Ülkücü, ırkçı ve dinci faşist milisleri komando kamplarında eğitir. Gizli cinayet şebekeleri ve "çete"lerin ilk kapsamlı örgütlenmesi bu süreçte ve böylelikle başlatılır.

CIA'nın yönlendiriciliğinde, ilerici, demokrat, devrimci, yurtsever, sosyalist ve Marksist kadroları "bireysel terör" ortamına çekebilmek için çok yönlü manipülasyon ve kışkırtmalar yapılır.

31 Aralık 1968'de, SBF'de faşist CKMP'nin seçim afişlerini panodan indirip, yerine "Kahrolsun Faşizm!" yazdıran Yusuf, iki faşisti sille tokat okuldan kovar: "Şefinize söyleyin, afişlerinizi onlar gelip assın!.." der. Okuldaki bu komando bozuntularının sille tokat dövülüp kovulması olayındaki amacı: Faşistleri SBF'yi basmaya kışkırtmaktır! Beklendiği üzere SBF'yi basmaya kalkan faşistler, kitlesel biçimde dövülerek okuldan atılır ve panoları bahçede yakılır. Yaratılan bu türden "fiili durum"la "devrimci şiddet" yöntemleri yaygınlaşır, SBF gibi okullar, "Kurtarılmış Vatan Toprağı" olarak nitelenir.

Küpeli'nin askerlikten miras, gözüpek ve "yiğit" tavrı, anlık heyecanı ve parlamaları (delibozuk tavırları), dönemin öğrenci gençliğinin beklentilerini tatmin eden davranış biçimiydi. Onun bu tavrı bütün ilişkilerinde öne çıkıyordu. Aynı şey Denizler için de geçerliydi. "Örgütlenme" bu türden yöntemlerle ve kavgada yenilmeden gerçekleşecekti... Küpeli, askerlikten gelip öğrenci gençliğin "militan" bir kimlik edinmesini sağlıyordu. Arkalarında tarihsel ve sosyal bir gelenek ve birikimin ürünü, donanımlı bir İSP'nin destek ve güvencesi bulunmayan genç öğrenciler, dar kadrolar halinde örgütlenecek, kimi adımlar da atacak ve deney kazanacaktı...

16 Şubat 1969'da TİP, DİSK, TÖS, DDD, İPSD, FKF, vb. 28 devrimci örgütün desteklediği "Emperyalizme ve Sömürüye Karşı İşçi Yürüyüşü" düzenlenir. Beyazıt-Taksim arası güzergâhta 30 bin kişinin katıldığı eyleme, ırkçı, dinci faşistlerin polisle işbirliği içinde gerçekleştirdiği saldırıda, Duran Erdoğan isimli bir işçi ile TİP üyesi Mimar Turgut Aytaç kahpece katledilmişti. (Bu katliamı seyreden polis ve katillerin saptanan resimleri hepimizin hafızasından asla silinmedi.). Bu yürüyüşte M.Çayan, B.Erdumlu gibi isimler de yerini almıştı. Küpeli'nin bozguna ve paniğe kapılan kitlelere dönerek: "Aranızda kaçmayacak 20 adam yok mu?" diye haykırıyor ve bu bozguna hayıflanıyordu. Bu satırları kaleme alan da, Yusuf'un nitelediği "kaçmayanlar" arasındaydı. O'nu bir de bu eylemde görmüştüm; burada da kendisiyle tanışmak ihtiyacını duymamıştım, çünkü "iş" üzerindeydik; bu kişinin Yusuf olduğunu sonradan öğrenecektim. Onun bu tavrını o gün için takdir de etmiştim. Gerçekten bu 30 bin kişilik kitlesel eylemlerde "kaçmayacak" militanlara ihtiyacımız vardı.

"Kanlı Pazar"ın ardından hemen hemen her grup, hemen o gece toplanmış ve bazı önemli kararlar almıştı. TMGT'de yapılan büyük toplantılardan birine MBK'den Kadri Kaplan da katılmıştı. Bu toplantı "Dev-Güç" toplantısıydı. "Kahrolsun ABD Emperyalizmi!" şiarını "dengelemek" için "Kahrolsun Rusya!" da denilmeliydi, Kadri Kaplan'a göre... Yusuf Küpeli ise, neden bu şiarı atmamaları gerektiğini, o günkü bilgileri ve örgütsel ilişkileri arasında dile getirecekti. Yusuf Küpeli'ye göre bu toplantı bir "güçbirliği" toplantısı değil, "basbayağı bir cunta tezgâhıydı". Eski cuntalar öğrenci genç-

liği M.Belli kanalıyla yeni cuntanın kanalına sokmak istiyordu. Yusuf, bu "tezgâhı" neden sonra farkedecekti. O dönemdeki cuntalar arasında, "27 Mayıs eksik bir ihtilâldir. Bu eksikliği tamamlamak lâzım..." görüşü yaygındı. İşte "Dev-Güç" bu amaçla kurulmuştu ve öğrenci gençliği, ele geçirilecek iktidara ortak olmaya çağırıyordu.

"Dev-Güç"ün düzenlediği mitinglerin birinde: "Tekrar bağımsızlık savaşımız başlamıştır. Yılmadan, korkmadan içimizdeki bağımsızlık düşmanlarına karşı savaşacağız. Bugün büyük şehirlerde başlamış olan bu ikinci kurtuluş savaşı, çok kısa bir zaman sonra bütün ülkeyi kaplayacaktır!.." diye söze başlayan Küpeli, daha sonraları, özellikle de polis sorgusunda ve mahkemede "komünist" olduğunu beyan edecektir!..

"Dev-Güç"ün düzenlediği mitinglerin cevabı, 12 sağcı kuruluşun oluşturduğu "Milliyetçi Şahlanış" mitingleriyle verilecektir.

FKF İst. Bölgesi, TİP ve DÖP'ün yönlendirmeleriyle Yusuf'un "tarz-ı siyaseti" nedeniyle sürekli çelişki içindeydi.

M.Çayan Türk Solu'nda çıkan yazılarında (6 Mayıs 1969, s.77), Fransa dönüşü daha da geliştirdiğini sandığı görüşlerini kaleme alacaktır. Bu yazılarında, ABD emperyalizmine karşı mücadeleyi öne çıkarmakta, ikili bir mücadele yöntemine vurgu yapmaktadır. Proleter Devrimcilerin, emperyalizme karşı mücadelede, tüm millîci sınıf ve tabakaların yanında yer almaları gerektiğini söylemiş ve "gençliğin önemine değinerek, gençler, atılgan, art niyetten uzak, coşkulu ve yüreklidir, henüz bozulmamıştır" diyecektir. Mahir'in ayrıca proletaryanın, henüz kendisi için sınıf olma bilinç ve iradesinde olmadığını, İSP'nin olmadığı evrede emperyalizme ve feodalizme karşı mücadelenin taktik ve stratejileri üzerinde yoğunlaştığı görülmekteydi.

MDD'ci görüşlerin çoğunda İSP'nin oluşturulması diye bir sorun bulunmamaktadır. Marksizm-Leninizm'e bu türden aykırı düşünce ve davranış çizgisi, işçi sınıfının kendisi için sınıf olma mücadelesinde öne çıktığı, grev, miting, gösteri, yürüyüş, işyeri işgali ve bu sürecin doğal uzantısı sayılabilecek. 15-16 Haziran Harekâtı sonucunda çok anlamlı olan tarihsel cevabını alacaktı.

FKF, 27 Mayıs 1960 sonu cezalandırılarak mahkûm edilen

DP'lilerin siyasî haklarının iadesi konusundaki kanun teklifi sebebiyle de ortak eylemlere katılmıştı.

FKF Gnl.Bşk.'lığı döneminde Yusuf Küpeli, İst.'da toplanan ve Ankara, İstanbul, İzmir, Eskişehir ve Trabzon illeri Yüksek Öğrenim gençliğinin örgüt temsilcilerinin katıldığı "Devrimci, Milliyetçi, Demokratik Gençlik Kurultay"ında (23.6.1969) Deniz Gezmiş-Yusuf Küpeli imzalı, amaç ve hedefleri açısından MDD taktikleri doğrultusundaki, bir bildiriyi sunmuştu.

"Kanlı Pazar" da, burjuvazinin gerektiğinde neleri göze alacağı çok somut olarak görüldükten sonra, öğrenci gençlik arasındaki silahlanma eğilimi hızlanır. "Gerilla eğitimi" için ülkede barınma imkânı bulamayan gençler Filistin'e FDHKC'nin kamplarına gitmeye yönelir. Ömer Erim Süerkan, Deniz Gezmiş, Cihan Alptekin, Yusuf Küpeli, Selahattin Okur Filistin'e ilk gidenler arasındadır. Bir iki ay ancak süren bu "eğitim" çalışmalarına M.Çayan gidememiştir.

9-10.6.1969 tarihlerinde öğrenci gençliğin polisle çatışması üzerine "sol" cuntalar da hareketlenmişti. Doğan Avcıoğlu, alanları kullanan gençlere: "Bu eylemleri gece de sürdürün. İlerici ordu darbesi için elverişli bir zemindir..." diyecek ve gençlere haber gönderecekti.

FKF'nin gerçekleştirdiği eylemlerde Küpeli, her seferinde "Bağımsızlık Andı" içtirir. "Asker-Sivil-Aydın" üçlemesine ötedenberi angaje olan M.Belli, öğrenci gençliğin bu hareketliliğini çok yücelterek, "Atatürk Gençliği Bir Çığ Gibi" diye başlayan yazılar da yazacaktı. Küpeli ise: "Benim hem Atatürk'e hem de İnönü'ye çok büyük bir saygım vardır, ama kendim için konuşacak olursam, 'Atatürk Gençliği' falan değildik. 1963 senesinden beri kendime 'Komünist' diyordum. M.Belli bizleri hâlâ, 'Atatürk Gençliği' yapıyordu. Bu yazıda adı geçenlerin hepsi de, 'Atatürk Gençliği' değil, Komünist olduklarına inanıyorlardı. Bizleri, düşüncelerimizi ciddiye almadığı, hepimizi cuntalara beş paraya pazarladığı için Deniz ile birlikte M.Belli'nin evine kavga etmeye gittik. Kapısını çaldık. Yoktu, tatile gitmişti. Y.Küpeli ayrıca şunları da açıklıyordu: "M.Belli'de ana hatlarıyla bizim gibi düşünüyor. Aramızdaki ilişki, dostluk ve görüş birliği ilişkisidir (...) Biz kimsenin vesayeti altında

değiliz. Kendi kararımızı kendimiz verir, kendi eylemimizi kendimiz yürütürüz (...) 'Geniş Cephecilik' te yer almadık."

Oysa, yeri gelince kendini "Komünist" olarak tanımlayan Y.Küpeli, ne ulusal, ne sınıfsal ve ne de evrensel ölçekte komünist olduğunu kanıtlayan bir düşünce-davranış çizgisi içinde olmuştur. Tarihi TKP'nin ülkedeki kadroları Reşat Fuat Baraner, Dr.Hikmet Kıvılcımlı ve Mihri Belli'nin resmî devlet ideolojisinden kopmayan ideolojik-teorik-örgütsel duruşlarıyla hesaplaşarak, KP'nin oluşturulması, bu yolda gerekli araç ve manivelaların üretilmesi, Marksizmin yorumu ve teorik yeniden üretimi gibi konularda, işçi sınıfının militan kadrolarıyla bağ kurulmasında bir "vukuatı"na rastlamamıştık.

Öğretmeni M.Belli olan kimi gençlerin MDD efsunundan sıyrılıp doğru ve tutarlı bir tarih ve sınıf bilinci edinerek teorik çalışma yapmasının önü oldukça kapalıydı.

FKF'nin bazı kadroları, "Gerilla Savaşı" için çeşitli yörelerde kır gezintileri, geçici konaklama, yürüyüş ve köylülerle konuşma ve atış talimleri yapmaya başlamıştı (Benzeri hazırlık çalışmalarını işçi sınıfının militan güçleri de yapıyordu. Arada bir fark vardı: Öğrenci gençliğin yaptığı "ses" getiriyordu. İşçilerin yaptığı, ketum oldukları için anılmayacaktı). Gerillacılığın çok zor bir zenaat olduğunu bizzat görenler olduğu gibi üniversite kantinlerinde, "Kurtarılmış Vatan Toprağı" olarak gördükleri okullarda, faşistleri dövmek, kovalamak ve nöbet beklemek gibi eylemleri kendilerine daha uygun bulanlar olduğu gibi, iktidarın devrilmesi işini cuntalara havale etmeyi daha yerinde görenler de vardı.

FKF'nin içinden, sonradan THKP-C'yi kuracak olan militanların, Toroslar'da 15'şer kişilik "eğitim kampları" kurduğu ve muhtemel faşist darbeye karşı hazırlıklı bulunmanın gereğine inananların çıktığı da bilinmektedir. Bu "Gerilla Eğitimi" bir yanıyla devrimci romantizm, öteki yanıyla bu işi hakkıyla yapanlara öykünme biçimindeydi. Bu çalışmalara katılanların anlattığına bakılırsa, bu yöneliş bir komediydi. Gerillacılığın bu türü sergilenince, doğallıkla araya eloğlu ve çeşitli istihbarat birimleri, provokasyonlar ve küçükburjuva spekülasyonları da girecekti.

FKF'nin 9-10 Ekim 1969 tarihinde SBF'de yapılan olağanüstü

kongresinde Atilla Sarp Gnl.Başk. İrfan Uçar da Sekreter seçilir.

M.Çayan'ın ASD'de yayınlanan yazıları sürecinde birlikte hareket eden Y.Küpeli, ASD'nin ayrışmasında, M.Belli ve D.Perinçek gruplarının tavrını eleştiren bir konumdadır: "M.Belli, ASD'nin 15. ve 20. sayılarında oportünizmi yerden yere vuran ve ucu kendisine de dokunan görüşlerimiz karşısında susmayı tercih etmiştir. Açık ideolojik bir mücadeleye girmekten kaçınıp, susarken de, sağda solda alttan alta 'aman, ılımlı Maoçu bir fraksiyon daha doğruyor, dikkatli olalım!..' diyerek küçükburjuva tavrına yakışır bir biçimde kazan kaynatmaktan da geri kalmamıştır. Geriden kazan kaynatan M.Belli, yüz yüze gelince de, devamlı, eleştirileri 'olumlu' karşılıyormuş, değişiyormuş havası takınmıştır." diyerek M.Belli'den kopuşun ve aralarındaki ilkesiz ve laçka ilişkilerin ne düzeyde olduğunu ifade etmektedir. Y.Küpeli'ler TİP ve TKP'nin ülkedeki kadrolarının birer "günah çocuğu" durumundan duyulan rahatsızlıklardan sonra, M.Çayan'ın "teorik" çalışmasıyla bu çemberden kurtulmanın yolunu aramaya başlayacaktı. Bir arayış ve yöneliş içindeki genç kadrolar doğallıkla büyük yanlışlar yaparak kendi göbeğini kesecek bir konuma doğru yol alıyordu.

Y.Küpeli, Filistin dönüşünde, henüz aranıyor ve çeşitli evlerde kalıyorken M.Çayan ile tanışmıştır. Daha önceleri öğrenci gençlikle temas kuran Hava Yzb.Orhan Savaşçı ve öteki subay arkadaşlarıyla da buluşur, tanışır ve konuşurlar.

Hava Yzb.Orhan Savaşçı ve arkadaşlarıyla ilişkisi olan bir çok cunta grubu olduğu açıktır. Söz yerindeyse, cuntalar içiçedir. Ordu içinde Org. Faruk Gürler ve Muhsin Batur'un cuntası bir hazırlık içindedir. Cemal Madanoğlu, Doğan Avcıoğlu ve Cumhuriyet gazetesinden bazı yazarlar da bu "sol" kemalist denilen cuntalarla içli dışlıdır. Y.Küpeli, ilkin bu tablo karşısında tereddüte kapılır.

Y.Küpeli, Filistin dönüşünde, edinilen istihbarata göre "gizli TKP kurmak" iddiası ile tutuklanır (9 Kasım 1969); on ay sonra serbest bırakılır. Bu tutuklamada sonradan THKP-C'de rol üstlenen kimseler de bulunmaktadır.

THKP-C'nin varlığını kanıtlamak(!) açısından 28 Nisan 1970'de AID deposunda çok amatör bir yangın çıkarılır. Ülkede varolduğu

söylenen "burjuva demokrasisi", işçi sınıfına ne sendikal ne siyasal anlamda bir "açık kapı" bırakmıştı. Sınıflar mücadelesi tarih ve geleneklerimiz incelendiğinde burjuvazinin başvurduğu zor'un geriletilmesi için sürekli mücadele eden, işçi, emekçi, öğrenci, aydın, asker vb. kesimlerden hiç bir ilerici akıma yaşama hakkı tanınmamıştı. "Devrim" adına yola çıktığını sanan ve bu yolda örgüt kuranlardan bir bölümüne ancak bu türden "eylem"lere girişmek kalıyordu!

Devrimci gençliğin arasında işçi-kitle çalışması yürütenlerden bir bölümü YİS'te etkiliydi. YİS Başkanı Necmettin Giritlioğlu'nun, İzmir Aliağa Rafineri inşaatında gerçekleştirilen grev sırasında katledilmesi (22 Ağustos 1970) ve cenazesinin Ankara'da kaldırılması (24.8.1970) sıralarında da Y.Küpeli adı duyulmaktaydı (Ayrıntılı bilgi için bakınız: *Portreler III*, Bingöl Erdumlu s.221-238).

YİS ile yakın ilişkisi olan devrimci gençlerin sendikacılar arası çelişkileri "kullanmak" istediği, fakat sendikacıların onlara ilkesiz ve faydacı (çıkarcı) biçimde yaklaştığı biliniyordu.

TİP'in 4.Olağan Kongresi (29.10.1970) yaklaştığında, Proleter Devrimci Hareketi örgütleme ve *"Partileşme Sorunu"*na çözüm yolları üretme amacıyla çeşitli ve çok yönlü çabaların olduğu bir ortamda ASD'de bir çağrı yayınlamıştı. Daha önce Dr.H.Kıvılcımlı'nın yazıya dökülmüş "Derleniş" çağırısı vardı. ASD'nin "Kurtuluş Grubu" olarak henüz kesin olarak ayrışmadığı, Y.Küpeli'nin M.Belli'yi şiddetle eleştirdiği, fakat Mahir'in, "biraz sabırlı olalım, M.Belli'yi idare edelim" dediği bir süreçte TİP'in Olağan Kongresine denk gelen aynı günlerde PDK'ın toplanması için çalışmalar da yapılıyordu (PDK'ın ayrıntılı incelemesi için bakınız: S.Ö., *Partileşme Sorunu III*, 1988, Sorun Yayınları). Devrimci TİP Komitesi, PDK'ın örgütlenmesini üstlenmişti.

TİP Ankara İl Kongresi, Çankaya İlçe Kongresi'ni fiili saldırılarla basmaya kalkanların başında Y.Küpeli'de bulunuyordu. Bu fiili baskınlar TİP Genel Merkezine de yapılacak, parti ileri gelenleri tartaklanacak ve TİP'in elinde bulunan kimi demirbaşlardan daktilo ve teksir makinaları "kamulaştırılacaktı!" Bu baskınlar SGÖ'ye kadar uzanır. TİP'e yapılan saldırılarda Y.Küpeli ve Mahir'de aktif rol almıştır. Bu

"eylemi" planlayan MDD hareketinin M.Belli, Şevki Akşit'ten sonraki önderlerinden Vahap Erdoğdu, sonradan yapılan eleştirileri karşılarken, en fazla Mahir, Yusuf ve Ertuğrul'u kasdederek: "Onlara, gidin şöyle bir görünün, gözdağı verin demiştik. TİP merkez kliği yaptığı yanlışlarla zaten bunu haketmişti. Oysa baylarımız TİP'i yağmalamış, eşyaları üzerinde yamyam dansı yapmıştır. Biz böyle yapmalarını söylemedik." demiştir.

TİP'e karşı MDD yanlısı hareketin değerlendirmesi nesnel ölçüler içinde yapılmadığından TİP merkez kliği ve MDD'ciler bu fiili saldırıları, çok farklı ve kendilerinin "haklı" olduğunu savunagelmiştir. TİP işçi sınıfı hareketi ile sosyalist hareketin bütünleşmesiyle kurulmuş bir İSP değildi. Arkasında bir KP'nin destek ve güvencesine sahip değildi. TİP, Türk Solu'nun uzun illegalite koşullarından sonra, legalitede sınırlı bir imkânın yakalanmasıyla kurulmuştu; oluşturulmamıştı. Partinin merkez oportünist kliği bu imkânı yeterince bilimsel ölçülerde değerlendirememiş, sınıflar mücadelesi tarih ve geleneklerimiz arasında kıdemi ve emeği geçen bütün komünistleri dışlamak istemişti. "Sosyalizm bizimle başladı" , "1969'da başa güreşeceğiz", "Demokratik yoldan iktidarı alacağız," "Gençlik hareketi, goşist, anarşist ve teröristtir," "MDD emperyalizmin beşinci koludur," "Eski komünistler partinin kapatılmasını istiyor" vs. diyerek, bilim ve akıldışı yöntemlerle TİP'i açık faaliyet gösteren ilerici bir parti konumundan uzaklaştırıp, ona olduğundan büyük bir işlevi yerine getirecekmiş gibi bir vehime kapılan yöneticileri, giderek sendikalizme ve parlamentarizme kayacaktı. TİP yönetimi MDD yanlısı ya da partiyi Devrimci ve Marksist Sol bir çizgiye çekmek, TİP'i gerçekten TİP yapmak isteyenleri "Haysiyet Divanı" vb. entrikacı yöntemlerle suçlayarak parti dışına itecekti. TİP dışındaki devrimci akımlar ise giderek güç kazanmış ve birer çekim merkezine dönüşmüştü. "Partisiz Sol," MDD Hareketi, Dev-Genç "Genel Grev-Genel Direniş"i örgütlemek isteyen gruplar (İPSD-Dr.H.Kıvılcımlı ve Orhan Müstecaplı'nın çabaları), çeşitli İşçi Birlikleri (ki, sayıları 600'ü bulan, yerel devrimci inisiyatifler, Sovyetler ya da Şuralar veya Meclisler), kısaca Devrimci ve Marksist Sol Kadro ve gruplar PARTİ'sini aramaktaydı. *"Partileşme Sorunu"* ise, sorumlu kadroların irade ve iznine başvurmadan, keyfi, laçka-li-

beral ilişkilerle çözümlenecek bir sorun değildi. O günkü koşullarda İSP'nin oluşturulmasının bazı şartları oluşmuştu. Aynı zamanda PARTİ'nin işbaşı yapması için "Devrimci Durum" da elverişli bir sürece doğru evriliyordu. Türk Solu'nun PARTİ ve *"Partileşme Sorunu"* konusunda hiç bir zaman ve hiç bir zeminde, *Hareket*'i kucaklamaya aday bir örgütlülüğüne rastlanmıyordu. İşçi sınıfı, sosyalizm ve iktidar söylemleri daima havada kaldığına göre, bu durumun sebeplerini araştırmak gerekecektir. Bu süreçten edindiğimiz deney ve çıkardığımız dersler ışığında (tabii o da neden sonra), "Bizim hiç bir zaman Marksist-Leninist bir PARTİ'miz olmadı" diyecek ve bu türden bir aracın işbaşı yapabilmesi için ne gibi araçlara ihtiyaç olduğunu düşünmeye koyulacaktık (elbette sınırlı bilgilerimizle).

Küçükburjuvazinin sağ ve "sol" sekter, inkârcı ve fanatik akımlarının kol gezdiği bir ortamda, gerek TİP yönetiminin, gerekse parti dışındaki örgütlerin birbirine fiili saldırılara girmesi kriminal polis kafasıyla açıklanamazdı. Konu çok yönlü ve bilimsel çözümlemelerle açıklamaya muhtaçtı.

TDGF'nin 17.10.1970 tarihinde yapılan Kurultayında, Mahir, Yusuf, Münirlerin adayı olarak Ertuğrul Kürkçü uygun görülmüştü; "Kurtuluş Grubu"nun TDGF'i ele geçirme planlarının uzantısında Ertuğrul Kürkçü'nün başkan seçilmesi (E.Kürkçü, Dev-Genç Başkanı olmaya aday onlarca militan lider adayı arasında akla dahi gelmeyecek bir isimdi), bazı tartışmalara, spekülasyonlara sebep olmuş ve İst.Dev-Genç YK ile Ankara Dev-Genç YK'larının uzlaşma tartışmalarını da beraberinde getirmişti. Mahir, Yusuf, Münirlerin daha sonra kuracaklarını tasarladıkları örgütün, Dev-Genç içinde kök salması (taban oluşturması) açısından, kendileriyle "uyum" içinde (aslında dublör olabilecek bir isim) çalışabilecek ve de sorun çıkarmayacak kişiler arasından Ertuğrul Kürkçü seçilmişti. Zaten E.Kürkçü'nün arkasında böylesine bir "destek" olmadan TDGF başkanlığını yürütmesi hiçte kolay değildi; deney, yetenek ve birikimi yoktu. Y.Küpeli, bu gerçekliği sık sık tekrarlayanlardan biriydi; fakat bu "yıldızı" keşfettiğinden ötürü herhangi bir özeleştirisine de rastlanmayacaktı.

TDGF'nin anılan Kurultayında Dev-Genç'in artık bir siyasi par-

ti gibi algılanması ve böyle bir işleve soyundurulmasının yanlışlığı bu, zaten Mahir'in yaptığı konuşmada açıklanıyordu; ayrıca, PARTİ'nin örgütlenmesi sorununun içinde öğrenci gençlik örgütünün sorunlarının çözümlenmesi gerektiği ifade ediliyordu. Bu "ifade"nin fiiliyatta ne derece gerçekleştiği THKP-C'nin örgütlenmesi, eylemleri sürecinde daha net ölçülerde anlaşılacaktı. Bir kere THKP-C bir KP değildi, asla da olmamıştı. KP'lerin nasıl oluşturulduğu, ilke, kural ve yöntemlerinin nasıl olacağı bilindiği halde, bunlar gözetilmemişti. THKP-C'de hiç bir parti normu ve işleyiş mekanizması yoktu. Aynı zamanda TDGF'nin militan kesiminden bazı kadroları alabilmiş, gençliğin asıl vurucu gücünü ise, daha çok THKO etkilemişti. Dolayısıyla Mahir'in TDGF Kurultayında yaptığı konuşma yalnızca "hoş" bir anı olarak kalacaktı; Modern Proletaryanın Devrimci PARTİ'sinin inşası gibi hayatî bir sorun gündemden kaçırılacaktı; bu sorun, ayrıca gençlerin üstesinden geleceği bir sorun değildi.

TDGF Kurultayına başkanlık eden Y.Küpeli, Mahir'in konuşması esnasında, "SB'de faşizm yok mu?" diye sataşan birine: "SB'nde faşizm vardır diyen kaz kafalı arkadaş iyi dinle!.." diyerek "diskur" çekecektir.

E.Kürkçü'nün TDGF başkanlığı konusunda, "bu hippi de nereden çıktı?!" diye sataşanlar da çıkacaktı.

Y.Küpeli'nin "tarz-ı siyaseti" ve küfürbazlığı kimi toplantılarda "işe" de yarıyordu. İst.TDGF ilgililerinin katıldığı bir toplantıda (3.2.1971) Mahirlerin konuşmasını isteyen Maocuların önerisine karşı: "Hangi o... çocuğu beni konuşturmayacaksa çıksın, gelsin, bakalım?!.." diyecektir. Y.Küpeli, yaptığı küfürlerden rahatsız olanlardan sonradan "özür" dilemeyi de ihmal etmeyecekti. TDGF Kurultayındaki tavırlarını eleştiren ve Mahirlerin Kurultayı kazanmak için uyguladığı yöntemleri "siyasi ayrılık yaratma" olarak değerlendiren Osman Bahadır'a da: "Kim bu adam? Provokatör bu. Atın bunu dışarı" diyebilecekti.

Y.Küpeli'nin densizlik derecesine varan bu tavırları yanında, asla bir komüniste yakışmayan yanlarına da tanıklık edecektik. Kendisi çeşitli zaman ve mekânlarda "ihanete uğradığını", birileri tarafın-

dan "yanıltıldığını," çeşitli "entrika" ve "komplolarla" karşılaştığını ve bu "söylem"ini ömür boyu tekrar ettiğine onlarca tanık gösterebiliriz. Birini aktarmak istiyorum: 29-31 Ekim 1971 tarihinde yapılan PDK'dayız. PDK'ın M.Belli ve Dr.H.Kıvılcımlı toplantısına dönüşmemesi için, bir de "Kurtuluş Grubu" Proleter Devrimcilerden hayat buluyor(!) çağrışımlarını somutlamak açısından PDK başkanlığına getirildiğim süreçte, konuşma hazırlığım arasında, sözünü sık sık ve bıkmadan-usanmadan tekrarladığımız ve o dönem ülkede sayısı 600'ü aşan yerel-bölgesel devrimci inisiyatiflerin bir ürünü olan İşçi Birliği, İşçi Köylü Birliği, vb. örgütlülüklerden, yani Sovyet'lerin oluşmasından PDK'da asla söz etmemem gerektiğini, bunun doğru olmayacağını benden ısrarla "rica" ettiğini hatırlıyorum. PARTİ'nin oluşturulması yerine yukardan kurulan THKO, THKP-C vb. örgüt ataklarının küçükburjuvazi katında gıdıklayıcı primler yaptığı bir ortamda, elbette Y.Küpeli gibileri, hayatın ve mücadelenin getirdiği Sovyet türü organizasyonlardan ürkecekti; bunun sözünün dahi edilmesiyle kurguladıkları örgütsel senaryoların bozulacağını zannediyordu. O günkü bilgi ve bilincimizle düşünü kurduğumuz PARTİ'nin ancak bu zeminde yükselebileceğini, devrimci iş yapan militan kadroların öncülüğündeki sovyetlere dayanarak örgütlenebileceğimiz, böyle bir zeminin zaten hazır olduğunu, kitleleri örgütlenme ve yönetme becerisi gösteren bu örgütlenmeler üzerinde ayrıntılı tartışmamız gerektiğini öne sürüyor ve M-L PARTİ'den neyi anlamak gerektiğini öne çıkarıyorduk. Onlar ise, M.Belli'den farksız yöntemlerle, "biz örgütü kurarız, istim arkadan gelir" kafasındaydı. Birlikte hazırlanacak ve kolektif olması gereken çalışmaların, hazırlıkların önünü kapatıyordu...

PDK'da yeteri hazırlıktan yoksun biçimde konuşan "Kurtuluş Grubu"ndan Yusuf, Münir, Ertuğrul, Ziya, Kâzım daha çok M.Belli'nin düşünce-davranış çizgisinden kopmanın gerekçelerini sıralamış, düşündükleri örgütün ilkelerini sıralamıştılar. Bizim ağırlığımız da "Kurtuluş Grubu"ndan yanaydı; M.Belli'den ayrışmanın, hayatı kucaklayabilecek PARTİ'nin oluşturulmasından yanaydık.

PDK'da iki ayrı parti anlayışı ortaya çıkmıştı. 1) M.Belli ve arkadaşlarının parti anlayışı, 2) "Kurtuluş Grubu" ile çeşitli yerel-bölgesel İşçi Birliği vb. örgütlerin kolektif parti anlayışıydı. Bu farklı

anlayışlar, Devrimci Oturumlarda PARTİ ve *"Partileşme Sorunu"*nu tartışamadı. Zaten yaklaşan 12 Mart 1971 faşist askerî darbesi de bütün grupları adeta fenersiz (PARTİSİZ) yakalamıştı!..

Y.Küpeli, Dr.H.Kıvılcımlı'nın SBF'de gerçekleştirilecek açık oturumuna "Halk savaşı" başladı, ne toplantısı?!" biçiminde karşı çıkışına Dr.H.Kıvılcımlı çok ağır bir cevap verecektir: "Yeter be!..(...) nereden çıktığı bilinir-bilinmez sürü sürü keskin 'lider' ve avantürye 'ideolojik' zibidileri ortalığı kavram mahşerine çeviriyor (...) Halkın, gençliğin bilinçsizliği ve bilgisizliğini-örgütsüzlüğünü - davranışsızlığını son kertesine kadar sömürüyorlar(...) Hepsi birden denizin dibini boylamak üzere çuvala doldurulmuş kedilerle köpekler gibi hâlâ birbirleriyle dalaşıyorlar." Doktor, öğrenci gençlere ilginç lakaplar takmayı da yazılarında ihmal etmiyordu: "Mav mavlar," "Cav cavlar," "Aktolgar-Caygar" "Çete-Yuvar-Tarikat Şeyhleri" vbg.

Doktorun üslûbundaki bu sertlik ve yapılan "uyarı" ve eleştiriler Y.Küpeli ve arkadaşlarında olumlu yönde bir iz bırakmayacaktı. M.Belli ve TİP durağından sonra ağzı yanan gençler, Dr.H.Kıvılcımlı durağına uğramayı doğallıkla akıl edemeyecek ve kendi yollarında gideceklerdi. Ne onlar işçi sınıfıyla buluşacak, ne de sınıf bilinçli kadrolar gençliğin dinamizmini sınıfın koruyuculuğunda eritecekti.

Derken THKP-C kurulur. Bilinen "eylem"leri gerçekleştirir. Yusuf banka soygunlarına karşı çıkar: "Deniz ve arkadaşları banka soygunu yapıp popülariteleri (ne demekse) artınca, Mahir, Münir ve beni, soygun yapmaya zorladı!.." der. İsrail Konsolosu Efrahim Elrom'un kaçırılışı nedeniyle hazırlanan THKP-C bildirilerini Ankara'da dağıtmazlar. Elrom'un öldürülmesi eylemini onaylamaz ve karşı çıkar. Elrom'un öldürülüşünü üstlenmeyen Mahir'e kızar, suçu Yzb.İlyas Aydın'ın üzerine yıkan ifadesine karşı tepkisini dile getiren "Elrom'u ben öldürdüm!" diyerek bir mektup yazmaya girişir. Adam kaçırma ve fidye isteme eylemleri de Y.Küpeli'nin şiddetle karşı çıktığı eylem biçimleridir. Devlet terörü, THKP-C'nin içinde zaten varolan ayrılıkları daha da su yüzüne çıkarır. Y.Küpeli, cezaevindeki arkadaşlarıyla ilişki kurar, hakkındaki iddianameleri, hazırlıklı olmak için okumak için edinir. Bu belgeleri okuyunca da iyi-

ce kudurur. Mahirlerin yakalanmasıyla İstanbul'a gelen Y.Küpeli, saklanacak yeni evler bulunması, yeni soygun planlarının yapılması ve THKP-C'yi koruyacak işçi-emekçi desteği bulunması vb. konularda kafa yormaya başlar. Bu arada örgütü değerlendirecek bir yazının hazırlık çalışmalarına başlar; aklından "yeni strateji"ler geçirir.

Mahirlerin firarından sonra ilk defa yüz yüze geldiklerinde ise aralarında şu konuşma geçer (Mahir, Yusuf ve Münir'in elini sıkmaz, soğuk davranır.) Y.Küpeli ise:

"— Ne bu havalar, niye böyle yapıyorsun? Çok iyi birşeyler mi yaptın? O zaman benim sorularıma cevap ver. Niye İlyas Aydın'ın ismini verdin? Ajan mı demek istedin?

— Hayır, ajan demek istemedim. Sadece yurtdışına çıkmış olacağını sanıyordum.

— Peki yakalansaydı ne yapacaktın?

— İfade değiştirecektik.

— İstanbul'a gelmediği ve hiç bir şeye karışmadığı halde neden hiç alakası olmayan ve oluşmamış genel yönetim kurulunda Hüdai Arıkan ve diğer üç kişinin ismini saydın?

Mahir sinirlenerek,

— Fena mı yaptık? Örgüt varmış gibi gösterdik. Örgütümüzün reklamını yaptık...

— Hani çocuk kaçırmak adi, kriminal olaylardı?

Bu arada THKO eleştirileri ve dünyadaki örnekler sıralanır. Mahir:

— Bak dünyanın her yerinde gerillalar böyle böyle yapıyor. En doğrusunu yaptık.

— Niye bizim aleyhimize ifadeler verdin? Elrom'un öldürülmesine biz mi emir verdik? Biz emir vermedik. Aksine biz durdurmaya kalkıştık.

— Biz hapishanede iken dışarda kalan sizler ortaya bir eylem koymadınız, hep birlikte bu işe başladık, biz vazifemizi yaptık, siz

çizmiş olduğumuz yolu terkettiniz, şehir gerillasına devam etmeyip kendinizi sakladınız.

— Biz de boş durmadık, bir yığın iş yaptık, bunları teker teker konuşuruz.

— Bizim sizinle konuşacak bir şeyimiz yok!" diyerek "diyaloğu" noktalamak ister. Münir ise:

— "Mademki genel yönetim kurulu ilan ettin. Gelsin genel yönetim kurulu toplansın. Bundan sonra ne yapacağımıza karar verilsin.

— Hayır. Ben genel yönetim kurulunu tanımıyorum. Her şeyi ben yaptım. Yazıysa ben yazdım, soygunsa ben yaptım!.."

Bu "diyalog"tan sonra karşılıklı itham ve suçlamaları içeren mektuplar kaleme alınır. Sonuçta Mahir, Yusuf ile Münir'in örgütten "ihraç" edildiğini belirten yazıyı ilgililere gönderir... Anılan yazıdaki imzalar, Mahir, Ulaş ve Ziya'ya aittir. Ertuğrul Kürkçü ve Orhan Savaşçı'nın adlarının ise, onların onayı alınmadan yazıldığı anlaşılmış ve bu konu taraflar arasında sonradan bir çok tartışmanın kapısını aralamıştır.

THKP-C'nin bu türden bir ayrışması karşısında taraflar, işin başında, PARTİ ve *"Partileşme Sorunu"* diye ilişkide oldukları kimselere başvururlar. Sina Çıladır, Namık Ahçı ve bu satırları kaleme alanın "ağırlığı" ne örgüt ataklarının önünü kesmeye ne de ayrışmalar nedeniyle ortaya çıkan duruma müdahale etmeye uygundu.

Bizimle konuşma talep eden tarafları dinlemek üzere çağrılı olduğum bir eve ciddî hiç bir güvenlik, disiplin ve ilkesellik gözetilmeden geldiğimi, son derece laçka ve liberal ilişkilerle illegalitecilik ve örgütçülük oynandığını üzülerek görmüştüm. Bu perişanlık içinde ne doğruları farketmenin ne de uyarı ve eleştirilerle bir "rota düzeltme"nin ortam ve koşulları vardı. Ayrıca, sınıf bilinçli kadrolara karşı son derece faydacı ve ilkesiz yaklaşılmıştı. PARTİ ve *"Partileşme Sorunu"* gibi hayatî ve can alıcı problemlerimiz gündeme geldiğinde, bizler, ilişki kurmak ve birlikte yürüyebilmek gibi, devrimci ütopyamız olan PARTİ'nin inşaası için yalnızca basit ve pratik iki şartın varlığını gözetmiştik: 1) İçtenlik, 2) Dürüstlük. Teorik-ide-

olojik-örgütsel sorunların, kısa tutulmuş bir program ve temel doğrular üzerinde anlaşmış ve bu yolda tartışarak uzlaşmaya aday kadroların birlikte hazırladığı projeler yörüngesinde kolektif iş yapılmasından yanaydık. İdeolojik-teorik sorunları kuşkusuz önemsiyorduk; fakat doğrusu bu konuda o kadar kafa karıştırıcı "teori" ihtal edilmişti ki, coğrafyamızda Marksizmi yorumlayabilmek ve teorik yeniden üretimi gerçekleştirebilmek hususunda, yalnızca çabalar-yönelişler vardı. Öyle derinliğine, senteze kavuşmaya aday teorik çalışmalar yoktu." Göç yolda düzülür" diyerek, aşırı teorisizme ve entelektüalizme kayan yönelişlerden ısrarla uzak duruyorduk.

Genç devrimci kuşağın özel iyi niyetinden, içtenlik ve dürüstlüğünden asla bir kuşkumuz yoktu. Nasıl olurdu ki? Fakat bunlar yeterli değildi. Sınıf bilinçli kadrolar, Tarihi TKP ve 1.TİP sürecinden olduğu gibi MDD efsunları ve "Partisiz Sol" duruşlardan çok büyük bir kazık yemiştik. Sağ teslimiyetçi oportünizmden kaçarken "sol" teslimiyetçi oportünist akımların kuşatmasını kırıp etkili olabilmek gerçekten zordu. Devrimci, radikal, ortodoks sol düşünce-davranış çizgisine şu ya da bu ölçüde yakın duran herkesle birliktelikler aramaktaydık. Bu konudaki farklılıkları ne idealize ne de dramatize ediyorduk. İşçi-emekçi kitle çalışmalarından gelen herkes gibi bizler de pratik örgütçü bir kimlik taşıyorduk. PARTİ ve *"Partileşme Sorunu"* tartışmalarını da bu kimliğimizle etkilemek isterken biz de hata yapmıştık.

THKP-C'nin ayrışmasında ne yapabilirdik?

Y.Küpeli, Münir ile birlikte verdiği ifadelerinde, bizlerle yapılan temas ve görüşmeleri şu şekilde ifade etmişlerdi: "S.Ö. geldi, oturup konuştuk, yemek yedik. Yapılan değerlendirmeleri ve eleştirileri dinledi ve giderken de 'Bu ne biçim örgüt evi, bu ne biçim gizlilik anlayışı? Kapıda zile basan içeri giriyor? Bu türden bir trafik neyin nesi? Burası gizli örgüt evi mi, yoksa randevu evi mi?' dedi ve ayrıldı."

Bu ve benzeri ifadeler bizim THKP-C sanığı olmamamıza yetmişti. Zaten KDİKB kurmak sebebiyle, THKP-C sanıklarından çok önce tutuklanıp yargılanmıştık. Daha sonra TCK'nın 141/1.Mad.gereğince hüküm giyecektik. Sıkıyönetim savcıları THKP-C öncesi

PARTİ arayışlarını, *"Partileşme Sorunu"* için yanyana gelişleri, oluşturulan komiteleri ve bu yoldaki ilişkileri derinliğine araştırmamıştı. Zaten "maksat" hasıl olmuş, sistemin önündeki işçi, gençlik, aydın ve askerlerden oluşan en büyük barikatlar kırılmış, "suçlu"lar emniyete alınmıştı(!).

Y.Küpeli ile aynı cezaevinde fakat ayrı ayrı yerlerde kalmıştık; bu yüzden kendisiyle, bu süreçte, bir diyaloğumuz olmamıştı. Öteki dava sanıklarıyla olduğu gibi, ondan da selam almaktaydım, Yılmaz Güney aracılığıyla.

THKP-C ayrışmasına şu ya da bu ölçüde taraf olan kimseler, bu konuyu kendi ideolojik ve sınıfsal ahlâkının gereğine göre incelemiş ve "taraf" olmuştu. Son derece inkârcı, fanatik ve sekter unsurlar cezaevini yaşanılmaz bir duruma getirmek niyetindeydi. Hele Kızıldere katliamı sonunda, küçükburjuvazinin dışardaki "umut" ve hayalleri tuzla buz olunca, Devrimci ve Marksist Sol açısından doğru dürüst bilgi, bilinç, moral ve ahlak anlayışından nasibini almayan kimilerinin cezaevinde kışkırtma ve provokasyon çıkarmaktan öte yapacak işleri kalmamıştı. "THKP-C Biziz! Bizden sorulur!" yaftalarının ardına saklanmaya çalışan ve kimliği tartışmalı bir çok "garip" insanın, faşizmin zindanlarında "faşist baskı" yöntemleri uygulama heveslerinin önü kesilmiş, provokasyonlar engellenmişti (Ayrıntılı bilgiler için bakınız: *Portreler I., II.* Cilt, Necmi Demir, Kamil Dede, Necati Sağır vb. portreler).

Y.Küpeli ve öteki dava arkadaşlarının mahkemelerdeki tavrını yakından izledik. Avukat katkısı yaptık. THKP-C Davasının bütün avukatlarını bizler sağladık.

Dava sanıklarının hüküm kesinleştikten sonra gittikleri cezaevlerinde de kendileriyle, asla bir ayırım gözetmeden, ilgi ve dayanışmamızı eksik etmedik.

Y.Küpeli'nin yakalandığı hastalığı nedeniyle tedavisiyle ilgili olarak da gerekenler yapılmıştı.

1973 sonrası yurtdışında, Almanya-Laipzig'deki Tarihi TKP'nin "Harici Büro"su, Türkiye'deki katliam ve kıyımlardan kaçanlarla (evet, doğrusu o sıralar kaçan kurtuluyor mantığı hakimdi) buluşarak sahte ve naylon bir TKP kuracaktı (1973). En başta Y.Küpeli ve

Nahit Tören olmak üzere bir çok kişi, başını Laz İsmail (namı diğer: İsmail Bilen, Marat vs. vs.)'in çektiği bu "TKP" idealizasyon ve mistifikasyonu, "bizim cenahımız" dışında bir çok çevreyi bir radyasyon bulutu misali etkilemiş, devrimci ortamımızı kasıp kavurmuştu. Sağ teslimiyetçi oportünist akımların işbaşı yapmasının bütün koşulları yenilgi döneminde öne çıkıyordu... THKO, THKP-C, TİİKP, TKP-ML vb. isimlerle öne çıkan-çıkarılan grupların düşünce-davranış çizgileri sosyal pratikte sınanıp-denendikten ve de bu örgütlerin İşçi Sınıfı, Sosyalizm, Devrim-İktidar vb. sıfatlarla uzak yakın bir ilişkisi bulumadığı iyice anlaşıldıktan sonra, "Kutup Yıldızı"ım yeniden keşfedercesine hemen hemen herkes modaya uymuş ve "TKP"li olmuştu!

THKP-C'deki ayrışmalarda birbirine çok çirkin sıfat ve suçlamalarda bulunanlar ve birbirini hiç sevmeyenler, ne hikmetse şimdi "TKP" de ve çok rahatlıkla yanyana durabiliyordu. Yusuf Küpeli, Ziya Yılmaz, Nahit Tören, Mustafa Baykara, vs. vs. bir çırpıda yunmuş yıkanmış, "hamamda kırk tas su dökünerek" arınmış, tövbe istiğfar etmiş ve de "komünist" olmuştu!

Bu kadar "avantürye"nin "TKP" de cemetmesi ve de "komünist" olması karşısında "aşağılık duygusuna" kapılmamak işten değildi!..

Kimi gençler, TİP, MDD durağından sonra THKO ve THKP-C vb. örgüt kurmaya yönelmiş, burada da yanıldıklarını kavradıktan sonra "TKP" likidasyonunda karar kılmıştı! Doğrusu bu "siyasî" seçim büyük bir aşamaydı!

Cezaevine ziyaretlerine gittiğimde bana dahi "TKP" adına ders vermeye kalkmıştı Y.Küpeli ve Nahit Tören!.. Koğuşlarında, birlikte özel bir köşe ayırmışlardı kendilerine. Burasını "zevklerince" dayayıp döşemişler, duvarlarına da başta Brejnev, Laz İsmail, Nâzım, Kemal Türkler, DİSK ve İGD'nin çeşitli fotoğraflarını asmıştılar. Cezaevindeki hükümlüleri "TKP" ye transfer heyetinde Aydın Engin başta olmak üzere bir çok "garip" insan "rol" üstlenmişti. Uğur Mumcu'da Y.Küpeli'nin ziyaretçilerinin başındaydı. Nasıl olsa, CHP ile "TKP" "Barış, Demokrasi, Toplumsal İlerleme" yolunda "Ulusal Demokratik Cephe" kurmuştu. (Uğur Mumcu hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: *Partileşme Sorunu II.* C. s.71-109, 1987,

Sorun Yayınları) Bay Uğur Mumcu'nun Y.Küpeli ile ilgilenmesi, bu "ittifak"ın cezaevi cephesindeki bir yansımasıydı. Bay Mumcu, kitaplarında, gençleri "anarşi" ve "terör"den, *Çıkmaz Sokak*'tan kurtarma operasyonlarında görev üstlenmişti. Y.Küpeli, Uğur'u cezaevine kendisinin çağırdığını söylüyordu; THKP-C'nin hesabını vermeden, şimdi de dava sanıklarıyla Uğur'un "röportaj" yapmasının distribitörlüğü görevini üstlenmişti. Daha doğrusu, sistemin, sınıflar mücadelesi tarih ve geleneklerimizi sulandırmak, sahte komünistlere parti, gangsterlere sendika, gençlik örgütleri yerine bölücü parçalayıcı fanatik, inkârcı ve sekterlerin, fukara Dr.Hikmet'in deyişiyle "avantürye"nin işbaşı yapmasını istiyor ve kurguluyordu. Uğur, bu mantığın doğal uzantısında "uğursuz" bir göreve soyundurulmuştu. O dönemde birilerinin, Sosyalist ülkelere "turizm seyahati" misali habire adam gönderdiğini, gidenlerin hidayete erip hemencecik "komünist" olduğunu, sahte ve naylon "TKP" üyeliği edindiğini ya da CHP-"TKP" ittifakıyla UDC kurdurduğunu görüyorduk.

SB'ne sığınıp, onun dış politikasını tartışmasız onaylayarak, "parti" olduğunu böylece kanıtlamaya çalışmak, herhalde, yalnızca Türk Solu'na nasip olmuştu. "Harici Büro" kendi kendine "TKP" adını almış ve resmen kurulmuştu. Ülkedeki Komünist Kadro'ların onayını almak ihtiyacını duymamıştı. Bir yandan SB'nin desteğinde uğursuz kimi roller üstlenecek, öte yandan, 12 Mart sonrası büyük bir ihtiyaç olduğu hemen hemen her kesim tarafından kabul edilen ciddi, güvenilir ve donanımlı bir PARTİ'nin oluşturulması görevi kundaklanacaktı.

Kendilerini Marksist-Leninist-Bolşevik ilan eden ve iyi kötü bu konuları bilenler dahi, kendiliğinden kurulan "TKP" ile Tarihi TKP'yi bilerek-bilmeyerek (hiç farketmez) TKP olarak tanıtmak yolunda "görev" üstlenmişti. Kendiliğinden kurulan bir hizipçi örgütü TKP olarak tanıtıp vurgulamak çok sinsi bir projedir. Bu, bir burjuva oyundur; bir hiledir. Entrikacılıktır. Hiç bir ülkenin sınıflar mücadele tarih ve gelenekleri arasında asla eşi menendi görülmemiş bir olgudur. Ne yazık böyle bir "TKP" idealizasyonunda rol üstlenen ve üye olanlar da (sonradan ve neden sonra dönmüş olsalar dahi) Komünist Partilerinin nasıl oluşturulduğunu bilmelerine rağmen, "bunlar asla TKP değildir" yolunda eleştiri yapanlara öfkelerini kusarcasına, "evet TKP budur" diyebilmektedirler.

Kimi sollar, burjuvazinin ve emperyalizmin bu oyununu bozmak dururken, böylelerini halâ TKP olarak görüp lanse etmektedir. Ülkemiz sınıflar mücadelesi tarih ve devrimci geleneklerimizi çarpıtıp sulandırmak "görevini" layıkıyla sürdürenler, sosyal pratikte açığa vurulmalarına rağmen, halen daha işbaşındadır.

Bilimsel bilgi, tarih ve sınıf bilincinden uzak bu türden "benzeştirme"nin ("TKP" ile TKP) iyi niyetle de bir ilgisi yoktur.

Yusuf Küpeli'ye de "TKP" ile TKP'nin ne demek olduğunu bir türlü anlatamamıştık. O günkü rüzgar "TKP" adını kullanan naylon komünistlerden yana esiyordu. "TKP" bu rüzgarı ardına almıştı. Bir yerlere akıyordu. "TKP" mevcut potansiyelin üzerine hiç haketmeden tepeden gelip oturmuştu. Gün onların günüydü!.. Bizimkiler ise bir avuçtu. Bu idealizasyonu, sınıfsal ve tarihsel çarpıtmayı kıracak araçlara henüz sahip değildi. Modern Proletarya bir kez daha küçükburjuvazinin sinsi kuşatmasında, kendi saf PARTİ'sini oluşturamayacaktı. Doğadaki kadar sabırlı olacaktık. Devrimci işler yapacak, güç toplayacak ve bir gün mutlaka ve mutlaka küçükburjuva unsurların TKP adına açtığı bütün dükkanların kepenklerini bir bir indirecektik. Dilerdik, işçi sınıfı bu konuda başı çeksin. Proletarya adına ortaya çıkan-çıkarılan bütün baş belalarına haddini bildirsin!..

Evet, Modern Proletarya donanımlı gücüyle bir gün gelecek ve iradesini yansıtarak, hem burjuvaziye haddini bildirecek, hem de sosyalizm adına maskaralık yapanların tabelalarını indirecekti. Böylece hem kendini kurtaracak, hem de sosyalizm adına ahkâm kesenleri... Proletarya bu arada bizi de bu türden zahmetlerden kurtaracaktı... Doğallıkla biz de bu *Harekât*'ın içinde olacaktık!..

Y.Küpeli, cezaevine kimi senaryolar kurarak çağırdığı U.Mumcu'ya verdiği "bilgi" ya da tiyölerin uzantısında, O da Y.Küpeli'nin "muarız"larını teype konuşturacaktı. Bunu büyük bir marifetmiş gibi bana da söyleyecekti. Y.Küpeli, Ertuğrul'a mı kızmaktadır, yoksa Oktay Etiman'a mı efelenmektedir? Kolayı var, onlara sorulacak soruları bayımız sufle edecektir!

Y.Küpeli, saplantıları gerçekleşmeyince, herkes hakkında çok dengesiz ve ileri geri konuşmaya başlayan biriydi. Onun bu halini cezaevi yaşantısına ve hastalığının etkisine yorumluyorduk, iyim-

serlikle!.. Oysa, onun genel tavrı ve sosyal karakteri böyleydi. Y.Küpeli, kızdığı birine çok rahatlıkla: "Ne ulan öyle kerhane kabadayısı gibi dolaşıyorsun?!" diyebiliyordu.

Doğrusu kimi gençler, bilerek seçimlerini yaptığı örgütlerinde nasıl yanıldıysa, bu seçimin doğal sonucu ve durağı olan cezaevlerinde de düzgün bir yaşama biçimi tutturamıyordu. Cezaevlerinde birer siyasî hükümlü hayatı sürdürebilmenin temel ve vazgeçilmeyen şartları ve kuralları vardı. Mekân olarak sınırlı alanlarda kalmaya zorunlu olanlar, her şeyden önce insan ilişkilerine ve "trafiğe" dikkat edecekti. Kabadayılık, hot-zotçuluk, "eline, diline ve beline sahip olmamak," bu mekânlarda hoş karşılanmazdı.

Y.Küpeli'nin yeni siyasî tercihi, THKP-C'ye yöneltilecek "eleştiri"lerin biçim ve dozunu da ayarlamaktaydı. Oysa, Tarihi TKP'den başlayarak, bu sürecin doğal uzantısında bütün örgütlenmelerin ve bu örgütlerde rol üstlenen herkesin -hepimizin- bir eleştiri süzgecinden geçirilmesi gerekiyordu. Hayat ve mücadele bu alana bir neşter vurulmasını öne çıkarmıştı. Y.Küpeli ise, PARTİ diye, bir yanlıştan ötekine, saatin rakkası gibi bir sağa, bir sola gidip gelmeyi uygun bulmuştu. Tabii bu siyasî seçiminde de çok yanılmış ve aldanmıştı! PARTİ denildiyse, bizler, bundan naylon "TKP"leri anlamıyorduk. THKP-C "eleştiri"lerinin yerini bulması Küpelilileri de çok aşıyordu. Onların yaptığı sözümona "eleştiri"ler, bir yanılgıyı düzeltmek yerine yeni yeni olumsuzlukların oluşmasını sağlamaktaydı. Yusuf ve Münirlerin "eleştiri"lerinin bir maya çalamayışı onların bu konudaki zaaflarını, çapsızlıklarını göstermektedir. THKP-C'den ayrışanların, PARTİ ve *"Partileşme Sorunu"* gibi hayatî konularda bir varlık göstermesi ve yeni bir proje üretmesi halinde bu ayrışmanın bir değeri olabilirdi.

Yoksa PARTİ diye yola çıktıktan, THKP-C'yi kurduktan sonra "TKP"ye "biat" etmek komünistlerin işi değildi.

Y.Küpeli'yi tedavi için götürdükleri Askerî hastanede de ziyaret ediyor ve sağlığı ile yakından ilgileniyorduk. Bir keresinde Bingöl Erdumlu da vardı, bu ziyaretimizde. Bir ara, büyük bir densizlik yaparak: "Abi, senden bir ricam var, sakın benim yerime hareket eder bir duruma düşme!" deyivermişti. Normal bir adam olsa: "Soytarı,

sen kimsin ki, senin adına hareket edelim!" demek gerekirdi. Yine de böyle bir havaya girmesi sebebiyle kendisini "lisanı münasiple" terslemiştim. Bu sefer de: "Kızma abi büyükler affeder" diyerek geri adım atacaktı. Y.Küpeli gerçekten fiziksel olduğu kadar ruhen de rahatsızdı. Bu süreç onun maddi ve manevi bir çok şeyini zedelemişti.

Y.Küpeli Kocaeli Cezaevine nakledildiğinde de ziyaretine gidiyordum. Cezaevindeki lumpenlerle de bir maraza çıkarmıştı; ve "mafya" ilişkili Karadenizli bir kabadayı, Y.Küpeli'yi vuracak diye bize bir haber gelmişti. Hemen avukat Cevat Erçişli'yi bu işi halletmesi için cezaevine göndermiştik. Cevat, Y.Küpeli'ye gereken uyarıyı ve cezaevinde nasıl yatması gerektiğini anlatır, hatırlatır. Ardından da, o kabadayıyı çağırır. Aralarında şöyle bir konuşma geçer:

— "Bak senden bir ricam var,

— Emret abi, rica ne demek, bize emrin olur.

— Estağfurullah bak, Yusuf Küpeli benim sana emanetimdir. Ona gözün gibi bakacaksın. Senden başka türlü bir davranış beklemiyorum. Sana güvenim var. Arkadaşlarla doğru diyalog kuracaksın. Anladın mı?!

— Tamam abi. Emrin başım gözüm üstüne."

Avukat Cevat'ın sorunu çözmesi bu kadar kolay ve basittir. Bu kabadayıya verilen bir sigara ya da armağan, kendisini adam yerine koyuş ve ziyaret ediş, aralarındaki gerginliği kaldırmaya yetecektir.

Y.Küpeli, kurtarmaya kalktığı emekçi halkını da tanıyamadığı için, cezaevinde karşılaştığı lumpenlerle nasıl ilişki kurulabileceğini dahi bilmiyor, beceremiyordu. Ekmeğini kazanmak için üretimde hiç bir rol üstlenmemişti ki, işçi-emekçi insanımızı tanımış olsun.

Y.Küpeli derken tahliye oldu. Doğallıkla bizi ziyarete gelmeyecekti. "TKP" angajmanı bu ziyaretin en büyük engeleydi; duyulursa "itibarı" sarsılırdı!.. Bir kere tesadüfen karşılaştık, hemen yolunu değiştirmişti.

Bir işçi yoldaşımız o zaman şu eleştiriyi yapmıştı:

"Bak, abi, bu insanlara ayırmadan yardımcı oldun. Maddî-mane-

vî dayanışma yaptın. Şu seni görüp de arkasını dönen Y.Küpeli denilen adamın sırtındaki mavi, keten ceket ve pantalon bizim dayanışmamızla alınmıştı. Yalnızca o değil, Nahit Tören, Ziya Yılmaz, Ertuğrul Kürkçü, bunların hiç biri adam çıkmadı. Oysa bunlara ayrım gözetmeden yardımcı olan yalnızca sendin. Onlar ise, cezaevinden çıktığında yanına bile gelmiyorlar. Bu çirkin bir şey. Bırak bu insanları. Bunların hepsinin ruhları çürümüş ya da zedelenmiş. Bu insanlardan ne kendi örgütlerine, ne sosyalizme bir hayır gelir!.."

Bizimle ilişki kuran ya da diyalog arayan herkese karşı biz içten ve dürüst davranacaktık. Yaptıklarımızın amacı, sosyalizme katkı yapmalarına yardımcı olmak içindir. Geldikleri örgütlerini eleştirerek tutulacak yolun ne olduğunu kavrasınlar. Onların yaptığı değil bizim yaptığımız önemlidir. Onlar hakkında söylenenler bizim hakkımızda söyleniyorsa, o takdirde işçi sınıfına gidip hesap vermemiz şart olur. Devrimciyim diyen herkesi sevmek, anlamaya çalışmak ve güvenmek, belirli ölçülerde onlarla dayanışma içinde bulunmak görevlerimiz arasındaydı. Bizim sorumluluğumuz neyi gerektiriyorsa onu yapacağız. O nedenle asla üzülmüyor ve de yere bakmıyorduk.

Y.Küpeli hapisten çıktığında avukatı Cevat Erçişli'yi ziyarete gittiğinde, aralarında şu konuşmanın geçtiğini öğrendim. Cevat:

"— S.Abiyi ziyarete gittin mi?

— Hayır.

— Niçin?

— !..

— S.Ö.'ün senin için yaptığını arkadaşların ve ailen dahil hiç bir kimse yapmadı. O senin Atan sayılır. Senin her şeyinle o ilgilendi. Yurtiçinde ve yurtdışında sağlığın hakkında açılan kampanyaları, afişlemeleri, kimi kuruluşları harekete geçirmeyi hep o yaptırdı. Onu ziyaret etmiyorsan benim yanıma niçin geldin? O zaman beni de ziyarete gelme!.." diyerek Y.Küpeli'ye bir ders verecekti; elbette anlayana...

Y.Küpeli'nın, Uğur Mumcu'nun bir valiyi araya koymasıyla, pasaport alarak yurtdışına çıktığını duyduk. Bu gidişinden sonra hakkında ve siyasî seçimi üzerine, ne iş üzerinde olduğuna ilişkin her-

hangi bir bilgi edinemedik. Kimileri, "siyasî mülteci" olarak ülkelerin birinde olduğunu ve döner kestiğini söylüyordu. Belki de hayatındaki en akıllı işi yapıyordu. Döner keserken, iş ve emek sevgisi kazanabilir, çalışmayı öğrenirdi! Belki de hayatında en saygı değer bir iş yapıyordu.

Y.Küpeli'nin "TKP" ye "biat" törenini, bu efsundan dönen birilerinden duydum. Sofya'da resmî bir tören kıtası oluşturan "TKP"nin önde gelenlerinden Veysi Sarısözen, Nabi Yağcı, Sıtkı Coşkun ve ötekilerinin önünden resmî geçit geçerek muradına eriyordu. Bu "ayıp" Y.Küpeli'ye yeter ve artardı bile...

***

Türk Solu'nda, yalnızca THKP-C örgütlenmesi değil, öteki örgütlerden THKO ve TKP-ML'ler ve bunlardan ayrışarak kurulan ve aynı yönelişli bütün örgütler hakkında bilimsel bir eleştiri ve hesaplaşma gerçekleştirilememiştir. Anılan örgütlerin uzantıları bir biçimde devam etmektedir; bu iddiada olan onlarca grup ve örgüt bulunmaktadır. Bunların düşünce-davranış çizgileriyle, bir zamanların Dev-Genç'inin kısacık zaman aralığına sığdırdığı eylemleri kıyaslandığında, bu süreçte yapılmaya çalışılanların hiç bir örgüt tarafından gerçekleştirilemediği rahatlıkla anlaşılacaktır.

Türk Solu'nda PARTİ, Sosyal Devrim, İktidar, Sosyalist Kuruculuk, Marksizmin Yorumu ve Teorik Yeniden Üretimi gibi can alıcı sorular, Devrimci Oturumlarda, Kadro'larca sorumlulukla tartışılamamıştır. Devrimci Oturum geleneği dahi olmayan bir solun, talandan mal kaçırırcasına (ki, bu Osmanlıdan mirastır) her grubun büyük bir özgürlük içinde kendi çevresini örgüt ilan etmesi, Türk Solu'nun onulmaz bir hastalığından ileri gelmektedir. Her grubun ideolojik-teorik-örgütsel donanım hakkı elbetteki vardır; bu türden duruşlar birer gerçeklik ve zorunluluktur. Grup kurma özgürlüğü, devrimci bir maya ya da tohum yerine geçiyor-geçebiliyorsa bir anlam taşıyacaktır. İdeolojik-teorik-örgütsel donanım ve çalışmasını işçi sınıfı ve emekçilerin militan kadrolarıyla buluşturamayan bir grup, son tahlilde (çok büyük kahramanlıklar, özveriler, ses getiren eylemler gerçekleştirmiş olsa da) hizayı bozan, *Hareketin* yeni nitelikler kazanmasına zarar veren bir örgütlenmedir. Hayat ve mücade-

le bu türden grupları acımadan sosyal pratikten silip atacaktır; atmıştır.

Ayrıca, grup kuranların bu kadar yaygın oluşundan ötürü yapılan eleştirilerde bir eksiklik de bulunmaktadır. Eleştiri, grupların çokluğu ve giderek ayrışıp işlevsizleşmesine değil, grupların birbirinin dilinden anlayarak, yan yana duramayışı, kolektif aklı, bilinci ve eylemi örgütleyemeyişinde odaklanmalıdır. Grup iddiaları bu temelde sınanmalıdır. Benzeri şeyleri terennüm edenlerin farklı gruplarda örgütlenmesi ve bu iddialarında ısrar edişi, "örgütler anarşisi" gibi bir zaafı da beraberinde taşımaktadır. Çok büyük zaman ve eleman kaybına sebep olmuş olsa da, hayat ve mücadele acımadan hükmünü vermiş, bu türden iddiası olanları açığa vurmuştur; daha da vuracaktır.

Devrimci ve Marksist Eleştiri, bir yandan anılan grupçu anlayışları acımadan açığa vurmak, öte yandan doğrusunu yapmaya girişmektir. THKP-C vb. örgütlerde ortaya çıkan sözümona eleştiriler, bu türden bir işlevi yerine getirememiştir. Konuya bu açıdan bakıldığında, Yusuf Küpeli ve arkadaşlarının "eleştirisi" havada kalmışır. Deniz, Mahir, İbo'ların açtığı "çığır" ise, varlığını sürdürme çabası içinde olmuştur. Bunun belli başlı açıklaması şu temele dayanmaktadır: THKP-C, THKO, TKP-ML vb.'lerinin ülke ve bölge coğrafyasını kucaklayan teorik-ideolojik-örgütsel donanımdan yoksun oluşu ve bu gerçekliğin dürüst biçimde tartışılamayışı Türk Solu'nun en büyük zaaflarından biridir.

Dünyadaki devrimci kalkışmaları özümsemeden, eklektik biçimde taklide dayalı devrim projelerinden hemen hemen tamamı, bu coğrafyadaki pratiklerde açığa çıkmıştır; Marksizmin yorumu ve teorik yeniden üretimi gerçekleşmediği süreçlerde daha da açığa çıkacaktır.

Ne işçi-kitle çalışmasına tek başına sahiplendiğini iddia edenlerin "Sovyetik" devrim alayışı, ne Latin Amerika-Afrika-Asya-Yakındoğu halklarının ulusal kurtuluş mücadele anlayışı ve ne de öteki devrimci kalkışmalar bu coğrafyada çimlenebilmiştir. Bölgemizin pratiği, öteki devrimlere özgün katkılar yapmaya adaydır; küçümsenmeyecek birikimlere sahiptir.

Türkiye'nin ve bölgemizin sosyal devrimi nasıl bir yol izleyecektir? Bunun ideolojik-teorik-örgütsel yöntemleri, bunca çabaya rağmen, henüz yerli yerine oturtulamamıştır. Bu konudaki bazı teorik yaklaşımlar, yalnızca yazılı metinlerde "sevimli" çalışmalar olarak kalmaya mahkûm olurken, iradesini yansıtan ve sistemi karşıya alan kimi örgütlenmeler ise, teori-pratiği ile henüz yerli yerine oturmamıştır.

"Devrim"in "Silahlı mücadele", "Silahlı propaganda" ve "Halk Savaşı"yla gerçekleşeceğinden hareketle, Deniz, Mahir, İbo'nun simgeleri altında kümelenen ve bu türden simgelerin etkili olduğu sosyo-ekonomik bir yapıda, anılan örgütlerin gerçekleştirdiği eylemler, ne taraftarları, ne de karşıtlarınca eleştirel katkılarla aşılmıştır. Demek ki, Anadolu coğrafyasında her devrimci atılımı, ideolojik-teorik-örgütsel donanımına bakmadan, doğrudan kabullenmeye ve destek vermeye aday, (belli ölçülerde de desteklenen) bir birikim mevcuttur. Türk Solu, bu birikimi yeterince hesaba katamamıştır. Bu hesabı ne devrimci sol, ne de reformist ya da sosyalreformist sol yapmıştır (Kürt dinamiğinin ideolojik-teorik-örgütsel donanımı ve bu konunun tartışılması şimdilik konumuzun dışındadır. Bu konu ayrı bir sorun olarak, anılan sorunların ayrılmaz bir parçası olarak elbette tartışılacaktır; tartışılmalıdır). Türk Solu'nun Kürt Solu ve "Ulusal Sorun" konusundaki "vukuatı" (hepimizin vukuatı), bir türlü proje üretemeyişi, Devrimci ve Marksist Sol'un nasıl bir kriz içinde olduğunun da göstergesidir.

THKO'lulara, ne Nurhak Dağları, ne Denizlerin yakalanışı, ne de eylemlerinin sorgulanması konusunda;

THKP-C'lilere, ne kır ve kent gerillacılığı,banka soygunu, adam kaçırma ve fidye meselesi, ne Kızıldere ve örgütlenmeleri üzerinde,

TKP-ML'lilere, ne Dersim'deki, devrimci bir ütopyanın eseri olan macera, ne teorik duruşları, ne de eylemlerinin hesabı sorulmuş ve bu süreçler yargılanabilmiştir.

Ülkede, Dünya devrimindeki bütün kalkışmaların eklektik bileşimini sınayıp denedik diyenlere de, buradan çıkış yolunu nasıl buluruz diyene de rastlamak mümkün olmamıştır. Çünkü anılan örgütlerin donanımı bu soruların cevabını araştırmaya elverişli değildi.

THKP-C, THKO, TKP-ML'lerin teori-pratik duruşlarını, zaman

zaman, "fokocu, maceracı, anarşist, goşist, ya da Marksizm-Leninizm dışı" olarak görüp suçlayan öteki "TKP" iddialı reformist ve oportünist örgütlerin "eleştirisi" ise, hiç bir zaman devrimci ve marksist solun yeni nitelikler kazanabilmesine yardımcı olmamıştır. Aksine bu türden "eleştiriler" reformist ve sosyalreformist, oportünist akımları besleyen bir içerik kazanmalarına yardımcı olmuştur. Bu türden işe yaramayan "eleştiriler," bir yandan sistemin kendini "yenilemek" ve ayakta kalabilmek için rahat bir nefes alabilmesini, öte yandan militarist polis devleti kimliği ile finans oligarşisinin devamına "katkı" anlamına gelmiştir. Anılan örgütlerin eylemleri, "demokratik yoldan gerçekleştirilecek kimi reformların yapılmasını engellemiştir" yollu "eleştiriler" ise, emperyalizmi ve onun doğasını asla anlayamamış "sol"ların bir trajedisi anlamına gelmiştir. Proleter Devrimler çağında, emperyalizmin gerici reform bile yapamadığı bir dönemde, kapitalizmin insana ve insanlığa "yeni" bir ışık saçacağı yanılsaması, tekelci sermayenin gericiliğinden daha sağda bir anlayışı çağrıştırma dışında hiç bir işe yaramamıştır.

Evrensel açıdan Devrimci ve Marksist Sol'un eleştirel katkılarla sahipleneceği Devrimci Ulusal Kurtuluş Hareketleri bellidir. Marksistler, THKO, THKP-C, TKP-ML vb. örgütlenmelere, teori-pratikleri ayrı ayrı değerlendirilmeyi gerektirmesine rağmen, işçi sınıfı ve emekçi halkların sosyal kurtuluş mücadelesine ne getirip-götürdüğü noktasında kafa yarar ve yolaçıcı olurlar. Devrimci değerler yaratan kişi, grup ve örgütlerin pratiği öğretici derslerle doludur.

Bu süreci bilimsel açıdan değerlendirmek, eleştirel katkı getirip aşmak ve sahiplenmek herhalde Yusuf Küpeli ve benzerlerinin üstesinden geleceği bir uğraş değildi.

MÜNİR RAMAZAN AKTOLGA

THKP-C örgütlenmesinde adı en çok gündemde olanlardan biri de Münir R.Aktolga'ydı. Dev-Genç'in kitleselleştiği süreçte, ODTÜ Fizik Bölümü öğrencisi, ODTÜ Sosyalist Fikir Kulübü kurucu üyesi, ASD sahibi ve Yn.Kr.Üyesi. İlerici bir ana-babanın çocuğu, iyi bir eğitim görmüş, orta halli bir aileden geliyor.

Mihri Belli'nin teorik-ideolojik fikir babası MDD hareketine, Vahap ve Seyhan Erdoğdu tarafından kazanılan Münir, Ertuğrul Kürkçü'yü sosyalizme kazandıran gençlerden biridir. ODTÜ'nün önde gelen devrimci öğrencilerinden biri olarak Dev-Genç ve THKP-C örgütlenmesinde aktif ve önder roller üstlendiği gibi 1.TİP'in de üyesidir. TİP'deki ayrışmalarda 'aktif' eylemlerden yana olmak MDD'ci olmak demekti. MDD seçimini yapanların tümü 'ihtilâlci' olarak tanınıyordu. O günün koşullarında MDD yanlısı olanlar sistem tarafından da hoş karşılanmıyor, MDD'cilere maddi-manevi baskı ve terör uygulanırken 'hukuk' yoluyla da tehdit ediliyordu. Devrimci ve Marksist Sol Kadro'lar MDD-SD saflaşmasının bilimsel ayırdında değildi. Bu türden bir saflaşmanın teorik-ideolojik arka planı yeterince incelenmemişti. Nasıl olsa MDD'ci olmak 'ihtilâlci' olmak demekti, o halde, 'aktif' eylemlerden yana olanlar, o günün geçerli havasına göre ve de doğallıkla MDD saflarına girecekti. MDD-SD saflaşmasında bu iki görüşte yanlıştı. Türk Solu neden sonra bu yanlışlığı farkedecek, fakat bir rota düzeltmesine gidemeyecekti.

Tarihi TKP'nin ülkede yaşayan kadrolarına duyulan ikircimsiz

saygı ve güven, "Harici Büro"dakilere karşı duyulmuyordu. MDD-UDC, "İç Komünistler" le, "Dış Komünistler" in arasındaki çelişki MDD formülasyonunun 'nüans' farklarıyla anılmaktaydı: MDD-UDC.

Sözde SD'yi savunduğunu söyleyen 1.TİP merkez kliğinin oportünist tavrı militan genç kadroların işçi ve gençlikten oluşan kesiminin MDD'ye kaymasını daha çok etkiliyordu; TİP'in etkili olduğu kimi kitle örgütleri de sonradan MDD hareketine akacaktı.

Teorik-ideolojik açıdan MDD'yi savunmanın 'hukuk' açısından suç olmadığı hususu yargıtay tarafından da onay görmesine rağmen, sistem gene de MDD'cileri 'ihtilâlci' ve çok tehlikeli bir eğilim olarak görüyordu. Sistem açısından tehlikeli olan MDD'cilerin lafzen söylediği değil yaptıklarıydı.

MDD hareketinin 'ihtilâlci' doğası ve aktivitesi, "İç Komünist"lerden Mihri Belli tarafından çok kötü kullanılmış, Proleter Devrimci Hareket partileşememişti. Bir yandan Tarihi TKP'nin kadrolarından, M.Belli'nin ve öteki komünist kişi ve çevrelerin (Dr.H.Kıvılcımlı vb.), öte yandan 1.TİP'in ve "Harici Büro"nun hesapsızlığı MDD saflarındaki kümelenmeyi tahrik ediyordu. Hele "TKP" adına hareket etme iddiasındakilerin 5.sınıf bir 'Çeka' kafasıyla çevirdiği entrikalar MDD'nin mayalanmasına en büyük 'katkı'yı getirmişti. MDD'ciler ise 'entrikacı'ların yöntemleri yerine daha 'demokrat' davranıyor, faşist baskı ve saldırılara karşı koyuyor, zaman zaman çeşitli fiili durumlar yaratıyordu.

İlerici öğrenci gençliğin "partisiz sol" ve MDD teorisyeni Mihri Belli'den ve de 1.TİP'den kopuşunda, o günün "teorik" ayrışmalarında öne sürülen iddialarını hayat ve mücadele doğrulamamıştır. Bu süreçte kadrolar arası geçerli bir muhasebe ve hesaplaşma gerçekleşmemiştir. Herhangi bir eleştiri ve özeleştiri de yapılmamıştır. O dönemin ideolojik-teorik terminolojisi artık kullanılmadığına göre, bunu, gene de bir "özeleştiri" yerine koymak gerekecektir.

En başta Tarihi TKP, 1.TİP olmak üzere, THKO, THKP-C, TİİKP, TKP-ML, vb. örgütlenmelerin ilk fikirsel oluşumunda, son derece eklektik ve "tercüman civan"larca 'ithal' edilen özümlenmemiş eserlerin de katkısı büyüktü. Batının teori-pratik deneyimlerinin

Doğu geleneğinin hakim olduğu ülkelerde denenip-sınanmak istenmesi, hareketin en büyük zaafıydı. Tarihi TKP'nin tüzük ve programı SB deneyiminin uzantısında ve SSCB'nin dış politikasına uyumlu olarak hazırlanmıştı. Bu konuların irdelenmesi hususunda ne SB ne de TKP tutarlı bir eleştiriden geçirilmişti. Çin, Vietnam, Küba, Latin Amerika ve öteki ulusal kurtuluş hareketlerinden esinlenen THKO, THKP-C, TİİKP, TKP-ML, vb'lerinin ideolojik-teorik silahları da doğalıkla eklektik ve bilimsel değildi. Marksizmin bu coğrafyadaki yorumu ve teorik yeniden üretimi, hemen hemen bütün örgüt ve gruplarda bilimsel bir temele oturmuyordu. Bu coğrafyadaki sınıflar mücadelesi, devrimci ve ulusal halk hareketleri ve öteki birikimler yeterince incelenmemiş, kadrolarca tartışılmamış ve eleştirel katkı getirilerek yeni sentezlere kavuşturulamamıştı. Ulusal ve sınıfsal mücadele gelenekleri Evrensel ile buluşamamıştı. Farklı sosyoekonomik yapı ve devrimci gelenekler 'ithal' edilerek teori-pratikte denenmek istenmişti. Sosyal pratikte büyük kayıplarla açığa vurulan yanlışlardan çok yönlü dersler çıkarılamamış, gereken rota düzeltmeleri gerçekleştirilememişti. Stalin, Mao, Troçki, Ho Şhi Minh, Castro ve Ernesto Che Guevera'nın sahte ve asla bu kişliklerle kıyaslanamayacak çok kötü ve kalitesiz kopyaları "teori" üretmeye başlamış, bu "teorik" malzemeyle devrimci öğrenci gençlik örgütlemeye kalkışılmıştı!..

Oysa işçi ve öğrenci gençlik hareketi içinde yeni ve dinamik güçlere ulaşmak, bu potansiyel kaynakların Devrimci ve Marksist Solun organize gücüne kazanmak mücadelenin en anlamlı bir yanıydı.

İşçi sınıfı ve öğrenci gençlik hareketi içinde organize bir temele sahip değilken, düzeni değiştireceğinden bahisle, içi boş sloganlara sarılmak ve böylelikle kitlelerin ayağa kalkacağını sanmak ve yukardan kurulan dar grupçu örgüt ataklarıyla 'devrim' yapılacağına inanmak ve bu yolda parti taklidi yapmak *Hareketimize* çok pahalıya mal olmuştu.

"Cunta" ilişkili küçükburjuva "sol" radikal unsurlar ve akımlar, MDD formülasyonu ve "partisiz sol" duruşlarıyla, "asker-sivil-aydın" bürokrasinin başı çekmesiyle iktidarı yıkmayı başarabilirlerdi; ancak, sınıfsız, sömürüsüz bir toplum ütopyası ve ideali olan sosya-

lizme giden yolu açamayacaklardı. Proleter devrimlerin gündemde olduğu böylesine anlamlı bir süreçte, işçi sınıfının bağımsız örgütünün oluşturulması gerçekliğini ve sorununu gözden kaçıranlar, yıktıklarını zannettikleri iktidarın (düzenin), kendilerine köstek olacak yeni engellerin karşısında uzun boylu direnemeyecekti.

Sınıflar mücadelesinde zaman zaman çeşitli sosyal muhalefet odaklarından biri ya da bir kaçı öne çıkabilir. İşçi sınıfının burjuvaziye karşı tutarlı mücadelesi bunlarla özdeş değildir. Bu sosyal muhalefet odakları sistemi sarsan eylemleri gerçekleştirebilir ve sorgulayabilir. Oysa tarihte sınandığı gibi, lafazan, geçici ve göz boyayan sosyal muhalefet atakları, işçi sınıfının devrimci rolünü gölgeleyen, gündemi çalan akımlardır. Son tahlilde burjuvaziyle uzlaşan, burjuva hegemonyasının pekişmesine yardımcı olan bu türden akımlarla mücadele edilmelidir. Burjuva diktatörlüğüne son darbeyi vuracak olan Modern Proletaryanın Bağımsız ve Öncü PARTİSİ'nin oluşturulması bu açıdan çok önemlidir. İSP'nin, kapitalizme karşı çıkan öteki sosyal muhalefet odaklarından ve hareketlerinden farkı budur.

Münirlerin döneminde, THKO ve THKP-C yukardan kurulmuş, fakat kütleselleşememiştir. Oysa işçi sınıfı ve emekçiler öğrenci gençlik hareketlerinden daha ilerdeydi. Kütleyi ve sosyal muhalefeti yönetip yönlendirmek görevi onların da çapını aşıyordu. Bu görev, PARTİ'nin göreviydi. PARTİ'nin oluşturulması gerçekliğini ve sorununu kavramış militan kadrolar işbaşındaydı. Tarihi TKP'nin iç ve dış kadroları, 1.TİP vb. örgütlenmelerin tüzük-programları ve kadroları Türkiye coğrafyasını kucaklayamıyordu. Bir yandan bu türden örgütlerin atakları, öte yandan sağ teslimiyetçi oportünist geleneklerden ve onların "önder"lerinden kopmayı öne çıkaran THKO ve THKP-C gibi yukardan kurulan örgütler, hayatın ve mücadelenin dayattığı ve örgütlenmesi gündeme gelen PARTİ'nin oluşturulması için mücadele eden sınıf bilinçli kadroları çok güç durumda bırakmıştı. Kitlelerin örgütsüz ve donanımsız kalışında, anılan sağ ve "sol" teslimiyetçi akımların, tasfiyeci ve sulandırıcı bir işlevi yerine getirdiği söylenmelidir.

Münir R.Aktolga yalnızca ODTÜ'de öğrenci gençlik kesiminde faaliyet gösteren biri değildi. Onu sendikal faaliyet alanlarında da görüyorduk. YİS'in örgütlenmesinde (Zonguldak, Kocaeli, İzmir-

Aliağa vb.) Münir ile sık sık karşılaşırdık. Sanıyorum, yıllık stajlarından birini Kocaeli bölgesindeki işyerlerinden birinde yaparken de onunla karşılaşmıştık. KDİKB örgütlenmesinde ve bölgemizdeki kitlesel hareketlerde bulunuşuna tanıklık ediyorduk. Münir, Hüseyin Cevahir, Bingöl Erdumlu, Necmettin Giritlioğlu işçi-kitle çalışmalarında tanıdığımız ve kimi birliktelikleri gerçekleştirdiğimiz kimselerdi.

İşçi-kitle çalışmalarından sonra yer yer oluşan yerel ve bölgesel inisiyatifler birer Sovyet (Şura-Meclis) niteliğindeydi; bu yerel örgütlenmelerin o günkü sayısı 600 civarındaydı. Hayatı ve mücadeleyi yerel-sınıfsal ölçekte kucaklamaya aday bu türden örgütlenmelerin birer iç deney zenginliği olduğu ve bu inisiyatiflerin PARTİ aracında uyumlandırılması gerekiyordu. Hayatın ve mücadelenin gerektirdiği örgütlenme aslında buydu.

Anılan örgütlenmelerin gerçekleşemeyişinin sebebini araştırırken devrimci öğrenci gençliği tek yanlı eleştirerek işin içinden çıkamayız. Bu karmaşık süreçte herkesin, hepimizin sorumluluğu vardı. Bir bütün olarak Türk Solu, bu dönemin sorumluluğunu tartamamış, hesabını verememiştir.

Çok yönlü etkenlerin yanı sıra şu konu yeterince tartışılamamıştı:

Bilimsel bilgi ve bilinçlenme süreci, kişi grup ve örgütlerce çarpıtılmıştı. Marksizm-Leninizm iddiasıyla otaya çıkan-çıkarılan kesimlerde kuralsızlık, sorumsuzluk, zihinsel, aklî ve bilimsel melekeleri zayıf olanlar arasında yaygındı. Marksizmin yorumuna ve teorik yeniden üretimine katkı getirecek düşünce-davranış adamlarının çıkmayışı, varolanların da "sinsi kuşatma" politikalarıyla etkili olamayışı, öteki etkenlerin yanısıra, buradan kaynaklanıyordu.

Burjuvazinin baskı ve terör uygulayageldiği koşullarda, özellikle "ara rejim"ler boyunca şiddetli şok tedavisi görenler arasında düşünce-davranış adamı nasıl çıkacaktı? Uzun cezaevi yaşantısı, işsizlik ve yoksunluk çekenlerin arasından da düşünce adamı çıkmamıştır. "Geçiş dönemi" denilen süreçlerde de kayda değer ve Enternasyonal çerçevede ciddiye alınacak bir düşünce adamının çıkmayışı da çok anlamlıdır.

Sınıflar mücadelesi geleneklerimiz arasında tarihsel kimlik, sos-

yoekonomik bir kaliteyi ve tarihsel bir sürecin organik bir halkasının varolmasını ifade eder. Sınıfsal kişilik ise, ideolojik-teorik çalışmayı sınıfın militan gücüyle buluşturma beceresi gösterebilmek, ayrıca bilimsel bilgiyi özümleyerek, melekelerini kullanmasını bilmek, irade gücünün kalitesini getirmek demekti.

Devrimci mücadelede süresi üç yıl, beş yıl, on yıl olan anlamlı ve tutarlı bir devrimci arkadaşlığı bulunmayanlar nasıl yoldaş olacaktır?

Askerlik arkadaşı, çocukluk arkadaşı, okul arkadaşı, hapishane arkadaşlığını yaşamamış, kurtaracağı emekçi halkıyla komşuluk yapmamış, pazarına, çarşısına, düğününe, törenlerine katılmamış, işçiyi ve emekçiyi doğrudan tanımamış bir aydın nasıl ideolojik-teorik çalışma yapacaktır? Ayrıca bu türden bir çalışmayı işçi sınıfının militan gücüyle nasıl buluşturacaktır?

Münirlerin kuşağını bu soru ve sorunlarla düşündürüp kazanabilmek için hayatımızın çok değerli bir bölümünü harcadığımızı, ne yazık birileri anmadığı için bizler söylemek durumunda kalıyoruz!..

Dev-Genç'in kitle çalışması yapan militan kadrolarını, işçi sınıfı yörüngesine çekebilmek için çok yönlü çabalarımızı kimse inkâr edemez.

İşçi sınıfının bilimsel bilgi edinerek devrimci ve siyasal bilinçlenmesi daha çok işçi sınıfının siyasallaşma süreçlerinde öne çıkmaktadır. Siyasal mücadelenin öznesi ve öncüsü İSP, sınıfın eğitimini, onlara ders ve akıl verme şeklinde değil, örgütleyerek eylemde bilinçlendirecektir (O dönem sayıları 600'ü bulan yerel devrimci inisiyatifler, Sovyetler, etkinlikleriyle bu sürece büyük katkı yapmıştır. Başta 15-16 Haziran Harekâtı olmak üzere, gerçekleştirilen işçi-emekçi kitle hareketleri sıralanabilir.); işçi sınıfının pratik faaliyet içinde bilinçlenmesi ve bilincin yeniden üretilmesi ve geliştirilip güçlü kılınmasını sağlayacaktır. İşçi sınıfı mekanik, yukarıdan buyruklarla eğitilemez. Eğitimin sınıflar mücadelesi ve teoriyle diyalektik ilişkisi vardır. Teori/Pratik bir bütündür. Sürekli ve bilinçli müdahalelerle yapılmayan eğitim çalışmalarının başarılı olması düşünülemezdi.

Münir R.Aktolga, Yusuf Küpeli ikilisi başta olmak üzere, Mahir

Çayan ve arkadaşları arasındaki 'bölünme' ve 'saflaşma'ların sınıfsal ve bilimsel açıdan doğru bir analizi bugüne kadar yapılmamıştır. Bu konuda yapılagelen spekülasyonları geriletecek, Devrimci ve Marksist Sol açıdan bir değerlendirme neden yapılamamıştır? Elbette bunun akla, mantığa ve bilimsel bakışa yakın sebepleri vardır. Münir'in portresi bu açıdan inginçtir, ayrıca irdelenmeye değer bir profildir.

THKP-C'nin örgütlenmesi ve 'teorik-ideolojik' konumu çok yönlü tartışmaları beraberinde getiriyor. Mahirlerin ideolojik-teorik 'birikim' ve planları MDD'nin, Çin Devriminin (Özellikle de Lin Piao'nun, "Yaşasın Halk savaşının Zaferi" kitabına dayanır.) uyarlanmasından ibaretti: "*1*. MDD özünde bir köylü devrimidir, *2*. MDD'de halk savaşı zorunlu bir duraktır, *3*. İdeolojik öncülük esastır, *4*. MDD teorisi proletaryanın hegemonyasını içinde taşır."

Mahirlere göre, "Türkiye, emperyalizmin denetiminin zayıf olduğu bir ülkedir. Kırlar denetimsiz, kentler ise emperyalizmin kuşatması altındadır. 'Halk Savaşı,' *1)* Gerilla savaşı, elde olanı koruma aşaması, *2)* Gerilla üsleri kurma, elde olanı koruma aşaması, *3)* Düzenli orduya geçiş, denge aşaması, *4)* Düzenli ordu savaşı, karşı saldırıya geçiş, nihai hedef..."

THKP-C'nin fiili önderi, Türkiye'yi yarı-feodal, yarı-sömürge olarak nitelediğinden, işçi sınıfı faktörünü "zayıf" olarak görmekte ve "ideolojik öncülük"ü küçükburjuvaziye vermekte bir sakınca görmemektedir. "Bizim partimiz ne millî cephe partisidir, ne de bizim partimizin komutanlığı küçükburjuva radikallerine aittir" demiş olsa da, örgüte ideolojik-teorik-sınıfsal damgasını vuranlar küçükburjuvazidir.

"Devrim"in "kırlardan kentleri kuşatarak" gerçekleşmesi düşüncesi dönemin "eylemci" solunun genel ve ortak taktikleri arasındadır. Türkiye'nin kapitalistleşmesi, feodalizmin, yarı-feodal üretim ilişkilerinin henüz kalıntı düzeyinde ve belirleyici olmayışı, işçi sınıfının kendisi için sınıf olma mücadelesinde öne çıkması, işçi sınıfının sendikal ve siyasal birliğinin devrim için önemli oluşu vb. temel ve hayati sorunlar üzerinde yoğunlaşmadığı, devrim simyacılarının hazır reçetelerine, "tercüman civanların" içeriği tartışmalı ki-

taplarından edinilen "bilgi"lere fazla bel bağladığı anlaşılmaktadır. Dünya devrimci pratiğinin eklektik aktarımı her konuda öne çıkmaktadır.

Münir'in Mahir ile tanışması, 8-9 Mart 1971 Cuntasının örgütlenme arifesine rastlamaktadır. SBF ve ODTÜ vb. fakültelerde, ülkedeki devrimci oluşumu yönetip yönlendirebilecek bir TKP'nin yaratılması doğrultusunda çeşitli komünist grupların kümelendiği bilinmektedir.

Dev-Genç'in kimi grupları, muhtemel bir Cunta girişimi ile organik ilişki içindeydi. "Devrim" telaffuz eden her kesimin cuntasal ilişkileri, bu konuda kaleme alınan anı, belge vb. metinlerde ayrıntılı işlenmiştir.

Öğrenci gençlik arasında Dev-Genç'i etkilemeye çalışan ve önderlik aşkıyla yanıp tutuşan bir çok kişi ve grup vardı. Dev-Genç'in Ankara ve İstanbul bölge grupları (YK'ları) (ki bu gruplar çoğu zaman farklı tartışma zeminlerinde ve farklı konumda bulunmuşlardır.) arasında yaklaşan TDGF kongresini etkilemek ve TDGF'yi ele geçirmek isteyenler arasında, Atilla Sarp, Mustafa İ.Gürkan, Sarp Kuray, Mahir, Münir, Yusuf ittifak ve gruplaşmaları anılmaktaydı. Doğu Perinçek grubunun ise TDGF'yi etkileme gücü yoktu. Deniz Gezmiş, Sinan Cemgil, Hüseyin İnan, Yusuf Aslan ittifak ve gruplaşmasının da TDGF'nin ele geçirilmesi konusunda net ve kesin bir tutumu sözkonusu değildi.

Mahirler SBF'deki devrimci arkadaşlık ilişkileri yanısıra Ordudaki Havacı subaylarla da yakın ilişkileri bulunuyordu. Genç üniversiteli öğrencileri alelacele biraraya getiren en önemli etken, sınıflar mücadelesi ekseninde oluşmakta olan "devrimci durum" karşısında hızla örgütlenmek, faşizme karşı mücadelede örgütsüz ve güvencesiz kalmamak, 1.TİP'in, iç ve dış komünistlerin parti olamayışları karşısında, PARTİ olabilecek bir örgütlenmeyi gerçekleştirebilecek mekanizmaları yaratmak, MDD teorisyeni ve cuntasal ilişkilerden uzaklaşmak, işçi sınıfı ve emekçilerin örgütünü yaratmak vb. düşüncelerden kaynaklanıyordu. Bizlerin de o dönemlerdeki düşüncesi aynı merkezdeydi: Hayatı kucaklamaya aday İSP'ni oluşturmak. Elbette Devrimci ve Marksist Sol her kadro PARTİ denilin-

ce mücadelenin her biçimine aday Modern Proletaryanın Partisi'ni anlamaktaydı. Mevcut örgütleri hiç birimiz PARTİ yerine koymuyorduk (Gerek Tarihi TKP ve gerekse 1.TİP'in gerçekten PARTİ olabilmesi için yaptığımız ortak mücadeleyi herkes bilmektedir).

Münir ve Mahirlerin yakınlaşması sürecinde, hem onlarda hem de ciddî bütün kadrolarda, kimi eklektik bilgi kırıntılarıyla oluşturulmaya çalışılan devrimci romantizm, kariyerizm ve deneyimsizlik vb. etkenlerle küçükburjuva kesimlerce henüz ne olduğu tam olarak kavranamayan "Halk Savaşı", "Gerilla Savaşı" vb. düşünceler oluşmamıştı. Bu düşünceler sonradan THKO örgütlemesini gerçekleştiren gruplarda daha hakimdi.

Tarihi TKP'nin ve 1.TİP'in sosyal muhalefeti yönetip yönlendirme konusundaki zaafı, Dev-Genç'in kütleselleşmesini koşullamıştı. Yalnızca Dev-Genç değil sayıları 600'ü bulan yerel devrimci inisiyatifler, yani Sovyetler, büyük bir gelişme göstermekteydi. Dev-Genç zaman zaman bir simge ve 'efsane' gibiydi. Bir örnekle açıklamak gerekirse: 1.TİP Amasya İl başkanı Şerafettin Atalay, Amasya'da yapılacak olan bir miting sırasında, Kaleye 'Dev-Genç' yazanların gözaltına alınmasında, karakola giderek postasını şöyle koyacaktı: "Sen bu arkadaşları nasıl tutuklarsın? Bu arkadaşları hemen bırakmazsan, şimdi Ankara'ya telefon eder eli silahlı elli Dev-Genç'liyi buraya getirtir, bastırırım!.." Dev-Genç'in militan kadrosu asıl gücünü, işçi-kitle çalışmaları yaparken Modern Proletaryanın tarihsel birikimi ve etkinliğinden almaktaydı. Dev-Genç'in tek başına yayılmasını isteyenlerin başında, hayatının hiç bir döneminde Modern Proletarya diye söze başlamamış, İSP'nin örgütlenmesi diye bir sorunu bulunmayan Mihri Belli geliyordu. Elbette Mihri Belli de, bu tutumunu, "hele bir yayılalım, biz hiç bir zaman bu düzeyde yayılamadık!." diyen Tarihi TKP'nin liderlerinden Reşat Fuat Baraner ve öteki önderlerinden miras olarak alıyordu.

12 Mart 1971'leri karşılamaya hazırlanan bütün grupları hızla örgütlenmeye iten etkenler arasında, gizli cinayet şebekelerinin devrimci öğrencileri katledişi en başta anılmaktadır. Oysa, sistemin gizli cinayet şebekeleri kurması, dinci, ırkçı ve faşist güçleri desteklemesi, öğrenci hareketlerinin yaygınlaşmasından ötürü değildi. Sistemi asıl düşündüren ülkede yaygınlaşan sınıfsal kütlesel çıkışlardı.

Tek başına bir 15-16 Haziran Harekâtı bile burjuvaziyi düşündürmüş ve karşı tedbirleri almaya yöneltmişti. 15-16 Haziran Harekâtı, küçükburjuvaziyi temel alan uydurma teorilerle örgütlenmeye çalışan bütün grupları fenersiz yakalamıştı. Sağ ve "sol" teslimiyetçi oportünist akımların açığa çıkışı bu süreçtedir. İşçi sınıfının sendikal ve siyasal birliğinin ne anlama geldiği, sosyal devrimin ne olduğu işçi-kitle çıkışlarıyla kavranılmaya başlanmıştı.

Münir aynı zamanda ASD YK üyesiydi. Faşizmin tırmanışı karşısında yer yer "gerilla" eğitimi yapan gençler, bu imkânı Filistin de, Bolu dağlarında, Ege köylerinde, Dersim de ve Toros dağlarında yakalamayı denemekteydi. Kimilerine göre: Münir Toros dağlarında "gerilla" eğitimine katıldı denilecek ve D.Perinçeklerin "sol" cuntayı savunmaları nedeniyle, ASD YK'dan ihraç edildiği dahi söylenecekti. Oysa Münirler ASD'den ve M.Belli'den kopmak üzereydi.

ASD'nin PDA olarak ikiye ayrılması, büroların, arşivlerin ve sorumlulukların 'zor alımla' el değiştirmesi, M.Belli'nin yönlendirdiği MDD hareketinde, Denizlerin THKO arayışının ardından, bu ayrışma THKP-C ve TİİKP'nin, daha sonraları ise TKP-ML'nin örgütlenerek ayrışması sürecini hızlandıracaktır. Taylan Özgür'ün polis tarafından öldürülmesi, faşist gizli cinayet şebekelerinin işbaşı yaptığını ve fiili saldırılara yöneldiğini işaretliyordu; anılan türden örgütlenme arayışları giderek artacaktı.

ODTÜ-ÖB Gnl.Krl.Bşk.Münir, düzenlenen basın toplantısında, "Türkiye'de devrimcilerin hayatlarının garantisi yoktur. Öldürülen devrimcilerin katilleri bulunamamıştır (...) Polis 25 kişilik bir listede liderlerimizi tek tek ortadan kaldırmak peşinde!.. (...) Yusuf Küpeli veya başka öğrenci lideri vurulduğu takdirde, on kişilik 'İntihar Gönüllü Grubu' kurarak 30 polis şefini vuracağız!.. Bizi buna zorlamasınlar!" demek zorunda kalmıştır.

Münir'i daha sonraları YİS ve Kocaeli Sendikalar Birliği çalışmalarında görürken, İzmir-Aliağa Rafineri inşaatı dönemindeki sendikal hareket içinde de görecektik. YİS başkam Necmettin Giritlioğlu'nun katledildiği grevde de Dev-Genç'in işçi-kitle çalışmalarına katılan kadrolarına rastlamak mümkündü. Sınıf bilinçli militan

işçilerle öğrenci gençliğin militan kadroları eylemde birlikteydi. Bizim özlem ve beklentilerimiz de bu doğrultudaydı.

15-16 Haziran Harekâtı (Ayrıntılı bilgi için bakınız: ***1)*** *İşçi Sınıfı Sendikalar ve 15-16 Haziran -Olaylar-Nedenleri-Davalar-Belgeler-Anılar-Yorumlar-* 1976, ***2)*** *15-16 Haziran-Direnişin Anıları,* 1990, ***3)*** *Gelenekten Geleceğe 15-16 Haziran,* 1996, Sorun Yayınları) sıkıyönetimle bastırıldıktan sonra, Hareketi örgütleyen ve sıkıyönetim mahkemelerinde siyasî savunma yapan kadrolar işlerinden atılmıştı. İşlerinden atılan bilinçli işçilerin sayısı 5 bin kişiydi.

İSP'nin mutlaka oluşturulması acil ihtiyacını etinde ve kanında hissedenlerin başında da anılan bu 5 bin işçi militan kadrolar gelmekteydi. PARTİ ihtiyacının en büyük sıkıntısını, 15-16 Haziran Harekâtı'nı yaratanlar çekmişti.

Legal ilerici bir örgüt olan 1.TİP'in ardında güvenilir bir KP geleneği yoktu. Tarihi TKP'nin kadroları hareketi kucaklamada yetersiz kalıyordu. İşte bu koşullarda, hayatı ve mücadeleyi kucaklayabilecek, bu engin potansiyeli enerjiye dönüştürecek olan Devrimci Proletaryanın Partisi gündeme gelecekti. Proleter Devrimci Kurtlay (PDK) deneyimi bu koşullarda gerçekleşmişti. (Ayrıntılı bilgi için bakınız: *Partileşme Sorunu III*, 1988, Sorun Yayınları).

Türk Solu, Tarihi TKP ve 1.TİP'i bilimsel olarak eleştirip bu süreçle hesaplaşamadığı gibi PDK konusunu da dürüstçe tartışmamıştır. Bu görevini yerine getiremeyen bir "sol"un THKO, THKP-C, TİİKP, TKP-ML vb. örgütlenmeler üzerine de geleceği kazanmak açısından düzgün bir değerlendirme yapamamıştır. Bu konuda yayımlanan belge ve anılar öznel grup çıkarları uzantısında kaleme alınmıştır. Devrimci ve Marksist Sol Kadro'lara yaraşır bir anlayışla ve Devrimci Oturumlarda, sorumluca diyalog aramak, oturumların sonuçlarına katlanmak şartıyla, dürüstçe tartışmadan kaçırılmış olan bu malzemeleri, herhalde ve görünen odur ki, genç araştırmacılar yerli yerine koymakta gecikmeyecektir.

PDK, bütün eksikliklerine rağmen, Devrimci ve Marksist Sol Kadroların PARTİ arayış ve yönelişlerinde *"Partileşme Sorunu"*nu tartıştıkları bir toplantıdır; asla bir "sohbet toplantısı" değildir. PDK'ya yerel devrimci inisiyatifleriyle o dönemde kurulmuş, işle-

yen, bölgelerinde devrimci mücadeleyi kucaklayan, kitleleri seferber etme becerisi gösteren ve sayıları 600'ü aşan örgütlü Proleter Devrimciler katılmıştır.

PDK'dan özlemini duyduğumuz PARTİ'nin oluşturulması karar ve iradesi çıkamamışsa, bunun tarihsel suçu derece derece herkesin üzerindedir. En başta M.Belli, Dr.H.Kıvılcımlı, M.Çayan ve herkes, hepimiz... Mahir'in bu Kurultaya bilgi vermeden katılmayışı, onun en büyük eksiği sayılmıştır.

Münir, PDK'da Marksist-Leninist-Bolşevik tipi bir örgütlenmenin yukardan kurulmasının önemini (anladığı kadarıyla) dillendirenler arasındaydı. Devrimci gençliğin Ekim Devrimine ve V.İ.Lenin'e hayranlığı konusundaki içtenliği tartışılamaz; fakat bu süreçten neyi anladıkları, Marksizmin bu coğrafyadaki yorumu ve yeniden üretimi konusunda senteze kavuşmaya aday görüşleri henüz oluşmamıştı. Nasıl oluşacaktı ki? Ta Tarihi TKP'den gelen bir yığın ideolojik-teorik-örgütsel soru ve sorunlar yumağı varken, devrimci gençliği tek yanlı eleştirmenin, "suçu"nu onların (M.Belli vb.'lerinin yaptığı gibi) hanesine yazamazdık.

Dr.H.Kıvılcımlı, öğrenci gençliğin M.Belli ve onun türettiği MDD efsunundan kurtulması için büyük bir çaba göstermiştir. Sosyalist gazetesindeki üslûbu ve son derece ağır ifadelerle "eleştiri" ve "uyarı" görevini yapmaya çalışırken, M.Belli'yi karşıya alan kitaplar da kaleme alıyordu. O, MDD'ye "Demokratik Zortlama" diyordu. "Halk Savaşı" ve "Gerilla Savaşı"nı ise "romantizm" ve "çete" olarak görmekteydi. Doktor, işçi sınıfının militan gücünü bu çıkışlarla kırdırmayalım, yığınlara gidelim diyordu. Elbette bu sözleri 15-16 Haziran Harekâtı'nda, işçi sınıfının "kılıcı"nı atmasıyla söylemekteydi. Doktorun bu tesbitine rağmen, teorik tahlilleri de, özellikle "Tarih Tezi" ile geliştirdiği ve orduya prim veren "vurucu güç" teorisi, 15-16 Haziran Harekâtı ile ağır bir darbe almıştı. Dr.H.Kıvılcımlı MDD yerine "Demokratik Halk Devrimi" literatürünü kullanıyor, M.Belli'nin etkilediği öğrenci gençliği kendi "tez"leri doğrultusuna çekmeye çabalıyordu. Onun SBF'de yapmak istediği konferans ve açık oturumlar (5.3.1971'de SBF'de yapılması planlanan açık oturuma M.Belli, M.Çayan ve Dr.H.Kıvılcımlı katılacak ve "Büyük Derleniş ve Proletarya Partisi" konusu tartışılacaktı.) Münir

ve Yusuflar'ca, "Halk Savaşı başlamıştır. Ne Konferansı?!.." diye engellenecekti. Doktor bu durumda yapacağı konuşmayı Hukuk Fakültesinde yapacaktır.

Mahirler PDK öncesinde Doktorla bir görüşme yapmıştı; fakat Doktor PDK'ya katılmamıştı. Öğrenci gençliği MDD efsunundan kurtarmak isterken, literatür olarak Doktor'dan yer yer etkilendikleri görülüyordu. Özellikle Mahir'in yazılarında "finans kapital", "finans oligarşisi" diye bir literatür kullanmaya özendiği gözlemleniyordu.

Münirlerin aklmdan geçen örgütlenme elbette Modern Proletaryanın Devrimci PARTİ'sini oluşturmak değildi. THKP-C'nin örgütlenme ve eylemlerini (o da neden sonra) "eleştirdiğine" bakılırsa, organlarıyla bütünlüklü çalışan, tüzük ve programı bulunan, PARTİ normlarını işleten ve Marksizmi bu coğrafyada yorumlayan, ayrıca yeniden üretmeye cüret eden bir partileşme değildi. O dönemin devrimci gençleri arasında bizim altını ısrarla çizmeye çalıştığımız bir PARTİ anlayışı ve kurumlaşması, kimi araçların ve manivelaların üretilmesi diye bir sorun asla bulunmuyordu. İşçi, gençlik ve aydınlardan oluşan kümelenmeler (PARTİ arayış ve yönelişleri), bir büyük ihtiyaçtan doğmuştu. Şartlar örgütlenmeye son derece elverişliydi. Yalnızca Komünist irade ve inisiyatif eksikliği vardı.TKP geleneğinden gelenlerde ise, ideolojik-teorik-örgütsel açıdan sürekliliğini korumuş, geleneğini organize biçimde sürdürebilmiş bir birikim yoktu. Tarih ve sınıf bilincinin bu kertede sulandırıldığı bir dönemde YENİ'nin işbaşı yapması ise oldukça zordu.

Münirlerin "Kurtuluş Grubu" THKP-C'nin ilk nüvesini oluşturmaktaydı. "Kurtuluş" gazetesinde yazılanlar bir "manifesto" niteliğindeydi ve THKP-C'nin yukarıdan kurulduğunu duyuruyordu. Münir, daha sonraları, "bizim amacımız, işçi-kitle çalışmalarında örgütlenmek ve daha sonra KP haline dönüşmekti.." anlamında sözler sarfetmişse de, yalnızca Münir, Yusuf, Mahir değil, devrimci gençliğin çok büyük bir bölümü (Denizler de dahil) kurdukları örgütlerinin işbaşı yapmasından yanaydılar. Bu konuda aralarında "rekabet" ve yarış vardı. KP'nin siyasi tablodaki eksikliğinin hissedilmesi, küçükburjuvazinin cılız omuzlarına yüklenen ve asla onların hakkından gelemeyeceği ("devrim", "halk savaşı", "gerilla savaşı"

vb.) bir şeydi. Sistemin baskı ve terörü karşısında bozguna uğratılan örgütlerin dağılması karşısında, kimileri KP sözü etmişse, bunların hiç bir işe yaramayacağı, ta başından beri öğrenci gençlik temeline dayalı örgütler yerine PARTİ'nin inşasının gerektiği "lisanı münasiple" bütün kadrolara söylenmiş, uyarı ve eleştiri yapılmış ve bu yolda ilişkiler kurulmuştu.

Tarihi TKP'nin kuruluşu dışında (TKP, 10 Eylül 1920'de, ülkedeki bütün Komünist grup ve kişilerin katılımıyla, demokratik olarak kurulmuştu.), hemen hemen resmen kurulan örgütler, kendi dar gruplarıyla, kendi dışlarındaki Devrimci ve Marksist Sol Kadroların onay ve iznini almadan kurulmuşlardır. Dolayısıyla, böyleleri bir türlü örgüt olmaktan kurtulup PARTİ olamamış, bir gelişme de gösterememiştir (doğal olarak da Türkiye'nin sosyal devrimi gibi hayatî bir sorunumuz daima darbe üstüne darbe almıştır.). Oysa sosyal devrimini gerçekleştiren ülkelerdeki sınıflar mücadelesi tarih ve gelenekleri, Sosyal Devrim'in gerçekleşmesinin önkoşulu, PARTİ'nin sigortaya alınmasından geçiyordu. PARTİ de Komünist Kadro olmayı haketmiş nüvelerin kolektif iradeleriyle oluşuyordu. Öyle bizdeki yapılageldiği gibi disiplinsizce, sorumsuzca kurulmuyordu.

Türkiye sosyal pratiğinde kimin Komünist ve Devrimci olduğu (laflar bir yana) her toplumsal altüst oluşta görülüyordu.

Büyük bir sorumsuzlukla Türkçeye çevrilen kitaplardan Marighella'nın "Şehir Gerillası" isimli kitabı, banka soygunu, adam kaçırma, fidye alma vb. "eylem"leri tahrik eden türdendi. İlk teorik "gıdasını" bu türden kitaplardan alanların "KP'nin kurulmasını düşünüyorduk" demesi, THKP-C'den kopmanın ve ayrışmanın mazereti yerine konulamazdı.

THKO'nun ilk banka soygununu gerçekleştirmesi, "Kurtuluş Grubu"nu da "yarışa" çeken bir işlev görmüştü. THKO hareketini şiddetle eleştirenlerden Münir, Yusuf, Mahir, küçükburjuvaziyi gıdıklayan bu tür eylemleri kendileri de yaparak taraftar kazanmayı düşünmüştü. THKO yaptığı soygun, adam kaçırma, fidye vb. eylemleriyle büyük bir perestij(!) kazanırken, THKP-C taraftarları pasifist(!) likle suçlanıyordu!..

THKO ve THKP-C gibi adlarla ardarda kurulan örgütler, *"Parti-*

leşme Sorunu" nu tartışmayı çöpe atarcasına gündemden çalarak kaçırmaktaydı. Sınıf bilinçli işçilerin PARTİ önerisi, Dr.H.Kıvılcımlı'nın "Derleniş" önerisi ve başını Orhan Müstecaplıoğlu'nun çektiği "Genel Direniş" çağrısı boşa gidecekti!..

Münirler PDK'ya da istekli ve ciddiyetle katılmamıştı. Onlar zaten gizli gizli THKP-C hazırlığı yapmış, örgüt konusunu akıllarınca kotarmıştı. (PDK'dan sonra *On Kişilik Komite* toplantılarına bizi de çağırmayarak, İSP diye söze başlayan Kadro'lardan da kurtuluyorlardı!..)Münirler açısından PDK bir oyalamaydı. PDK'yı, M.Belli'den kopma ve kurtulmanın bir aracı olarak görmüşlerdi; ama bunu da yapacak bir hazırlıkları yoktu. Mahir de PDK'ya gelmeyerek kafasında kurduğu "senaryoyu" kurgulamanın yolunu seçmişti. Oysa öğrenci gençliğin aksine, işçi sınıfının militan kadroları, özellikle 15-16 Haziran Harekâtı'nın kadroları partisizliğin en büyük acısını çektikten sonra PDK'ya bel bağlamak, buradan çıkacak sonuçlara göre durum değerlendirmesi yapmaktan yanaydı. PDK'da başkanlık divanına seçilen Proleter Devrimci militanların "biçim" dışında bir etkisi olmamıştı. Ne Münirler ve ne de M.Belli gruplaşmalarının *"Partileşme Sorunu"* nu olması gerektiği gibi tartışmaya ve bu tartışmalardan sonra sonuçlarına katlanmaya, yani PARTİ'yi oluşturmaya niyeti vardı. Bizlerin bu konudaki içtenliği, fakat etkili olamayışımız en büyük eksiğimizdi. Cuntasal ilişkiler küçükburjuvaziyi daha çok ilgilendiriyordu...

THKP-C'nin tüzük ve programının olmayışını şiddetle ve "haklı" olarak eleştiri konusu yapan Münir, "Artık bizim de bir çıkış yapmamız lazım!.." derken, yani THKO ile sidik yarışına çıkmazdan önce ciddî bir örgütlenme önerisi yapmamış, olayların akışında, selin üstündeki saman çöpü misali akıp gitmiş miydi?

Oysa Münirlerin Mahirlerden işçi-kitle çalışmaları konusunda daha fazla "deney"i vardı. KP'nin oluşturulması gerçekliği, bu kitle çalışmaları sırasında bütün devrimci ve militan kesimlere yapılmıştı.

THKP-C'yi kuran *On Kişilik Komite* M.Çayan'ın savcılık ifadesinde ortaya çıkmış ve bu komitede sayılanlar birbirini tutmaz biçimde değişik isimlerden oluşmuştu. Esasında ise, THKP-C'nin ne

tüzüğü ne de programı vardı. Bunlar olmayınca ne komiteden ne de MYK'dan söz edilebilirdi. Münir, bu türden bir örgütlenmeye girmeden, önder rolleri üstlenmeden önce siyasetin ne demek olduğunu kavramak, sorumluluklarını tartmak durumundaydı; yaşı ve bilgisi buna uygundu.

İsrail Konsolosu Elrom'un kaçırılması, sistemin sıkıyönetim aracıyla baskı ve terörünü artırıcı bir hınçla İstanbul kentinin ev ev arama çılgınlığını göstermesi, Ankara'dan İstanbul'a gelen THKP-C'nin kadrolarında kalacak yer yokluğu, yılgınlık ve panik yaratmıştı.

İşçi, gençlik, aydın, asker ve sanatçı sempatizanların bitmeyen dayanışma duyguları bu süreçte hızla tükeniyordu. Örgütün adını duyurma için giriştiği eylem atakları ise, başvurduğu her eylem sonunda ağır darbeler almaktaydı. Moral çöküntüsü örgüt içi tartışmaları arttırıyor, fakat tartışmanın ortamı ve işletilmesi şart olan parti normları bulunmadığından, konu spekülatörlerin yeteneğine terk ediliyordu. THKO ile "eylem" yarışı yapan THKP-C'ye bu süreçte rota düzeltimi de yapılamıyordu. Devrimci ve Marksist Sol Kadro olduğunu söyleyen, fakat bunu kanıtlayamayan ve hiç bir kitapta yeri bulunmayan "eylem"lere kalkışan arkadaşları, eleştirmek, uyarı yapmak, bilimsel bir değerlendirmeyle hareketin örgütlenmesini gündeme taşımak imkânsızdı. Örgüt içi ayrışmalara dışardan müdahale şansı da kalmamıştı. Taraflar birbirini öylesine kırmıştı ki, adeta her türlü diyaloğun önü kesilmişti. Yenilgi ve ricat dönemlerinde, bir örgütün kendi iç değerlendirmesini yapabilmesi için, bir iç hukuku ve işleyen mekanizmalarının olması gerekiyordu. Bu ilkesellik yoksa, geriye bu örgütlenmede yer alan kişilerin teorik donanım ve özel yeteneklerinin öne çıkması beklenirdi. THKP-C ayrışmasında bu iki etken de yoktu. Örgütün dışından yapılması gereken müdahalelerde ise, bunu başaracak kişi ve örgütlere hiç bir başarı şansı bırakılmamıştı. Kimi gençlerin "abi" diye değer verip "saygı" duyduğu kişiliklerin, "eskiye rağbet olsa bit pazarına nur yağardı" özdeyişini andıran konumları dışında hiç bir yaptırım gücü yoktu. Sıkıyönetimin estirdiği baskı ve terör ortamında ciddî ve etkileyici diyalogların yapılabilmesinin maddi zemini de esasen yoktu.

Ne Mahirlerde, ne de Münirlerde, THKP-C örgütünden haberli,

öğrenci, asker, işçi ve aydınların işleyişten, "eylem" kararlarından ve olup bitenlerden haberi vardı. Kim öne çıkmış ve aklına gelen "eylemi" koymuşsa, örgütü de öylesine algılamaktaydı. Ne zamanki burjuvazinin kanlı tertip ve katliamları öne çıktı, o zaman birilerinin, bu arada Münir ve Yusufların aklına, Marksizm-Leninizm, Proletarya Enternasyonalizmi, PARTİ ve DEVRİM gelecekti!.. THKP-C'ye ve örgütün "işleyişine" ve de "eylem"lerine "eleştiri" yönelterek sorumluluktan kurtulmak(!) öyle kolay değildi. Yapılan "eleştiri" de hiç bir işe yaramıyor, yeni olumsuzlukları tahrik ediyordu.

THKP-C'nin ideolojik-teorik-örgütsel işleyişinde trajik olaylardan en ilginci Yzb.İlyas Aydın'ın "ajan" ilan edilmesi ve büyük bir sorumsuzluk ve işgüzarlıkla, sonradan TKEP adını kullananların üstlendiği öldürme olayıdır.

Yzb.İlyas Aydın'ı "Hava Kuvvetleri Proleter Devrimci Örgüt"e kazandıran Yzb.Orhan Savaşçı başta olmak üzere, sayıları 200'e varan, ordudan atılarak tutuklanıp yargılanan hiç bir subay tarafından söylenip kanıtlanmayan bu "ajan"lık suçlaması(!) keyfi örgüt yönetiminin ve perişanlığının bir yansımasıydı. M.Çayan bu konuda büyük ve düzeltilmesi imkânsız bir hata yapmıştı. Gerek Dev-Genç, gerekse FKF açık, "yasal" kuruluşlardı. Bu kuruluşlarda öne çıkan militan kadrolar burjuvazi tarafından bilinen kimselerdi. Bir İSP disipliniyle hazırlık sürecini yaşamış ve 'profesyonel devrimci' nitelikleri kazanabilmiş olanların sayısı da çok azdı. Öğrenci gençler aleyhteki bütün faktörlere rağmen, yine de "legal" ile "illegal" konumlanışları sınayıp denemek istemişti. Onların bu cüret'inde kimi sevimli yanlar vardı. Fakat, sonucu belli trajik olayların, *Hareket*'i geliştirip güçlü kılmak açısından hiç de sevimli bir yanı yoktu. Olamazdı. Ne kurulan örgütlerin, ne "eylem"lerin ve ne de aralarındaki ilişkilerin Marksizm-Leninizm ile uzak yakın bir ilişkisi vardı. Bu olayları Marksist klasiklerden yapılan eklektik alıntılarla eleştirmenin de bir yararı olmayacaktı. Bu durumda geçerli bir eleştirinin yapılabilmesi için, Tarihi TKP'den başlayarak Türk Solu'nun tutarlı ve ciddî bir eleştiriden geçirilmesi gerekecekti. Sınıflar mücadelesi tarih ve devrimci geleneklerimizi atlayarak yapılan eleştirilerin hiç bir "kıymet-î harbiyesi" olmayacaktı. Olmamıştı.

Münirlerin THKP-C "eleştiri"leri de kimi yarım doğru kırıntıla-

rını içermiş olsa dahi işe yaramayacaktı. Çünkü asıl sorun es geçilip atlanarak THKP-C eleştirilmek isteniyordu.

Münir, THKP-C'nin her sorununu konuşmayı-tartışmayı öne çıkaranlardan birisi olarak, Ankara'da kaçak yaşarken, kiraladıkları büro ve manav dükkânında, "devrimcilik" yanında "para kazanmanın" da gereğini kavramıştı (Münir, herhalde bu manav işletmeciliğini ta o tarihlerde başlattığına göre, sonradan Almanya'da kurduğu manav türü işletmeciliğinin ilk pratiklerini buradaki günlerinde edinmişti!). Sonradan yaptığı değerlendirmede: "En büyük devrimin insanın ayakta kalabilmek için ekmek parası kazanması olduğunu öğrenecektik!.." diyecekti. Evet sınıflı toplumlarda devrimcilerin ayakta kalabilmesi gerekiyordu. Hayatı boyunca iş ve emek sevgisi nedir tatmamış olanların, üretim nedir bilmeyenlerin "devrim" için bu türden örgütlerle yola çıkmasından sonra yenilgi ve yılgınlığın, örgütsel perişanlığın insana söylettiği "tek doğru" galiba bu sözlerde aranacaktı!.. Ekmeğini kazanmayı bilmeyenlerin "devrim"e soyunması çok yönlü siyasî dram ve trajedilere neden olacaktı.

Münir'in ilk tutuklanışı ve dışardan arkadaşlarının onu istemeleri üzerine, Mamak 1 Nolu Cezaevinden Yıldırım Bölge Tutukevine sevkedildikten sonra, kaçmaya uygun şartların oluşmasıyla firar edecektir. Bu firarı kendisine sağlayanların tanıklıkları taptaze dururken, aynı Münir, duruşmalarda THKP-C'nin "eylem"lerini kasdederek, "dışardaki provokasyonu nasıl durduracağımı düşünerek" firar ettiğini söyleyecektir! Bu "talihsiz" manevralar da *Hareket*'in kritiğine katkı getirmeyecektir. Getirmemiştir.

Ortada bir 'provokasyon' varsa, bunun kökeni, hayatın dayattığı İSP'nin oluşturulması görevini bir kenara itip bu türden örgütlenmelere gitmekte aranmalıydı. Komünistler, provokasyonu ilkin kendi içlerinde aramak durumundaydı.

Münirlerin THKP-C'yi eleştiren broşür çalışmaları (bu eleştirilerin metni bana ulaştırılmadı, ben de merak edip edinmedim, mahiyetini arkadaşlardan ve sonradan tarafların kendi ağızlarından dinledim.), Marksist-Leninist-Bolşevik partilerin üzerinde ısrarla durduğu kimi ilkeselliklerin çok kötü bir adaptasyonundan ibaretti; "İşçi

ve emekçi kitlelere gitmek... Silahlı işçi timleri oluşturmak... THKP-C'yi böylece işçi-emekçi kesiminde mevzilendirmek!.."

Oysa, bilinmektedir ki, yalnızca Marksist-Leninist ilke ve normlara göre oluşturulmuş bir İSP ya da KP, yarım doğrularla dile getirilmek istenen bu "söylem"leri gerçekleştirebilirdi; THKP-C ise bir İSP ya da KP değildi. Asla da olmamıştı. Mahirler "Şehir Gerilla"cılığında ne kadar yanlış yapıyorduysa, Münirler de KP adına o kadar yanlış yapıyordu. Yarım doğruları tama çevirebilmek her iki saflaşmanın da üstesinden geleceği bir şey değildi.

Münirler, Mahirlerin tutuklanması sürecinde ülkede, Proleter Devrimci Kadrolarca bilinen "İşçi Birliği" üye ve sempatizanı militan kadrolara gitmiş, onları da THKP-C örgütüne çekmeye çalışmış ve sayıları yüze varan militan bir işçi kitlesini ek bir iddianameyle THKP-C "İşçi Kesimi" adıyla "dava sanığı" yapma becerisini(!) de göstermişti. Oysa, dost-düşman herkes biliyordu ki, gerek "İşçi Birliği", gerekse KDİKB, vb. örgütler, yerel, bölgesel devrimci inisiyatiflerle kurulmuştu; ve birer Sovyet gibi çalışmaktaydı. Her birinin nihai amacı İSP'yi oluşturmaktı; THKP-C'yi kurmak değildi. Münirler, başını çektikleri, bilinçle hareket ederek yukarıdan kurdukları örgütlerini "eleştirmek" aşkına, yarın belki de "iş yapacak", yapması muhtemel olan, ayağını yere basan militan işçileri de sıkıyönetime teslim edecekti!.. (Ayrıntılı bilgi için bakınız: ***1)*** *Gecikmiş Bir Hesaplaşma,* 1992, ***2)*** *Varlığımı Sosyalizme Borçluyum*, 1993, ***3)*** *12 Mart 1971'den Portreler I ve II.Cilt*, 1993-94, Sorun Yayınları) Münirler bu türden bir "vukuat"ı da işledikten sonra, öğrenci, asker, aydın ve işçi kesiminde büyük bir atılganlık, özveri ve çalışkanlıkla öne çıkan devrimci insanlarımızın örgütlenmesi üzerine bilimsel, ciddi ve geçerli hiç bir çalışma yapmamıştır. Elbette ideolojik-teorik-örgütsel çalışmalar Münirleri çok aşıyordu!..

Mahirlerin, THKO ve THKP-C militanlarının ortak eylemi sonucunda, Kartal Maltepe Askerî Cezaevinden firarından sonra (Ayrıntılı bilgi için bakınız:*12 Mart'71'den Portreler C.I*.s.110-119), Münirlerle aralarının giderek daha da açıldığına tanık oluyoruz. Taraflar, eleştirilerinde "taraftar" kazanmak için, Asker, İşçi ve Aydın kesiminden hatırı sayılır kimselerle görüşmelere başlar. Mahirler, cezaevi firar olayı ile bir "prestij" kazanmanın avantajını kullanarak,

Münirleri, "biz cezaevindeyken, pasif kalmak, eylem koymamak, hiç bir iş yapmamak ve arkadan hançerlemek" vb. gerekçelerle şiddetle eleştirmektedir. Tarafların karşılıklı suçlamalarını Sina Çıladır, Namık Ahçı ve bu satırların yazarı da dinlemiş, fakat etkileyici olamamıştı...

Münir, Mahir'le karşılaştığında: "Bu görüşlere katılmadığını belirterek, bunların çağdaş Batı Avrupa ve Latin Amerika Troçkistlerinin görüşlerinden farklı olmadığını, bunların da anarşi yaratmaktan öteye gidemediklerini" söylemişti. Bu "diyaloğa" cevaben Mahir: "Her şeyi ben yaptım. THKP de benim, eylemler de... Yazılanlar da bana ait. THKP üzerinde herhangi bir şekilde hakkınız yok." diyecekti.

THKP-C kurucuları arasındaki tartışmalar mektuplara, yazılı metin ve belgelere dökülür; Münir ve Yusuf örgütten "ihraç" edilir. Bir KP işleyişine sahip olmayan örgütte kişisellik öne çıkar ve bilimsellik bir kenara atılır. "İhraç" mektubuna konulan imzaların (Orhan Savaşçı ve Ertuğrul Kürkçü) dahi sahiplerince imzalanmadığı görülür. Kurulduğundan beri işletilmeyen ve Mahir tarafından el yazması bir taslak niteliğinde olan, sorumlu kurullardan geçmeyen "tüzük", Münirlerin "ihraç" olayında gündeme ve akla gelir!.. Mahir, "ihraç" kararını ve birer "ültimatom" niteliğindeki, THKP-C Genel Komitede azınlıkta olan tarafın THKP-C adını kullanamayacağına, karşılıklı ihbar yapılmamasına, yayın yoluyla provokasyona gidilmemesine ilişkin bir yazıyı Münir'e imzalatmak istenmişse de Münir bu metni imzalamamıştır."

THKP-C'nin içine düştüğü durumdan çıkarılması yolunda devrimci ve alternatif bir öneri taraflarca üretilememişti.

Münirlerle aynı cezaevinde farklı koğuşlarda kaldığımız için bu süreci kendi ağzından dinleme olanağını bulamamıştım. Fakat Kızıldere katliamı gerçekleştikten sonra küçükburjuva unsurlar iyice umutsuz ve ufuksuz bir ruh haliyle THKP-C'deki ayrışma ve olayları seviyeli biçimde tartışamamıştı. Burjuva terörünün hakimiyetinde kıyılan ve kırımlardan geçirilen genç insanlar, bilimsel bilgi ve bilinçlenmeye, "Nerede hata yaptık? Nasıl bir örgütlenmeye gitmeliydik? Tarih ve sınıf bilinci bize neyi öğretiyordu?" diyecek yerde,

idealizme, bilim ve akıldışı saplantılara kaymıştı. Bir yanda örgütün geleceğine ilişkin, içten pazarlıklı "gelecek" için kariyer hesabı yapanlar, öte yanda beyin ve inanç zayıflığı, bilinçsizlik ve birer paranoya derecesine varan "kontrol ediliyoruz!" saplantısı. 12 Mart 1971'deki iktidar çelişkilerini yerli yerine koyamama: "Vatan Cephesi", "ABD Cephesi", "Yurtsever İttifak", "Demirel'in Tavrı", "Faik Türün'ün Tavrı" gibi bilimselliği olmayan gayri ciddî tartışmalar geliştirilmişti.

Doğrusu bilimsel bir değerlendirme yapmak Münirlerin de çapını çoktan aşmaktaydı.

Münir, siyasî ve ideolojik konulardaki tutarsızlık ve bulanıklığına rağmen, cezaevinde düzgün bir mahpusluk sınavı vermişti. Bu süreçte hiç kimse hakkında spekülasyon yapmadı. Cezasını çekip tahliye olacağı zaman, hukukî olmayan engellerle karşılaştı. Kayınbiraderi İrfan Uçar (o dönem yedek subay olarak askerliğini yapmaktaydı), askerî kimliğini riske ederek Münir'i cezaevinden ve muhtemel bir tutuklamadan kaçırıp yurtdışına gitmesini sağlayacaktı.

Münir'in yurtdışı serüveni hakkında yakın bilgilere sahip değiliz. Orada da bir manav işletmesinin başında olduğunu, işlerinin iyi gittiğini işitiyorduk. Burada şunları da söylemeliyiz: Madem ki, meslek olarak bu türden bir işi seçecekti, neden ODTÜ'yü okumuştu? Neden siyasete atılmıştı? Niçin THKP-C gibi eleştirdiği bir örgütü kurmuş ve fakat yanılgılardan sonra İSP ya da KP gibi bir projenin içinde olmamıştı? Ayrıca Devrimci ve Marksist Sol Kadrolara karşı neden (duruşmalarda söyledikleri dışında ve kadroların onaylayabileceği nitelikte) bir özeleştiri yapma ihtiyacını duymamıştı?

Münir'e yöneltilecek sorular, onun boyunu aşacak kadar çoktu. Fakat o da bu ve benzeri değerlendirmelere somut çözüm yöntemleri üretecek düzeyde ve donanımlı biri olamayacaktı.

Yurtdışındayken kaleme aldığı ve fizik bilgisinin uzantısında, diyalektiği fizik ve sibernetikle açıklamaya yönelen kitapçıklar çıkardı. Bu kitapçıkları kimse tartışmadı. Akıllı ve becerikli bir çocuktu. Hakkındaki spekülasyonlara hiç bir değer vermeyen ve bir Proleter Devrimcisine yaraşan kimliğimizle bizimkiler de Münir'i yapılageldiği biçimiyle değil, işte bu satırlardaki gibi değerlendirip eleştiriyorduk.

Münir, son olarak "Küreselleşme" ve "Globalizm" konusunda bir kitap daha kaleme alacaktı. Daha önce yayınladığı kitapçıklarındaki konuları daha da açan ve insanlığın bu süreçte mutlaka komünist bir topluma evrileceğine olan inancını yineleyen bu kitabın yayımlanmasını *Sorun Yayınları Kolektifi*'ne iletecekti. Münir ile görüşmeyeli çeyrek yüzyıl olmuştu. O, manavcılık işleriyle haşır neşir olurken Türkiye'deki gelişmeleri izleyememiş, *Kolektifimiz*'in konumunu ve neleri ürettiğini takip de edememişti; ayrıca yanlış adres seçmişti. O, kapitalizmin bugünkü işleyişiyle giderek komünizme evrildiğini, "serbest piyasa"nın sınıfsız ve sömürsüz bir toplumun altyapısını oluşturmakta olduğunu, ve devrime gerek bulunmadığını söyleyecekti!.. (Kitabı yayınlanmamış olduğuna göre onun düşünceleri hakkında uzun boylu burada söz etmek doğru olmadığı için konuyu özetle anlatmak durumundayız.)

Oysa, günümüzde kapitalizm üretim ilişkilerini ve üretici güçleri geliştirmemekte, köreltmektedir (O tam aksini söylemektedir.). Üretim ilişkilerinden bağımsız bir sistem tartışması bilimsel değildir. Üretim ilişkilerini geliştirmeyen, üretici güçleri kötü kullanan kapitalizm, bu doğasına uygun olarak, "YDD" gevelemelerine rağmen zor'a başvurur. Kapitalist sistemin zor'a başvurusu, bir önseçimle gerçekleşmiş istek-niyet işi değildir. Doğası gereğidir. Kapitalizm zor'a başvurmasa yıkılır. "YDD" formülasyonları, kapitalizmin özünün asla değişmediğini gösterir. Kapitalizmin evrilmesiyle komünizm kurulamaz. Sınıfsız, sınırsız, sömürüsüz bir dünya, kapitalizmi yıkacak olan işçi sınıfının iktidara gelmesiyle kurulur.

Münir, en sonunda "ekmeğini kazanmayı" becermiş, kimileri gibi bir asalak olmamıştı. ODTÜ fizik öğreniminden edindiği bilgilerini sistematize etme çabalarına rağmen, Marksizmin yorumuna ne ulusal, ne sınıfsal ve ne de evrensel ölçekte katkı getirebilecek bir eylemlilik içinde olmuştu. Meslek olarak seçtiği "manav"cılık işleri, onun ideolojik-teorik-örgütsel seçimini de belirlemişti. Böylece koca Marx'ın dediği gibi, İnsanın düşüncelerini içinde bulunduğu üretim ilişkileri belirliyordu. İnsanlığın kapitalizmden kurtulmasında son sözü işçi sınıfı söyleyecekti; kapitalistler değil ve asla!..

BİNGÖL ERDUMLU

Dev-Genç ve THKP-C sürecinde rol üstlenen gençlerden bazıları, artık öğrenci kimliği taşımıyordu. Aralarında hayat ve üretimde yerini alan kimseler de bulunuyordu. Burjuva basını bu gençleri zaman zaman "Dev-Genç"li olarak tanıtmak istemişti. Örneğin Ziya Yılmaz hakkında çıkarılan "Dev-Genç Muhasibi" uydurması, aksi sabit olmakla birlikte, sürekli işlenmiştir. Oysa Ziya öğrenciliğini çoktan sona erdirmiş biriydi. 1.TİP'in bütün Karadeniz'de örgütlenmesinde ciddî katkılarda bulunmuştu. İsmet Öztürk (Çörtük) de aynı şekilde hayatın içinden, üretimden gelen kimliği ile aynı çabalar içindeydi. Bingöl Erdumlu, elektrik yüksek mühendisiydi. Ankara Kolejini bitirmiş, ardından ODTÜ Elekt.Müh. bölümünden mezun olmuştu. Aynı zamanda askerliğini Yd.Sb. olarak Genel Kurmay'da yapmıştı. Bu süreçte ABD ve NATO'nun yayınlarını izlemiş ve Türkçe'ye çevirmişti. Bu önemli belgeler Mahir kanalıyla İlhan Selçuk'a iletildiği halde yayımlanmamış, İlhan bu "işe" cüret edememişti...

Bingöl Erdumlu, K.Ereğli Demir Çelik Fabrikasında mühendis olarak da çalışmıştı; onun işçi ile bağları bu kez daha güçlü olacaktı. Bu işyerinde mühendis olarak çalışması ekmek parası kazanmaktan çok, siyasî bir kararla yapılmıştı. Üretimde işçi içinde bulunma isteği bilinçli bir seçimle yapılmıştı.

K.Ereğli DÇF ile K.Ereğli Metal-İş Sendikası arasında yapılacak toplu iş sözleşmesi görüşmeleri başlarken (12.5.1969), çıkan uyuşmazlık üzerine kurulan "Uyarı ve Dayanışma Komitesi"ne üye olduğu için B.Erdumlu işten atılmıştı.

Dev-Genç ve THKP-C'nin mayalanma süreçlerinde bizzat etkili olmuş, roller almıştı; sorumlu insanlardan biriydi. M.Çayan'ın değişik zamanlarda farklı kişiler ileri sürerek saydığı "*10 Kişilik Komite*" de o da vardı. Bingöl Erdumlu, Münir Ramazan Aktolga başta olmak üzere onlarca Dev-Genç'li işçi-kitle çalışmaları yapan kimselerdi. Öte yandan Dev-Genç'in köylü-kitle çalışmalarına katılan kadroları da vardı. Bilindiği gibi, devrimci öğrenci gençliğin, kitleselleşen Dev-Genç örgütü, ciddî ve güvenilir bir Proletarya Partisi'nin disiplini dışında yaygınlaşmış-yaygınlaştırılmıştı. Tarihi TKP'nin ne yurtdışındaki "Harici Büro" su (Laipzik-Almanya'ya yerleşmiş siyasî mülteci kolu), ne de ülkede kalan kanatları, adına layık bir PARTİ geleneği yaratabilmişti. Devrimci ve Marksist Sol Kadrolar, söz yerindeyse, partisizdi. Geçersiz PARTİ çağrışımı yapan gruplar ise, cılız ve dar örgüt yapılarıyla sosyal muhalefeti yönetmek ve yönlendirmek gibi bir işlevi yerine getiremiyordu.

1.TİP deneyimi büyük bir kitlesel katılımı gerçekleştirmesine rağmen, TİP'de sosyal muhalefeti yönetemiyor ve yönlendiremiyordu. TİP'in bu zaafı konusunda bilimsel inceleme ve araştırmalar ne yazık bugüne kadar yapılmamıştır. Kendilerini Marksist-Leninist ve Bolşevik yerine koyan kimi "teorisyen"ler ya da kendiliğinden kurulan örgütler, TİP'in en büyük zaafı olan bu konuyu, yani legaldeki duruşun ardında mücadelenin her biçimini kabul ederek örgütlenmiş, donanımlı bir İSP ya da KP'nin olmayışı olgusunu es geçmiştir. Türk Solu'nun en büyük zaafı ve dramı, sistemin yapısal karakterini hesaba katmayarak legalde büyük düş kırıklıklarıyla konumlanışıdır. Bu zaaf Tarihi TKP'nin 10 Eylül 1920'de resmen kuruluşu ve onu takip eden süreçte daima gündeme gelmiş, TC Devletinin kuruluşunda, SSCB'nin dış politikasına uyumlu bir "destek" ve "garanti" arayışları her şeyin yerine konulmuştur; burjuvazinin ilkel, gaddar ve kıyıcı karakteri hiç bir dönem ve süreçte hesaba katılmamıştır. TKP'nin legal ve illegal tökezlenişinde, dünyadaki güçler dengesi, bölgedeki durum ve ülkenin sınıfsal yapısı bilimsel olarak değerlendirilememiştir.

1.TİP'in kuruluşunda da Sol, Türk burjuvazisinin sınıfsal yapısı, Osmanlıdan Cumhuriyete evrimi konusu doğru biçimde hesaplanmadan, legalitede önemli şeyler yapılacağı sanısına kapılmıştır. Oy-

sa arkasında İSP ve KP güvencesi bulunmayan bütün açık faaliyetler burjuvazi tarafından içinden ve dışından kuşatılarak yörüngesinden kolayca saptırılabilecekti. Böylelikle kitlesel kıyım ve katliamlar rahatlıkla gerçekleştirilebilmiştir; Devrimci yoldan değişim ve dönüşümlerin yolu kesilmek istenmiştir; Reformizm ve sosyalreformizm vb. akımların güçlenmesine, sosyaldemokrat ve liberal sol eğilimlerin yaygınlaşmasına yardımedile gelmiştir.

İşte Dev-Genç'in bu biçimde yaygınlaşması-yaygınlaştırılması Türk Solu'nun tarihsel ve siyasal açıdan bu en büyük zaafından ileri geliyordu. PARTİ güvencesinden yoksun ve öğrenci gençlik temeline dayalı bir hareket, tarihsel ve sınıfsal geleneklerinden yoksun biçimde hayat bulmaya başlamıştır. Bir yandan Tarihi TKP'nin iç ve dış kadrolarının zaafı, öte yandan 1.TİP'in kuruluş, örgütleniş teori/pratiğindeki zaaflar Dev-Genç'in (öğrenci gençliğin) cılız omuzlarının asla kaldıramayacağı kimi rollere soyunmasını koşullamıştı. Dev-Genç'in, kimi rollere soyunmak durumunda kalışının bütün "suçu" devrimci gençliğin hanesine yazılamazdı. Tarihi TKP'nin iç ve dış kadroları ile 1.TİP'in merkez oportünist kliğinin acımasız bir eleştirisi yapılmadan Devrimci gençliğin tek yanlı suçlanması asla doğru olmayacaktır.

Bu zaaf: Yalnızca ülkemiz, bölgemiz devrimci hareketlerinin değerlendirilmesi açısından değil, evrensel ölçekte bütün KP'lerin tarih ve mücadeleleriyle hesaplaşamayışımızın ve doğallıkla yeni sentezlere kavuşamayışımızın, Marksizmi özümleyemeyişimizin, yorumlayamayışımızın ve teorik yeniden üretimi gerçekleştiremeyişimizin belli başlı olgularından kaynaklanıyordu.

Bingöl Erdumlu ve işçi-kitle çalışması yapan gençlerin, modern üretim yapan belli başlı sanayi merkezlerindeki çalışmalarına bizler de *İşçi Birliği* örgütlenmesinden gelenler olarak, katılmıştık. Kocaeli, Zonguldak, K.Ereğli, Ankara, İzmir-Aliağa, Petrol-Boru Hattı İnşaatları vb. yerlerde Dev-Genç'in işçi-kitle çalışması yapan kadrolarıyla *İşçi Birliği* Kadroları aynı hareketliliğin içindeydi. YİS'in örgütlenmesi, grev ve direnişlerinde öğrenci gençlik bütün içtenliği ile bu sürecin içindeydi. Necmettin Giritlioğlu YİS'in Gnl.Bşk. görevini üstlenmişti. YİS'in militanı İsmet Demir, sendikanın önünde üstlendiği görevinden geri çekilmiş, örgütlenme çalışmalarının başı-

na geçirilmişti. İsmet Demir adı, YİS'in ve o dönem gerçekleştirilen işçi eylemlerinin bir simgesi durumundaydı. Necmettin Giritlioğlu'nun, Aliağa Rafineri inşaatı sürecinde, YİS'in gerçekleştirdiği grevde, kimi istihbarat birimlerinin ve onların kiralık katillerinin (gizli cinayet şebekelerinin) boy hedefi olarak seçilmesi ve katledilmesinden sonra, YİS'in kongresinde, bu kez Bingöl Erdumlu Gnl.Bşk.seçilecekti.

YİS'in etkili sendikacılık anlayışı, DİSK *Geleneği* dışında bir iz bırakmıştı. YİS'in DİSK'e üye olmayışının kimi nedenleri vardı. DİSK, 1.TİP'e yakındı. DİSK'i kuran sendikacılar, aynı zamanda TİP'i de kuran kimselerdi. YİS'in tabanındaki işçi ile DİSK'in tabanındaki işçi militan bir geleneği temsil ediyordu. YİS'in çalışmalarına "manevi" açıdan katılan Dr.Hikmet Kıvılcımlı ile TİP merkez oportünist kliğinin arası açıktı. Başta İsmet Demir olmak üzere YİS yönetimi TİP üyesi olmakla birlikte TİP'i teori/pratik açıdan eleştiriyordular. Yapı işkolu, çoğu zaman kısa süreli ve geçici işçilerden oluşmaktaydı. Yapı işçilerinin militan geleneğinin nedenleri, kalıcı bir işkolu ve işyerinin olmayışı, çalışma koşullarının ağırlığı, (ki çoğu işçiler çadır ve barakalarda kalmaktaydı), montaj sanayiine dayalı yabancı patronların şantiyelerinde çalışıyor olma özelliği ve bir de YİS'in sendikacılık anlayışının, bir vurucu güç misali, etkili, denenmiş ve sınanmış oluşundan kaynaklanıyordu. DİSK'teki sendika bürokrasisi ve işçi aristokrasisi, YİS'te ilk zamanlar yoktu. Necmettin Giritlioğlu ve Bingöl Erdumlu'nun Gnl.Bşk.dönemlerinden sonra YİS'teki çözülme, sendikacılığı birer meslek olarak görme anlayışındaki kimselerin yönetiminden ileri geliyordu.

Bingöl, mühendis olmadan işçi-kitle çalışmaları içindeki yerini almıştı. Mesleğinde yoğunlaşmaktan daha çok sendikal sorunlardan haberli olmaya başlamıştı. Dev-Genç'in işçi-kitle çalışması yapan kadrolarının bu konudaki içtenliğini, çalışkanlık ve özverisini kimse inkâr edemez.

Bingöl, 15-16 Haziran Harekâtı'na, ikinci gün Ankara'dan gelen Dev-Genç kadrolarıyla birlikte eylemlere katılmıştı. İst.Dev-Genç kadrosu ise bu eylemlere, "Hareketi radyodan duyduklarını", bu konuda habersiz olduklarını ve bir hazırlıkları olmadığından etkili olamadıklarını, ancak ikinci gün toplayabildikleri 200 kişiyle eyleme

katılmak istediklerini (Dev-Genç yaz tatilindeydi), sendikacıların , 'bunları aranıza almayın' uyarısını delmeye çalıştıklarını, çeşitli vesilelerle dile getireceklerdi. Toplumsal altüst oluş süreçleri hakkında doğru, doğruya yakın, ayrıca bilimsel bir görüş ileri süren öğrenci gençler arasında, İbrahim Kaypakkaya gibi akıllı gençler de bulunuyordu (Fakat, sınıfsallık ve kemalizm konusunda kimi doğru saptamalar yapan İ.Kaypakkaya Moizmin eklektik bir uzantısını bu coğrafyada aynen denemek yanılgısında da olacaktı.). Onlara göre: "68'den gelen öğrenci gençlik hareketlerinin bitiş yeri 15-16 Haziran Harekâtı'dır. Bu Hareket Türk Solu'nun yol ayrımını vurgulamış, tutulacak ana halkayı işaretlemiştir. Bu tarihe kadar sosyal pratikte, teori/pratiği ile tutunmak isteyen örgüt, grup ve kişilerin iç çatışmaları artmış, bölünme ve ayrışmaları hızlandırmıştı."

M.Belli'nin 15-16 Haziran Harekâtı değerlendirmesini "sağ" bir görüş olarak eleştirenler, ordu üzerine hamasete varan, övgüler yazan M.Belli'den kopacak, fakat, bir yanlıştan ötekine, çalar saatin rakkası misali sarkacaktı.

Ordu hakkındaki idealist "vurucu güç" nitelemeleriyle "tez"ler yazan Dr. H.Kıvılcımlı ise, bu kez, 27 Mayıs 1960 Harekâtı için söylediği "ordu kılıcını attı" sözüne benzer bir ifadeyi işçi hareketi için tekrarlayamayacak ve söyleyemeyecekti. Doktor'un, bu konuda yaptığı ve geliştirmeye çalıştığı "tez"leri hakkında bir "özeleştiri" yerine geçebilecek yalnızca şu sözü ilginçti: "Doğruları alın, eğrileri atın."

"Kurtuluş" gazetesi ise, yayınladıkları sayılarında, "sıkıyönetimin tarafsız kalmasını" dahi isteyecekti! Oysa 15-16 Haziran Harekâtı, sistemin sıkıyönetim ilan ederek bastırmak istediği ilk hareketti. Sistemin kurumlarından biri olan ordu ve güvenlik güçleri, kapitalist üretim, mülkiyet ve paylaşım ilişkileri ağında taraftı; taraf olmak durumundaydı. Sınıf tahlili böyle yapılmalıydı. Bu konuyu Tabii Senatör, eski MBK üyesi General Cemal Madanoğlu dahi şu sözlerle ifade edecekti: "Sıkıyönetim devrimci avına çıktı. Devrimciler gelişi güzel tutuklandı. Beşer-onar gün yatırıldıktan sonra, birer ikişer bırakıldı." (Kurtuluş, Temmuz 1970, S.3, Yıl:1, s.1.) "Kurtuluş gazetesinde ordu hakkında kaleme alınan "sıkıyönetim tarafsız kalmalıdır" manşet ve yazısının ardından Cemal Madanoğlu'nun da

Senato'da postasını koymasından sonra "Devrimci avına" çıkıp, Dev-Genç'lileri tutuklayan sistem, gerçekten gençleri kısa bir süre sonra tahliye edecekti!..

Mahirlerin, E.Elrom'un katli olayından sonra, barınacak yer bulamadığı ve kalacak yer ararlarken, Bingöl'ün babadan kalma yazlık evinde kalacak ve çeşitli ihbarlar neticesinde buradan da ayrılıp, "Sibel Erkan Olayı" olarak adlandırılan bir subayın evine girecek ve çıkan çatışmada, Hüseyin Cevahir katledilerek, Mahir'de kendini yaralayarak ele geçecekti...

Bingöl, 12 Mart 1971 faşist yönetiminin, uyguladığı baskı ve terör konusunda geri adım attırmak için arkadaşlarıyla birlikte, Başbakan yardımcılarından Sadi Koçaş, Atilla Karaosmanoğlu ya da İsmail Arar'ın kaçırılmasını planlamakla da suçlanmıştı.

Bingöl, Tarihi TKP'nin ve 1.TİP'in devrimci hareketi kucaklayamayışının sosyal pratikte anlaşılması üzerine, bütün Proleter Devrimci Kadroların birer arayış sürecine evrildiği dönemeçlerde, hayatı ve mücadeleyi kucaklamaya aday PARTİ'nin oluşturulması konusundaki tartışma ve yönelişlerde de önde anılan isimlerden biriydi. Onun THKP-C sürecine, işçi kesiminden dahil oluşu, PDK'ya katılışı vb. etkinlikleri böylece özetlenebilir.

THKP-C'nin oluşumunda, Mahirlerin geliştirdiği örgütlenme ve eylemliliklere, Bingöller işçi-kitle çalışmalarında kazandıkları pratiklerini getirememişti. THKP-C sürecine Mahirler daha çok damgasını vuracaktı. Bingöl gibi düşünenler, sonradan geliştirmeye çalıştıkları eleştirilerini örgütte hakim kılamamıştı. THKP-C'de, İSP ya da KP'lerdekine benzeyen bir işleyiş de yoktu. THKP-C'nin adına uygun bir tüzük ve programı da yoktu. Mahirlerin İsrail Konsolosu E.Elrom'u kaçırdıkları dönemlerde Mahir'in kaleme aldığı 6-7 sayfalık tüzük-program taslağı (müsveddeleri) ise ne 10 kişilik "Komite" ne de PARTİ arayışı ve yönelişi özlemi içinde bulunan Kadro'lar tarafından okunabilmiş, tartışılabilmiş ve de onaylanabilmişti. Bu türden çok sakat bir örgütlenme anlayışı içinde doğallıkla THKP-C'ye ve onun teori/pratiğine karşı geliştirilmeye çalışılan eleştiri, öneri ve uyarıların işe yarayabilmesinin önü de kapalıydı.

THKP-C'nin, THKO'nun ardından, "artık bizde bir çıkış yapa-

lım" diyerek bu "çıkış"larını da banka soymak, adam kaldırmak, fidye istemek vb. eylemlerle duyurmasıyla birlikte, THKP-C'nin içindeki eleştiri ve ayrışmalar da vücut bulacaktı. THKP-C'nin öğrenci gençlik, işçi ve emekçi kesimi, askerî kanadı ve aydın kesiminde başlayan eleştirel dalgalanmalar, devletin örgüte vurduğu ağır darbeler sonucunda daha da netleşip sancılı ayrışmalara dönüşecekti. Yapılan kitlesel tevkifatlar, kırım ve kıyımlar, ardından Kızıldere katliamı, çoğunlukla küçükburjuva genç kadroları temel alan, tüzüğü-programı olmayan bir örgütlenme anlayışını temelden sarsacaktı. "Şehir Gerillacılığı" yöntemini esas mücadele biçimi olarak benimseyen örgütün Kızıldere'deki "Kır Gerillacılığı" eylemi, sistemin gizli cinayet şebekelerini (Gladio) harekete geçirmesiyle noktalanmıştı. Küçükburjuvazinin "umut"ları böylece kırıldıktan sonra THKP-C'nin, önceleri ikiye, bir süre sonra da örgütün uzantısı olma iddiasında olan bir çok parçaya bölünecekti.

Bingöl, daha Kızıldere katliamı gerçekleşmeden yakalanan 10 kişilik "Komite"den son insandı. Elleri sandalye arkasından kelepçelenmiş bir fotoğrafı gazetelerde yayınlandığında Bingöl'ün büyük bir işkence altında olduğu farkediliyordu. Kartal Maltepe Cezaevindeyken gördüğümüz bu resimler içerdeki taraftarları çok düşündürmüş, çeşitli yorumlara sebep olmuştu. Bingöl, Selimiye Askerî Cezaevine getirildiğinde THKP-C içindeki ayrışmaları ancak ikinci, üçüncü ağızlardan öğrenmeye başlamıştı. "Komite"den görüşme imkânı bulduğu İrfan Uçar dışındakilerle görüşme-tartışma olanağını yakalayamamıştı. Duruşmalar başladığında ise sorumlu arkadaşlarla sınırlı konularda görüş alışverişi yapabildiğini anlatırdı.

Gerek THKO, gerekse THKP-C'nin 12 Mart 1971'i karşılarken karşılaştığı durum her kesimden devrimci kadroyu düşündürüyordu. Genel olarak devrimci kadrolara, bu hareketlere sahiplenmek, anlamaya çalışmak ve eleştirel katkı yaparak bu türden örgütlenmeleri aşabilecek örgütlenme arayışları daha hakimdi. Sistemin, sıkıyönetim koşullarında daha da yaygınlaştırdığı baskı ve terör ortamında, serinkanlı ve bilimsel değerlendirmelerin yapılmasının önü de maddeten kapalıydı. Bu türden örgütlerde rol alan kimilerinin küçükburjuva sınıfsal karakterinden kaynaklanan bütün olumsuzluklar cezaevinde de yankısını buluyordu. Umutsuz, ufuksuz bu unsurlar, gele-

ceği kazanmaya aday bir değerlendirmenin, yani eleştirel katkının önünü resmen kesmişti. Daha çok kötü sınav verenler, polis ve işkence deneyimi çürük olanlar, fiili ve keyfi baskıcı yöntemlerle sağlıklı kritiklerin yapılmasını aleyhte etkiliyordu.

THKO militanlarının idam edilmesi, Kızıldere'deki katliamlardan sonra THKO ve THKP-C yerine ciddî ve donanımlı bir İSP'nin ya da KP'nin oluşturulmasını düşünenler olduğu kadar, bu örgütlerin kötü birer kopyası olabilecek örgütlenmelere, daha doğrusu, küçükburjuva kariyerizmine saplananlar daha ağırlıktaydı. 10 kişilik "Komite"den büyük bir kısmı katledilmişti. Sağ kalanlar ise, çok garip ve basit hesaplarla hareket ediyordu. Selimiye Askerî Cezaevinde Necmi Demir, Kamil Dede, Abdullah Ceceloğlu, Mehmet Alkaya, Nevzat Yücel vb.'lerinden oluşan bir "ekip" THKP-C adına (!) hareket ediyor, özellikle "Proleter Devrimci Hava Kuvvetleri Örgütü"nden gelen havacı subayları sekter ve kışkırtıcı biçimde yönlendiriyor, cezaevindeki havayı sıkıcı bir duruma sokuyordu. Komün yaşamını çekilmez bir duruma sokan bu türden sekter anlayışlar (THKP-C adına(!) kurulmak istenen sultacı anlayışlar), öteki mahkûmların kolektif ve iradi müdahalesiyle kırılacak, cezaevlerinde olması gereken devrimci ve insanî ilişkilere dayalı gerçek Komün hayatının temelleri de atılmış olacaktı. Nitekim bu türden bir örnek Komün anlayışı (B Koğuşu) uzun ömürlü olarak yaşamış, baskı ve sulta kurarak sürdürülmeye çalışılan bireyci ve sekter "komün" anlayışları ise uzun ömürlü olamamış dağılmıştı.

Bingöller de, cezaevlerini çekilmez duruma düşüren bu türden anlayışlara karşı cephe almış, ağırlıklarını koymuşlardı. (Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bakınız: *12 Mart 1971'den Portreler I.*)

Bingöllerin THKP-C hakkında sistemleştirmeye çalıştıkları eleştiriler cezaevi dışına çok yanlış biçimde ve spekülasyonlarla yansıtılmıştı.

Bazı kesimler katında, inandığı dava uğruna hayatını seve seve feda edenler, idam sehpasında bile sistemi sorgulayanlar, ahde vefa gösterenlerin tavrı daha değerliydi. Bingöller sorunun bu boyutunu yeterince kavrayamadan, banka soyma, adam kaçırma, fidye isteme vb. yöntemlere başvurmanın Marksizm-Leninizm ile bir ilgisi bu-

lunmadığını cepheden eleştiren bir arayış içindeydi. Bireysel terörizm, anarşizm ve maceracılık konusunda, galiba yeni yeni okuma ve tartışma yöntemleri geliştirmekteydiler. 10 kişilik "Komite'den Yusuf Küpeli ve Münir Ramazan Aktolga ise, dışarda daha fazla kalabilmiş, THKP-C'nin eylemleri hakkında "sorumluca" bir değerlendirmenin şart olduğunu ileri sürmüşlerdi. Onların bu konudaki eleştirileri de cezaevine sağlıklı biçimde aktarılamıyordu. İçerdekiler ise onları "pasif" davranmak, "harekete ihanet etmek"le suçluyordu.

THKO ve THKP-C'nin bilimsel olmayan ya da fanatik ve sekter taraftarları dışında, hareketin topyekûn bir değerlendirmesini yapacak bilgi ve deney birikimi, biz de dahil hiç kimsede yoktu. *İşçi Birliği* kadroları, üretimden geldikleri için, kim olursa olsun, sekter ve fanatik yaklaşımlardan uzak duruyor, onların etkilerini izole edecek pozisyonlara giriyor ve cezaevi koşullarında nelerin yapılabilirliğini gözeterek kadrolar arasında seviyeli diyalogların geliştirilmesinin şartlarını yaratmaya özen gösteriyordu.

Başlangıçta son derece kırıcı, sekter ve fanatik pozisyonlara girenler, daha sonra ve neden sonra (uzun bir cezaevi hayatından sonra) bir özeleştiri yapmasalar da, bu tutumlarını terkedeceklerdi (1971 sonrası süreç ayrıntılı incelendiği zaman bu konu daha net anlaşılacaktır. Yahut, o dönem en sekter pozisyonlara girenlerin siyasî örgüt seçimleri incelendiğinde, ya da tecimsel ilişkilere baştan kara girenlerin serüvenleri incelendiğinde, bir dönem cezaevlerinde arkadaşları üzerinde "sulta" kurmaya yeltenenlerin trajik ve perişan durumu daha net biçimde anlaşılacaktır. Bilmem isim saymaya gerek var mı?).

Bingöllere karşı fiili saldırıya girmeye yeltenenler *İşçi Birliği* kadrolarınca püskürtülmüş ve anladıkları dilde cevabıda verilmiştir. Bingöl'ün cezaevi yaşamı sakin ve dengeliydi; kimseyi incitmemeye özen gösteriyor, kışkırtmalardan uzak duruyordu. Okumak, araştırmak, nerede ve nasıl yanlış yapıldığına ilişkin diyalogları geliştirerek cezaevini değerlendirmekteydi. Onların geliştirmeye çalıştığı "eleştiri"ler, AP'nin sınıfsal konumu, ABD emperyalizminin, burjuva katmanları arasında "amerikancı" ve "yurtsever" olduğuna dair ilginç yaklaşımlardı. "Faik Türün ABD'nin faşist kanadı, Süleyman Demirel ise "yurtsever" kanadıydı. ABD çıkarlarını gözetenler Fa-

ik Türün'lerin iktidarından yanaydı(!) gibi... bu ve benzeri tahliller darbe yiyen, yenilen ve bozguna uğruyan küçükburjuva solların hezeyanlarıydı. Bilimsel tahlil gücüne sahip olmayan bazı gençlerin "zihin talimi" olarak değerlendirilen bu görüşleri asla taraftar bulamayacaktı. İşçi Birliği kadroları bu "sevimli" tartışmalara onay vermese de seviyeli biçimde onları dinlemekle yetiniyor, kimileri gibi, "hain" ve "dönek" vb. gibi suçlamalarda bulunmuyordu. O dönem, gerek öğrenci gençlik kesiminden gelenler, gerekse işçi kesiminden gelenler (subaylar arasında teorik çalışmalara yönelen ve bu konuda kayda değer bir gelişme gösteren yoktu.) arasında Marksizm-Leninizmin yorumu ve teorik yeniden üretimi konularında yetkin ve derinliğine-kapsamlı çalışmalar yapan kimseler de yoktu. Herbirimizi vareden sosyoekonomik yapı ve sınıfsal konumlarımız ile Tarihi TKP ile hesaplaşılamamıştı. Hiç birimiz disiplinli bir KP geleneğinden gelmiyorduk. Kendi niyet, irade ve inisiyatiflerimizle de, 1971'de PDK oluşturmamıza rağmen, bu Kurultaydan ciddî, güvenilir ve donanımla bir PARTİ çıkaramamış-yaratamamıştık. THKO, THKP-C, TİİKP, TKP-ML vb. örgütlerin disiplinsizce, yukardan resmen kurulmasını önleyememiştik. Dahası Tarihi TKP'yi, 1.TİP'i, DİSK'i ve TÖS'ü, ayrıca öteki (PARTİ, Sendika ve Kitle Örgütleri gibi) örgütlenmeleri, birbirinin dilinden anlayan, yan yana yürüyen, deneylerini birbirine aktaran ve birlikte işler yapan bir yapıya dönüştürememiştik. İdeolojik/teorik çalışma konusunda bugünkü bilgilerimizi edinememiştik. Üretimden gelen kimseler olarak THKP-C vb. örgütlerin düşünce-davranışta, cezaevlerindeki sancılı kabuk değiştirme mücadelelerinde, "yangına körükle gitmemiş" sınıfsal çıkarlarımızın doğrultusundaki konumumuzu muhafaza ederek, bu deneylerden nereye ve nasıl gidebileceğimizin hesabını yapmaya koyulmuştuk. Bu tutumumuzla elbette taraf olarak doğruların yanındaydık. THKP-C ayrışmasında ise, belli başlı iki kümelenmenin de kendilerini savunduğu ve haklı bulduğu kimi "doğruları" vardı; onulmaz yanlışlıkların yanı sıra!.. Fakat bu "doğrular" yarım doğrulardı. Yarım doğruları, ne Mahir, Hüseyin, Ulaşlar ve ne de Yusuf, Münür, Bingöl vb.'leri tam doğrulara dönüştürebilirdi. Bu görevin gereğinin yerine getirilmesi tarafların çapını aşıyordu. 1971'leri karşılayan bütün devrimci kalkışmaların özünde bazı haklılıklar vardı. Kadrolar tarihimizdeki yanlışlıklardan anlamlı bir kopuşu

gerçekleştirerek PARTİ'yi oluşturmak görevi dururken, asla bu görevi üstlenemeyecek örgütlenmelere itilmişti. Üretimden gelenler ve sınıf bilinçli kadrolar bu sorunu kavramıştı. Sorun, THKO, THKP-C, TİİKP, TKP-ML'lerin, ayrışan bölüklerinde hizipçi duruşlarla "doğruları" aramak değildi. Ayrıca Tarihi TKP'nin kanatları ve 1.TİP'in hizipleri arasıda kaybolmak da değildi. Sorun, tarihimize sahiplenerek, bu süreçte, eğrileri gözünün yaşına bakmadan ayıklayıp doğrulara sarılmak ve yeniyi üretebilmek sorunuydu. Ulusal/Sınıfsal boyutta bu görevi yerine getiremeyenlerin Enternasyonal ölçekte daha çaplı bir düşünce sistemi geliştirmelerinin yolu da kapalıydı. Tek yanlı "enternasyonalizm" geveleyenlerin ise, ne ulusal ne de evrensel ölçekte bir "vukuatı" vardı; asla da olmamıştı. Enternasyonalizm konusunda Lenin'in doğru bulduğumuz görüşlerini savunuyor, tekrarlıyorduk.

Bingöl, cezaevinden çıktıktan sonra Yusuf Küpeli ile olan diyaloğunu sürdürdü. Bir ara "TKP" geçinenlerle, DİSK ile de bir diyaloğa girdiğini duyduk. Dışardayken Yusuf Küpeli'nin sağlığı ile ilgilendi. Daha sonraki tarihlerde yurtdışına çıktığını öğrendik. Yurtdışına gitmeden önce, Murat Belge'nin kitap ve dergiciliği konusundaki "başarısı" hakkında kısa bir görüşme yapmıştı bizimle. "M.Belge akıllı biri. Ondan çok şey umuyor ve bekliyorum" diyordu (Oysa Bingöl daha akıllıydı; işçi-kitle çalışmalarından geliyordu. Kendine güvenini yitirmişti.). Biz ise tam aksini düşünüyorduk. Evet, Bay M.Belge "akıllı" biriydi. Yeteneklerini asla küçümseyemezdik. Fakat o, 'Liberal sol' akımların, o cenahın elemanıydı. Seçimini bu şekilde yapanlardan Proletaryanın çıkarları için beklenti içinde olmak çok yanlıştı. Talat Turhan'ın yayınlanan kitaplarını okuduğunu (*Bomba Davası I ve II*) "hemen hemen kendileriyle aynı şeyleri söylediğini" ifade ediyordu; bu konuda Talat Turhan'dan randevu da almış, bir sabah kahvaltısında buluşmuşlardı. *Sorun Yayınları Kolektifi* olarak bizler, Talat Turhan ile aynı şeyleri söylemiyorduk. Fakat onun çabalarına sahipleniyor, ayrılıklarımızı gündem yapmıyorduk. Bu ilkesel tutumumuz belliydi. Emperyalizmi-kapitalizmi kalbinden vuran her çabaya aynı ölçülerde sahiplenmeyi ülkemizin-bölgemizin sosyal devrimi açısından son derece özen gösterilecek bir konu olarak değerlendiriyorduk. Devrimci ve Marksist Sol

Kadrolar kendi dışındaki kişi, grup ve örgütlere karşı K.Marx, F.Engels ve V.İ.Lenin hangi taktikleri doğru görmüş ve uygulayagelmişse, bizler de, bu coğrafyada aynı yöntemi seçmeli, denemeli, geliştirmeli ve yorumlamalıydık.

SORUN BİRLİKTE SOSYALİST DERGİ'yi çıkarmaya başladığımız süreçte de Bingöl'e karşı, cezaevindeki tutumumuzu koruyarak, yurtdışından bize gönderdiği bir yazıyı aynen yayınlamayı, yukardaki düşüncelerimizin ve proleter ahlakımızın bir gereği olarak , onun bu isteğini yerine getirdik. Bingöl Erdumlu'nun portresini tam olarak ve de nesnel gerçeklik çerçevesinde yansıtacağı düşüncesiyle, kalema aldığı bu yazısını buraya aynen almayı uygun buluyoruz.

Bingöl, Öncü Kitabevi Yayınları arasında çıkan bazı kitapların çevirisine de katkı yapmış, fakat imzasını koymamıştı. Bu konuda kardeşim (Öncü Kit.sahibi) Zeki ile de iyi bir diyaloğu vardı. *Sorun Yayınları Kolektifi*'nin telif ağırlıklı olarak, bu alanda neleri yapmaya aday olduğunu da biliyordu. Yayınlarımızı izliyordu. Tercüme eserler konusunda K.Marx, F.Engels ve V.I.Lenin'in ciddi bir redaksiyon kurulu aracıyla yeniden Türkçe'ye kazandırılmasının önemini o da vurgulamaktaydı. Yeni bir politik tutum takınma konusunda ise henüz net değildi. Dünyada olup bitenleri izlemek ve yakından görmek istiyordu. Onurunu zedelemeye yeltenenlere karşı titiz ve duyarlıydı; fakat ideolojik/teorik çalışma konusunda bir niyeti ve amacı olduğunu gösteren bir çaba içinde değildi. Bingöl'ün eşi Tülay Tad da eşi gibi yargılandığı davalarda eylemlerini üstlenmiş ve sosyalizmi savunmuştu. Kadrolar arasmda tartışılması gereken bir iç kritik ise ne yazık ki sorumluca gerçekleşememişti.

THKP-C GERÇEĞİ

Her toplumsal olayı olduğu gibi, THKP-C hareketini de zaman ve mekân boyutları içerisinde ele alıp tanımlamaya çalışmanın anlamlı olacağı kanısındayım. Tarihsel gelişmenin sürekliliğinin belirli bir evresinde, o dönemin dünya ve Türkiye'sinin belirli bilinçlilik biçimlerinin de etkisi altında oluşmuş bir hareketti THKP-C.

THKP-C bir "geçiş dönemi" hareketidir. Türkiye toplumunun geleneksel yapısının hızla çözüldüğü, Osmanlı toplum yapısından arta kalma bir bürokrasininin gütmeye çalıştığı bir tarım toplumundan, bir yandan tekelci burjuvaziyi diğer yandan da çağdaş sanayi proletaryasını toplumun belirleyici sınıfları katına çıkaran bir dönüşüm süreci yaşanıyordu o yıllarda. Tabiî ki bu süreç çok sancılı bir biçimde, eski yapı içinde görece daha imtiyazlı ve istikrarlı konumlara sahip sınıf ve tabakaları aşağılara doğru iterek, bir kısmını ise doğrudan ezip geçerek mümkün oluyor, bu nedenle de yoğun tepkilere ve amansız bir iktidar kavgasına yol açıyordu.

Bilimsel sosyalizmden kaynaklanan bir sınıf hareketinin gelenek ve sürekliliğinin olmadığı o günlerin politik ortamı; tarihsel kökleri Jön Türkler'e kadar uzanan radikal aydın hareketinin ideolojik-politik etkilerine çok açık bir alandı. Cephe hareketinin kadroları bu türden bir ortamın doğmalarına karşı ve ideolojik sınırlarını aşmak için mücadele ederek yetiştiler.

O dönem, küçükburjuva radikalizminin belki de son defa iktidar şansı aradığı, asırlardır süregelen tarihi şaşılığı ile dünyaya bakarak modeller çıkardığı, bu modelleri topluma dayatmaya çalıştığı yıllardı. Cephe, kendisinin belirleyemeyeceği tarihsel koşullar içinde, bu türden bir tarihi fikir mirasının ortasında gelişti. Ancak, gelişim süreci içerisinde bu fikir mirasını reddeden de, yine Cephe'nin kendisi oldu.

Aynı dönem, böylesine bir "reddi" mümkün kılacak koşulları da içeriyordu çünkü. Son yıllar içinde Türkiye'nin belirli bölgelerinde sanayi metropolleri ve ağır sanayi merkezleri oluşmaya başlamış, bu olgu sınıf mücadelesini canlandırmıştı. Çoğunluğu eski TİP üyeleri olan Cephe kadroları bu gelişmeden etkilenmiş, bir kısmı ise doğrudan bu mücadelenin içinden gelmiş kişilerdir. O yıllar, Marksizm'in klâsiklerinin Türkçe'ye çevrildiği, Sovyet ve Çin devrimleri deneylerinin genç kuşaklar tarafından öğrenildiği, tartışıldığı yıllardı. Küba ve Vietnam devrimleri de bu kadroları derinden etkilemiş olaylardı. Bunlara 1968 gençlik eylemlerini ve Lâtin Amerika şehir ve kır gerillası deneylerini de eklemek gerekir.

Lenin, "Ne Yapmalı?" da, Çarlık Rusyası'nda Bolşevik Parti-

si'nin kurulmasından önceki belirli bir dönemden, hatırladığım kadarı ile "..çeşitli sınıf ve tabakaların siyasal hareketlerinin yeterince billurlaşarak birbirinden ayrışmadığı, içiçe girdiği.." bir dönem olarak bahseder. Kanımca söz konusu evre, Türkiye sol hareketinin gelişimi açısından buna benzer bir dönemi oluşturuyordu.

O dönem hakkında nesnel sonuçlara varabilmek için, o günlerde yayınlanan, çeşitli siyasal görüşlerdeki kişilerin yazılarını, polemiklerini birlikte ele almak gerekir. Örneğin, Mahir Çayan'ın "Al Aydınlık-Ak Aydınlık" ayrılığına, aynı zamanda Cephe'nin daha sonra üzerinde oluştuğu ideolojik temellere ışık tutan önemli polemik yazısı. Aydınlık Sosyalist Dergi'nin 15. sayısında yer alan bu yazı, tartışmaya yol açan karşıt yazılar ile birlikte incelendiğinde ne gibi görüşler ile mücadele edilerek bu günlere gelindiğine açıklık getirecektir.

Cephe hareketine daha yakından bakıldığında ise, şunları söylemek mümkün:

Genel Komite'nin yapısı ve yapılan görev bölümü THKP-C'nin kuruluş aşamasındaki örgütlenme anlayışı ve amaçları hakkında bir fikir verebilir. Bu yapı incelendiğinde görülebileceği gibi Türkiye'nin tüm bölgelerinde devrimci potansiyeli olan sınıf ve tabakalar arasında çeşitli alanlarda derinlemesine ve uzun vadeli örgütlenmeyi amaçlayan, farklı mücadele biçimlerini bir arada yürütebilecek bir çekirdek örgütlenme düşünülmüştü.

Yalnızca "düşünmek" bir ham hayal de olabilir, ama Cephe düşündüklerini gerçekleştirebilmek için gerekli olan önkoşullara, birikim ve ilişkilere de sahipti. Rastgele bir şekilde değil, ama değişik alanlarda verilen çok yönlü mücadeleler sonucu süzülerek bir araya gelmiş fiili öncü niteliğindeki kişilerden oluşuyordu THKP-C'nin kadroları.

THKP-C'nin daha sonra, *hepimizin*, yani Genel Komite'de yer alan tüm kişilerin ortak sorumluluğu altında şekillenerek Kızıldere'de sonuçlanan çizgisini, bazılarının yaptığı gibi, sözgelişi, "hareketin kitlelerden kopukluğu" ya da "maceracılık" olarak nitelemek en azından çok kaba bir tahrifat. Tam tersine, eğer bunun bir önemi ve anlamı var ise, bir çok örnekler vererek Cephe'nin, gençlik kesiminin yanısıra; işçi sınıfı, köylülük ve diğer kesimler içinde de, po-

pülist bir anlayışın dışında mevzilenmiş, önderlik yaparak kendini benimsetmiş, belki de, tek hareket olduğunu kanıtlamak mümkün. Burada, özellikle o dönemi iyi bilmeyen genç kuşakların yanlış bilgilenmemeleri için kişi ve olaylar düzeyinde bir kaç örnek vereceğim:

Necmettin Giritlioğlu... Ereğli Demir-Çelik Fabrikaları'ndaki sınıfsal mücadeleye önderlik etmiş, Zonguldak'ta maden işçileri arasında siyasal çalışmalara katılmış, Ankara'da yapı işçilerini örgütlemiş ve Aliağa Petrol Rafinerisi'nde Yapı İşçileri Sendikası'nın (Y.İ.S.) başkanı olarak önderlik ettiği grev sırasında 22 Ağustos 1970'te bir polis ajanı tarafından öldürülmüş olan Necmettin Giritlioğlu... Cephe'nin henüz oluşumu sürecinde öldürülen Necmettin, işçi sınıfı içerisinden yetişmiş öncülerden biri olduğu gibi,kanımca mücadele çizgisinin harekete kazandırdığı boyutlar ile Cephe'ye damgasını vuran (Mahir ile birlikte) iki kişiden biriydi...

1969-70 yıllarında Doktor Hikmet Kıvılcımlı ve onun görüşlerini benimsemiş olan Yapı İşçileri Sedikası (YİS) başkanı İsmet Demir ile ilişki kurmuştuk. Geçmişte Batman Petrol Boru Hattı, Kadıncık barajı vb. yerlerde büyük grev ve direnişler örgütlemiş olan YİS içinde, militanca ve özverili bir sendikacılık anlayışına sahip olan İsmet Demir'le birlikte çalışmaya başladık. Amacımız yapı işkolunun özelliklerinden de yararlanarak, ağır sanayi merkezlerinde örgütlenmek, aynı zamanda bu işkolunda çalışanların köylülük ve süregelen ilişkileri aracılığıyla kırsal alanlara yönelmekti. THKP-C Genel Komite'de Doğu Anadolu örgütlenmesinden sorumlu Hüseyin Cevahir de bu sendikanın yönetim kuruluna girmişti.

1978 yılında ölen İsmet Demir'in "Grev ve Direnişler Üzerine Anılar-Deneyler İşçi Sınıfı Mücadelesinden Bir Kesit 1962-1975" adlı kitabından bir bölümü burada aktarıyorum: "..Necmettin Giritlioğlu hainçe katledildikten sonra en yakın arkadaşları da grev üzerine eğilmişlerdi. Bu greve ilgi duyanlardan bir tanesi de Yusuf Küpeli idi. Hüseyin Cevâhir, Münir Ramazan Aktolga, Atilla Sarp, Sadık Gökçen, Ersin Dinmez gibi arkadaşları da saymak mümkün. Bir gün Yusuf Küpeli Aliağa'ya geldi. O günlerde bir yardım edebilir miyim diye gelmişti. Biz, işçileri uyarmak amacıyla grev mahallinin uzağında ana şoseye yakın bir mahalde toplanmıştık. Toplantıda Yusuf Küpeli arkadaşı işçilere tanıştırmış yardım için onların emrine

geldiğini işçilere söylemiştik. Yusuf Küpeli arkadaş da işçilere bir konuşma yapmıştı. İşte bu konuşmalar sırasında aniden jandarma birliği yolu kesmiş, işçilerin etrafı abluka altına alınmıştı. Bunun üzerine konuşmayı kesmiş işçilere dağılmasını, evlerine gitmelerini, ertesi günü grev mahallinde bulunmalarını söyleyerek toplantıya son vermiştik. Ben, Bingöl Erdumlu, Yusuf Küpeli beraberce Aliağa'ya gitmek üzere yola çıktık. İşçiler bizim arkamızdan geliyorlardı. Jandarma birliği komutanı arama yapacağını söylemişti. Böylece geçmek isteyenlerin üzerini aramaya başladı. İşçilerin etrafı jandarma tarafından çember içine alınmıştı. İşte o anda arkadaşların ikisinde tabanca varmış; bunlar tabancaları şosenin üstüne atıp ayakları ile tabancaların üstünü kumla örtmeye çalışırken jandarma bunu görmüş. O da ayakları ile tabancaların üstüne kum atarak kapanmasına yardım etmişti. Bunu işçiler bana sonradan anlattılar. Arama bitip jandarmalar gittikten sonra işçiler gidip tabancaları almışlardı. Bu olay halk içine çabucak yayılmış ve tabanca olayı Yusuf Küpeli'ye mal edilerek kendisine bir de isim takmışlardı: "Çifte tabancalı başkan" gelmiş diye. Böylece Yusuf Küpeli halk içinde efsaneleşmişti. İsmi günlerce Aliağa ve yakın köylerde konuşulmuş, ölen arkadaşının intikamını alacaklar diye çevreye dedikodu yayılmıştı. Bu sözler polisin de kulağına gitmiş günlerce emniyet tedbirleri almışlardı.." (s.78)

Daha sonra, 12 Mart sıkıyönetimi baskılarına karşın sendikanın mücadelesini sürdüren işçiler ise, muhbir bir sarı sendikacının polis ifadesinde şöyle anlatılıyor: "..YİS yönetim kurulundan ..... birçok defalar önümü kestiler. Ve bana "yarın sıkıyönetim sona erecek arkadaşlarımız kurtulacaklar, bizim bağlı olduğumuz güçler ve DEVGENÇ ile bizler mevcut oldukça size kolay kolay teslim olmayacağımız gibi yaptıklarınızın hesabını sizden soracağız.." diyerek hiç çekinmeden eskiden olduğu gibi aynı mealdeki tehditlerine devam ettiler.." (age s. 164)

Gerek sendikanın öncü kadroları, gerekse Cephe üyeleri 12 Mart sıkıyönetimi tarafından İzmir'de yargılanırken, işçiler ve çevre halkı mahkemeler önünde, verilen mücadelenin haklılığını savunarak savcılığın sendikayı ve kişileri mahkûm etme çabalarını önlediler.

Belirli bir alanda yürütülen çalışmalar ile ilgili bu örneklere çok

değişik bölgelerde, değişik kişiler tarafından sürdürülen birçok başkaları da ilave edilebilir. Bu yazının sınırları içinde yukarıdaki örneklerin yeterli olduğunu sanıyorum. Cephe 12 Mart öncesinde, "kitlelerle bağ kurmanın" ötesinde, kadrolaşma ve öncülüğe yönelik çok önemli adımlar atmayı başarmıştı.

Burada esas üzerinde durulması gereken sorun; çok çeşitli alanlara yönelik çalışmaların nasıl ve neden ikinci plana itilerek farklı görevler üstlenmiş Genel Komite üyelerinin ve diğer öncü kadroların çoğunu da kendi alanlarından çekerek belirli bir mücadele biçimine öncelik verildiği olsa gerek.

Bana göre 12 Mart öncesinde ve sonrasında Türkiye'de iktidar mücadelesi veren birbirleriyle hesaplaşan güçlerin ajite ettiği bir ortamda, her türlü uzun vadeli amaçlarımızı bir yana bırakarak ortaya atılmamız, sınıf mücadelesinin gelişim sürecinden bağımsız olarak belirli bir mücadele biçimini belirleyici kabul etmemiz -şu anki düşünceme göre- çok büyük bir hataydı ve bu konuda acele etmemize hiç gerek yoktu.

Geçmiş ile gelecek arasında belki de zorunlu bir "ara halka" niteliğinde olan Cephe hareketinin neyi yapıp neyi yapamayacağı determinist ya da volontarist açılardan bakıldığında değişik şekillerde yorumlanabilir. Gerçek olan, dünya devrimci pratiğinden de yararlanarak Türkiye'ye özgü bir sentezin yaratılmaya, farklı alanlardaki etkinliklerin içsel bir bütünlük elde edilerek birleştirilmeye çalışıldığıdır. Kanımca olanaksız olmayan bu amaca o gün için varılamamıştır.

Ürünü olduğu tarihsel dönemin çok karmaşık ve özgün yapısını yansıtan boyutları olan ve çok değişik ögeleri bünyesinde bütünleştirmeye çalışan Cephe'yi belli bir zaman kesitinde belirli bir düzleme olan izdüşümü ile tanımlamaya çalışmak bu bakıdan pek anlamlı olmamakta ya da bu türden keyfi tanımlamalar ile birbirinden çok farklı veya zıt yorumlara varılmaktadır. En azından bilimsel olmayan bu yaklaşım söz gelişi, perspektif bilgisine dahi sahip olmadan kübist bir resmi yorumlamaya çalışmak gibi bir şeydir.

Her bakımdan elverişsiz olan koşullarda Türkiye'nin siyasal tarihinde ilk defa bir kuşak kendi bağımsız siyasal eylemini yaratarak dünyayı değiştirme pratiğine girişmiş, karşısında ayaklandığı dog-

malar ile de pratiğinin her aşamasında boğuşmak zorunda kalmıştır. Mücadele süreci içinde kendi gerçek bilinç değişimini de trajik bir biçimde yaşayan bu kuşak, o günün koşulları içinde tarih ile olduğu kadar kendi kendisi ile de, belki de kişisel sorumluluklarını abartarak, natüralist ve kendisini yoketmek istercesine bir üslupla hesaplaşmaya çalışmıştır.

Cephe pratiğinin Türkiye solunda bazı hurafelerin ebediyen yokolup gitmesinde, yıkılması gereken bir geleneğin yokedilip yerine başka bir geleneğin oluşturulmasında belirleyici rolü olmuştur.

Tarihsel süreklilik içerisinde Cephe'nin devamı olarak ortaya çıkan başlıca hareket ve eğilimler incelendiğinde de bu olguyu gözlemlemek mümkündür.

Son zamanlarda yayınlanan eski kuyruk acılarının da ötesinde, ileriye dönük hesaplar için hâlâ Cephe'yi en büyük engel olarak gören, Cephe ile ilgili ne var ise ancak sırtlanlara yakışır bir tavır ile ölenine de geride kalanına da saldırarak tahrip etmeyi amaçlayan "ısmarlama kaynaklar" ile, bu "ham malzemeyi" temin edenler hakkında söylenecebilecek şeyler ise bu yazının kapsamı dışında kalıyor... Öyle bir "kaynak" ki askeri savcı ve polislerin Cephe'nin yargılanmakta olan liderlerini yıpratmak için yönelttikleri saldırılara "gerçeğe sadık kalma" uğruna yer veriyor, bir başka siyasi hareketin unsuru tarafından edilmiş bir lafı, o gün dahi birbirinden çok farklı şeyler düşünüp söyleyen diğer üç kişiye ortaklaşa maledebilir, ya da kanımca belgesel bir niteliği olan mahkeme sorgumdan bir tek cümle almaksızın, 15 sene önce bir başka cezaevindeki bir yakınıma yazdığım ve her nasılsa kaybolan bir mektuptan alıntı yapabiliyor.

Sovyet Devrimi'nden Nikaragua örneğine kadar gözlemlenebilen, her gerçek devrimci hareketin temel unsuru olan; bağımsız ve özgün bir siyasal örgütlenme yaratma doğrultusunda çok önemli bir adım olan Cephe hareketinin devrimci inanç, özveri, kararlılık gibi destansı niteliklerinin yanısıra; olanca yalın gerçekliği ile yeni kuşaklara anlatmak, o günlerde geride kalan kişiler için acil ve temel bir görev oluşturuyor.

Bingöl Erdumlu

9 Ağustos 1988

SORUN BSD. S.4/6., s.61-65, 1988

SİNA ÇILADIR

Zonguldak ve Karadeniz Ereğli'den, işçi sınıfı ve sosyalist harekete katkı getirecek çok önemli kişilikler yetişmiş ve çıkmıştır. Bu kişiliklerden biri de Sina Çıladır arkadaştır (1939 Zonguldak doğumlu).

Portreler'in yazımında kimileri bu "arkadaş" kelimesini parmağa dolayarak çirkin bir saldırıda bulunmuştu. Evet, hâlâ dilimizde çok yaygın olarak kullanıyoruz bu "arkadaş" kelimesini. Rusça'daki "Tavariş", Türkçesi "Yoldaş" kelimesini, Ekim Devrimi'nden esinlenerek kullananlar da vardır. RSDİP gibi bir PARTİ aygıtını oluşturanlar, Ekim Devrimi gibi bir sosyalist devrimi gerçekleştirenler, Marksizmi Çarlık Rusyasında yorumlayıp teorik yeniden üretimi gerçekleştirenler, sosyalist inşaada anılan-anılmayan kimi başarıları gerçekleştirenler, elbette ve doğallıkla KOMÜNİST olmayı hakedenlere "Tavariş" diye hitap edecektir.

Türk Solu ise, bu konuda daha pek parlak bir örgütlenmeyi dahi başaramamış olması nedeniyle, "Yoldaş" kelimesini ucuza kapatma yolunda bayağı başarı sahibidir. Vara-yoğa, hakedene-haketmeyene de "Yoldaş" denilmesi elbette doğru olmayacaktır. Türkçedeki "Arkadaş" kelimesi, sanırım bu "sıkıntıyı" birazcık örtüştürüyor ve azaltıyor. Fakat ne zamanki Modern Proletaryanın Devrimci PARTİSİ'ni Kadro'lar birlikte oluşturur, bu yoldaki kolektif aklı, bilinci ve eylemi buluşturup bütünleştiririz, o zaman ve o takdirde, hakedenlere bizler de "Yoldaş" denilmesinden yüksünmeyiz.Bu konudaki özentileri yadırgıyoruz.

Geliştirilmemiş, kısırlaştırılmış ve eksik bir lisan olan Türkçe'deki "Arkadaş" kelimesiyle işi idare ediyoruz. Fakat kastımız açıktır. Bu kelimeyi bilerek kullanıyoruz.

Sina Çıladır arkadaş da, işçi sınıfı ve sosyalist hareketimize emeği geçen, katkı getiren, donanımlı bir İSP ya da KP'nin oluşturulması mücadelesinde devrimci ütopyaları ve bu türden çabalar içinde olan değerli bir insandır. Bir tarihi, geleneği, kişiliği ve kimliği vardır. Böyle bir mücadelede rol üstlenen her devrimci gibi doğallıkla "vukuatı" da olacaktır; hepimizinki gibi...

Sina'nın yazar, araştırmacı ve gazeteci kimliği ona babadan kalmadır. Baba Ahmet-Naim, Zonguldak yöresi ve tarihi üzerine oldukça değerli eserler üretmiştir; şair ve yazardır.

Zongulduk ve K.Ereğli işçi hareketlerinin yoğun olduğu il ve ilçelerdir. Zonguldak'ın kömür üretimindeki yeri ve tarihi çok önemlidir. Sınıflar mücadelesi tarih ve geleneklerimiz arasında "kömür"ün ve "Madenci"nin ayrı bir yeri vardır. Dünyada da kömür, petrol başta olmak üzere üretimdeki enerjinin rolü anılırken, daima akla kapitalizmin baskı ve sömürüsü de gelir. Madencinin üretimdeki rolü ve çilesi, modern üretimi gerçekleştiren işyeri ve fabrikalardan daha önemlidir. Madenci, emek gücünü satarken çok daha ağır koşullarda büyük bir bedel öder. Madenci'nin sağlığı, meslek hastalığı, sosyal ömrü daha ayrı bir tartışma konusudur. Maden işçilerinin, tarihsel deneyimi öğretici derslerle doludur. Dünyadaki edebiyat ve sanat alanında madenciler üzerine çok önemli sanat eserleri üretilmiştir. Ülkemizde ise: Resim, şiir, müzik, roman,incelemearaştırma vb. konularda, kalıcı, geleceği kazanmaya aday kaç adet ciddî eser veren kimse tanımaktasınız? Edebiyat, Sanat, Kültür hayatımız neden suyuna tirit ürünlerle hep ucuza kapatılmaktadır?

Sina Çıladır'ın ibresi işte bu noktaya yöneliktir. O, bugün dahi, bölgesinde faydalı olmaya çalışmakta, gazete çıkarmaktadır.

1.TİP'in Karadeniz'deki örgütlenme çalışmalarında Sina'nın da katkısı vardır. O bölgeden Av.Sabri Yılmaz, Ahmet Hamdi Dinler vb.'lerinin çıkardığı "Sömürücüye Karşı Yumruk" isimli dergi TİP'e yakın bir dergiydi. TİP'deki saflaşmalarda S.Aren-B.Boran ekibi Zonguldak ve K.Ereğli'de o dönem oldukça güçlüydü.

ASD ve Kurtuluş gazetesindeki yazılarıyla öne çıkan M.Çayan, TİP merkez oportünist kliğinin görüşlerine karşı, MDD tezini savunacak, bu görüşleri marksizmle kaynaştıracak bir yönelişle yeni bir organ çıkaralacaktı. Sina, işte bu organın, "Çıkış" isimli derginin yayınlanmasına başlayacaktı, Şubat 1969'da. Bu dergiyi bölgedeki kadrolardan, Bingöl Erdumlu, Sina Çıladır, Necmettin Giritlioğlu, Tülay Tad, Çetin Gözaçtı, Namık Aşçı desteklemiş ve finanse etmişti. TİP oportünizminin işçiler katında geriletilmesi,radikal solun bölgedeki etkinliğine bağlıydı. TİP yönetiminin ele geçirilerek, oportünizmle hesaplaşılması, partideki rotanın düzeltilmesi Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların göreviydi. O günkü sınırlı bilgilerimizle bizler de böyle düşünüyorduk.

Çıkış dergisi,TİP yönetimi ile uzlaşarak birlikte çalışma önerisini de kabul etmişti. Dergi ancak üç sayı çıkabilecekti.

Sina Çıladır, bu ve benzeri dergi, gazete etkinlikleri ve girişimlerinden sonra Türk Solu ve ASD'de yazmaya başlayacaktır.

Sina'nın yazarlığı ve gazetecilik tecrübesi yanı daima öne çıkmıştır. İşçi hareketi ile sosyalist hareketin örgütlenmesi konusunda o, daima doğruların, hakikatın yanındaki yerini almıştı. Ülkedeki sosyal muhalefetin tek bir kanala girmesini istiyordu. Bir yandan TİP'in parti olması ve örgütlenme çalışmalarına omuz verirken, öte yandan TİP'deki sağ sapmaya karşı nasıl bir alternatif üretilmesini düşünür, bu yoldaki mevcut malzemeyle hangi araçları üretebilirizin kaygısını taşırdı. İdeolojik-teorik yanlışlığı bir yana, bir sosyal muhalefetin kabarmasında, coşku ve heyecan fırtınaları yaratan işçi, gençlik ve aydınlardan oluşan engin bir kütlesellik, devrimci bütün grupları MDD akımının yörüngesine çekmişti.

Sina ile TİP'in kuruluş çalışmalarından önce de tanışıyorduk. bölgedeki etkinliklerinden haberliydik. O da İstanbul-Kocaeli güzergâhındaki sınıf eksenli çalışmalarımızdan haberliydi. Karadeniz yöresinin sendikal, siyasal ve kitle örgütleri temelindeki çalışmalarında öne çıkan isimler arasında, Ziya Yılmaz, İsmet Öztürk, Sina Çıladır daima anılmaktadır.

Onunla 1.TİP'deki faaliyetlerimiz arasında da yan yana gelmiş,benzeri kaygılarla TİP merkez oportünist kliğine karşı mücade-

lede saflaşmıştık. Bulunduğumuz ve mücadele alanı olarak seçtiğimiz bölgeler, Türk burjuvazisinin olduğu kadar, proletarya için de hayati bir önem taşıyan bölgelerdi. Modern Proletaryanın kalbi bu yörelerde atıyordu. Bu kalp atışlarını dinlemek, anlamaya çalışmak,işçi sınıfını kendi ideolojisi ve dünya görüşü ekseninde örgütlemek, bu yolda hayata müdahale edebilmek, siyasî bir iradeyi ortaya çıkarma çabası içinde olmak, güç toplamak ve kazanmak, herhalde bir hobi faaliyeti değildi?

Sina, işçi-kitle çalışmalarında, basın-yayın faaliyetlerinde ideolojik ve teorik birikimi de olan bir arkadaşımızdı. Kendi kendisini yetiştirmişti. Sina'nın bir de fiziksel kusuru vardı: Kulakları işitmiyordu. Bağırarak ta olsa konuşabiliyordu. Karşısındaki konuşurken ağız-dudak hareketlerinden ne dediğini okurdu. Onun bu niteliği yargılandığı mahkeme safahatında da işe yarayacak, savcı ve hakimlerin kendi aralarındaki fısıldaşmalarını anında okuyacaktı.

Sina Çıladır, TİP dışında Modern Proletaryanın Devrimci PARTİSİ'nin oluşturulması çabalarında da daima İSP'nin ya da KP'nin kasdedildiğini, bunun öne çıkarılması gerektiğini savunagelmişti. Onunla PDK'da da birlikteydik. Tarihi TKP'den, 1.TİP'den, MDD hareketinden kopuş, ayrışma ve YENİ'yi arama-üretme çabalarında da hep birlikte olmuştuk.

PDK'daki saflaşmada, bir yanda "M.Belli Grubu", öte yanda bu kümelenmeyi eleştirel katkılarla aşma ve ayrışmayı, kopuşu düşünen işçi, gençlik ve aydınlardan oluşan bir kümelenme. M.Çayan ve arkadaşları, PDK'dan hemen sonra, zaten bir öncalışma içinde oldukları THKP-C örgütlenmesini hemen dayatacaklardı. "M.Belli Grubu" ise, 12 Mart'ı savuşturur savuşturmaz, hemen TEP'i kuracaktı, 1975'lerde...

THKP-C örgütlenmesinde M.Çayan ve arkadaşlarına sık sık hatırlatılan 15-16 Haziran Harekâtı, işçi sınıfı faktörü, işçi sınıfının fiili öncülüğü, Marksist-Leninist örgütlenmenin ilke, kural, yöntemleri ve üretilecek PARTİ'nin devrimci normları ve bu normların işletilmesi ülkedeki engin sosyal muhalefetin kucaklanması, harcanmaması vb. konularda da Sina ile hem fikir olmuştuk. Hem cezaevi koşullarında hem de dışarda bizler böyle düşünüyorduk. THKP-C

örgütlenmesine peşinen angaje değildik.THKP-C örgütlenmesi ve dayatmasında, öğrenci gençliğin başını çektiği bu türden bir örgütlenme bizlerin düşünü kurduğu PARTİ ile asla çakışmıyordu. Öğrenci gençlik hareketi, işçi, aydın ve asker kesiminden devrimci kadrolarla zaten hayatın içinde birlikteydi ve tanışmaktaydı. M.Çayan ve arkadaşlarına sınıf faktörü hatırlatıldığında, o her seferinde, Kocaeli bölgesinden bizleri, İşçi Birliği vb. örgütlülüğü, Zonguldak bölgesinde Sina Çıladır ve arkadaşlarını sıralar ve anardı. İyi ama, bizim devrimci ütopyamız THKP-C değildi ki. O dönem rüzgâr küçükburjuva genç ve aydın kesimlerin çok ses getiren örgütlenmelerinden yana esiyordu. İşçi sınıfı temeline dayalı, uzun erimli ciddî kitle çalışması yaparak sosyalist devrimi gerçekleştirecek strateji ve taktikleri saptamak gibi devasa bir projeyi doğallıkla bazı gençler göremiyordu. Bizlerin etkinliği de onları THKO ve THKP-C vb. kimi "sevdalardan" çekip almaya yetmiyordu. TİP ve MDD ayrışmasında PARTİ, yani İSP ya da KP hayali kuran bizler, işçi, köylü, aydın, asker ve gençlikten ilk akla gelenler arasında sıralanan "*10 Kişilik Komite*"de Sina ile bizimde isimlerimiz vardı; beklenen örgütlenmede bu isimlerin yaptığı çağrışım çok açık ve netti. Bu isimler rastgele anılmıyordu. Anılan isimler, sosyal pratikten gelen, birer örgütlülüğü de ifade ediyordu. Sonradan küçükburjuvazinin örgüt atağına girmesiyle, bu isimler neden sonra ancak kimi iddianamelerde ya da Murat Belge ile Ertuğrul Kürkçü'nün hazırladığı "Ansiklopedi"lerde, evet yalnızca bu belgelerde ifadesini bulacaktı.

Sina ve de bendeniz, ne cezaevindeyken, ne de dışardayken, bu "*10 Kişilik Komite*"nin encamını sormuştuk. Kimseyi yargılamadık. Neden THKP-C'yi alelacele örgütledeniz? Neden TİP ve MDD'den ayrışma ve kopuş sürecinde işçi sınıfı hareketi ile sosyalist hareketimizin buluşup bütünleşmesi demek olan bir PARTİ'nin inşaası gibi hayati bir konuyu es geçip solladınız? vb. demedik. En kötü şartlarda dahi, devrimci PARTİ'yi yaratma ütopyamızın gerçekleşmesi aşkına, burjuvazinin baskı ve terörü altındaki bizim insanlarımızı, bir cephe de bizler açarak hırpalamadık. Yarayı kaşımadık, fakat eleştiri ve uyarı görevlerimizi de hiç bir zaman eksik etmedik (Ne hazin bu tatsız görevimizi hâlâ sürdürüyoruz!).

THKP-C tevkifatlarının giderek yaygınlaşması, İsrail Konsolosu

Efrahim Elrom'un kaçırılışı ve öldürülmesi sürecinde başlamıştı. Sina ile Kartal Maltepe Askeri Ceza ve Tutukevi'nin B.Koğuşu'nda birlikteydik. O, Zonguldak ve K.Ereğli çevresindeki devrimi işçi, emekçi, öğrenci arkadaşlarıyla,bizler de KDİKB'den İstanbul-Kocaeli güzergâhında anılan-anılmayan etkinlikler de bulunmuş benzeri nedenlerle, daha çok işçi, öğrenci ve öğretmen karışımı bir bileşim ile sıkıyönetimin çarkına kaptırmıştık yakamızı.

Sina ile temiz ve ilkeli bir cezaevi arkadaşlığımız olmuştur. Koğuştaki dirlik ve düzenlilik kaliteli insan malzemesinin sayesinde gerçekleşmişti. Kulakları işitmediği için gürültüden hiç rahatsız olmayan Sina gibi olmayı zaman zaman çok istemişimdir. Ses ve gürültüye son derece duyarlı bir yapıda olanlar, cezaevi yaşamında, devrimci duyarlılık ve disiplinden uzak sınıfdışı asalak unsurlarla nasıl birlikte kalabilirdi? Kendi payıma bunun çok büyük acı ve sıkıntısını çekmiştim. Aradan bunca zaman geçmiş olmasına rağmen, cezaevinde yaratılan olumsuzlukları hatırladıkça irkildiğimi söyleyebilirim. Böylesine aymaz, hayta ve üretimdışı insanlarla aynı nedenlerle cezaevinde bulunmak daha büyük bir işkenceydi bizim açımızdan.

Sina, oturuşu, kalkışı, yemesi, içmesi, voltası, uyuması, okuyup yazması ve konuşmalarıyla mükemmel yapıda bir arkadaştı. Mahir'in saygı gösterdiği, fikirlerine müracaat ettiği üç-beş kişilikten biriydi Sina.

Daha Mahir Maltepe'ye gelmemişti. O, henüz Selimiye'deki hücresindeydi. Duruşmaların başlamasıyla kendisiyle temas kurulmuş, muhtemel savunmayla ilgili fikirlerini sorma imkân ve fırsatı doğmuştu. Ulaş kanalıyla, Mahir'in savunma konusunda kaleme aldığı 40-50 sayfalık bir hazırlık taslağı cezaevindeki arkadaşlara da iletilmişti. Mahir'in savunmada izlediği taktik, Denizlerinkine benziyordu. O da 1961 Anayasasını savunuyor ve kemalizme sahiplenen bir "yorumu" öne çıkarıyordu. Bu konu ile ilgili olanlardan Ziya Yılmaz, Ulaş Bardakçı, Necmi Demir, Kamil Dede, İrfan Uçar, arada bir de Ömer Güven, Mahir'in bu taktiğini eleştirmekteydiler. Sonradan bizim koğuşa gelen Ömer Laçiner de Mahir'i eleşirmekteydi.

Mahir'in bu hazırlık çalışması, kimsenin eline geçmesin, çeşitli spekülasyonlara uğramasın diye, ortak bir kararla yakılmıştı.

Sina savunma hazırlıklarına katkı yapmıştı, fakat o bu konuda özgür olmamıştı; dağınık yöntemleri uyumlandırmak yerine geniş kapsamlı bir siyasî savunma taslağı hazırlanmasından yanaydı. Buna birikimi de uygun ve elverişliydi. Eylemlerini eleştirmekle birlikte, bu süreci tarihsel oluşumu içinde ele almak istiyordu. Savunmanın sorumluluğu Ulaş'ın üzerine yıkılmıştı. O da Doğan Avcıoğlu'nun *Türkiye'nin Düzeni* ve dışardan getirttiğimiz öteki kitapları okuyup tarayarak, yer yer de aynen adapte ederek ya da kopya ederek bir malzeme taslığı ortaya çıkarmıştı. Sina da, o zamanlar MDD efsunundan kurtulamamıştı. D.Avcıoğlu'nun tahlilleri, Mahirlerce de savunuluyordu. Kemalizm ve milliyetçilik konusunda bilimsel olmayan görüşlerle, Ulaş'ın toparladığı malzemeleri "toparlamak", adam etmeye koyulmak kolay mıydı? Sina'ya verilen bu türden bir "redaksiyon" işi, bütün çabalara rağmen eklektik, bilimdışı tahlillerle dolu bir savunma metniydi. Daha sonraki tartışmalarda bu savunmayı ne Mahir, ne de öteki THKP-C sanıkları beğenecekti. Mahirlerden kopan Y.Küpeli, M.Aktolgalar da bu savunmaya sahiplenemeyecekti. Sina da ortaya çıkan bu işten pek memnun değildi.

Cezaevinden kaçma hazırlığı savunmanın önüne geçmişti. Bu ve benzeri nedenlerden ötürü, gelecek kuşaklara kalıcı, yararlanıcı bir siyasî savunma örneği bırakılamamıştı.

Sina ile birlikte, geceleri el-ayak çekiline önce PDK'yı, ardından TİP ve MDD'den ayrışma-kopma sürecini ayrıntılı tartışırdık. THKO ve THKP-C örgütlenmesini Tarihi TKP'den başlayarak eleştirirdik. *Hareketimizi* bu çıkmazlardan nasıl kurtaracağımızın yol ve yöntemlerini tartışırdık. Yumuşak mizaçlı, insanları incitmemeye özen gösteren Sina, öyle herkese "hayır" diyebilecek biri değildi. THKP-C ayrışmasındaki tarafları da aynı ölçüde, efendice dinleyerek nelerin yapılması gerektiğini düşünürdü.

Sina, yargılandığı davadan bir ara tahliye edildi ve memleketine, K.Ereğli'ye gitmişti. THKP-C'deki ayrışmalar şiddetli tartışmalara dönüşünce Sina Çıladır ve Namık Ahçı'nın da fikirlerinin alınmasını gerektirmişti. Aynı şey bizim de başımıza gelmişti (Ayrıntılı bilgi

öteki bölümlerden öğrenilebilinir.). Bir yanda düşmanca bir suçlama: "Bizi sattınız" tavrı, öte yanda THKP-C'nin, ideolojik-politik-örgütsel çizgisini yeniden tesbitini isteyen kimi "eleştiriler".

Sina Çıladır, konunun "nezaketini" kavramıştır. THKP-C'nin şiddetli bir sarsıntı geçirdiğini ve bunun nedenlerini iyi bilmektedir. Ayrışmadaki saflar birbirini ne ile nasıl suçlarsa suçlasın, gerçeklik, teferruat ve ayrıntılara da kaydırılmak istensin, işin özüne bir türlü inilemiyordu. İşin özü neydi? Sorunun temelinde neler yatıyordu? THKP- C kritiği nasıl yapılmalıydı? Bilimsel bir tahlilde neşter nereye vurulmalıydı? Küçükburjuvazinin aklı ve konumu, sabırlı olmaya, kökten bir değerlendirmeye, ya da hesaplaşmaya hiç de yatkın değildi. Bu yüzden ne Sina'nın, ne de bendenizin, konuya müdahale ederek sözünü geçirmesi mümkündü. Taraflar Sina'ya, ayrı ayrı ve aynı şeyi söylüyordu: "Bu böyle olmuyor; Abi artık sen de kesin bir tavır al!.. karar ver!.." Aynı şeylere ben de muhatap olmuştum. Ne yapabilirdik? THKP-C'nin giriştiği örgütlenme ve eylemler saflaşan tarafların yürüttükleri düz bir mantık çerçevesinde ve onların yöntemleriyle çözüme kavuşturulamazdı. Sorunun çözümü daha gerilere sarkıyordu. Bu aşamada, sıkışan tarafların ise, kapsamlı bir eleştiriye tahammülleri hiç yoktu. Sınıflar mücadelesi tarih ve devrimci geleneklerimiz arasında PARTİ fikri kundaklanmıştı. Bu temelden yoksun kimliğimizle sınıfdışı savrulmalarda ne hakemliğimiz sözkonusuydu, ne de tarafların yanında yer tutmamız. İşleyen öyle bir mekanizma yoktu ki, bizim fikirlerimiz, önerilerimiz işe yarayabilsin. PARTİ yok, PARTİ normları yok. Hangi gücümüzle, hangi mekanizmayı işletecektik?

Sina, THKP-C'ye katkısı olur düşüncesiyle, sonradan M.Aktolga, Y.Küpeli ile birlikte hazırladıkları 116 sayfalık bir broşürün işlevsel olmasında da rol üstlenecektir. Bu broşürde, THKP-C ve eylemleri şiddetle eleştirilir: "Evet, günümüzde artık oportünizmler eski saf kılıkları ile karşımıza çıkmıyorlar. Kendilerini Marksist-Leninist teori ile mümkün olduğu kadar kamufle etmeye çalıştıkları gibi bir de aralarında sağlam ittifaklar kurmuşlar. Özellikle 'sol' sapma, kuyruğu başka, gövdesi başka, kafası başka, eski masal yaratıkları gibi çıkıyor perdeye. Her türlü lağımdan avuç avuç alarak kardığı çirkef salatasının üzerine renk ve tat versin diye Marksist-Leni-

nist teoriden törpülenme kırıntılar ekmiş, önümüze sürüyor. Eski kuşak revizyonistlerinin ahırında Troçkizmle Narodnizm ayıp yerlerini Marksist-Leninist teori kırpıntıları ile örtmeye çalışarak çiftleşiyor. Ortaya çıka çıka eşekle attan olma katır örneği kısır bir ucube çıkıyor. Bekle artık bekleyebildiğin kadar ondan doğacak devrimi."

M.Çayan'ın bu türden "eleştirilere" verdiği cevaplar ise, zehir zemberek suçlamaları kapsıyordu: "Örgütü örgüt yapan, onu kitlelere tanıtan, programlar veya yaldızlı laflar değil, devrimci eylemlerdir."

THKP-C'deki ayrışma-saflaşma ve ihraçlarda, kim sağdaydı? Kim soldaydı? Kim pasifist revizyonistti? Kim devrimci çizgideydi? Menşevik kim, Bolşevik kimdi? Kim Marksizm-Leninizmi bu coğrafyada yorumlayabilmişti? Kim ihanet çizgisi içindeydi? Sina arkadaş, Y.Küpeli ve M.Aktolga'nın yaptığı eklektik bazı saptamaları yeterli görmüş olacak ki, ibresi onlardan yana göstermeye başlamıştı. Burada, Sina ile birlikte olamadık. PARTİ denildiğinde bizler THKP-C türünden bir örgütlenmeyi değil İSPnin oluşturulmasından yanaki konumumuzu güçlü kılmanın gereğine inanıyorduk. Yalnızca THKP-C türü örgütlenmelerde değil, bütün ilerici-devrimci örgütlenmelerde Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların sahipleneceği Komünist eğilimler, Devrimci direngenlikler, Devrimci ve Komünist ahlaka uygun düşünce-davranışlar bulunabilirdi. Bütün bunlar ve yaşanan süreç, Kadro'ların gerçekleştireceği "Devrimci Oturum"larda eleştirilmeli ve bunun sonuçlarına katlanılmalı, ayrıca gecikmeden, bu süreçten çıkarılan ders ve tecrübelerin ışığında İSP'nin oluşturulmasına gidilmeliydi!..

Mahirler, resmî ideoloji demek olan kemalizm hakkında bilimsel olmayan görüşler taşımaktaydı. Onlara göre: "Kemalizm, küçükburjuvazinin en sol, en radikal kesiminin milliyetçilik tabanında anti-emperyalist bir tavır alışıdır. Bu yüzden kemalizm soldur; millî kurtuluşçuluktur. Kemalizm, devrimci milliyetçilerin, emperyalizme karşı aldıkları radikal politik tutumdur."

Bu bilimsel olmayan tahliller, yer yer Tarihi TKP'den mirastı. Onlar da benzeri yanlış görüşleri yüzünden, strateji ve taktik hatalar yapmıştı. TKP'nin, trajedisi,başta kemalizm tahlilleri, ardından ül-

kemiz-bölgemiz insanını, işçi sınıfı ve emekçilerin davasını tanıyamamış olmalarındandı. O dönem siyasî yaşamda etkili olmaya çaba gösteren TKP kadrolarından M.Belli ve Dr.H.Kıvılcımlı'nın da benzeri görüşleri vardı. 1.TİP merkez oportünist kliği de kemalizm hakkında benzeri tahlilleri sıralamaktaydı.

Sina Çıladır, asıl M.Çayan'ın "Kesintisiz II ve III'teki" tahlillerini eleştirmeliydi; buna adaydı. Bu "teorik" değerlendirmeler hangi ideolojik - teorik kaynaklardan besleniyordu? Kemalizm neden kimi kadroları bu düzeyde düşünce sığlığına itmişti? Sina bütün bunlara bilimsel cevaplar verecek kadar donanımlı bir arkadaştı.

Birlikte kaldığımız koğuşta, "Kaçma Olayı"nı bilenlerden biri de Sina idi. Onunla o gece sabaha kadar tetikte beklerken, hep THKP-C'nin örgütlenişi, eylemleri ve sorunları üzerine konuşmuştuk. Bu diyaloğu bir kere daha yakalayamamıştık. Çocuklarım, özellikle de Mutlu da Sina abisini çok severdi.

Sina yeniden THKP-C sanığı olmuştu. Farklı cezaevlerindeydik, ama kendisinden yine de haber alıyorduk.

Cezaevinden çıkınca "evli evine köylü köyüne" misali, onunla sık sık görüşme olanağını yakalayamadık. Bir ara, Sina'nın şiddetle karşı olduğu PDA'cıların çevresinde bulunduğunu, onlarla birlikte hareket ettiğini duymuştuk. Demek ki, onun gazetecilik tutkusu ve aşkını sömürmüşlerdi. Bu buluşmaya çok üzülmüş ve kendisini kınamıştık. Kendisiyle bu "vukuatı" yüzünden bir türlü görüşememiştik. Cenahımızın durumunu da yakından biliyorduk. Bu türden gitgellere sıkça rastlanıyordu. Sina'nın PDA'cılarla, hele D.Perinçek ile yan yana duruşu çok tiksinti verici bir görüntüydü. Umut ediyorduk ki, Sina bir gün, herşeye rağmen, bu hatasını mutlaka düzeltecektir. Evet aradan çok geçmedi, Sina zekâsı, ahlakı ve birikiminin yardımıyla bu serüvenden ayrışacaktı.

Sina, hâlâ gazetecilik tutkusuna devam ediyor. Memleketinden ayrılmadan üretimde, hayatın içinde bulunmaktan zevk duyuyor.

Sina arkadaş konuşmaya, aranmaya ve diyaloğa değer bir insandır.

NAMIK AŞÇI

Zonguldak ili ve yöresi denildiğinde, oradaki işçi-kitle çalışmalarında adı öne çıkan arkadaşlarımızdan biriydi Namık. İşçi sınıfının yoğun olduğu, sendikal ve siyasal etkinliklerin önem kazandığı Zonguldak ve K.Ereğli birer çalışma alanı olarak stratejik bölgelerdi. Gerek sınıf bilinçli kadroların gerekse Dev-Genç içinde işçi-kitle çalışmaları yapmanın gereğini kavramış devrimcilerin bilinçli bir önseçimle bu bölgede yerleşmesi, varolan kadrolarla ilişki kurulması düşünülmüştü.

Ülkedeki sınıflar mücadelesi alanlarının seçilmesi, siyasî çalışmalarda belirleyiciydi. Devrimci ve Marksist Sol Kadroların düşünce-davranışta başlıca yığınak yapacağı yer sınıflar mücadelesinin en belirgin olduğu, modern proletaryanın nitelik ve nicelik olarak yoğun olduğu bölgelerdi. 1971'lerin Türkiye'sinde, İstanbul, Kocaeli, Adapazarı, Zonguldak, Eskişehir, Ankara, İzmir, Adana, Bursa vb. illerdeki sanayii işletmeleri, fabrikalar modern proletaryanın birer yatağıydı. Anadoludaki, çeşitli gerekçelerle göçler bu illerde daha çok kümeleniyordu. Topraksız ya da yeterince toprağı bulunmayan köylülük, nüfus artışı, işsizlik ve Kürt illerindeki baskı, terör ve asimilasyon vb. nedenlerle kır ve kent ilişkileri değişime uğruyordu. Proletaryanın köylülükten ayrışarak sınıfsal nitelikler kazanması 1971'lerde de önem kazanıyordu. Türkiye'deki siyasal-ekonomik kriz, dünyadaki gibi, kapitalizmin kriziydi. Kapitalizmin krizini evrensel ölçekte, Devrimci ve Marksist Sol Kadro'lar ve onların üreteceği politikalar ve örgütlenmelerle aşılabilecekti. İdeolojik-teorik-örgütsel olarak kapitalizme karşı politikalar üretemeyen bir sol do-

ğallıkla yenilgilerden yenilgilere, bozgunlardan bozgunlara uğratılacaktı.

1971'lerin Türkiye'sindeki sosyal muhalefet benzeri bir çok ülkede yok gibiydi; sınıflar mücadelesi çok keskinleşmişti. Kır ve kent burjuvazisi giderek palazlanıyordu. Yerli finans oligarşisi oluşuyordu. Önceleri montaj sanayiine dayansa da, giderek uluslararası tekelci sermaye ile kurulan ilişkiler gelişiyordu. Yerli sermaye yer yer uluslararası tekellerle ortaklıklar kuruyordu. TC'nin kuruluşundan beri gündemlenen projelerden "imtiyazsız sınıfsız kaynaşmış bir kütleyiz!.." slogan ve özdeyişi, sınıfsal çıkışlarla delinse de, Türk burjuvazisi oldukça palazlanmıştı.

Türk burjuvazisi, baskı ve terör uygulamadan ayakta kalamıyordu. Burjuvazinin, "hini hacette" uygulayageldiği zor ve gizli cinayet şebekelerini harekete geçirme geleneği onun sınıfsal karakterinden ileri geliyordu. Yerli burjuvazimiz bir türlü onlarsız edemiyordu.

1971'lerdeki siyasal altüst oluşlar, yani kriz, özetle de olsa, sistemin, kapitalizmin kriziydi.

Krizi aşmaya aday kadroların sosyal muhalefetle buluşup kaynaşması yolunda önemli ve ilginç örgütlenme çalışmaları hiç bir zaman eksik değildi. Hayat ve mücadele bütün süreçlerde kitlelere kurmaylık edecek kadroları üretiyordu. İşçi sınıfının tarihsel ve devrimci geleneklerinden haberli ve devrimci politikayı yeniden üretecek kadrolar vardı. Sosyal devrimin taktik ve stratejilerini, Türkiye coğrafyasında, Marksizmin yorumunu yapacak, teorik yeniden üretimi gerçekleştirebilecek bir birikim vardı. Dünya devrimci pratiğinden edinilen deney ve dersleri yeni sentezlere kavuşturacak, evrensel deney birikimiyle buluşturup katkı getirecek, bölgemizden ve ülkemizden orijinal sınıf ilişkileri ve çelişkiler yumağını çözümleyerek programlar üretecek, teorik çalışma yapacak, bu çalışmaları işçi sınıfının militan gücüyle buluşturmaya aday grup ve kadro olmayı hakeden insanlarımız vardı.

Öte yandan bu sevindirici tabloyu kirletmeye aday sağ ve "sol" teslimiyetçi oportünist akımlar da işbaşındaydı. Coğrafyamızdaki oportünist akımların bu düzeyde yaygın ve etkili olmasının başlıca iki nedeni vardı: *1)* Türkiye bir küçükburjuvalar ülkesiydi. Burjuva-

zi büyük bir sınıf bilinci ve kiniyle küçükburjuvaziyi koruyup-kollamakta oldukça beceriye sahipti. *2)* SSCB'nin dış politikası, Türkiye'nin kendi sosyal devrimini gerçekleştirmesinden yana değildi. Türkiye'deki ve bölgemizdeki devrimci arayış ve yönelişlerin bir sosyal devrimle taçlanması, SB'nin gündeminde yoktu; güdülen politikasına aykırıydı. Dünyadaki güçler dengesinde, Yakın Doğu'daki "denge"nin bozulmasını istemiyorlardı. Dünyadaki, o dönemin baş çelişkisi: Sovyetler Birliğinin başını çektiği "Sosyalist Blok" ile ABD'nin başını çektiği "Kapitalist Blok" arasındaydı. Türkiye ve bölge halklarının emperyalizme karşı ayağa kalkışı, işte bu cendereler arasında sıkışıyor ve çözüm yöntemlerini geciktiriyordu.

Türkiyeli Türk ve Kürt Yurtseverlerinin kendi aydınlanmalarını gerçekleştirebilmek için giriştiği bütün çabalar, bu yüzden daha ilk adımda tökezlenme tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Öte yandan Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların ideolojik-teorik-örgütsel pratiği de aynı nedenlerle ve kolayca budanabiliyordu.

Peki Türkiyeli Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların, bu zeminde hiç mi "günahı" yoktu? Onlar süzme bal misali kusursuz muydu? Elbette değildi. Meselenin aslı ve ağırlık noktası buradaydı. Türkiye'nin sosyal-siyasal-ekonomik konumu, dünyadaki güçler dengesini hesaba katarak söylenecekse, emperyalizmi evrensel ölçekte aşabilecek bir proje üretemeyen Türk Solu'da büyük bir kriz içindeydi. Türk Solu'nun içinde bulunduğu krizi aşabilmek, dünya devrimci pratiğine bölgemiz ve ülkemizden bir katkı halkası üretebilmek gerekiyordu.

Bu süreçte Namık Aşçı gibi bir portreyi hatırlatmakla, yalnızca tutulacak ana ve temel halkayı gündeme taşımıyoruz; işçi-kitle çalışması yapan insanlarımızın dürüst, ilkeli ve içtenliğinin de önemini vurguluyoruz. Devrimci mücadelede kimi roller üstlenen insanlarımızın sosyal kimlik ve kişilik sorunu bütün yönleriyle belirleyiciydi. Namık arkadaşın portresi bu açıdan da anılmalıydı.

Namık ile daha çok T.Maden-İş Sendikası ve DİSK'in örgütlenme çalışmalarında tanışmıştık. Bir yandan 1.TİP'in örgütlemesi, öte yandan DİSK'in işçi sınıfının sendikal birliğini gerçekleştirme çalışmaları, o dönemde işçi-kitle çalışmaları yapan ve bunun önemini

kavramış kadroların bilinçli bir tercihi ve seçimiydi. İşçi sınıfının sendikal ve siyasal birliğini Türkiye'nin sosyal devrimini gerçekleştirebilmesinin koşullarından biri olarak görüyorduk. "İşçi sınıfının sendikal ve siyasal birliği" literatürü boşuna telaffuz edilen süslü bir söz dizini değildi. Türk Solu'nun bunu yeterince anladığını sanmıyorum. Fakat ister anlaşılsın, ister anlaşılmasın, bizler bu iz üzerindeydik. "Devrim simyagerliği"ne soyunmuş bütün akımlara karşı bizler bu zeminde bir dayanağa kavuşabilmeyi gündeme getiriyorduk. Başlıca çalışma alanımız, tutarlı bir işçi-kitle çalışma alanıydı. Bitmez tükenmez yarı-aydın tartışmalarına cenahımızdan verilecek en güzel cevap bu kanalda üretilmeliydi.

İşçi-kitle çalışması yapan kadroların bitmez-tükenmez özverisinin sağ ve "sol" teslimiyetçi oportünist akımların kuşatmasında sulandırılması, bu çalışmaları bilinçle yapanların kusuru değildir. Bu "kusur" bilimsel olarak dürüstçe tartışılacaksa, sorun çok yönlüdür ve bu tartışmanın taraflarından biri de bizim kuşaktır. Küçükburjuvazinin teori-pratikteki örgüt atakları, her ne kadar sorunlarımızı "Devrimci Oturum"larda tartışmak ve sonuçlarına katlanmak konusunda, son derece çirkin ve onulmaz hastalıklarla malûl ise de, yapılacak şey yalnızca budur. Yoksa, talandan mal kaçırırcasına kendiliğinden örgüt kuranlar, işçi sınıfı ve sosyalizm adına(!) ahkâm kesenlerin, sosyal pratikteki teorik-pratik perişanlığı yeterince açığa çıkmış olsa da, böyleleriyle hiç bir ciddî "Devrimci Oturum" da müşerref olamıyorduk. Türk Solu'nda bu türden bir devrimci gelenek olmadığı gibi, "parti" telaffuz etmeyi yeni yeni öğrenenler dahi, PARTİ'ye giden yolda Konferans, Kurultay, Kongre vb. etkinliklerden haberli de görünmüyorlardı. Böyleleriyle en başta PARTİ telaffuzumuzda bir yakınlık yoktu. Onlar kendiliğinden en kolay yolu tercih ediyor ve yalnızca kendi grupsal çevresini örgütlüyordu. Bu yöntemlerle de hizayı bozuyarlardı. Türkiye'de her süreçte varolan sosyal muhlefeti yönetip yönlendirecek, sosyal devrimi gerçekleştirecek bir İSP projesi küçükburjuvazinin örgüt ataklarının karşısında henüz daha bilince çıkmamıştır. Onlar açısından örgüt atağına kalkışmak, keyif getirici bir tatmine dönüşmüş gibidir. Fakat bir gün işçi sınıfı ayağa kalkacak, Marksizm-Leninizm ve de Bolşevizm adına mangalda kül bırakmayanların bu örgüt oyuncaklarını bir bir el-

lerinden alacaktır; böylelerinin kepenklerini indirecektir; işçi sınıfı böylece burjuvaziye anlamlı bir ders verirken, "sosyalizm aşkına" öne çıkan ya da çıkarılanların tamamını bu türden zahmet ve sevdalardan kurtaracaktır! İşçi sınıfı kendisi için sınıf olma kavgasında hem kendini kurtaracak, hem de bu baş belalarından kurtulacaktır; doğallıkla ve elbette bizler de bu kavganın içinde olacağız!.. Biz de bu ağır yüklerden böylece birlikte kurtulacağız...

T, Maden-İş Sendikasında egemen olan sendikal anlayış, 1962-'70 sürecinde gerçekleştirilen toplu sözleşme, grev, miting, işyeri işgali vb. eylemlerle çok renkli ve anlamlı bir basamağa sıçramıştı. DİSK'in ve T.Maden-İş Sendikasının (ki, bu sendika modern proletaryanın odağındaydı) etkinliği işçi sınıfının sendikal birliği konusunda oldukça başarılı eylemler gerçekleştiriyordu.

Bir yandan Tarihi TKP'yi, 1.TİP'i siyasî açıdan devrimci bir odak haline getirebilmek, öte yandan DİSK ve T.Maden-İş Sendikasını tutarlı bir ilerici sendikaya dönüştürebilmek mücadelesini amaçlıyorduk. Namık, bölgesinde bu çalışmaların içinde ve en önündeydi.

T.Maden-İş Sendikası'nda Kemal Türkler ve ekibi, işçi sınıfının sendikal ve siyasal birliği gibi hayatî bir konudan uzak, sistemle bütünleşmeye aday bir konumdaydı. K.Türkler ve ekibi, aynı zamanda DİSK'de olduğu gibi TİP'in de kurucusuydular.Sendikacılar kendilerini sosyalist sayıyordu. Aralarında sosyalizmden haberli olanlar da bulunuyordu. Fakat, bir yandan sistemin sendikacılığı birer meslek olarak sunma manevraları, öte yandan sendika bürokrasisi ve işçi aristokrasisi yanyana geliyor, tabandaki devrimci birikimi tasfiye planlarıyla buluşuyordu. Burjuvazinin TİP'i ve DİSK'i ciddiye alarak bu kurumlaşmaları işlevsiz bırakmaya çalışması, yalnızca sendika ve partinin başındaki merkez oportünist kliği yüzünden değildi. Türk burjuvazisi, büyük bir sınıf bilinci ve kinine sahipti; TC'nin kuruluşundan bu yana sınıflar mücadelesini kan ve ateşle sindirmek istemişti. İşçi sınıfının grev ve örgütlenme özgürlüğünü boşuna engellememişti. Yerli burjuvazimiz. 100 yıllık sınıflar mücadelesi gelenekleri ve birikiminin ne anlama geldiğini biliyordu. Tarih ve geleneklerimiz arasında sahipleneceğimiz, geliştirip aşacağımız ya da atacağımız çok şey vardı.

TİP merkez oportünist kliği ile DİSK'in başındaki sendika bürokrasisi ve giderek yaygınlaşan işçi aristokrasisinin etkinliğini kırmak bir görevdi. İşte Namık, bu süreçte emeği geçen, mücadele eden bir işçiydi. Kemal Türkler, sendika kongrelerinde, demokratik olmayan tüzük ve yönetmelikleri arkasına alarak, ücretli sendikacıları kölece kendisine muhtaç bir derekeye sokarak, onlara da seçme hakkı gibi asla demokratik olmayan yöntemlere başvurarak ancak seçilebiliyordu. Kemal Türkler ve ekibinin sendikal anlayışı karşısında tabanda gelişen, doğal, işçi sınıfının iradesini arkasına alan ve demokratik seçimlerle gelen delegeler de vardı. Bu arkadaşların bu kademeye kadar gelebilmesinde K.Türkler ve ekibinin uygulayageldiği çeşitli baskı ve yönlendirmeler yer yer işe yaramıyor ve delinebiliyordu. "Bizimkiler", Namık gibi arkadaşlar sendikacılık oyunlarını bozarak kongre delegeliğini hakeden arkadaşlardandı. Örneğin, T.Maden-İş Sendikasının 1967'deki Büyük Kongresinde, genel başkanlık seçiminde, geçerli oyların 50-55'ini alarak K.Türkler başkan olabilmişti; her kongrede karşısına çıkardığımız aday (ki, çoğu üretimden, tezgâh başından gelen devrimci işçi önderleriydiler), 16-18 oy alabilmişti. Türkler'e verilen oyları, sendikadan maaş alan, iş akdi Türkler'in iki dudağı arasında olan ücretli sendikacılar veriyordu ve sayıları 25-28'i ancak buluyordu. Bu oy dağılımı da gösteriyor ki, öyle sanıldığı gibi tabandaki bilinçli işçi K.Tükler ve benzerlerinin ela gözüne kara kaşına âşık değildi. Aynı şey TİP için de geçerliydi (1965 TİP Büyük Kongresi, Malatya'da yapılan seçimlerde, M.Ali Aybar, ancak ikinci tur seçimlerinde -ilk turda 125 oy almıştı- ancak barajı aşabilmişti. TİP merkez oportünist kliğine muhalif olan sıradan bir delege, örneğin bu satırları kaleme alan bendeniz de Aybar'ın aldığı oyu alabiliyordum. Fakat, bu oportünizmi partiden uzaklaştırmak yolunda, organize bir muhalefet değildik.); TİP yönetimi de sendikacılardan öğrendikleri kongre ve seçim oyunlarında giderek beceri sahibi olacaklardı. (Ayrıntı bilgi için bakınız: S.Ö. *Partileşme Sorunu III*. Sorun Yayınları, 1988).

T.Maden-İş Sendikası Gnl.Yön.Kur.Üyl. görevimizden ayrılışımız, sendika yönetimiyle ters düşen anlayışlarımız nedeniyledir. Bizim kuşak K.Türkler ve ekibinin sendikacılık anlayışına alternatif politikalar üretmeye adaydı. Kadrolar bunu işçi-kitle çalışmalarında

yansıtıyordu. Namıklar bizden sonra tabandan gelen devrimci geleneğin uzantısında nöbeti devralan bir kuşaktı. Fakat ne zaman ki 15-16 Haziran Harekâtı (1970) gelip çatacaktı, sendikacı gangsterlere de gün doğmuş olacaktı. İşçi sınıfının sendikal ve siyasal birliği mücadelesinde tabandaki bütün nüveler, CİA, MİT, MOSSAD'ın yönlendirmesi, K.Türkler'in de bu ittifak ile burjuvaziyle beraber hareket etmesiyle,bizim kuşaktan 5.000 militan sınıf bilinçli kararlı işçi, DİSK ve T.Maden-İş Sendikasından koparılacak, işlerinden atılacak ve bir daha iş bulamayacaktı (Ayrıntılı bilgi için bakınız: *1.)* S.Ö. *Gelenekten Geleceğe 15-16 Haziran*, Sorun Yayınları, 1996,*2.)* S.Ö. *15-16 Haziran-Direnişin Anıları*, Sorun Yayınları, 1976-1990, 2.Baskı).

Türk Solu'nda çoğu zaman "öğretmen kıyımı", "öğrenci kıyımı" gibi bir "literatür" kullanılır, burjuvazinin bu kesime uygulaya geldiği baskı ve terör karşısında. Bunda bir isabet olduğu rahatlıkla söylenebilir. Fakat asıl kıyım işçi ve emekçilerin katında yaşanmaktaydı. Öğrenci ve öğretmen (memur) kesiminin mücadelesi işçi sınıfının mücadelesine göre kimi farklılıklar arz ediyordu. Bu kesimin yer yer proleterleşen düşünce-davranışlarına da rastlanıyordu. Sınıflar mücadelesi onları da etkiliyor ve mücadeleye çekiyordu. Taleplerini yükselten öğretmen-memur ve öğrencilerin eylemleri ve kıyımları basında daha çok yer alıyordu. Burjuva ve küçükburjuva basın bu kesimin "vukuatı"na daha çok yer verirken, işçi ve emekçi kesimde yaşanan kıyım onlarınki kadar basında yer alamıyordu. Oysa işçilerin, hele sınıf bilinçli işçilerin sendika bürokratlarıyla burjuvazinin ittifakı sayesinde tasfiye edilmesi daha yoğundu.

Sınıf bilinçli bir işçinin işyerinden koparılması ve bir daha üretimde rol alamayışı onun maddi ve manevi açıdan ölümü anlamına geliyordu. Sınıf bilinçli işçiler sendikalara, özellikle de DİSK'e yeni yeni üyeler kazandıran, işçi sınıfının sendikal birliğinin ne anlama geldiğini kavramış kimselerdi. Bir yandan burjuvazi, öte yandan sendikacılığı birer meslek olarak seçmiş gangster sendikacılar takımı, bu kıyımdan çok hoşnuttu. Hele 15-16 Haziran 1970 sonrası gerçekleştirilen işçi tasfiyesine karşı, Dev-Genç, Dev-Lis ve öteki ilerici kuruluşlar yer yer komiteler kurmuştu. Kimi işyerlerindeki bilinçli işçilerin önderliğinde, gerçekleştirilmek istenen işçi kıyımı-

na karşı fiili durum yaratılıyor, üretim durduruluyordu. DİSK yönetimi ise bu durumdan patronlardan daha fazla tedirgindi. Oysa İşçi sınıfının direngenliği ve 15-16 Haziran'da gösterdiği kararlılıktan sonra, sıradan bir sendikacı, telefonla, işçi kıyımından yarar uman bir patrona "selam" gönderse, patronların ödü kopar ve işçi kıyımına cüret edemezlerdi.

Namıklar, işte bu işçi kıyımında da aktif faaliyet gösteren arkadaşlardandı.

Tarihi TKP'nin, 1.TİP'in devrimci nitelikler kazanması, DİSK'in tutarlı ve ilerici bir sendikacılık anlayışına kavuşturulması mücadelesinde birlikte olduğumuz Namık arkadaş, TİP'deki, MDD'deki ayrışmalarda da kolektif hareket ettiğimiz biriydi. THKO ve THKP-C örgütlenmesinin önünü işçi-kitle çalışmalarımızla bir türlü kesememiştik.

THKP-C'deki ayrışmalarda, Yusuf Küpelilerin "eleştiri"lerine angaje olmamakla birlikte kulak vermişti; bu sürecin nesnel eleştirisinden, ayrıca, İSP'nin oluşturulmasından yana bir profil de veriyordu Namıklar.

Önceleri Zonguldak grubundan arkadaşlarıyla, daha sonraları THKP-C'deki ayrışmalardan ötürü, tarafları "dinlediği" kimi eleştirilerde bulunduğu vb. gerekçelerle o da Sina Çıladır gibi, Namık da bu kez THKP-C Davası sanığı olarak yargılanmıştı.

Namık ile Bayrampaşa Cezaevinde aynı koğuşta, bir de cezaevi arkadaşlığımız olmuştur (Öteki bölümlerde konu birazcık işlenmiştir.). İşçilerin cezaevi yaşamı, üretimden geldiklerinden daha düzgündü.

Namık, İktisat Fakültesi'ni de bitiren bilinçli bir işçiydi.

Cezaevi yaşamından sonra, onun da üretimden, fabrikalardaki çalışma özgürlüğü elinden alınmıştı. O kimseye yük olmadan yine hayatın ve üretimin içindeki yerini alacaktı; kimseden bir şey beklemeden, yakınmadan...

Zonguldak ili ve ilçelerinde ne yapacağını bilen bir devrimci ve marksist açısından yapılacak onlarca iş vardı. Çaresizlik, yakınma donanımlı bir işçi militana yakışmazdı. Namık, Zonguldak Spor

Kulübü'nde, anılan-anılmayan etkinliklerde rol üstlendi. İnsanın biçimlendirilmesi mücadelesinde, sıradan, basit ve sade çalışmalar yaptı. Bir süre de Zonguldak Maden İşçileri Sendikası (GMİS) Basın Bürosu'nu yönetti. İşçilerin eğitimi konusunda kalıcı çalışmalar yaptı. Bir ayağı köyünde olan madencilerin eş ve çocuklarının eğitimi için çeşitli mesleki kurslar, konferanslar düzenledi. İşçi sınıfı hareketini, sosyal pratiğin reddettiği, "sol" duruşların tasallutundan korumaya çalıştı. Zonguldak madencileri zaman zaman ayağa kalkmışsa, ses getiren, burjuvaziye dersler veren eylemlere kalkmışsa, bunda Namıkların gösterişsiz, sessiz, magazinleşmeyen, sansasyona düşmeyen bilinçli rol ve çabalarının da etkisi olmuştur. Zonguldak yöresindeki oportünist sendikacıların madenciye karşı işlediği "vukuat" yüzünden, herhalde Namıklara: "Neden sendika bürokrasisi ile işçi aristokrasisini eğitemediniz?" yollu bir "eleştiri" yapmaya hakkımız olmasa gerek. Onlar sınıfsal tevazuularını gözeterek, her koşulda işçi sınıfı hareketinin bir basamak daha ilerleyebilmesi mücadelesine omuz vermiştir. İşçi sınıfı hareketiyle sosyalist hareketin buluşup bütünleşmesi mücadelesinin bir dökümü ve hesaplaşması yapılacaksa, bunda Namıkların da anılmaya değer çabaları ve payı vardı.

İSP'nin oluşturulamadığı koşullarda sendikacıları eğitmenin, ekonomik mücadeleyi siyasî mücadeleyle buluşturmanın imkânı doğallıkla olmayacaktı. Burjuvazi de işçi sınıfının yalnızca ekonomik mücadeleyle yetinmesinden, siyasal talepleriyle öne çıkmamasından yanaydı. Küçükburjuva "sol'lar da, bir yandan işçi sınıfı adına ahkâm kesiyor, örgüt kurma atağına kalkıyor, öte yandan işçi sınıfı hareketiyle sosyalist hareketin buluşup bütünleşmesini engelleyen, çok ses getiren eylemlere girişiyordu. Son tahlilde çürüyen sisteme "kalp ilacı" yerine geçen bütün girişimler, işçi sınıfının sendikal birliğini kundaklıyordu. İşçi sınıfının siyasal birliğini amaçlamayan bütün devrimci kalkışmalar, ete kemiğe bürünmeden budanıyordu.

15-16 Haziran Harekâtı üzerine söylenen bütün sözler, sağlı "sol"lu burjuva partilerinin görüşleri ile Türk Solu'nun konu üzerindeki değerlendirmeleri bizi yakından ilgilendirmektedir. Bu ilgi, bizlerin bu harekete doğrudan katılmamız, rol üstlenmemiz, siyasî tavır alarak *15-16 Haziran Harekâtı*'nı sıkıyönetim mahkemelerinde savunmamız nedeniyle değildir. Her Proleter Devrimci gibi bizler de içinden geldiğimiz bu hareketi sahipleniyorduk; çabamız, işçi sınıfının bu haklı çıkışını bir dayanak yaparak, ülkede eksikliği duyulan İSP ya da KP'nin oluşturulması mücadelesinde kadroları düşündürüp etkilemek amacına yönelikti. Bu yöneliş bizim hem hakkımız hem de ödevimizdi.

İşçi sınıfının bu tarihsel ve kütlesel çıkışı, hem burjuvaziyi hem de tarihsel ve sosyal haklılıklarıyla sistemi aşmaya aday bizim cenahımızı düşündürmüştü. Devrimci mücadelede tutulacak ana halka 15-16 Haziranlarda böylece somutlanmış, bilim ve akıldışı teori/pratikler büyük bir yara almıştı. İşçi sınıfı fartörünün ne anlama geldiğini bildiği halde, sınıfdışı katmanları öne çıkaranlar, ideolojik ve teorik "silahlarını" terketmemekle birlikte, işçi sınıfının kendisi için sınıf olma mücadelesindeki öne çıkışı karşısında bir hayli bocalamış ve zor durumda kalmıştı. Ülkeye hesapsızca ithal edilen eklektik bilgi kırıntıları uzantısında kurulan örgütler sosyal pratikte tutmamış ve bozgunlardan bozgunlara uğramıştı.

12 Mart 1971 askerî faşist darbesini, Devrimci ve Marksist açıdan yeterince karşılayamayan grup ve örgütler zaten büyük ölçüde

darbe yemiş, genel anlamıyla "sol"un bütün kesimleri sıkıyönetimce gözaltına alınmıştı. Sıkıyönetimlerin henüz ulaşamadığı kesimlerden bir bölümü yurtdışına kaçmış, bir bölümü ise ülkede "barınma" yollarını aramıştı.

Basında ve kamuoyunda "Marksist-Leninist Haziran Hareketi" (M-L H H) olarak geçen davanın başındaki "M-L" sıfatlarının eklenmesi askerî savcıların marifetiyle olmuştu. Askerî savcılar, "Marksizm-Leninizm" denilince, adeta bir küfrü dile getiriyor, böylece, bilimsellik ifade eden bu sıfatlardan neleri anladıklarını ortaya koyuyordu. Aynı zamanda bilinçsiz kütleleri bu türden "küfür"lerle yanıltarak sindirmeyi amaçlıyordu. Belki de bu türden ciddîyeti olmayan örgütlenme merak ve tatmin arayışı içinde olanları parmağa dolayarak Marksizm-Leninizm'i sulandırmayı planlıyorlardı!..

Anılan "Haziran Hareketi" davasının açılmasında baş sorumlu Mihri Belli ve MDD çevresiydi. Bu çevre, Marksizmin yorumu ve teorik yeniden üretimi denildiğinde çok kötü bir sınav vermişti. Yalnızca MDD'ciler değil, SD iddiasında bulunan TİP'ler de çok kötü bir sınav vermişti. 12 Mart 1971'in baskı ve terör ortamında, Türk Solu'nun dram ve trajedisi bütün çıplaklığı ile yeniden sınanacaktı. Bir yanda sisteme karşı ayağa kalkanların militan ve destansı direngenliği, öte yanda ideolojik-teorik-örgütsel sefaletimizin çok yönlü perişan görüntüleri yaşanmaktaydı. Bu "örgüt" 1972 yılının sonuna doğru, yani 12 Mart faşizminin şiddet ve gazabının nisbeten geri teptiği bir süreçte kurulmuştu. *15-16 Haziran Harekâtı*' na duyulan "saygı"dan ve işçi sınıfının gerçekleştirdiği bu eylemin yankısından esinlenen (yararlanan) kimileri, MDD'nin aldığı ideoloik-teorik-örgütsel yaradan sonra, bu türden bir çıkış yaparak, kimi çağrışımların ardına sığınarak perişan durumlarını nisbeten kurtarmış oluyordu!..

"Haziran Hareketi" örgütü daha kurulmadan, ya da iddia ettikleri gibi "savaşkan konumları" sosyal pratikte sınanmadan "darbe" almıştı. İddiaya göre, örgütün başında Mihri Belli vardı. Bu konudaki söylentileri kimi sanık ifadeleri de kanıtlamaktaydı: "12 Mart faşizmine karşı ne yapalım? dedik, M.Belli'de örgütlenin dedi..."

Mihri Belli, Anılarında (*İnsanlar Tanıdım 2*, Milliyet yayınları, Eylül 1990, s.289-İstanbul) bu konuyu şöyle dile getirmektedir:

"Örgütü fiilen yönetmiş kişi ele geçirilemeyince (Mustafa İlker Gürkan), Kontr-Gerilla Rasih Nuri İleri'yi Haziran Hareketi'nin baş sorumlusu olarak göstermek istedi. Rasih'ten bu yolda ifade koparabilmek için bilinen yöntemlere başvurdular. Aslında Rasih'in o günlerde bizimle gönül bağından öte örgütsel diye nitelendirilecek bağı yoktu. Sonraları bir hayli zayıfladıysa da o günlerde bu gönül bağı oldukça kuvvetliydi. Ona haftalarca işkence etmek için bu kadarı da yetiyordu. Kontr-Gerilla Rasih İleri'den istediği ifadeyi elde edemedi. Gene de onu davanın bir numaralı sanığı olarak gösterdiler. Sonunda mahkeme hakkında beraat kararı vermek zorunda kaldı.

"Haziran Haraketini fiilen yönetmiş olan kişi (Mustafa İlker Gürkan) Deniz Gezmişlerin Devrimci Öğrenci Birliği (DÖP) ve Dev-Genç'in ön safında yer almıştı. Otoritesi bu geçmişten kaynaklanıyordu. 12 Mart döneminden sonra devrimciliğe paydos diyenlere o da katıldı. Bugün kendi deyimiyle 'SHP militanlarındandır.' SHP, yetmiş yıllık CHP'nin devamıdır. O kadar ki, genel başkanlığı bile babadan oğula geçmektedir. Kurulu düzenin partisidir. SHP, hattâ bu düzenin kurucusudur. Onun militanlığına soyunmak, kurulu düzenin fedailiğine soyunmak anlamına gelir. Polis, jandarma, MİT vb. varken bu yolda senin gayretkeşliğine ne gerek var?"

Kurulan ya da kurdurulan bu örgüt hakkında söylenenler yaşanan gerçekliği yansıtmamaktadır. Zaten Mihri Belli, öteki meraklıları gibi, TKP tarih ve geleneklerini keyiflerine göre anlatmakta oldukça beceri sahibidir. Ondan bu türden örgütlenmeler karşısında bir özeleştiri vermesini bekleyenler boşuna zaman kaybedecek demektir.

"Haziran Hareketi" davasında, *15-16 Haziran Harekâtı* ile uzak yakın bir ilişkisi olan ya da bu harekete katılan tek kişi yoktur. Bu isimle anılan örgüt, küçükburjuvaca özlemlerle ve zorlanarak kurulmuştur. Sanıklar arasında birbirini ilk kez görenler dahi bulunmaktadır. Hattâ cezaevinde bu örgüt mensupları, neredeyse "siyasi af" tasarılarının gündeme getirildiği bir ortamda, dışarda kalmayı başarmış kimi insanlarımızın cezaevine getirilmesinden ibarettir, yolundaki değerlendirmeleri bile manipüle etmişti. Dava sanıklarına: "Dışarda kalsaydınız daha iyi olmaz mıydı? Bir yandan 'siyasi af' gündeme geliyor, öte yandan sizler hiç de haketmediğiniz sıfatları

kullanarak örgüt kuruyorsunuz? Ne hakla? Bu ne biçim 'Haziran Hareketi'dir?" diyenler de çıkıyordu. M-L H H gibi saçma bir davanın açılmasını sağlayaları bizde şiddetle eleştiriyorduk.

Rasih Nuri İleri, Mihri Belli ve MDD çevresinden bilinen, adı geçen biriydi; fakat siyasi mücadelede, gerek MDD çevresinden, gerekse SD çevrelerinde onu ciddîye alanlar pek çıkmazdı. Onunla zaman zaman kimi "ilişkisi" olanlar da bundan zarar görerek ayrılırdı. Rasih, sıkıyönetimce gözaltına alındığında, yanında taşıdığı "kalp hastası" raporuyla, öteki sanıklar gibi bir işkence görmemişti. Kaleme aldığı kitabını *(Atatürk ve Komünizm)* zamanın Genel Kurmay Başkanı ve 12 Mart darbesinin hazırlayıcılarından, ayrıca ordudaki ilerici-devrimci genç subayların tasfiyesini sağlayan ve Cumhurbaşkanlığına adaylığını koyan Orgeneral Faruk Gürler'in kendisine hitaben yazdığı "teşekkür" mektubu da bulunuyordu.

Yani örgütün birinci sanığı kendisini alkınca "güvenceye" almıştı!

Davada ikinci sanık yapılmak istenen Süleyman Üstün ise, askerî savcılık ifadesinde, kendisine "sosyalist misin?" sorusuna, "hayır, Allah yazdıysa bozsun!.." diyecek kadar "üstün" yetenekli biriydi. Bu yüzden dava sanıkları onu eleştiriyordu...

Davaya sanık olarak getirilen öğretmen Yılmaz Elmas ise, anılan örgütün ismini işkenceli sorguda ve cezaevindeyken öğrenecekti.

Yılmaz Elmas'ın portresine geçmeden M-L H H Davası ile ilgili kimi konuları özetlemenin gereği vardır.

İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askerî Savcılığının 1973/189 sayı, 186 Esas, 101 Karar sayılı (19.9.1973 tarihli) iddianamesinde, haklarında fezleke hazırlanan 52 sanık hakkında ceza istenmiştir. Sanıkların atfı cürümleri ve ilişkileri olan kişiler de dahil edilebilseymiş daha yüzlerce insan "sanık" olabilecekmiş.

Bir dönemin öğrenci gençlik hareketleri ve Dev-Lis'in bazı eylemlerine karışan Faruk Ağca ile Ömer Ülgenci'nin gözaltına alınmaları (30.11.1972) ile M-L H H tevkifâtı başlamış, daha sonra, yurtdışında basılan "Yurtsever" isimli dergi ve teksirle çoğaltılan illegal "Haziran" isimli dergi (organ) ve ayrıca M.Belli'nin kaleme

aldığı, kısaca "Özeleştiri" adıyla anılan malzemeler, bu davanın açılmasını sağlamış ve "M.Belli Grubu" ile irtibatlandırılmıştır (M.Belli ve Dr.H.Kıvılcımlı adları, o dönemin açılan bütün davalarında, şu ya da bu şekilde irtibatlandırılmak istenmiştir). Davanın 1.sanığı R.N.İleri ise Şubat 1973'de, TÖB-DER İst.Şb.Sekreteri olan Yılmaz Elmas ise, Nisan 1973'de, daha sonraki tarihlerde de anılan öteki sanıklar tutuklanmıştı.

Y.Elmas, ilk tutuklanışından ve Selimiye Askerî Ceza ve Tutukevine getirilişinden sonra, yeniden Harbiye'ye götürülmüş ve toplam üç buçuk ay işkence görmüştü.

Askerî Savcı ve çeşitli istihbarat birimlerinin yazılı belgelerinde, dava sanıklarının "örgütün silahlanma gayreti içinde olduğunu" belirtiyordu. Polis ve MİT tarafından ele geçirildiği iddia edilen gizli el ilanlarını yapıştırırken yakalanan Şefik Çalık'ın "ikrarı" ile tevkifât yaygınlaştırılmıştır. "Devrimci Gençlik Birliği Komitesi" (DGBK), M-L H H adlı illegal örgüte bağlanarak, M.Belli'nin gerçekleştireceği "ihtilâl"den söz eden iddiaya göre, M-L H H, gençlik kesiminde DGBK, İşçi kesiminde Devrimci İşçi Komitesi (DİK), Demokratik Kuruluşlarda, Öğretmen Komitesi (ÖK) kurmuş ve faaliyete başlamıştı.

Dava sanıklarının gizli el ilanları dağıtıp-yapıştırma eylemlerinin yanısıra, sahte nüfus cüzdanları, Askerlik Şubesi ve Nüfus İdaresine ait basılı evrak, mühür vb. malzemeler, bazı sanıklarda tahrip kalıbı, dinamit ve tabanca da suç delili olarak sayılmıştır.

İddiaya göre: Y.Elmas ÖK başkanı, Ziya Ülgenciler DİK başkanı, M-L H H 'nin M.Belli, Şevki Akşit, R.Nuri İleri, M.İlker Gürkan tarafından yönetildiği, ve M.İlker Gürkan'ın bu örgütün "tek sorumlusu" olarak nitelendirilmektedir.

M.Belli'nin "Özeleştiri" isimli yazılarında THKO ve THKP-C vb. örgütlerin gerçekleştirdiği banka soygunu, adam kaçırma, fidye isteme vb. eylemlerini "anarşist hareketler" olarak gören ve asıl hedef olarak emperyalizmin (NATO'nun) hedeflerine yönetilmesi gereken eylemlerden saymadığı anlaşılmaktadır. Bu metinlerin illegal olarak dışarda dağıtılmakta ve okutulmakta olduğunun haberi ceza-

evine kadar geliyordu; fakat ağızdan aktarılan bu eleştiri-özeleştiri nin tamamını bir türlü okuyamamıştık.

Y.Elmas'ın bu davaya sokuluşunun öyküsü oldukça ilginçti. TÖS'den tanıdığı öğretmen Süleyman Üstün'ü evinde ziyaret etmiş, damadını (Yavuz Hakyemez) tanımış ve onun da MDD yanlısı olduğunu bu vesileyle anlamıştı. Polis ve MİT'teki işkenceli sorgusunda, M-L H H içinde ÖK'ü kurduklarını, çeşitli örgütlenme ve eğitim çalışmaları yaptıklarını, M.Belli'nin "Özeleştiri"sini okuyup-okuttuklarını, vb. daha ilk sorgusunda böylece anlayacaktı!..

Y.Elmas, ilerici, devrimci bir öğretmen olarak ülke sorunlarından haberliydi; Türk Solu hakkında oldukça bilgisi vardı. MDD sempatizanıydı. Bu sebeple birçok insanı çeşitli vesilelerle tanımış, evlerine gitmiş, panel ve açık oturumlarda konuşmalarını dinlemişti. Onun bu türden ilişkisi daha ziyade 12 Mart 1971 darbesiyle kapatılan TÖS'ün yerine TÖB-DER'in kuruluş çalışmalarını etkili kılmaya yönelikti. Dava sanıklarıyla olan ilişkisi, konuşma, tartışma, dergi, broşür vb. alış verişlerinden ibaretti. Rasih Nuri'yi daha öncesinden tanıması, Y.Elmas'ın da örgüt üyesi olmasına yetmişti.

Y.Elmas'ın öte yandan Halkevi çalışmalarıyla da ilgili oluşu ve yaptığı temaslar, işkence sonucu elde edilen ifadeler, hele Hasan Kıyafet'in "her ay muntazaman örgüte aidat öderdik" yolundaki suçlaması, ayrıca TÖB-DER'in örgütlenebilmesi için, yapılan "Eğitim Kadrosu Oluşturma" çabaları gizli, "Haziran" dergisi ve M.Belli'nin yazdığı "Özeleştiri"nin çoğaltılarak okutulması suçlaması, onu bu davada sanık yapacaktı.

İşçi sınıfı hareketiyle uzak yakın bir ilişkisi olmayan sosyalist sol'dan kimilerinin, "örgütlenmek" aşkına, *15-16 Haziran Hareketi*'nın saygınlığı üzerine oturtulmak istenen M-L H H davası, öteki gerekçelerin yanısıra böylece açılmıştı.

Yılmaz Elmas ve davaya dahil edilen öteki sanıklar arasında M-L H H davasında kullanılan baş harfler nedeniyle, dava sanıkları arasında, önceleri "aş-aş" daha sonraları "haşhaş" nitelemeleriyle anılmaya ve bu yolda şakalaşmalara kadar varmıştı. Kimileri "Haşhaş Davası" derken, aynı zamanda, Bülent Ecevit'in, ABD'nin Tür-

kiye'deki haşhaş ekimini sınırlama konusundaki dayatmasına, tahta kılıçlarla karşı çıkan popülüst Ecevit'i de gırgıra alıyordu.

15-16 Haziran Harekâtı'nı gerçekleştiren bizim cenahımızın ise, sesi çıkmıyordu. Nasıl çıksın ki? Bir yanda burjuvazinin basın-yayın kuşatması, öte yandan, düşmanın kuşatmasından daha tehlikelisi, küçükburjuvazinin, inkârcı, sekter ve fanatik yaklaşımıyla Devrimci Geleneklerimizin çarçur edilmesi yüzünden işçi militanlarının etkinliğine gölge düşürülmek isteniyordu. Türk Solu'nun Gelenek-Gelecek diyalektiğini bilimsel ve doğru biçimde gözettiğini, geçmişten ders çıkardığını pek hatırlamıyorduk. Sınıf ve tarih bilincini kaybetmemiş, melekelerini kullanmasını bilen, kimliği ve kişiliği sağlam kadrolar o kadar azdı ki, ve böyleleri o kadar yalnız ve hakları yenilmişti ki, hele bu kadroların öne çıkması, *Hareket*'e damgasını vurabilmesi o kadar zordu ki, burjuvazinin magazinleşmiş yöntemleriyle öne çıkan-çıkarılan, ün düşkünü insanlar bizim cenahımızdakilerden çok "güçlüydü!" sanki gün onların günüydü!

Yılmaz Elmas, Harbiye serüveninden sonra Selemiye'nin alt koğuşlarına getirilmiş, şaşkınlığından başından geçen "serüveni"nin mahiyetini öğrenmeye koyulmuştu. Askerî Savcılık ifadesinde dahi, üçbuçuk aylık işkencelerin etkisinden kurtulamayarak, "polis ifadelerini kabul ediyor musun?" sorusunu "Evet" diye cevaplamıştı. Savcı ise: "Hayret, bu davada polisteki ifadesini aynen kabul eden tek kişi sensin" dediğinde, bunca işkenceye metanetle dayanan ve yalnızca çığlık atan biri, sinirlerinin boşanmasıyla, "Beni tekrar Kontr-Gerilla'ya göndermeyeceksen, bu ifadeleri reddedeyim?" demiş ve çocuk gibi hüngür hüngür ağlama krizi geçirmişti. Bu ağlama krizi işkence sonrası ruhsal çözülmelerin ilk belirtileriydi... İşkenceciler LSD dahi kullanmıştı...

Yılmaz Elmas yazılı savunmasında, M-L H H Davasına nasıl ve ne maksatla dâhil edildiğinin asıl nedenini, kapatılan TÖS'den sonra kurulan TÖB-DER ve Halkevi çalışmaları nedeniyle gerçekleştirildiğini, 3.5 ay nasıl işkence gördüğünü, işkencelerin çeşit ve yöntemlerini, sorgularda kullanılan şiddet ve saçma sapan soru ve tehditleri ayrıntılı biçimde dile getirmiştir. Öteki bazı sanıklar gibi, "Atatürkçü" olduğunu, onun ilkelerini savunduğnu, MDD'ye sempati duyduğunu, Atatürkçülük ile MDD'nin "emperyalizme karşı"

bir görüş olduğunu, emperyalizmin barış gönüllüleri aracılığıyla, ülkemizdeki temel eğitimi nasıl kundakladığını, Köy Enstitüleri'nin nasıl ve hangi amaçlarla kapıtalarak yerine İmam Hatip Okullarının getirildiğini, Teknik Öğretimin nasıl baltalandığını, MİT'in mevcut yasaları nasıl çiğnediğini, gizli cinayet şebekelerinin nasıl örgütlendiğini ve çalıştığını, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinden yapılan alıntılarla, ülkedeki uygulamaları kıyaslayarak insanlık ve demokrasidışı, edepdışı kimi uygulamaları açığa vuran örnekler vermişti. Ordu içindeki saflaşmaları (çeteleşmeleri), bu türden bir iktidar mücadelesinde ilerici, demokrat ve yurtsever insanlarımızın nasıl malzeme olarak kullanıldığını, mevcut anayasa ve kanunları hiçe sayarak keyfi-fiili infaz ve uygulamalarını, bunun nedenlerini, zaman zaman mizah, dram ve trajediye varan biçimde örnekleriyle sunmaya çalışmıştı. M-L H H'nin varlığını işkencede öğrendiğini, işkence izlerinin yokedilmesi için yapılanları, bir ara dayanamayıp nasıl bayıldığını, "galiba bu gidişle Bakırköylük olacağız" deyişini, yapılan işkencelere tanık olanları bir bir belgelemiştir. Davadaki sanıklarla olan ilişkilerini, sanıkların birbirine karşı nasıl kullanıdığını, atfı-cürüm ve birbirini suçlamalarını, iddiaların maddi delile dayanmadığını, kaba polis dayağı ve MİT raporlarıyla, ihbar, muhbir vb. istihbaratlara dayanarak bu davanın açılmış olduğunu belirterek yazılı sorgusunu-savunmasını tamamlamıştı.

Davanın öteki sanıkları da benzeri savunmalar yapmış, M-L H H örgütü diye bir şeyin mevcut olmadığını söyleyerek beraatlarını talep etmiştir.

Gerek polis, MİT ve öteki istihbarat birimlerinin çabası, gerek Askerî Savcının ve sanıkların da katkısıyla ortaya çıkan malzemelerden bir dava türetme gayreti ve topyekûn bu sürecin incelenmesi bize neleri öğretiyordu? Her şey bir yana, Türk Solu ve devrimci mücadele açısından bu davayı nasıl değerlendirmeliydik?

M-L H H Davasında, 1.sanık M.Belli'nin amacı, 12 Mart 1971 faşist askerî darbe sonunda dağılan devrimci hareketi (neden sonra), "Birleşik Cephe"de ve MDD görüşünün uzantısında örgütlemekti. 2.sanık Şevki Akşit, 3.sanık R.Nuri İleri örgütün "Merkez Komitesi" olarak anılmıştır. Zaman zaman "Mihri Belli Grubu" olarak nitelenen herkes esasen bilinen kimselerdi (İlhan Erdost, Vahap-Seyhan

Erdoğdu, Süleyman Ege vb., bu cümleden olmak üzere Ankara ASD davasında sanık yapılmıştı). İddiaya göre, örgüt, Leninist, yukardan aşağıya örgütlenme biçimini esas almıştı; kolektif yönetim, demokratik merkeziyetçilik ilkesine bağlı bir yöntem uygulanmıştı!..

M-L H H Davası sıkıyönetimin sona ermesinden sonra açılmış ve iddianame sanıklara bu süreçte tebliğ edilmişti. Bu konudaki "görevsizlik" talepleri ise reddedilmiştir.

Davanın tutuklu baş sanığı Rasih Nuri İleri, duruşmalarda, bilimsel sosyalizm adına kemalizmi ve MDD görüşünü savunmuş ve MDD'nin yargıtayca beraat ettiğinin altını çizmiştir. Kendi yargılandığı davada Marksizm-Leninizm'i asla savunamayan (bu savunma ona da kalmamıştı) Bay Rasih Nuri, cezaevinde öteki davalarda yargılanan kimi sanıkları, duruşmalarda "Marksizm-Leninizm'i savunun" yolunda yönlendirmeye iten bir tutum izlemiştir (Ayrıntılı bilgi için bakınız: S.Ö. *Gecikmiş Bir Hesaplaşma* Recep Serbest'in Anıları, 1992, Sorun Yayınları). Bu sanıkların cebinde daha önceleri doktorlardan alınmış bir rapor da bulunmuyordu. Kendilerine zamanın Genel Kurmay Başkanından yazılmış bir "teşekkür mektubu"da ceplerinden çıkmamıştı. "Mihri Belli Grubu"ndan kimilerini devrimci ve komünist yerine koymuş, 1.TİP'in PARTİ olamayışı karşısında, *"Partileşme Sorunu"*'nun çözüme kavuşturulması için Proleter Devrimci saflarda dövüşmüş ve küçükburjuva solların ideolojik-teorik-örgütsel sefaleti uzantısında THKP-C "İşçi Kesimi" adıyla zoraki bir örgütün üyesi yapılmıştı. "Mihri Belli Grubu"nun o zamanlardaki "demirbaş" elemanı yerine konulan Rasih Nuri İleri'nin Recep Serbest'ler gibi bir kaygısı ve sayı-suyu da yoktu!.. İşkencelerin hasını Recep Serbest, Bayram Akgün, Abdullah Doğan ve öteki işçi-emekçi insanlarımız görmüştü.

THKP-C Davasında bir duruşmada, işkence iddiaları karşısında, Askerî Hakim Alb.Akdemir Akmut verdiği kararda, özetle: "...Askerî mahkemece, sanıklardan işkenceye tâbi tutulup tutulmadıkları cihetinin tahkikî yoluna gidilse dahi bu tesir ve tazyikin gerçeği söyletmek gayesine matuf olarak mı, yoksa şu veya bu şekilde ifade almak maksadıyla mı yapıldığının tesbitinin imkân dahilinde bulunmaması ve delillerin serbestçe takdiri yönünden herhangi bir etkisi olmaması sebebiyle bu konuya ilişkin itirazların ve taleplerin reddi-

ne..." (İstanbul Sıkıyönetim 3.Nolu Mahkemesi 16.9.1971 gün, ara karar.)

Bu karar, aynı zamanda Türkiye'de fiilen uygulanmakta ve resmî bir politika olan işkencenin açık bir ikrarı mahiyetindedir.

Davadaki savunmasında, "Ordudaki Kuvvaî-Millîyeci, Atatürkçü çekirdeğin varlığına işaret eden" Rasih Nuri İleri, kendi ideolojik konumunu itiraf ediyor ve belgeliyordu. Kendisini bilimsel sosyalizme adamış bir "tarihçi" olarak tanıtan (yerine koyan) sanık Rasih Nuri İleri'nin Marksizmin yorumu sözkonusu olduğunda neleri anladığını da böylece ortaya koyuyordu.

M-L H H Davası, ordu içindeki saflaşmada (çeteleşmede), bir yanda Cevdet Sunay, Memduh Tağmaç, Faik Türün, öte yanda Faruk Gürler, Muhsin Batur, Kemal Kayacan isimleri yörüngesinde kümelenmişti (Ayrıntılı bilgi için bakınız: Talat Turhan, *Bomba Davası I ve II,* 1986, Kastaş Yayıları). 9 Mart ve 12 Mart 1971 tarihlerinde "iktidara oynayan" cuntacı ve darbecilerin yalnızca ordu içinde değil, öğrenci, işçi, aydın vb. kesimlerden de taraftarları ve sempatizanları bulunuyordu. Devrimci ve Marksist Sol Kadrolar arasında da, doğallıkla, Ordu içindeki saflaşmalarda, hemen hemen her sol eğilimin taraftarları vardı...

Uluslararası tekelci sermaye, CİA'nın ve topyekûn devrimci harekete sızmış kışkırtıcı ajan-provokatörlerin marifetiyle ülkedeki devrimci birikim, *"Partileşme Sorunu"* na temelden bir çözüm bularak PARTİ'yi oluşturamadan, budanmak istenmişti. Sistem, sayıca en çok ajanını bu alanda kullanmıştı...

Bülent Ecevit, 12 Mart faşizminin toplumda yol açtığı hoşnutsuzluğu popülistçe değerlendirerek, bu süreçten "rant dövşürme"ye kalkıştığı zamanlarda, M-L H H davasını ve Mihri Belli'yi kasdederek, içinden ve dışından komploya getirilmiş bazı sanıkları "provokatör" olarak nitelemeye dahi yeltenebilmişti.

Kontr-Gerilla'nın keyfi-fiili infazlarını pervasızca dile getiren Faik Türün ise: "Önce yasama organı görevini yaptım, yani yasa koydum... İstanbul gibi bir yerde yasama, icra, yargı, yapan bir kuruluşun başı idim." diyerek Kontr-Gerilla'nın nasıl tezgâhlandığını, düzmece davaların nasıl açıldığını itiraf etmiştir (Hürriyet Gazetesi,

24.8.1973).

M-L H H Davasında "komite üyesi" olarak adı geçen 161 kişiden (ki, çoğu sanık dahi yapılmamıştır; kimileri ise "yanlışlık" yapıldığı belirtilerek korunmuştur.), 38'i öğretmen, 26'sı işçi, 43'ü üniversite öğrencisi, 37'si de Lise öğrencisiydi.

12 Mart 1971 faşist darbe sürecinin gardı düşmüş, sıkıyönetimin kaldırılacağı, "Af Kanunu" çıkarılacağının duyurulduğu bir dönemde, iyi saatlerde olsunlar, kimi sanıkların laçka-liberal ilişkilerinin de yardımıyla, Tarihi TKP'den gelen ve "Mihri Belli Grubu" olarak bilinen kişilerle rahatlıkla yeni bir örgüt kurabilmiştir. Bazı sanıkların "legal" çalışma alanlarından "illegal"e geçişi ve bu süreçteki kimi "vukuatı" böyle bir davanın açılabilmesini sağlayabilmiştir. "Haziran Hareketi" ve "H H" sıfatının çeşitli yerlere, bazı çağışımların ardına saklanarak kullanılması, ayrıca kimi sanık ve işkencecilerin ortak katkısıyla, kullanılan bu sıfatların önüne "M-L" sıfatlarının eklenişini kolaylaştırmış, böylece "M-L H H" Davası tezgâhlanabilmiştir. "Eski Tüfek" olarak anılan kimi Tarihi TKP kadrolarının, MİT ve öteki istihbarat birimlerince sıkı denetim ve kontrol altında tutulduğu, "yetenekli" burjuva ajanlarının rahatlıkla aralarına sızdırıldığı bir dönemde, bu dava açılacaktı!

Fezlekede anılan,

M-L Haziran Hareketi Dava sanıkları:

1. Mihri Belli (Firar)
2. Mustafa İlker Gürkan (Firar)
3. Akın Çıtakoğlu (Firar)
4. Şevki Akşit (Firar)
5. Erkut Selçuk(x) (M)
6. Osman Çalışkan
7. Mehmet Gök
8. Bektemur Bıçakcı(x) (M)
9. Ethem Ogan (D)
10. Süleyman Önen(x) (M)

11. Rıdvan Akdeniz
12. Şeref Yalçın
13. Ayşan Gündüz
14. Enver Avcı(x) (M)
15. Murat Çeyişkar(x) (M)
16. Şükrü Ceyhan(x) (M)
17. Aykut Selçuk
18. M.Bahattin Yücel
19. Fuat Çakmak
20. Çağatay Yaylalı
21. Ayşe Edincik
22. N.A.Cüneyt Altunç
23. Remzi Coşkun
24. İbrahim Yücel
25. Ömer Ülgenci
26. Faruk Ağca
27. Şefik Çalık
28. Ali Vardal
29. Mustafa Üstündağ
30. Selahattin Atasever(x) (M)
31. Kadri Kılıç
32. Ziya Ülgenciler(x) (M)
33. Yılmaz Elmas(x) (M)
34. Şadıman Taşlı
35. Fatma Oğuz
36. Hasan Kıyafet
37. Mikail Kayam

38. Muzaffer Dizman
39. Kâzım Işık
40. Bekir Yıldırım
41. Kadir Kılıç
42. İlhan Evinç
43. Ömer Yüksel
44. Selahattin Tanışlar
45. Koçali Bıçakcı (D)
46. Rasih Nuri İleri (B)
47. Abdullah Tozan
48. Erdoğan Çalak (B)
49. Süleyman Üstün (*)
50. Hüseyin (takma adlı)
51. Hüseyin'in yardımcısı

(*) Süleyman Üstün hakkında Savcının TCK'nun 141/1.Md. istenen eza "yanlışlıkla" alındığı bildirilerek hakkında açılan davasının Ortadan Kalktığı açıklanmıştır.

(x) İşaretli dava sanıkları Esas Hakkındaki Mütalaada TCK'nun 141/1. ve 141/6. Md.den cezlandırılması istenmiştir.

(D) TCK'nun 141/5.Md.giren suçların af kapsamına girmesiyle, davanın düşürülmesi talep edilmiştir.

(B) Mevcut deliller muvacehesinde sübut bulmayan suçlarından beraatlerine karar verilmiştir.

(M) TCK'nun 141/1.Md. 8'er yıl mahkûm olmuş, Af Kanununun 5.Md. Anayasaya aykırılığı ve iptali nedeniyle cezaların infazına mahal olmadığına karar verilmiştir.

M-L H H Davasında yargılananlar arasmda kimliği tartışmalı birçok insan bulunuyordu. Kimileri hem "sanık" hem "tanık" hem de iyi saatlerde olsunların himayesindeydi. Kimileri iyi niyetli, dev-

rimci mücadelede kendilerine verilecek her türden görevi tartışmasız yerine getirecek niteliklere sahipti. Kimileri, devrimci mücedelede, Tarihi TKP'nin ülkede kalan ve yaşayan kadrosu olması sebebiyle Mihri Belli'ye duyulan "saygı" nedeniyle bu davaya "dahil" edilmişti. Bu sanıklar, o günkü koşullarda MDD olarak formüle edilen görüşleri aynen ve papağan gibi tekrar ediyor, MDD'nin ideolojik-teorik içeriği hakkında bilimsel bir yorum yapamıyordu. 1962-1970'ler Türkiyesinde MDD'ci olmak, "ihtilâlci" olmakla eş değerdeydi. MDD yerine başka bir görüş de ileri sürülseydi, sanıklar o görüşlerin uzantısında da devrimci mücadeleye sahip çıkardı.

M-L H H Davasında, öteki bütün davalarda olduğu gibi, sistem, daha önce yaptığı ve hazırladığı istihbaratın doğrultusunda, ilerici, demokrat, yurtsever, devrimci ve marksist solun tamamını tasfiye etmeyi planlamıştı. Bu tasfiye neredeyse CHP'ye kadar uzanacaktı. Ülkedeki ilerici işçiler, öğrenciler, aydınlar, öğretmenler, subay ve askerler CİA'nın istek ve yöntemleri doğrultusunda tasfiye edilerek ortadan kaldırılmalıydı! Tekelci sermayenin "yüksek çıkarları" bunu gerektiriyordu. Bu davada, Kontr-Gerilla'da sorgusu yapılırken, 1947 Gönen Üzümlü Köyü doğumlu, DMMA öğrencisi Ali Karahan öldürülecekti. Fezleke ve iddianamede takma adı "Hüseyin" ve "Metin" olarak geçen şahsın, babasının gazetelere verdiği "kayıp ilanı"yla ortaya çıkacak ve dava sanıklarından, Erkut Selçuk, Ali Vardal, Süleyman Önen ve Mustafa Üstüntaş'ın duruşmalardaki sözlü ve yazılı müracaatlarıyla Ali Karahan'ın Harbiye'de işkence gördüğü, yüzleştirildikleri ve bir gece işkencede öldürüldüğü ortaya çıkmıştı. Daha sonra basının ve Baronun konuyla ilgilendiği bu "kayıp" olayı öteki kayıplar gibi "inkâr" edilecek ve üzeri örtülmek istenecekti!..

Ali Karahan'ı tanıyan arkadaşları, onun ciddî ve donanımlı bir Proleter Devrimci olduğunu, "H H" ile ilişkileri hakkında konuşmadığını, ardından adam getirmeyecek kadar onurlu ve bilinçli bir kişiliğe sahip olduğunu ve en iğrenç işkence yöntemleri uygulanmasına rağmen hakiki adını söylememişti...

Davada iddianameyi hazırlayan Askerî Savcı Metin Yurdabak, çeşitli istihbarat birimlerinin bütün çabalarına rağmen, ele geçirilen malzeme ve sanık ifade ve "ikrar"larından tutarlı bir dava açmayı ba-

şaramamıştı. Dava sanıkları iddiaların tam aksini söyleyerek M-L H H diye bir örgütün varlığını "inkâr" cihetine gitmeleri, polis, Kontr-Gerilla ve savcılıkta verdikleri ifadelerini reddetmelerine rağmen, davanın yurtdışındaki firari başsanığı M.Belli, çeşitli beyanat, yazı ve kitaplarında, çeşitli çağrışımlara da başvurarak "H H" nin örgütsel varlığını savunmaktaydı. M.Belli'nin bu türden "hesapsız" bir tavrı kimi sanıkların hukukî durumunu güçleştirmişti. M.Belli, iyi bir insandı, hoştu, inanmıştı, militandı, direngendi, illegaliteyi istismar konusunda bir çok meziyetleri vardı; fakat ciddî ve donanımlı bir Devrimci de mutlaka olması gereken PARTİ perspektifine, proleter devrimci disipline, Marksizmin yorumu ve teorik yeniden üretimine ilişkin bir ideolojik-teorik donanıma sahip değildi. "Asker-sivil-aydın zümre" demiş, MDD tezlerine sarılmış, "Sol Kemalizm" denilen kesimin konumunu aşırı bir idealizasyonla fazlaca büyütmüş, "cunta" ve "darbe" yapmaya niyetli kesimlerle laçka ve liberal (kişisel) diyalogları, PARTİ'nin "taktiği" yerine koymuştu. İSP'nin ya da KP'nin oluşturulması yolundaki çabaları yeterince kavrayamamış, bu konuda oluşan maddi-manevi şartları değerlendirememişti. Öte yandan Türkiye'deki kapitalizmin gelişimi, dünyadaki kapitalist gelişmeleri, tekelci sermayenin konumunu, hegemonları ve aralarındaki krizi vb. onlarca konuyu doğru ve bilimsel olarak tahlil edememişti; Modern Proletaryayı, ülkemizdeki işsizleri,yoksul köylülüğü ve topyekûn emekçi halklarımızı tanımıyordu. Aynı eksiklik Behice Boran, M.Ali Aybar vb.'leri açısından da geçerliydi. Sosyalist aydınların bu temel eksikliği ve donanımsızlığı, tarihi TKP'den kalan kötü, aşılamamış, hesaplaşılamamış bir mirastan ileri geliyordu. Tarihi TKP'de tıpkı M.Belli vb.'leri gibi, M.Kemal'in başını çektiği "Ulusal Kurtuluş" hareketi hakkında devrimci ve marksist bir değerlendirme yapamamış, kemalizmin arkasında siperlenmeyi, işçi sınıfı ve emekçi halkların evrensel davasına yeğ tutmuştu. Komünist Enternasyonal, TKPnin bu ideolojik-teorik-örgütsel sapmasına dışardan yaptığı sözlü-yazılı müdahalelerle bir "rota düzeltmesi" ve uyarı yapmış olmasına rağmen, TKP'nin kimi kadroları, "Kuvayı Milliye", "İkinci Kurtuluş Savaşı", "Devletçilik", "Halkçılık" vb. resmî ideolojilerden ve popülizmden bir türlü kurtulamamıştı. Türkiye'deki sınıflar mücedelesinin boyutlanması ve özellikle *15-16 Haziran Harekâtı*'nın gerçekleştirilmesiyle (1971), Marksist Sol'daki ayrışma ve bölünmeler en üst dü-

zeye sıçrayacaktı. Marksist Sol'un ideolojik-teorik-örgütsel sefaleti, ne yazık ki, bu koşullarda sorgulanmaya başlayacak, kendiliğinden kurulan örgüt atakları sosyal pratikte çok büyük kayıplar vererek sınanacaktı. Doğallıkla herkese, hepimize sorulacaktır:

"Bu sefaletimiz nasıl aşılacaktır?"

Evet bu zaafımız nasıl aşılacaktır?

Marksizmin yorumu ve teorik yeniden üretimiyle! "Aşma" fiilini çekmeyi öğrendiğimizde!

15-16 Haziran Harekâtı'nı bir türlü anlamadan, adını ve içeriğini boşaltmaya aday örgüt kurma atakları yaparak, işçi sınıfının bu en büyük ve en anlamlı çıkışını sömürenler, yalnızca M-L H H Dava sanıkları, ya da "M.Belli Grubu" değildi; hiç sıkılmadan ve asla haketmeden doğrudan "16 Haziran" adında örgüt kurmaya yeltenmek Sarp Kuray gibi "devrimci"lere de "nasip" olacaktı! Bu saçmalıklar bir yana, hem burjuvazi böylelerini ciddiye alıp yargılayacak ve baylarımızı komünist olarak tanıtacaktı. Bütün bunlar bir yana, kimi "sol"lar da, bu türden örgüt ataklarını, burjuvazi gibi ciddiye alarak, onlara birer "siyaset" ve "parti" muamelesi yapacaktı!... Modern Proletarya adına ortaya çıkan-çıkarılan, türeyen-türetilen o kadar çok örgüt atağı vardı ki... Devrimci geleneklerimizi sulandırmak için atış serbestti!.. Son tahlilde bu "serbest atışlar" sahibine zarar vermiş, birilerini çok zor durumlarda bırakmıştı; fakat asıl tahribat işçi sınıfının sendikal ve siyasal birliğine vuruluyordu. Hem de hesabını vermeden...

HABİB ÇALIŞKAN

Karaman ili, Ermenek ilçesine bağlı Balkusan köyü Habib Çalışkan'ın doğum yeridir. Yazılı tarihler Karamanoğulları (Karamanlılar), Orta Anadolu'nun güneyinde hüküm süren Türk beyliği (1256-1483) olarak tanıtılıyor. Karaman oymağı Oğuzların Afşar boyundan geliyor. Tarihin daha da derinlerine inildiğinde ise, Hititler'e bağlı Arzava adlı özerk bir devletin egemenlik sınırları içinde kalan Karaman kenti, İÖ, VII.yy.'da Phrygialılar'ın İÖ, VI.yy.'da Lydialılar'ın istilasına uğruyor. V.yy. sonlarında Pers egemenliğine giriyor, Larende adıyla bilinen kent gelişiyor. Büyük İskender'in ardıllarından Perdikkas ve Philippos'un yağmasından kurtulamıyor (İÖ, 322). Roma egemenliğinin ikiye bölünmesinden (İS, 395) sonra Hıristiyanlığın önde gelen merkezi oluyor. İki kez islâm ordularınca ele geçirilen kent yağmalanıyor (VII. ve IX.yy.'lar); Bizanslıların elinde kalıyor. 1071'den (Malazgirt Savaşı) sonra Türk akınlarına açılan Anadolu'da çeşitli beylikler kuruluyor. Kent Danişmentlilerin eline geçiyor. Anadolu Selçuklu devletine katılan kent (1165) Üçüncü Haçlı Seferinde Alman imparatorunca geçici (1190) olarak işgal ediliyor. Yeniden Selçuklu yönetimine geçiyor. Moğol istilasında, Selçuklu devletinin çöküş döneminde Karamanoğulları Beyliğinin başkenti oluyor (1256). 1467'de Mehmet II (Fatih) tarafından Osmanlı topraklarına katılıyor.

Habib Çalışkan'dan söz ederken yazılı resmî tarihten kısaca da olsa söz etmenin nedeni şudur: İnsanın kimliğini ve kişiliğini belirleyen maddi-sosyal yapı kadar tarihsel birikimin uzantısındaki insanı daha iyi tanımak içindir.

Karamonoğulları Beyliği ve bu tarihsel süreç, Habiblerin ailecek anılan soyağacını oluşturuyor. Kerimettin Karaman (Karaman Bey) (öl.1262), Karamanoğularının beyi, Babası Nure Sufi'nin ölümünden sonra beyliğin başına geçiyor. Karaman Bey'in oğulları Mehmet Bey ve ardılları, devletin Farsça olan resmî dilini Türkçe olarak değiştiriyor. Dilleri (Karamanlıca), Türkçenin Karamanlı ortodoks Hıristiyanlarca konuşulan ağzı, yani sesli harflerin öne konularak okunması gibi...

Anadolu coğrafyasının binlerce yıllık haritasına, resmî ideolojilerin dışında bilimsel olarak bakamayanlar, insanımızı tarih ve her konuda yalanla beslemektedir. Anadolu uygarlıkları, çeşitli halkların gelenek ve kültürleri herbirimizi nasıl biçimlendirmiştir. Devletler, dinler, diller nasıl oluşmuştur?

Örneğin İslâm nedir, nasıl oluşmuştur? Anadolu Aleviliği nedir, nasıl biçimlenmiştir? Halkların birbirinden etkilendiği çok yönlü alışverişler nasıl bir "halita" oluşturmuştur? Coğrafyamızdaki halkların dili, kültürü, tarihi, gelenekleri ve dini nasıl oluşmuştur? Türklerin İslâm'ı ile Arap hilafet sisteminin resmî (Sünni) İslâm'ı neydi? TC'nin din ve laiklik konusundaki, özellikle de Kemalist laisizme bağlı olduğunu söyleyen diktatör taslaklarının itilimiyle oluşan "dinsel inanç", "ulusal ve manevi değerler" ya da "gelenekler" neydi? İslâm neydi? Müslüman kimdi? Türk Halkı ne kadar Müslümandı? vb. iddialar, bilimsel ve dürüstçe tartışılamamıştı. Kemalist laisizm'in baskı ve terörü, bir din gibi, bu konunun üzerini adeta kapatmıştı.

Habiblerin sülalesi, Karamanoğlu Beyliğinden gelmeydi. Osmanlının zulmüne, Arap, Fars karışımı din, dil ve kültürüne karşı çıkan Karamanoğlu beylerinin (Karaman Bey ve oğulları) türbeleri Balkusan köyündeydi. Karamanoğulları'nın kullandığı Kiril alfabesi, mezar anıt ve kitabeleriyle de ünlüydü. Kiril alfabesiyle yazılan Türkçe kitabeler "Gâvur" ya da Bizans kalıntısı diye Osmanlı tarafından yer yer tahrip edilmiştir. Bu süreç TC döneminde de sürdürülmüştür.

Anadolu geleneklerinin rengini taşıyan Karamanoğulları'nın, Torosların 1600 metredeki sığınağı (barınağı) Balkusan köyüydü.

Bu köy, Akdenizden gelecek istila ve saldırılara karşı doğal bir kale görünümündeydi.

Göçer yaşayan halk, Yörük Aşireti, Kara Keçili, Kızıl Keçili, Bahşişli, Ali Dedeli vb. adlarla anılırdı.

Balkusan 100 hanelik 400 nüfuslu bir köydü. Adını nereden alıyordu? Herhalde Karamanoğlu beyleri ve oğullarının türbesinin bu köyde oluşu, Balkusan adının çok eskilere dayandığını kanıtlamaktadır. Alevi geleneğinden Anadolu halkları ve Tahtacı denilen geleneğin taraftarları çeşitli zamanlarda bu türbeyi ziyarete gelirler. Kurban (adak) keser, cem ayini yapar ve 10-15 gün türbe ve imareti ihya ederlermiş. Köye sonradan cami yapılmıştır. Bu yörede vakit namazı geleneği hiç yok ve olmamıştır. Yalnızca cuma namazı kılınmaktadır. Karamanoğullular cami geleneğini reddediyorlar. Hattâ zamanın şeyhülislâmı (Ebu Suud Efendi) ile yapılan bir anlaşmayla, Göçer insanın cemaat halinde namaz kılması, yaşadığı üretim ilişkileri nedeniyle maddi olarak mümkün olmadığından, halk bunu reddediyor.

Anadolu Aleviliği, halk hareketlerini, isyanlarını temsil ediyordu; feodal baskı ve gerici yöntemlere karşı gelenlerin haklı gerekçeleri vardı: Yoksul köylülüğün "din" kisvesi altında, bir ihtiyaçtan ötürü öne çıkan ve dönemin üretim ilişkileri arasında ileri talepleri olan, Alevi gelenek ve kültürü, camii, şeriatı, namazı, orucu olmayan, İslâm'ın şartlarına karşı çıkan (gelen), Arap adetleri yerine, Anadolu halklarının gelenek ve kültürünü dayatan ve ayrıca bunu korumaya çalışan, Sünniliğin tam karşıtı bir yaşama biçimiydi.

Köy, az ve dar bir toprak yapısı yanında hayvancılık, orman alanı, bal, nohut ve çavdar yetiştirmeye uygun. Balkusan da buğday yetişmez. Evleri taştan, çatılar (damlar) tuz ve toprak karışımı çamurdan yapılmıştır.

Habiblerin 10 dönümlük bir toprağı var. On nüfuslu aile, bu topraktan senede ancak bir ürün almaktadır. Ana-Baba ve on adet çocuk. 6 erkek, 4 kız, 84 yeğen, bu ailenin günümüzdeki fertleri. Habib alt sıradan üçüncü çocuk.

İlkokulu köyde bitiriyor. Habib'in babası da ilginç bir adam. Resmî tarih anlayışı dışında düşünen, kendi kökenlerini oluşturan

ve resmî olmayan tarih ve geleneklerinin gereğini yapan biri; 10 yıllık muhtarlığı döneminde, köye okulu, çeşmeyi ve yolu o yaptırıyor. DP iktidarında köye ilk telefonu, radyoyu ve ortaokulu getiriyor. İlk öğrenciyi kendi çocuklarından oluşturuyor.

Habib 1946 doğumlu, köyden yalnızca o liseyi, Ankara'da bitiriyor. 1963'te Ankara'ya hem okumaya ve hem de işçilik yapmaya gelen Habib, kayıt parası olmadığı için sınavını kazandığı Akşehir İlköğretmen Okulunda okuyamıyor. Ankara'da önceleri işçilik yapıyor. Okumak için gündüz işçilik geceleri de Akşam Ticaret Lisesine devam ediyor. Lise öğrenimi 1968'de bitiyor. 1969 yılında İktisadi Ticari İlimler Akademisi'ne iyi bir puan tutturarak girmeyi başarıyor.

Toros yaylalarının "özgür" ortamında, yoksul da olsa, din ve tarikat ağına takılmasa da, nisbeten sereserpe büyüyen Habib'in, üniversite öğrenciliği sırasındaki ilk eylemi, İTİA'ya giremeyen öğrencilerle okul bahçesindeki açlık grevi çadırını kurmak ve hareketi örgütlemek oluyor. Öte yandan Türkiye'deki ilk T.Ticaret Lisesi Mezunları Cemiyeti'ni de o kuruyor ve başkan seçiliyor. Akşam Tic.Lis. de okurken, zaten ilk boykotu örgütleyen de Habib'dir. Bu eylem, o tarihlerde yaygın olan öğrenci eylemlerine de denk düşüyor. Dil Tarih Coğ. Felsefe Bölümü'nün boykotu da aynı tarihe rastlamaktadır. O tarihlerde, üniversitedeki ilerici öğrenciler, bağımsız ve özerk bir üniversite için, haklı olarak, militan bir eylemlilik sergilemekteydiler.

Habib'in ilerci ve devrimci fikirlerle tanışması bu sürece rastlamaktadır. İdeolojik-teorik tartışmaların ilk kıvılcımı üniversite öğrencileri arasında yankısını buluyordu. Normal zekâlı bir genç melekelerini çalışırabiliyorsa mutlaka ilerici-devrimci bir çizgiye yaklaşıyordu.

Lisedeyken devrimci düşüne ve davranışta ilk deneylerini zenginleştiren Habib, ideolojik-teorik tartışma ve ajitasyonlardan değil, kendi sınıfsal ve doğal varoluşuna denk düşen vesilelerle devrimci olacaktı. Bir gün Hacettepe'deki bir büfenin önünde Ant Dergisi ile tanışıyor. Dergide TİP üyesi, Ardahanlı Fevzi Yılmaz'ın resmi ve altında da Aşık İhsanî'nin bir şiirini okuyor: "Geliyoruz, geleceğiz,

yakındır!.." Bu resim ve şiir onu çok etkiliyor. 1965'lerin ortamında TİP'in sesine kulak kabartan işçi, işsiz, emekçi yoksul köylü, öğrenci vb. insanlarımız büyük bir sosyal uyanış içindeydi. Habib, bu süreci hatırlatırken: "Dergi kapağındaki kasketli insan bizlerdik..." diyor. "TİP'in Büyük Sinema'da düzenlediği konferansta anlatılan insanla kendimi eş görmüştük... TİP'e kaydolmadım ama, aidat ödedim, bağış yaptım, afişlerini astım, bildirilerini özenle dağıttım; dergilerini aldım, izledim. 'Kahrolsun gomonisler', 'Moskovaya!..' diye kükreyenlerle dövüştüm, TİP'e yapılan baskı ve devlet terörü karşısında, TİP'lilerden çok bizler dövüştük; faşist sürülerinin devlet ve polis destekli saldırılarında gardımızı aldık, dayak yedik; içeri alındık, yargılandık!.. Şu 'sosyal kadere' bakın, Ant dergisindeki resminden tanıdığım ve büyük bir yakınlık ve hayranlık duyduğum köy kökenli devrimci ve sosyalist Fevzi Yılmaz ile, taa ayağına kadar giderek Kars'ta tanıştım!.. 15-16 Haziran 1970'leri hazırlayan süreçlerde aralarında benimde bulunduğum bir grup Dev-Genç'li ile beraber, o tarihlerde Kars'ta kitle çalışması yapıyorduk. Bu kitle çalışmalarımızı bir Proletarya Partisi'nin disiplini gibi algılıyor ve gerçekleştiriyorduk. Çalışmalarımızı sonradan bir dosya halinde Dev-Genç MYK'ya rapor yazacak kadar ciddiyetle yerine getiriyorduk. Kars'ta 27 gün süren Zavot ve Süt Sömürüsü üzerine yapılan kitle çalışması ilgi ile izlenecek türden bir çalışmadır. O zamanların Dev-Genç MYK'sı, 1.TİP'den daha çok devrimciydi. Küçükburjuva sapkınlıklar aşılabilmiş ve işçi sınıfı hareketiyle buluşabilmiş olsaydı, Dev-Genç Hareketi, TİP'den daha çok Proleter Devrimci bir PARTİ olma şansını yakalayabilirdi. TİP'in oportünist merkez kliği, Dev-Genç'in örgütlenmesini ve etkinliğini bir türlü kavrayamamıştır. Dev-Genç'in başını çektiği 'bağımsızlık ve emperyalizme karşı mücadele' hattı çok değerli bir direniş hattı oluşturmuştu. Bu hat, etkili bir sosyal muhalefetin de odağıydı. İşte bu 'disiplin' anlayışı içinde Dev-Genç olarak Kars'ta bir miting yapacaktık; yerel kadroların mitingten vazgeçmesiyle kitlesel bir çıkışı gerçekleştirememiştik. Fakat, yerel faşist baskılar nisbeten geriletilmişti. AP'nin Doğu'ya yardımının sahte olduğunu açığa vurmuştuk. Bölgeye yem ve saman için gelen 'yardım'lar ağalara veriliyor, yoksul köylülük perişan oluyordu. Ağalar gelen 'yardım'ları taa başından, yani tren

istasyonundan gasbederek teslim alıyordu. Ağalar üreticiden alınan süte para vermiyor, devletten gelen yem ve samanı, sütün karşılığı olarak fukara üreticiye satarak onları sömürüyordu. Biz, eylemimizle işte bu çifte sömürüyü açığa vurmuştuk...

"Dev-Genç'in 6.Filonun ülkeye gelişini protesto eylemlerinden, İzmir-İstanbul, Alanya-Yeşilköy direnişlerine de katılmıştım. Akhisar-Ödemiş yöresindeki Üzüm ve Tütün Sömürüsü direnişlerine de etkinlikle katılmıştık. Yöre emekçi halkıyla yakın ilişkilerimiz oluşmuştu. Yoksul köylülük ve fukara üretici bizi bağrına basmıştı. Kır burjuvazisi ise bizlerden hoşnut sayılmazdı.

"6.Filonun ülkeye pek rahat gelemiyişi ve çıkan olaylar, sosyal muhalefeti boyutlandırmıştı; emperyalizme karşı büyük bir kitleyi ayağa kaldırmayı başarmıştık. Dev-Genç, 6.Filonun gelişiyle birlikte, Alanya-Yeşilköy'deki köylülerin toprakları, muz bahçeleri istimlak edilerek ABD'ye kalıcı bir askerî tesis inşaatının başlatılacağı istihbaratını almıştı. Dev-Genç, bölge köylülerini bu tesisin inşaatının başlamasıyla birlikte beni, görevlendirmişti. Ben zaten 'dağdan' gelme, yoksul köylülükten biriydim. Köylüyü yakından tanımaktaydım. Devlet, bu tesisin amacını köylülerden saklamıştı, 'buraya fabrika yapacağız, hepinize yeni iş sahaları açacağız' diye köylüyü yanıltmıştı. Bir hafta süreyle köy köy gezerek devletin bu aldatmacasını herkese anlatmıştık. Bu konuyu da içeren basın-yayın faaliyetlerimizi, bildirilerimizi bölgeye yığmış, büyük ve kapsamlı bir propagandayı başlatmıştık. Köylüler daha sonra bu tesisi bir gecede tahrip edecekti!.. Bu örnek üzerinde çok düşünmek gerekiyor. Derken jandarma köylülere büyük baskı yaptı. Bu baskılardan Yeşilköy ve Karaboynuzlar köylüleri zarara uğradı; köylüler dayak ve işkence gördü; tutuklamalar oldu. Devlet, sonradan bu tesisin inşaatından 12 Mart 1971 arifesinde vazgeçecekti!..

"6.Filoyu protesto gösterileri yapıldığı dönemde, Ege köylerinde kitle çalışmaları yaparken, köylülerle ilk kez tanışan bazı arkadaşlar, bu diyaloglarda, bir kıvılcım çakıldığında, köylülerin hemen ardımızdan koşarak geleceğine ilişkin çocukça görüşler, daha ilk diyaloglarda suya düşecekti. Bir PARTİ disiplini altında ve uzun erimli-soluklu çalışma gereği ve geleneği kimsede bulunmuyordu. Ma-

hir Çayan bile, bu diyaloglardan sonra umutsuzlukla, 'işçinin ve köylünün uyanmasını bekleyemeyiz (...) Bir şiddet hareketi onları mutlaka harekete geçirir...' diyecekti.

"Dev-Genç, bütün donanımsızlığına rağmen ülkedeki 2000 köyde kitle çalışması yapmıştı.

"İzmir 6.Filo direniş ve eylemlerine izin almadan katıldığım için, 1965'ten itibaren işçi olarak çalıştığım Konya Öğrenci Yurdundaki işimden atıldım. Eylemlerimiz sonu dönüşümle işimden atılmam benim önüme yeni bir iş 'olanağı' daha çıkaracaktı. İş aktimin feshedilmesiyle birlikte 150 lira tazminat almıştım. Bu paraya borçlanarak 100 lira daha ekledim ve bir seyyar köfteci arabası (tezgâhı) satın aldım. Hayatımda böylece ilk kez 'özel' mülkiyete kavuşacaktım!.. Elbette bendenizin bu 'özel' mülkiyeti örgütümüz Dev-Genç'in hizmetine sunulmuştu. Bizim seyyar köfteci arabamız, Ankara Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fak. önünde demirleyecekti!.. Aynı arabanın bir eşi de ODTÜ'deydi... Bu arabanın 'gelir'lerinden bütün yoksul öğrenciler ve cezaevlerindeki devrimciler yararlanıyordu. Dev-Genç'in ilk gelir kaynakları bu seyyar köfteci arabalarının gelirlerinden oluşuyordu. Daha sonra öğrenci kantin gelirleri, öğrenci pasosu, Öğrenci Dernekleri de Dev-Genç'in elinde olduğu için 'gelir' kaynaklarımız çeşitlenecekti.

"Bizim seyyar köfteci arabamız, bildiri, gazete ve alet-edavat'ta taşıdı. Dev-Genç'in faşist saldırılar karşısında, henüz bıçak ve sopa dışında bir silahı yoktu. Devrimci gençlik olarak bizlerin ilk silahlanmamız, Süleyman Demirel'in kardeşi Hacı Ali Demirel'e 16 milyon kredi verilmesini protesto eden afişlerin asılması eyleminden sonraya rastlamaktadır. Atatürk Bulvarı ve ABD Haberler Merkezi binasına geldiğimizde, afiş asan devrimci gençlere polis tarafından ateş açılmıştı. ODTÜ'lü bir öğrenci omuzundan yaralanmıştı. O dönem, Murat Karayalçın'ın, ABD Haberler Merkezinde görevli(!) olduğu yıllardı!..

"O günkü bilincimiz ve yaptığımız eylemle, emperyalizmi ve onun yerli ortaklarının yağma ve talanını açığa vuruyorduk. Barışçı bir eylemlilik içindeydik. Arkamızda büyük kütlesel güçler toplanıyordu.

"Dev-Genç'in yakaladığı bu kütlesellik, Kanlı Pazar, Vedat Demircioğlu ve Taylan Özgür'ün bilinçli olarak katledilmeleriyle birlikte, faillerinin 'meçhûl' kalmasıyla, bizim de silahlanmamız iyice yaygınlaşacaktı...

"Dev-Genç, bütün yüksek öğrenim kurumlarında etkiliydi. İlk boykot hareketi İlahiyat Fakültesinde başlatılmıştı. Bu okul dışında bütün okullarda Dev-Genç doğrudan demokratik seçimlerle işbaşına gelmişti.

"Polis ve zabıta bizim seyyar köfteci arabamıza göz koymuştu. Rüşvet vermiyorduk. Onlar da bu araçla yaptığımız bazı şeyleri sezinliyordu... Arabamıza iki kere el konulmuştu; fakat gidip zorla geri almıştık.

"O tarihlerdeki teorik organlardan Aydınlık'ı altını çize çize okuyor ve tartışıyorduk. Bilimsel bilgi ve siyasal bilinçlenme eksiğimizi hızlı bir okumayla gidermek amacındaydık. Sosyalizmin Alfabesi, Felsefenin Temel İlkeleri ve öteki Marksist klasikleri büyük bir disiplinle ve susuzlukla okuyorduk. Denilecektir ki, bu eserleri okurken özümseyebiliyor muydunuz? Niyet ve irademiz, özümsemeye yönelikti. Bu konudaki içtenliğimizi kimse tartışamaz ve kötüye kullanamaz. Fakat Dev-Genç militanı öğrencilerin birer Proletarya Partisi'nin disiplini altında olmadığını unutmamalıyız. Biz, o dönemlerde, sosyal konular üzerindeki bilgisizliği çok ayıp sayıyorduk.

"1.TİP'in işlevini yerine getiremediği, ciddi ve donanımlı bir İSP'nin eksikliğinin toplumda kendini hissettirdiği bir ortamda gerçekleştirilen Proleter Devrimci Kurultay (Ayrıntılı bilgi için bakınız: S.Ö. *Partileşme Sorunu III*, Sorun Yayınları, Ekim 1988, s.41-116) da hem güvenlik görevlisi hem de delegeydim. Sınıf bilinçli işçiler de, Dev-Genç militanları da her türlü baskı ve provakasyona karşı hazırlıklıydık. Kurultayı sabote etmeye aday güçler ne kadar 'donanımlı' ise, bizler de o türden bir donanıma sahiptik. Dev-Genç'in militan geleneğinde 'bireysel terorizm' ve 'goşizm'e yer yoktu. Militanlar Proleter Devrimci bir kimlik taşımaktaydı. Marksizm karşıtı yönelişler Dev-Genç'e sonradan eklemlenmiştir.

Dev-Genç'e rota düzeltici çabalar hiçte eksik değildi. Dev-

Genç'in hakiki militan kadroları, bu kimliklerini hiç bir koşulda değiştirmemiştir. Ne poliste, ne işkencede, ne cezaevinde ve ne de mahkemelerde militan kadroların Proleter Devrimci kimliğine leke sürdüğüne rastlanmamıştır.

"Günümüzdeki parti kurma yarışları, geçmişin doğru ve bilimsel bir hesaplaşmasını yapmadan ortaya çıkan, hizayı bozan örgütlenmelerdir. Bu türden örgütlenmeleri İSP ya da KP yerine koymak mümkün değildir. KP'lerin oluşturuması, yapılageldiği biçimiyle istek-niyet meselesi değil, bir iradeyi ortaya koyma kararlılığıdır. KP'ler tek tek bireylerin, 'teori' ile uğraşan kimi 'sol' aydınların legalde örgüt kurmasıyla oluşturulamazlar. KP, Komünist Kadro'ların üzerinde anlaştıkları PARTİ program-tüzük-örgütlenme-mücadele hattı-kadro vb. temel ilkelerle vücut bulur. Ülkemizde ise, kim Komünist (ya da Bolşevik), kim Kadro, kimler gerçekten sosyal devrimden yana, kim emperyalizmin yeryüzünden kökten kazınması mücadelesinde içten ve tutarlı, vb. sorular henüz cevabını bulmuş değildir.

"1971 Proleter Devrimci Kurultay, işte ve en başta Türk Solu'nun bu türden bir zaafının aşılması sürecinde ortaya konulmuş kolektif bir iradedir. Bu iradenin PDK sonunda PARTİ'leşemeyişi üzerine çok şeyler söylenmiştir. Yarın da söylenecektir. PDK, Proletarya Devrimcisi Kadro'ların tamamının ortak iradesiyle gerçekleştirilmiştir. Sınıf bilinçli ve sınanıp denenmiş militan işçiler en başta olmak üzere (ki, onlar PDK'ın başkanlık divanındaki yerlerini haklı olarak almış ve bu konuda hiç bir tereddüte yer vermeyecek biçimde işçi sınıfına olan saygı-güven böylece ifade edilmiştir.) Devrimci Gençliğin önde gelen militan kadroları ve emekten ve emekçiden yana Devrimci ve Marksist aydınlar katılmıştır. Bu arada, milliyet farkı gözetmeden yoksul köylülüğün temsilcisi köylü devrimciler, işsizler de PDK'ye katılmıştı.

"PDK'dan herbirimiz, o günkü örgütsel ilişkilerimiz ve bilincimiz çerçevesinde birşeyler beklemekteydik. Özellikle sosyal muhalefeti yönetmek ve yönlendirmek konusunda işlevsiz kalan TİP'in ve SSCB'ye sığınarak ahkâm kesen 'Harici Büro'nun, Tarihi TKP adına girişti̇ği likidasyonları kırmak açısından da bu PDK çok önem taşıyordu. Tarihi TKP'nin ülkede kalan kadroları, bize göre 'daha

yakınlık' duyulan kesimleriydi. Teorik-ideolojik-örgütsel çalışmalarına tümüyle katılmasak da, o tarihlerde yaşayan Reşat Fuat Baraner, Dr.Hikmet Kıvılcımlı, Mihri Belli, Kerim Sadi ve adları 'teorik' çalışmalara yansımayan TKP'nin değerli militan kadroları bize daha yakındı. 1.TİP'in yönetim kadrosu ise, inkârcı, son derece sekter, kırıcı ve kariyerist kesimlerden oluşuyordu. Sosyalist mücadelenin kendileriyle başladığını söyleyerek, kendilerinden önce bu yollardan binbir çile çekerek ilerleyen ve günümüzün hazırlanmasında emeği geçenleri yok saymaları çok yanlış ve zararlıydı.

"PDK'daki PARTİ konusundaki tartışmalar, bu konudaki iki farklı anlayışı ortaya çıkarmıştı: *1.*Dev-Genç'in militan kadrolarıyla, bilinçli işçi militanlarının ortak uzlaşacağı bir hat olan Devrimci Proletarya Partisi, *2.*Mihri Belli ve arkadaşlarının temsil ettiği partileşme anlayışı (ki, 12 Mart'tan sonra açık parti olarak yerini alan TEP bu anlayışın somut bir ürünüdür.).

"PDK sürecinde henüz THKO ve THKP-C vb. örgütlenmelere gidilmemişti. Bu türden, gençlik temeline dayalı örgütlenmelerin ilk işaretleri vardı, fakat henüz tümüyle örgütlenmemişlerdi. THKO ve THKP-C vb. örgütlenmeler, bizce, ülkeye hesapsızca batıdan çevrilen kimi eserlerin eklektik, özümsenmeden kötü birer taklitleri anlamına da geliyordu. Çin, Latin Amerika, Afrika ve Yakın Doğu'nun devrimci ve ulusal kurtuluş mücadele gelenekleri Devrimci Gençliği daha fazla ilgilendiriyordu. Bizlerin birer KP geleneğinden gelmeyişimiz, ya da böyle bir partinin henüz oluşturulamayışı ve bu iddiada olanların da sağ teslimiyetçi oportünist bir çizgiyi takip etmeleri THKO ve THKP-C vb. örgütlenmelerin yolunu döşemişti. PDK, bu örgütlenmelerin önünü kesememişti.

"Dev-Genç'in başını çektiği mücadele hattında herbirimiz son derece dürüst ve içtendik. Sistemle olan ilişkilerimizi hemen ve her şeye rağmen kesmekten yanaydık; bunda asla bir tereddütümüz yoktu. Korkusuz, militan ve özveriliydik. Özel (kişisel) bir hesabımızı yoktu. Nasıl olurdu ki? Bizim kuşak, sistemin baskı ve terörünü en çok üzerinde hisseden bir kuşaktı. Bizden önceki kuşaklar da sistemin baskı ve terörünü yaşamıştı kuşkusuz, ama, bizim kuşak ve yakaladığımız moment, sistemi açığa vuran, kütleselleşen, yer yer sovyetler oluşturan bir örgütlenmenin eşiğindeydi.

"Sovyet ya da şura-meclis örgütlenmeleri konusunda, Türk Solu'nun 'vukuatı' çok büyüktür. O dönemde birer ihtiyaçtan doğan ve kendiliğinden oluşan 600 tane yöresel örgütlenme vardı. Edirne'de, Kars'ta Köylü Birliği, İstanbul, Kartal, Kocaeli'nde İşçi Birliği, G.Antep, Diyarbakır, Aydın, Söke, Merzifon vb. onlarca yörede yerel fukara tüketici ve üreticilerin sorunlarını dile getiren örütlenmeler bu cümleden ve anılması gereken örgütlenme modelleriydi.

"Burjuvazi bu 600 tane örgütlenmenin birer 'parti' gibi çalıştığından bahisle 'çanlarına ot tıkanacağı'ndan söz ededursun, Sovyet, Şura, Meclis konusunda bilimsel bir fikri ve devrimci yoldan geleceği kazanmada bir amacı olmayanlar bu gelişmelerin köreltilmesini sağlayan örgütlenmelere girmiştir.

"İşte PDK'ın önemi buradadır. Çünkü bu Kurultaya, yukarda özetle andığımız 600 tane yerel örgütlenmelerin (Sovyet, Şura, Meclis, adına ne derseniz deyin) hakiki temsilcileri katılmıştı. Yani sosyal pratikte iş yapanlar PDK'nın doğal üyesi ve delegesiydi. İşçi sınıfı ve sosyalizm adına ahkâm kesenler PDK'da yoktu.

"Yerel inisiyatifleri, öncelikle Ulusal-Sınıfsal-Evrensel ölçekte buluşturamayan grup ve örgütler, hangi isim ve sıfatı kullanırsa kullansın Proleter Devrimci olamıyordu. PARTİ arayışını, bu temelde oturtamayan bütün örgütlenme arayışları hizayı bozma dışında bir işe de yaramıyordu.

"Tutarlı olmaya özenen bir Dev-Genç militanı olarak bilimsel bir değerlendirme yapmak bir yana, bu süreci artısı eksisi ile sahiplenmek gerekiyor. Ben de bu çerçevede, yapılanlardan ötürü asla yere bakmıyorum. Bu sürecin eleştirel katkılarla aşılmasını öne çıkarmak istiyorum. Geçmiş tarihimizle hesaplaşılması, geleceği kazanabilmemizin en emin yoludur. Bizi vareden tarihimize sahiplenerek eleştirel katkı yapılamayışı ve o günkü örgütlenmelerin uzantısında bir iddiayla girişilen örgüt kurma atakları Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların uzun yürüyüşüne yarar getirmemiştir. Bu zararı geri teptirecek bir irade de ete kemiğe bürünememiştir.

"Bizler, YİS'in örgütlenmesinde, grev ve kütlesel çıkışlarda da birer militandık.

"ABD Büyükelçisi CIA ajanı Kommer'in arabasının yakılması

sonunda, Dil Tarih ve Tıp Fak. işgallerinde de görevliydim. Düzenlenen bütün konferans ve toplantılara karşı büyük bir baskı vardı. Dev-Genç faşist baskı ve terör hareketlerini göğüsleyip püskürtecek kadar güçlüydü. Adeta sistemin korkulu rüyası olmuştuk. Bizim en büyük zaafımız, proletaryanın militan kadrolarıyla buluşamayışımızda ve bu doğrultuda bütünleşemeyişimizde yatıyordu. Sınıf bilinçli işçilerin militan gücü, özellikle de İşçi Birliği militanları Dev-Genç ile kütlesel çıkışlarda birlikteydi. Bu buluşmayı en çok sınıf bilinçli işçiler kavramıştı; fakat gençliğin küçükburjuva sınıfsal yapısı, aceleciliği, ataklığı, toyluğu ve kariyerizm hastalığı daha ileri örgütlenmelerin gerçekleşmesini önlemekteydi.

"İşçi-Kitle çalışmalarına katıldığımız gibi, faşizme ve emperyalizme karşı bütün kütlesel çıkışlara da etkin olarak katılıyorduk. Örneğin, Dil Tarih'deki forumdan sonra Mitatpaşa'daki TUSLOG baskını gibi...

"6.Filonun İzmir eyleminde yalnızca öğrenciler vardı. Mahir Çayan da bu eylemde bir süre gözaltında kalmış bilahare serbest bırakılmıştı. Eylemlerimize emekçi halktan ciddi bir destek te vardı. Antiemperyalist kitle hareketlerinin yoğunlaştığı, gerici ABD'nin ve ülkedeki görevlilerinin, en azından Türkiye'nin tekin bir ülke olmadığını anlamış olduğunu görüyorduk. Ülkenin gündemi, zaman zaman, birden değişebiliyordu. 'Tam Bağımsız ve Gerçekten Demokratik Türkiye' şiarı kitleler katında tutmuştu. Bugünkü bilgilerimizle teorik eleştiri alsa da, 'gerçeklik' bu merkezdeydi. Bizim bu kavgamız, aynı zamanda sosyalizm mücadelesinin meşruluğu ve yasallığı konusunda da etkili olmuştu. TİP'in bu kütlesel kalkışmalardan kopuşu ve süreci kavrayamayışı, hareketi kucaklayamayışı (ki, bunun bir çok ve tartışılacak nedenleri vardır) partinin çözülmesini getirdi. TİP'in zaafı, düşünü kurduğumuz PARTİ'nin gecikmeden oluşturulmasını, yani adı ister İSP olsun, ister KP olsun, bu ihtiyaç kendini kütlesel çıkışlarda hissettirmişti. Gerek Dev-Genç içinde kitle çalışması yapan militanlar, gerekse işçi-kitle çalışması içindeki proletarya devrimcileri KP'nin eksikliğinin ayırdındaydı. Çok geçmeden: 'Bizim hiç bir zaman Marksist-Leninist bir Partimiz olmadı '...' vbg. yönelişlerimiz güç kazanacaktı. Dar çevrelerde de olsa bu acil sorunumuzu nasıl çözeriz diye tartışıyorduk. Öte yandan

Dev-Genç geleneği ile İşçi Sınıfının militan geleneğini buluşturmak yolundaki yönelişlerimizi hem teorik-ideolojik, hem de pratikte bütünleştirmek gibi bir amacımız da vardı.

"TİP'in misyonunu tüketişi, sınıfsal konumunu devam ettiremeyişi ve solun demokratik kitle mücadelesinde bütün girişim ve inisiyatifleri Dev-Genç'in omuzlamaya itilmesi ve bazı rollere soyundurulması (ki Devrimci Gençlik bu rollere zorunlu olarak soyunmuştur.), 12 Mart 1971 'ara rejim'in işini kolaylaştırmıştı.

"12 Mart 1971 faşist askeri darbe girişiminde ben cezaevindeydim.

"24 Aralık 1970 günü İTİA önünde Devrimci yoldaşımız Nail Karaçam katledildikten bir kaç gün sonra, Ankara'dan ayrılmak durumundaydım. Dev-Genç disiplini altında kitle çalışmaları yapıyordum. Ocak 1971 başlarında, Kayseri Develi ilçesinde tutuklandım. Dev-Genç'in Develi'deki bir toplantısında yaptığım konuşma nedeniyle Kayseri Ağır Ceza Mahkemesince, TCK. 142/1. Md. gereğince 4 yıl iki ay hüküm giydim. Hüküm aynen infaz edildi ve yatıp çıktım. Develi, Kayseri, Ankara ve Haymana cezaevlerinde yatmış oldum. Bu süreçte içeri düşen insanlarımızı daha yakından tanıma fırsatını buldum. Emekçi halkımızı zaten yakınen tanımaktaydım. Düşünme ve okuma imkânı bulunca tarihimizdeki devrimci ayağa kalkışların bir kritiğini yapmaya yöneldim. Teorik-ideolojik sığlığımızı bu süreçte daha azla farkettim. Sonradan kurduğumuz *Ser Yayınları Kolektifine* katılışımız ve bu kurumlaşmayı oluşturmamız, bu düşüncelerin ve sürecin bir ürünüdür.

"Bizler *Devrimci* olmak zorundaydık. Başkaldırı geleneklerinin harmanlandığı bir Anadolu coğrafyasında, kökü binlerce yıla yansıyan birikimler bizim hamurumuzu yoğurmuştu. Başka bir seçeneğimiz yoktu, olmamıştı. CHP'nin 27 yıllık baskı ve diktatörlüğünden sonra, babam, DP'nin emekçi halkımızı kurtaracağını sanmıştı, büyük bir aldanıştı bu; babam 27 Mayıs 1960'ta, memleketimizi yağmalayanların yüzünden hapse girmişti. Kemalist resmî ideolojinin arpalığında eşinenler, fukara babama, 'çeşme ve yol yaptırma yolsuzluğu' iddiasıyla dava açtırmışlardı; yargılama süresinde, bu davadan bir şey tutturamayınca, bu kez, 'Atatürk'e hakaret' iddiasıyla

babamı 18 ay hapse mahkûm etmişlerdi! Ailemizin kökten muhalif yapısı ve sisteme başkaldırma gelenekleri, galiba Karamanoğlu kökeninden geliyordu. TC'nin jandarma zulmü vs. aile fertlerinden erkeklerin hemen hepsi karşısında devleti bulmuş ve jandarma zulmünü görmüş, şu ya da bu nedenle ('gerekçe'lerle) hapis yatmıştı!.."

"Karamanoğlu Beylerinin fermanlarıyla hak ve mülkiyet sahibi olan Balkusan köylülerinin nohut tarlaları hakkındaki ezeli ihtilaflar yüzünden Habib'lerin yakınları hâlâ devletle "hukuk" yoluyla cebelleşmektedir...

"Habib, 12 Mart sonu arkadaşlarıyla birlikte, Ser Yayınları, Matbaa ve Ankara Dağıtım ağını kurmuştu. SSCB'de SBKP MYK'nın resmî organı olan Sosyalizm Teori Pratik (STP)'in Türkçe yayımını da üstlenmişti.

"Özel yaşamı hiç olmamıştı. Daima hayat ve ekmek kavgası vermişti. Ekmeğini bir biçimde de olsa mutlaka taştan çıkaracaktı. Üretimdeki yerini alırken kimseye yük olmamayı şiar edinmiş, hemen hemen her işe girmişti. Yemek pişirme ve dağıtım, inşaat taahhüt taşaronluğu ve her türden işletmecilik vb. onun yapmak zorunda olduğu işler arasındaydı.

"Böyle bir hayatı 1969 yılında paylaşma 'cüretini' gösteren eşi Süheyla, henüz okuyorken, Habib, kızcağızı okuldan alıp Sayıştayda bir işe yerleştiriyor. Böylece, 'Süheyla harekete katkı getirsin' diye o gün bugündür aynı işte çalışmaktadır. 1971'de cezaevindeyken evleniyorlar. Süheyla da Dev-Genç'in bütün eylemlerine iradi olarak gönülden katılmıştır. Başkent Özel Yüksek Okulundaki öğrenimini davası uğruna yarıda bırakan Süheyla da eşi gibi, yoksul bir memur ailesinden geliyordu. 1. Dünya Savaşı sonrası Türkiye'ye gelen 'Balkanlı' ana tarafı, Niğdeli baba tarafıyla buluşuyor. Süheyla işte böyle bir karışımın ürünüydü. Habib ve Süheyla'nın Devrim ve Evrim adlarında iki oğulları var. Hayat ve mücadele şimdi de Devrim ile Evrim'in bu coğrafyadaki serüvenini belirleyecektir...

ERGÜN ULUSOY

Her ilin coğrafi, tarihsel, kültürel yapısı ve gelenekleri açısından bir çok özelliği vardır. Kimi illerin siyasi yapılanmasında bu özelliklerin öne çıktığı görülür. Siyasi ve kültürel açıdan o ile damgasını vuran kimlikler ve kişilikler zaman zaman öne çıkar. O illerin simgesi haline gelen kimi kişilikler yöresel olarak anılırlar. Bazen bu türden yöresel özelliklerin ulusal, hattâ evrensel ölçülere vardığı da olur. Ergün Ulusoy'un özgün kimliği, yöresel alanla sınırlı kalmışsa da devrimci ve sosyalist sol hareket açısından anılmaya değer bir iz bıraktığını, bu yüzden de onun "şöhreti"nin yalnızca yerellikle kalmadığını söyleyebiliriz. Kendisi de yalnızca yerellikle yetinen, yerelliği yücelterek ona tapınan biri değildi. İdeolojik olarak o da evrenseli düşünürdü. Ulusallık ve sınıfsallık dinamiğinin evrensel ile buluşmasından yanaydı. Gürcü kökenli oluşuna rağmen, onun pekâla bir Çerkes, Türk, Laz ya da bir Kürt ile arkadaşlığı mümkündü. Gürcü milliyetçiliği gibi bir sevdaya tutulmamıştı. Gerek çocukluğunda gerek gençliğinde Ergün'ün her milliyetten arkadaşı olmuştu. Siyasi mücadelenin alabildiğine renklendiği 1960-1970'li yıllarda, Ergün'ün Gürcü kimliğini öne çıkardığını göremezdiniz, 1.TİP'deki mücadelede. Gürcü emekçilere öyle özel bir yer vermezdi. Biz ondan Gürcüce, bazı cümlecikler de öğrenirdik. "Hamigval co" gibi... Ben Kürtçenin ancak altıda birini anlıyor, fakat konuşamıyordum. O da bizim bu kimliğimizle değil sınıfsal ve ideolojik kimliğimizle ilgiliydi.

Ergün, sol siyasi yaşama orijinal espiri anlayışıyla hakim olmak

isteyen bir yapıya sahipti. Aziz Nesin'in yazıları kimi "demokrat" kimliklerin eğitiminde nasıl etkisi olmuşsa, Ergün'ün mizahla süslenmiş siyasi diyalog anlayışı da 1.TİP'in gelişip güçlendiği yıllarda işe yarıyordu.

Onun siyasi evrimini daha detaylı kavrayabilmek için ailesinin evrimini kısaca izlemek zorundayız. Ergün'ün mayası ve hamuru nasıldı? Aile nereden gelip nereye gidiyordu? Sınıfsal, tarihsel, kültürel birikimi onu nasıl etkilemişti? Ergün neden sosyalist olmuştu? Ondaki bölüşme,paylaşma duygusunun temelinde neler vardı? Sınıflı bir toplumda, üstelik Ticaret Odasına kayıtlı bir"kapitalistin" sol siyasi yaşamdaki mücadelesinin sırrı neydi? Ergün neden ait olduğu sosyal sınıfa ihanet ediyor, 1.TİP gibi bir partide bulunuyordu? Ergün'ün "kapitalist" ilişkilerinde dikiş tutturamayışının, kayda değer para kazanamayışının nedeni nerede aranmalıydı?

Son yıllarda, devrimci ve sosyalist mücadelede yer alan kimi arkadaşların en azından yüz yıllık soy ağacına müracaat edilmesinin gereği bizleri neden ilgilendiriyordu? Çünkü, bu kavgada öyle kimlikler tanımış, öyle "tatsız" şeylerle karşılaşmıştık ki, bunların bir açıklaması olmalıydı. Örneğin, sağ ve "sol" teslimiyetçi akımların, bil cümle oportünizmin, liberalizmin, dönekliğin, ihbarcılığın, davaya ihanetin, bir küçük çıkar uğruna kimliğini terketmenin, sık sık siyasi parti değiştirmenin, yalnızca ideolojik-sınıfsal olarak izahı mümkün değildi. Bunun başka açıklamaları da vardı; olmalıydı. Siyasî mücadeledeki sınıfsal kimlikleri ve dokuları biçimlendiren, yoğuran ve kökleri derinlere kadar varan onlarca etken vardı. Her zaman "kurdun oğlu kurt olur" denilemezdi. Bazen de denilebilirdi. Kimi örneklerde olduğu gibi çok değerli bir proleterin, yalloz, yoz ya da kozmopolitizmin etkisinde serseri bir çocuğu olabiliyordu. Ya da tam tersi de mümkündü.

Ergün'ün aile orijinine bir bakmak gerekiyordu; belki de bu "merak", birlikte bir "teşhis" koyabilmemize yardımcı olurdu:

Aile, 93 Harbi olarak anılan, Osmanlı-Rus harbinde Batum'dan (Gürcüstan) Türkiye'ye güç ediyor. Göç nedeni, Çarlık Rusyasının Kafkasya halkları üzerinde ki (ayrıcı bütün Doğu halkları üzerindeki) otokratik baskı ve sömürüsüdür. Çarlık zulmünden kaçanlar, sos-

yal sınıflarına uygun olarak iki yoldan göç ediyorlar. Tarım ve ticaret burjuvazisi (Beyaz Ruslar), taşınmaz mal varlıklarını paraya çevirerek, taşınabilir mallarını da yanlarında getirerek, vapurla denizden, tarım ve ticarette kayda değer bir varlığa sahip olmayanlar ise, yanlarına alabildikleri az buçuk eşyalarıyla kara yolundan göç ediyorlar. Gürcüstan'da, fakir, yoksul ayırdetmeden her evde mutlaka bir müzik aleti, en başta da piyano mutlaka bulunurdu. Ergün, Gürcülerdeki gerici-tutucu yanlarının nedenini, dedelerinin neden piyano getirmediklerini, ilkin bu gerekçeye bağlıyordu (Behice Boran'ın ailesi vapurla göç ettiğinden piyano getirmişti. Çetin Altan, emekçi halklarımızın mobilya, müzik aleti kullanmaya başlamasıyla "adam" olacağını yazıyordu, o sıralar Akşam gazetesindeki yazılarında. Ya da, daha Türkçesi: Kapitalist gelişmeyle müzik, sanat, eşya, mobilya alışkanlığı, "uygarlığı" (onun jargonuyla: adam olayı) beraberinde getirecekti! İnsanlar o zaman ve o şartlarda kitap okuyacak, felsefeyle tanışacak, roman okuyacak ve sosyalist olacaktı!.. Ergün, Çetin Altan'lara çok alaylı bir nazire yapardı: "Bizim dedelerimiz göç ederken piyano getirebilselerdi, adam olurduk!.."

Evet, Ergün'ün dedeleri burjuvalaşma yolunda bir iradeyi ortaya koyamamıştı Çarlık Rusya'sındayken...

Aile ilkin Değirmendere'ye geliyor; dağlarda, yaylalarda yaşamaya alışkın Gürcü halkı, geleneği gereği yerleşecek yer olarak, Samandağları silsisinde, ormandan açtıkları Nüzhetiye (Döşeme) köyünü kurarak oraya yerleşiyorlar. Aynı dönemlerde gelen Laz'lar ise, Ermenilerin terkettiği ve uygarlıklarını büyük ölçüde korudukları Bahçecik gibi köyleri yağmalayarak yerleşiyorlardı. Demek ki, Gürcüler ve Ergün'ün dedesi Şerif bey (Ulusay) bileklerinin hakkıyla, tabiatla boğuşarak, orman açarak yerleşmeyi uygun bulmuşlardı.

Dede Şerif Ulusoy eski bir Kuvayi Milliyeci. Sonradan CHP'nin Kocaeli Müfettişi oluyor. Ailenin siyasi parti olarak CHP'yi tercih nedeni, bu partiyi K.Atatürk'ün kurmuş olması olarak yorumlanıyor.

Aile, 20 Nisan 1926'da, Kabotaj hakkının tanınmasıyla Osmanlı döneminde, işletilmekte olan, özel sektöre ait, şahsi vapur işletmeciliğinden üç vapurunu, Cumhuriyet hükümetine bağışlıyor.

Şerif Ulusoy'un öyle kayda değer bir toprağı yok. Zaten Nüzhetiye'yi kuranların büyük arazileri yoktu. Var olanlar da ormandan açılan, verimsiz tarlalardı. Mısır, tütün, sebze, meyve, fındıklık vb. gibi ziraat dışında pek gelirleri olmayan, fakat, sonradan ormanı yağmalama ve odun kaçakçılığı ile yörede ünlü bir köy konumuna giriyordu. Dede Ş.Ulusoy, mal varlığını kardeşlerine bırakarak İzmit'e yerleşiyor. Şerif Bey, kardeşi Nabi Bey ve yeğeni Hasan Bey, İzmit'i Yunandan kurtardıkları gün, şimdiki Deftardarlık binası arkasındaki, Fransız Mektebinin Kilisesine gelip çok kıymetli altın şamdanları almak dururken, üzerlerindeki renkli mumları alıp köylerine götürmek üzere yağmalıyorlar! Ergün, ailenin "kapitalist" olamayışının nedenini bu eşsiz mizah dolu olayda bulur ve gülerek anlatmaya bayılırdı.

Batum'dan eli boş gelen Gürcü aileler (fakir de olabilirler), getirebildiklerince gelenek ve kültürlerini de getiriyorlar. Ev mimarileri, mısır saklama yerleri, ahırları, kilerleri, dilleri ve kültürleriyle bir Gürcü kolonisini hemen kuruyorlar. Çarlık Rusyasının zulmünden kaçıp gelen fukara Gürcüler, elbette ve doğallıkla Kemalist Cumhuriyete, onun devlet eliyle kapitalist yetiştiren resmî ideolojisine uyumlu olmaya özen gösterecekti... Çarlık otokrasisine başkaldıran J.Stalin vb. gibi ihtilalci bir geleneği de bulunmayan göçmen Gürcüler, TC kurulurken böyle hareket edeceklerdi. Onlardan ihtilalci geleneklerini sürdürmelerini kim bekleyebilirdi?

Ergün'lerin ev arsası, yangın yeri olarak 1939 yılında, babası tarafından ucuz bir fiyata alınmış, 1952'de de evlerini borçlanarak yapmışlardı.

Dede ve baba'nın gelenek ve siyasi tercihlerinin tam aksine Ergün 1.TİP'e girerek, "aykırı" bir ses çıkarıyordu. Aykırı davranmak, paradoksal çelişkileri irdelemek, olay ve olguları, kimi zaman ters bir mantıkla, kuşku duyarak yorumlamak onun hamurunda vardır. Kimileri ATA'ya taparken, o Kalpaklı ATA'yı, emperyalizme karşı olması gereken bir geleneği vurgulardı. Zaten 1.TİP de de Kalpaklı ATA'nın resmi vardı, bütün il ve ilçe duvarlarında. Onun da TİP'e girişi, kapitalizme ve emperyalizme karşı oluşundan ötürüydü. Ergün, teorik olarak "Ulusal Kurtuluş Savaşı"nın ne menem bir kurtuluş savaşı olduğunu bilirdi. Bu derece mizah anlayışına sahip biri,

gerçek Ulusal-Sınıfsal Kurtuluşun nasıl olduğunu nasıl bilmezdi? Bir yanda Ekim Devrimi'nin radyasyon misali dünyayı kasıp kavurması, öte yandan İngiliz emperyalizminin dünyada ve bölgemizdeki çıkarları arasında, kah bir yana, kah öte yana yalpalayan bir "Kurtuluş Savaşı" öyküsünü Ergün kadar, mizahla karışık anlatan birine bir daha rastlanamazdı.

"Kurtuluş Savaşı" sonrasında İzmit'in mütegallibesi üç ailenin bu yöreyi nasıl yağmalayıp paylaştığının öyküsünü Ergün'den dinlemeliydik. 1.TİP'in kitle çalışmalarında bu konuyu ayrıntılı işliyor, propagandada çok etkili bir silah olarak kullanıyorduk.

Evet, hepimizin ilk legal partisi, 1.TİP, emperyalizme karşı savaşın kalelerinden biriydi; 1.TİP deneyimi günün koşularında ilerici bir örgütlenmeydi.

Ergün'ün, annesinin babası Raşit Er, Yemen savaşında ölmüştü. Babası Nurettin, Seka'ın ilk kuruluşunda elektrik teknisyeni olarak çalışmıştı. 1936'daki kuruluşta, İstanbul Tramvay İdaresi'nde çalışırken Seka'ya gelen Baba Nurettin, Almanlara teknik tercümanlık da yapmıştı. Aynı zamanda yetenekli bir futbolcu da olan Nurettin (Namı diğer: Oto Nuri, Fenerbahçeli), 1942 yılında 32 yaşında tüberkülozdan ölmüştü.

Yemen şehidi Raşit Er'in kızı Saadet Ana, eşi Nurettin ölünce, tek çocuğu Ergün'e hayatını adıyor. O da köydeki toprağını amcalarına terkediyor ve İzmit'e göçüyordu.

Ergün 1933 İzmit doğumlu. Yaşı kadar TC'nin kuruluşunu tanıyor. Kimi tarihsel olaylara tanıklık da etmiş. Atatürk'ün ölüm törenini ayrıntılı olarak hatırlıyor. İlk, orta ve lise öğrenimini İzmit'te yapıyor; lise 2.sınıftan ayrılıyor ve İst.Yapı Enstitüsü'nü bitiriyor. Ardından Ankara Tekniker Okulunu. Askerliğini İstihkâm Yedek Subayı olarak yapıyor. 1.TİP'in kuruluş yıllarında tanıştığımızda İzmit Bayındırlık Müdürlüğünde Tekniker olarak çalışıyordu. Sonradan ayrılarak serbest ticaret-taahhüt işlerine geçecekti.

Ergün'ün modern proleteryanın davasına ilgi duymasında en büyük etken, galiba köydeyken yapılan ve tanığı olduğu tütüncülük, tütün işçiliği ve bunun rezilliğinin köycek kavranmasıydı. Tütün üretimi çok zor ve zahmetliydi. Daha çok tatil dönemlerinde olsa da

çocukluğunda çobanlık dahil emekçi bir geleneği yaşamıştı. Tütün emekçiliği, kapitalist kafayla değerlendirilecekse, çok ahmakça bir uğraştı. Fukara Gürcüler, buna zorunlu kılınmıştı. Çaresizlik içinde tütüncülük yaparlardı. Ergün ise, çıkarır kalemi kâğıdı, bu işin hesabını yapardı. Ergün'ün hesabı, yazısı çizisi çok düzgündü, o zamanların bütün teknik elemanları, özellikle de Erkek ve Yapı Sanat Ens. öğrencilerinin hiç olmazsa yazıları düzgündü. Birer sanatı, üretim ve emek sevgileri vardı. Ergün'ün tütün konusundaki hesabı, mizahla karışık köylülere aktarılınca, onları lafzen ikna ederdi; fakat onlar yine de tütün ekerdi. İzmit'in sanayi kenti olarak, modern üretim yapılan -yağmalanan- bir kente dönüşmesinden sonradır ki, tütüncülük yerini fabrika işçiliğine terkedecekti. Tütün emekçileri, bir ayağı köydeyken öteki ayakları modern üretim yapan fabrikalarda olacaktı. Tütüncülük darbe alırken, bir yandan Ergün'ün "bozguncu" propagandası (çünkü o, 1.TİP'deyken de tütün konusunda bayağı uzmanlaşmış, bu konu üzerinde yoğunlaşan bir çalışmaya adamıştı kendini), bir yandan sanayileşme, öte yandan tütün emekçilerinin "artık yeter!" diyerek bilinçlenmesi, tütüncülüğün kökünü kurutmuştu bu yörede. Artı-değer üretmeyen bir tütüncülük konusunda büyük bir ajitasyon çeken Ergün'ün bu mücadelesi bugün bile yer yer konu edilmektedir.

Ergün'ün değimiyle "Amele" Okulu, Yapı Sanat Enstitüleri ile Erkek Sanat Enstitüleri, öte yandan Köy Enstitüleri, sistemin mantığı neyi manipüle ederse etsin, ilerici öğretmenlerin çabalarıyla devrimci ve sosyalist kadroların yetişmesinde de etkili olmuştu. Bu okullar iş eğitimi, çalışma, iş ve emek sevgisi aşılamada örnek özelliklere de sahipti. Sistem, TC'nin resmî ideolojisine uygun kafalı adam yetiştirmek istiyordu, bu okullar aracılığıyla; fakat kazın ayağı hiçte öyle değildi. Bu okullarda ADAM da yetiştiriliyordu, sistemin niyetleri dışında. Belki Ergün'ün sınıfsal bilinçlenmesinin kimi tohumları bu okullardaki eğitim döneminde atılmıştı.

Türkiye İnşaat Teknikerlerinin imza yetkilerinin kaldırılması üzerine Tüm Teknik Okulların direnişini örgütleyenlerin başında Ergün'de vardı. Buna önayak olmuştu. İzmit'te, 1961'de Teknik Okul açılmasına, Erkek Sanat Enstitüsü Cemiyeti başkanı olarak Ergün önayak oluyordu. Neden sonra, yeri geldiğince: "Ulan amele sı-

nıfı, ben sizin ücretli köle olmanız için bu okulların açılmasına öncülük ettim. Gözünüz açılsın diye! Keyfimden değil! Ananız sin-kaf edilsin ki, sömürüyü anlayıp ayağa kalkasınız diye! Modern üretimdeki yerinizi alarak köylü kafasından kurtulmanız için bu okuların açılmasında öncülük yaptım. Yoksa, Koçlar, Sabancılara beyinsiz işçiler olarak yetişmeniz için değil.."

Tekniker okullarının kapıtılmak istenmesi, Yapı ve Erkek Sanat Enstitülerinin amaçlarından saptırılarak başka bir işleve dönüştürülmesi, Köy Enstitülerinin kapatılması, Türkiye kapitalizminin bilinçli bir seçimiydi. Ergün, bunun farkındaydı. Öte yandan İmam Hatip okullarının bu okullar yerine ikâme edilerek hızla çoğalması, üretimden, sanattan, iş ve emek sevgisinden, kültürden koparılan insanımızın uhrevî alana, sahte din ve tarikatlar ağına çekilerek hayasızca sömürülmesi, onu sola çeken en büyük etkenlerden biriydi. Zaten Ergün'ün din-diyanetle bir ilişkisi hiç olmamıştı. Bayındırlık Müdürlüğünde çalışırken de bizzat işçilerle teması vardı. Ergün, köy ve kent emekçilerinin karması bir kimliği bu emekçi kentinde karakterize eden bilge yaradılışlı ve eşi az bulunur biriydi. Galiba nesli de tükenmişti...

1.TİP'in ilk mahalli seçimlerinde Gölcük'ten Belediye Başkan adayımız da olacaktı. Bu sırlarda, 1963'de artık Ergün, Ticaret Odasına kayıtlı bir "kapitalist" idi. Kendisine: "Yahu TİP Belediye Başkanı emekçilerden olsun, bu adam müteahhit, gelin Ergün'ü, yapı İşçileri Sendikası Şube Başkanı yapalım" (kendisine gerçekten bu öneri zamanında yapılmıştı), diyenlere o gülerek red cevabı veriyordu. Çünkü, o dönem, 1.TİP'de sınıf bilinçli işçilerin sayısı çok azdı. Ergün böylelerinden çok çok ilerde bir teorik-ideolojik yapıdaydı. Ayrıca onlardan daha fazla proleterdi. Burjuvaziyi kalbinden vuracak, onun örgütlerine kaydolacak, derneklerine gidecek, kluplerinde içki içecek, kâğıt oynayacak, şakayla karışık olarak burjuvaziyle alay ederek sistemin bokunu çıkaracaktı!.. Ona sorarsanız konumunu böyle açıklayacaktı.

Ergün bu konumuyla burjuvazinin arasında proletaryanın bilinçli bir "ajanı" görünümündeydi...

Ergün, bir "kapitalist" olarak hiçbir zaman para kazanamadı.

Adeta kapitalistçilik oynadı. Kendisine, "Ulan dürzü biraz para kazan da şu PARTİ işlerine aktar; bak aidatını bile zor ödüyorsun, utanmasan bizden bile borç isteyeceksin, biraz kendine gel!.." diyenlerde çıkardı aramızdan.

O nasıl sosyalist olmuştu? 1960-'61 yıllarında YÖN dergisini ayrıntılı okuyordu. Doğan Avcıoğlu'nun kitapları onu emperyalizme karşı genel bir sol anlayışa çekmişti. Edebiyat olarak da şiir ve roman literatüründen haberliydi. Nasıl olmasın, Ergün gibi bir halk bilgesi donanımsız ve boş beyinli olabilir miydi? Çoğu devrimci ve sosyalist gibi, Marksist klasikleri; 1970'lerden, 12 Mart 1970 bozgunundan sonra, ideolojik-teorik donanım kazanmak için okumaya başlayacaktı. Elbette, burada bu "okuma" eyleminden ötürü, acaba "özümseyebilecek" miydi? gibi bir soru akla gelebilecekti. Marksizmin özümsenmesi, bu ülkede ve bölgemizdeki yorumu, üretimi ve yeniden üretimi anlamına gelecek ve sosyalistleri sınavlardan geçirecek bir eylemin adıydı özümsenme olayı. Ergün, demek ki, okuyan bir "kapitalist" idi.

Mahalli seçimlerde Gölcük belediye encümenine üye olarak bir işçiyi ancak sokabilmiştik: Tersane işçisi, elektrik teknisyeni Hikmet Unat. Hikmet Usta öyle sıradan bir işçi değildi, üç-dört lisan bilirdi, yetenekliydi. O dönemin fotoğraflarına bakınca görüyoruz ki, bütün sosyalistler, toplantılara gömlekli ve kravatlı, takım elbiseli geliyorlar. Şimdi ise, "kot pantolon" modaydı!.. Ergün böyle modaya düşkün işçileri sevmez, uyarır, en ağır, hattâ küfürle karışık şakalarla bozardı, böylelerini.

Ergün sendikacıları da sevmezdi; "sendika nedir ki, patronların, işçinin ağzına sürdüğü bir parmak bal" diye tanımlardı. Hele sınıfına ihanet eden sendika bürokratlar ile işçi aristokratlarını ve bu sendikacı patronlara biat eden "aydın" bozuntularını nerede görse küfür ve şakayla karışık bozardı. İzmit'te de sendikalarda militan olarak bu işe başlayanların sonradan patron, kabadayı, mafya ve sağlı "sol"lu burjuva partilerinde çanak yalayıcı, ya da yapı kooperatifi kurarak işçileri kazıklayan kimseler olarak görecekti.

Sendikacılar, 1.TİP'de sendikalizmi, parlamentarizmi başa geçirmişti. 1962 yılını takip eden yıllarda, 274 ve 275 sayılı sınırlı

grev ve toplu sözleşme haklarının kullanıldığı ortamlarda, Ergün sendikalistlere asla bel bağlamayan bir tutumdaydı. Kongrelerine gider, bazen konuşma da yapardı. Onun ağırlık verdiği alan, siyasetti. İşçilerin ait olduğu sınıftan habersiz, kendiliğinden hareket etmeleri, burjuva partilerine oy vermeleri, ya da din ve tarikat ağında kimliklerini kaybetmeleri Ergün'ün hoş göreceği bir şey değildi. Dinler tarihini de oldukça bildiğinden, yalnızca sınıf mücadelesi çerçevesindeki kimi sorunları değil, dinleri de tartışmaktan geri durmazdı.

"Ulan deyyus, demek Hacca gideceksin? Yanlış yapıyorsun. Bir kere Muhammet senin gibileri, sınıfına ihanet ettiği için huzuruna kabul etmez. Hadi diyelim o da nihayet bir ölüdür, buna gücü yetmeyebilir, peki bize, Hac olayını nasıl izah edeceksin. Ulan dürzü, İslâmiyette emeğin hakkı, emekçinin teri kurumadan verilir. Sen işçilerin hakkını patronların masasında sattın. Köydeyken, odun kaçakçılığı yaparak, ormanlarımızın kökünü kuruttun, şimdi de Hacca gidecekmiş!?.." derdi işçi kökenli, sendikacı Hacı adaylarına.

1.TİP'in seçim ve propaganda çalışmalarında Ergün'ün konuşma stili herkesten farklıydı. Onun konuşması, alaylı, hicivli, esprili, zaman zaman küfürle, amiyane sözcüklerle süslü olsa da kimseye batmazdı; aksine daha çok ilgi ile izlenirdi. Köy çalışmalarında Ergün'ü sorarlardı: "Ergün nereyedur?" "Hangi Ergün?" diye soruyu karşıladığımızda, "Hani şu sizin Gomonis Ergün, bizim Gürcü Ergün" derlerdi.

Ergün'ün siyasi hırsı diye bir sorunla karşılaşmamıştık, 1.TİP'de. Kapatılana kadar TİP'in siyasi doğrultusuna sadık kaldı. Hiç bir partiye girmedi (Bir ara DSP'den Milletvekili Aday Adayı olmak gibi bir hatası dışında).

TİP'deki görüş ayrılıkları ve hizipleşmelerde de ağırlığını Genel Merkezin sekter, tasfiyeci kliğinden yana koymadı. TİP'i, gerçekten devrimci yapmaya, DİSK'i, geleneğine uygun bir sendika yapmaya uğraşan bizim gibi "amele taifesi"nden gelenlere de doğrudan yandaş olmamıştı. Ergün bizim çalışmalarımızı, Behice Boran, M.Ali Aybar, Sadun Aren, Nihat Sargın ve Fatma Hikmet İşmen vb. gibi: "Bunlar gizli çalışıyorlar, biz demokratik yoldan Ankara'ya, parlamentoya gideceğiz," yollu saçmalıklarla da suçlamazdı. Bizlerle ko-

nuştuğu kadar tasfiyeci merkez oportünist kliği ile de aynı ölçülerde konuşurdu. Hiç kimseden sözünü esirgemezdi. Şakalı, esprili tavrını hiç bozmadan gönlü nasıl istiyorsa öyle davranırdı. Özgürlük, hattâ disiplinsizlik derecesinde onda tutku halindeydi. Dediğini de yapardı. Kimseden akıl almadan, kendi bildiğini yapardı. Başına buyrukluk derecesindeki bu "özgürlük" tutkusu, 1.TİP gibi açık bir parti faaliyetinde hoş karşılanırdı.

"Ben 1.TİP projesine, işçi ve emekçilerin kendi davalarına sahiplenerek siyasette renklerini yansıtma mücadelesine katkı yapmak istiyorum. Hizipçilikten nefret ediyorum. Parti içindeki burjuvaca pisliklerden, adam harcama ayak oyunlarından uzak duruyorum. Tasfiyeciliği de onaylamıyorum. Anarşizan örgütlenmelerden, Marigellecı ya da Campus Maocu saçmalıklardan bir yarar beklemiyorum; zararlı görüyorum. TİP projesi kökleştirilmelidir. Türkiye'nin düze çıkması, işçi ve emekçilerin açık faaliyet alanlarında ayağa kalkmasına, iktidara yürüyen bir hareketi yaratmasına bağlıdır." diyordu. Ergün, Komünistlerin çalışma ve örgütlenme tarzlarına karşı değildi; fakat bu sürecin dışındaydı.

Ergün, 1.TİP'de Milletvekili hastalığına tutulanları da sevmezdi. Onları hemen tanırdı. Kendi adaylığını da Genel Merkezin takdirine bırakmıştı. Bolu'dan aday olmuştu. Biz ise, bu öneriyi reddederek, bu oyunun dışında kalacaktık.

Bolu'dan aday olmasına rağmen, Sakarya, Bursa ve İzmit bölgelerinde seçim çalışmalarına katılacaktı Biz ise, siyasi çalışmalarımızı, santraç oyunundaki taş eksiğine göre, İzmit gibi proleter ağırlıklı ağır sanayi kentlerine kaydırırdık.

1.TİP'in seçimlere katılabilmesi için 15 ilde bütün ilçelerde kurulması ve bunu yüksek seçim kurulunda kanıtlaması gerekiyordu. TİP'e hesapsız özveriyle katılan bizim kuşaktan devrimci ve sosyalist kadrolar (ki, çoğumuzun bu ilk legal parti deneyimiydi; Tarihi TKP'nin ülkedeki kadrolarının öneri ve onayı ile TİP'e girmiştik.), partiyi en azından 15 ilde örgütleyebilmek için canla başla savaşıyorduk. Bilecik ilinin Osmaneli ve Söğüt ilçelerini örgütlediğimize dair bir evrakı vilayet yetkili kurumlarından bir türlü alamıyorduk. Listeyi yüksek seçim kuruluna vereceğimiz son gündü. Genel Mer-

kezden gelen ısrarlı talimatlarla, parti kuruluşuna ait belgeleri Ergün'ün bulunmaz yetenekleri sayesinde koparıp alabilmiştik. Kendisiyle bu konuyu görüşürken, "M. A. Aybar, B. Boran, Y.Ziya Bahadırlı, Şaban Erik, T. Ziya Ekinci, Çetin Altan, Fatma Hikmet İşmen (aşkolsun 9 yıl parlamentoda kalmayı başardı), Sadun Aren, Kemal Nebioğlu vb. vb. şimdi maaşlarını, bu Milletvekili seçimlerine girebilmek için bizim özverilerimize, anılmayan çalışmalarımıza borçludur, yani benim sayemde bu günkü emekli maaşlarını alıyorlar, hepsine haram olsun (dindar olsaydım böyle derdim)!.. diyor ve kahkahasını eksik etmiyordu. Evet, bu konu üzerinde bilmem kaç kişi ciddi olarak düşünmüştür? Doğrusu Ergün, şahsi belagatini kullanarak istenilen belgeleri almayı başarmıştı. Mülki idare, TİP'in kuruluşunda binbir maraza ve güçlük çıkarıyordu.

12 Mart 1971 fırtınası Ergün'e uğramadı. O, hiçbir zaman sorgulanmadı. Hapis yatmadı, işkence de görmedi. Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı bir "Gomonis Ergün" olarak, o cenahtaki görevinin sorumluluğunda, burjuvaziyle alay ederek "devrimci" görevini yerine getiriyordu. Kimi sollar yanında, burjuvazi ve iyi saatlerde olsunlar da Ergün'ü ciddiye almamıştı. Oysa Ergün, ağacın içindeki kurt gibiydi. Onun işlevi zamanla anlaşılacatı. O kendi iç dengesini kurarak, kimi dengeleri altüst edeceğini umuyor, ve bu biçimde gardını alıyordu. Aktör değildi, rol de yapmıyordu, onun yapısı böyleydi. Bunda da içtenlikliydi.

Evlerinin çatısındaki anteni ima eden polise: "O gördüğün anten, Moskova ile Çin ile irtibatımızı sağlayan telsizin antenidir, iyi bak!?.." diye hem alay eder, hem de zehirini akıtırdı, cahiller ve sınıf düşmanları sürüsünün aşağılık adamlarına.

15-16 Haziran'da ise, bizleri tezgâhlarından geçiren polis şeflerine, yargılayıp mahkûm eden askeri hakimlere, klüplerde rastladıkça sataşırdı: "Ne istiyorsunuz bizim arkadaşlardan, utan mıyor musunuz? Çocukları işlerinden attırdınız, ocaklarını söndürdünüz, bununlada yetinmediniz, karılarını, genç çocuklarını da işkence tezgâhından geçirdiniz, 16 yaşındaki evlatlarını okullarından ettiniz (Bizim oğlan Mutlu'yu kasdediyor), sadist misiniz? Seksomanyak mısınız? Şimdi için bakalım içkinizi, zıkkımlanın bakalım!.. Belki vicdan rahatlığıyla uyursunuz akşamları..." Ya da, "Demirel maaşınıza

kaç lira zam yaptı? Örtülü ödenekten kaç para aldınız? Koç ile Sabancı'dan hangi avantayı aldınız? Artık yakında Amerikaya staja gidersiniz. Bilinmez belki de CİA ya da MOSSAD'a transferiniz yapılır? Sizi köftehorlar!.." dediğini işitirdik.

Ergün işten atılan, hapse giren devrimcilerin iş bulmasına, çocuklarının perişan olmamasına da göz kulak olurdu. O, bunu yalnızca devrimcilere değil, polis memurlarına, ya da polise köpeklik yapanlar da ona başvursa (ki, vururlardı), onlara da yapardı. Fakat böylelerine bir yardımda bulunurken burunlarından da getirirdi.

Ticari işlerinde, özellikle de inşaat taahhüd işlerinde asker ve sivil bürokrasi ile temaslarında, kendisine teknik konular başta olmak üzere hemen hemen her konuda yardımcı oluyorlardı. Çünkü bu kesim "sol"cuydu. Ergün'ün ihale almasını bunlar kolaylaştırıyordu. Fakat Ergün'ün milyarları bulan bu taahhüd işlerinden yüzünün akıyla çıktığı görülmezdi; çoğu kez, ya başa baş, ya da zararla sıyrıldığına tanık olurduk. Ergün'ün şimdi de mülkü yoktur. Baba ve Anadan kalma arsalarında kat karşılığı edindiği evlerini saymazsak o da mülksüz sayılır. Bağ-Kur emeklisi kimliği ve konumuyla Ergün'ün sosyal kimliğini nasıl değerlendireceğiz?

Fakat onda "şeytan tüyü" vardır. Ekmeğini taştan çıkarır. Para kazanmayı ciddiye almazdı. Her şeye rağmen yuvarlanıp giderdi...

1963 Mahalli seçimlerde, Gölcük İlçesinden Belediye başkanı adayı iken, Tersane içindeki "Çekilen Evler" ya da "Teneke Evler" de oturan Şevki Erencan (*Portreler I.* s.62-70 bakınız), bir gün Ergün'ü evine çağırır. Erencan'ın evinde 15 Deniz Subayı ile bir toplantı yapılmıştı. Bu subaylar TİP'in sesine kulak kabartan içtenlikli ve ilerici kimselerdi. Aralarında TİP'e aidat verenler de bulunurdu. Bu subayları, Tersane'de çalışan Ş.Erencan, Basri Dede gibi işçi sınıfının unutulmaz militanlarının teori-pratiği de etkilemişti; bilimsel bilgileri, çalışkanlıkları, proleter efendilikleriyle. Subaylar: "Biz TİP'e oy vereceğiz. Ayrıca maddi katkı da yapacağız" önerisinde bulunuyorlar. Ergün müteahhid işlerinde bile, mesleği hırsızlık mesleği olmasına rağmen, harama hile katmamış biridir; meşru ve yasal yollardan hiç ayrılmamış bir derviştir. Bu öneriyi nasıl kabul eder? Onun cevabı şöyle olacaktır: "TİP'e duyduğunuz ilgiyi anlayışla

karşılıyorum. Haklısınız da. Fakat TİP çok yönlü provokasyonlarla kuşatılmıştır. Sistem bize karşı her şeyi yapmaya aday görünüyor. TİP'i kapatmak için binbir tuzak kuruluyorken, bu içtenlikli önerinizi duymamış olayım, böyle bir toplantı, bu evde yapılmamıştır" diyerek toplantıyı terkedecektir.

Her devrimcinin "Ciheti Askeriyeden" zaman zaman arkadaşları olmuştur. Ergün'ün örneğinde olduğu gibi, hiç bir sorumlu devrimci ilkesiz bir örgüt ya da para ilişkisine baştan kara bulaşmamıştır. Darbeci-cuntacı eğilimlerin kol gezdiği bir ortamda hiç birimizin böye bir "vukuatı"na rastlanılmamıştır. Kontr-Gerilla'da alınan ifadeler de bunun böyle olduğunu kanıtlamaktadır. Bu konuda ciddi bir yargıya varabilmek için o dönemi yaşayan proletarya devrimcilerinin ifade zabıtlarını incelemek yeterlidir.

Ergün bizim yaptığımızı yapamazdı. Ondan böyle bir özveride bulunmasını da hiçbir zaman istememiştik. Biz de onun yaptığını yapamazdık. Ayrıca yapmazdık. O çok ilginç ve tekil bir örnekti. Hamurlarımız ayrıydı. Fakat ilkeli dostluğumuzu bozmamaya karşılıklı özen gösterirdik. Kendisini her zaman arayıp sorardık. O da aynı şeyi yapmıştır. Gerek kamyon şöförü iken, gerek işçilik yaşamımızda, işsizliğimizde, hapishane sürecinde onu incitmemeye özen gösterirdik. Kendisine yük de olmamıştık. Fakat ona yük olanlar da çıkmıştı. Ergün de bu türden sosyal asalak yüklere, mizahcı geleneği ile hiç bir zaman aldırmamıştı; onlarla da dalgasını geçiyordu. Anlayana böylelikle kimbilir bir ders daha veriyordu.

* * *

Ertuğrul Kürkçü, Saadet Ana'nın evinde kalmış, ekmeğini yemiştir. Saadet Ana, Dev-Genç Genel Başkanı'nı, dev misali biri diye beklerken, yalnızca postalları dev gibi biriyle karşılaşınca, Gürcüceyle karışık Türkçesiyle: "Dev-Genç bu midur?" demiş, onu kucaklamıştı. Ergün'ün eşi Halide de bu konuklarla o zamanlar iftihar ediyordu (Ertuğrul'un "vukuatı" basından, magazinleşerek yaygınlaştıkça Halide: Onlardan kimliklerini korumalarını, dik, kararlı ve onurlu olmalarını beklerdim diyecekti. Bu yargıda bize de bir eleştiri payı iletmeyi ihmal etmiyordu, neden bu insanları yeterince tanıyamadınız, siz proletaryanın çocuğuydunuz, öğrenci değildiniz,

dercesine. Bu türden yargılarda eşi Ergün de nasibine düşen eleştiriyi alırdı...).

Ergün'ün aile kolektifinin 1.TİP'de, özellikle seçimlerde bir ağırlığı da olurdu. Parti içi çelişkilerde Ergün'ün ailesinin oyları, entelektüel bozuntulardan, ya da işçi aristokratlarından yana değildi; olmazdı. Doğrulardan haklılardan yana hareket ederlerdi. Bir ilçe kongresinde eşi Halide: "Sosyalistler küfür etmez, hele bayanların olduğu yerde küfretmek erkekliğe ve devrimciliğe hiç yakışmaz. Biz bunları dinlemek için gelmedik buraya. Devrimcilere kulis yapmak da yakışmaz!.." diyerek ders verdiği de olurdu, haklı olarak.

Saadet Ana, tek oğlunun yoldaşlarını ağırlamaktan zevk duyardı. Halide'nin Ana'sı da köyünde büyük bir sevecenlikle bizleri karşılardı. Halide'nin kardeşi (genç yaşında onu da kaybetmiştik) de nitelikleriyle 1.TİP'in çalışkan bir üyesiydi.

Ergünlerin aile kolektifinden gördüğümüz sıcak dostluğu hemen hemen bütün köylerdeki yoldaşlarımızın yakınlarından da görürdük. Yalnızca Gürcü köylerinden değil, Mohdi'lerden, Laz'lardan, Alevi köylerinden, Çerkez, Abaza'lardan, her milliyetten emekçi halklardan, her dinsel ya da tarikat ağına takılmış insanlarımızdan da görürdük. Onlarla kurduğumuz bağ özünde, sınıfsal çelişkileri temel alıyordu. Din, milliyet vb. suni ayrılıkları körüklemeyen, sosyal sınıf temelinde Bilimsel Sosyalizmin ülkemizdeki, bölgemizdeki yeniden üretimi ve yorumunu öne çıkaran bir siyasi çalışma tarzı, işyerlerindeki işçi hareketlerini, köylerdeki kitlesel çıkışları, grev, işyeri işgali, miting ve yürüyüşlerdeki etkinliğimizi sağlıyordu. *15-16 Haziran Geleneği* bu temelde örgütlenecekti. İşçi ve emekçilere güven vermek, onlar gibi yaşamak, onlara değer vermek, sofralarına oturmak, evlerinde konuk olmak, sorunlarına çözüm yöntemleri getirmek, bilimsel bilgi edinmelerine katkı getirmek, siyasi bilinçlenmelerine yardımcı olmak, onların dilinden anlamayı gerektiriyordu. Biz de zaten emekçi halkların çocuklarıydık ve bu dilden anlıyorduk. İzmit ili modern proletaryanın kentiydi. Bir yanda modern proletarya, öte yandan kır-yani köy- dan gelip yarı proleter kimlikli emekçiler, öte yandan henüz proleterleşmemiş kentli işçiler 1960-'70'li yılların en büyük ve anlamlı sosyal muhalefetini oluşturuyordu. *İşçi Birliği* olarak yığınağı buraya yapmıştık. Devrimci gençli-

ğin militan enerjisini bu kanala çekmenin kavgasını veriyorduk. Onlara da en büyük dayanışmayı modern proletaryanın kentinde, proletaryanın çocukları yapmıştı (aradan çok zaman geçti, bu ilkesel yöneliş ve disiplin anlayışının inceliği henüz yeterince kavranamadıysa, hayat ve mücadele mutlaka doğruluğunu kanıtlayacaktı.).

Ergün, 1.TİP'in 1.İzmir Kongresine de katılmıştı. Merkezci oportünist klik ile Sendikacılığı meslek edinmişlerle işçi aristokratlarının kliği işbirliği yaparak partinin sınıfsal kimliğini, "işçi kimdir, sendikacı işçi midir, köfteci kapitalist midir- emekçi midir, ya da kalaycı, iş yaparken kapitalist midir, yoksa emekçi midir?" vb. suni tartışamalara çanak açmıştı. Sorun komplike bir sorun değildi. Bu efendilere: Köfteci köfteyi yoğurup pişirirken emekçi, satarken esnaftır, dediğimizde, konu saptırılırdı. Ergün bu "aydın" tartışmalarından hiç hoşlanmamıştı. O, bu tartışmada bile kalaycının kalay yaparken, yani ayaklarıyla bakırı, kumlu su ile temizlerken kıçını sallayışını öne çıkarır, konuya başka bir boyut eklemeye yeltenirdi. Böyle zamanlarda mizah yöntemleri bile doğruların kavranmasında etkili olamıyordu.

Bir ömür boyu Ergün'ü izlemekle görevlendirilen Gürcü bir MİT elemanına, emekli olduktan sonra şunları söyleyecekti: "Ulan dürzü, sen vatana millete hizmet etmedin, burjuvaziye köpeklik yaptın. Namuslu insanların kanını sattın. Bak sen de söylüyorsun, benim sayemde ekmek yemişsin. Sen hangi niteliklere sahipsin ki, beni izleyecek ve hakkımda rapor yazacaksın? Neden beni izliyordun? Ben ne yapıyordum? Senin de, seni bu işe koşanların da....." diyecek kadar lafı cebinde biriydi.

Ergün'e bağımsızlık ve özgürlük yakışıyordu. Onun gündeminde inkârcılık, fanatizm ya da sekterlik yoktu. Eşsiz bir dengeciydi. Doğruları görebiliyordu. Bilgisi, bilinci ve güçlü sol duyusuyla ezilen ve sömürülenlerin yanındaydı. Fakat daha aktif bir mücadele yöntemini neden seçmemişti? Seçemezdi. Çünkü Ergün'ün hamuru böyle yoğrulmuştu. Bu türden bir mayadan mamul Ergün'ün tekelci devlet teröründen nasibini almayışında da bir gariplik yoktu. Bu, onun bilgeliğine toz kondurmazdı. Ergün baskıcı, militarist polis devletine hiç mi zarar vermedi, ya da burjuva yasallığına hiç mi karşı gelmedi? Mutlaka vermiştir; kendine özgü tarzı siyasetiyle düze-

ne karşıydı. TCK'ye teğet geçerek sistemi sorgular, insanları düşündürür ve bilinçlenmesini sağlardı. Ergün cezaevlerinde kalamazdı. Onun "görevi" dışarıdaydı; kazara içeriye düşse bile o bu türden mekânlarda yaşayamazdı. Cezaevi yaşamı Ergün'ün doğasına çok aykırıydı... O kendi meşruluğunu bu yöntemlerle çerçevelendirmişti. Bu türden bir meşruluğun elbette bir mantığı vardı. Kuşkusuz böylesine kendi yasallık ve meşruluğunu teminat altına alan biri, üstelik sınıfsal kimliği ile "Ticaret Odası"nın bir üyesi olarak, deveyi nalı, mıhı ve de hamuduyla yutacak imkân ve fırsatları biliyor ve görüyordu. Günümüzde de kayda değer bir mal varlığı, çiftliği, dövizi, ABD'de malikâneleri, İsviçre bankalarında paracıkları yoktu. Halen oturduğu ev, Saadet Ananın ve eşi Nurettin ustanın emekleriyle edindikleri evceğizlerinin "kat karşılığı" müteahhide verilerek edinilen bir mekândı. Müteahhid Ergün evini bile kendi yetenek ve gücüyle yapamayan bir "burjuvaydı". O halâ cebinde renk renk kalem taşıyan bir mimar gibi, yeri geldiğinde plan proje eskizleri çizerdi, bol bol proje yapardı, güzel ve işlek yazısıyla... Fakat bu projeler, sistemin yağma ve talan anlayışına ve de pazarlamasına uygun düşmediğinden kâğıt üzerinde kalacak,uygulama olanağı bulamayacaktı. Uygulama olanağı bulan projeler ise, onun çelebi düşüncedavranış ölçülerinin emekçiden-insandan yanaki ibresiyle her zaman zararla sonuçlanacaktı. Başka türlü olsaydı, olabilseydi kuşkusuz "Gomonis Ergün" denilmezdi kendisine.

KAMİL GÜVEN

1931 yılında Artvin-Hopa'da doğdu. Trabzon Lisesini bitirdikten sonra İst.Ünv.Edb.Fakültesi Fransız Filolojisinde eğitim gördü. Çok çeşitli işlerde çalıştı. 12 Mart'ın "mağdur" ettiği insanlarımızın başında gelenlerden biri; SSK'dan sigortalı olmayı, sistemin kimi "olanaklarından" yararlanmayı ve emekli olmayı dahi düşünememiş bir arkadaşımızdı Kâmil Güven.

12 Mart kasırgası bazı insanlarımızın kansere yakalanmasını da beraberinde getirmişti. İşkencenin, cezaevi yaşamının ve "kötü günler"in kansere yakalanmada bir katkısı olmuş muydu? Bilemiyorum. Hekimler daha doğrusunu bilir. Fakat, Harun Karedeniz, Basri Dede, Şevki Erencan, Yılmaz Güney ve onlarca arkadaşımız kanserin ölümcül pençesinden kurtulamamıştı, 12 Mart'larda. Kâmil arkadaş da kanseri altetmek için büyük bir mücadele veriyor. Onun portresini çizememek bir eksiklik olacaktı...

"Bomba Davası" sanıklarından Kâmil Güven'e cezaevinde, sık sık: "Sen bir sosyalistsin, böyle bir davada işin ne?" diyenler çıkardı. Gerçekten bu "Dava" sanıkları öyle bir bileşimden oluşuyordu ki, hemen hemen her kesimden insan malzemesi bu davada bir araya getirilmişti. Sanıklar arasında emekli subay, doktor, avukat, işçi, öğrenci, eski MBK üyesi, eski emniyet müdürü vb. mesleklerden kimseler rahatlıkla bulunuyordu. Bu sanıkların ideolojik-teorik-örgütsel duruşları açısından ise, cuntacı, darbeci, ihtilâlci kimseler olduğu gibi, sosyaldemokrat, demokrat, sosyalist, devrimci ve marksist kimlikli insanlar da vardı. Tablo bu kimliklerle de tamamlanmıyor, "aksesuar" olarak lumpenler de yerini alıyordu.

Dava sanıklarından Av.Salim Yavuz, bir duruşmada haklı olarak: "Şimdi gidin, Harem iskelesinden, ilk gelen arabalı vapurdan çıkan gelişi güzel 161 kişiyi alıp getirin, rahatlıkla onları da bu davanın sanığı yaparsınız" demişti.

"Bomba Davası", TC'nin kuruluşdan bu yana, gerek "İstiklâl Mahkemeleri", gerekse öteki "Örfi İdare Mahkemeleri" arasında özel bir öneme sahipti. "Devlet eliyle kapitalist yetiştirme" de yeminli olan sistem ve onun "yetenekli" sözcüleri, özellikle de siyasal-ekonomik bunalım dönemlerinde, "iktidarı ele geçirme" konusunda yanıp tutuşan "asker-sivil-aydın" bürokrasisi arasından, oldukça "ileri" gidenlerden kimilerini sanık sandalyesine göndererek, kimilerini keyfî ve fiilî infazlarla hallederek, böylelerinden kurtulmanın yolunu buluyordu.

"Memlekete cunta mı, darbe mi, ihtilâl mi, hattâ gomonizm mi lâzım, elhak onu da devletlûları yapardı!.." TC'nin, devlet yönetimi böyle işletiliyordu.

İmtiyazlı "asker-sivil-aydın" bürokrasi, kapitalizmi kökleştirmek için hep böyle yapagelmişti. Türkiye kapitalizminin "geç" fakat asla "güç" olmayan doğası, ancak işçi ve emekçi halklara baskı ve terör uygulayarak, onlara rağmen mayalanma şansı bulacaktı!

Kapitalizmin altyapısını oluşturmak aşkına Osmanlı'dan bu yana devralınan sosyal miras, sürekli olarak "asker-sivil-aydın" imtiyazlı kesimini öne çıkarmıştı. "Kapitalsiz kapitalistlerimiz" sınıfsal çıkarlarını, öne çıkan bu kesimle götürmekten yana olmuştu. Hiç bir "kapitalist", doğrudan ve bizzat kendi sınıfsal çıkarlarına göre bir siyasi parti kurmamış, bir program ve proje üretmemişti. Bir avantalar ve yağmalar ülkesi konumundaki Anadolu, insanı, kültürü, geleneği, tarihi, yeraltı ve yerüstü bütün değerleriyle talana terkedilmişti.

12 Mart 1971 tarihî dönemeci, işte sürekli ve devreyi krizden çıkamayan bir ülkedeki "iktidar boşluğu"nun doldurulması mücadelelerine sahne olmuştu. Türkiye kapitalizmi tarihinin en büyük bulanımını yaşamaktaydı. Sistemi devrimci yoldan değiştirip dönüştürecek bir "sol" potansiyel olmasına rağmen, Kadrolar, *Hareket*'in partileşemeyişi, kütlelerin hoşnutsuzluğu ve oluşan sosyal muhalefeti

yönetip yönlendirecek bir iradenin ete kemiğe bürünemeyişi yüzünden, yine karşıdevrimin baskı ve terörü ile karşılaşmıştı.

"Asker-sivil-aydın" bürokrasi, burjuvazinin diktatörlüğünü perçinlemek aşkına ve de kapitalistlerin Kemalist resmî ideolojiye kendi sınıfsal çıkarlarını korumak üzere "vekâlet" vermesiyle, yeni bir "ara rejim"in ortamı 12 Mart 1971'lerde oluşacaktı. "Ara rejim"i bizzat isteyenlerin başında "birinci kuşak" kapitalistlerimizden Vehbi Koç, Sakıp Sabancı vb.'leri geliyordu.

Cihet-î askeriyeden cunta, darbe, ihtilâl terennüm ederek iktidarı ele geçirmek isteyen gruplar, "devlet eliyle kapitalist yetiştirme"nin sonuçlarını görüp yaşadıktan sonra, sisteme karşı geliştirdiği bazı "muhalefet" oklarını atıyordu. Onlara göre, "vatan elden gidiyordu"; peki çare neydi? Çare: "Atatürk ilke ve inkılaplarının uygulanması için faşist askerî darbe yapmak, işçi, emekçi, öğrenci, asker, aydın muhalefetini bastırıp burjuvazinin diktatörlüğünü pekiştirmekti!"

Gazi Mustafa Kemal'den bu yana burjuvazinin çıkarlarını kollayan ve gözeten pek "akıllı" ve yetenekli adam çıkaramayan bir toplum (uluslararası tekelci sermayenin çıkarlarını kollayan ve gözeten faşist darbeciler de aslında akılsız sayılamazdı.) onun reformları ile yapmak istediklerini, doğrusu bilimsel olarak değerlendirememişti. "Kemalizm"i marksistler dışında doğru olarak değerlendirdiğini zaneden bir çok eğilimin "yorumu" ise, kaba bir hamaseti aşmayan düzeydeydi. "Kemalizm" hakkında bilimsel çalışma yapılması, esasında, cezaî, hukukî ve fiilî yöntemlerle baskı altındaydı.

Askerler arasında kendisini Gazi'nin yerine koyan onlarca insan vardı. Böylelerinin bilimsel bilgi ve uzmanlık alanındaki birikimlerini 27 Mayıs 1960 sürecinde görmüştük. En çok kitap okuyanı "Beyaz Zambaklar Ülkesinde" isimli kitabı ancak okumuştu. Kitap okumak ve özümleyebilmek bir yana, iktisat, politika, felsefe, tarih ve sosyal bilimlerden nasibini alan kimselere de pek rastalanamıyordu. Kemalist resmî ideoloji, insanlarımızın bilimsel bilgi ve bilinç kazanabilmesinin önünü büyük ölçüde kesmiş ve köreltmişti. Askerler arasında bilimsel bilgi edinen ve marksizmle tanışan insanlarımız ise, büyük bir kıyım ve kırımlardan geçirilmişti.

12 Mart 1971 faşist askerî darbesini gerçekleştiren ekip, kendi dışındaki ekipleri tasfiye etmek durumundaydı. Özellikle, şu ya da bu düzeyde 8-9 Mayıs 1971 darbe, cunta ya da ihtilâli için bazı ilişkiler kurmuş olan "asker-sivil-aydın" kesimini boy hedefi yapmıştı.

"Devlet eliyle kapitalist yetiştiren sistem", avanta ve yağmanın bölüşümü yolunda adeta "çete" tipinde örgütlemişti. Kapitalist çetelerin egemen olduğu bir sosyoekonomik yapıda, "Anarşi ve terörü durdurmak, Atatürk ilke ve inkılaplarını gerçekleştirmek" için faşist askerî bir darbeyi gerçekleştirmişti. Doğallıkla, "düzeni değiştirmek" iddialarıyla iktidarı ele geçirenler de "çete" türünden örgütlenmenin yolunu döşemişti. İktidar kavgalarının "çeteleşmesi" konusunu, ilk kez, Sıkıyönetim mahkemelerinde yaptığı savunmalar da, Talat Turhan dile getirecekti. Talat Turhan'ın "Bomba Davası"nda yaptığı yazılı sorgu ve savunmalarında bu konu ayrıntılı işlenmişti. Talat Turhan'ın mahkemelerdeki tavrını Kâmil Güven şöyle anlatırdı: "Mahkeme salonuna girdiğinde heyeti esas duruşta askerce ve başı dik olarak selamladıktan sonra söze başlardı. Onun bu "selâm" faslı ve biçimini yanlış anlayanlar da çıkardı; Fakat T.Turhan, aynı mahkeme heyetine yenilip yutulması çok zor sözler de sarfederdi."

"Bomba Davası", çeteleşen iktidar savaşımda, yenilen (iktidarı alamayan) taraftan yalnızca Talat Turhan'ın rütbesinin "altında" mütalaa edilenler yargılanmıştı. "Yukardakiler" ise bilinçli olarak korunmuştu. Askerî faşist rejim, bu davada kimler hakkında ifade toplamamıştı ki, o dönem sosyal muhalefet odaklarından TİP, DİSK, Dev-Genç, İşçi Birlikleri, "Partisiz Sol", hattâ CHP ve onun lideri hakkında da soruşturmalar yapılmıştı. Elinde silahı bulunan askeri kesimdeki örgütlerden korkan darbeciler, kara, deniz ve hava kuvvetlerinden onlarca devrimci genç subayı tasfiye edecekti.

Kâmil Güven bir sosyalist olarak, genel anlamıyla solun bütün kadrolarını tanıyan biriydi. "Sol" ise, aralarındaki örgütsel ayrışmalara rağmen, darbe, cunta ve ihtilâlci grupları bir aradaydı. Her kümelenme ötekini doğallıkla tanıyordu. 12 Mart 1971'i karşılayan bütün devrimci gruplar adeta "içiçeydi." Kâmil Güven'in bu davada sanık olmasını sağlayan etkenlerden biri, belki de, çalıştığı ansiklopedi firmasında, hazırlanan kapsamlı bir eserin daha ilk sayfasında

adı yazılı Nihat Erim imzası, onun sanık olmasını mı sağlamıştı? Kimbilir?

Kâmil Güven, İngilizce, Fransızca ve Latinceyi yeterince doğru olarak bilen ve kavrayan biriydi. Hayatını tercüme yaparak kazanıyordu. Dilde, literatür ve kavramlardaki kargaşalık konusunda titiz çalışmaları vardı. Birisi yanlış ve kasıtlı bir tercüme mi yaptı; hemen o tercümeyi aslıyla karşılaştırır, hattâ Fransa'daki dil merkezlerine mektup yazar, telefon açar ve aslını araştırırdı. Böyle bir birikim sahibi Kâmil Güven, iddianamedeki suçlamaları, "ben sosyalistim, darbeci değilim, bu davada niçin yargılandığımı da bilemiyorum" diyecekti. Davanın 1.sanığı Talat Turhan ise, "Ben darbeci değilim Devrimciyim. Darbe değil İhtilâl yaparım!.." demişti.

İSMAİL ATMACA

TC Devletinin yaşlı, genç, hasta demeden sistemi karşıya alıp sorgulayan ya da sosyal muhalefet cephesinden bilimsel bilgi edinip örgütlenen her türden düşünce-davranış çizgisindeki insanlarımıza karşı dünyanın en acımasız, en gaddar ve zalim bir yönetime sahip olduğunu, 12 Mart 1971 sürecinde, bir kere daha görmüş ve yaşamıştık. Elbette sistemin bu derece baskıcı, terörcü bir kimliğe bürünmesinde açıklaması mümkün sebepler vardı. Kimileri uygulanan devlet terörünün polis ve öteki güvenlik güçleri arasına "her nasılsa" katılmış birer "çürük elma" olduğundan dem vursa da, kazın ayağı öyle değildi. Bazı kesimler ise, sistemin ideolojik-sınıfsal kimliğini göz ardı ederek, burjuva demokrasisinde yapılacak reformlarla anılan bu "kötü işlem"lerin giderileceğinden söz etmektedir. Oysa, TC Devletinin büründüğü "cumhuriyet" ve "demokrasi" söylemleri yalnızca laftı. Biz yaşadığımız hayatı bilirdik. Adı "cumhuriyet" olan bir sistemin hiçbir zaman ne burjuva ne de demokrat olduğunu görmüştük. Bütün bu söylemler utanmazca dillendirilen palavralardı. Ülkemizi bir avantalar ve yağmalar düzenine çevirenlerin ciddiye alınıp eleştirilmesi ya da muhatap kabul edilmesi dahi onların lehine sonuçlanırdı.

Türk burjuvazisinin demokrasiye asla bir ihtiyacı yoktu; asla da olmamıştı; yarın da olmayacaktı. Burjuva iktidarlar ancak zor'a başvurarak ayakta kalabiliyordu. Zor, sistemin koçbaşıydı; doğasından kaynaklanıyordu; buna zorunluydu. Militarist-polis devleti başka türlü edemezdi...

İşçi sınıfı ve emekçilerin gözünü açmaya aday bütün düşünce-davranış çizgileri, karşısında daima tekelci devlet kapitalizminin baskı ve terörünü görmüşür. Bu gerici ve ahlaksız sistem yıkılmadan da, ne "cumhuriyet" ve ne de "demokrasi"nin dürüstçe tartışılması mümkündü.

Bilindiği gibi, 12 Mart 1971 süreci hakim sınıfların yaşadığı krizlerle dolu bir süreçtir. Bir yandan evrensel ölçekte hegemonların paylaşım kavgaları ve kendi aralarındaki kriz, öte yandan belli ölçülerde uluslararası tekelci sermaye ile bütünleşmeye aday ve bütünleşen, zaman zaman lövanten, komprador, işbirlikçi, yer yer tekelci sermayenin yerli ortağı durumundaki sermaye sınıfının aralarındaki kriz sebebiyle "ara rejim" formülasyonu bulunmuştu. Büyük bir bunalım geçiren sermaye sınıfı, ancak sıkıyönetimler sayesinde krizi ertelemek durumunda kalabiliyordu. Türk burjuvazisi, grevsiz, toplu sözleşmesiz,sendikasız, partisiz bir işçi sınıfı özlemi içindeydi. TC Devletinde "devlet eliyle kapitalist ve burjuva yetiştirme" iradesi başka nasıl gerçekleşebilirdi? Bir yandan işçi sınıfı ve emekçilerin haklı taleplerini, öte yandan emekçi halkın özgürlük taleplerini sindirip bastırmak sayesinde burjuva diktatörlüğü ayakta kalırdı.

Burjuvazinin terörü, kimi zamanlarda açık, yarı-açık faşist ya da faşizan görünümler aslında bir diktatörlüktü. İşçi sınıfı ve emekçilerin baskı ve terör altında tutulduğu rejimlerin geri adım atarak ya da yıkılarak tarih sahnesinden atılması, tarihsel ve sosyal olarak birer zorunluluktu. Türk burjuvazisinin baskı ve teröre dayalı rejiminin bu kadar uzun boylu ayakta kalışının sebepleri ayrıntılı tartışılabilinir. Bunların belli başlısı: 1) Osmanlıdan miras avanta ve yağmaya dayalı devlet geleneklerinin TC'ye de bilinçli biçimde yansıtılması gerici burjuva reformlarının birer "devrim" olarak sunulması (daha doğrusu yutturulması), Türkiye coğrafyasındaki insanlarımızın ideolojik-sınıfsal-sosyal uyanış ve taleplerini bastırmak pahasına ayakta tutulmak istenmesi boşuna değildir. Türkiye'nin sosyal devrimi böylece gerçekleşmemiştir. 2) Türkiye'nin sosyal devrimini gerçekleştirecek güçlerin, resmî devlet ideolojisini karşıya almadan, bu ideolojilerin uzantısında birer arayış ve yöneliş içinde bulunması vb. anlayışların ilerici örgütleri içinden felce uğratmasıyla, Türk burjuva sisteminin sosyal ömrü bu denli uzun olabilmiştir. Bu konu,

başta Tarihi TKP vb. örgütlerin "vukuatı"ndan başlayarak, SSCB'nin dış politikası ile birlikte ayrıntılı incelenecektir; incelenmek durumundadır.

12 Mart 1971 döneminde cezaevlerindeki insanlarımız, işte böylesine bir kimliği bulunan kapitalist anarşinin birer "kurbanı" ve "günah keçisi" olarak "emanete" alınmıştı.

12 Mart'ı karşılayan kişi, grup ve örgütler, faşizmin estirdiği terör ortamında ne anlamlı birliktelikler yaratarak etkili bir barikat oluşturabilmişti, ne de faşizmi tepeleyebilecek PARTİ'yi oluşturup örgütleyebilmişti. Binbir emek ve özverilerle kurulan donanımsız örgütlerin de sitemi aşmaya aday teori ve pratikleri de sözkonusu değildi. Devrim ütopyaları, onlara örgüt atağı ve ideolojik-teorik bütün etkinlikler karşı-devrimin kara-kızıl kanlı yöntemleriyle bozguna uğratılmıştı. Topyekûn ilerici cenahımız bu bozgundan nasibini almış, fakat her ne hikmetse, bu yenilginin hesap ve dökümü bir türlü yapılmamış bu süreçten çok yönlü dersler çıkarılarak nelerin yapılabilirliği, Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların oluşturacağı Devrimci Oturumlardan kaçırılmıştır.

İsmail Atmaca'nın Portresi, 12 Mart'ın değerlendirilmesi yapılırken, kurulan örgütlerin nasıl bir zeminde örgütlendiğini, öğrenci gençliğin dinamizmini doğru olarak hesaplayamayanların teorik sefaletini olduğu kadar, sistemin genç insanlara olan sınıfsal kinini de ortaya çıkarmaktadır.

İsmail, 12 Mart 1971'de cezaevleriyle tanışan 17 yaşındaki gençlerden elbette ilki değildi (Oğlum Mutlu ve Reha Yalçın, ayrıca Dev-Lis Kadroları (*Portreler II*, s.241-251) da bu arada anılmalıdır).

İsmail'in memleketi, geldiği sosyal sınıfın özellikleri, eğitimi, işçilik hayatı, ilerici fikirlerle ilk teması, örgütlere ilgi duyuşu, tutuklanışı, Kontr-Gerilla'daki işkence ve sorgusu, cezaevi yaşamı, mahkemelerdeki tavrı, THKO, THKP-C vb. örgütler hakkındaki yargısı ve daha sonraki siyasî seçimi ve topyekûn hayat serüveni Türk Solu'ndaki savrulmaları en çarpıcı biçimde açıklayan bir niteliktedir.

12 Mart'ı karşılamaya hazırlanan örgütler öyle bir birikimin üze-

rindeydi ki, sosyal muhalefeti örgütlemek için çok özel bir çabaya gerek bile duyulmuyordu. Bu coğrafyadaki birikimin olumlu etkileri her kesime yansımıştı. İşçi, emekçi, işsiz, yoksul köylülük, ilerici aydın, memur, öğretmen ve devrimci öğrenci gençlik kendisini kucaklayacak bir örgütsel yapıyı (İSP ya da KP'yi) arıyordu.

Tarihi TKP'nin bir türlü Marksist-Leninist bir parti olamayışı, ardından 1.TİP'in ciddî, güvenilir ve donanımlı bir KP desteğinden yoksun biçimde legal alanda yerini alması ve içinden, dışından kuşatılarak işlevsiz bir konuma sürüklenişi, sosyal muhalefetin bu örgütlenmelerin dışına kayarak öğrenci gençlik temeline dayalı örgütlerden Dev-Genç'in cılız omuzlarına yüklenmesine çok "hayırhah" bir şekilde göz yumulmuştu; ülkedeki "partisiz sol" duruşlarıyla TKP'nin siyasî mülteciliği ve sovyet dalkavukluğunu reddeden kadrolarının laçka ve liberal tavırları, cuntacı ve darbeci akımlara bel bağlayan tutumları vs. vs. etkenlerle, bu süreçten devrimci bir kopuşu gerçekleştirmek gündemdeyken, İSP ve KP'yi oluşturmak gibi hayati görevlerin işbaşı yapmasının kimi koşulları oluşmuşken, gündemi TİİKP, THKO, THKP-C, TKP-ML vb. örgüt ataklarıyla çalarak sistemle "boy ölçüşmek" gündemleştirilmek istenmişti.

İsmail gibi öğrenci gençliğinde ya da işçilik yaşamında olsun, bir İSP ya da KP disipliniyle tanışamamış insanlarımızın dram ve trajedisi, yanlışlarla hesaplaşabilmemizin önemini ve bazı ipuçlarını veriyor. Bu sebeple de belgelemeyi gerektiren olay ve olguları tartışmaya açmamız kaçınılmaz oluyor.

Sivas, Gürün'de, iyi kötü köy tarımıyla uğraşan, 300 dönüm toprağı bulunan bir aileden gelen İsmail 1954'de dünyaya geliyor. 10 çocuklu ana baba 1969'da köyde geçimin zorlaşmasıyla İstanbul'a göçüyor. İsmail 10 çocuktan üst sıradan altıncı. Babanın birinci ve ikinci evliliğinden olan bu 10 çocuk ne yiyip içecek, nasıl barınacaktır? Anlaşılan baba, bu hesabı düzgün yapamamıştır. İstanbul'un taşı toprağı kimine göre "altın" kimine göre ise, "zehir" dir. Kirada oturan ailede artık bu on can üretim faaliyetinde bulunacak, iş arayacaktır. Baba çalışmayacak, çocuklar ekmeğini kazanacaktır. İkisi kız sekizi oğlan bu göçetmiş ailenin "siyasî" eğilimi CHP sempatizanlığı düzeyindedir. Ölen ilk anne Kürttür.

İsmail, ilkokuldan sonra Şişli Erkek Sanat Enstitüsü Motor Bölümü'nde okur; herhalde Robert Kolejlerde okumayacaktı!..

Büyük ağabeyi, 1.TİP'in ilerici sesine kulak kabarttıktan (1962-'70) sonra, hem siyasî olarak hem de insan ilişkilerinde, bu kapitalist anarşik ortamda kaybolacaktır. Ailenin din konusundaki duyguları gelişmişti. Sünni inançların gereğini yapan ailede gözünü açan çocukların her biri farklı siyasî eğilimlerin çekim alanına girecekti.

İsmail, Erk. Snt. Enst.'deyken Tercüman gazetesi okuyordu. O tarihlerde Anayasa Mahkemesi Başkanı İmran Öktem'in cenazesinin kılınıp kılınmaması konusunda geliştirilen güncel tartışmalarda, İsmail de, "bu cenazenin namazı kılınmalıdır" diyen gençler arasında bir "tarafı" tutmuştu. Onun gençlik arasında yapılan ve sonunda kavgalarla biten en ilginç "eylemi" buydu. Bu kavgalar sonunda onu artık "sol" cenahta görecektik.

Dev-Genç'in Lise ve Ortaöğrenim gençliği arasında da örgütleme çalışması vardı. İsmail Dev-Lis'in kuruluş çalışmalarında da bulunmuştu. Dev-Genç'in adı bütün okullarda anılıyor ve taraftar topluyordu. Siyasî mücadelenin okullarda da yaygın oluşu öğretmenleri de etkilemişti. Nitekim İsmail'in öğretmenleri de 12 Mart 1971'in tutuklamalarından nasiplerini almış ve onunla aynı davada sanık yapılmıştı. Fakat İsmail'in siyasî eğitiminde bu öğretmenlerin olumlu bir katkısı olmayacaktı. Çünkü, İsmail onlardan daha önce "sol" ile tanışmıştı. Öğretmen ve öğrenciler arasındaki örgütlenmede THKO ve THKP-C kümelenmesi daha yaygındı. THKP-C'nin daha sonraki ayrışmasına ve bu örgütlenmeden yana tavır koymalarına rağmen, THKO ve Deniz Gezmiş'in çocuksu, temiz ve militan yanını daima sevmişti bu gençler. Hemen hemen bütün gençlerin, özellikle de kızların çantasında Deniz'in ve daha sonra katledilen genç militanların resimlerine rastlamak mümkündü. İsmail'in siyasî duruşu bu süreçte, 1970-'71'lerde şekillenecekti.

Henüz Dev-Genç ile tanışmadan Sosyalist Gazetesi ve çarpıcı ilanları, (Ekim Devrimi'nin yığınsal çıkışını simgeleyen fotoğraf), İsmail'i de etkilemişti. Dr.Hikmet Kıvılcımlı'yı tanımak ve onunla konuşmak için, Sosyalist Gazetesi idarehanesine gitmiş, burada Orhan Müstecaplıoğlu ile tanışmıştı. Sosyalist'in abone kampanyasına

omuz vermiş, gazetenin satışına katkı da yapmıştı. Doktor'un kitaplarını da okuyan İsmail, bu süreci şöyle anlatmaktadır: "Elimize geçen bütün kitapları su içer gibi okuyorduk. Şiir mi okuyoruz, din kitabı mı okuyoruz, belli değildi. Bu kitapları özümleyerek okuduğumuzu hiç sanmıyorum. Eski kuşaklara büyük bir saygımız vardı. Onları tanıyarak, mücadelelerinden öğrenerek uzun bir yolculuğa birlikte çıkmanın gereğini hissediyor; fakat bunun gereklerini yerine getiremiyorduk. Bize rehberlik yapmalarını beklediğimiz kesimler ise, büyük bir aceleyle gençliği kazanmanın peşindeydi. Yarım yamalak ilişkilerle örgütlenince de ortaya 12 Mart'ı karşılayan donanımsız örgütlenmeler çıkıyordu."

İsmail ve arkadaşları, lise mekânlarından çıkarak, artık Teknik Üniversite anfilerinde gerçekleştirilen forumlara katılacaktır. Ardından Dev-Genç'in düzenlediği bütün yürüyüşlere katılacak, fakat henüz polisle tanışamayacaktı. Dev-Genç'in afiş, bildiri dağıtımı vb. eylemlerinin ardından, Dev-Genç'in örgütsel ayrışması sürecinde kurulan örgütlerden THKP-C ile, örgütsel olmasa da, "sempati" düzeyinde bir ilişkisi olacaktı.

1971'de okulunu bitiren genç işçi, Çayırova Cam Fab. Makina Bakım Atelyesinde işçiliğe başlayacak ve daha ilk grevde işten atılacaktı. Bu işyerindeki altı aylık işçilik yaşamı onu daha da etkileyecek, sistemi, sermayenin sömürüsünü daha yakından tanımasına yardımcı olacaktı. Daha sonra Yalova Aksa Fabrikasında Makina Bakımcı olarak işbaşı yapacaktı. Bu işyerinde de ancak altı ay çalışma imkânını yakalayacak ve işinden olacaktı. Fabrika yönetimi İsmail'in sıkıyönetimce, ihbar üzerine aranması karşısında, ona: "Sendikadaki elebaşı Komünistleri ihbar et, seni sıkıyönetime teslim etmeyelim; burada kalırsın?..." diyerek, "ihbarcılık" önermişti. Genç insan bu "öneri" karşısında donup kalmış, insanların bu düzeyde alçalışına, o günlerde bir mana verememişti. Hattâ tutuklanıp götürülürken dahi, "ihbarcılık" önerenlere küfrederek hayretini ve hırsını dile getirecekti.

İsmail'in, işyerindeki özel dolaplarının aranması ve tutuklanışı işçiler arasında büyük bir panik yaratmıştı. Neden tutuklanmıştı?

İşyerindeki sendikal örgütlenmede Türk-İş, DİSK yarışı vardı.

DİSK Kimya-İş'in bu örgütlenmedeki şansı daha fazlaydı. Patronlar ise, Türk-İş'in işyerine girmesinden yanaydı.

Yalova'daki evinde tek başına oturan genç işçinin evi aranırken, görevli asker ve subaylarla aralarında tartışma çıkacaktır. "Arama izni-emri var mı? Ne amaçla evimi arıyorsunuz?" vb. Oysa onun "vukuatı" büyüktü. Deniz Gezmiş'in ailesine yazdığı mektuplarını, kendiliğinden çoğaltıp dağıtmıştı. İşte bu eylem, İsmail'in üzerindeki polis takibini hareketlendirmişti. Ev aramalarında ele geçen kitap ve öteki malzemelerle onu, daha önce Çayırova'daki evlerinden alıp Yalova'ya, oradan da işyerindeki aramalara getirmişti. İhbarlar işe yaramış, İsmail'in baba evi, Yalova'daki evi, ilişkileri ve işyerindeki bağlantıları ortaya çıkmıştı.

Sonradan THKP-C "İşçi Kesimi" Davası olarak nitelenecek olan dava, bu türden ilişkiler arasında anılan örgüt ile doğrudan ve organik bir ilişki sözkonusu değildi. Bu Dava ile bir araya getirilmeye çalışılan işçilerin de birbiriyle ilişkisi yoktu. Bazılarının çeşitli İşçi Birliği örgütleriyle bazı yakın ilişkileri vardı. Bazı işçiler ise, DİSK taraftarı önde gelen militan işçilerdi. THKP-C'de, sonradan M.Çayan-Y.Küpeli "tartışma" ve ayrışması olarak nitelenen çatışmalarda "İşçi Kesimi"nden sanıkların THKP-C ile hiç bir ilişkisi olmamıştı. Bu dava sanki başlıbaşına "Bağımsız" bir dava gibiydi.. Özellikle Y.Küpeli'nin "Biz de çalışıyor, hattâ ciddî işçi-kitle çalışmaları yapıyoruz" diye kendi konumunu savunan pozisyonuyla bu işçilerin hiç bir bağı yoktu.

İsmail'in tutuklanarak, önceleri Selimiye Askerî Ceza ve Tutukevindeki genel tutuklular arasına alınıp, burada iki gün bekletildikten sonra, Kontr-Gerilla'nın işkence üssü olarak kullandığı "Ziverbey Köşkü"ne gözleri bağlı olarak götürülecekti. Burada belli bir süreyle ve bilinen "malûm" işkencelerden geçirilecekti. İsmail, çocuksu sevimliliğiyle, THKP-C üyeliği ve henüz yakalanmamış "gizli" isimler konusunda sorgulanmıştı. Henüz 17 yaşında yarı ayık, yarı uyanık sisli bilinciyle burada neden tutulduğunun ve neden işkence yapıldığının ayırdında dahi değildi. Eli, ayağı zincirle bağlı olarak demir somyanın çemberleri üzerine atılmış kirli bir battaniyenin üzerinde sırtüstü yatırılıyordu. Falaka, elektrik, askı, tazyikli su, her türden edep ve haya dışı hakaretin pervasızca yapıldığı bu

"mekân"larda insanın uyku, yeme, içme ve tuvalet ihtiyaçları başta olmak üzere, bütün yaşamı altüst edilmişti. Günde bir kere götürdükleri tuvaletlerde, 12 Mart'ın "esirleri" kabız olduğundan ihtiyaçlarını dahi gideremez, itile kakıla hücresine getirilirdi. Günde verilen bir öğün yemek (o da günlerce süren işkenceli sorgularda elde edilen ve sanık aleyhinde kullanılacak malzemelerden sonra), yenmeyecek türdendi. Gözü bağlı sanıklar, işkenceci, kan içici, gizli cinayet şebekesine mensup çetelerin önde gelenlerini, birbirine hitap tarzında söyledikleri "albayım, yarbayım, komutanım" sözlerinden tanımaktaydı. Genç işçinin verdiği ifadelerden ötürü: "Senden adam olmaz, çünkü işçisin; Erk.San.Enst.mezunusun. Böylelerinden devlete bir hayır gelmez; ulan bu işlere neden girdin?" türünden hakaret ve saldırılara da uğramıştı. Yaşının küçüklüğüne bakılmamıştı; çünkü işçi sınıfı içindeki örgütlenmelerden geliyordu. Sorgucular, bu gencin THKP-C ile organik bir ilişkisinin olmadığının ayırdındaydı; onlara kökeni kurutulacak bir devrimci ocağı daha lazımdı. Ziverbey'deki son gün, "yetkili" biri sanığı karşısına olarak: "Bak arkadaş, Kontr-Gerillanın ne demek olduğunu gördün! Verdiğin ifadeleri aynen savcılıkta ve mahkemede de tekrarlayacaksın! Aksi halde bir kere daha bu tezgâhtan geçersin! Bu sefer buradan canlı çıkamayacaksın! Yazık değil mi memlekete? Bunlar devleti yıkacak, ne işin var bunların arasında?!.." diyecekti. Kontr-Gerilla'daki son (30.gün) gün işkencelerden geçen sanıklara bir de sigara "ikramı" yapılırdı!

İsmail'i, işte bu serüveninden sonra, getirildiği Selimiye Askerî Ceza ve Tutukevi olarak kullanılan bölümdeki B Koğuşu'ndayken tanımıştık. Bakışlarında son derece sevecen ve çok sevimli bir iyimserlik okunuyordu. Kürt kökeninden aldığını sandığımız kalm çatma kaşlarının ardındaki bu gülen gözlerde insanı çeken bir sıcaklık vardı. Bu çocuksu sevimlilik, yalnızca onun toyluğundan ileri gelmiyordu; sevimlilik onun hamurunda vardı.

Onu "İşçi Kesimi" Davasında, TCK'nun 141/5.Md.'ne göre yargılamışlardı. İsmail, ancak 14 ay tutuklu kaldıktan sonra tahliye olacaktı. Selimiye'den sonra 2 ay da Kartal-Maltepe Askerî Cezaevinde konuk edilecek ve 1973'lerde çıkarılan "Af Kanunu"ndan, ancak, bu kanunun "eşitlik esasına aykırılığı" gerekçesiyle Anayasa

Mahkemesi tarafından bozulmasıyla içerden salıverilecekti. İsmail, bizlerin bir zamanlar (15-16 Haziran 1970 ve 12 Mart 1971'lerde) "konuk" edildiğimiz bu cezaevinin koşulları son derece kötü olan, tabanından sular kaynayan, pis ve havasız koğuşu F.Koğuşu'nda kalacaktı. Bu cezaevinde, "Kaçma Olayı"ndan sonra sanıkların havalandırmaya çıkması diye bir "lüks"leri de bulunmuyordu. Oysa Selimiye'nin koridoru mahkûmlar açısından bir hayat kaynağıydı, her şeye rağmen...

Cezaevinden çıkan herkesin ilk derdi, ekmeğini kazanma mücadelesiydi; o da bu sefer bir atelye açarak bu sorunun çözümüne çalışacaktı. Daha sonra ise 20 aylık süreli askerliğini yapacaktı. Askerliğini Kıbrıs'ta tankçı olarak yaparken, "ilgililerce" üstlerinin kulağının çekilmesine rağmen, yine de rahat bir askerlik yapacaktı.

Askerlik dönüşü İzmit İGSAŞ'ta yine Makina Bakımcı olarak işe alınacaktı. Derken sendikal mücadeleler ve Petrol-İş Sendikası işyeri temsilciliği gibi bir görev gündemine gelecekti. 12 Mart'ı gereği gibi karşılayamayan örgütlerin sosyal pratikte yeterince sınanıp açığa çıkmasıyla birlikte örgüt arayışları yeniden kadrolarca tartışılmaktaydı. 1.TİP ve "Partisiz sol" MDD vb. örgütlenme arayışlarının kadroları doyurup tatmin etmediği bir süreçte, yurtdışında, kadroların izin ve onayını almadan gerçekleştirilen "TKP" kurma atakları çok büyük bir "piyasa" desteği ile kucaklanacaktı; İsmail'de bu "radyasyon" rüzgarının etkisinden kurtulamayarak "TKP"nin ne olup olmadığını henüz yerli yerine koyamadan kervana katılacaktı ("TKP" davası yüzünden yargılandı. 11 yıl firar hayatı yaşadı. Evlendi çoluk-çocuğa karıştı. Ekmeğini kazanma mücadelesinde kimseye muhtaç olmayan, üretimden kopmamaya, bu arada çocukken başaramadığı bilimsel bilgi ve bilinçlenme gibi zor ve çetin bir meselede, mücadele arkadaşı eşiyle birlikte hakikatların ve doğruların kavranarak, tutulması gereken hattın ne olduğu arayışına yöneldi. "TKP" idealizasyon ve mistifikasyonlarının içyüzünü öğrenmeye yüztutarak sınıfının bir parçası olmanın gereğini yerine getirerek, mevcut "sol" örgütlenmelere karşı daha serinkanlı bakmayı öğrenecekti!).

Ona göre; "12 Mart 1971'leri karşılayan kişi, grup ve örgütlerin herbiri bir çekim alanına savruldu. Yargı konusu olan örgütler ger-

çekten örgüt müydü, değil miydi? bunlar da tartışma konusudur. Faşizmin baskı ve terörüne karşı mutlaka önemli başkaldırılar gerçekleştirilmişti. Kimi grupların boyundan büyük işleri yapmaya cüret edişi dahi çok önemliydi. Hiç bir örgütün gençlik sorunu diye bir derdi yoktu. 1971'leri karşılayan örgütlerin gençlik örgütlenmesi diye ciddî bir sorunu olduğunu zannetmiyorum. Bu kuşak küçükburjuva kariyerizminin uzantısında çok kötü kullanıldı. Cezaevi hayatı bizlere daha çok okuyarak öğrenmemiz gerektiğini öğretip hatırlattı. Bilimsel bilginin ne kadar gerekli olduğunu artık kavramıştık. Çok insanlar tanımıştık. İşçi, öğrenci, öğretmen, memur, bürokrat, asker vb. kesimlerden gelen onlarca insanı yakından tanımak benim açımdan çok öğreticiydi. "Lider" pozisyonundaki insanların polis, işkence, cezaevi ve mahkeme sürecindeki konumlarını yakından gördüm. Öğrendiklerimizle gördüklerimiz arasındaki derin çelişki ve kişilik kaymaları bizi yıkmıştı. Çok genç ve toyduk; yeterince insan tanıyamamıştık. Daha ayrıntılı bilgilere sahip değildik. Demek ki, çocuk denecek bir yaşta, ortaya çıkan-çıkarılan örgütleri ve burada rol üstlenen kimilerini fazlaca idealize etmişiz. Cezaevi şartlarında büyük değişiklikler gösterenler, bana göre tıpkı üretimdeki gibi yaşamalıydı. Gördük ki, birilerinin gecesi gündüzüne karışmış, nasıl hapis yatacaklarını dahi bilmiyorlar. Çok ciddî iddialarla yargılananların bir yumurtanın bölüşümü, bir elmanın yenilmesi, nöbetlerdeki temizlik ve düzen konusundaki savrukluğu, arkadaş ilişkilerindeki sekter, kırıcı tavırları, bireycilik ve bencillikler bizi çok düşündürmüş ve üzmüştü. Bu türden insan yozlukları, bizim cezaevinden çıktıktan sonraki siyasî seçimlerimizde de etkili olacaktı; fakat yine de bir yanlışlıktan ötekine savrulduğumuzu neden sonra kavrayacaktık. "TKP" arayışı, bizim topyekûn savrulduğumuz bir sürecin sonunda bizlere sunulan bir elma şekeri gibiydi. Elbette PARTİMİZİ arıyorduk. THKO ve THKP-C'den gelenlerde ise, bizim gönlümüzdekilere denk düşen bir Proletarya Partisi yöneliş ve disiplini yoktu. Militanlık, özveri, esirgemezlik ve komünist nitelik ve duyarlılıklar bu örgütlerin atakları arasında harcanmıştı; fakat, bizim gibi bir hayatı yaşayanlar açısından bu savrulmalarda kimsenin suçu da yoktu. Herbirimiz lekesiz, dürüst ve içten bir geleneğin, işçi ve emekçi insanların bağrından geliyorduk. Yalnızca işçi ve emekçiler değil büyük ölçüde öğrenci gençlik, bu hengamede harcanmıştı. He-

le Ordu'dan gelen arkadaşlar, onlar daha fazla harcanmıştı. Bu arkadaşlar, cezaevi sonrası hayatlarında da zorlandılar. Aralarından büyük kapitalistler, burjuva partileriyle içli dışlı olanlar çıkmıştı. Fakat çoğu ideolojik açıdan da kendilerini boşlùkta hissetmişlerdi. İşçilikten gelmiş olmasaydım ya da geçerli bir mesleğim olmasaydı, belki ben de savurulurdum; ya da ruh sağlığımı kaybederdim. Günümüzdeki kapitalist anarşi ve yağma ortamında , artık işçilikten gelmenin ve bir meslek sahibi avantajına sahip olmanın hiç bir değeri kalmamıştır. Yağmadan pay alacak olduktan sonra mesleğe ne gerek var? Gerek cezaevinde, gerekse cezaevi dışında, ne TİP ve "TKP"yi, ne de THKO ve THKP-C vb. örgütleri sahiplenerek onun uzantısı olduğu iddiasındakileri ya da bu sürece "eleştirdiğini" sananları da pek ciddiye alamadım. Evet herkes zorluklara katlandı, büyük bedeller ödendi, fakat *Hareketimiz* hâlâ örgütsel güvencesine kavuşturulamadı. Sorunlarımız sorumluca tartışılamadı. Ben hiç bir zaman, kendi ağırlığını tartan, çapı kadar iş yapan, sözünün arkasında dik durmasını bilenleri, asla küçümsemedim. Onlara derin bir hayranlık ve saygı duydum. Dahası anılan-anılmayan katkılar yaptım. Fakat, kendi ağırlığını tartamayan ve bu işlere hesapsız bulaşanların, konuyu ve sorunlarınızı kötü bir hamasatle rayından çıkarmak isteyenleri hiç bir zaman sevemedim. Bunlar iki türden insan çözülmesinin işaretleriydi. Zaten sistemin baskı ve terör uyguladığı koşullarda, çok yönlü kırım ve kıyımları çok rahatlıkla gerçekleştirdiği bir ortamda, özellikle de Kızıldere katliamından sonra, cezaevindeki çözülme süreci de hızlanmıştı. Cezaevlerinde türlü marazalar çıkaranların şizofrenik, fanatik, inkârcı ve sekter pozisyorlara girmesi herhalde böyle izah edilecektir? Kendi payıma bu altüst oluşlardan kişilik ve sosyal kimlik sorununun çok önemli olduğunu öğrencektik. Hangi kesimde olursa olsun, belirgin bir siyasî kimliği ve kişiliği oluşmuş kimselerden asla uzak durmamaya, onlarla diyaloğu kesmemeye özen göstermenin şart olduğunu kavramıştım. Bir bokun sineği dahi olmayanlardan ise köşe bucak kaçmak gerekiyordu!"

İsmail'in kimi değerlendirmelerini doğrulayan olay ve olgular, yalnızca, yukarda özetle de olsa anılan yargılardan anlaşılmamıştı; cezaevi yaşamında da, kimin kararlı bir devrimci, kimlerin birer

"şaman" ya da siyasî şarlatan olacağı çok net olarak görülüyor ve yansıyordu. Devrimci mücadelede sergilenen kimlik ve kişilik sorunu, en çarpıcı olarak sistemin baskı ve teröre başvurduğu şartlarda ortaya çıkıyordu. "İyi günlerde", kimilerinin birbirinden ustaca sakladığı maskeli kimliği ve yüzü, bu altüst oluşlarda gecikmeden deşifre ediliyordu. Harekete katılırken, karşılaşacağı zorlukları yeterine hesap edemeyenler, işkence ve cezaevi şartlarına katlanmasını bilmeyenler, siyasî hesaplaşma ve değerlendirmenin nasıl yapılacağından habersiz (dengesiz) insanlar ve en önemlisi Komün ve Kolektif yaşamanın ne anlama geldiğini nefsinde ve bilincinde asla tartmamış olanlarla cezaevlerinde "birlikte"ydik. Böyleleriyle aynı "mekân"larda bulunmamız herbirimizin bilinçli tercihi değildi; birileri bizi bir araya getirmişti. Cezaevlerinde Komün disipliniyle yaşamı paylaşarak güzelleştirmek dururken, THKP-C'nin örgütsel mirasına konmak gibi son derece kariyerist pozların arkasında asıl kimliklerini ustaca gizlemeyi başaranlar, Selimiye Askerî Ceza ve Tutukevi'ndeki günlerimizi çekilmez kılmıştı (Ayrıntılı bilgi için bakınız: *Portreler I., II.*, ciltteki, özellikle de: Necmi Demir, Kamil Dede vb. portreleri bölümü.)

İsmail gibi genç işçiler ve çoğunlukla "İşçi Kesimi" Davası sanıkları cezaevi yaşamını çekilmez bir duruma getirenlerin tüm kışkırtma ve provokasyon girişimlerini (anladığı dil ve yöntemlerle) geri çevirmişti. B.Koğuşu sakinleri (zaman zaman mevcudu 60 kişiyi buluyordu) başta olmak üzere, cezaevlerindeki Komün hayatının nasıl olması gerektiği konusunda büyük bir mücadele verilmiş ve örnek oluşturmuştu. Koğuşta yatma, kalkma, sigara içmeme, yemek, spor, okuma-yazma saatleri ve ilkeleri belli olan tek koğuş B.Koğuşu'ydu. Selimiye'de, üst kat bölümündeki 9 koğuşa, "Komün" yaşamı adı altında, birer baskıcı "sulta" kuracağını zannedenler, cezaevinde olduğu gibi, dışardaki hayatlarında da çok zikzak çizecek ve bir türlü özeleştiri yapamayacaktı.

Devrimci ve Marksist Sol Kadro'lar arasına, bir süre sızmayı başaranların devrimciliği ise, gecikmeden açığa çıkacak ve tartışma konusu dahi edilemeyecekti.

İşte, B.Koğuşu'nda kendi iradeleri ve mücadeleleriyle biraraya gelenler "Komün" adına yapılmak istenen saçmalıkları açığa vurup

yenerek cezaevindeki yaşantıya bir renk katmıştı. Fakat aramızda daha önce kaldığı koğuşlarda pek de rahat olmayan ve orada kendilerine uygulanan baskılar karşısında ise, sesini çıkarmayanların B.Koğuşundaki özgürlüğü de bazı sürtüşmelerin çıkmasını engelleyememişti. Bizim Komünümüz de, Komünistlerden oluşmuyordu. Aramızda son derece laçka ve liberal ilişkilerden gelenler, hattâ lumpenler de vardı. Her şeye rağmen örnek davranışlarıyla seçilen bir Koğuştu.

Yücel Yaman da bizim koğuşta kalmayı seçenler arasındaydı. Yüksek öğrenim yapmış, 1.TİP'de çalışmış, FKF'de rol üstlenmiş ve sosyalizmden haberli biriydi. Fakat, nedense "Bomba Davası" sanıkları arasındaydı. "Kültür Sarayı'nın, Haliç'deki gemilerin yakılıp-kundaklanması" gibi saçma sapan gerekçelerle yargılanıyordu. Yücel'in kimi "çatlak" ölçülere varan çıkışları da, "sevimli" yanları da vardı. Kontr-Gerilla dönüşünde benim adımı hatırlayamamış, bazı isim benzerliği olan sendikacılarınkiyle karıştırarak, "Hakkı abi" diye hitap etmişti; Yücel, sendika bürokrasisinin hayırlı bir çocuğuydu. İşçi aristokratlarıyla da arası çok iyiydi; TİP ve DİSK'deki ayrışmada farklı yerlerdeydik; onların sendikacılarla daha "samimi" ilişkileri vardı. İşkence sonrası kişilik kaybı ve savrulmalar sebebiyle olacak ki, o da isimleri karıştırmıştı. Yücel aynı zamanda çok da zayıflamıştı; pantolonunun kuşağını düğümleyerek tutturabiliyordu. Kendisi şakacıydı; şakaya da dayanırdı; fakat, "çatlak" yanı ağır bastığında son derece öfkelenerek cezaevinde asla olmaması gereken şeyler de yapabilirdi. Onu "dengeli" tutmak zordu. Bu yüzden Yücel ile cezaevi arkadaşlığı yapmak çok riskliydi. Yücel'in malûmatı da yerindeydi; özel beceri ve yetenekleri de vardı. Mesela, yenilmeyen bayat ekmek içlerini yoğurup heykel ve büst yapımı gibi becerilere sahipti. Bir akşam bütün koğuş, onun bu hünerini usanmadan seyretmişti. Bir arkadaşa benzetmeye çalıştığı bu büstü şekillendirirken şakalar ve mavralar gırlaydı. Nihayet büst tamamlanmış, masadaki yerini almıştı. Yücel'in başarısı takdir görmüş alkışlanmıştı. İsmail, çocuksu, gülecen ve sevimli tebessümlerle Yücel'e, saygıda kusur etmeden bazı sorular sormuş ve takılmıştı. Yücel'in "çatlak" yanı çok ağır basmış olmalı ki, yaptığı büstü kaptığı gibi İsmail'in başına geçirmeye kalkışmıştı. Ayrıca, ağzına

geleni de söylüyordu. İsmail ise, işçi sınıfına yakışır bir sorumlulukla dengesini bozmamış, Yücel'in tahrik ettiği kışkırtmaya yüz vermemiş, olgun davranmasını bilmişti.

Yücel ile ciddî bir meseleyi tartışamazdınız, yapmaya çalıştığı esprilerde muhatabını alaya alan, zaman zaman bilmece türü konuşmalarla diyaloğu sulandıran yönleri de vardı. "Yücel, senin bu davada ne işin var?", "Yücel ne yapıyorsun?", "Neden böyle davranıyorsun?" vb. soruları o daima dalga geçerek cevaplamayı seviyordu: "Ne bileyim?", "Ben oyun oynuyorum!.." vbg.

Bu cezaevi yaşamından sonra Yücel, "Benim çocuklarım hapis yatmayacak!" diyerek çeşitli işler kuracak ve yine sorulduğunda, "Ben oyun oynuyorum" diyecekti. Kimbilir, işkence ve hapis hayatından sonra, zaten "çatlak" olan zihinsel dengesini belki de böylece kuruyordu. Yücel'in yazmasını bekleyenlerin yargısı da boşa gidecekti. O yazmayacak ve böylesine "çatlak" konuşmalarla yetinecekti.

Fakat, bizler oyun oynamıyor, oynayamıyorduk.

Çocuklarımızın hapse girmesini, tırnaklarının sökülmesini, işlerinden atılmasını önleyemiyorduk. Aynı ana-babadan olmasalar da, davası için ölümüne mücadele eden çocukların tamamı ayırım gözetmeden bizim çocuklarımızdı. Ana-baba insiyakıyla nasıl hareket edebilirdik?

Çocuklarımızın tamamının bizim yaşadıklarımızı yaşamamalarını içtenlikli olarak isteyenler kapitalizmin yeryüzünden kazınması için mücadele edecekti; yalnızca kendi çocukları için değil...

İsmail de oyun oynamadı, üretimden kopmamaya, yaşamı güzelleştirmek için iş yapmayı öne çıkardı. Bu türden bir çabanın arkasında durdu.

YAŞAR UZUNLAR

Türk Solu'nda çok büyük ses getiren örgütlülükler arasında adı anılan ve fakat ne olup olmadığı oldukça sessiz geçiştirilen bir örgütlenmeden, yani Dev-Lis'ten fazlaca söz edilmez. 1962-1970 döneminin Türkiye'sindeki sosyal muhalefeti "temsil" etme durumunda olan ilerici, demokrat ve devrimci örgütler arasında 1.TİP, DİSK, TDGF, DDKO, TÖS, İPSD, DDD, İşçi Birlikleri ve sayıları 600'ü bulan yerel-sınıfsal örgütlenmeler (Adana İşçi-Köylü Birliği, Edirne ve Kars Köylü Birliği, Karadeniz Tütün, Fındık vb. üreticileri birlikleri, Merzifon, Uşak, Aydın, Söke, Gaziantep, Diyarbakır, vb. illerdeki çeşitli işçi, işsiz, emekçi yoksul köylülüğün taleplerini dile getiren örgütlülükler), birer Sovyet, Şura, Konsey, Meclis, Kolektiflik, vb. (adı ne olursa olsun) birer ihtiyaçtan doğmuş örgütlülüklerdi. Yerel-ulusal-sınıfsal kimi sorunlara çözüm arama yörüngesinde iş yapan bu örgütler üzerinde Türk Solu fazlaca kafa yormadı. Topraksız köylülerin, hazine arazilerini gasbeden toprak ağalarına karşı geliştirdiği "toprak işgalleri" eylemi (Atalan, Güllüce, Değirmenköy vb.) de Türk Solu'nun yeterince değerlendirmediği sorunlardan başlıcalarıydı. Türk Solu'nun "vukuatı", yani hepimizin vukuatı bunlarla da kalmıyordu. Türk Solu, Modern Proletarya konusunda hepten sınıfta kalmıştı. Genel olarak bütün devrimci çevreler Sovyet deneyimine saygılıydı. Çin deneyimini, Campus Maoist çizgileriyle ülkeye adapte etmeye çalışanlar sonradan "Sovyet Sosyal Emperyalizmi" ve "Üç Dünya" teorileriyle yanlış ve elektik devrim strateji ve taktiklerini pompalamayı görev edinmişti. Küba, Vietnam, Latin Amerika deneyimleri bilimsel yöntemden uzak bir şekilde ülkeye

sonradan ithal edilmiş ve bu mücadele yöntemlerinin, sosyal devrimlerin ve ulusal kurtuluşçu yönelişlerin kötü kopyaları Türkiye'de de denenmek istenmişti. Kır-Kent teorileri, köylülüğün aşırı ölçüde yüceltilmesi, ideolojik öncülük, fiili öncülük, "Halk Savaşı" ve "Öncü Savaş" teorileri, ilerici ve devrimi gençliği oldukça etkilemişti. Bu süreçte bilimsel ve sınıfsal tahliller, özellikle Osmanlıdan miras Türkiye tahlilleri, Türk burjuvazisinin yapısal konumu ve evrimi, burjuvazinin neden Gladyosuz edemediği, gizli cinayet şebekelerini örgütleyerek sınıfsal diktatörlüğünü pekiştirmek istediği yeterince tartışılmıyordu. Kadrolarca resmî ideoloji demek olan kemalizm, ve TC'nin kuruluşunda gerçekleştirilen reform hareketleri, ulusal ve sosyal kurtuluşun temel eksenlerinin nereden geçtiği o günkü bilgi ve deney birikimlerimiz açısından yeterince tartışılamıyor ve kayranamıyordu.

Dev-Lis, Dev-Genç örgütlülüğünün doğal uzantısı bir örgütlenmeydi. Cezaevindeyken, gençlere bu türden örgütlülükleri kastederek, Dev-Lis, Dev-Orta, Dev-İlk, Dev-Kundak vb. gibi şakalar da yapılırdı. Tabiî "Dev-Kundak" derken yapılan çağrışım herkesi güldürürdü.

1970'lerin Türkiye'sinde öyle bir sosyal uyanış ve coşku vardı ki, Türk Solu, bunu bir daha aynı boyutta bir türlü yakalayamadı. Sosyal muhalefetin yükseldiği, devrimci krizin şiddetlendiği ortamlarda Dev-Lis de, Dev-Kundak da kurulurdu. Bu örgütlülükler birer ihtiyaçtan doğuyordu. Fakat ilerici ve devrimci cenahımız, sosyal muhalefetin bu engin birikimini değerlendirememiş, söz yerindeyse bozuk para misali harcamıştı.

Dev-Lis örgütlenmesi, THKO, THKP-C, TİİKP, TKP-ML, vb. örgütlenmeler gibi çok ses getiren bir yapıya sahip değildi. Fakat dönemin bütün sıkıyönetim mahkemelerinde Dev-Lis'liler, Dev-Genç'ten ayrışarak, anılan örgütlülükleri seçen ağabeyleriyle birlikte sanık yapıldı. Dev-Lis'liler de işkence gördü, kimileri anılan-anılmayan kırım ve kıyımlardan geçirildi. Burjuvazinin duyduğu sınıf kini ve bilinci bu kuşağın devrimci geleneklerini kurutmak istedi. Kimi sollar ise, gerçekleştirilen ve çok ses getiren eylemleri arasında Dev-Lis'lileri adeta unutup gitti.

Dev-Lis kadroları arasından önemli kişilikler de çıktı, kimliğini ve kişiliğini zedeleyenler de...

Yaşar Uzunlar'ın portresi, Dev-Lis örgütlenmesinden gelen gençlerimiz arasında en ilginç olanlarından biridir. *Portreler I., II., III.* ciltlerde anılan portreleri ve onların siyasal evrimlerini 12 Mart 1971 tarihiyle sınırlı tutmuş, bazı portrelerde ise, günümüze ilişkin bazı kısa işaretler verilerek konu anlatılmak istenmişti. Dev-Lis örgütlülüğü hakkında daha kapsamlı bir yaşam öyküsü örneği oluşturması açısından, Yaşar Uzunlar'ın portresini, bir istisna olarak, azıcık günümüze yaklaştırmış olduk. Bir bütünlük oluşturması ve yeterince kavranabilmesi açısından...

Yaşar Uzunlar 1950'de İstanbul'da doğdu. Bugün 47 yaşında. Onu hâlâ Dev-Lis'e çağrışım yaparak "Liseli" diye çağırıyorlar. Kendisi işçi-emekçi bir aileden geliyor. Babası marangoz, anası ev kadını. Taşınır, taşınmaz mülkiyeti yok. Yaşar'ın babası 1957-'60 yılları arasında CHP Fatih İlçesinde Yön.Krl. üyeliği yapmış. Baba Uzunlar'ın bu siyasî seçimi, ailenin politik zeminini etkileyecekti. İlkokulu Fatih Oruçgazi İlkokulu'nda, ortaokulu da Pertevniyal Lisesi'nde bitirdi. Liseye Pertevniyal'da başladı. Lise ikinci sınıftayken kendini 1969 öğrenci hareketleri içinde buldu. Yaşar, Liseyi sonradan dışardan bitirdi. Evsiz ve çocuksuzdu. Yabancı dil bilmemektedir. Dilediği bir öğrenimi yapamamıştır. Cezaevi ve anılmayan eylemleri bir yana bırakılırsa, o daima ekmeğini kazanma mücadelesi içinde olmuştu. 1975'lerden beri, çeşitli gazetelerde "düzeltmen", eski adıyla tashih, müsahhih işleriyle "iştigal" ediyor. Yaşar'ın "ekmeğinden başka kaybedecek bir şeyi yok." O, bu gerçekliğin altını üzerine basa basa dile getiriyor.

Onun ailesi CHP'li olmakla birlikte, gelecekteki siyasî çizgisinin belirlenmesinde, dönemin Akşam gazetesindeki "Taş" köşesinde Çetin Altan'ın yazılarının da önemli bir yeri vardı. Çetin Altan'ın siyasî çizgisinin şimdiki Yaşar'a vereceği hiç bir şey yoktu; O, Çetin'i başka galaksilerden gelme garip bir uzaylı gibi görüyor. Çetin'in "Radikal Sol" iddialı bir gelenekten gele gele "YDD"nin bir versiyonu olan bir çizgiye gelişi (dönmesi), Yaşar gibi bir Dev-Lis'liye hiçbir şey anlatmıyor.

1965 sonrası süreçte giderek gelişen öğrenci hareketlerinden önce, işçilerin, işsizlerin, emekçilerin, kır yoksullarının sınıfsal kökenli hareketleri yaşanmaktaydı. 1967-'68 yıllarında ise, Batı'da, Avrupa'da yeni bir "dalga" akımı ortaya çıkmıştı. Ülkemizdeki devrimci öğrenci kalkışmasının yer yer sınıfsal özellikleri Avrupa'daki "dalga" da yoktu. İkisi ayrı ayrı akımlardı. Birbirinden etkilenmişlerdi; fakat aynı şeyler değillerdi. Yaşar bu oluşumlar üzerine şunları söylüyor:

"Türkiye herhalde tarihinde ilk kez olarak bir uluslararası dalgayı zamanında yaşama olanağını yakaladı. Bu yıllar Türkiye için başka anlamlar ifade ediyordu. Devrimci öğrenci hareketinin boyutlanmasıyla devlet de bu hareketin karşısına "Komünizmle Mücedele Derneği"nin milislerini sahaya sürüyordu. Bu KMD'nin yanısıra, en az onun kadar aktif ve azgın olan İlim Yayma Cemiyeti ve Millî Türk Talebe Birliği'nin zorbacı çetelerini ve onların kırım ve kıyıcılığını unutmamak gerekiyor. Sözkonusu yıllarda sol gençlik hareketindeki önemli odaklardan biri de DÖB örgütlenmesiydi. 1.TİP paralelindeki FKF, daha çok bir tartışma kulübü niteliğindeydi. DÖB ise, militan ve aktif bir örgütlenmeydi."

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden Deniz Gezmiş ve arkadaşları tarafından oluşturulan DÖB, her şeye rağmen, öğrenci gençliğin dinamik yanını görebiliyor ve bu aktiviteyi harekete geçirebiliyordu. Öğrenci gençlikte bu eylemlere katılmaya çok meyilliydi. 1968'de lise birinci sınıfta olan Yaşar, ülkede giderek kabaran sosyal muhalefetin öğrenci gençlik kesimine yansıyan eylem ve olaylarına da katılıyordu. Bu süreçte üniversite gençliği ile de tanışan Yaşar, aynı zamanda Pertevniyal Lisesi'nde de ilerici ve sol bir zemin yakalamaya çalışıyordu. Okulundaki bir kaç kişilik sol bir grupla tanıştığında önünde çok uzun ve çetin bir yol olduğunu da görebiliyordu. O dönem okuldaki arkadaşlarından hatırlayabildiklerini şöyle sıralıyor: Selahattin (Mao), Ömer, Faruk, Halûk, Süleyman, Ergun, Sertel...

Lise ikinci sınıftan 1969'da belge alan Yaşar, okulundaki siyasî çalışmaların diğer okullara taşınması görüşünden hareketle, Kadıköy'den Murat, Remzi, Turizm Meslek'ten Asaf, Boğaz'dan Nazlı, Sertaç, Deniz Lisesinden terk Murat ile tanıştı ve Devrimci Liseliler

(Dev-Lis) in yaratılmasında, Dev-Genç İstanbul Bölge Yürütme Kurulu'ndan Cihan Alptekin ile etkin çalışmalar yürüttü.

O, Dev-Lis'in çalışmalarını ve örgütlenme yapısını şöyle dile getiriyor:

"Okullarda en küçük birim kat temsilcileriydi, onlardan sonra okul temsilcileri geliyordu. Toplantılar İstanbul Teknik Üniversitesi Taşkışla binasındaki anfilerde yapılıyordu. Okul temsilcilerinin ve bölge temsilcilerinin katıldığı toplantıların gündemi ise şöyle oluşuyordu: Yönetimin haftalık durum değerlendirmesi, politik durum üzerine görüşmeler ve kimi haftalarda da daha önceden belirlenen konular üzerinde yapılan çeşitli seminerler, Dev-Lis'in toplantıları genellikle 50-60 kişilik katılımlarla yapılmaktaydı; bu toplantılar İstanbul'daki 30'u aşkın liseyi kapsıyordu."

1969'da oluşturulan Dev-Lis, 12 Mart 1971 askerî faşist darbesine kadar çalışmalarını sürdürmüştü. 12 Mart'a gelene dek liseli gençlik örgütünün kuruluş ve örgütlenme çalışmalarında rol alan Yaşar ve anılan diğer arkadaşları, bir yandan Dev-Lis ile ilgilenirken, öte yandan da genel ilerici ve devrimci sürecin içinde yer alıyordu.

15-16 Haziran 1970'de gerçekleştirilen işçi eylemleri ve onu izleyen sıkıyönetim sürecinde, öteki bütün ilerici ve sol örgüt ve gruplarda olduğu gibi Dev-Lis içinde de ayrışma ve değişimlere yol açmıştı. Yönetici konumundaki kimi isimler, işçi sınıfının kendisi için sınıf olma mücadelesindeki atılımı ve yoğunluğunu takiben ortaya çıkan ideolojik farklılıklardan sonra yeni ve farklı tercihlere yönelmişti. Bu türden ayrışmalara rağmen Dev-Lis yapısal bütünlüğünü önemli ölçüde koruyabilmişti.

15-16 Haziran 1970 ve sonrası gelişmeleri Yaşar aşağıdaki gibi değerlendirmektedir:

"İşçi sınıfının ayağa kalkışı, tüm yönleriyle bir ayna özelliği taşımaktaydı. O tarihe kadar Türkiye'deki Devrimci Hareket, aydın ve öğrenci karakterinden kurtulabilmiş değildi. Burjuvazi, işçi sınıfının özellikle de DİSK'in örgütsel varlığını ortadan kaldırmayı, dolayısıyla devrimci gelişmeleri ortadan kaldırmayı, bastırıp sindirmeyi amaçlayan ve 274-275 sayılı yasalarda yapmayı düşündüğü geriye

doğru değişiklikler, kazanılmış hakların geri alınması anlamına da geliyordu. İşçi sınıfı ve DİSK, burjuvazinin bu tehdidi karşısında bir yıl öncesinden bazı önlemler düşünmüştü. Fabrika ve işyerlerinde "Anayasa Direniş Komiteleri" adıyla yarı-açık bir örgütlenmeye gidilmişti. Bu örgütlülük, işçilerin oturduğu semtlerde, gecekondularda gerçekleştirildi. DİSK yönetimi sendikacılık mesleklerinin elinden alınacağı duygusu ve içgüdüsüyle, tabandaki militan işçiler ise, sistemin Amerikancı, NATO'cu, emperyalist politikalar başta olmak üzere, işçi ve emekçilere yapılan baskı ve sömürüyü geriletmek için bir genel ya da siyasi greve, ya da genel direnişe gidilmesinden yanaydılar. İşçi sınıfının sendikal ve siyasal birliği gerçekleştirilememişti. 15-16 Haziran'larda, Modern Proletarya, PARTİ'sini arıyordu. 1.TİP parti görevini yerine getiremiyordu. Tarihi TKP'nin "Harici Büro"su zaten ülkedeki sosyal muhalefetten habersizdi. Onların bu konuda sayı-suyu yoktu, olmamıştı. Tarihi TKP'nin ülkedeki kadroları ise, onlar da işçi sınıfı eksenindeki bir örgütlenme yerine "asker-sivil-aydın-bürokrat" söylemini telaffuz ediyor, kemalizme gerdan kırıyor, öğrenci gençlik temelindeki örgütlenmeleri yüceltiyorlardı. *15-16 Haziran Harekâtı* pek çok sosyalist çevrede yeni değerlendirmelere yol açmıştı. Hatırlayabildiğim kadarıyla bu olayları şöyle karşılamıştım: Olaylardan bir gün önce, İTÜ'nün Gümüşsuyu binasında otururken ertesi sabah erken gelinmesi söylenmişti. Bu nedenle 15 Haziran sabahı erkenden Gümüşsuyu'nda toplandık. Bize verilen görev gereği Levent bölgesindeki gruptaydım. TİP Beşiktaş ilçesinden Nurettin ve Adil ile birlikte öğle saatlerinde Eczacıbaşı fabrikasının önündeydik. Orada işlerini bırakıp eyleme geçen işçilerle çevredeki fabrikaları dolaşarak onların harekete kazanılması çalışmalarına katılıyor ve 16 Haziran günkü eylemlerdeki katılımın artmasına özen gösteriyorduk. Bu amaçlı çalışmalarla akşam üstü İTÜ'ye döndüğümüzde, Dev-Genç Bölge Yürütme'den, bir grup arkadaşın Ankara'ya gitmesi gerektiği söylendi. İstanbul'dan bir grupla birlikte Ankara'ya gittik. Neden orada olduğumuzu oraya varınca öğrenebilmiştik. TÖS'ün Yozgat şubesinin kongresinin olduğunu söylediler ve kongrenin takviye edilmesi gerektiğini belirttiler. Bu nedenle Ankara'dan Yozgat'a hareket ettik. 16 Haziran sabahı Yozgat'taydık. Hatırlayabildiğim kadarıyla aramızda olanlardan, Dev-Genç Genel Başkanı Atilla Sarp, Hüdai Oral vb. kimseler var-

dı. TÖS kongresi kentin merkezindeydi. Kongre salonuna girişimizden kısa bir süre sonra etrafımız faşist ve şeriatçı çeteler tarafından sarıldı. Kongre bir türlü yapılamıyordu. Bizi kuşatan çember giderek iyice daralıyordu. Kışkırtılmış, gözü dönmüş üç bin kadar saldırgan organize biçimde toplanmıştı. Yapılan durum değerlendirmesinde, bu saldırıya cevap verebilecek bir konumda olduğumuz, ancak iki taraf için de çok ağır kayıpların yaşanabileceği sonucuna varıldı ve savunma çizgisinde kalmanın daha uygun olacağına karar verildi. Bu olayda en çarpıcı yan şurasıydı: Türk Silahlı Kuvvetleri'ne bağlı birlikler geldi, saldırgan kalabalığı dağıtarak, bizlerin kongre binasından çıkmamızı sağladı. 16 Haziran gece yarısı askeri cemselerle Çorum il sınırına bırakılmıştık; oradan da Ankara'ya dönmüştük. Yolda, radyodan İstanbul, Kocaeli güzargâhında cereyan eden işçi olaylarını öğrendik."

15-16 Haziran sonrasında, sıkıyönetimin ilan edilmesi sürecinde bir süre daha ODTÜ yurdunda kalan Yaşar, yaklaşık bir ay sonra İstanbul'a dönüyor. Yine bir gün İTÜ öğrenci birliği lokalinde otururken yapılan bir polis baskınında gözaltına alınıyor. O sırada üzerinde bulunan bir İTÜ öğrencisinin kimliği, onun da Selimiye Askerî Ceza ve Tutukevi'ne götürülmesine yeterli neden oluyor...

1970-'71 arasında daha çok Dev-Genç içindeki çalışmalara yönelen Dev-Lis'ten Yaşar, bu süre içinde Dev-Genç Bölge Yürütme Kurulu'nun görevlendirmesi sonucu gittiği Samsun Çarşamba'da, ardından Tekirdağ'da yoksul köylülerin, üreticilerin eylemlerine katıldı. Bu yerel örgütlülüklerle, devrimci öğrenciler birbirini yakından tanıdılar. Emekçi halkımızın yaşadığı ortam ve koşulları öğrendiler. Ülke coğrafyasını, bölge emekçi halklarının taleplerini, özlemlerini, kültür ve geleneklerini yakından tanımaya başlayan Yaşar, Devrimci Hareket'teki eksik ve hataları da görmeye başlayacaktır. O, işçi sınıfı, işsizler, emekçiler ve yoksul köylülüğün örgütlenmesine ağırlık verilmesinin mutlak bir gereklilik olduğunu görme şansını yakaladığını söylemektedir artık. 15-16 Haziran sonrasında Alibeyköy'de de kurulan İşçi Birliği'ndeki çalışmalarda, işçi-kitle çalışmalarından Ekrem Şikak ile İhsan Memoğlu'nu tanıdığını belirten Yaşar, burada işçi sınıfı hareketinin içine sızdırılmaya çalışılanları da yakından ve bütün ayrıntılarıyla tanımış olduğunun altını

çiziyor. İşçi sınıfı hareketi ile sosyalist hareketin arasına yapılan sızmalar, bu iki hareketin buluşup bütünleşemediği süreçlerde daha belirgin ve etkili olabiliyordu. Hele kimi "sol"ların cihet-î askeriyeden kurduğu hatalı ilişkiler, bu sızmaları daha da artırmıştı.

Mahir Kaynak TMGT'de faal üye, aynı zamanda İktisat Fak. Asistanıydı (1965).

1968 yılına varınca DDD ve İPSD çevreleriyle sıkı ilişkileri vardı. DÖB'lülere "silahlı mücadele" konusunda ajite edici konuşmalar yaptığı, dönem boyu kendisiyle "arkadaşlık" edenlerce söylenirdi. Aynı zamada DİSK ve T.Maden-İş Sendikası "Eğitim" çalışmalarına da katılırdı. İktisadî konularda Türkiye'nin dışa bağımlılığı konusunda dersler verirdi. Üniversiteden İdris Küçükömer ve İsmet Sungurbey ile yakın ilişkisi vardı.

Mahir Kaynak, kendisine verilen istihbarat görevi gereğince, başta TMGT olmak üzere, DDD ve İPSD'ni adeta "mekân" tutmuştu.

DDD'de, "Sırtımdaki parka Taylan Özgür'ün" diyerek ne denli devrimci olduğunu kanıtlamaktaydı!..

Cemal Madanoğlu'nun cuntasının işbaşı yapma ihtimali üzerine düzenlenen açık oturum ve panellerde "rol" üstleniyordu. Bir yandan M.Belli ekibinin etkinliğindeki DDD'de, öte yandan Dr.H.Kıvılcımlı ekibinin etkinliğinde kurulan İPSD'de aktif "rol"ler üstlenen M.Kaynak, TMGT ve TMTF'de de çalışıyordu; buradaki sisteme zarar verici kişi ve örgütlenmeleri, onların projelerini anında "rapor" ediyordu. Elbette dönemin etkili sendikası DİSK içindeki gelişmeleri de gözetip kollayarak görevini yerine getiriyordu.

Türk Solu, bir Mahir Kaynak'ı dahi deşifre edecek istihbarat ve yeteneklerden yoksundu. Cuntasal örgütlenmeler ise, ağzına kadar istihbarat birimleriyle içiçeydi. M.Kaynak'ın cuntalar arasında barınması son derece doğaldı. M.Kaynak DDD'nin sözcüsü olarak, Türk Solu'nu uluslararası sempozyumlarda ateşli bir barış savunucusu olarak "temsil" edebilecek kadar "üstün" bir beceriye sahipti. Onun kimi örgütlerde cirit atarak dolaşması ve C.Madanoğlu Davası nedeniyle deşifre edilmesi sürecinde, ne M.Belli, Ş.Akşit, S.V.Özgüner, R.N. İleri, ne de Dr.H.Kıvılcımlı, O. Müstecaplıoğlu,

ya da İsmet Sungurbey, İdris Küçükömer dişe dokunur bir açıklama yapmak ihtiyacını duymuştu.

"Türkiye Solu" dergisi çıkarken, 1970'ler sonunda dağıtılan duyuruda açıklanan "yazar kadrosu"nda, Dr.Hikmet Kıvılcımlı, Mihri Belli, Mahir Çayan vb.'lerinin imzalarının yanısıra Mahir Kaynak da bulunmaktadır.

Türk Solu'nun ideolojik-teorik birliğinin sağlanamayışında, kadroların zaaflarının yanısıra, saflarda daha çok oportünistlerle her boydan ajan projvokatörlerin etkilerine rastlanmaktadır. İşçi sınıfı hareketiyle sosyalist hareketin buluşamayışında zaman zaman bu türden etkilerin gündemi belirlediği de görülmüştür.

Türkiye'deki Devrimci Hareket "final"e doğru hızlı bir koşu içindeydi. Fakat ne türden bir sona yaklaşılacağı konusu, daha çok darbeden sonra kavranabilecekti. O dönemlerdeki bütün gelişmeler, kapıdaki askerî darbenin varlığını gösteriyordu. Ne var ki, o dönemde, Devrimci Hareket'te birinci dereceden sorumluluk üstlenenler, hakiki bir sosyal kurtuluşa yaklaşıldığının yanılsaması içindeydi.

Yaşar bu süreci şöyle değerlendiriyor:

"1970 sonbaharıydı. Bir gün zamanın Başbakanı Süleyman Demirel, Gümüşsuyu'ndan eskortla geçerken molotof kokteylleri atılmıştı. Ben o gece TMGT'de kalacaktım. İktisatlı Sarı Erol, Uğurcan ve Osmaniyeli bir arkadaşla TMGT'de oturmaktaydık. Saat 03'e doğru kapı kırılırcasına çalındı. Dışardan 'açın polis!' diye bağırıyorlardı. Kapıyı açtık. O dönemin ekipler amiri Engin Giray ve ekibi içeri daldı. Bizi duvara dizip aradılar. Bu aramada bazı şeyler de buldular; bizi o dönemin Emniyet Müdürlüğü binası olan Sansaryan Hanına götürdüler. Ertesi günü zamanın ünlü polis amirlerinden Zeki Akkaya ile Mehmet Şirin yanımıza geldi. İkisi de bizimle sanki kırk yılık arkadaşımız gibi konuşuyordu. Bu 'ilgiye' çok şaşırmıştık. Her polise düşüşümüzde nelerle karşılaştığımızı daha önceden yaşayarak bildiğimiz için bir tahminde bulunabiliyorduk. Ortada bir gariplik olduğu kesindi. Nitekim çok geçmeden olup bitenlerin asıl nedenini (mahiyetini) anlamıştık. Mehmet Şirin gitti. Zeki Akkaya bizlere döndü 'çocuklar sizinle bir fotoğraf çektirelim' dedi. Bizi de yanlarına alarak birlikte fotoğraf çektirdik. Bu türden bir fotoğraf

çekimi olayı, bizim için en azından bir sinyal olmalıydı; ama ne yazık ki, o günkü donanımımızla olmamıştı. Akkaya'nın neden bizlerle fotoğraf çektirmek istediğini sonradan anlayabilecektik. Çünkü kapıda 'sol' bir askerî darbe vardı. Polis amiri de, mutlaka bir yerlere angaje durumundaydı; kendisini güvenceye almak istiyordu. 8 Mart 1971 gecesi, Robert Kolej'in hemen yanındaki bir evde, telsiz başında 9 Mart sabahını beklerken bu fotoğraf olayını da ayrıntılı düşünmeden edemiyordum. O anda neden telsiz başında olduğumu biliyordum. Bize 9 Mart sabahı *'iktidar'* vaad edilmişti. Oysa darbe sonrasında bizler için nelerin hazırlandığını yaşayarak öğreneceektik. Gerek ordudaki subayların, gerek eski MBK üyelerinin ve 8 Mart'ı bizzat örgütleyenlerin ifadeleri bu konuyu ayrıntılı biçimde ortaya koymaktadır. Mutlaka incelenmelidir."

Yaşar'ın "cunta" ve "darbe" tartışmaları konusundaki görüşleri de oldukça ilginçtir:

"Türkiye Devrimci Hareketi büyük bir çoğunlukla cunta tezgâhının içinde ve etkisinde kalmıştır. Cuntacılık konusunda kimlerin daha fazla ilişkisi olduğu konusunun araştırılıp incelenmesi -objektif ve subjektif nedenler bir yana- bu türden ilişkiler konusunda bir yargıda bulunabilmek açısından söylenebilecek en doğru şey şudur: 12 Mart sonrasında açılan davaların iddianemelerini, polis ifadelerini, ihbar mektup ve belgelerini güzelce okuyun!"

Türkiye Devrimci Hareketi, İşçi sınıfı hareketiyle sosyalist hareketi buluşturup bütünleştirme, böylelikle ciddî, güvenilir ve donanımlı bir İSP ya da KP'nin oluşturulması konusunda kimi şartların oluştuğu bir ortamda, 1971 arifesinde çok ciddî bir şans yakalamıştı. TİP'in ülkedeki sosyal muhalefeti yönetip yönlendirme konusundaki bereciksizliği ve bir türlü parti olamayışı, sosyal muhalefetin TİP dışındaki eksenlere kaymasını getirmişti. TİP'in Genel Kurulu ile, ona "alternatif" bir partinin üretilmesi, yani Devrimci ve Marksist Solun örgütlenmesi, o günkü adıyla "Proleter Devrimci" kadroların *"Partileşme Sorunu"* konusunu tartışarak ortak bir projeye sahiplenmesi gibi konuların tartışılacağı 29-30 Ekim 1971 günü düzenlenen Proleter Devrimci Kurultay toplanmıştı. Yaşar, PDK'dan partinin oluşturulması kararının çıkacağını umuyor ve bu konuda şunları açıklıyordu:

"PDK'dan amaç, hareketi sınıf eksenine oturtup iktidarı hedefleyen bir siyasî konjonktör yakalamaktı. Devrimci kriz ortamı, sosyal devrimin kimi şartlarının oluşmakta olduğunu işaretliyordu. Siyasî tabloda eksik olan şeyi, yani PARTİ'yi yaratmak gündemdeydi. Oysa ASD çevresi ile "ASD'ye Açık Mektup" isimli broşürü sonradan yayınlayan çevrenin PARTİ konusundaki uzlaşmaz tutumu nedeniyle PDK'dan beklenen PARTİ'nin kararları çıkmayacaktı. PDK, bu şansını yitirmişti. Burada üzerinde özellikle durulması gereken konu, Mahir Çayan çevresinin, 15-16 Haziran işçi hareketine ve buradan çıkarılması şart olan dersler vb. konulardaki yanılgıları içeren düşünceleridir. M.Çayan çevresi, zaten THKP-C ve THKO vb. örgütlenmelerin oluşumu PDK'dan önce sağlanmıştı. Anılan bu iki örgütlenme de ortaya çıkan işçi sınıfı hareketini yerli yerine koyamamıştı. Bir yanda 15-16 Haziran'a abartılı ve inkârcı bakan görüşler, öte yanda öğrenci gençliğin içinde bulunduğu örgütlenmeleri yücelten anlayışların yanlış değerlendirmeleri sonucu, ayrıca işçi sınıfının bu harekete kendi ideolojik ve sınıfsal damgasını vurabileceği korkusu ve bu sürecin dışında kalacakları kaygısından hareket ederek alel acele anılan örgütlenmelere gidiyorlardı. Öğrenci gençliği bu yanılgıdan çekip işçi sınıfı yörüngesine çekebilecek etkinlikler de vardı; fakat onlar da etkili olamamıştı. PDK'da, Kurultay başkanlık divanındaki işçi ve köylü hareketinin yerel ve doğal liderlerinin birleştirici tüm çabaları da etkisiz kalıyordu. Sonuç olarak PDK'ya yine Dev-Genç içindeki ayrışmalar damgasını vuruyordu. PDK başkanlık divanında görev alanların da (yani bizlerin demek istiyor) yeterince birleştirici bir çaba sarfedemediklerini düşünüyorum."

Evet, 29-30 Ekim 1971 PDK, gerçekten de 15-16 Haziran'dan sonra bir dönüm noktası oldu. PDK sonrası yaşanan gelişmeler, örgütsel çatı birliği sağlanamadığı için, *Hareketimizin* nelerle karşı karşıya kalındığını göstermiştir.

Yaşar, Türk Solu'nun kaçırdığı bu altın değerindeki fırsatı bir daha yakalayamadığını, PDK deneyiminden önce ve sonra, ilk önemli ayrışma MDD-SD, ya da "Partisiz Sol" ile TİP ikilemi konusunda düğümlendiğini belirtiyor ve eleştirilerini şöyle sıralıyor:

"Türkiye Devrimci Hareketi'nin yaşadığı bunalım ve ayrışmala-

ra değinebilmek ve sorunu kavrayabilmek için öncelikle MDD ile TİP'in mücadelesine bakmak gerekiyor. Çok özet ve net olarak söyleyebilirim: MDD'de sınıf ekseni gölgeli, fakat devrimci heyecan ve coşku olarak çok diri bir yan vardı. MDD'nin ideolojik-teorik yanılgıları pek öne çıkarılmadan yaratılmıştı bu coşku ve heyecan dalgası. TİP çizgisi ise, kimi zaman abartıya ve mutlaklığa varan, yer yer popülist ve renksiz bir sınıf çizgisi izlenimi veriyordu. İşçi sınıfının sendikal ve siyasal birliği sorunsalı TİP'i pek ilgilendirmiyordu. Çeşitli cunta hesabı yapanlar da MDD'nin devrimci çizgisindeki diri yanı yakaladıkları için bu hareketle dirsek temasını zorunlu görüyordu. SBKP'nin dış politikasına oldukça endeksli TİP çizgisinin "avantajı", anılan ülkeye daha cazip görünüyor olmasıydı. MDD ise, anti-sovyetik olmamakla birlikte, Çin ve Latin Amerika'dan, Ulusal Kurtuluş Mücadelesi veren ülkelerden oldukça esinlenmişti. Bağrında bu ülke deneyimlerinin köklerini taşıyordu. Tabiî bu iki çizginin dayandığı farklı iki tespit vardı. TİP, SBKP'nin 'temel çelişki kapitalizm ile sosyalism arasındaki çelişkidir' tezinden hareket ediyor, MDD ise, esas çelişkinin sömürge ve yarı-sömürge ülkelerle emparyalizm arasında olduğu görüşünü temel alıyordu. MDD bu görüşleri bilimsel olarak adlandıramıyordu.

"Devrimci ve Marksist Sol Kadro'lar arasındaki ikinci önemli ayrışma ise, ASD'den kopan ve yine ulusal kurtuluşçu bir çizgi olma özelliği taşıyan, Doğu Perinçek'in temsil ettiği Çin Komünist Partisi (ÇKP)'ne endeksli çizginin ortaya çıkışıdır. Bu ayrışmanın, ideolojik-teorik-örgütsel açıdan çok büyük tahribata yol açacağı önceden de biliniyordu. 'Cuntacılık' bağlamında bakıldığında ise, Şafak-1 ve Şafak-2 davalarının iddianemeleri incelendiğinde, asker çevrelerle olan ilişkilerin daha açık bir fotoğrafı görülebilir. D.Perinçek'in temsil ettiği çizginin ileriki yıllarda sosyalizmin köylülük temeline oturtulduğu bir yapıyı yarattığı da biliniyor. Bu 'sol' çizgi, ardından kimi bölünmeleri tahrik ederek yeni yeni örgütlerin doğmasını da koşullamıştır. İbrahim Kaypakkaya'nın geliştirdiği D.Perinçek türevi çizgi daha sonraları THKP-C'nin kırsal versiyonu olarak ortaya çıktı.

"Şimdi sıra Latin ağırlıklı diye tanımlanabilecek olan THKP-C ve THKO eksenine gelecek. Bu iki hareketin de ayrışması süreci,

kanımca *15-16 Haziran Harekâtı* döneminde olmuştur. Gerek ASD'den kopuş, gerekse işçi eylemlerinden alınan 'ders'ler her iki grubu da yeni arayışlara yöneltti. Sanırım pek çok kişi katılmayacaktır, ama yine sosyal pratiğin de doğruladığı saptamayı yazmak-belgelemek istiyorum: *15-16 Haziran Harekâtı*'nı doğru okuyamayan kimi çevreler ayaklarının altından toprağın kaydığı kuşkusuna kapıldılar ve sınıfın 'önü'ne geçmek adına, işçi sınıfı yörüngesinden ve çizgisinden çok uzaklaşarak başka bir mücadele tarzına yöneldiler; ya da yöneltildiler. Onlara göre amaç, sınıfı klasik hareketliliğinden kurtarıp, anladıkları mücadele içine çekebilmekti. THKP-C ile THKO'nun işçi sınıfı ile bilimsel açıdan organik bir bağı olmamıştı. Anılan örgütlenmelerin pratiği yaşanarak görüldü ki, ne THKO'nun ne de THKP-C'nin mücadele anlayışı bu topraklarda ihtiyacı duyulan devrimci değişim ve dönüşümü yaratmıştı. THKO ve THKP-C'nin 1971 sonrası türevleri (uzantıları) de, (iddialar bir yana), orijinlerinden farklı olamadılar, bilinen yöntemlerin mutlaklığına saplanıp kalarak, yeninin üretimini gerçekleştiremediler. Bu örgütlenmelerin dışından da onlara eleştirel katkı ve aşma gibi değerlendirmeler yapılamadı; bu iddiada olanlar da anılan örgütlenmeleri dışından etkileyemedi."

Yaşar, 12 Mart askerî faşist darbesinden sonra ilki 1972'de Ankara Mamak 2 Nolu Cezaevi'nde 8 ay ve ikincisinde de, 1974'te İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'nde 4 ay tutuklu kaldı. Bu sürede önce ASD, sonra da Haziran Hareketi davası nedeniyle yargılandı. O, bu davalara emektâr bir "Lise"li olarak ardından adam getirmedi. O günkü bilinci ve deneyimi ile sosyalizme leke düşürmemeye özen gösterdi. Cezaevi arkadaşlığını ve devrimci arkadaşlığı ilkeli tutmaya çalıştı. Yaşar, Haziran Hareketi davası nedeniyle uzun bir süre de firari yaşadı.

1975'de çıkan sınırlı af yasasından sonra legaliteye çıkan Yaşar, Halkevlerinde çalıştı. Türkiye Emekçi Partisi (TEP)'nin kuruluş çalışmalarında bir sıra neferi olarak çalışmaktan başka bir kaygı taşımadı. TEP'de meydana gelen bölünmeler sürecinde, önce partiye, sonra da TEP'e muhalif olanlara birer mektup yazarak ayrıldığını açıkladı.

1975-'77 arasında, ikinci Dev-Lis örgütlenmesiyle ilgilendi. Bu

konudaki deneyimlerden edindiği dersleri arkadaşlarına aktarabilmeyi amaçladı. 1977'de Dev-Lis'e yapılan bir polis baskını sırasında dernek binasında bulunan bir silah nedeniyle cezaevine girdi. 1979'da cezaevinden çıktı. '79 sonlarında İstanbul Belediyesi'ne bağlı Halk Ekmek Fabrikası'nda işçi olarak çalışan Yaşar, bu işyerinde DİSK' Genel-İş Send.'nın işyeri temsilciliği görevini sürdürdü. 12 Eylül 1980 askerî faşist darbesini Fatih Beldiyesi'nde yol kontrol memuru sıfatıyla karşılayan Yaşar, bu süreçte cezaevine alınmadı; bir kez Emniyette 15 gün göz altında tutuldu.

12 Eylül'de etrafındaki insanların hiç olmazsa bilinç ve yüreklerini karartmadan yaşayabilmeleri ve ayakta kalabilmeleri için çaba sarfeden Yaşar, çalıştığı işyerinde şefinin kurduğu bir tezgâh sonucu yine sıkıyönetim soruşturmasına uğradı ve sonunda belediyeden ayrıldı.

1982'ye kadar bir avukat arkadaşının yanında icra takip işleri yapan Yaşar, '82'de Cumhuriyet gazetesine düzeltmen olarak işe girdi. '86'ya kadar bu işte çalışan emektâr "Liseli", gazetedeki görevinden ayrıldıktan sonra 1988'e kadar SHP Fatih ilçesinde önceleri ücretli sekreterlik, daha sonra ise Yön.Kurl.üyeliği görevinde bulundu. Elbette nereden nereye? diyeceksiniz... Yerel seçimler öncesinde SHP'den ayrılan Yaşar, bu süreci şöyle açıklıyor:

"1985 sonrasında askeri darbenin etkilerini ortadan kaldırmaya çalışan Devrimci Hareket, ister istemez 'demokratik mücadele' platformuna daha bir ağırlık vermek zorundaydı. Ciddî bir sınıf partisine sahip olmayan Devrimci ve Marksist Sol Kadro'lar, tutarlı bir demokrasi mücadelesini nasıl verirdi? Kitlelere fener olabilecek bir KP'nin yokluğunda, doğallıkla her birimiz tek başımıza karar vermek durumunda kalmıştık. Yaşadığım Fatih ilçesi siyasî ilişkiler açısından Türkiye'de çok farklı bir yere sahipti. 12 Eylül öncesinde omuz omuza mücadele ettiğimiz arkadaşlar bana SHP konusunda zaman zaman çağrıda bulunuyorlardı; ancak ben partinin içinde yer almak istemediğimi söylüyor ve karşı çıkıyordum. Sonuçta bu burjuva partisine, mücadele arkadaşlarımın davet talebine 'evet' demiştim. Bu süreçte sadece ve sadece gerçekten ve legalde birazcık nefes alalım gibi kaygılarla 'demokratik mücadeleye' omuz verebilecek, katkı sağlayabilecek ve de SHP'de yer almış, sınıf bilinci kazana-

mamış iyi niyetli insanlarımızı nasıl kazanırız düşüncesiyle ve bu yönde bir çaba içindeki arkadaşlarımın çabalarına bende önem verdim. Benim bir burjuva partisinde ne işim vardı? Söz konusu yıldan başlayarak gelişen üniversite gençliğinin demokratik mücadelesine önemli katkılarda bulunduğumuz, Dev-Lis deneyiminden edindiğimiz pratikleri ve bu süreçten çıkardığımız dersleri, yeni kuşaklara aktardığımız ayrıca biliniyor. SHP'deki kitle çalışmalarında alışılagelmişin dışında davranarak, bu partiden hiçbir şey almadan ve de talep etmeden ayrıldım."

Yaşar SHP'deyken, o dönemde İstanbul'da yayımlanan ve 12 Eylül sonu ilk sol dergilerden Toplumsal Kurtuluş'un yayın çalışmalarına da katıldı. O, bu organın siyasî çizgisini eleştiriyordu. Ne sınıf hareketi hakkında ne de "Ulusal Sorun" yani "Kürt Sorunu" hakkında bilimsel tahlil gücü olan bu dergideki çalışmaları ise 1989'da noktalanacaktı. Toplumsal Kurtuluş, bu konulara ya çok abartılı yaklaşırdı, ya da Marksist tahlillerin ötesine taşan değerlendirmelere varırdı. Bir dönemin en çok satan, en çok okunan bu organı, küçükburjuva aydınların kişisel sürtüşmeleri ve benmerkezci kariyer tutkuları yüzünden işlevsel olamamıştı. Dergiye sahiplenen yüzlerce genç aydın öylesine savrulmuştu ki, bu insanların hem siyasal hem de ruhsal konumları zedelenmişti. Toplumsal Kurtuluş süreci onlarca grup ve eğilimin ortaya çıkmasını da tahrik edecekti.

1990 yılına gelindiğinde bizim "Liseli" delikanlı, yine Bab-ı Ali'deki işine, gazeteciliğe dönecekti. 1991'e kadar Günaydın gazetesinde düzeltmenlik yapan Yaşar, kadrosuz ve sigortasız çalıştırıldığı için Çalışma Bakanlığı Bölge Çalışma Müdürlüğü'ne yaptığı başvuru dilekçesiyle Asil Nadir ve vekillerine gereken cevabı da veriyordu. Günaydın'dan "kadro fazlası" nedeniyle işten çıkarılan Yaşar, 1991'de İstanbul'da yayımlanan Yeni Ülke gazetesinde yine düzeltmenlik yapacaktı. 1993'de bu gazeteden ayrılıp İstanbul'da yayımlanan Özgür Gündem gazetesinde Ekonomi Bölümü'nde redaktörlük görevini üstlenecekti. Daha sonra aynı gazetede bir buçuk ay Yazıişleri Müdürlüğü görevinde bulunan Yaşar, gazetenin yayınına ara vermesi sonucu bu görevinden de ayrılıyordu...

Evet Dev-Lis örgütlenmesinde görev ve rol üstlenen Yaşar Uzunlar'ın kısa bir yaşam öyküsü içindeki portresi ancak bu biçim-

de kaleme alınabilinir. "Hukuk" onun yakasını bir türlü bırakmadı. O da ne gazetecilik tutkusunu ne de devrimci ütopyasını bırakacaktı. Yaşamını sürdürüyordu. Bir yandan ekmeğini kazanıyor, öte yandan binbir tuzaktan kurtulabilmenin kavgasını veriyordu.

Dev-Lis'ten bir portre bize neleri öğretiyordu?..

ASAF TANERİ

Asaf Taneri cezaevinin yaş olarak en genç insanlarından biri; ilerici, devrimci fikirlerle çocuk denecek yaşlarda tanışmış; ne kara gericiliğin, ne ırkçı faşist gericiliğin fikir bataklığında bocalamış. Kapitalizmin, emperyalizmin ne olduğunu hem okuyarak hem de yaşayarak öğrenmiş...

Daha lise sıralarındayken ülkede kabaran sosyal muhalefete büyük bir ilgi duymuş. "Sosyalizm, Bağımsızlık, Özgürlük, Eşitlik, Enternasyonalizm" vb. sloganları onu da yükselen ve kabaran sosyal muhalefetin saflarına katmış. O dönem yükselen bu sosyal muhalefetin sınıfsal ve ekonomik bir konumu da vardı. Bir yanda işçi sınıfı ve emekçilerin, öte yandan yoksul köylülüğün, küçük üreticilerin, emekgücünü satan memur ve öğretmenlerin, bürokrasinin, asker, subay, astsubay ve eşlerinin, toplum polisi ve eşlerinin sesi ve eylemleri de sosyal muhalefeti oldukça renklendiriyordu.

Yalnızca liseli öğrenci gençler değil, ortaokul, hattâ ilkokul öğrencileri de, aile ve çevresinin etkisiyle "koro"ya katılıyordu.

Türkiye'deki sınıflar mücadelesinde, TC'nin kuruluşundan beri, işçi ve emekçilerin talepleri bastırılmış, burjuva terörü altında tutulmuştu. Türk burjuvazisi kadar "şanslı" başka bir burjuva dünyada var mıydı? İşçi sınıfı ve emekçiler konuşmayacak, örgütlerini kuramayacak, okumayacak, yazmayacak, grev yapamayacak, patronların diktatörlüğü, onları nasıl bir "yaşam" sunmuşsa onunla yetinilecek!.. Oh ne alâ...

Anadolu emekçi halklar mozayiği ise, "zinhar" ne kendi aydın-

lanmasını gerçekleştirmek için özgürce hareket edebilecek ne de dilini, tarihini, kültür ve geleneklerini geliştirecekti!..

Ulusal ve sınıfsal konumlarını öne çıkaran, davalarını bir basamak ileri sıçratmak isteyen her hareket, sistemin-rejimin baskı ve terör uygulamasına neden olacak!..

İnsanımızın gözünü açmaya aday donanımlı aydınlarımız ise, ölümlerden ölüm beyenecek. İşinden atılacak, açlığa mahkûm edilecek, hapislerde çürüyecek, ya da keyfi-fiili yöntemlerle kuşatılıp "terk-î dünya" etmesi sağlanacak!.

Oh ne alâ memleket!..

"Devlet eliyle burjuva-kapitalist yetiştirme" işte bu yöntemlerle gerçekleştiriliyordu. Ülkenin "sosyal kaderi", insanlarmızın alınteri, canı ve kanı pahasına böylece biçimlendirilmek isteniyordu. Türk burjuvazisi, "imtiyazsız sınıfsız kaynaşmış bir kütleyiz" demagojileriyle, faşist yöntemlerle ancak ayakta durabiliyordu. Bir yanda "İstiklâl Mahkemeleri", öte yanda "Örfi İdare Mahkemeleri", Osmanlı'dan devralınan "halletme" yöntemlerine "yeni" katkılar yapılarak, yerli kapitalistlerimize cennet bir ülke yaratılıyordu!

Türk aydınlanması, uydurma ve Batı taklidi ve hayranı melez, kozmopolit düşünce akımlarıyla bir türlü gerçekleşemiyordu. Bulunduğumuz coğrafyadaki insan malzemesi de ne Doğulu, ne de Batılı siyasal kültürü hazmederek yeni sentezlere kavuşturacak durumdaydı. Anadolu halkları binlerce yıllık isyanlar, ayaklanmalar, halk hareketleri ve savaşlardan çok çekmişti. Egemenlerin baskı, terör, asimilasyon ve yağmasına karşı daima tetikteydi. Yoksul köylülüğün, 'köylü sosyalizminin' maddi bir temeli vardı, Anadolu'da. Bu maddi temeli doğru değerlendiremeyen, tahlil edemeyen bir "sol", ne devrim yapabilirdi, ne de burjuvaziyi taviz vermeye zorlayabilirdi.

Türkiye'nin sosyal devrimi özgünlüğünün kavranmasıyla ancak gerçekleşebilecekti. Dünya devrimci pratiğinin eşsiz deney zenginliğini yeterince kavrayamayan, kendi yerel-ulusal-sınıfsal özgünlüğünü evrensel ile buluşturma vb. konularda programlar üretemeyen bir "sol" Türk burjuvazisini nasıl geriletip devrim yapacaktı? Türkiye'nin sosyal devrimi, öteki sosyal devrimlerin eklektik, kölece,

mekanikçe taklit edilmesiyle değil, bu sürece ülkenin ve bölgenin orjinal sınıf-halk ilişki ve çelişkilerini tahlil ederek gerçekleşecekti. Bu süreçte, Anadolu'nun halk hareketleri, isyanları ve ayaklanmaları doğru değerlendirilecek,tarihimizden çok yönlü dersler ve sonuçlar çıkarılacak ve ülkedeki-bölgedeki sosyal devrim gerçekleşebilecekse, mutlaka Anadolu'nun motivlerini bağrında taşıyacaktı.

Asaf genç yaşta bu sorunları irdeleyen bir genç arkadaştı. Dev-Lis'e katılırken ülkedeki devrimi düşünerek yola çıkmıştı. Yaşına göre çok uyanık, zeki, yetenekli ve korkusuz bir genç olan Asaf, Dev-Lis'in örgütlenme, kadrolaşma çalışmalarına takılıp kalmayacak, bu sürecin doğal bir uzantısı sayılması gereken örgütlenmelere ilgi duymaya başlayacaktı. O dönemin öğrenci gençliğini daha çok cezbeden örgütlenmeler THKO ve THKP-C türünden örgütlenmelerdi. Dev-Lis'ten de bu örgütlenmelere gidenler, saflaşanlar olmuştu. Asaf THKP-C'nin ideolojik-teorik-örgütsel ağına yakın bir konumdaydı. Onun karakteri ve atılganlığını keşfeden ağabeyleri durumundaki Dev-Genç'liler sürekli biçimde Dev-Lis'teki kadrolara "emir" vermek, "komuta" etmek gibi bir alışkanlığa ya da "hakka" sahip bir konumdaydı. Asaf'ın ise özgürlüğüne düşkün bir kişiliği vardı.

Türk Solu'ndaki kişilik ve kimlik sorunu araştırılmaya değer bir konudur. Kimliği, kişiliği tartışmalı bir çok yeteneksiz insan, ne yazık, ne hazin kimi örgütlerin "lider" ya da "önder"lik gibi yerlerine göz dikmiş, bu konuda kimi olumsuzluklar yaşanmıştı.

Asaf daha cezaevine düşmeden, Dev-Genç yapısı içinde kariyer ve ün düşkünü insanları, onların muhtemel zaaflarını hissetmeye başlamıştı. Önceleri sezgisiyle keşfettiği bu olumsuzlukları, cezaevinde daha net ölçülerle inceleme fırsatını bulmuştu. Böylelerinin polis, işkence, cezaevi yaşantısı, duruşmalardaki tavrı Asaf'ın kendi kozasını örmesine katkı getirecekti.

Öğrenci gençliğin coşkulu, direngen ve heyecanlı kitlesel gösterilerine katılan ve öne fırlamayı (fırlatılmayı) pek sevenlerin bir kısmı, daha iki tokat yemeden ardından bir mahalleyi cezaevine getirmişti. Küçükburjuvazinin çok değişken ve kaygan sınıfsal özelliği sistemin baskı ve teröre başvurduğu dönemlerde daha çok anlaşılı-

yor ve kavranıyordu. Asaf bu durumu kendi iç hesaplaşması sonucunda daha net görüyordu. Artık sisler ortamından kurtulmuştu. Kendi ayakları üzerinde yürüyecekti. Ona "ağabey"lik yapma durumunda olanların işi de böylece zorlaşıyordu. Dev-Lis'lilere, ya da bu örgütlenmeden gelen daha genç insanlarımıza "emir" ve "komuta" etmek eskisi gibi kolay olmayacaktı.

Asaf, cezaevindeyken bilimsel bilgi ve bilinçlenme yolundaki susuzluğunu gidermek isteyenlerle de tanıştı. Ne Tarihi TKP'nin, ne 1.TİP'in, ne de bu ana kanaldan doğup büyümeye çalışan, ya da tarihsel yanılgılardan kopmak isteyen THKO, THKP-C vb. örgütlenmelerin ülkemiz ve bölgemizdeki sosyal devrimi gerçekleştireceğine inanıyordu. Tarihimize saygılıydı. Yapanları seviyordu. Fakat geçmişine bakmadan, ayağının tozuyla, dışarda binbir maskaralık yapanların, mahkemelerde ve cezaevlerinde mangalda kül bırakmadan aslanlar gibi kükremesine çok bozuluyor, bu türden şarlatanlardan nefret ediyor ve uzak durmaya çalışıyordu.

Nefret, öfke ve kin kimi insanlarımızın daha bilimsel ve nesnel değerlendirme yapmasını koşulluyor ve daha da bilenmesini sağlıyordu. Bazen da tersi oluyordu; kimi insanlarımız, sosyalizm ve işçi sınıfı adına, Marksizm-Leninizm-Bolşevizm adına çeşitli maskaralık ve şarlatanlıklar yapınca, bunları bizzat görünce irkiliyor, ruh sağlığı zedelenmişçesine farklı düşünce-davranışlar sergileyebiliyordu.

Selimiye Cezaevindeyken, özellikle de THKP-C'nin eylemleri, sistemin uygulayageldiği baskı ve terör ortamında herkesi düşündürüyordu. Kızıldere katliamı sürecinde, umutsuz, ufuksuz kimi "sol"ların beklentileri suya düşünce, cezaevindeki yaşantıya katlanamayan küçükburjuvazinin içimizdeki temsilcileri "faşizmin zindanları"nı daha da çekilmez bir duruma getirmek için adeta yarışıyordu. "Faşizmin zindanları" onların sultalarına göre yine de katlanılır zindanlardı. Bu koşullarda Devrimci ve Marksist donanımlı bireyler, havayı değiştirebilir, cezaevlerini üretim yapan bir fabrikaya dönüştürebilirlerdi. Farklı grup ve örgütlenmelerden arkadaşlarla dengeli, uyumlu, üretken bir cezaevi yaşamı gerçekleşebilirdi. Teorik-İdeolojik-Örgütsel farklılıklar ve sorunlarımız seviyeli ve bilimsel ölçülerle tartışılabilinirdi. Türk Solu'na bir neşter vurulup,

yapılan hata ve yanlışlıkların kaynağına inilebilinirdi. Elbette bu neşter yalnızca Türk Solu'na değil Dünya Solu'na vurulmalıydı. Bu türden sorumluluklarla yapılacak değerlendirmelerden korkulmamalıydı. Cezaevlerinde, o dönemde de, günümüzde de bu niteliklere sahip insanlarımız asla eksik olmamıştı. Öğrenmeye, bilinçlenmeye, yanlışlardan arınmaya, düzenle bütün bağlarını kesmeye aday onlarca insanımızı barındırıyordu, cezaevleri...

Fındık kadar beyni olmayan, melekelerini çalıştıramayan ve zekâ özürlü bazı çürük insan malzemesi, Türk Solu'ndaki zaafları da yanına alarak, 12 Mart'ı dürüstçe değerlendirmek, bu süreçten geleceği kazanabilmek açısından çok yönlü dersler ve sonuçlar çıkarmak dururken, bunu yapmaya aday insanlarımızla uğraşması, bir yanıyla hem olağan hem de doğaldı. Böylelerinden ne beklenecekti?

Genç Asaf, bütün bu olumsuzlukları görüp yaşıyordu. Fakat o, vicdanını, namusunu kaybetmemişti. "Faşizmin zindanları" diye kükreyip, Devrimci ve Marksist bir kimlik taşıyanlar ve bu "zindanları" yaşanılır hale getirmek isteyenler hakkında yapılan tahrik ve kışkırtmalara alet de olmuyordu.

THKP-C adına, onun örgütsel uzantısı olma adına, cezaevlerinde birer sulta kurmaya kalkan Necmi Demir, Kamil Dede, Nevzat Yücel, Mehmet Alkaya, Abdulah Ceceloğlu vb.'nin yaptığı bütün spekülasyon ve kışkırtmalarına Asaf'ta şiddetle karşı çıkıyor, bu "çete" mantığı ile, cezaevi yaşantısını çekilmez bir duruma sokanların tavrını onaylamıyordu. Komün ve Kolektif yaşama konusunda Selimiye Cezaevinde de Necmi Demir'ler gibi düşünmeyen, onların kurmak istediği sulta yönetimini kırmaya azimli Kadro'lar her zaman olmuştur. Taa o zamanlarda "Faşizmin Zindanları" edebiyatıyla, cezaevlerinde "faşist-faşizan, baskı ve terör estirmek isteyenlerin hayatları incelendiğinde, hiç bir zaman tutarlı, anılmaya değer siyasi bir tavırları görülmeyecekti. İddianameler, ifade tutanakları ve belgeler de bunun doğruluğunu kanıtlıyordu. Anılan isimlerin "vukuatı" ayrıntılı incelendiğinde, o dönem cezaevlerinde Komün ve Kolektif yaşam mücadelesi verenlerin ne kadar haklı olduğu daha anlaşılır olacaktır.

Asaf, Selimiye Cezaevindeyken yaşanan bu türden olumsuzluk-

lar arasında elbette doğruların kavgasını verenlerin yanındaydı. Ancak çeşitli tatsız olaylardan sonra, sultacı zihniyette olanların koğuşundan bilerek ayrılmamıştı. Kimliğini, kişiliğini onlara ezdirmeden, gözlerinin içine baka baka onların yanında kalmıştı. O, Çin atasözündeki gibi: "Düşmanına Yakın Ol!" şiarına uymuştu. Bizler ise, B Koğuşu sakinleri olarak, sultacılara anladıkları dilde anlamlı cevaplar vermiş, bununla da kalmamış, Proleter Devrimcilerine yaraşır bir düzenlilik ve disiplin içinde Komün'ün ne demek olduğunu, Kolektif yaşamın ne anlama geldiğini, anlayana, gösterme çabası içinde olmuştuk (Bu konu ayrıntılı olarak *Portreler I*.Ciltte işlendi.).

Necmi Demir ve şürekâsı cezaevinde "terör" estirirken, yalnızca sinsi spekülasyon, kışkırtma yöntemlerinden medet ummuyor, emellerine alet olabilecek fanatik, inkârcı ve sekter gençleri de seferber edebileceklerine inanıyordu. Dev-Lis'ten bazı gençler, özellikle de Bolu ve İstanbul'dan gelen genç öğrencilerden bazıları, Necmi'lerin kışkırtmasıyla fiili saldırılara alet ediliyordu. Böyleleri giderek, "cinayet" gibi olumsuzlukları yapmaya aday ve çok meyilliydi. İşte, Asaf'ın Dev-Lis'den gelme ve onun bir üst aşaması demek olan THKP-C sanıklığı, kimliği, namusu, bilinci ve vicdanı bu saçmalıkların sürüp gitmesini, daha çirkin ve tehlikeli saldırıların gerçekleşmesini engellemişti. O, kirli işlere alet olmamış, kendisini buna kışkırtanlara hayatlarında asla unutamayacakları bir derste vermişti. Özellikle bu satırları kaleme alana karşı Necmi'lerin düşünü kurduğu komplo, Asaf'ın elinin tersiyle geri çevrilmişti. Komplocuların çirkin sultası çok yönlü mücadeleyle kırılmıştı. Artık hotzotçulukları işe yaramıyordu. Beş para etmez kuruntuları kursaklarında kalmıştı. Ne Dev-Lis'ten gelen, ne de Dev-Genç'ten ya da THKP-C'den gelen iyi-kötü donanımlı arkadaşlar onların kışkırtmalarına alet oluyordu.

Devrimci ve Marksist Sol Kadro'lar arasında pislik, kirlilik asla barınamıyordu. Kadro'lara karşı şeffaf, dürüst ve içten olmayanlar, istedikleri kadar "faşist-faşizan" sulta kurma yöntemlerine heveslensinler başarılı olamıyordu. Bu yalnızca ülkemiz, bölgemiz devrimci mücadelesinde değil, dünya pratiğinde dahi böyleydi. Bir devrimci harekette bu türden saçmalıklardan medet umanlar çıkmış, çıkabilmiş ise, bu topyekûn hareketin, hepimizin kusuruydu. Böylele-

rini barındıran küçükburjuvazinin karanlık dehlizleri kurutulmadıkça, yer yer bu yöntemlerden yarar umanlar da çıkabiliyordu.

Devrimci ortamımızda kendisi gibi düşünmeyeni, çeşitli komplo yöntemleriyle ortadan kaldırmak düşüncesi, içimize sızmış-sızabilmişse, bu ancak, sosyalizmdışı unsurların işidir. Düşmana karşı uygulayamadıkları "Devrimci Şiddet" yöntemlerini, saflarımızdaki insanlara karşı uygulamaya yönelmenin ne devrimcilikle ne de sosyalizmle ilgisi vardı. Ne yazık böylelerinin hesapsız ve çapsız kimi girişimleri halâ devam ediyordu...

Asaf arkadaşın geçmişi ve evrimiyle, henüz cezaevine gelmeden de haberliydik. Onun kişiliğine, kimliğine güveniyorduk. Fakat ona duyduğumuz sevgi ve hayranlık, Necmi'lerin uğursuz komplo projelerine alet olmayıp elinin tersiyle verdiği cevap yüzündendir. Onun bu tavrını, yaşına ve deneyimine nazaran çok anlamlı buluyorduk. O da tevazuûnu korumasını bilmiş, herhangi bir kibir ve gurur gibi duyguların esiri olabilecek pozisyonlara düşmemişti.

Asaf arkadaş yalnızca bu tutumuyla değil, cezaevinde nasıl yatılıp kalkılır, nasıl spor yapılır, kitap okunur, tartışılır, yenilir-içilir, banyo yapılır vb. onlarca konu hakkında da örnek davranışlara sahipti. Cezaevinde sulta kurmak isteyenler ister cezaevi yönetimi, ister sistem, isterse devrimci kılıklı zavallılar açısından olsun, bunların ittifakına karşı dik ve onurlu durmak, oyunlarını bozmaya, en azından geriletmeye yetiyordu.

THKP-C Ana Davasında TCK'nın 146/3.Md. yargılanan Asaf, düzgün ve dengeli bir cezaevi yaşamından sonra, içerdeki okuma birikiminin doğal bir sonucu olarak gazeteciliğe merak salmıştı. Çeşitli gazetelerde o da Dev-Lis'ten Yaşar Uzunlar gibi, "Düzeltmen" olarak ekmeğini kazanmayı deneyecekti. Böylelerine verilen ücret doğallıkla asgari ücret olacaktı. Asaf'ın bildiğim kadarıyla, ne bankada dövizi, ne parası ne pulu, ne üretim aracı, ne de malı-mülkü vardı. Emeğini satan eşiyle ancak ayakta kalabilen işler yapıyordu. Siyasi şarlatanlardan uzak durmaya özen gösteriyordu. Hayatın ve üretimin içindeydi. Sosyal asalak değildi. Yaşıyor ve kavgaya devam ediyordu. O da sosyalizme katkısını kendine özgü yol ve yöntemlerle sürdürüyor, *Hareket*'ten kopmuyordu. "Sosyalizme Katkı"

denildiğinde örgüt atağına kalkmak, ya da çok ses getiren örgütlenmelere, grupçu-hizayı bozucu duruşlara düşmek akla gelmiyordu. Ancak kendi iç dengesini kurabilenler, sistemin dengesini nasıl altüst edebileceklerini hesaplamak durumundaydı. Devrimci mücadele kumda çelik-çomak oynamaya benzemiyordu. Asaf ise, artık Dev-Lis'li değildi...

Asaf, kimliği ve kişiliği tartışmalı insanlardan çok çekmişti. Zaman zaman devrimci kılıklı bu türden insan ve gruplardan uzak durdu. Moral sıkıntılar da çekti. Kimi çürük insan malzemesinden göremediği sevgisini kanaryalara verdi. Kanaryaların eşleşmesi, yavru yapması, büyemeleri, birbiriyle dayanışması ve aile kolektifi konusunda hayvanlardan insanların öğrenecekleri şeyler konusunda çok bilinçli ve yetenekliydi. Kanarya sevgisi ve onları besleme-üretme konusunda bizimle ortak yanları vardı Asaf'ın.

Asaf gibi bir kimliği olan kimselerle her yola çıkılır, sonuçlarına katlanılır, hapiste arkadaşlık ta edilirdi.

Şimdi bizim sık sık PARTİ diye tekrarları gündemde tutuşumuz, İSP'nin oluşturulması diye, neredeyse "kabak tadı" verircesine *"Partileşme Sorunu"* üzerinde ısrarla, inatla, kararlılıkla duruşumuzun asıl nedeni, bu türden portrelerde ortaya çıkmıyor muydu?

İnsan idealizme düşmeden ve sormadan edemiyor: Acaba donanımlı bir İSP'nin disiplininde Asaf gibi genç arkadaşlar, ya da hepimiz gözümüzü açmış olsaydık, "sosyal kaderimiz" yine böyle mi olurdu?

* * *

Asaf'ın aile kökeni ve evrimini daha yakından öğrenmek ister misiniz?

1950 İstanbul doğumlu. Babası subay, anası Fransızca öğretmeni. İki kardeşi var. Erkek olanı, ailenin subaylık geleneğini sürdürüyor; emekli kurmay albay. Kız kardeşi konservatuar mezunu. Aile, TC'nin kuruculuğundan önceki dönemlere kadar uzanan bir "asker" geleneğine sahip. Osmanlının Balkanlara yayıldığı dönemlerde Anadolu Türkmen'lerini bu yöreye kaydırıp nüfus yoğunluğu kazanma politikası yüzünden, Asaf'ın dede kuşağı Toros Türkmenleri

(ki, Türkmenler Alevîdir. Fakat ailede Alevî gelenekleri sürdürülmemiştir.) Balkanlara göçe zorlanır. Dede tarafının M.Kemal'in ailesiyle yakın komşulukları var. M.Kemal'in asker oluşu kadar Asaf'ın dedeleri de, nedense asker olmaya pek sevdalıdır. Ailenin bu geleneği dededen oğula ve torunlara intikal etmektedir. Ailenin düşünsel dokusu, militer-bürokrat karışımı bir yapıdadır. Doğallıkla Kemalisttirler. Bu görüşlerin egemen olduğu bir aile yapısı içinde ilerici-devrimci fikir akımları nasıl beslenecektir? Elbette bunun önü kapalıdır. Kemalizm, resmî devlet ideolojisi olarak, tutuculuk ve bir nevi "din" anlamına gelmektedir. Bilimsel bilgi ve bilinçlenmenin önündeki en büyük iksir, ya da afyon nedir denilse, bunun cevabı herhalde kemalizm olurdu. Hele M.Kemal'in ve yaptıklarının ne olup olmadığının bilimsel ve nesnel ölçülerde değerlendirilemediği, günümüz ortamında, militarist- polis devletine dönüşmüş TC'de, bu konu, yani resmî devlet ideolojisi, anayasal, yasal, fiili baskı ve terör altında dürüstçe tartışılamamaktadır.

Ailede çok şehit var. "Kurtuluş savaşı" döneminden daha eski tarihlere Çanakkale'ye kadar uzanan şehit askerlerin çokluğu yüzünden, en sonunda bu şehitlerden birinin adının torun-torbalara verilmesini gerektirecektir. Tarihe "Refah Faciası" olarak kaydını düşen olayda yaşamını kaybeden Subaylardan Süleyman Asaf Taneri'nin adı aile kökeninde unutulmasın ve anılsın diye Asaf'a verilir. Refah Faciası: 2.Dünya Savaşında TC'nin İngiltere'ye sipariş verdiği dört denizaltı, dört muhrip ve oniki çıkarma gemisini almaya giden deniz ve havacı subayları taşıyan Refah şilebi Kıbrıs açıklarında, 23 Haziran 1941'de, bilinmeyen bir denizaltı tarafından batırılacaktı. Muhtemelen faşit Alman, İtalya, Fransa ittifakının Refah şilebini batırdığı sanılmaktadır. Şilepte 1 havacı ve 19 denizaltı subayı, 63 deniz astsubayı, 20 pilot adayı askeri öğrenci ve 68 denizci er TC. Devletinden toplam 168 kişilik bir heyet bulunuyordu. 200 kişi taşıyan şilepten yalnızca 4 denizci, 1 havacı, 4 pilot, 15 denizci astsubay, 5 er ve 3 gemi mürettebatı personel kurtulabilmişti. 168 kişi de ölmüştü.

Demek ki, Asaf'ın "sosyal kaderi" ismini taşıdığı aile büyüğünün trajedisiyle de belirlenecekti. 2.Dünya Savaşında faşist Alman-İtalya ittifakı, Fransa'nın satılmış, hain, faşist Vichy hükümetini de yanına almış ve Refah şilebinin batırılmasında roller üstlenmişti!

Osmanlı nüfusunu çoğaltmak için Balkanlara göçe zorlanan aileden, bu kez faşizme karşı diş bileyen kimselerde çıkacak, Asaf'ın ilerici-devrimci bir siyasî çizgiye evriminde, bu sürecin birikmlerinin de etkisi olacaktı...

İstanbul efendisi kemalist-bürokrat aile, siyasî olaylarda çok tutucu bir yapıda iken Asaf'ın tutuklanması onların da zaman zaman gözlerini açmalarını tahrik edecektir. Bilimsel bilgi ve bilinçlenme yerine resmî ideolojide karar kılan ve buna tapınan aile, bir fikri tembellik içindedir; Devrimci gençlik hareketi içinde yer alan kendi çocuklarını M.Kemal'e, onun çıkışlarına benzetmektedir: "Sizler, hepiniz günümüzün M.Kemallerisiniz! Sizlerle iftihar ediyoruz. Kahrolsun emperyalistler. Kahrolsun faşist köpekler. Alçaklar memleketi ne hale getirdiler!.."

Asaf'ın Kurmay Subay abisi ise siyasi terbiyesini bozarak: "Aileden hiç komünist çıkmamıştı" diyerek Asaf'a saldırmış, aralarında şiddetli tartışmalar çıkmıştı. Sonradan bu abi, hizaya gelmiş, Komünistlerin, Devrimcilerin hiç de öyle sanıldığı gibi korkulacak kimseler olmadığını görmeye başlamıştı. Subay abi, Marksizmin düşmanı akımlardan: Bireysel terörizmi, anarşizmi, goşizmi, bunun yanısıra şovenizmi, sosyalşovenizmi öğrenmeye yönelmişti; giderek ideal, demokrat bir kişilik kazanan abisi, Devrimci ve Marksist Sol Kadro'lara saygılı olmayı öğrenecek ve "normale" dönecekti...

Asaf çocukluğunda bu sistemin eşitsiz, adaletsiz ve ahlaksız bir sistem olduğunu görüyordu. Kapitalizmin anarşik yapısını, üretim ilişkileri ile üretici güçleri geliştirmediğini, aksine köreltttiğini düşünmeye başlamıştı. Avantalar ve yağmalar ülkesine dönüştürülen ülkede, resmî ideoloji kemalizmin iki yüzlü, oportünist, dünyadaki gelişmelerden habersiz, üretimdışı, bilimdışı, asalak bir zümre yetiştirmiş olduğunu görecekti. Ailenin fikirsel gelişimi de onun resmî devlet ideolojilerinden kopuşunu sağlayacaktı.

"İmtiyazsız sınıfsız kaynaşmış bir kütleyiz" sloganının tartışmasız taraftarı Kemalist bir ailenin ilk isyankâr çocuğu Asaf, hem aileden ve bütün tutucu anlayışlarından kopuyor, hem de sisteme isyan ederek Proleter Devrimci bir savaş hattında yer almak için can atıyordu.

Dev-Lis örgütlenmesi tam da bu zamana denk düşmüştü. Asaf'ta bu örgütlenmenin ilk kurucu ve örgütleyicileri arasındaki yerini alacaktı. Liselilerin ilk direniş ve yürüyüşünü de galiba o gerçekleştirmiş, Taksim'de biten bir yürüyüşü örgütlemişti: Meslek Liselerinin Üniversiteye girme hakkı bu yürüyüşten sonra ancak tanınmıştı. Asaf bir ilk adım atmış, demokratik mücadelede anlamlı bir mevzi kazanılmasına öncülük etmiş, fakat bu isyankârlığın "cezası"nı Meslek Lisesinden atılmakla tatmıştı.

Lise yıllarında 1.TİP'in bütün etkinliklerine katılmıştı: Afiş yapıştırma, bildiri dağıtma, basılan TİP kongrelerinde militanlık. İşçilerin grev, direniş ve yürüyüşlerinde, hattâ fabrika işgali eylemlerinde, Dev-Lis'in militan gençleri de kimi roller almaya özeniyordu. İşçi sınıfının sendikal ve siyasal birliği konusundaki ilk bilgilerini bu eylemlilik ortamında kazanan Asaf'lar, Dev-Genç'in emperyalizme karşı bütün eylemlerinde de en öndeydiler. 6.Filo'yu protesto eylemi, Kanlı Pazar yürüyüş ve mitingi onun hafızasından hiç çıkmayan etkinliklerdi.

Bu eylemlerde doğallıkla Toplum Polisiyle de tanışacaktı. Önceleri yaşından ötürü caydırıcı dayaklar yemişti polisten. Daha sonra bu dayakların dozu artmıştı; bir keresinde yediği polis dayağından ötürü tam üç gün yürüyememişti.Kimi gençler bu dayaklardan sonra geri çekiliyorken, o giderek daha da bilenerek atağa girenlerdendi.

Asaf, yaşça toyluğuna rağmen olup bitenlerin farkındaydı. Girdiği ve sorumluluk aldığı örgütlerden ve katıldığı eylemlerden ötürü pişmanlık duymuyordu. Fakat işçi sınıfı ve sosyalizm adına yapılan hatalardan arınmanın ve çok yönlü dersler çıkarmanın gereğine de içtenlikle inanıyordu. Yalnızca inanmıyor, bu yolda çaba da gösteriyordu.

Gerek dünya genelinde, gerekse ülkemiz ve bölgemiz özelinde sosyalist hareketin kendi içindeki bürokratikleşme ve demokrasidışı uygulamalardan hızla arındırılmasını düşünüyordu. Devrimci ve Marksist olmak, pratikte sıkça görüldüğü gibi, bilimsel bilgisi, kişiliği ve örgütleme yeteneği tartışmalı "önder"lerin "emir ve komuta"sına kölece tapınmayı, robot gibi olmayı asla onaylamıyor ve sosyalizmdışı bu ilişkileri reddediyordu. Birey olma özgürlüğünü

yaşamamış, özgün bir kimlik ve kişilik kazanamamış kimilerinin Modern Proleter disiplini gerektiren İSP'de üye olmayı asla hakedemeyeceğini, hele Komün yaşamı ve Kolektif hareket etmede böylelerinin sosyalizme zarar vereceğini söylüyordu. Sosyalizmdışı bu türden insan malzemesinin cezaevlerindeki çirkin görüntülerini de yeterince gördükten sonra, özgürlüğüne daha düşkün olmaya başlamıştı. Devrimci ve Marksist Sol Kadro olabilmeyi hakedebilmek için özgürlüğünü kazanmış kişiliklere çok ihtiyacımız olduğunu kavramıştı. Serf-Köle, Ağa-Irgat, Şeyh-Mürid ilişkisi sosyalizmin reddettiği ilişkilerdi.

İşçi sınıfının kendisi için sınıf olma mücadelesinde ayağa kalkarak *Harekete* damgasını vuramadığı koşullarda, onun yerine ikâmeci kimi akımların örgüt kurması olayını, tarihi ve devrimci gelenekleri olmayan küçükburjuva akımların örgüt atağına girişini "felâket" olarak niteleyen Asaf: "Benim sosyalizm anlayışım, başkalarının hakkını savunmak üzere giydiğim bir avukatlık cüppesi değildir. Birey olarak özgürlüğünü kazanamamış, kapitalizmin insana ve insanlığa getirdiği yapancılaşma ile hesaplaşamamış kimseler, bunu özel yaşamlarında hissedemeyenler donanımlı, örgütlü ve soluklu mücadeleye de dayanamazlar. Böylelerinin özü bozuksa ilk fırtınada cüppelerini atıp kaçarlar. Ben böylelerinden olmayı asla düşünmedim; onlara öykünmedim. Özü, (halkımız "mayası" diyor) bozuk olan nicelerinin sistemle uzlaştığını; en keskin lafları edenlerin, holding danışmanı, köşe yazarı, zalim bir kapitalist, azılı işçi-emekçi düşmanı,hain, dönek vb. olduklarını gördük..."

Asaf, ideolojik-teorik olarak süzgecinden geçirdiği bilgi ve formasyonuyla seçilen genç bir arkadaşımızdı. Ebleh, geri zekâlı, lumpen, fanatik, inkârcı ve sekterlikte karar kılanlardan değildi. O, bu nitelikleriyle, işçi sınıfına yararlı olabilmeyi önüne koyacaktı. Çeşitli sendikalarda çalıştı. Uzmanlık yaptı. DİSK'te, Gıda-İş Sendikasında Basın-Yayın Eğitim Dairesi Müdürlüğü vb. görevlerde bulundu. Bu, bilinçli bir seçimdi. İşsizlik günlerinden sonra gazetecilik "serüveni" öne çıkacaktı. Eğer asgari ücrete talim ediyorsa, bu onun yeteneksizliği yüzünden değildi. Asaf'ta Yaşar Uzunlar'da asgari ücrete kölece mahkûm, beceriksiz, donanımsız kimseler değildi. Dev-Lis'in bu ilkleri birikimi olan gençlerdi.

O, kapitalist olmayı öne çıkarmış olsaydı, ya da avantalar ve yağmalar ülkesinden pay almayı düşünseydi, çok sayın bir işadamı ya da aranan bir çevirmen olabilirdi. Gelişim-Haşet yayın kurumunda Fransızca çevirmenlik ve Yayın Kurulu Üyeliği de yapmıştı.

Sistemin bu gençlere sunduğu tercihleri benimsemeyip elinin tersiyle geri çeviren Dev-Lis'in militanları çok yüksek ahlakî ve moral niteliklere sahipti. Onların "düzeltmen" olarak asgari ücrete talim etmesine bakmayın, aldanmayın!..

Kimi Dev-Lis'lilere nazaran, Asaf evlenmişti, iki de çocuğu vardı. Kendisi gibi emekgücünü satan eşini çok seviyor, kafa dengi olduğunu söylüyor ve onunla çok iftihar ediyordu.

"Anam beni isyancı doğurmuş; isyanın adresi sosyalizme çıktı!.." diyordu Asaf Taneri.

MURAT MANER

1951 İstanbul doğumlu Murat Maner, Dev-Lis'in kuruluş ve örgütlenme çalışmalarında adı öne çıkan gençlerden biridir. En fazla girip-çıkan, en fazla dayak yiyen, kitle gösterilerinde polisle dövüşen ve yaşam boyu en fazla moral, ekonomik ve siyasal sıkıntıya düşenlerden sayılıyor, Murat Maner.

Babası Yörük asıllı, Tarsuslu, anası İstanbullu. Aile mülksüz bir gelenekten geliyor. Ailenin biri kız, biri oğlan iki çocuğu oluyor. Baba "serbest meslek" dedikleri bazı ticari işlere giriyor, fakat ticareti beceremiyor ve iflas ediyor. İflas eden bir baba geçimini nasıl sağlayacaktır? Böyle birine kim iş verecektir? Baba yine de eş dost sayesinde, büro ve muhasebeye yardım gibi işlerle idare ederken, ailenin ekonomik yükünü bu sefer Ana çekecektir. Murat'ın anası ev kadını olmakla birlikte, evden eve bohçalarla taşıdığı, hazır aldığı kimi malları satarak geçim sorununa katkı getirmeye çalışacaktır. Ananın bu becerisi de ona anneannesinden mirastır. O da zamanında İstanbul'un, evden eve ilk gömlek satışı ve pazarlaması yapanlardan biridir.

Murat ilkokula İstanbul Boğaz'da başlamış, Göztepe'de bitirmiş. Ortaokulu ise, önce İstanbul Kadıköy Ortaokulunda, oradan Antakya'da, ardından İst.Kozyatağı'nda ancak tamamlayabilecektir.

Murat, Deniz Assubay Okulu Hazırlık birinci sınıfındayken okuldan atılır. Okuldan atılışının iki nedeni olduğunu söylüyor: Birincisi, sağlık sorunu, zaafiyet. Bu onun öğrenim hakkını kullanmasını da engelliyor. İkincisi, Çetin Altan'ın, o dönem çıkan yazılarını gazetelerden okumak!..

Aile oldukça demokrat bir yapıda. Murat'ın fikri gelişmesinin önünde bu açıdan bir engel bulunmuyor; CHP'nin ocak, bucak teşkilatında çalışan aile, bir ölçüde siyasetten de haberlidir.

Murat Fenerbahçe Lisesinde öğrenim görürken, 1969-'70 ders yılında TÖS'ün gerçekleştirdiği ülke çapındaki ilk boykot hareketinde, öğrencilerle velilerin, bu arada güvenlik güçlerinin okullara girmemesi için kapıları tutan genç bir militandır. Ülkedeki sosyal muhalefet o denli kabarmıştı ki, işçi, emekçi, işsiz, öğrenci, öğretmen, memur ve hemen hemen herkes ayağa kalkmıştı. TÖS'ün eylemi onu çok etkilemiş ve öğretmenleriyle dayanışmanın gereğini Murat'da hemen kavramıştı. O, Dev-Lis ile bu sıralarda tanışacak ve liselilerin örgütlenmesinde aktif çalışmalara da katılacaktır.

Dev-Lis, Dev-Genç'in koruyuculuğu ve uzantısında bir alt kuruluş olarak giderek yaygınlaşacaktır. Türk Solu'nun yayın organlarından ASD-PDA ayrışmasında Murat, ASD yayındaki yerini almıştır. ASD, İşçi-Köylü, Kurtuluş dergi ve gazetelerinin dağıtım ve satışında o da rol alacaktır. Bu arada Dev-Genç'in bütün eylemlerine katılacaktır.

Murat, Samandağ Domates Üreticileri Mitingi (1970)'nin örgütlenmesinde çok faal olarak çalıştı. Antakya'da 1.TİP İl Başkam Yalçın Ergönül'ün kendini portakal ağacına asması olayını protesto eylemlerine katıldı; yapılan basın açıklamasında, bu "şüpheli" ölümü üzerine kamu oyunun dikkati çekilir. Murat, portakal ağacının çok gevşek olduğunu, bir insanın ağırlığını çekemeyeceğini ve muhtemel ölüm nedenlerini basın açıklamasında dile getirir. O, bu eyleminden ötürü gözaltına alınır; savcılık soruşturmasında serbest bırakılır. Bu onun ikinci gözaltına alınışıdır. İlk gözaltı ise, İst.İTÜ'deki öğrenci yurdunda, 1 Temmuz 1970'deki bir genel aramada, yurttaki "yabancı" kimselerin bulunması yüzünden gözaltına alınmış ve yine savcılık tarafından bırakılmıştı. Murat, artık bilinen liseli bir militandır. Polis'te de kaydı vardır. Bildiri dağıtımı, afiş asma, miting ve gösterilere katılma derken bu eylemlerde giderek profesyonelleşir. Bazen günde iki kere gözaltına alındığını hatırlamaktadır.

15-16 Haziran Harekâtı döneminde, kendisine verilen bütün görevleri yerine getirme çabası içinde olan Murat, İşçi-Kitle örgütlen-

mesinde, İst.Bölgesi İşçi Birliği İDİD'te -Kartal'da- faal çalıştı. Bu dönemde işçi sınıfı ile tanıştı. *15-16 Haziran Harekâtı* sonu kurulan "Marmara Komitesi"nde de rol alan Murat, bu komitenin bildirilerinin dağıtımında da etkin çalışmalar yapmıştı. Sıkıyönetim ilanıyla patronlar 5.000 militan işçinin iş akitlerini feshetmişti. Bir yandan DİSK'in başında bulunan sendika bürokratlarının ihaneti, öte yandan MİT ve çeşitli istihbarat birimlerinin ortak çabalarıyla gerçekleştirilen işçi kıyımını engelleyebilmek için işçi ve gençlikten oluşan kimi örgütlenmeler ve eylemler vardı. DİSK'li patronların ihaneti yüzünden bu eylem ve örgütlülüklerin etkin olması daha sonraları kırılacaktı.

Murat öğrenci olduğundan TİP'e üye olamıyordu. Fakat TİP'in tabanındaki militan geleneğin yanındaki yerini almayı da ihmal etmiyordu. TİP'deki ayrışmalarda, İst.İli MDD'nin eline geçtiği dönemlerde, Murat TİP İl binasının kapısında da militan bir nöbetçiydi!

O, TİP-MDD ayrışma ve saflaşması sürecinde, ayrıca PDK'da da bulunurdu. 15-16 Haziran 1970'deki sıkıyönetim nedeniyle, öteki illere, Ankara'ya kaymıştı. SBF, ODTÜ yurtlarında kaldı. İstanbulda iken, İTÜ, Balıkesir, Vezneciler, Sivas, Artvin, Tokat vb. öğrenci yurtları Dev-Lis'lilerin "mekân" tuttuğu yerlerin başındaydı. Bu yurtlarda o dönem, gizli cinayet şebekeleri ile bağlantılı faşist çetelere karşı nöbet tutuluyor, onların muhtemel saldırılarının püskürtülmesine çaba gösteriliyordu.

Murat, Dev-Genç'ten sonra ayrışan THKO-THKP-C saflaşmasında, daha çok THKO sempatizanı bir konumdaydı. Selimiye Askerî Ceza ve Tutukevine gelene kadar önceleri Mamak Askerî Cezaevi'nde Denizlerle, ön ve arka hücrelerde, 1. ve 2. Dağ Kadro'ları (1.Sinan Cemgil ve arkadaşları, 2. Ataman İnce ve arkadaşları) ile birlikte kalmıştı. 12 Mart sürecinde, Ankara'da ilk yakalananlar arasındaydı Murat. Önceleri İstanbul'da tutunamayacağım bu yüzden Ankara'ya gelmenin daha doğru olacağına inanıyordu. Fakat o, Ankara Dev-Lis'deki arkadaşlarından da umduğu sıcak ilişkiyi görememişti. Bu nedenle tekrar İstanbul'a gitmeyi planlamıştı. Otobüsle giderken yapılan bir genel aramada "kafi miktarda patlayıcı madde ve silahla" yakalanacaktı. Dev-Lis İst. ve Ank., grupları arasındaki

örgütsel belirsizlik yüzünden bu kentler arasında gidip-gelen Murat en sonunda cezaevine düşecekti. Dev-Lis, THKO-THKP-C saflaşmasında da bir ayrışma yaşamıştı. Sıkıyönetim, herkesi sıkıştırmış, kararsızlıklar boy vermişti. Ank. Dev-Lis, THKP-C'ye daha yakındı. Murat bu süreçte yaptıkları yanlışlıkları eleştirmektedir.

Murat neden bu "çatapat" malzemelerle yakalanmıştı? Bunları nereden tedarik etmişti? Ne amaçla, kim tarafından, hangi örgütsel disiplin altında bunları götürüyordu? O, bu soruları ve muhtemel cevaplarını hep saklı tutuyordu. Dev-Lis'in bir çok elemanı tıpkı Murat gibi bir "ilişki" içindeydi. Onları bu türden bir "ilişki" içinden çekip alacak ve eğitecek sınıfsal bir çekim alanı yoktu. O dönemin Dev-Genç ve Dev-Lis'lisi Murat gibi bir profile sahip olacaktı, doğallıkla!..

Murat, Mamak'ta, Deniz'lerin idamlarına, yani 6 Mayıs 1972'ye kadar kaldı. Yargılandığı dava İstanbul'a devredildiğinden, o da İstanbul'a, Selimiye'deki Askerî Cezaevine sevkedilmişti. Murat ile bu cezaevinde karşılaşmıştık; kendisi E Koğuşunda kalıyordu. Mevcut örgüt davaları dışında "silah ve patlayıcı madde bulundurma-sevketme vb." suçlamalarıyla ilgili "bağımsız" bir davadan yargılandı. 5 yıl hüküm giydi. Selimiye'den sonra, sırasıyla Toptaşı, Paşakapısı, İzmit ve Adana cezaevlerinde kaldı. 1974 Mayıs ayında, 5 yıla kadar cezalara gelen afla cezaevinden çıkacaktı.

"Devrimci eylemler" Murat'ın liseyi bitirmesini engellemişti. Sonradan Akşam Lisesine kaydoldu, fakat bu okulu da bir türlü bitiremedi.

Emektâr bir liseli kimliği ile, bu kez cezaevindeki "öğrenimini" de bitirmenin getirdiği avantajlarla Murat, bu sefer İDOD (İst.Devrimci Orta Öğrenim Derneği)'un kuruluş ve örgütlenme çalışmasına hız verdi. İDOD, sonradan, İçişleri Bakanlığının isim konusundaki itirazıyla, İst.Devrimci Öğrenci Derneği (İDOD) adını alacaktı. Dev-Lis örgütlenmesinin bir uzantısıydı bu örgütsel çalışmalar, İDOD-THKP-C'nin bir altı birimi veya yapısı demek oluyordu. Dev-Lis'teki ayrışmalar, THKO, TKEP, TDKP, "TKP" vb. örgütlere de yansımıştı.

Murat'ın polisle bu seferki ilişkisi, İDOD yüzünden olacaktı. Yi-

ne bildiri, afişleme, miting, gösteri vb. eylemlerle o yeniden gözaltına alınacaktı. Bu eylemler yüzünden bir ay süreyle Paşakapısı cezaevinde "konuk" edilecekti. Ona soracak olursanız, toplam cezaevi yaşamı 6 yılı buluyordu.

Onun cezaevi hayatı dışındaki zamanı nasıl geçiyordu. Ne yiyip içiyordu? Moral ve sosyal yaşantısı nasıldı? Devrimci örgütlenmeler arasında işin bu yanını gözeten doğrusu pek çıkmıyordu "cenahımızdan." O da kendi göbeğini kendisi kesmek durumunda kalmıştı. İst.Belediyesi'nde Zabıta Memurluğu, Tüm-Bel-Zab-Der'de örgütlenme çalışmaları, bu örgütte Gnl.Skr.görevi, "Kadrosuz İşçilik" gerekçesiyle 133 arkadaşıyla Zabıta'dan çıkarılış, öteki belediye hizmetlerine dağıtılış...

Bu dağıtılış ta, ona hayatta hiç bilmediği ve sorumluluğu olan bir iş önerilmişti: Üsküdar Belediyesi Tahsil Şefliği Tetkik Memurluğu! O bu ünvanıyla çalışıyorken işinden istifa edecekti.

Murat'ın bundan sonraki hayatı, çeşitli işlerde çalışmak olacaktı: İşportacılık, kitap, poster, kaset, kartpostal satıcılığı gibi "seyyar" işlerdi. Bu yoldan ekmeğini kazanan onlarca eski devrimci vardı. O da bu kervana katılacaktı.

Onun bir de burjuva siyasî partilerinden SODEP'e karşı duyduğu tepki yüzünden Halkçı Parti'ye girmek gibi bir "vukuatı"da olacaktı. Ardından da ister istemez SHP'li olacaktı.

Kitap sergiciliği yaparken bir anısını şöyle dile getiriyordu: "Öncü Kitabevi'nden, Zeki ağabeyden (Kardeşim) kitap alırdım. Kitap sergisinde yağmurdan korunmak için hazırladığımız naylon örtüyü birileri jiletlediği için bütün kitaplar ıslanmış ve adeta hamur olmuştu. Cağaloğlu'na borçlu olduğum kitabevlerine, dağıtımcılara, bu arada Zeki ağabeye bir türlü uğruyamaz olmuştum. Utanıyordum Cağaloğlu'na gelmekten... Şimdi bile ne zaman Cağaloğlu'na gelsem bu duyguyu üzerinden atamıyorum. Hele Öncü'nün kundaklanması olayını asla unutamıyor ve çok utanıyorum."

Murat,yine de "utanma duygusu" taşıyan emektâr bir liseliydi. Ya bu duyguyu hiç taşımayanların vukuatı? Öncü'nün sahibi, kardeşim Zeki'nin bir veresiye defteri vardı. Zaman zaman: "Abi gel şu defteri bir yayınlayalım" dediği olurdu. Bu veresiye defterinde öyle

isimler vardı ki, yayınlasan bir türlü yayınlamasan bir türlü. Türk Solu'nda çok değerli militanlar da, onların açtığı çığırdan çöplenen asalaklar da vardı. Kaliteli ve düzgün yaşamıyla örnek aydınlar da, peş para etmez, kariyerist, dönek, utanmaz kimseler de vardı. İnsan çekiştiren, kıskanç, haset yaratıklar olduğu gibi, gönlü gani, sözünün arkasında durmasını bilenler de, hep bizim "cenahımızda" cemetmişti! Yarayı kaşımak doğru muydu? Bilemiyorum, fakat, Murat, hiç olmazsa, ve her şeye rağmen, içtenlikle bir sömürü konusuna değiniyordu.

Murat, askerî okulda okuduğundan askerlikten sıyırıyordu.

Peki, o bu süreci nasıl görüyordu? Ona göre: "Zaman içinde, kuşaklar arası deney birikimi ve aktarımı konusunda eksiklikler ve kopukluklar var. TKP sürekliliğini koruyamamış. TKP'den kopuş ve yeniden örgütlenmeleri çok eksik, yanlış, kadrolararası diyaloglar entrikalarla dolu. TİP-MDD çatışması, Dr. H. Kıvılcımlı'nın öneri ve eleştirileri hep tartışmalı; bir türlü sonuçlanamamış. Bu çelişkiler yumağı günümüze kalmış. ASD-PDA dalaşmalarında da, sözümona Marksizmi öğrenmeye yönelmiştik, fakat Amerika'yı yeniden keşfe çıkmıştık sanki... TKP'nin belirli, somut projeleri, tarih ve geleneklerini aktaramayışı, herkesin bu tarihi paşa gönlüne göre kaleme alışı, 10 Eylül 1920'ler, 1946, 1951-53 tevkifatı, Vatan Partisi deneyimi, bütün bu süreçleri anı ve romanlardan öğrenmeye çalışıyoruz, olmuyor tabiî... THKO,THKP-C örgütlenmesinde en çok kusuru olan TİP idi. TİP gençlik sorununu bir türlü kavrayamamıştı. MDD hareketi de, yalnızca gençlik temeline yığınak yapmıştı. THKO'nun siyasî-ideolojik bir konumu yoktu, çok zayıf ve eksikti. Fakat antiemperyalist bir yol tutturmuştu. Mevcut anayasayı, kemalizmi savunuyordu. THKO mirasçılarından TKEP ve TDKP siyasal yanı ağır basan örgütlenmelerdi. Fakat onlar da elbette İSP değildiler. Olamıyorlardı. THKP-C ise, ne M.Çayan'a dayalı yazılı dökümanı, ne ne devrimci ve militan gelenekleri değerlendirebildi. THKP-C'nin uzantısı olma iddiasında olan, ODTÜ, SBF, Boğaziçi, vb. yüksekokullardaki "entelektüel"ler, M.Çayan'ın yazılarını okudular, fakat ne anladılar, ne de eletirel katkı getirip aşabildiler. Marksist yöntemle senteze varan bir çözümleme yapılamayınca da, katledilen ve kıyılan insanlarımızın ardından hamaset ve aşırı yüceltmelerle bu sü-

reç harcanmaya yüz tutacaktı. Nitekim, DY-DS zıtlaşması bunun tipik örnekleri arasındadır. Ben bu saflaşmalardan eşit uzaklıkta durmayı uygun bulmuştum, kendi payıma..."

Murat Maner, bu süreçten edindiği bilgilerle, hâlâ da kendini bir liseli öğrenci yerine koyarak, şu soruların cevaplarını aramaktadır:

1- "Sosyalizm" bir yaşama tarzı mıdır, yönetim biçimi midir?

2- Yaşama tarzı ise, tek ülkede sosyalizm olabilir mi?

3- Devlet, egemen sınıfın baskı aracı mı?

4- Buna bağlı olarak, egemen sınıfın egemenlik hakkını kullanırken uyguladığı zor faşizm midir?

Evet görüldüğü gibi, kendi kendisini yetiştirmeye azimli emektâr liseli Murat, bu ve benzeri soru ve sorunların muhtemel cevaplarını arıyordu; o geniş çevrelerle bu konuları irdeliyor ve tartışmadan yana bir profil çiziyordu. Aşırı bir entellektüalizm yanlısı değildi; teorik-ideolojik konuları daima tartışmak isteyen "iyi bir öğrenci" olmayı yeğlediğini ısrarlı dile getiriyordu.

Murat, Selimiye'deyken de, hem ortak kütüphanenin tek sorumlusuydu; kitapların kayıt, arşiv, dağıtım, denetim ve ciltleme işlerini yapardı; hem de sigara dağıtımcısıydı. Sigara krizine girenlerle geçinmesini bilirdi. Böylelerine günde bir paket birinci sigarası, öğle yemeklerinden sonra ise birer adet filitreli sigara dağıtımı yapardı. Bu dağıtımdan herkes memnundu. Sigara bağımlısı olmayan tek koğuş, B Koğuşu sakinlerinin ise, bu türden bir lüksü yoktu. Çünkü genellikle bizler sigara içmiyorduk. Bu konudaki disiplini gönüllü olarak sağlamış ve örnek olmuştuk.

Murat'ın, halen ağzında tek dişi yok. Bu yaşta "dişsiz dede olduk" diyordu, fakat yine de günde bir buçuk paket sigara içiyordu. Hayat boyu bir çok hastalığı ayakta geçirmiş, "it canlı" biriydi Murat. Bir polisin saldırısında, ön dişlerinin tamamını kaybetmişti. Ardından geriye kalanlara da fazla yük bindiğinden ağzındaki dişlerin tamamı yokulmuştu.

Murat'ın çok sevimli, çocuksu ve lumpen yanları da vardı. Kimileri onun bu tavırlarını yadırgasa da, o bu tavrından ötürü suçlanamazdı. Devrimciliği böyle algılamıştı; ona böyle öğretmişlerdi. Mu-

rat'ın lumpenliği insana batmazdı. Ne de olsa Dev-Genç'li ağabeylerinin yanında mücadeleye gözünü açmıştı. Oysa bir İSP'de gözünü açmış olsaydı, belki de yüreğinde saklı kimi yeteneklerini geliştirebilirdi.

Onun yaşam öyküsünü dinlerken, özel mülkiyet, üretim araçlarının sahipliliği konusunda, avantalar ve yağmalar ülkesindeki paylaşımdan, "asgari ücretle çalışma" dışında bir şey düşmemişti kısmetine! "Evlenemedim. Evsizim. Devrimci mücadeledeki kavgalardan zaman ayırıp bir kız arkadaşı bile edinemedim. Fukara anamla birlikte oturuyorum. Onun da iflas etmiş eşinden bir geliri, ya da maaşı yoktu." diyordu...

ABDÜLVAHAP MUTLUGÜN

1939 Malatya-Arapgir doğumlu A.Vahap Mutlugün 12 Mart 1971'lerin oldukça renkli sanıklarından biridir. Onun şahsında Türk hukuk sisteminin nasıl çalıştığına da tanık oluyoruz. Bir yanda kapitalist anarşinin baskı ve zora dayalı sistemi, öte yanda sisteme karşı baş kaldıran çeşitli ve çok yönlü bir sosyal muhalefetin boyutlandığı ve devrimci krizin alabildiğine arttığı bir dönemde, O'nun kimliği, kişiliği ve başından geçenler oldukça öğreticiydi. 12 Mart'ı karşılayan kişi, grup ve örgütlerin trajedisini yeterince kavrayabilmemiz açısından, öncelikle emperyalizmi, onun yerli uzantısı maşalarını, taşeronlarını bütün ince ayrıntılarına kadar öğrenmemiz çok önemlidir.

12 Mart faşist askerî darbesi, Türk kapitalizmini bir süre daha ayakta tutabilmek için, onu suni teneffüsle oksijen çadırında tutmak için yapılmıştı. Sistem-rejim çürümüş, kokuşmuş ve çökmüştü. Kapitalizm, ne Anayasa, ne yasa, ne ahlak, ne adalet, ne eşitlik, ne özgürlük tanıyordu. Kapitalizmin genel ve devrevi krizi, işçi sınıfı ve emekçi halklara baskı, sömürü, zulüm ve terör demekti. Türk kapitalizmi, "tarihin emperyalist trenine" yetişebilmek, kendi vagonunu bu katara ekleyebilmek için neler yapmamıştı ki? TC'nin neredeyse bir yüzyıllık "devlet eliyle kapitalist yetiştirmek" ve "imtiyazsız sınıfsız bir kütle yaratmak" aşkına çok başarılı bir faşist, faşizan sistem uygulamış olduğu konusunda bilimadamları hem fikirdi. Türk burjuva sistemi, evrensel ölçekteki emperyalist sisteme ülkemiz ve bölgemizden bir "yeni" vahşet halkası ve katkısı yapmıştı. Sistemin bu katkısı, Büyük Ekim Sosyalist Devrimi bütün insanlığı, ezilen ve sömürülen halkları derinden etkilediği bir süreçte gerçekleşiyordu!

TC'nin politikası, kapitalist blok ile sosyalist blokun çelişki ve dengeleri arasında, kapitalist yönelimli olarak biçimlenmişti. "İdare-î maslahatçı", oportünist, kimliksiz bir ülke görünümündeki bizim memleketimiz, çağın önemli altüst oluşundan, sosyal devrimlerden, ulusal kurtuluş hareketlerinden hem etkilenmiş, hem de Osmanlı'dan devralınan yöntemlerle, emperyalizmin Türkiye'ye biçtiği rolleri kabule uyum göstermede başarılı bir grafik çizmişti. Emperyalist hegemonların çıkarları doğrultusunda çizilen TC haritası, yüzlerce yılık tarihsel-sosyal çelişkileri bağrında taşımaktaydı. Türkiye'deki sistem ne Doğu'lu ne Batı'lıydı. İkisini de başaramayan bir sistem, arada-derede, arabesk, yoz ve kozmopolit bir "Batılılaşma" sevdasına tutulmuş ve böylece ayakta kalacağının düşünü kurmuştu. Türk aydınlanması bir türlü tamamlanamamıştı. Türk yurtseverleri bu konuda yarı yolda kalmıştı. Emperyalizmin çok yönlü kuşatması, Türk aydınlanmasını melez bir konuma sokmuştu. Türk burjuva sistemi, Batı'nın kapitalistleşmesindekine benzer dönüşümleri yapamamıştı. Resmî devlet ideolojisi kemalizm, feodalizmin ve kalıntılarının tasfiyesi için ne bir toprak reformu yapmaya cesaret edebilmiş, ne de burjuva olabilmenin gereğini, yani sınırlı demokratik hak ve özgürlüklerin kullanılabilmesine yönelmişti. Türk kapitalizminin buna ihtiyacı da yoktu.

Türk burjuvazisinin "hini hacette" baskı ve zor'a başvurması, bu nedenle "doğal" ve "olağandı." Ne yapacaktı ki?

Türk burjuvazisinin bu yapısal karakterini kavramadan 12 Mart ve onu izliyen süreçler kavranamıyordu.

Hakim gerici sınıfların "vatan millet, ezan, bayrak" demagojileri boşuna mıydı? Bir yanda kara gericiliğe, öte yandan ırkçı, faşist gericiliğe açılan trenin makası keyfe-keder bir gelişme miydi? "Örfi İdare"ler, "İstiklâl Mahkemeleri" neden sıkça kuruluyordu? İşçi sınıfı ve emekçi halkların eşitlik, özgürlük, adalet, demokrasi, barış talepleri neden rahatlıkla bastırılıyordu? Emekçi halk hareketleri, yoksul köylülüğün isyana ve başkaldırmaya yatkın "köylü sosyalizmi" gelenekleri, sürekli biçimde devletin şiddetiyle, göç, asimilasyon ve çeşitli kıyım ve kırımlarla boşuna bastırılmıyordu.

12 Mart 1971 tarihi TC'nin kuruluşunda yapılan hataların değiş-

tirilmesini ve dönüştürülmesinin ilk ve anlamlı işaretlerini veriyordu.

Toplumdaki bu değişim ve dönüşümleri kimler gerçekleştirebilirdi?

Avanta ve yağma yeteneklerine sahip burjuvazimiz, kendi sınıfsal kurtuluşu ve ayakta kalabilmesinin tek koşulu olan, "toplumun demokratikleşmesi" projesini nasıl gerçekleştirebilirdi? Türk kapitalizminin yapısal karakteri bunu yapmaya asla uygun değildi.

Modern Proletarya'nın kendisi için sınıf olma mücadelesinde, ne PARTİ'sini oluşturabiliyor, ne de sosyal devrimin gerçekleşmesi için iktidar mücadelesine talip olabiliyordu.

İşçi sınıfının tarihsel rolünü oynayabilmesinin önünde bir çok engel bulunuyordu. Tarihi TKP'nin "iç" ve "dış" kadrolarının konumu tartışma konusuydu. Türkiye'de Marksist-Leninist bir PARTİ geleneğimiz yoktu. Tarihsel mirasın eleştirel katkılarla aşılmasının önünde de binbir engel vardı. Bir yanda burjuvazinin baskı ve terörü, öte yanda küçükburjuva akımlara açılan trenin makası, ciddî , güvenilir ve donanımlı bir işçi sınıfı hareketinin yaratılmasının en büyük engeliydi. Sosyalist aydın hareketi de bir türlü işçi sınıfı hareketiyle buluşup-bütünleşememiş, böylece İSP oluşturulamamıştı.

Devrimci kriz ortamında, öznel etmenin eksik ve zaaflı oluşu yüzünden, sosyal dönüşüm ve değişim süreçlerinde, öne çıkan örgütlerde doğallıkla etkili olamıyordu.

Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların bu krizi, zaman zaman aşılamadığı süreçlerde devreye "darbe" ve "cunta" yönelişleri giriyordu, "doğal" olarak...

Türk burjuvazisinin işçi ve emekçilere "taviz" vermeden, kapitalist ülkelerin verdiği, vermeye zorlandığı tavizleri vermeden edebiyyen iktidarda kalması mümkün müydü?

Türk burjuvazisi büyük bir sınıf bilincine ve kinine sahipti. Avanta ve yağmadan elde ettiği üretim araçlarını ve mülkiyeti gelecek kuşaklarına devredebilmek için çok büyük bir çaba içindeydi. Kır ve kentteki sermaye birikimi finans oligarşisine dönüşmüştü. Finans kapital, artık "yerli" kimliğinden çıkıp uluslararası tekelci ser-

maye ile kimi ortaklıklar da kuruyordu. İçerde işçi sınıfı ve emekçilere rahatlıkla uyguladığı baskı ve terörün sayesinde bu konuma gelen burjuvazi, tarihinde ilk defa *15-16 Haziran Harekâtı* yüzünden büyük bir sarsıntı geçirecekti. İşçi sınıfının tarihindeki bu en büyük eylemi, hem burjuvaziye bir şamardı, hem de işçi sınıfı ve sosyalizm adına vekâletsiz bütün akımlara şiddetle bir uyarıydı. "Yeter!.." diyen bir sosyal sınıfın sağlı "sol"lu burjuva siyaset ve akımlarına verdiği mesaja, 12 Mart 1971 askerî faşist bir darbeyle karşılık verilmesi burjuvazimizin sınıf bilinci ve kini açısından ne ölçüde donanımlı olduğunu gösteriyordu; öte yandan burjuvazinin ne kadar çirkin, çürük ve ahlaksız bir zemin üstünde oturduğunu da kanıtlıyordu. Burjuvazinin siyasî mücadelesinde, bir yanıyla, oyunun tarafları (Proletarya-Burjuvazi) yoktu. Sömürücü sınıfların çirkin yüzü perde arkasındaydı. Burjuvazinin çıkarlarını koruyup-kollayan herkes maskeli bir yüz taşıyor, sahte gündemler yaratıyor ve demagojilerle hâlâ iktidarda kalabiliyordu...

12 Mart öncesini yaşayan ve birazcık vicdanı, aklı, bilinci ve namusu olan herkes isyan ederdi. Sistemli bir halk hareketinin, işçi sınıfı kalkışmasının, gençlik ve aydın hareketinin bütün koşulları oluşuyordu. Sistemdeki hoşnutsuzluk had safhadaydı. Emekçi halkımız uyanıyordu; gözündeki sis perdesi artık aralanıyordu. Emekçi halkın gözünü açmaya aday aydınlar boşuna hapislerde çürütülmüyordu. İşçi, öğrenci ve aydınların sosyal muhalefeti ve giderek militan nitelikler kazanan kitlesel gösteriler anlayana önemli mesajlar veriyordu.

12 Mart öncesi öne çıkan sosyal muhalefetin ne demek olduğunu, 12 Mart Muhtırasını verenler açıkça dile getiriyordu: "Sosyal muhalefet ve bilinçlenme (sosyal uyanış) sosyal gelişmenin hızını aşmıştı!.."

Üniversite'de, yurtlarda, sokaklarda, mitinglerde, grev ve toplu gösterilerde, resmen kurulan "Gizli Cinayet Şebekeleri" ve "Çete"ler aracılığıyla devletin gözetiminde devrimci ve komünist avına çıkmak, yalnızca, Hitler-Musolini-Franko-Salazar-Pinoşe faşist yönetimlerine has bir şey değildi. Türkiye faşizmi de gerek gördüğünde, öteki ülkelerin deneylerine ve meslektaşlarına taş çıkartacak geleneklere sahipti.

Kanlı Pazar'ı yaşayan bir genç üniversitelinin silah temini cihetine gitmesini, "silahlı müadele" yöntemlerine sempatiyle bakmasını Türk burjuvazisi ne önleyebilir ne de bu konuda kimseyi suçlayabilirdi.Sistem suçluydu; birilerinin eli kana bulanmıştı.Savaş kışkırtıcıları, sömürücüler, kan emiciler, insan emeğinin, insanlığın düşmanlarının egemenliği uğruna, toplumdaki çelişki ve çatışkılar "sağ-sol çatışması" olarak niteleniyor, hastalığın asıl nedeni gözden kaçırılmak isteniyordu.

İşte A.Vahap Mutlugün gibi Anadolu'dan İstanbul'a eğitim için gelen dürüst, yurtsever ve ilerici insanlarımız böyle bir dönemin arifesinde sosyal muhalefetin göbeğinde gözünü açacaktı. A.Vahap, 1958-'59 öğrenim yılında İst.Hukuk.Fak.'de öğrenciydi. Dönemin bütün ilerici öğrenci hareketlerinden haberliydi. Öne çıkanlardan değilse de, ilerici olan her oluşuma omuz vermişti. MTTB'nin seçimlerini almak için var gücüyle çalışmıştı. Sıkıyönetim mahkemelerinde dava konusu olan gençilk temeline dayalı bir örgütlenmenin içinde yer almamıştı. Deniz'i çok seviyordu. Çocuksu temizliğini, ataklığını, özveri ve çalışkanlığını beğeniyordu. Teori/Pratiğini ise eleştiriyordu.

1965'e geldiğinde, Hukuk son sınıf öğrencisiyken öğrenimine ara verip askere gidiyor. Okulunu ancak 1969'da bitiriyordu.

1962'de TİP'e giriyor. İst.İl.Gençlik kolunda çalışıyor. TİP'in başındaki "aydın" tartışmalarında, Aybar-Boran zıtlaşmasında ve bu türden bir "aydın" tartışmasında taraf olmadan partiden de kopuyordu.

Öte yandan gençliğin başını çektiği bütün kitlesel çıkışlara katılıyor: 6.Filoyu protesto eylemleri. Bu eylemlerde polisi döven ve fakat adliyeye düşmeyen A.Vahap, çeşitli cuntaların kol gezdiği bu süreçte ne yapacaktı? Mücadeledeki yerini nasıl alacaktı? En yakınındaki arkadaşlarından Nuri'ler cunta tezgahlarına yatkındı. Cunta onun tercihi olamazdı. TİP ne yapacaktı? THKO'nun militan kadroları cuntaların iştahını kabartıyordu. Eski Millî Birlik Komitesi'nden kimileri gençliği yanlarına çekmek için büyük bir çaba gösteriyordu. En başta Orhan Kabibay, Numan Esin, İrfan Solmazer'in adları ve henüz kimlikleri telaffuz edilmeyenlerle birlikte dillerden düşmüyordu. Cuntalar, özellikle de "sol" cuntaların muhtemel ikti-

darında kimlerin işbaşı yapacağı, kimlerin bakan olacağı ve ne yapacakları alenen, resmen dillendiriliyordu.

Cuntaya yatan örgütlenmeler, ordunun konumunu "asker-sivil-aydın zümre" olarak oldukça idealize eden "sol"cular ve bir türlü parti olamayan TİP ne yapacaktı? DİSK, işçi sınıfının sendikal birliğini temsil yolunda kimi başarılar kazanmış olsa da, muhtemel bir cuntaya karşı ne yapacaktı? Bir genel grev, ya da siyasî grevi gerçeleştirebilmek için bazı şartlar uygundu. Fakat ülkedeki bu engin sosyal muhalefeti yönetip yönlendirecek bir özne yoktu. Bu iddiada olanlar hem donanımsız hem de güven vermiyordu.

A.Vahap da öteki genç öğrenciler gibi olup bitenlerden haberliydi. Nelerin olacağını kestirebiliyor ve biliyordu. Türk ve Kürt yurtseverleri, ilerici, demokrat, devrimci ve marksist kadrolar birbirini tanıyordu. Ona göre öğrenci gençlik arasında üç çeşit insan kümelenmişti: "Üçte biri devrimci, hesapsız özverili ve hiç bir kişisel çıkar gözetmeyenler, öteki üçte biri havaya uygun davranan burjuvaziye daha yatkın ve ince hesap yapanlar, geriye kalan üçte bir ise, ya ajan, ya da olmaya aday insanlardan oluşuyordu."

MTTB'nin ve öğrenci gençliğin o dönemki muhalefetinde A.Vahap, Nuri Yazıcı ve Yüksel Çengel adları birlikte anılırlardı. Ülkedeki cuntlardan haberliydiler. "Kim nerede ne eyliyor biliniyordu!"

8-9 Mart 1971 sürecinde "sol" cuntaya angaje olanlardan Salim Yavuz'u da tanıyordu, Dr.Memduh Eren kanalıyla. Geçmişteki kimi arkadaşlarıyla sonradan "Bomba Davası" gibi bir davada buluşarak "cem" edeceklerini aklından hiç geçirmemişti. Talat Turhan, Dr.Memduh Eren, iddialara göre, "sol" cuntaların "sivil kanadı"nı oluşturanlardan bir kesimiydi.

A.Vahap, Türkiye çalkalanırken, 27 Mayıs'ı "tamamlanamayan bir ihtilâl" olarak gören, 22 Şubat ve 21 Mayıs kalkışmalarını da görmüş ve onaylamamıştı. Alb.Talat Aydemir'in dramı onu çok etkilemişti. O, ülkenin bu türden yöntemlerle kendi sosyal devrimini gerçekleştiremeyeceğini sezinliyordu. TİP'e meyletmesinin sınıfsal-sezgisel yanı da bu yüzdendi.

Alb.Talat Aydemir'in düzenlediği "ihtilâl toplantıları"na adam göndermiş, ilişkilerini ve ne yapmaya aday olduklarını öğrenmişler-

di. Bu cuntasal kalkışmalar TİP'e yönelişini doğallıkla etkilemişti. Fakat TİP'de de durum içaçıcı değildi. Sosyalist aydınlar partiyi alabildiğine işlevsiz kılmak için birbiriyle boğuşuyordu.

"8-9 Mart sürecinde ve ordu içindeki cuntaların çeteleşmesinde bizler rampadaydık. Birer basamaktık. Bunu taa sorgumda da söylemiştim. Bizim bu süreçle hiç bir ilişkimiz yoktu. Cuntasal ilişkilere fazlaca bel bağlamış ve angaje olmuş arkadaşlara da bu durumu açıklıkla söylemiştim; onları uyarmıştım, Dr.M.Eren, Salim Yavuz'a (adeta ihtilâl hastasıydı); ve onların o dönemki ilişkilerine bir TİP üyesi neleri söylemeye aday ise, ben de benzeri şeyler söylemiştim. Bomba Davası sanıklarından Yüksel, Nuri, Kâmil, biz, hepimiz aynı şeyleri düşünüyorduk. Bütün ilişkilerimiz zaten gözetim-denetim altındaymış. Buna rağmen 8-9 Mart "sol" cuntanın 'sivil kanadı' olarak sorgulanmaktan da kurtulamamıştık."

A.Vahap'lar gerçekten de "sol" cuntaların hiç bir başarı şanslarının olmadığını yaşayarak görmüşlerdi. T.Turhan ve Dr.M.Eren'i ise, o dönemin bütün devrimcileri gibi o da tanımaktaydı. Bu arkadaşları tanımış olmak, çay-kahve içmek için gazinoda oturmak, sohbet etmek, memleket meseleleri üzerine konuşmak, vb. ilişkiler, haklarında açılan davaların bahanesi olmuştu, buna yetmişti.

A.Vahap TCK'nun 146/1.Md.'den yargılandı. Yani 2x146.Md.ona da uygulanmıştı. Hakkındaki davanın biri açığa çıktı, tertip olduğu kanıtlandı, beraat etti, öteki ise, Af kapsamına girmişti. Yani 146/1'den "Gizli İttifak"a sokmaya çalışmışlardı...

Bomba Davası iddianamesinde ve kimi sanıkların ifadelerinde Kumkapı, Moran Kafetaryası'ndaki çay-kahve sohbetleri "gizli örgüt toplantıları" olarak gösterildi. Bu ilişkiler "cunta ilişisi" yerine geçti. Dava sanıkları arasına MİT ustalıkla sızmıştı: "MİT'in aramızda kol gezdiğini önceleri sezgilerimle görmüştüm. Bu davada Kâmil ile ben birer 'denge unsuru' olmaya çalışmıştık. Deniz'in ipten kurtulabileceğini bilseydim, canım feda, ben de eylem koyardım. Bundan geri durmazdım. Fakat iddianamedeki tezgâh çok çirkin bir tezgâhtı. Bomba Davası'ndaki bu ilişkiler, olaya dahil edilen lumpenlerin, kimliği tartışmalı kişilerin, duruşmalarda ve cezaevinde sergiledikleriyle birleştirildiğinde oldukça karanlıkta kalıyordu."

Orhan Kabibay'ın "sol" cuntalar konusundaki kimliği açık ve net ölçülerde tartışılmıyordu. Numan Esin ve İrfan Solmazer'in "rol"ü ise, sonradan seçtikleri hayatlarıyla açık ve netti.

Orhan Kabibay, eski MBK üyesi olarak ülkedeki gelişmelerden haberli bir kimliğe sahipti. Orduda ve ordu dışında çok tanıdığı kimseler vardı.

A.Vahap, "o dönemlerdeki devrimci ruh, bir daha Türkiye'de asla olmayacaktı" saptamasının ardından, "aç, susuz çalışırdık. Kişisel bir çıkar gözetmezdik. Sonradan ne de çok çirkin insan çıktı aramızdan..." diye ekliyordu.

A.Vahap yalnızca Bomba Davası sanığı yapılmamış, ayrıca ve ek olarak Sabotaj Davası sanığı bile olmuştu! En ağır suçlarla yargılanmıştı. Bu davalar iktidar kavgasındaki hesaplaşmalarda cuntaların çeteleşmesiyle vitrinlenmiş "şık" senaryolardı. Kimi sanıkların cunta bağlantısındaki rolleri çok ilginçti. N.Hikmet, 1938 Harp Okulu-Donanma Davasında adı geçen Ömer Deniz'in oğlu Avni Deniz kanalıyla, sabotaj için para vermek, götürmek vs. ilişkileri nedeniyle irtibatlandırmak istemişlerdi A.Vahap ve arkadaşlarını... (*Portreler II*. Hilmi Taşdemir ve arkadaşları bölümü ayrıntılı incelenebilir.)

Ziverbey Köşkü'nde "Kontr-Gerilla" diye adlandırılan (kullanılan) yerde A.Vahap 27 gün kalmıştı. Suçu: Bomba attırmak, Sabotaj öğretmek, dinamit temin etmek vb.leriydi. A.Vahap'ın avukatlık yazıhanesine MİT bir ajan avukatını sokuyordu (U.D.). Böylelerinin verdiği "istihbarat" bu davalardaki malzemeleri oluşturmuştu. Anılan davalarda T.Turhan ve Dr.M.Eren'in de, hattâ öteki bazı sanıklarda olduğu gibi, en yakınlarına kadar MİT ajanları sokulmuştu. MİT, kimi kişi, grup ve örgütlerin içinde cirit atıyordu! 12 Mart davalarında, hemen herkesin, bütün örgütlerin içinde (altında), ya da yanında bir istihbarat görevlisi vardı. *Hareketimiz* kuşatılmıştı. Bir zamanların büyütüp beslediğimiz en yakın arkadaşlarımızın hain, ajan, dönek ve ahlâksız olduğunu yaşamış ve görmüştük. Ona göre bunun nedeni şöyle sıralanıyordu: "İnsanlar şantaj ve paranın sihirli gücü karşısında eritiliyor ve satılıyordu. Para, seks, şöhret karşısında dik ve onurlu duranlar azınlıktaydı. Beni en çok üzen ve düşün-

düren konulardan biri de buydu. Bu kadar basit, kimliksiz, kişiliksiz, ahlâksız insanların aramızdan çıkmasının bilimsel bir nedeni olmalıydı.

"O zamanki örgüt ilişkilerinin maddi bir temeli yoktu. Alelacele kurulan örgütlerin içine hattâ başına çok rahatlıklı ajanlar getirilebiliniyordu. Sonra da topyekûn bir Hareket olarak işin içinden çıkılamıyordu... Önceleri seziyordum, fakat bir türlü adlandıramıyordum. Galiba siyasî donanımımız eksikti. Kontr-Gerilla tezgâhından sonra bu işin peşini bırakmadım. Şimdi ise her şey çok daha net. 12 Mart öncesinde, avukat büromuzun bulunduğu katta en az dört ajan bulunduruyorlardı. Büromuzun kapısını o gün bugün açık tutuyorum. Karagöz oynatmıyorduk, avukatlık yapıyorduk. Ziverbey Köşkünde bana işkence yapanlardan biri (C.O), o tarihlerde askerliğini yapmaktaymış, MİT hesabına çalışıyormuş, bir vesileyle kendisiyle tanışmış ve bize yapılan işkencelerin 'perde arkasını' öğrenmek istemiştim. Bana aynen itiraf etti: 'Bize o tarihlerde ne emir verdilerse, biz onu yapıyorduk. Hiram Abas'ta benim gibi biriydi. O da, bizler de çok tedirgindik. Böyle bir 'senaryo' yazılsın diye emir geldiğinde bizler de bunun gereğini yapıyorduk. Bizim herhangi kişisel bir suçumuz yoktur. Meslek gereği bir kez bulaşmıştık. Şimdi ise nedamet duyuyorum...'

"Bir zamanların "kirli" işlerinde roller üstlenen bu bay, Ankara'nın sayılı zenginleri arasındaydı..."

"12 Mart ve Komünist Cuntalar" gibi yazı başlıklarıyla asla bilimsel olmayan yazı ve TV dizileri zaman zaman kamuoyunun gündeminde diri tutulmaya çalışılmıştır. Türkiye'de "Anarşist, Bölücü, Vatan Haini, Komünist" diye sövmek serbesttir. Bu konunun muhtaflarının ise, bu yazıları tekzip etme hakları bile basın tekellerinin egemenliğinde bir türlü gerçekleştirilemezdi. Bir yanda sistemin çok yönlü baskısı (cezaî, hukukî, malî, idarî, maddî-manevî ve keyfi-fiilî), öte yandan ilerici-devrimci "cenahımızdaki" çürüme yüzünden eloğluna hakedilen cevabı veremiyordu, anılan dava sanıkları. Atış serbestti bir kere!.. Yanlışın neresini düzelteceksin? Komünist komünisttir, Cuntacı da cuntacı. Bir devrimci ve marksist asla cuntacı olamazdı. Bunu en basit burjuvalar dahi bilirdi. Burjuvazinin tarihsel ve sosyal suçunu biraz daha gözlerden gizleyebilmek

için tezgâhlanabilen "Komünist Cunta"lar edebiyatı yüzünden kimi insanlarımız sistemin boy hedefi ya da "günah keçisi" yapılmak istenmiştir. Geri kalmış sosyoekonomik bir yapıda bu türden demagojiler zaman zaman hakim gerici sınıflara, onların çanak yalayıcılarına, jigola ve metresleri eliyle yapılan çirkin saldırılara zemin hazırlasa da, kamuoyunun "vicdanı" ebediyyen baskı ve yalan altında tutulamazdı. Yeri ve zamanı geldikçe neyin ne olduğu anlaşılıyordu... Her şeye rağmen...

A.Vahap, Ziverbey Köşkünde ölümlerden ölüm beyenmişti. Az kalsın elden gidiyordu. Sağlığı yerinde değildi. Kalp büyümesi şikâyetleri vardı. İşkenceciler insanla, insanlıkla, onurla herhangi bir ilişkisi bulunmayan çok "garip" yaratıklardı. Ona kaba dayak, açsusuz bırakma LSD türünden "mescalin" gibi "ilaç" verilmesi, ki bu ilacı alan sanık çeşitli halisünasyonlar görmeye başlıyordu. A.Vahap'da bu "ilaç"ın etkisiyle eşini, çocukları ve kardeşlerini çeşitli pozisyonlarda Ziverbey Köşkünde görüyor olacaktı!.. Bu şartlarda alınan ifadesini de birileri (her kim iseler) paşa gönüllerine uygun biçimde yazacaktı, çeşitli pazarlık yöntemlerini çokça kulanarak... Fakat o, bu ifadenin büyük bir kısmını Askerî Savcılıkta, geriye kalanına da duruşmalarda geri almayı, düzeltmeyi başaracaktı. Ne de olsa bir hukukçuydu.

"8-9 Mart Cuntası, bilindiği ve beklendiği üzere hiyerarşik bir darbe niteliğinde gerçekleşecekti. Bizler bu türden bir ilişki ve beklentilerden, Eylül 1970'lerden bu yana kopmuştuk. Birilerine de Cuntasal girişimi getirmek için sebep lazımdı. Dr.M.Eren vb.'lerinden, onların 'garip' ilişkilerinden kopmuş olduğumuzu bizi sorgulayanlar da biliyordu. Bu tezgâhlar bilinçli çabalarla geri tepince, Nuri ile beni tekrar, yani 2.kez Kontr-Gerilla'ya götüreceklerdi; bu 2. 'ziyaretimizde', cezaevinden işkenceye yeniden götürülen nadir sanıklardan sayılırdık. Bu sefer birer hafta kalmıştık. Bizi cezaevinden: 'Avukatınız İsmet Ayoğlu geldi' bahanesiyle alıp götürmüşlerdi. Nuri ile tekrar Ziverbey Köşküne getirilmiş, ayrı ayrı hücrelerimize konulmuştuk. Burası yabancısı olmadığımız bir mekândı. Giderken, malûm bir pikabın arkasına, gözleri ve elleri bağlı olarak, üzerimize de kalın battaniyeler örtülerek götürülüyorduk. Bu sefer bizi götüren şahıs, MİT mensubu, Beykozlu sarhoş Oktay'dı. Bu bay

sanki rakı masasından yarı mahmur getirilmişti; 'vatan hainlerini' derdest işinde çok 'keyifli' bir iş görüyormuş pozisyonundaydı. Artık bu sorgu ve işkence fasıllarında taraflar birbirini tanıyor olmuştu; adeta onlarla yüz göz de oluvermiştik. Bizi ertesi günü sorguya aldılar. kendisine 'Yarbayım' dedirten adamlardan biri: 'A.Vahap bu sefer niye geldin biliyor musun?' demişti. Ben de: 'Bilmiyorum' cevabını vermiştim. O ise konuyu açıklamıştı: 'Filan tarihte Dr.M.Eren'in evinde toplantı yapmışsınız; çıkarken T.Turhan sana 450 bin TL. vermiş; siz de Avni Deniz'e bu parayı vermişsiniz. Avni Deniz'de profesyonel sabotaj ekibine bu parayı dağıtmış. Yani Tersanedeki işçilerden sendikacı Hilmi Taşdemir ve arkadaşlarına... Onlar da Marmara Gemisini yakarak sabotaj yapmışlar...' Bir hukukçu ve devrimci olarak bu çirkin senaryoya çok içerlemiştim. Bu kadar amatör, bu kadar sinsi ve ahmakça bir komplo ancak, bizi sorgulayan zekâ özürlü kimselerce tezgâhlanabilirdi. Bir yandan: 'ayıp, çok ayıp, sizde hiç utanma yok mu' derken, öte yandan az kalsın katıla katıla güleceğim tutmuştu. Kendimi zor zaptediyordum. Beri taraftan da bizi tutsak edenlerin perişanlığından ötürü çok gurur duyuyor, bu tertipleri zamanı gelince ceviz kırar gibi çıtır çıtır kırarak, hukuk yoluyla verceğimiz mücedelenin başlamasını dört gözle bekliyordum. O sıralar Kâmil Güven'i de içeri almışlardı. O çocuğa da çok acıyordum. Ayrıca akıbetini de merak ediyordum. Ona ne yapmışlardı? Sorgudan-işkenceden nasıl çıkmıştı? Bu sıralarda aklıma 'sabotaj' iddiaları falan da gelmiyordu. Açtım ağzımı yumdum gözümü: 'yahu iki adet dinamitle bizi aylardır sürüdürüyorsunuz. Ben hiç böyle bir şeyi yapar mıyım? Aldığım cevap çok çirkin ve şirretceydi: 'Yok yok yapmışsınız. Bunu isbat edebiliyoruz. Şimdi git hücrene bu konuyu bir kere daha düşün' dediler. Hücreme getirildim. Bu sefer Nuri'yi ifadeye almışlardı. Nuri'nin feryatlarından ona yeniden işkence yapıldığını farkediyordum. Nuri'nin zaten aklı ve yetenekleri oldukça zedelenmişti. Melekelerini kullanamıyordu. Çok sıkıntı çeken bir arkadaşımızdı. Daha sonraki günlerde tertiplenen senaryonun ayrıntılarını Nuri'den öğrenecektim. Ondan istenilen ifadeyi alabilmişlerdi. Benden bu türden bir ifade alamazlardı.

Bir ara Nuri'yi, yeniden alman ifadesiyle birlikte Adlî Müşavirliğe götürüyorlar. Adlî Müşavir ikinci kez alınan bu ifadeleri bir bir

okuyor ve görevli MİT mensuplarına hitaben: 'Bıktık sizden de, bu tertiplerinizden de...' yolunda hakaretlerle alınan ifade zabıtlarını MİT görevlilerinin suratlarına atıyor... O sıralarda Adlî Müşavir'in odasında ne amaçla bulunduğu pek kestirilemeyen fakat tahmin de edilen (bilinmeyen) bir Tüm General'de bu sahneyi yakından görüyor ve takip ediyordu. O sıralarda Org.Faruk Gürler, ordu içindeki cuntaların çeteleşmesinden ve aleyhine tertiplere girişildiğinden de haberliydi. Bomba ve Sabotaj Davasını tezgâhlayanlar, Org.Faruk Gürler ve öteki arkadaşları Org.Muhsin Batur, Org.Kemâl Kayacan vb.yüksek komuta kademelerinde bulunan 'zevat'ın da duruşmaya getirilmesini, sanık olarak davaya dahil edilmesini isteyen savcılar da çıkmıştı. 83 Sanıklı Dava da Sarp Kuray, İrfan Solmazer başta olmak üzere, THKP-C Davasında yargılanan Hava Kuvvetleri Proleter Devrimci Örgüt sanıklarından Bnb, İbrahim Keskin, Bnb.Mehmet Gençoğlu, Bomba Davası sanıklarından Talat Turhan, Dr.Memduh Eren duruşmalarda sık sık söz alıyor ve bu senaryoyu deşifre edercesine, bir türlü kendilerine dokunmayan 'zevat'ın da hukuk açısından davaya dahil edilmesinin gereğini vurguluyorlardı. Savcının ve sanıkların bu konudaki talepleri her seferinde reddedilecekti!.. Bizler ordu içindeki cuntaların çeteleşmesine basamaklık yapmıştık. Açılan davalarda her birimiz birer 'dolgu malzemesi' gibiydik. Çetelerin çıkar çatışmasında, bizim 'cenahımız'da 'Kuvayî Milliye', 'Bağımsızlık' ve 'Demokratik Türkiye' gibi sloganlarla harcanıp durmuştuk!..

"Nuri, Adlî Müşavirlikten getirildikten sonra beni tekrar sorguya aldılar. Gözlerimiz kapalıydı. Fakat sorgucularımızı seslerinden oldukça net olarak tanıyorduk. "Yarbay" dedikleri adam, bu sefer: 'Bundan sonra, bir şey yaptım, şunları şunları da ben yaptım desen dahi, söylediklerini yazarsam anam avradım olsun!..' diyecekti. Birşeylerin olduğunu sezinliyordum; fakat daha net ölçülerde değerlendiremiyordum. "Yarbay" birisini çağırdı. Gözümün bağlarını, elimdeki, ayağımdaki zincirleri çözdürdü ve ifademi başkalarına aldırmıştı. Benim ifadem redde dayalıydı. Savcılıktaki ifademin aynıydı.

"Yarbay bu kez: 'Siz de bir mücadeleye çıkmışsınız... Biz de...Aslında sen de bizlerden sayılırsın!..' demişti (her ne hikmetse?!.). Askerlere dönerek: 'Sigara verin, çay yapın' diye emirler yağdırıyordu. Birdenbire değişen bu 'muamele' karşısında önceleri

şaşkınlığımı gizleyememiştim. Şu işkenceciler ne de ahlâksız, kişiliksiz ve namussuz insanlardan seçiliyordu!..

"Bizimle muhabbeti koyulaştıran 'Yarbay', Dr.M.Eren hakkında oldukça aleyhte konuşmuştu. 'Doktor'un Nahit Tören'lere Üsküdar'da ev tuttuğunu' ve daha neler neler açıklıyordu... 'Elbette bunlardan senin haberin yoktur. Zaten 1970 Eylül'ünden itibaren Dr.M.Eren'den kopmuştun. Ziyaretleriniz de kesilmişti.' diyordu. Demek bu zevat bütün ilişkileri bildiği halde, beni daha sonraki ilişkilerin içine sokmuştu.

"Bu diyaloglardan sonra, sistemin bize uygun bulduğu bu türden senaryoları açığa vurmak için kendimi adeta bir savaşa adayacaktım. Davadaki öteki arkadaşlara sahip çıkmak, hukukî yardımlarımızı daha da derinleştirip sistematize etmemiz gerekecekti. Açılan davalarda kimi kirli roller üstlenen savcı, hakim vb. MİT uzantılı kimseleri iyice rezil etmiştik..."

A.Vahap gibi bir arkadaşın cezaevi yaşantısı nasıldı? Diye sorulduğunda, sanırım bir çok grup ve kişinin bu konudaki ortak yargısı şöyleydi: Dürüst, güvenilir, namuslu, dürüst, yurtsever, demakrat ve ilerici olan her şeye son derece açık biriydi. Onunla da cezaevi arkadaşlığı çekilirdi.

Aile kökeni olarak esnaf bir "mülkiyet" ilişkisinden geliyordu. Ana-Baba CHP'liydiler. "Esnaf olmasına rağmen babam, bir tarihçi kadar derin bilgilere sahipti. Türkiye ve Osmanlı Tarihi üzerine bir hayli kitap okumuştu. M.Kemal'in Nutku'nu açar, ya da ezberinden okurdu. Bazen gözleri de yaşarırdı Nutku okurken. Bu kuşağın gözyaşları samimiyeti ifade ederdi. Günümüzdeki sahte Atatürkçülerin timsah göz yaşlarına benzemezdi," diyor A.Vahap bunları aktarırken... "Babamın milliyetçiliği, dönemin solculuğu sayılmalıydı" yargısını eklemeyi de ihmal etmiyordu...

Kendisinin böyle bir aile kökeninden gelmiş olmasının yanında, asıl eğitimini ve bilinçlenmesini İstanbul Erkek Lisesinde, Felsefe Hocası Cemil Sena'nın katkıları sayesinde edinecekti.

A.Vahap evli ve bir çocuklu. Üzerinde kayıtlı ne malı ne de mülkü var. Bankada dövizi de yoktur. Babadan kalma bir-iki dairede ise kardeşleri kalmaktaydı.

A.Vahap sağlı "sol"lu burjuva partilerine de onların liderlerine

de güvenmiyordu. Devrimci ve Marksist Sol'un da ciddî bir maya çalamadığını söylüyor, bağımsız ve özgür kişiliği ile tuttuğu yolda kendi meşrebince yürümeyi uygun buluyordu...

TİP'de çalışıyorken, Ali Yaşar'ın Gençlik Kolu Genel Başkanı olduğu dönemlerde, Münir Süer adında çok ta silik birinin ABD Konsolosluğu ile görüşmesi üzerine, kendisine "Partiye gelme!" diye bir uyarı yapıldığını, ABD'li bir hanımla sonradan evlenerek ABD'ye gidişini anlatan A.Vahap, bu türden kişilik kaymalarına çok üzüldüğünü, hele devrimci gençlik hareketlerinin yaygınlaştığı dönemlerde Dev-Genç içinde roller üstlenen Cavit Kavak, Bahattin Yücel gibilerinin "evrimi" hakkında da kimi irdeleyici sorular yönelttiğini duydukça, "çürük" insan malzemesi hakkında konuşmak dahi istemediği anlaşılıyordu.

RIFAT GÜNEY

THKO I. (İstanbul) Davası sanıklarından Eczacı Rıfat Güney'in portresi, bizce, 12 Mart'ın oldukça ilginç ve önemli sanıklarından birini ortaya koyuyor.

Kastamonu, Karçılar köyü, feodal bir aile geleneğinden, Ülfet Ağa'nın torunu olarak Rıfat Güney 1941'de dünyaya geliyor. Aile kökeni oldukça eskilere dayanıyor. 150 yıllık tarihi bir konağın yıkılışını hatırlayan yöre halkı, bu ailenin tarihinin daha da eskilere dayandığını ifade ediyor. Ülfet Ağa'nm tam 6 köyü olduğunu söylüyorlar. Rıfat'a sorarsanız, o bu feodal aile geleneğini mizahla karışık şöyle dile getirmektedir: "Hatırladığımız kadarıyla Ülfet Ağa'nın iki kızı bir de oğlu oluyor. Oğul tarafından M.Sadık bizim peder olur. İstanbul'da Hukuk Fakültesini bitirmiş, Ülfet Ağa, oğlunun toprağa bağlı olması için erken evlendirmiş, hem de akraba evliliği yöntemiyle. Annem, babamın dayısının kızı oluyor. Bu evlilikten ikisi kız biri erkek üç evlat dünyaya geliyor. En küçükleri benim. Ablam ev kadını. Bir savcı ile evliydi. 47 yaşında kalpten öldü. Onun büyüğü ağabeyim diş tabibidir. Benim eczacı olmamı, galiba babam istemişti. Hakim ve savcı olarak ordan oraya nakil ve sürgün nedeniyle böyle bir hayattan bezmişti. Benim memur olmamı bu yüzden istemiyordu. Serbest meslek sahibi olsun; daimi bir mekânı bulunsun diye, ailenin seçimiyle ben de Eczacılık Fakültesine girecektim."

Rıfat, babası Ilgaz'da hakimlik yaparken doğuyor. İlkokul ve ortaokulu babası İnebol'da Cumhuriyet Savcısı iken, orada okuyor.

DP'nin iktidarında Savcı baba, "demokrat"ların hışmına uğrayarak Erzurum'a sürgün ediliyor. Rıfat lise birinci sınıfı bu ilde okuyor. Kısa bir süre sonra İstanbul'a geliyorlar. Liseyi İst. Erkek Lisesinde okuyor ve 1957 yılında bitiriyor. 1957-'58 öğrenim yılında İst.Eczacılık Fakültesine kaydoluyor ve 1965'de Fakülteyi bitirerek Eczacı oluyor. Askere gidiyor, askerliğinin son yıllarında babasını kaybediyor. Eczanesini İst.Teşvikiye'de Elif adıyla açıyor. Elif Eczanesi böylelikle, 12 Mart Sıkıyönetim mahkemelerinin iddianamelerindeki yerini alacak, tarihsel bir kaydın düşmesine yardımcı olacaktı!... Eczacı olarak ancak 9 yıl çalışabilen (1965-1974) Rıfat'ın Eczacılık mesleği, onun kişiliği ile ters orantılıdır. O, insan sağlığının bir meta olarak alınıp satılmasına doğuştan karşıdır. Hele Türkiye kapitalizminin bu mesleği iyice ayağa düşürdüğü bir ortamda "esnaf"lık yapmak Rıfat'a çok ağır gelecektir.

Rıfat'a o sıralar deseler ki, "yahu şu memlekette elinizde kalan 400 dönümlük işe yaramayan kıraç tarlayı sat, gel seninle şu işi yapalım", bu öneriye O'nun vereceği cevap herhalde şöyle olacaktır: "Bıraksana şu işi, bizimkilerin ağalığı, olsa olsa 'züğürt ağa'lıktır!.."

Rıfat'ın para, pul, dünya malı ya da mülkü ile öyle organik ve ciddi bir ilişkisi de yoktur. "Rind meşrep" biri olarak daha çok gönül adamıdır Rıfat. Dostluğuna dosttur. Kapitalizmin kirli işlerinin ne menem şeyler olduğunu bilir, fakat bu kanala girmemek için dünyanın en büyük inadını gösterir. "Pis para"nın belirlediği her şeyden tiksinen Rıfat, özgürlüğüne ve onuruna da pek düşkündür. Paranın belirlediği aşk, konformizmin belirlediği ve tarafları birbirinin kölesi derekesine düşünen evlilik, paranın adını koyduğu arkadaşlık ve dostluklar onun gezegeninin yanından teğet dahi geçemezdi. Rıfat'ın arkadaşlığında ahde vefa, esirgemezlik, diyergâmlık, dürüstlük ve içtenlik başta gelirdi. Rıfat kavgayı seviyordu.Sanat, politika, estetik ve kültürel konularda o kavgadan yanaydı. Kendi uzmanlık dalında, seçimini doğru yapan ve sisteme kafa tutan herkesi seviyordu. "Tutarlı bir demokrasi" mücadelesinde devrimci iş yapanların yanındaydı. Ancak, haklının, hakikatın ve doğruların kavgasını verenler Rıfat'ın sevgisini, hayranlığını kazanabilirdi. Elbette bütün bu sayılanlar bilimsel bilgi ve bilinçlenmeyle kazanılacak niteliklerdi.

Rıfat'ın ot gibi bir arkadaşı olduğunu gören olmazdı. Onunla arkadaşlık edenlerin bir kalitesi olmalıydı. Kimliksiz, kişiliksiz birileri, hele sosyalizm, işçi sınıfı ve iktidar gibi temel konularda ona kül yutturamazdı. Sözünü sakınmayan, kimilerine göre "patavatsız"lık derecesinde dobra dobra meseleleri ortaya koyan bu kimliği ile Rıfat, sıradan insanlarla geçinemezdi. Onun böyle bir derdi de olmamıştı. İlkelliği, gizli din taşıyanları hiç sevmezdi. Sınıflı toplumların, yoz, ikiyüzlü yaratıkları da ondan hoşlanmıyordu.

Rıfat, yeri gelir kendisiyle de kavga ederdi. Başından geçen olumsuz bir olayı, kendine de kıyarak anlatmasını bilirdi. Derdini açıkça dile getiren herkese yardımcı olurdu. Böyle bir meselede, işin ucu ona çok büyük bir zarar verse de, yardımcı olduğu için asla nedamet duymazdı. Aile geleneğini, feodal ağalıktan "züğürt ağalığa" indirgeyen bu mizacının kökeninde, demek ki insanlık ve sevgi vardı. Hangi feodal ağa, Anadolu'daki 6 köyün sahipliğinden züğürtlüğe "terfi" etmiştir? Demek ki, onun ata ve ana-babasının da kimi insani değer yargıları gelişmişti; sosyal ilerleyişe uyumlu ve yatkındı...

Rıfat'ın THKO I. Davasında ne işi vardı? Bu Davaya neden ve nasıl dahil olmuştu. Gerek gençliğinde, gerekse Üniversite öğrenciliği sıralarında bu türden bir politikaya hiç ilgi duymamış, herhangi bir gençlik kalkışmasında aktif bir rol dahi üstlenmemişti. 1.TİP'e de girmemişti. Rukiye-Zerruh Vakıfahmetoğlu çifti, THKO I.Davasının sanıkları olarak yeni evlenmiş ve bilinen siyasi eylemlere katılmıştı. 12 Mart faşist askerî darbesiyle bulundukları yerlerde daha fazla tutunamamış, Rıfat'ın evine sığınmışlardı. Rıfat'ın evi ve eczanesi, söz yerindeyse: "Halil İbrahim sofrası" misali bir mekândı. Gelenler dostluk görür, barınır ve saklanabilirdi. Faşist ve sadist, devrimci insan düşmanı Faik Türün Paşa, İstanbul'da insan avına çıkmıştı. Evler tek tek aranmaktaydı. Rıfat da böylece Zerruh ve Rukiye'lerle birlikte bu aramalarda yakayı ele verir ve Sansaryan Hanı boylar...

1971'de tutuklanan Rıfat, TCK'nun 296.Md. göre yargılanır. THKO'lu "anarşist"lere yataklık suçundan içeri girenlere cezaevlerinde, "suçun ne" diye sorulduğunda: "Otelcilik" diye cevap verirdi, Rıfat...

Sansaryan Han'da Emniyet 1.Şube Müdürü, Ilgız Aykutlu'nun ünü bir hayli yüksekti. Onun "vukuat" hanesine işkence büyük haflerle kazınmıştı. Rıfat da bu işkencelerden, falaka ve kaba dayaklardan oldukça nasibini almıştı. Emniyette kaldığı 45 gün zarfında, tabanları patlamış ve yaralanmıştı. Ayakkabıları ayağına bir türlü olmuyordu. Tabanları yarılan sanıkların tedavisi için para mı, ilaç mı lazım? Bu durum da Eczacı Rıfat hep akla geliyordu. Onun parasıyla dışardan ilaç getirtilirdi. Her gün bir hemşire gelir yaralı tabanlara pansuman yapardı...

Rıfat'ın ev ve Eczanesinde çokça sol kitap ve resim bulunurdu. Bu büyük boy resimlerden Lenin ve Marx'a ait olanlarının öyküsü çok ilginçti. Marx'ın kara kalem yapılmış şahane bir resmi, Sansaryan Handa işkence gören gençlerin davadan dönmeleri için bir "araç" olarak kullanılmıştı. İşkenceciler, "Ulan getirin şu Marx'ın resmini!.. Tükürün ulan buna!.." diye kükrerlerdi. İşkence görenler zorlansa da, aralarından Marx'ın resmine tükürenler asla çıkmazdı.

Küçükburjuva solculuğunun faşizmin estirdiği korkudan ötürü, herkesin kitaplarını denize attığı, banyoda, sobada yaktığı, kömürlük ve bahçelerde kitapların saklandığı bir ortamda, Rıfat'ın anasının da benzer bir "vukuatı" olacaktı: "Bir gün baktım, anam sandıklardan birşeyler arıyor. 'Ana ne arıyorsun' dedim. Bana ne dese beğenirsin: 'o büyük gâvurun resmini arıyorum'. 'Peki ne yapacaksın?', 'yakacağım!..' demez mi hışımla. Anama: 'olmaz ana, o çok büyük bir adam, onun resmi hiç yakılır mı?' diyerek Lenin'in o güzel resmini anamın elinden zorlukla kurtarmıştım. Bu resmi, Demokratik Almanya'dan gelirken getirmiştim."

"Sansaryan Handa telefonlu hücrede kalıyordum. Bütün sanıklar balık istifi gibiydik. Yatacak yer yoktu. Cihan da bizim yanımızdaki hücredeydi. Onu eskiden, dışardayken de tanıyordum. Arkadaşlarını sık sık uyarır: 'Rıfat abiye sahiplerin, ona iyi bakın!..' derdi. Herkes işkenceden perişan bir haldeydi. Herbirimizin eli, ayağı, sırtı, kafası yara-bere içindeydi. Ayaklarımız sargılıydı. Ilgız Aykutlu'nun işkencelere nezaret ettiğine tanıklık eden sanıklar vardı aramızda. Benim üzerimde fazlaca durmamışlardı. Alt tarafı bir 'otelci'ydik. Gece yarılarında işkenceden çıkan canhıraş sesler duyardım. Cihan Alptekin, Tayfun Cinemre, Mustafa Gürkan, Ali Aydın Çığ, Abdul-

lah Ceceloğlu, Terzi Bayram Akgün, senin birader Zeki, Tanju Cılızoğlu işkenceden ötürü en çok hatırladığım kimselerdi. Bir de döve döve öldürdüklerini sandığım Rasim Özkan diye, çelik gibi iradeli bir genci hatırlıyorum." Rıfat Sansaryan Handaki serüvenini böyle anlatıyordu...

Gerçekten de Rasim Özkan ciddi bir devrimciydi. Onun da Ulaş'a benzeyen nitelikleri vardı. Sağlam bir sosyal karakteri olan, kişiliğine, kimliğine, sözüne güven duyacağınız biriydi. Yaşına göre, son derece olgun, kararlı bir kimliği olanlar, cezaevinde de, işkencede olduğu gibi hemen seçiliyordu. Rasim'i bu yüzden de çok seviyorduk.

Rıfat THKO I.Davasındaki yargılamada 6 ay ceza almış, 4.5 ay cezaevinde yatarak tahliye olmuştu.

Sansaryan Handan önce Selimiye'ye gelen Rıfat, bu kışlayı "bayram yeri" gibi görüyordu, 45 günlük işkenceden sonra... Burada bir hafta kaldıktan sonra Kartal Maltepe Askerî Cezaevine getirilmişti. Rıfat'ı, ben de bu cezaevine getirildiği zaman tanımıştım. Arkadaşlığımızın temeli bu rastlantıya dayalıdır. Rıfat cezaevinin sevilen ve herkes tarafından saygı duyulan biriydi. Cihan, Rıfat'ı çok sever ve sayardı. Cihan'ın insan ilişkileri herkesle iyiydi. O, bu güveni herkese eşit mesafede verirdi. Yemez yedirir, içmez içirir. Kendisi ölür, yoldaşını sartında taşırdı.

Cihan'ların cezaevinden tünel kazarak kaçması eylemi gizli tutuluyor, kimilerinden saklanıyordu. Bir güvensizlik değil, ama disiplin açısından, Rıfat gibi kısa dönem mahkûmlardan da doğallıkla bu sır saklanmıştı. Rıfat bunu sonradan farketmişti, yani tahliyesinden sonra... Şöyle anlatıyordu: "Cihan'ların koğuşu, siyasilere cezaevi olmadan önce çay ocağıymış. Kapısı yoktu. Koridora penceresi olmayan bir setin üzerinden giriliyordu. Burasını da bir battaniye ile kapamışlardı. Altlı üstlü iki demir ranza vardı. Birinin alt katında Cihan, ötekinde Tayfun kalırdı. Herkes bu hücreye giremezdi. Yasaktı. Ben bu hücrede hergün saat 14-16 arası Fransızca çalışıyordum. Bazı arkadaşlar benim bu imtiyazlı durumuma itiraz ederek: "Ona niçin yasak yok?" derlerdi. Cihan ise: "Ona laf yok. O istediği kadar, istediği yere girer ve kalır!..' Benim bu Fransızca tutkum yüzünden galiba çocukların tünel kazma eylemlerini oldukça engelle-

miştim. Cihan gündüzleri yatağından hiç çıkmazdı. Çünkü tünelin ağzı, bu yatağın altındaydı... Sonradan öğrendim." Evet,"tünel eylemi" nin başarı şansını, Cihan ve Tayfun gibi yetenekli devrimcilerin, olağanüstü zekâ ve korkusuzluğunda aranmalıydı.

Cezaevindeyken günlerimiz iyi geçiyordu. Gençlerin mavraları, ağır şakaları, ortalığı kırıp geçiren pür neşe boğuşmaları koğuştaki monotonluğa ayrı bir renk katıyordu. "İTÜ'den Süleyman Balkan ("TKP" Davası sanığı), sabahları erkenden uyanır, eşofmanlarını giyer, bizleri tek tek uyandırırdı: 'Hoca kalk idmana!..' Ortadaki beton avluda spor yapardık." diyor Rıfat, o günleri anarken.

İçiçe açılan yedi göz oda ve koridorlardan oluşan bu büyük koğuşta bir ara 123 tutuklu bulunuyordu. Harun Karadeniz, Yavuz Yıldırımtürk gibi Dev-Genç'lilerin yanısıra Dev-Lis'ten (ve KDİKB'den bizim davadan) Reha gibi çok genç insanlar da vardı. Bizim delikanlı Mutlu'da bu koğuşta kalmıştı, Komün görevlisi olarak...

Rıfat gibi "Rind meşrep" tutukluların cezaevinde barınması öyle kolay değildi. Bir yanda Şevki (Usta) Erencan, öte yanda Rıfat, alkole bağımlılığın çetin sınavlarından geçiyor ve sınanıyorlardı. Rıfat, bu "işkenceye" daha fazla dayanamayacağını hissetmiş olacaktı ki, "şarap imalatına" dahi başlayacaktı. Cezaevine sandıklarla bolca gelen üzümlerin ezilmesi, süzülüp şişelenmesi oldukça keyifli bir uğraştı Rıfat için...Şişelenen üzümsuları şaraplaştıkça şişelerin mantarları olur olmaz zamanlarda, mesela kimi gecelerde silah sesi gibi "pat" diye ortalığı heyecanlandırmaya yeter ve artardı.

Şevki Usta ile Rıfat'ın en büyük mavrası doğallıkla, tahliye olunaca oturup sabaha kadar şarap içmek üzerine olacaktı. "Hele bir tahliye olalım" mavrası onların aklına öncelikle şarap içme özlemini getirirdi... Nitekim bu özlemleri gerçekleşti ve dediklerini tahliye olduklarında doyasıya yapacaklardı... Bunun haberini cezaevindeyken alırdık.

Rıfat, Dev-Genç'in en haşarı, "hayta" takımının yaramazlıklarını şöyle dile getiriyor: "Gece yarısı, talan, zula ve huruç hareketleri yapılırdı. Biz onlara 'zula başbakanları' adını takmıştık. Başlarında Metin Eşrefoğlu, K.Dursun Çağlı, Necati Sağır vb. gençler vardı.

Aramızda çeşitli nedenlerle gelen ve bırazcık burjuva yaşantılı kimseler de vardı. Merkez Emniyet Müdürlüğü yapmış Rafet Kaplangı, İst.Emniyet 1.Şube Müdürü Muzaffer Yılmaz, GSA, Öğretim üyesi Prof.Sabahattin Eyüboğlu, Gazeteci Tanju Cılızoğlu, Osman Arolat, meşhur kabadayı Dündar Kılıç ve adamlarından Sultan Demircan vb. isimleri hatırlıyorum. bunların yiyiceklerine geceleri el koyarlardı. Çocuklar karavanayla doymuyordu, ne yapsınlar? Bir gün Cihan'ın bir kocaman dil sövüşü, adeta bir muzu yercesine yutarken görmek trajı komik bir sahneydi. Çok gülmüş ve düşünmüştüm. Sultan Demircan, devrimcilere karşı biriydi. Dündar'ın hatırına onun yarattığı provakasyonlara katlanıyordu gençler. Hır çıkmasın diye Dündar araya girer, yatıştırıcı rol üstlenirdi. Dündar devrimcilere karşı hoşgörülü ve saygılıydı. 'Bu militanlar bizim aramızda olsa, dünyayı yıkardık' dediği de olurdu Dündar'ın..."

Siyasi olmayan tutuklulardan Dündar, kardeşi İbrahim Kılıç'ın yanısıra Sultan Demircan ve lumpen terminolojisindeki adları "ibrikçi" olan iki kişi de esrar vb. nedenlerle bu koğuşun sakinleri arasındaydı.

İşkenceden ötürü fiziksel ve ruhsal sağlığı zedelenen onlarca genç devrimci geceleri kabûs görür, hezeyanlar geçirir, bağırıp çağırarak uyanırlardı. Bir keresinde yine gençlerden biri uyurken böyle bir duruma girmişti. Sultan Demircan ise, yatağından fırlamış bu gencin üzerine yürüyerek: "Sus ulan, uyuyoruz, niçin patırtı yapıyorsun!?..." demişti. Bütün koğuş bu durumda ayağa kalkmıştı. Herkes Sultan Demircan'ın bu çıkışına bir anlam veremiyordu. O da işkence sonrası sıkça görülen böyle durumlar karşısında toleranslı davranmasını bilmiyordu. Başta Oktay Kaynak, Erim Süerkan, Süleyman Balkan, Harun Karadeniz olmak üzere herkes Sultan Demircan'ın üzerine yürümüş ve ona haddini bilmesini "lisanı münasiple" hatırlatmıştı. Bu olay üzerine Dündar ve İbrahim Kılıç kardeşler "nötr" bir tavır sergilemişti; Sultan'ın densizliklerini korumamışlardı. Bu olaydan sonra Sultan ve arkadaşları koğuştan alınmış, başka bir koğuşa (F Koğuşuna) gönderilmişti.

Gece yarısı talan, zula ve huruç hareketlerinin boyutlanmasını tahrik eden şey, burjuva yaşantısından bir türlü vazgeçemeyen kimi sanıkların bireyci, benci tutumlarıydı. Hayatı boyunca ekmeğini

başka biriyle bölüşmemiş, sıkıntı çekmemiş, paylaşım gibi yüce bir duyguyu tatmamış olanlar, 12 Mart cezaevlerinde dışardaki yaşantılarını içerdede sürdüreceklerini sanıyor ve Komün yaşamının dışında kalarak özel yiyecek edinecek, milletin gözüne bak baka bu ulaşılması güç yiyecekleri tadacaktı!.. Olur muydu? Hangi kitapta yazıyordu bu türden bir ilişki? Yoksulların Peygamberi İsa bile İncil'de: "Mutlu olmak istiyorsanız veriniz" diyordu. Gündeminde "vermek" ya da paylaşmak olmayan birileri toplumdan daima almasını öğrenmişti.

Komün hayatının eleştirilecek yanları olabilirdi; vardı da. Fakat insanı eğitip yontan ve biçimlendiren yanları daha fazlaydı. Kapitalist bireyci ahlak anlayışının cezaevlerinde yeşermesi, devrimciler açısından asla mümkün değildi. Bu ahlakı taşıyanların, cezaevi dışındaki yaşantıları da gösterdi ki, gündeminde paylaşmak diye bir sorunu olmayanlar, kolektif aklı, bilinci ve eylemi örgütleyemeyenler, sonradan sistemin vazgeçilmeyen birer aksesuarı oluyordu.

Rıfat Güney, ne işçi sınıfı hareketinden, ne sosyalist hareketten geliyordu. Öğrenci gençliğin demokratik-devrimci hareketlerinden de gelmiyordu. Fakat o, kimilerinin pek akıllarının almadığı bir yöntemle konuya bakıyordu. Bu bakış açısı Devrimci ve Marksist'lerin bakış açısıydı. Devrimcilik yalnızca örgüt ya da parti kurarak yapılmıyordu. Hele PARTİ kurumsallaşmasının oldukça ayağa düşürülmek istendiği koşullarda, gerçekten kararlı bir devrimci, spor kulübü kurarak da görevini yapabilirdi. Nitekim böyleleri bir hayli çoğunluktaydı. Ne bileyim, bir fabrikada, bir ünitenin içinde, bir semtte, ya da resim, müzik, şiir, öykü, inceleme yaparak da devrimci görevini pekala yerine getirenler çıkabilirdi. Çıkıyordu da... Rıfat ise, ideolojik-teorik olarak eleştirdiği THKO ve THKP-C vb. örgütlerde kimi roller üstlenen ve de örnek militan gelenek ve ahlak taşıyanlara sahiplenerek, eleştirel katkı yaparak devrimci görevini yerine getiriyordu.

THKO I. Davası savunmalarında, TCK'nun 296.Md. yargılanıyor olmasına rağmen, bu "otelcilik" vukuatını bir yana bırakarak siyasi savunma yapmıştı. Bu savunmasında, devrimci gençlerin tarihsel ve sosyal haklılığından dem vurmuş, işçi sınıfı ve sosyalist hareketin yanındaki yerini bilinçle almayı bilmişti. Duruşma hakimi

Alb.Remzi Şirin ise, Rıfat'ı çok "şık" biçimde uyarmıştı: "Yahu sen ne ile suçlanıyorsun?.. Bunu biliyor musun?.." Rıfat, Cihan'ları savunma safhasında da yalnız bırakmadı; birlikte davranmayı öne çıkardı. Teknik bir savunma yerine siyasi savunma yapmayı tercih etti. Mahkeme başkanı Alb.Remzi Şirin, elbette bir "Devrim" mahkemesinin yargıcı değildi; o daha çok, meslektaşları arasında Yassıada'da görev üstlenen Savcı ve Yargıçlara benziyordu. Bu "ekol"den bir yargıçtı. Tekelci sermayenin, faşizmin pisliklerine baştan kara bulaşmış, hukuk mektebinden her nasılsa mezun olabilmiş savcı ve yargıçlardan değildi. Bir kalitesi, kabadayılığı ve "hukuk" vicdanı vardı, Remzi Şirin'in...

Rıfat cezaevinden sonra mesleğini "dükkân" açıp "esnaf"lık yaparak geçirmedi. Hastanelerde (Devlet ve SSK Hastanelerinde) eczacılık yapmayı daha uygun buldu. Gittiği her yerde meslektaşlarını örgütledi. Eczacıların demokratik bir mevzide tutunmaları için mücadele etti. Sürüldü. Yılmadı. Burjuvazinin mahkemelerinde "hukuk" yolundan büyük mücadeleler verdi. Kapitalizmin insan sağlığı konusunda, özellikle de ilaç tekellerini sömürüsü konusunda eczacıların ne yapmaları konusunda somut, pratik adımların atılması uğruna kavga verdi. Bu kavga halen devam ediyor. Sağlı "sol"lu hiç bir siyasi partiye girmedi, onların ucuz politikalarına yüz de vermedi, oyunu da vermedi. "Sol" adına açık ya da kapalı faaliyet alanlarında çalışanlara da pek yüz vermedi. Oturdu, kendi imkân ve yeteneklerini tarttı. Hesabını düzgün tuttu, kimilerinin beğenmediği, burun kıvırdığı, sıradan ve basit işlerin yapılması sorumluluğuna sevdalandı. Taş üstüne taş konulmasını, acele etmeden insan yetiştirilmesini öne çıkardı. Yetenekli ve donanımlı insan bir gün gelecek kapitalizme karşı son sözü o söyleyecekti. Modern Proletarya kendi bağımsız, saf PARTİ'sini mutlaka oluşturacaktı. Küçükburjuvazinin sulandırıcı "katkısı" öyle ebedî olmayacaktı. *Hareketimiz* bu temelde ayrışacaktı...

Bu süreç hazırlanadursun, Rıfat gibi isimsiz, tabanda sessiz sedasız çaba gösterenlerin unutulmaz katkıları ise, her zaman anılacak ve unutulmayacak-unutturulmayacaktı.

BAYRAM AKGÜN

Basına "83 Sanıklı Dava" ya da "Sarp Kuray ve Arkadaşları" olarak yansıtılan davada, çoğunlukla Deniz Kuvvetleri Komutanlığından denizci subay ve astsubaylar, askerî öğrenciler, emekli subaylar, eski MBK üyeleri, Dev-Genç eski başkan ve sekreteri (Atilla Sarp ve Ruhi Koç), üniversite öğrencileri, eski polis müdürleri (Rafet Kaplangı, Muzaffer Yılmaz) vb. kişiler yargılanıyorlardı.

Dava sanıkları ilk önce TCK'nun 146/1.Md.göre yargılanıyorlarken, değişen mahkeme başkanı Hakim Albay Remzi Şirin'in yorumuyla sanıklar, TCK'nun 168-69. Md. göre yargılanmış ve hüküm giymişlerdi.

Bayram Akgün bu davanın tek işçi-emekçi sanığıydı. Onun bu davada ne işi vardı, yeri neydi? Fukara Bayram Usta neden bu davada sanık durumuna düşürülmüştü?

12 Mart'ın karanlık günlerinde faşist askerî darbenin sarsıntı ve yıkıntıları arasında bu ve benzeri soruların cevaplarını araştıran insanlarımız oldukça azınlıktaydı. 12 Mart'ı karşılayan kişi, grup ve örgütlerin değerlendirmesini yapmaya aday insanlarımız ise, aradan bir zamanın geçmesini arzuluyor ve bu konunun üzerini küllemeyi uygun buluyordu.

Oysa bir yandan kimi sözlü, yazılı belgeleri toparlamak, bilgilerin kaynağını ta başından araştırmak, sınıflar mücedelesi tarih ve geleneklerimiz arasında, en kötü koşullarda dahi bazı değerlendirmeleri gecikmeden yapmak gerekiyordu; bu konuyu böyle bellemeliydik.

83 Sanıklı Dava sanıkları neden bir araya gelmiş ya da getirilmişti? Dava sanıklarının organik ilişkileri, iddialar bir yana, nasıldı? 8-9 Mart "sol" cuntasal ilişkilerin aslı neydi? Davanın bazı sanıkları neden Bomba ve Sabotaj Davasıyla irtibatlandırılmak istenmişti? Bazı dava sanıkları ikinci kez neden Kontr-Gerilla'ya sorgulanmak, işkence görmek için götürülmüştü? Hakim Alb.Remzi Şirin neden bu davanın baş hakimliğine getirilmişti? Ve neden bu mahkeme lağvedilmek istenmiş, Remzi Şirin'in odası, sekreteri, gerekçeli kararı yazacak masası dahi elinden alınmıştı?

Cuntasal ilişkiler iddiasıyla yargılanan bazı sanıkların portrelerinde konu ile ilgili bazı döküman ve bilgilere değinilmiştir. Burada tekrarı da gerekmiyor. İlgili bölümlerde ayrıntılı incelenebilir.

Sistem' 83 Sanıklı Dava aracılığıyla, ordu içindeki çeteleşen cuntalardan birinin açığa vurulması için açılmıştı. Ordu içindeki ilerici, demokrat ve devrimci kadroların tasfiyesi amaçlanıyordu. Bilindiği gibi, bir yanda 12 Mart Muhtırasını veren generaller, öte yanda, 8-9 Mart'ı örgütlemiş, ve fakat sonradan bir "kayma" göstermiş generalerin aralarındaki "iktidar" kavgası yüzünden bu türden davalar gündemleştirilmişti. Kimi senaryolara göre, bir örgüt, Org.Faruk Gürler cuntasını iktidara getirmek için bazı provokasyon ve kışkırtmalara giriyor, bombalar patlatıyordu. Bu cuntanın üyelerinden Org.Muhsin Batur ve Org.Kemal Kayacan, Org.Faruk Gürler ile birlikte cunta üyeleri ve örgütleyicisi olarak savcılarca suçlanıyordu. Kendisine Genel Kurmay Başkanlığı vaad edilen 1.Ord.Kmt.Faik Türün muarız ve rakiplerini ekarte etmeliydi. Org.Gürler'in bu makama gelmesinin önü kesilmeliydi. Bomba, Sabotaj ve 83 Sanıklı vb. davalar bu senaryoların uzantısında hazırlanmıştı. Dava sanıkları da bu senaryoya oldukça "fazla" malzeme taşımıştı. Org.Faruk Gürler, Genel Kurmay Başkanı seçildikten sonra bu davaların seyri de konjoktürel olarak değişikliğe uğratılacaktı. Ne zamanki Gürler Paşa Cumhurbaşkanlığı makamına oynayacaktı, bu kez anılan Orgenarellerin de bu davalarda sanık yapılması gündeme getirilecek ve cuntalar arası çeteleşme başka bir boyuta sıçrayacaktı.

Gürler'i Cumhurbaşkanlığına getirilemeyişi, MİT, CİA, MOSSAD üçlüsünün ülkedeki uzantıları ve o zamanki AP iktidarının da başını çektiği bir ekip tarafından tertiplenmişti. Aralarında MİT'çi-

ler, Sıkıyönetim Komutanları, Askerî-Sivil Savcı ve Hakimler, Adli Müşavirler, Emniyetçiler, Hukuk Profesörleri, basın yayın erkânı, topu birden uluslararası tekelci sermayenin yüksek çıkarlarını kollamak-gözetmek aşkına çeteleşmişti.

Gürler Paşa emperyalizme karşı, Türk yurtseveri biri miydi? Ya da işçi sınıfı ve emekçi halkların sosyal kurtuluşundan yana biri miydi? Elbette ki hayır. Cuntalar çeteleşirken askerî hiyerarşide bu Paşa'ya bir "rol" verilmişti. ABD emperyalizminin, öyle kemalist timsah gözyaşlarıyla süslenmiş küçükburjuvaca vatan kurtaran arslan titreşimlerle heyheylenen ve devrimciyi oynayanlara bir ihtiyacı yoktu. Emperyalizmin ve yerli uşaklarının hesabı oldukça netti. Kapitalist anarşinin yüksek çıkarlarını koruyup-gözetecek faşist askerlere ihtiyaç vardı. Kemalizm iksiri karın doyurmuyordu; hesapta olmayan "badire"lerin atlatılması geciktirilebilinirdi. Kapitalizm-Sosyalizm çatışmasında küçükburjuvaca "kurtuluş" titreşimlerine ne gerek ne de imkân vardı. Kapitalizm "sağlam" akılcıydı. Onun gündeminde ham hayale yer yoktu. Olamazdı.

Bizim Fukara Bayram Akgün işte böylesine çeteleşmiş, at izi it izine fazlaca karışmış bir ortamda bu davaya sanık olarak sokulmuştu.

Onun yaşam öyküsü, özetle de olsa, çok öğretici derslerle doluydu:

Bayram Akgün, 3 Mart 1926 tarihinde, Yugoslavya-Kosova Eyaleti, Priştina İlinde, Arnavut bir ana-babadan dünyaya gelecekti. Kendisine zor yeten emekçi karışımı, şehirli-köylü bir bileşimden gelen aile, aynı memleketten 1936 doğumlu Zilfiye ile Bayram'ı 1955'te evlendiriyor. Bu evlilikten 4 erkek 2 kız çocuğu dünyaya geliyor. Çocuklarından ikisi memlekette, diğerleri, 1958' sonunda Türkiye'ye geldikten sonra doğuyor (Bir çocuğu ise, Bayram'ın cezaevinden çıkmasından bir ay sonra, bu sıkıntılara moral olarak dayanamayıp ölüyor).

Yugoslavya'dan önceleri Beşiktaş'ta bir akrabasının yanına gelen Bayram Akgün'ün ailesi, gelişinin ertesi günü, yani 31 Aralık 1958 'de yılbaşını kutlayacaktı. Burada bir ay kadar kalan aile daha sonra bir işçi-emekçi semti, daha doğrusu ucuz emek cenneti olan Zeytinburnu ilçesine kiracı olarak yerleşecekti. Bayram, terzidir.

Geçici işlerde mesleğini icra edecektir. Geçici terzilik 8 nüfuslu ailenin geçimine yetmeyince anne ve çocuklar da ev ekonomisinin bir ucundan tutmalıydı...

Bayram memleketten gelirken kayda değer bir eşya, para vs. getirememişti. Nereden getirsin fukara? Zaten ana-babası da yoksul insanlardı, yani ırgattılar. Onlar da vefat etmişti. Baba 1947'de, Ana ise 6 ay sonra, faşist Alman istilasının getirdiği yıkıntılar ve yokluklar içinde yaşama veda edecekti. Kendi evceğizleri vardı Yugoslavya'da. Terziliği de orada öğrenmişti. İyi ki böyle bir zanaatı vardı; ya o da olmasa, fukara Bayram ve ailesi burada "Anavatan"da ne yapacaktı?

Bayram, askerliğini faşist Yugoslavya ordusunun Alman denetimindeki dönemde, 1944-'45 yılında yapmıştı. Onun işgal sırasında zorla askere alınmasının öyküsü bir hayli ilginçti: "Henüz daha 17 yaşındaydım. Faşist Alman Ordusunda, Yugoslavya içinde, zorla askerlik yaptım. Bu askerliğim 9 ay sürmüştü. Yugoslavya Komünist Partisi'nin GKB'de, Komsomol üyesiydim. Faşist ordudaki askerliğime zaten partinin izniyle gitmiştim. Yoksa askere gitmemek, işgale karşı partizan birliklerden birine katılmak işten değildi. YKP GKB'nin askerlik yaparken bize verdiği görev: GKB sekreterinin kardeşiyle birlikte görevlendirilirken bu arada ben gerilla olacaktım... Faşist Alman askeri birliğinde görevli bulunmamızı uygun bulan parti Toplama Kamplarındaki ilişkilerden gayri, halkla kurulan ilişkilerde, onlara ekmek ve giyecek yardımı da yapıyorduk. Priştina Kışlasındaki Toplama Kampında üç ay kaldık. Sonra Gilan Kışlası Toplama Kampında bulundum. Sonra bizi askerî okula yerleştirdiler. Orduda partizan yanlısı er, subay ve astsubay olduğu gibi, faşist ve gönüllü Arnavut işbirlikçileri de vardı. Ordunun ana komuta kademesinde Alman asıllı komutanlar vardı. 2 ay da burada kalmıştım. Bir ara savaşa da katıldım. Bulgarlarla, Bulgar Yurtseveriyle, faşist Alman ordusu saflarında savaşmamak için, askerlikten kaçmaya giriştik. 5 asker buna teşebbüs ettik; fakat yakalandık. Parti ile ilişki aradık, örgütlü güç zamanında gelememişti. Kışlaya ekmek taşıyan bir at arabası ile kaçmayı planlamıştık. Bir akşam bekledik. Örgütlü güç ile temas ve istihbarat eksikliğinden yakalandık. Yine bir akşam, ekmek almak için kullanılan at-arabası ile beraber

kaçmayı planlamıştık; işimize yarar umuduyla bir de köpek bulmuştuk. Güç bela bir köye kadar gelmiştik. Alman elbiseli olduğumuz için onları atlatabilmiştik. Savaş sonu firarlar başlamıştı. Almanya'nın bozguna uğruyacağı belliydi. Bu firarlardan yakalananlar anında kurşuna diziliyordu... Savaşın dramı böyleydi!.."

Savaş sonrası Bayram Usta da, Yugoslavya'daki "sosyalist" kuruluş mücadelesinde roller üstlenmişti. YKP ile bazı çelişkileri vardı. Bir yandan da Türkiye'ye, "Anavatan"a gelmek istiyordu.

Bayram da, kimi Balkanlılar gibi "göçmen" kervanına katılmış, Zeytinburnu ilçesinde, Çırpıcı Deresi yöresinde bir gecekonduya ancak tutunabilmişti.

Gerek 1.TİP'in örgütlenme çalışmalarında gerekse ilerici-demokrat işçi, gençlik ve öğretmen hareketi arasında Bayram Akgün'ü tanımayan yoktu. Türkiye'deki sınıf çelişkileri ve çatışmalar, onun da gözünü açmıştı. Yugoslavya'da öğrenmeye koyulduğu "sosyalist" fikirler, daha çok burada ve bu çelişkiler arasında filizleniyordu.

Sosyalizme olan derin tutkusu ve insan tanıma konusundaki deneyimsizliği saf ve temizliği yüzünden, o da 12 Mart faşizminden derin yaralar alarak çıkacaktı.

Bayram'ın tutukluluğu ve ekonomik sıkıntısını hafifletecek çareler düşünülürken, onun gibi göçmen arkadaşlarından Abdullah Doğan, bölgesinde bir kampanya düzenleyecek ve bu yüzden de kimi iddialarla suçlanabilecekti (*Varlığımı Sosyalizme Borçluyum*, 1993, Sorun Yayınları). Kardeşim Zeki'de bu kampanyada üzerine düşen görevi yapacaktı; herkes, hepimiz gibi...

Bayram Usta'yı yalnızca cezaevi arkadaşı olarak değil, önceden de tanımaktaydık. İçerdeki arkadaşlığımız Kartal Maltepe ve Selimiye Askerî Cezaevlerinde de sürmüştü. O da öteki Balkanlı devrimci arkadaşları Recep Serbest, Abdullah Doğan vb.'leri gibi, son derece ilginç bir hayatı yaşamıştı. Balkanlı bu arkadaşların temeldeki en büyük ortak dramı, çok çocuklu olmaları (her birinin 7-8 çocuğu vardı), emekçi, gözü yaşlı ve çileli aileleri, işsizlik ve perişanlıklarıydı. Aralarında ekonomik açıdan en büyük sıkıntıyı ise, Bayram Usta çekmişti.

Eşi o dönemi şöyle anlatıyordu: "Ayağımda lastik ve yırtık ayakkabılar vardı. Çorabımız dahi yoktu. Bastıkça lastiklerden vıj vıj diye sular çıkardı. Açtık. Açlığın ötesi var mı? Yıllarca cezaevi kapılarını arşınladım. Kimse beni 6 çocukla arayıp sormadı. Ben böyle bir solculuğa şiddetle karşıyım. Çok çile çektim. Beni hiç biri aramadı. İsim de söylemek istemiyorum ama, şu Sarp Kuray ne yer ne içer? Hasan Çetin nerededir? Mehmet Akmaner iyi bir insan evladıdır. O nerededir? Yerini bilsem kalkar ayağına kadar giderim. 83 Sanıklı Dava'dan kaç kişi bizim gibi açlık çekmiştir? Evimize kadar bazı gazeteciler, ne bileyim bilmediğim kimseler geliyor, ellerinde fotoğraf makinaları, kâğıt kalem... Bir iki acayip soru, ondan sonra sözümona röportaj yapıp gidiyorlar... İşin içinden böylece sıyrılıp kaçıyorlar... Böylelerinden çok tiksiniyorum. Dava sanıkları arasından çok büyük kapitalistler de, dönenler de çıktı. Oysa ben ve çocuklarım açtık, yalın ayaktık. Bize yardımcı olan çok namuslu insanlar da vardı. Çoğunun adresini bilmiyorum. Bilsem ziyaretlerine giderim. Acılar bizi de unutkan yaptı. Biz kapitalist olmadık. Yerimizde duruyoruz. Dönmedik de... Böyle yaşamayı 'kader' saydık, namusumuzla yaşamayı öğrendik. Evimizi aramaya geldiklerinde her şeyi didik didik ettiler. 'Ben silah-milah bilmiyorum.' dedim; teslim de etmedim. Direndim. Bayram'ı evde bulsalardı, leşini yere sererdiler. O kadar öfkeliydiler. Yakalandıktan sonra eşimi karakoldayken sormaya giderdim, bize çok hakaret ederlerdi: 'Bu adam en büyük komünist, yetiştirip göndermişler' diyorlardı (O zamanki günlük gazeteler de, Balkanlı göçmen olup ta cezaevine düşen insanlarımız hakkında bu manşet sıkça kullanılıyordu...). 'Bayram için mi geldik?' dediklerinde bize düşman gibi bakarlardı. Polislerin arasında bazı merhametli kimseler de çıkmıştı. Merkez Valisi Enver Kuray, karakolda işkence gören oğlu Sarp Kuray ile görüşmekte zorlanırken, beni Bayram ile görüştüren polisler de vardı. Evimizde silah ta, kitap ta herşey vardı. Ben bunları teslim etmedim; saklamayı başardım. Çocuklar çok küçük ve perişandı. Eşimi adi bir silah kaçakçısı yerine koymak istediler. Evi darma dağın ettiler. Buna izin vermedim. Polis baskınlarında silah bulamadıklarında, 'silah nerede?' diye terbiyelerini bozuyorlardı. Bayram'ı işkence görmüş, perişan haliyle eve getirip aynı şeyleri ona da soruyorlardı. Bir lokma ekmek yemesine dahi izin vermediler. Evimizde satacak tek şey kalmıştı: Saatimiz. Onu satarak ekmek alabilmiştim çocuklara..."

Portreler için daha kapsamlı bilgiler almak üzere Bayram'lara gitmiştik. Bir bayram nedeniyle eve boş gitmemiş, bir kutu fındıklı lokum almıştık. Kapıda bizi karşılayan Bayram Usta: "O nedir? Neden zahmet ettiniz?" diye bize çıkışırken, içerden eşi söze girmişti: "Ne zahmeti? Burası bir evdir. İçerde de insanlar oturuyor... Elbette arkadaş olan gereğini yapacaktır... Ne zahmeti? O nasıl bir söz?.." diyerek eşini adeta azarlamıştı. Evet Bayram Usta kapısını açan herkese dost canlısı yaklaşmış, her şeyini paylaşmasını bilmişti. Fakat devrimcilik adına öyleleri çıkmıştı ki, eşi böylelerinin bıraktığı "hatıra"ları bir türlü unutamıyordu. Bayram Usta'nın eşi, bizim hanımı cezaevi ziyaretlerinden mutlaka tanımalıydı. Fukara o kadar sıkıntılı günlerden sonra bunu bir türlü hatırlayamıyordu. Başlarına çok acılar gelmişti. Bayram Usta da, bizimle sık görüşen biri sayılmazdı. *Portreler*' in yazımı konusundaki niyetimizi sezgisiyle ölçüyordu. Bu konudaki içtenliğimizi bilmekle beraber yine de temkinliydi. Oysa birazcık kitap okumuş ve *Hareket*'ten uzak durmamış olsaydı, bizimle ne güzel bir diyalog kurardı.

Onun kapısına herkes bir şeyler istemek için gitmişti. O da vermişti. Bu türden "ilişki"lerden daima Bayram Usta ve ailesi zararlı çıkmıştı. Balkanlar'dan Türkiye'ye göçeden bir çok devrimcide buna benzer tedirginlikler vardı. Bu coğrafyadan çıkan kimi "devrimci"lerden korkuyorlardı. Bu konuda bazı haklı gerekçeler de öne sürebiliyordu: "Adam mebus olacak, belediye başkanı olacak ya da işyeri kuracak, kalkıp geliyor. 'Eee...Bayram Usta bizim partiye gir!.". Sonra?!. 'Bayram Usta sizin çevrenin oyunu, şöyle de şöyle kullansınlar!..' Böylelerinden bıktım. Türkiye'de üye olacak hiç bir parti yoktur. Hepsi burjuva partisidir. Türk Solu'nun da güvenecek bir partisi yoktur. Ben hiç birine ne girer ne de oyumu veririm. Türk Solu daha faşizmi tanımadı. 12 Mart faşizmi daha nedir ki? Siz daha faşizmi görmediniz. Yaşamadınız. Türkiye'de ne zaman ki aç insanlar sokakta çoğalır; o zaman Türk Solu'ndan Komünistler çıkar. Bu ülkeden Komünist te çıkmıyor. Niçin çıkmıyor? Hele bir düşünün neden? Çünkü hepsi küçükburjuva..."

Bayram Usta'nın yüreği çok doluydu. Haklı şeyler de söylüyordu. Fakat okumuyordu. Çocukluğunda kazandığı ilk bilgilerle, sınıfsal sezgileriyle kendi dengesini kurmaya çalışıyordu. Ailece, dü-

rüst, demokrat ve emekçi yaşantılarıyla ayakta kalmayı ancak başarmıştı.

Selimiye'de eşiyle kendi ana dilinde, Arnavutça ya da Sırpça konuşmak isterdi, ziyaret günlerinde. Asker ve subaylardan sürekli biçimde: "Vatandaş Türkçe konuş!.." diye azarlanıp tartaklanırlardı. Görüşme yerinin bir tarafında, "cunta" iddialarıyla yargılananların arasında bulunan eski Balkanlı devrimci bir göçmen, diğer tarafında, ayağında yırtık lastikleri, çıplak, çorapsız ayaklarıyla yakınan ve bir türlü Türkçe konuşamayan eşi... Resmî devlet ideolojisinde ve pratikteki uygulamada böylelerine "doğallıkla" hoş davranılmayacaktı. Çünkü, onlara göre böyleleri: "Özel olarak yetiştirilip Türkiye'ye gönderilen azılı birer komünist ve vatan hainiydiler!.."

Bayram Usta 12 Mart cezaevinin en renkli, esprili, hoşgörülü, cana yakın, efendi, dürüst, namuslu insanlarından biriydi. Bir "kusuru" vardı: Açtı. Sistemdeki avantalar ve yağmalardan ona da düşmesi gereken bir "pay" almasını bilmiyordu!

Kocaeli Modern Proletaryanın yataklarından biri olan kimliği ile anılmaktadır. Daha doğrusu bu ilimiz, yeni kimliğini, kapitalist anarşinin yerleşip yaygınlaştığı, İstanbul-Sakarya yolu ve hinterlandı üzerinde yoğunlaşan bir "sanayii" projesi sayesinde edinmişti. Bu "proje", önceleri montaj sanayii'ne dayalı iken, zamanla uluslararası tekelci sermayenin göz diktiği, yerli ortaklar ve işbirlikçiler edindiği bir süreçte gerçekleşecekti.

Kocaeli'nin böylesine sanayileşmesiyle birlikte, eski sanayii kuruluşlarının, SEKA ve Gölcük Donanma Tesisleri dışında bir çok dev sanayii kompleksi, fabrika ve işletmenin kenti istilası, bölgenin sosyal kaderini ve kimliğini de etkileyecekti.

Önceleri sevimli kiraz ve meyve bahçeleriyle ünlü kent, Türkiye kapitalizminin doğasına uygun biçimde şekillenecekti. Hoş kapitalist anarşi Batı'da da benzeri bir süreci yaşamıştı. Türkiye kapitalizmi, Batı'daki öncüllerini de sollayarak kapitalist anarşiyi "avanta ve yağmalar" biçiminde pekiştirecekti.

Hayatımızın en önemli günlerini geçirdiğimiz bu sanayii kentinde, temeline kazma vurulan her fabrika, işletme ya da komplekste bir anımız vardı. Bir ayağı kentte öteki ayağı köyde olan Kocaeli'nin yerli işçi ve emekçisi Proleter bir kimlik kazanacak, önce sömürüyü, ardından ilk sendikal bilinci, daha sonra da sınıfsal kurtuluşunu ve giderek evrensel kurtuluşunu kavrayacaktı.

İşçi ve emekçilerin sınıfsal bir bakış kazandığı, yeni kimlikler edindiği bu süreçte, tekelci sermaye de boş durmayacaktı. İşçi sınıfı

ve emekçiler hızla örgütlenirken, öte yandan kara gericilik ile ırkçı, faşist gericilik sermaye sınıfının (asıl gericiliğin) çıkarları uzantısında hızla bu bilinçlenmenin önüne çıkarılacak ve barikat olmasına çaba gösterilecekti.

Kocaeli'nin ve bölgenin sanayileşmesi, Anadolu'nun öteki kentlerindeki işsizleri de bu kente göçe zorlamıştı. Zaten bu kentin yerli halkı, "Kurtuluş Savaşı" sürecinde, Türkiye'yi terkeden azınlıkların mülk ve arazilerine şu ya da bu sebeple konup yerleşenlerden oluşuyordu. Laz, Gürcü, Çerkez, Abaza, Çeçen, Karaçay vb. halklar, kentin ilk nüfusunu oluşturan "yerli" halkın yanı sıra anılanların başında geliyordu. Balkan halklarından, Pomak, Boşnak, Arnavut ve "Mübadele" göçmenler de kentin belli başlı nüfusu arasındaydı. Kocaeli sanayileşirken, bu kez Amed, Dersim, Botan, Serhad vb. yörelerden insanlarımız da yoksul köylülüğün sınıfsal ve ideolojik renklerini bu ile taşıyacaktı. Kocaeli'nde "Çingene" diye aşağılanmak istenen, oysa Gazi'nin "Esmer vatandaş" olarak "onore" etmeye çalıştığı insanlarımız da vardı. Gazi Mustafa Kemal, Çingenelere "Eti Türkleri" dediği de bilinmektedir. Anadolu ve bölge halklarının oluşturduğu bu zengin halklar mozayiği resmî devlet ideolojisinin çok yönlü çabalarıyla asimile edilirken, bu türden yaklaşımlar, günlük şakalarımız arasında oldukça fazla yer tutardı.

Zaten Kocaeli'ne gelen yabancı sermayenin yöneticileri ve teknisyen kadrolarıyla bu ilimiz adeta Enternasyonal bir kimlik de kazanacaktı!..

Bir sanayii kenti, avantalar ve yağmalar ülkesine dönüştürülen bizim memleketimizde hızla biçimlenirken, asker ve güvenlik güçleri açısından nasıl ihmal edilirdi? Kocaeli bu açıdan da bir "müstâhkem mevkiî'ydi."

Bir yanda Modern Proleter düşünce ve davranış gelişecek, modern üretim yapan işyerleri çoğalacak, fakat güvenlik güçleri bu gelişen "sosyal gelişme" karşısında "teyakkuz"a geçmeyecek. Böyle bir şey eşyanın tabiatına aykırıydı.

Kocaeli, bütün sınıflarıyla askerî tesislerin de bulunduğu bir ildi. Kara, Deniz, Hava kuvvetlerinin önemli birlikleri de bu ilde konuçlanacaktı; stratejik, sınıfsal, sosyal vb. konumu gereğince!.. NA-

TO'nun en önemli tesisleri de bu ildeydi. Bilinen ve bilinmeyen yeraltı ve yerüstündeki NATO'ya bağlı bütün tesisleri, işlevleriyle ve muhtemel bir savaştaki fonksiyonlarıyla biliyor ve izliyorduk. Bizlerin o dönemlerdeki bilimsel bilgi ve bilinçlenme sürecinde bu türden bilgileri edinmeyi gerektirecek düzeydeydi. Bunu abartmadan söylediğimizin bugün dahi yaşayan tanıkları vardır; vurgulamakta yarar vardır.

Kocaeli'ndeki sosyal-sınıfsal evrim sürecinde işçi ve köylü emekçiler dışında, öğrenci, öğretmen, sendikacı, aydın, bürokrat, asker, polis vb. kesimler arasında da iyi ilişkilerimiz olan kimseler vardı. Özellikle asker ve polis cenahından tanıdığımız kimseler arasında bizlerle ilişkisi bulunanlar, 12 Mart 1971 sürecinde, ya mesleklerinden atılmıştı, ya da resmî ideolojinin baskısına dayanamayıp dönmüştü. Bu gel-gitler öğretmen, öğrenci ve bürokrat kesimi için de geçerliydi. İşçi sınıfı ve emekçilerin davasını öne çıkaran sendikal ve siyasal kurumlaşmalar arasındaki kimlik değişimleri ise, zaten bu satırları kaleme alırken, *Portreler I, II, III.* ciltlerine konu olacaktı.

Özetlersek, hayat herkesi, hepimizi sosyal pratikte biçimlendiriyor, sınayıp deniyordu. Bir yanda kalıcılığı olan, bir içtenliği ve dürüstlüğü öne çıkaran ilişkiler (ki, biz buna, evet yalnızca bu iki önemli konuya çok bel bağlamaktaydık), öte yanda devrimci durumun bazı şartlarının oluştuğu dönemlerde başka pozisyonlara girenlerin dramı ve trajedisi bütün öğreticiliği ile yaşanıyordu.

Buradaki portremizde, aynı zamanda kayınbiraderim olan Ayhan Tekin'i anlatmak ihtiyacını duyuyorum. Modern üretim yapılan bir sanayii kentinde, yalnızca sosyal-sınıfsal biçimlenişi değil, bu süreçteki insanların aile kolektiflerinin oluşumu çerçevesindeki ilginç biçimlenmelerden, şahsımızla ilgili de olsa düşündürücü, öğretici ve eğitici bir yanı da bulunan böyle bir portrenin değişimini belgeleyip tartışmaya sunmayı doğru bulmaktayız.

Ayhan Tekin ile akraba olmadan, onu genç bir subay olarak tanımış ve sevmiştim. O tarihlerde, bir askerî birliğin ekmek fırınında subaydı. Kendisi, bir dönemin, Talat Aydemir'in Kara Harp Okulu öğrencisiydi. Talat Aydemir, 27 Mayıs 1960 Harekâtını "yerine

oturmamış bir ihtilâl" olarak görmekteydi; ona göre, bu "gerekçeyle" yeni bir "ihtilâl" daha yapılmalıydı!.. Talat Aydemir, bu görüşlerin uzantısında tam iki kez iktidara oynamış, başarılı olamamış ve bilindiği üzere, yargılanıp asılmıştı, Fethi Gürcan ile birlikte. Ayhan, bu süreçte "demir takan" bir teğmen olduğu için öteki askerî öğrencilerle birlikte okuldan atılmamış, İ.İnönü'nün "devleti koruyan" yöntemleriyle muharip sınıflar yerine levazım yapılmak suretiyle (bu türden bir formülasyonla) orduda kalmıştı; Ordu içindeki tasfiye hareketinin daha derinlere gidilmeyişi, varlığı bilinen (ve bir gerçeklik olan) öteki cuntacı, darbeci, ilerici ve ihtilâlci grupları notralize etmek düşüncesinden kaynaklanıyordu. Talat Aydemir'in "kılıç artığı" levazım subayları orduda "kontrol" altındaydı.

Ayhan, Adana'nın, Kadirli ve Kozan ilçelerine aynı uzaklıktaki Aşağı Çiyanlı köyünden, az topraklı bir köylü ailesinin çocuğuydu. Babası, elindeki 400 dönümlük toprağını kötü kullanmış, yörede çok yaygın ve adet olduğu üzere, barda-sazda çarçur etmişti. Anası ise, kalan 100 dönümlük toprağını ağabeyisinin üzerine tapu yaparak kurtarmak istemişti. Babası, bu türden bir hayatı sürdüremez ve Ayhan, öteki kardeşi Ahmet ve Rabia ile öksüz kalırlar. Elif ananın ağabeyi Kemal Bey (ki, köyün ağalarındandır), iki erkek kardeşi askerî okula verir. Ahmet askerliği sevmediğinden askerî liseden ayrılır.

Ayhan'ın ilk bilinçlenişi, toprak ağalığı düzeninde bizzat yaşadığı sömürücü ilişkiler içinde oluşmuştu. Orhan Kemal ve Yaşar Kemal'in bu konuyu işleyen kitaplarını okumuştu. Sömürücülüğe, tiksinerek kin duymaktaydı. Henüz bilimsel bilgi ve bilinçlenme sürecinden oldukça uzaktı.

Ayhan İzmit'te, kardeşleri ve anasıyla birlikte oturuyordu. Yeni evlenmişti. Temiz bir halk çocuğu (Anadolu çocuğu) görünümü ile içten ve dürüst biriydi. Onun çevresindeki bürokratlar, asker ve sivil insanlar da benzeri bir hamurdan yoğrulmuştu. Ayhan'ı tanıyan devrimci ve ilerici öğretmenler bizim de yakın arkadaşlarımız arasındaydı. Yurt ve dünya sorunlarını konuşur ve tartışırdık. Böylece düşünce ve duygu yakınlığı, köprüleri kurmuştuk...

Eşim Rabia ile tanışmamız, ilkin Ayhan'ın ardından Elif ananın

kimliğini tanıdıktan sonra gerçekleşti; büyük kentlerdeki insan dejenerasyonu, kimliksiz, kişiliksiz, tarihine ve kültürüne yabancılaştırılmış insanlardan kaçar olmuştuk. Anadolu coğrafyasının henüz bozulmamış insanlarına daha fazla yakınlık duymamızın öteki sebebi, ilerici, demokrat, sosyalist ya da devrimci ve marksist cenahımızdaki bozulmaya yüz tutmuş insan ilişkilerden kaçma istek ve irademiz yüzündendi. Ayhan ve ailesine sınıfsal bir yakınlık duymamızın onlarca nedeni vardı. Küçükburjuvazinin "sol" kültürüne bezeli kızlarımızın bizim hayatımızı paylaşması da mümkün değildi. Böylelerinin özsüz, biçimsel ilericiliğine, konformizmine ve gelip geçici özelliklerine bel bağlayamazdık.

Ayhan, bizimle tanışmadan önce CHP'ye angaje bir siyasi konumdaymış. İ.İnönü paşanın resmi evinde asılıyken, bu kez, bu resmin yerini Bülent Ecevit'in portresi, yani "Karaoğlan" alacaktı. O dönemlerde 1.TİP içinde etkili çalışmalar içindeydik. Bir yandan TİP'in, öte yandan DİSK'in örgütlenmesi bölgede büyük yankılar uyandırmaktaydı. Ayhan bu çalışmalardan da etkilenmiş, sosyalizmle ilgili bütün kitapları, yani bizim okuduklarımızı, büyük bir zevkle okumaya başlamıştı. Ayhan'a hiç bir zaman ne TİP'in ne DİSK'in doğrudan propagandasını yaparak, aramıza katılması ve bizim gibi düşünmesi konusunda, bir çaba içinde olmuştuk. İlişkilerimizin ve siyasi seçimlerimizin gönüllü ve iradi oluşu ve kimi ilkeselliği gerektirdiğini bilen biriydi. "Levazım" subayı olarak zaten yeterince mimliydi; ona ve mesleğine zarar verebilecek herhangi bir tasarrufta da bulunmadık.

Zamanla Ayhan da kendini "sosyalist" olarak görmeye başlamıştı. Onun bu kez geldiği durak TİP ve DİSK'in temsil ettiği daha ilerici bir duraktı. 1963-1967 döneminde bölgemizde ve ülkede çok önemli kitlesel çıkışlar gerçekleşiyordu. Bu çıkışlar her kesimden insanı etkilemeden edemezdi. Ayhan'ın sola kayması da olağan bir evrimdi.

Derken *15-16 Haziran 1970 Harekâtı* gelip çatmıştı. Bu hareketlilik ülkedeki devrimciliğin ve solculuğun sorgulanarak yargılandığı bir dönemin de başlangıcıydı. "Düzeni değiştirmek" iddiasında olan onlarca grup, örgüt ve kişi, bu süreçte bir yol ayrımındaydı. *15-16 Haziran Harekâtı*'nda, bu eylemi örgütleyenler, oldukça büyük bir

risk alan kimselerden oluşuyordu. Bu riski üstlenmek, o tarihlerde çok önemliydi. İşçi-kitle çalışması yapan militan işçilerin bu riski göze alışı beraberinde bir çok sorunu ve tartışmayı da başlatacaktı. İdeolojik-teorik-örgütsel alanlardaki bu tartışma ve ayrışmalar, kişilerin özel yaşamına kadar uzanacak ve herkesi etkileyecekti.

Dönemin işçi-kitle hareketlerinde ve çıkışlarında, sonradan maskaralık derecesine indirgenen, saç-sakal bırakma, bıyıkların yarısını kesme ve baş tıraşı gibi saçmalıklar o dönemde revaçta değildi. İşçiler eylemleriyle risk ve sorumluluk üstleniyordu. Hele eylemlerde çiftetelli gibi oyunlara asla rastlanamazdı.

15-16 Haziran 1970 olayları sürecinde ve bizim tutuklanmamız üzerine, Ayhan da bazı "riskler" üstlenerek katkısını eksik etmemişti. Kocaeli'nde ve bölgemizdeki MİT ve siyasi polis yetkilileri, yalnızca bendenizi boy hedefi olarak görmüş (seçmiş) ve bana birinci sanık onurunu vermişti. Polis ve güvenlik güçleri benim dışımda hiç bir işçi veya sendikacıya "kötü işlem" de bulunmamıştı. Tutuklanmak istenen işçi liderleriyle militan işçilerin, işçi ve emek düşmanı gaddar polislerce "kötü işlem"lerden kurtarılması, daha çok genç subayların, bu arada Ayhan'ın girişimi ve Merkez Komutanlığındaki ilerici subayların sayesinde olmuştur. Kocaeli Emniyetindeki ilk günün gecesinde bizi, Kocaeli Askerî Cezaevine nakletmişlerdi. Daha sonra Selimiye Askerî Cezaevi, ardından 2.Zırhlı Tugay içindeki Maltepe Askerî Cezaevi serüvenimiz başlayacaktı (Ayrıntılı bilgi için bakınız: *15-16 Haziran-Direnişin Anıları*, İkinci Baskı: 1976-1980). 15-16 Haziran'da, bazı faşist üst rütbeli generaller dışında 'Ordu'da işçilerin kırımını isteyenler azdı.

İşçi hareketine çeşitli biçimlerde sempati duyan ve yardımcı olmaya çalışan bu genç subayların büyük bir bölümünün ilkin tayinleri yapılmış, ardından ordudan uzaklaştırılmaları sağlanmıştı. Bu arkadaşlar çok zor günler yaşamıştı, bizim yüzümüzden!..

15-16 Haziran sürecinde Harekât'ın sıkıyönetimle durdurulmasından sonra, geniş bir nefes alan burjuvazi, kısa bir hazırlık döneminin ardından, işçi eyleminden çıkardığı sınıfsal derslerle birlikte, 12 Mart 1971 askerî faşist darbesini gerçekleştirecekti. Sistem, *15-16 Haziran Harekâtı*'nı gerçekleştiren militanlar başta olmak üzere,

bu sefer, öğrenci, öğretmen, aydın, sivil-asker bürokrasisinden daha büyük bir kesimi gözetim altına alacak ve yargılayacaktı.

Ayhan, 12 Mart 1971 askerî faşist darbeben sonra mesleğindeki eski "rahatını" bulamayacaktı. Çeşitli istihbarat birimleri ve MİT onu rahatsız edecekti. Sistemin işçi ve emekçi düşmanı birimleri, yalnızca siyasi açıdan baskı ve terör uygulamıyor, kişilerin sosyal ve özel yaşamına karşı da baskı uyguluyordu. Ayhan'dan dinlediğime göre, ona şunları dikte etmişlerdi: "S.Ö.'e neden bacını verdin, aranızdaki ilişki nedir, derhal bacını o komünisttten boşamalısın!? Ordudaki ilişkileriniz nedir, neden işçileri polisin elinden kurtarıp, Askerî Cezaevine götürmeye giriştiniz? vb. vb."

TC Devletinin istihbarat birimleri devrimcilerin yalnızca ideolojik-teorik-örgütsel ilişkileri ağına girip (sızıp) çeşitli kışkırtma, sindirme, yıldırma hareketine bulaşmamıştı; onların özel yaşamlarını, aile kolektiflerini de parçalamayı göze almıştı. Fukara Ayhan, bu konudaki baskılara boyun eğmemiş, fakat zor durumlarda kalmıştı.

Ayhan bu türden baskılara uzun boylu karşı koyacak güçte biri değildi. Sisteme karşı düşünceler taşımakla birlikte militan bir kimlik sergileyebilecek donanımdan yoksundu. Korkuyordu!..

12 Mart 1971 "rejimi" gelmeden kimi önlemler alarak kitap ve arşivlerimizi saklamıştık. Bunların yerini Ayhan dahi bilmiyordu. Fakat kimi sezgileriyle sakladığımız kitaplarımıza kadar ulaşmayı başarmıştı. Kendi başına geliştirdiği korku ve tedirginlikle, her gün bir kitabımızı alıp okumuş ve sonra da ekmek fırınında yakmaya başlamıştı! Onun bu zaafı bizim, bir daha asla yerine koyamayacağız kitap ve malzemelerimizin elden çıkmasına sebep olmuştu. İçimizden çok kızmış, fakat onu da kırmamaya özen göstermiştik.

12 Mart 1971 "rejimi", kimi devrimcileri katlederek, kimilerini uzun yıllar cezaevinde tutarak, işsiz bırakarak önündeki en büyük engellerden kurtulmayı düşlemişti! Burjuvazinin bu terörü kimi ölçülerde gerçekleşme şansı bulacaktı. (Geriye kalanlar, yani henüz başaramayacağı konular ise, daha sonraki faşist baskı ve terör rejimine bırakılacaktı!..)

Ayhan'ın Bitlis'e tayini çıktı. Çok geçmeden "Kıbrıs Barış Harekâtı"na katıldı. Zaten, TC Devletinde, "Kore Savaşı"nda olduğu gi-

bi, "ateş hattına" daima, askerinden yedek subayına ve muazzaf subayına kadar, her zaman ilerici insanlarımız sürülürdü. Ayhan, yumuşak kalpli biri olarak "savaş sendromu"na dayanamayıp yüz felcine tutulmuştu; sonradan ruhsal sorunlar da yaşadı. Tedavi sürecinde, faşist hareket ona yaklaşarak kendi saflarına çekmeyi de başarmıştı! Ayhan bir yandan, şiddetle karşı çıktığı dinsel gericiliğin, öte yandan ırkçı-faşist gericiliğin çekim alanındaydı artık!..

Gerek cezaevindeyken, gerekse çıktıktan sonra, onun "vukuatı"nı öğrenince çok üzülmüştük. 10 yıl süreyle kendisiyle konuşmadık. O da korkusundan ne bacısını ne de bizleri aramıştı. Hastalık ve ölüm gibi acılı günler dışında, o da bizim girişimimizle, kendisiyle usulen bir merhabamız olmuştu. Ondaki bu "değişim"in neden geriye doğru olduğunun hesabını bir türlü kendisinden soramamıştım. O da, çok büyük bir rahatsızlık duymuş olmalı ki, biçimsel akrabalık "nezaketi" dışında herhangi bir konuyu açmıyordu.

Yıllar sonra, kendisinin geçirdiği değişim hakkında bazı şeyler açıklayacaktı. "Kıbrıs Barış Harekâtı" sürecinde, birbirine düşman ettirilen Türk ve Rum kesimlerinin konuyu nasıl gördüğünü, Harekâtın haksızlığını, İngiliz emperyalizminin perde arkasını, savaş sırasındaki yağma ve talanları, gizli cinayet şebekelerinin Kıbrıs'taki eğitim ve örgütlenişini, "Yavru Vatan" daki servetin "Anavatan"a kaçırılışını, tarihi değerlerin tahribini, Osmanlıdan beter bir yağmanın nedenlerini kendisinden ayrıntılı dinlemiştik.

Ayhan'ın dinci ve ırkçı hareketler içindeki "ilişkisi" korkusundandı. Fakat bu gerici hareketlerin "ortak adayı" olarak milletvekili adayı dahi olacaktı! Artık onun çevresinde gerici, dinci, tarikatçı, ırkçı, faşist, fanatik ve tepkici bir grup vardı.

Ordudan Albay rütbesiyle emekli olmuş bir subayın, çeşitli tarikatların çevreninde bulunması ve dinî kitaplar okuması, özellikle "Türk-İslâm Sentezi", ırkçı-turancı-şoven milliyetçi akımlarla aşna fişna oluşunun mantıkî bir açıklaması yoktu.

Ayhan, Ordudan ayrıldıktan sonra bizimle tekrar "yakın ilişki" kuracaktı. Bu kez dinci, ırkçı ve faşist gericiliğin içyüzünü bize açıklamaktaydı. Onlarla içiçeyken bizimle siyasî tartışmalara girer, yeniden kitaplarımızı ciddiyetle okur, hattâ, "günahlarını" bizim hanemize yazdığımızı söylediğimizde, rakı dahi içerdi.

Ayhan yumuşak başlıydı; "yetenekli" dinci-ırkçı-faşist örgüt şeflerine "hayır" diyemeyen bir yapıdaydı. Bir ara 130 kiloya varmıştı. Boğazına düşkündü. Sağlığını da korumuyordu. Emperyalizme, kaptializme, sömürüye en az bizim kadar karşı olduğunu söylüyordu. Kapitalist mülkiyetin ahlaksızlık olduğunu dinci ve ırkçı faşistler arasında dahi söylüyordu. Fotoğraflarını görenler onu "Başkan Mao"ya çok benzetirdi. Bu benzeyiş, elbette biçimsel ölçüdeydi.

Bir gün fırsatını kollayarak Ayhan'da oluşan bu türden bir "oportünizmin" hesabını ayrıntılı olarak kendisinden sormuştum. Tartışmalardan kaçmıyor, siyasî ve ahlakî kaypaklığının açıklamasını dürüstçe dile getiremiyordu. "Enişte" diyordu, "bizlerden devrimcilerdeki gibi bir tutarlılık ve kararlılık beklemeyin (asla böyle bir beklentimiz yoktu ve olmamıştı). Bu hakî elbisenin rengi çok çiğdir; bu ocak kötü bir ocaktır. Askeriyeden doğru dürüst adam da çıkmıyor. Aslında ben de komünist sayılırım. Bizim komünistliğimizin yalnızca bir renk farkı vardır; siz kırmızı biz ise yeşil komünistleriz. Burada karar kılmak, tam da bana uygun düşmektedir... Bizlere lütfen kızmayın!.."

Evet, Ayhan gibi zihinsel ve ruhsal açıdan savrulan ve düşünenlere kızılmazdı. Neden kızacaktık? Onu akrabalık gibi insiyakî ilişkiler sebebiyle asla korumuyorum. Bu portreyi nesnel gerçekliği ortaya koyarak, bu coğrafyadaki kimi tiplerin, özünde dürüst ve namuslu oldukları halde, nasıl ve neden bu türden bir "evrim" geçirdiğini (geçirebileceğini) vurgulayarak bazı şeyler söylemek istiyorum. Bilmem anlatabildim mi?

Ayhan, ilişkili olduğu dinci, tarikatçı kesimlerden birinin verdiği bir ziyafetten sonra "zehirlenme" şüphesiyle öldü. Cenazesi Tekirdağ'da bir camiden kaldırıldığı zaman cemaat namaza durmuş, bizimkiler ise bir kenarda beklemekteydi; yanımıza gelen iki kurmay albay görevli, dindar olmadığımızı anlamış olmalı ki, bu yargıdan da aldığı cesaretle Ayhan'ın ölüm nedenini araştırmaktaydı. Bize de bazı sorular yöneltmişlerdi. Fakat eşi otopsi istememişti.

Ayhan, siyasî açıdan büyük zigzaglar çizmesine rağmen, namuslu ve dürüst biriydi. Tutarsızlığının sebepleri ayrıntılı tartışmaları getiriyordu.

12 Mart 1971'i karşılayan kişi, grup ve örgütleri anarken faşist baskı ve terör uygulayan sistemin işleyiş ve uzantısında bilinçli rol alanları belgelemek kadar, sistemin mekanizmalarından bulunup ta genel geçer hukuk normlarını hiçe saymayan, gelenek ve ahlak anlayışlarını çiğnemeyen ve maddi-manevi açıdan sistemle özdeşleşmeyen ordu ve güvenlik güçleri arasındaki dürüst ve namuslu kalmış insanları da anmak yerinde olacaktır.

Sınıflı toplumlardaki bireyler, eşitsiz, haksız, hukuksuz ve ahlaksız bir toplum düzeni olan kaptialist anarşi ortamında, mevcut resmî anlayışların dışında da bir tutuma girebilirler. Sınıfsal çıkarları temsil eden burjuvazi ve emekçi sınıflar katında da çok farklı düşünce-davranış sergileyen kümelenmeler rahatlıkla bulunur.

Ezilen ve sömürülen işçi ve emekçilerin tarihsel ve sosyal haklı bir zeminde olduğunu sağ duyusuyla teslim edenlere her kesimde rastlanır. Ordu ve güvenlik güçleri arasında da böylelerinin bulunması doğaldır. Toplumu etkilemeye aday ne kadar siyasi akım varsa, bunların doğal uzantısı görüşlerin pekâla ordu ve güvenlik güçleri arasında barınması da kaçınılmazdır.

12 Mart 1971'lerde ordu ve güvenlik güçleri arasında rahatlıkla bulunan ilerici, demokrat, devrimci, yurtsever ve namuslu insanlarımızın yerini, sonradan, kapitalizmin kırda ve kentte palazlanarak ilkel ve gaddar bir kimliğe kavuşmasıyla aşırı ırkçı ve dinci faşist kadrolaşmalar alacaktı... Emperyalizmin çıkarları böyle yapılmasını gerektiriyordu. "CIA her kurumun altına girmişti;" sistemin çıkarla-

rı ilerici cenahımızın karşıdevrim güçleriyle tasfiyesini gündeme getiriyordu. Burjuvazi açısından: İşçi sınıfının, devrimci gençliğin ve aydın hareketinin talepleri her kesimde yankısını ve sempatizanlarını bulurken, en kötü ihtimalle bir "27 Mayıs" yaşanmamalıydı!

Sistemin krizi yalnızca işçi ve emekçi sınıfları değil, bir bütün olarak ordu ve güvenlik güçlerini de etkiliyordu. Toplumdaki hoşnutsuzluk, tabanda ve tavanda da yankısını bulmuştu. Sistemin dönüştürülmesi gündeme gelmişti.

Sistemin dönüşümünü gündemine alan kişi, grup ve örgütler bu taleplerinde dürüst ve içtendi. Teori ve pratikleriyle büyük zaaflar içinde olmalarına rağmen, direngenlik ve kararlılıklarıyla temiz bir zeminde mücadele ediyorlardı. Hiç kimse işçi, emekçi, gençlik ve aydın kesimindeki kalkışmaları bu açıdan hesapsız eleştiremez.

Ordu ve güvenlik güçleri arasındaki örgütlenme konusunda Türk Solu'nun bilimsel, ciddi, güvenilir ve donanımlı bir girişimi olmamıştır. Çünkü solun Devrimci ve Marksist bir partisi yoktu. İSP'nin henüz oluşturulamadığı şartlarda ise, bir yandan sağ teslimiyetçi oportünist akımların, öte yandan "sol" oportünist ve sekter akımların işbaşı yapması son derece doğaldı. Solun bu genel rahatsızlığı ve PARTİ sorununun bir çözüme kavuşturulamayışı, ya da bu yoldaki niyet ve iradelerin ete kemiğe bürünemeyişi, "Cunta" türünden örgütlenmelerin zemin bulmasını da koşulluyordu. "Cunta"ların yerden mantar bitercesine örgütlenmesi ve yaygınlaşmasının yapısal nedenleri de bulunmaktaydı. Bir yandan Osmanlı geleneği, öte yandan bu gelenek üzerine yukardan giydirilen pozitifist burjuva reformist "model"ler, "Cunta"ların tarihsel zeminini oluşturuyordu.

İşçi sınıfı ve emekçilerin yaratıcı gücüne inanmayan küçükburjuva solların bu zemin üzerinde "düzeni değiştirme"ye kalkması nasıl sonuçlanacaktı? İşçi ve emekçilerin kütleselleşerek iktidara yürüyüşünü düşünemeyenler çoğunluktaydı; devrimci kalkışmaların yukardan müdahalesi ve kurdukları cılız örgütlenmelerle, niyetleri ne olursa olsun, "Cunta"ların kuşatmasından (tasallutundan) kurtulamayacaktı.

Türk Solu'nun tarihsel geleneklerinde, ordu ve güvenlik güçleri arasında tutarlı bir örgütlenme ve çalışma projesi bulunmamaktadır.

Ordu ve güvenlik güçleri arasındaki kimi "ilerici" kımıldanışlar kendiliğinden oluşmuştur. Bu türden bir kendiliğindenlik elbette kötü sayılamazdı. Eleştiriye konu olan şey, bir ihtiyaçtan doğan ve kendiliğinden oluşan örgütlenmelerin İSP'nin iradesi uzantısında, bu inisiyatiflerle buluşamayışı, onları yönetme ve yönlendirme beceresini gösteremeyişidir.

1971'lerde de *"Partileşme Sorunu"* bütün yakıcılığıyla her grup ve örgüt düzeyinde canlı biçimde tartışılıyordu.

Sistemin krizi aşıp, daha eşit, özgür, adil ve demokratik bir toplum ütopyasının temellerini atmaya aday teorik-ideolojik-pratik bir irade henüz oluşamadığı için, her kesimde olduğu gibi, ordu ve güvenlik güçleri arasındaki hoşnutsuzluk da ilerici bir kanala akıtılamamıştır. Emperyalizmin, özellikle de ABD'nin, CIA ve PENTAGON'un bizzat yönlendirmesiyle ülkemizin yetiştirdiği en ileri insan malzemesi, yalnızca işçi, emekçi, gençlik ve aydın kesiminde değil, asker ve polis kesiminde de kıyım ve kırımlardan geçirilmiştir.

İşçi Birliği örgütlenmesi sürecinde, asker ve polis kesiminde yeni yeni örgütlenenlerden herkes gibi bizler de haberliydik. Asker ve polis kesiminde *Hareketimize* sempatiyle bakan insanlarımız vardı. Onlarla organik ilişkilerimiz yoktu, fakat varlıklarından haberliydik.

Asım Güven'in portresi, bu sürecin açıklanmasında başka bir yönü olan bir portredir. O, ilerici, devrimci bir kaygısı olanlardan değildi. Kocaeli Emniyet Teşkilatı'nda çeşitli kademelerde görev yapan, görevini mevcut hukuk ve teamülleri arasında anladığı kadarıyla "dürüst" yapmaya yönelen biriydi. *15-16 Haziran Harekâtı*'nda 1.Şube Müdür Yardımcısıydı. Şb. Md. yerine bu göreve komiser olarak o bakmaktaydı. Böyle bir makamda oturan birinin, Modern Proletaryanın kalbinin attığı bir kentte azılı bir işçi düşmanı olması gerekirken, "dürüst" bir görev anlayışı içinde bulunması nasıl açıklanacaktı? Asım Güven'in o tarihlerde oluşan işçi ve gençlik hareketlerine karşı özel bir önyargısı yoktu. Sistemin polisi ne yapmak durumundaysa o da onu yapmaktan yanaydı. Polis kadroları arasında henüz daha aşırı derecede sadist, gaddar ve haya-edep konusudaki "sınırı" aşanlar azınlıktaydı.

Asım Güven, Kocaeli'nin Nüzhetiye köyündendi. 1929 Artvin doğumlu ve Mohdi Laz kökenliydi. Kendince demokrat, birazcık da dindar biriydi. Mesleğini iyi kavramıştı. Siyasi iktidar değişiklikleri dönemlerinde öne fırlayarak "ikbal" peşinde olanlardan değildi. Yerine göre ölçüyü kaçırmamaya özel özen göstermek gerektiğini bilirdi. Memleketinin yetiştirdiği, özellikle de genç üniversiteli çocukları korumak, yukardan verilen "istihbarat" ve talimatlara göre değil, gönlüne göre, meşrebine uygun biçimde davranmasını severdi. Bir konuda ortaya çıkan deliller, tanıklar bir de onun süzgecinden geçerdi. Olaylara rengini katarak bakan bir polis şefi haliyle pek "makbul" sayılmayacaktı. Siyasi iktidarların gönlüne göre işlem yapmamaya özen gösteren Asım Güven ile *İşçi Birliği* olarak bizlerin de bazı ilişkileri olmuştu.

O tarihlerde çalışmakta olduğum Türk Kablo A.Ş.'de, bir gece muhasebe bölümüne giren hırsızlar, küçük bir kasa içindeki para, çek, senet vb. malzemeyi çalmışlardı. Fabrikadaki gece bekçileri güç durumdaydı. Onları işten atmak isteyenler de çıkmıştı. Sendika (T.Maden-İş) Baştemsilcisi olarak konuya müdahale ettik. Üyelerimize toz kondurmadık. Onların iş akitlerini feshedecek bütün girişimleri önledik. Asım Güven, bu işin tahkikatını yapmaktaydı. Bu işyerinde 1.TİP'de etkin roller üstlenen dokuz arkadaşımız vardı. Herbiri de işletmenin köşe başında ve üretimde önemli yerlerdeydiler. Kalıp atelyesi şefi, Resimhane şefi, İnşaat şefi, Malzeme, Ambar, Mekanik Atelye, Personel, Muhasebe vb. bölümlerde yoldaşlarımız vardı.

Türk Kablo'nun yönetimi Finli'lerden oluşuyordu. Müdür ve teknik kadrodaki Finli'lerin biri dışında hepsi ya marksist ya da sosyalist kimlikliydi. Değerli insanlardı. İdeolojik ve teknik donanımları çok yüksekti. Bizlerden de son derece hoşnuttular.

Örneğin beni işe alırlarken sözlü mülakatta öteki teknik sorular dışında, siyasi kimliğim, sendikal mücadeledeki rolümüz asla aleyhte bir durum yaratmamıştı. 1.TİP'in örgütlenmesi, SADA ve DİSK'in, ayrıca T.Maden-İş, ve bölgedeki bütün sendikal örgütlenmelerdeki rolümüz işe alınmamızda Finli teknisyenlerce "sakınca"lı değildi. Onlar bu türden bir tahkikatı bile düşünmeyecek kadar ileri görüşlü insanlardı. Üretim önemliydi. Üretime katkı yapabilecek

kalitede eleman arayışı içindeydiler. Bir de aile durumum ile ilgili sorular yöneltmişlerdi: "Eşinden ayrılmışsın, üç çocuklusun, çocuklara sen mi bakmaktasın?" Bu soruya "Evet" dedikten sonra, Finli müdür, 'Tamam seni işe alıyoruz!.." demişti.

Finli yöneticilerle insanî ilişkilerimizin iyi oluşu, fabrikadaki gerici ve hırsız takımını harekete geçirmede gecikmeyecekti. Bir mühendis, bir ambar şefi ve memuru, muhasebeden biri, kablo üretiminden iki teknisyen alenen fabrikadan hammadde artığı adı altında kitabına uydurulmuş hırsızlıklar yapıyordu. Şimdi ortaya çıkan bir adi hırsızlık yüzünden bizlerin, "gomonistlerin" parmağı olduğunu Finli'lere ve Asım Güven'e fısıldıyorlardı. Bizde bu spekülasyonların üzerine gidiyor ve geri adım atmıyorduk. En sonunda hırsızların, fabrikanın dış güvenlik telini keserek girdikleri anlaşılacaktı. Böylece gece bekçileri basit ücret kesimi gibi "ihmal"den doğan cezalar almış, işten atılmamışlardı.

Asım Güven, hırsızlara tatbikat yaptırırken ve sorgularken bizler de yanındaydık. Bu olayları yakından izlemiştik. Pratik polis zekâsıyla, yarı şaka yarı ciddi kaba bir dayakla sorunu çözmüştü. Görevini bitirdikten sonra bize de bir istihbarat vererek uyarmıştı: "Bak arkadaş, burada boy hedefi sensin, Arkadaşlarına da söyle, tetikte bulunun. Bu hırsızlığı sizlerin üstüne yıkmak için bana oldukça baskı yaptılar. Ben hepinizi çok iyi tanıyorum. Onlara uysaydım, bir yığın alçağın ispiyonuyla sizi içeri tıkardım. Düşüncelerinize katılmasam da, devrimcilerin hırsız olmadığını bilirim. Dikkat edin. Yakında da MİT Müsteşarı Korgeneral Fuat Doğu Ankara'dan Türk Kablo'yu ziyarete geliyor. Amaçları burada sizleri yakından görmektir. Bölge MİT Başkanı ve 1.Şubenin bazı polisleri hakkınızda rapor vermişler. Sizleri bu işyerinden bir türlü attıramıyorlar. Finli müdür ve teknisyenler sizi tutuyor. Söylemesi benden tetikte bulunun. İş bildiğiniz gibi değil..."

Konuyu yakından biliyorduk. Gerçekten de MİT Müsteşarı Korgeneral Fuat Doğu fabrikaya geldi. Bizzat resimhanede bizim imal edeceğimiz bir tel bükme makinasının projesini uzun uzun inceleme bahanesiyle bizlerle tanışmış, yakın gözlemlerde bulunmuştu. Görevine ilişkin bir renk vermemeye özeniyordu. Ne de olsa istihbaratçı bir askerdi. Kurmayken teknik resimden, makina resminden anla-

dığını söylüyordu. Eski arapça adlarıyla bazı teknik terimlerin adlarını anmadan edemiyordu. Oysa bu terimler teknik resimden daha çok haritacılıkta kullanılan terimlerdi. Kimi yüksek rütbeli askerlerin her şeyi bildiği ya da malumat sahibi olduğunu ileri sürmesi gibi, MİT Müsteşarı da ne denli "donanımlı" olduğunu böylece kanıtlamıştı!.. Fabrikaya neden geldikleri, nasıl bir izlenimle ayrıldıkları neden sonra anlaşılacaktı (Bu konuda ayrıntılı bilgi için bakınız: *15-16 Haziran-Direnişin Anıları*, 2.Baskı, 1976/1990, Sorun Yayınları).

Türk Kablo Fabrikasındaki devrimci işçilerin üretimdeki rolleri, ancak, *15-16 Haziran Harekâtı* sürecinde, işten atılarak sona erdirilecekti (Doğrusu bir fabrikada 9 komünistin bulunması, o günlerde de bir lükstü!..). Devrimci-İlerici Finli müdür ve teknisyenlerin yerine de gerici-tutucu-faşist yöneticiler Finlandiya'dan getirilecekti. Bu arada, ara kadrolara yerli müdür ve personel yerleştirilecek, DİSK yerine de işyerine mafya tipi sendikacılar ve sarı sendikacılık sokulacaktı...

Türk Kablo'daki 9 arkadaşımızın iş akitleri feshedilecek, bendenizin de iş akdi, Kartal Maltepe Askeri Cezaevindeyken (15-16 Haziran Direnişinde kullanılan döviz ve pankartların çıtalarının fabrikadan çıkarıldığını, yani kereste çaldığımız "hırsızlık" nedeniyle) ancak tebliğ edecektiler. Oysa bu "gerekçe" hukukî değildi. Çünkü bizler pankartları eylemden çok öneleri dışardan hazırlamış fabrikanın önüne getirmiştik. Bir işçinin "hırsızlık" nedeniyle iş akdinin fashedilmesi ihbar-kıdem tazminatının verilmemesi anlamını taşımaktaydı.

Baş Komiser Asım Güven bu meselede de bizim taraftaki yerini almış, iddiaları elinin tersiyle geriye itmişti.

Kocaeli Emniyet Müdürü ve 1.Şube Müdürü M.Nejat Önürme dışında kalan hemen hemen bütün polisler (bir iki faşist bozuntusu dışındakiler), *15-16 Haziran Harekâtı*'nda adeta nötr bir tavır almak durumunda kalmıştı.

Asım Güven işçilerin tutuklanması ve sorgulanmasında şiddet yöntemlerini seçmemişti. Zaten işçi militanlarının sorgusunu MİT müfettişleri yapıyor, polisler de bu zabıtları imzalıyordu. Bu hukuk-

dışı durumu mahkemelerde belgelemiştik. Ayrıca ifade zabıtlarına ifadeyi alan şahsın kimliğini açmak şartıyla ancak imza edebileceğimizi kesinlikle bildirmiştik. Sıkıyönetim mahkemesindeki yargıç (Ferruh Şenerdem), Kocaeli Emniyet Teşkilatından, ifade zabıtlarında imzası bulunan ve 1.Şube Müdür Yrd. olan Komiser Asım Güven, polis memurları Osman Akdeniz ve İsmail Demirvuran / s.46-47 / Sıkıyönetim Komt. 2. Nolu Askeri Mahkemede ifadelerine başvurulmuştu. 1976/9 Esas, İst. Asım Güven, mahkemede: "Evet, S.Ö.'ün dediği doğrudur. Sanıkların ifadeleri MİT müfettişleri tarafından alınmış, bizlere de imzalattırılmıştır." diyerek "dürüst", bir tavır sergilemiştir. Mahkeme başkanı bu ifadeyi tutanağa geçirmemek için çok direnmişse de avukatların şiddetli itirazları üzerine kendi yöntemince (mealen) tutanağa geçirmiştir. Yalan beyanda bulunan polis memurlarını da bu tavırlarından ötürü şiddetle kınamış, uyarmıştır.

Emniyet 1.Şube Müdür Yrd. bir Komserin bu tavrı, emsalleri arasında pek rastlanmayan bir olaydı. Polis teşkilatı A'da Z'ye kadar ilerici ve devrimci insanlarımıza karşı ve özel yetiştirilmiş kimselerden oluşturuluyordu. TC'nin tarihinde bu durum hiç bir dönem değiştirilmemişti.

Asım Güven, 1.TİP'den DEV-GENÇ'in el koyarak aldığı iki teksir makinasının tahkikatıyla da görevliydi. TİP il başkanı, bu teksir makinalarından birinin *İşçi Birliği* tarafından kullanıldığını öğrenerek ihbarda bulunmuş ve teksir makinasının o tarihlerde çalıştırıldığı TÖS Binasında el koymuştu. Arkadaşlar da "zor alımıyla" bu makinaya yeniden el koymuştu. Yapılan ihbarlarla bizler yeniden "hırsız" yerine konulmak istenmiştik. Asım Güven, kendisine yapılan başvurular üzerine, *İşçi Birliği* üyelerinin evlerinde arama yapma taleplerini reddetmişti. Çünkü ortada hukuken bir delil yoktu. Oysa TİP yöneticileri Emniyet yetkililerini sıkıştırıyordu. Asım Güven bu olayda da TC'nin bir polisi gibi değil, meşrebine uygun bir tavır sergilemişti. Ona göre olay şöyle değerlendirilmeliydi. Bu tavrını TİP il başkanı ve ilgililere de aynen söylemişti: "Yahu, bizi neden boş yere meşgul ediyorsunuz? Birileri TİP'in malına el koymuş. Kim koymuş bilmiyorsunuz. Birilerini ihbar ediyorsunuz, delil yok. Bizi hukukdışı yollardan delil bulmaya zorluyorsunuz. Yok efendim *İşçi*

Birliği üyelerinin evlerine basın yapacakmışız, yok yolları kesip arama yapacakmışız, yoksa teksir makinalarının civataları dahi bulunmazmış... Bana ne yahu? Malına sahip çıkaydın. Ayrıca bu teksir mikanaları size mi aittir? TİP'in malıymış. İhbar ettiğimiz kimseler de TİP'li. Bu araçlarda onların da emeği yok mu? Kimi kime ihbar ediyorsunuz? Sosyalistlerin birbirini ihbar etmesiyle bizim olaya müdahelemiz hiç hoşuma gitmiyor. Karı koca bile boşanınca, mal ve mülklerini bu senin, şu benim diye bölüşüyorlar. TİP'in ihraç ettiği eski üyelerinin bu teksir makinalarında bir hakkı yok mu? Bu durumu sizlere hiç yakıştıramıyorum. İhbar ettiğiniz insanlar bu memleketin çocuğudur. Hepsini de ayrı ayrı tanımaktayım. Bu insanlar hırsız değildir. Devrimcidir. Görüşlerinize katılmasam da, bizim de bir vicdanımız vardır. Yazık değil mi, bu emekçi çocuklarına?.. Kendi hukukunuzla halledemediğiniz bir işin pisliğini bize temizletmeye kalkıyorsunuz?!.."

Asım Güven işte bu davranışta olan bir polisti.

Kocaeli polis teşkilatı ve MİT Bölge Başkanlığına bağlı birimlerin *15-16 Haziran 1970 Harekâtı*'nda, işçilere işkence yaparak sorgulama konusunda da tavrı olumluydu. Hem meslektaşları arasında hem de polise dışardan yapılan baskılarda o, yine bildiğini yapmış, elinden geldiği kadarıyla pis işlere bulaşmamaya özen göstermişti.

Oğlum Mutlu ve arkadaşlarına yapılan işkencelerde de "karşı" tavrını hissettirmişti.

Elbette bazı polislerin gelecek hesapları yapması doğaldı. Kimileri baştan kara sisteme her yönüyle angaje olurken, bazıları da nötr ya da "vicdanlı" bir tavır sergilemeyi uygun buluyordu. Osmanlıdan bu yana "Kayudat" ile "Kuyudat" konusunda büyük bir bürokrasi örneğini geliştiren sistem, "kitabını uydurma"da bir hesap yapma zorunluluğunu daima duymuştur. Ne olur ne olmaz, bir de bakarsın, düzen değişiverir; şimdi suçlananlar günü gelir hesap sorardı!.. Polisler arasında bunları düşünenler de vardı.

Asım Güven, cezaevinden çıktığımızda da bizimle ilgisini kesmedi. En azından selam-sabah ederek, hal-hatır sorarak üzüntüsünü dile getiriyordu. Bizim durumumuzda olanların neden fabrikalarda işbaşı yaptırılmadığı konusunda da, tahmin ettiğimiz, fakat ayrıntı-

sını bilemediğimiz bazı "iş"lerin bilgisini aktarmakta yarar görüyordu.

Derken, bir gün bize, bu polisin kansere yakalandığını duyurdular. Tedavi görüyorken yakınlarına: "Bana Sırrıları bulup getirin. Onlara söyleyeceklerim var. Bu insanlar namuslu çocuklardı... Vicdan azabı çekmek istemiyorum... Getirin de bir helâllaşalım... Ölmeden önce onları görmek istiyorum..." diyecekti. Asım Güven'in ölmeden önce yaptığı daveti kabul ederek ziyaretine gittim. Boynumuza sarıldı, gözleri doldu, ağladı, içini döktü, mesleğinde karşılaştığı pislikleri anlattı (zaten biliyorduk), bizlere yapılmak istenen tertipleri ve bu yolda rol alanları bir bir saydı. Önce Allah'a, sonra kanunlara ve vicdanına karşı bir suçluluk duymadığını dile getirerek bizlerle vedalaştı.

Ölmeden önce devrimcilerle bu türden vedalaşan (helâlleşen) bir çok polis tanımaktayım. bir tanesi de "Parmaksız Hamdi" döneminden (1945-1955) "Komünist masası"nda hizmet sunmuş biriydi (Mahmut Yıldırım). O da, ölmeden önce, kendilerini kullanan politikacılardan ve şeflerinden ağlayarak yakınıp-dövünüyordu: "Son nefesimdeyken, katledilmeleri için ölesiye aleyhlerinde uğraştığım Komünistlerin bana iyiliklerinin dokunacağını hiç aklıma getirmemiştim. Allah sizden razı olsun. Siz insanlık için çalışıyorsunuz. Sağolun!.." demişti. Bu polise, meslektaşları, son nefesini verirken sahiplenmemişti. Kötü ve pis bir hastanenin odalarının birinde ölüme terkedilmişti. Eşinin ve komşuluk hukunun gereği olarak, sağlığı ile ilgilenmiş, hastane ziyaretine gitmiştik. Eşi bizleri çok severdi. Çünkü kimseye zararımız yoktu; olmamıştı. Eşinin eskiden yaptığı işlerinden de pek hoşnut değildi. Ayrıca, bu polis, meslektaşı Asım Güven kadar "içten" değildi. Emekliliğinde bile hakkımızda sunduğu "istihbari" bilgilerden ötürü maaş almaktaydı. Komünistlerin insan severliği, toplumsal kurtuluş için savaştıkları son nefesinde ona bunları söyletmişti...

PORTRELER ÜZERİNE SORULAR-ELEŞTİRİLER-CEVAPLAR VE SON BİR DEĞERLENDİRME

12 Mart 1971'den Portreler I., II., III. Ciltleri, elimizdeki son ciltle tamamlanmıştır. 1993, 1994 ve 1997 tarihlerinde yayımlanma imkânı bulan bu kitaplar hakkında topluca son bir değerlendirme yapmayı uygun ve doğru buluyoruz.

Ciltlerin kapak arkası yazılarında, "Kitap Üzerine" başlıklı yazılarımızda, bu üç ciltlik çalışmayı neden kaleme aldığımızı oldukça açık ve net ölçülerde dile getirdik. Belgeledik.

Bu metinlerde yazılanlara eklenecek bir şey yoktur. Söylediklerimizin arkasında duruyoruz. Yapmaya çalıştığımız eleştiri ya da özeleştiri mahiyetindeki ifadeler, İSP'nin oluşturulması yolundaki bitmez-tükenmez çabaların anlaşılması, işçi sınıfı hareketiyle sosyalist hareketin buluşup bütünleşmesi mücadelesine katkı getirebilmesi amacıyla yapılmıştır.

Bu mücadeleyi kirletip sulandıranlara karşı hesap sorulur; politik açığa vurma yöntemleriyle teşhir edilir. Böylelerine karşı asla bir özeleştiri sözkonusu değildir; sakın yanlış anlaşılmasın!..

Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların yeni nitelikler kazanması, *Hareketimizin* bir basamak daha ileri sıçratılması kavgasında, Kadro olmayı haketmiş insanlarımıza her zaman özeleştiri yapılır. Yapılmalıdır.

Türk Solu'nun "Devrimci Oturum" yaparak kimi hayati sorunlarını tartışması, İSP'yi oluşturup üretmesi gibi konularda oldukça büyük bir "vukuatı" vardır. Bu vukuat topyekûn hepimizin vukuatıdır.

"Devrimci Oturum"lar düzenlemek, eleştiri yapmak ve bu sürecin sonuçlarına katlanmak çok büyük sorumluluğu olan bir uğraştır.

Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların ciddî, güvenilir ve donanımlı örgütsel güvencelere kavuşması uzun, çileli bir süreçtir. Dünya devrimci pratiğinde ortaya çıkan çok yönlü sorunlar, yanlış ve hatalı uygulamalar, kazanılan mevzilerin terkedilmesi, ideolojik-teorik-örgütsel açıdan ortaya çıkan sorunlar, uluslurarası tekelci sermayenin "YDD" uyutmalarıyla insana ve insanlığa karşı "yeni" saldırısı, hegemonlar arası kriz, vb. onlarca sorun çözüm yöntemleri üretmemizi koşullamaktadır.

Yöresel ve ulusal ölçekli kalkışmalarla kapitalizmin yeryüzünden kazınamayacağı yüzlerce yıllık deneyimlerle iyice ortaya çıkmıştır. Emperyalizmin yeryüzünden kazınması, bu sefer, Ekim Devrimi ve onu izleyen deneyimler yerine, bu süreçten çıkarılacak çok yönlü deney ve derslerle, Ulusal-Sınıfsal-Evrensel ölçekte üretilecek programlarla aşılabileceği görülmüş ve gündeme gelmiştir.

Kapitalizmin sosyal ömrü bu kadar uzayabilmişse, bunun "başarısı" kapitalistlerin teori/pratik "başarısı" yüzünden olmamıştır. Sosyal ömrü, Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların "vukuatı" yüzünden ancak uzayan kapitalizm, sosyal devrimlerini tamamlamaya yüztutmuş ülkelerdeki "sosyalist"lere çok şey borçludur. Marksizmin yorumu ve teorik yeniden üretiminde onulmaz hastalıklara duçar olan deneyimler, ülkemiz ve bölgemiz Kadro'larına da çok büyük dersler vermiştir.

Bu süreç bizim tarihimizdir. Sahiplenmek durumundayız. Bu süreçten çıkaracağımız ders ve sonuçlarla bilenerek evrensel ölçekte kapitalizmi aşmanın yolu görülmüştür. Bu yol katedilecektir.

İnsanlık, gezegenimizin en barbar, en aşağılık ve en ahlaksız sistemi olan kapitalizmden mutlaka kurtulacaktır. "Sosyalizm" deneyimlerinin başarısızlığı, emperyalizmi altetmenin mümkün olduğunu öğretiyor; yılgınlık ve korkaklığı değil.

Bilimsel bilgi ve bilinçlenme sürecinde hakikat ile tanışanların ufku son derece açıktır. Kapitalizmin bütün pislikleri yeryüzünden bu sefer tümüyle kazınacaktır. Günlük olay ve olgular arasında bile

bunun binlerce işareti görünmektedir. Tarihsel iyimserliğimiz, her şeye rağmen, yeniden beslenmektedir.

Ülkemiz ve bölgemiz açısından sorunlarımızı çözümlemeye ilişkin tartışmalarda, siyasî tablodaki olumsuzlukları görmeden, kötürümlüğe düşmeden söylemek zorundayız: Devrimci ve Marksist Sol Kadro'lar, bugünkü konumuyla büyük ve kriz içindedir. Oysa ülkemizde büyük ve anlamlı bir sosyal muhalefet vardır. Bitip tükenmeyen bu sosyal muhalefeti biçimlendirecek ve önderlik edebilecek örgütsel güvencelerin gecikmeden üretilmesi gündemdedir.

Kapitalizmin tahrip ettiği üretim ilişkileri ve üretici güçler nasıl onarılacaktır? Kendine, topluma ve doğaya yabancılaştırılan insan, maddi-manevi açıdan nasıl insan olacaktır?

Kapitalizmin biçimlendirmek istediği üretim, mülkiyet ve paylaşım ilişkileri nasıl son bulacaktır? Sınıfsız, sömürüsüz, sınırsız bir dünya ideali nasıl gerçekleşecektir?

Günümüzün bu türden yakıcı soru ve sorunlarına evrensel ölçekte cevaplar üretilmesi, Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların gündeminden hiç eksik olmamıştır.

Devrimci ve Marksist olabilmek, bir yanıyla son derece donanımlı bir insan olmak demektir. Öte yandan bu iddiada olanların kişilik ve sosyal kimlik sorunları bütün altüst oluşlarda öne çıkmaktadır. Hemen her konuda son sözü donanımlı insanlar söylemektedir. Devrimci kişilik ve sosyal kimlik sorunu özellikle de devrimci krizin boyutlandığı süreçlerde, sosyal pratikte iş yapan Kadro'ları çok düşündüren önemli bir konudur: Emperyalist gericiliğin azgınlaştığı, kırım ve kıyımların rahatlıkla gerçekleşebildiği bu türden ortamlarda, bizim kuşak ve cenahımız devamlı olarak PARTİ telaffuz etmiştir. İSP'nin oluşturulması görevinin altının sıkça çizilmesi boşuna değildir. Bu yolda anılan-anılmayan çabaların içinde olmamızın bir anlamı vardır. İSP'nin oluşturulmasına giden yolda kimi araçların üretilmesi, kolektif aklın, bilincin ve eylemin örgütlenebilmesinin önemini kavramış çevrelere çok büyük bir ihtiyaç var; sürekli olarak buraya yığınak yapmanın çabası içinde olmamız, PARTİ'nin en büyük eksikliğini duyanlar açısından anlaşılır bir şeydir.

❒ *Portreler I., II., III. Ciltleri niçin ve neden yazdık?*

Elbette amacımız "anı" yazmak değildir. Yukarda özetlenen görüşlerin uzantısmda gerektiğinde anı da yazılır. Ülkedeki "anı" yazma geleneği, genellikle "ununu elemiş, eleğini asmış" kimselerin "terki dünya etmeden" kaleme aldığı yazı türüne deniliyor. Bizim amacımız kapitalizmle bitmemiş kavgayı sonuçlandırmak içindir. Bu sürece anlamlı katkılar yapmak her devrimcinin görevidir. *Portreler*'i tarihsel-sosyal hesaplaşmada eskimiş olanı yıkmak ve kavga etmek için yazdık. Kapitalizmi yeryüzünden kazımak gibi yüce ülkülerle, iddialarla yola çıkan ve fakat ezilen sömürülen insanlarımızın sorunlarına çare üretemeyen "sol"un sosyal pratikteki konumunun da en azından sistemle yapılan kavga kadar önemi vardır; içimizdeki zaaflarla da uğraşmak ve aşmaya çalışmak siyasî açığa vurma görevini yerine getirmek, işçi sınıfı hareketiyle sosyalist hareketin buluşup bütünleşmesi, böylece donanımlı bir İSP'nin oluşturulması görevini savsaklayan, geciktiren ve sulandıran sol kılıklı kesimlerle de kavga etmek zorundayız.

Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların kriz içinde olduğu, güvenilir kurumlaşmalar üretemediği, sistemin kolayca uygulayageldiği, baskı, terör, sömürü ve asimilasyon politikaları karşısında, ona kalp ilacı olmaya aday örgütler kurarak grupçu, hizayı bozucu duruşları bir daha bu boyutta yaygınlaştırmamak için de kavga etmek gerekiyor.

Sorun Yayınları Kolektifi, sistemi açığa vuran, bilimsel bilgi ve bilinçlenme sürecinde insanımıza doğruları gösteren, hakikatın kavgasını veren kitap, dizi, dergi, broşür, gazete vb.'lerini üretmektedir. Amacı buna yöneliktir. Elbette bu görev PARTİ'nindir. Böyle olması gerekir. İSP'nin oluşturulmasıyla, *Kolektifimiz*'in çabası başka bir işe dönüşür ve bizde bu disiplinin gereklerini yerine getiririz. İşçi sınıfı ve emekçilerin gözünün açılması için bu türden basın-yayın faaliyetlerine büyük bir ihtiyaç vardır. Bilimsel inceleme-araştırma yapmaya aday telif çalışmalara çok büyük bir önem verirken, yanısıra *Portreler* türünden çalışmalara da ihtiyaç duyulacağı açıktır.

Portreler türünden çalışmaların Yazar-Yayınevi-Okur açısından yararlı olabilmesi, eleştirel katkıya açık ve muhtaç haliyle, bu malzemelerin tartışılmasına bağlıdır.

Portreler üzerine Türk Solu hiç bir yazılı eleştiride bulunmamıştır. Yalnızca, Prof.Yalçın Küçük, Yeni İnsan'da onbir daktilo sayfalık bir değerlendirme yazısını kaleme almıştır. Demek ki, Devrimci ve Marksist Sol Kadro'lar *Portreler*'e "ilgisiz" kalmış, yalnızca Yalçın Küçük, bu çalışmada verilmeye çalışılan mesajının bir bölümünü almış ve bu çalışmanın "devrimci bir iş" olduğunu ifade etmiştir.

Portreler'in satışı (bir ölçüde de olsa), ilgi gördüğünü ortaya koyuyor. I.Cilt 5.Baskı, II.Cilt 4.Baskı yaptığına göre *Portreler* özenle okunmaktadır. Bazı okurlarla konuları ayrıntılı tartışıyoruz...

Kavga etmek için kaleme alman bu çalışma umarız Türk Solu'nun bir türlü başaramadığı "hesaplaşma" sürecine katkı getirir. İçimizdeki "eloğullarının" sayısını aza indirir. İşçi sınıfı, sosyalizm ve devrim aşkına yapılan yanlışlıkları açığa vurur. *Hareketimizin* tek bir disiplin altında merkezileşmesi mücadelesine yardımcı olur. *"Tek Parti, Tek Sendika, Tek Gençlik Örgütü!"* şiarımızı bilince taşır. Kadrolara yan yana durmayı ve birlikte yürümeyi öğretir. Senteze kavuşmaya aday taktik ve stratejilerin üretimine yardımcı olur. Aşırı teorisizm ile entelektüalizmin belini kırar. Ciddi teorik çalışmaların işçi sınıfının militan gücüyle buluşmasına yardımcı olur. Hepimize "Devrimci Oturum", Kongre, Konferans, Kurultay'lar düzenleme disiplini kazandırır. "Örgütler Anarşisi"ne dönüşmüş devrimci ortamımızdaki kargaşanın, spekülasyon ve tevatürlerin kırılmasına yardımcı olur. Tarih ve sınıf bilincini kararta, sekter, fanatik ve inkârcı akımların sayısını azaltır. Belki de "şeytanın bacağını kırarak", Kadro'lar arasında olması gereken yaratıcı diyaloğun yolunu döşer. Batı'dan aşırma, eklektik bilgi kırıntılarıyla "Ben Stalinistim, Troçkistim, Maoistim, Castristim, Enveristim vb." diye söze başlayan idealist, kısır, verimsiz ve politikadışı unsurların sayısını azaltır. Dünya devrimci pratiğine, bu coğrafyadan evrensel ile buluşmaya aday teori/pratik katkıların önünü açar...

Dünyanın hemen hemen her bölgesinde, hakim siyasal ve ekonomik baskı, sömürü ve devlet terörüne karşı çıkan, emekçi halkın taleplerini dile getiren yiğit öncüler her zaman çıkagelmiştir. Halk hareketleri, isyanlar, ayaklanmalar düzenli ve donanımlı bir örgütlenmeye sahip bulunmadıkları için her zaman yenilmiştir.

Bu durum, ülkemiz ve bölgemiz için de geçerlidir. Türk Solu, Anadolu coğrafyasındaki siyasal, ekonomik, kültürel baskılara karşı çıkan halk hareketlerini doğru değerlendirememiştir. Bu zenginliğimizin bereketini devşirememiştir.

Sosyal mücadele tarih ve geleneklerini doğru değerlendiremeyen bir sol, nasıl sürekliliğini koruyan donanımlı bir örgütlülüğe kavuşacaktır? Sosyal ömrünü çoktan tüketmiş emperyalizme, onun sinsi mekanizmasına, giderek yaralı bir hayvan misali tehlikeli bir hegemon güce karşı nasıl karşı politikalar üretecek ve bu aygıtı nasıl kırıp parçalayacaktır?

Anadolu'da feodalizme ve kalıntılarına karşı, eşitlikçi ve ihtilâlci köylü ideolojisi (köylü sosyalizmi) ve geleneklerinin tarihsel, kültürel kökleri vardır. Anadolu halklarının bu geleneği, modern proletaryanın öncülüğünde örgütlenemediğinden, teori/pratikte kurumsallaştırılamamış devrimci kalkışmalar kolayca ve sürekli olarak kırım ve kıyımlardan geçirilmiştir.

Emekçi halk hareketleri, ulusal, kültürel, dinsel motivlere bürünebilmiş olsa dahi, özündeki sınıfsal konumları daima belirleyici olmuştur. Ulusal, kültürel, dinsel motivler her zaman sınıfsallığın örtüsü olarak kullanılagelmiştir.

Günümüzdeki gündem sınıfsallık ekseninden kaymış, ulusallık temelinde ve "Kürt Sorunu" çerçevesinde gündemi çalabilmişse, bunun kusuru Devrimci ve Marksist Sol Kadro'larda aranacaktır; sistemin baskı, terör ve asimilasyon politikalarının yanı sıra...

❒ *Portreler'de "sağlam karakter" olarak pek az kimse var. Neden?*

12 Mart 1971'i karşılayan kişi, grup ve örgütler arasında, o günkü bilinç ve örgütlülüklerde, kişilik ve sosyal kimlik açısından "sağlam"lar da, "çürük"ler de bulunmaktadır. "Sağlam karakter"e sahip kişiliklerin sayısı her zaman azdır. Önemli olan çeşitli insan malzemelerini bilinçlendirip eğitmek, mücadelenin gereklerine göre örgütlemek ve uyumlandırmaktır. Bu türden bir donanımı gerçekleştiremeyen örgütler arasından doğallıkla "çürük"ler her zaman

çok çıkacaktır. 12 Mart 1971'deki yenilgide "çürük"lerin fazla oluşu doğaldır. Bir daha böylesine bir insan malzemesiyle yola çıkılamayacağını herkese, hepimize öğretmektedir. Üzerinde ciddi olarak ayrıntılı düşünmek gerekiyor. Donanımlı bir kaç kişimiz varsa, bu dahi çok önemli bir kazanımdır. Bu dayanaktan kalkarak, demek ki yapılacak çok şey vardır. Yeter ki, böyleleri bulunsun...

❒ *Portreler'i neden daha önce yayımlamadınız?*

Sorun Yayınları Kolektifi'nde emeği geçenler, en basit sıradan işler yanında, bu türden bir faaliyetin gerektirdiği her işi yapmak durumundalar. Bizler, kimi "olanak" ve "bulanak"lara sahip yayınevlerinin imkânlarına sahip değiliz. Bir yandan sistemin, öte yandan kimi "sol"ların "sinsi kuşatması" *Kolektifimiz*'in rahat soluk almasını oldukça güçleştiriyor. *Portreler*'i daha önce yayımlamayı elbette bizler de arzu ediyorduk. Olmadı.

12 Mart'ın bütün belgelerini, iddianame, polis ifadeler vb.'lerini yayınlamak projelerimiz arasındaydı. İlkin 15-16 Haziran'la ilgili kapsamlı kitabı *(İşçi Sınıfı Sendikalar ve 15-16 Haziran)* yayınlamış, ardından Dev-Genç'ten başlayarak THKO ve THKP-C vb. bütün örgütlerle ilgili dökümanlara ruh vererek bazı kitapları yayınlayacaktık. Cezaevindeyken bu konuda bize yardımcı olabilecek kimi avukatlar tutmuş, vekâlet ücretlerini, arşivlenecek dosyaların fotokopi ücretlerini dahi ödemiştik. Dosyaları elinde bulunduran avukatlardan ne Turgan Arınır, ne de Cevat Erçişli, bu malzemeleri kullanmamızı istedi. Birer "mülk" gibi, "süs" eşyası gibi bu arşivleri sakladılar. Yararlanmamızı istemediler. Kimileri de kolektif üretimin sorumluluklarını tartamadı; aramızdan ayrıldılar. "Sol" örgütlülüğün bugünkü gibi olmasını, tarihimizden gelen yanlışlarla hesaplaşılmasını, donanımlı bir İSP'nin işbaşı yapmasını istemeyenler çoğunluktaydı. Arşiv ve belgeleri ellerinde tutanlar da bu malzemeleri kullanmadılar. Bu nedenle, yalnızca "akıl defterine" müracaat ederek *"Portreler"*in yazımı gibi bir iş önümüze gelmiştir. Yoksa inceleme-araştırma yöntemiyle bazı kitapların yayınlanmasını, bu konuda bir kurul oluşturulmasını önermiş, bunun çabası içinde olmuştuk. "Gecikme"nin özet öyküsü budur.

❒ *Portreler'de bazı kişileri oldukça korumuşsunuz. Neden?*

12 Mart sürecini yaşamış, bu deneyimden geleceğe ilişkin oldukça dersler çıkarmış, çıkarmaya aday kimilerinin "sosyalizme katkı" yapması, içinden geldiği hareket ve örgütlülüğü eleştirerek aşabilmesine yardımcı olabilmek açısından, böylelerine "avans" vermek, siyasî terbiye ve devrimci ahlâk geleneklerimiz açısından bir gerekliliktir. Kasdettiğiniz kimselerden biri de Ertuğrul Kürkçü'dür. Bunu bilerek yaptık. Sonsuza kadar böylelerine bir "açık çek" verilmemiştir. Nitekim: *"What is this party-ÖDP vb. Üzerine"* isimli kitabımızda anılan şahıslardan bazılarına "münasip" şeyler söylenmiştir; böylelerine karşı, ortaya çıkan "vukuat"ları nedeniyle hakettiği eleştirilerden asla kaçınmadığımız da görülmektedir. Türkiye gibi geri sosyo-ekonomik bir yapıdaki siyaset zemini çok değişkendir. Gerek insan malzememiz, gerekse sınıflar mücadelesi tarih ve geleneklerimiz arasında eleştirilecek çok şey vardır. Bir sorumluluk örneği ve bir proleter ahlâk anlayışı gözetilmesi açısından tavrımız yanlış olmasa gerek. *"Bizim hiç bir zaman Marksist-Leninist bir PARTİ'miz olmadı"*, bu yüzden donanımlı bir İSP'yi oluşturmak her zaman gündemdedir. İSP'ye giden yolda, devrimci diplomasiyi gözden kaçırmamak zorundayız. *Hareket*'e gelenler ve gidenler yarın da olacaktır. Dönenler, dönmeler, ihanetler ve sonradan "kutup yıldızını" yeniden keşfedenler her süreçte olacaktır. Bütün bu ihtimaller gündememizde bulunacaktır. Bulunmalıdır. Yan çizip, çark edenlerin "vukuatı" na asla ortak değiliz; olmadık.

❒ *Portreleri neden 12 Mart süreciyle sınırlı tuttunuz?*

Portreler'de ele aldığımız kişiliklerin, 12 Mart'tan sonraki evrimine ilişkin bir yöntem elbetteki uygulanabilirdi. O takdirde ortaya çok daha farklı bir kitap çıkardı. 12 Mart'ı karşılayan insanların o günkü konumları önemliydi. Bilindiği gibi, aradan 25-30 yıl gibi bir zaman geçti. 12 Mart sürecini derli toplu kavrayabilmemiz, bu dönemin fotoğrafını tam olarak çekebilmemiz şunun için önemliydi: Burjuvazinin baskı ve terör uyguladığı dönemlerde, Türk Solu'nun konumu neydi? Neden fenersiz yakalanmış ve yenilmiştik? Örgütlerin teori/pratiği, bazı kişiliklerin işkencedeki, polisteki, savcılıktaki ve cezaevindeki, mahkemelerdeki tutumu, yaşamı, yemesi, içmesi

nasıldı? Biz vurguyu daha çok bu alana yapmayı uygun bulduk. Günümüze ilişkin yer yer kısa ve özgün kimi işaretler de verilmiştir. Kimilerinin seceresini tutmuyoruz. Buna ne gücümüz yeter ne de zamanımız. Böyle bir çalışma, herhalde PARTİ'nin desteğiyle oluşturulacak 'Bilim Kurulu', 'Enstitü' ya da 'Akademi'lerin görevi dahilinde olsa gerekir. Mesela, SSCB'de hazırlanan bu Ansiklopedi'de, o ülkedeki Devrim öncesi bütün örgütlülükler, bildiri dağıtanlar, sokak savaşlarına katılanlar ve tabanda sade ve basit yaşantılarıyla iş yapanların bütün mücadelesi konu edilmiştir. Darısı bizim başımıza! Hayat ve mücadele devam ediyor. Sorumluluk duyan herkes kayıt tutsun. Belgeleri kaybetmesin. *Portreler*'de "sınırlı tutulan" ve bizim henüz ulaşamadığımız bu "eksiklik" mutlaka birileri tarafından gerçekleştirilecektir. Kastımızı anlayışla karşılayacağımızı umuyoruz. *Portreler*, bu türden bir çalışma değildir.

❒ *Bazı Portreleri çizerken duygusal davranmışsınız?*

Devrimci politikada duygusallık büyük bir eksikliktir. *Portreler*'de duygusal değil, duyarlı ve duygulu davranmayı amaçladık. Devrimci duyarlılık cenahımızın en büyük eksikliklerinden biridir. Elbette sebepleri de vardır. Devrimci mücadelede, özel yaşamını hiçe sayan, her şeyini *Hareket*'in yeni nitelikler kazanabilmesi uğruna feda eden, ölmesini bilen insanlarımıza karşı, elbette özel sevgimizi ve hayranlığımızı ifade edeceğiz. Biz bu görevimizi yaparken bile işçi sınıfının gözüyle, taraflı kimliğimizle konuya yaklaşmayı denedik. Devrimci ütopyamızın gerçekleşmesini engelleyen (bu arada kendi açmazımızı da dürüstçe ortaya koyan), gerileten, zaman ve kadro israfını getiren bütün teori/pratikleri incelerken duygusallığa düşmemeyi öne çıkardık. Bunu ne kadar başardığımızın takdiri, konuyu nesnel olarak değerlendirenlerin donanımına bağlıdır. Dürüst, içtenlikli ve kararlı herşeye *Proleter İnsan* gibi yaklaşmaya özen gösterdik. Eleştirilerimizi de hiç eksik etmedik. Ne ölçüde başarılı olduğumuzu bilemiyorum. Tartışmaya değer bir konudur.

❒ *Üslubunuz çok sert. Başka türlü ifade edemez miydiniz?*

Üslup biçimdir. Biçim özü yansıtır. Öz önemlidir. Öz ve biçim bir bütündür. 12 Mart 1971 gibi bir süreçte, kütlesel ölçüde büyük

bir heyecan, devrimci ruh ve coşku vardı. Sınıflar mücadelesi tarih ve geleneklerimiz arasında bu türden bir dönem her zaman yakalanamıyor. Aradan 25-30 yıl geçmiş olmasına rağmen, o dönemdeki gibi bir kütlesel heyecanı, devrimci ruh ve coşkuyu bir daha yakalayamadık. Bizler, yani "amela taifesi" işçi sınıfı yörüngesinde bir örgütlenmenin gereğine inanıyor ve bu temelde PARTİ'mizi arıyorduk. Partisizliğin en büyük acısını bizim kuşak çekmiş ve yaşamıştı. *15-16 Haziran Harekâtı* da bu özlemimizin ne anlama geldiğini doğrulamıştı. Tutulacak ana halka belliydi. Bu süreçte ne Tarihi TKP'nin "iç" ve "dış" kadroları, ne legal TİP, PARTİ'ydi. *Hareketimiz* partisizdi. İSP'nin oluşturulmasını hayat ve mücadele öğretmiş ve dayatmıştı. Ne Tarihi TKP'yi ne de TİP'i devrimcileştirmenin imkân ve şartları vardı. Sağ teslimiyetçi oportünizm, tasfiyeci bir pozisyonda, devrimci kadroları *Hareket*'ten dışlıyor ve hattâ çeşitli ihbarlarla burjuvaziye işaret ediyordu. Bir yandan burjuvazinin çok yönlü baskı ve terörü, öte yandan içimizdeki düşmanlıkların PARTİ düşüncesini sulandırması, ayrıca bu durumu ters-yüz edecek Devrimci ve Marksist sol Kadro'ların krizi, 12 Mart 1971'e gelirken *Hareket*'i örgütsel güvenceden mahrum bırakmıştı. Evet üslubumuz serttir. Nasıl olacaktı ki? Avucumuzdaki toprak kayıp gidiyor. Kimileri uğursuz roller üstleniyor. En devrimci ve en militan kadrolarımızı kaybediyorduk. Yaşadıklarımız, çektiklerimiz yumuşak mıydı? Yenilgi ve bozgun bir daha ve bu düzeyde yaşanmamalıydı... Fakat bu süreçte sağ ve "sol" oportünist duruşlarıyla *Hareketimize* zarar veren birilerine neden daha yumuşak bir üslupla yaklaşacaktık? Niçin ve neyi kazanmak için böyle davranacaktık? 150 yıllık tarihimizde ve en başta K.Marx, F.Engels, V.İ.Lenin, mücadelenin biçim ve seyrine göre, bırakın üslup meselesini, nehrin öte yakasına geçenlere küfür dahi etmiştir. Sert üslup, bazen okşamaktan daha iyidir. Devrimci politika kumda oynanan çocuk oyunu değildir. Yazdıklarımızda Proleteryaya yaraşır sosyal nezaket her zaman gözetilmeye çalışılmıştır. *Portreler*'e yapılacak eleştiri: Doğru mu, yanlış mı? Amacı, ana fikri ne? ekseninde olmalı bizce.

Portreler gelecek kuşaklara ne bırakıyor?

Tarihimizle hesaplaşmak demek, geçmişte çakılıp kalmak değil-

dir. Geleceği kazanabilmektir. *Portreler*, yakın dönem tarihimizin bir kesitini sunuyor. Portre çizimi yöntemiyle 12 Mart'ları karşılayanların kimi konumlarını anlatıyor. Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların olumlu-olumsuzluklarını sergiliyor. Kişilik, sosyal kimlik ve örgütlülük vb. sorunlar üzerine bazı saptamalar yapıyor. Bu süreci yaşayanların bir bölümünün "vukuatı"nı, hepimizin vukuatını belgeliyor. Niçin mi? Türk burjuvazisinin nasıl bir sınıf bilinci ve kini taşıdığını, bu sistemin Kadro'larca daha iyi tanınmasını, ve nasıl aşılacağının yol ve yöntemlerini işaretliyor. 12 Mart'ı yaşayanlar, bu sürecin bir hesap ve dökümünü çıkarmakla yükümlüdür. Genç arkadaşlara düzgün ve temiz bir hesap vermek, onları uyarmak, bir daha özsüz, köksüz örgütlenmelerle burjuvazisinin baskı ve teröründe bu düzeyde hedef olmamak, hayat damarlarımızdan akan kanları aza indirmek, PARTİ bilincini beyinlere kazıyabilmek, İSP'nin ne olduğunu bıkıp usanmadan gündeme getirmek, Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ları donanımlı kılmak, saflardaki "sosyal kaderi" yıkmak, Tarihi TKP'nin "iç" ve "dış" kadroları, TİP ve bu ana kaynaktan türeyen THKO, THKP-C, TİİKP, TKP-ML ve daha onlarca örgütler yerine, yaşama müdahale edecek, ülkenin sosyal devrimini gerçekleştirecek kurumsallaşmaları bilince taşımak için bu malzemeler kaleme alındı. *Portreler*'in *Hareketimize* ne kazandırdığını, kitap üzerine yapılacak tartışmalar, polemikler, değerlendirme yazıları vb. etkinlikler de belirleyecektir. Bu malzemelerin işe yarayıp yaramayacağı hususu, öznel yargılarla değerlendirilemez. Bunu hayat ve mücadele belirleyecektir. *Hareket*'in örgütlülüğü ve donanımına göre de bu malzemeler eleştirilip sınanacaktır. Güdülen amaç belli ve nettir. Gerisini yaşarken göreceğiz. Genç arkadaşlardan, onların sorduğu sorulardan bizler de bazı şeyleri öğreniyoruz; onlar da... Bu karşılıkıl alış-veriş ve deney aktarımının işe yaramasını diliyoruz.

Neden (...) gibi isimlerin Portresini çizmediniz?

Portreler'de, Ankara vb. illerdeki cezaevlerinde kalan bazı kişiliklerin portresi çizilememiştir. Sanırım D.Perinçek gibi "devrimciyi oynayan" kimseleri kasdediyorsunuz. Bazı kişilerin portresini çizmek her şeyden önce bir tenezzül meselesidir. Gerçi D.Perinçek'ten

çok daha kirli portrelere sahip kimselerin portresini çizmeye çalışmış ve yeteri kadar kalemimizi "kirletmiş" bulunuyoruz. Bunu göze almak gerekiyordu. Perinçek, bizlere bırakmadan siyasî portresini, hem de büyük bir ustalık ve yetenekle kendisi çizmektedir. Aşkolsun! Bizim kaleme almamıza gerek var mı? Ertuğrul Kürkçü ile TV'deki karşılaşmalarında portrelerini yeterince kamu oyuna çizmiş bulunuyorlar. Kitaptaki eksik portreleri, sanıyorum, onların kuşağı çizecektir. Biz gündemimize yalnızca bu kitaplardaki portrelerin alınmasını daha uygun bulduk. Gerektiğinde bu kitapta ele alınmayan konular ilerde işlenebilir.

❒ *"Sol" daki insan malzemesinin çürüklüğü nereden kaynaklanıyor?*

Genel olarak sol, bilimsel tanımıyla ayrışmamış, saflaşmamıştır. Bilimsel ve sınıfsal temellere dayandırılmayan bir "sol" literatürü kullanmayı da doğru bulmuyoruz. Bulunduğumuz coğrafyada sağlı "sol"lu bütün siyasî akımların birer sahtesi bulunuyor. Türk burjuvazisinin çıkarları bunu gerektiriyor. Her şeyi burjuvazi belirlememeli. Bu oyunu bozmalıyız. Sahte demokrat, sahte sosyaldemokrat, sahte sosyalist, naylon komünist, sahte gerilla vb.lerinden çok çekmiş bir toplumuz. Burjuva partileri arasındaki milliyetçi, muhafazakâr, dinci, demokrat, liberal vb. akımlar arasındaki "sahtekârlar" konumuz dışındadır. Burjuvazinin sınıfsal çıkarlarını gözeten siyasî partilerin başında zaten akıllı, yetenekli, bilgili zevat yoktur. Türkiye gibi bir memlekette, avantalar ve yağmalar ülkesinde, militarist-polis devleti kimliği ile burjuvazimiz, maşallah halâ direksiyondadır; "malı da götürüyor!.."

Genel anlamıyla "sol"dan çok Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların donanımıyla ilgileniyoruz. Dilde, literatürde, kavramlarda bunu boşuna tekrarlamıyoruz. Tarihsel ve sosyal haklılığıyla sistemin krizini bizim bu cenahımız aşacaktır çünkü. Kapitalizmin, emperyalizmin krizini anlamak kolaydır; anlaşılır bir şeydir. Fakat Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların krizini anlamak ve anlatabilmek oldukça zordur. Emekçi halkımız: "Et kokarsa tuzlarız, peki ya tuz kokarsa?!.." özdeyişini herhalde boşuna söylememiştir. Eğer tuz da kokmuşsa, elbette durum çok vahimdir. YENİ, bu çürümüşlüğün

içinden çıkacaktır. Bu açıdan çürüme iyiye de işarettir.

Cenahımızda yaşanan krizin vahametini idealize ya da dramatize edemeyiz. Nesnel gerçekliği kavrayıp sergileyerek nasıl aşılacağını öne çıkarmalıyız. "Sol"daki insan malzemesinin ayıklanıp arınması bir mücadele sonucunda gerçekleşecektir. Evet ne yazık kimi örgütlerde ordusuz ordu komutanı pozlarında oldukça fazla "önder"ler var. Bu bir gerçeklik. Partisiz programlar, programsız partiler, devrimci bir geleneği temsil etmeyen, kendiliğinden örgütlenmiş grupların varlığı da bir gerçeklik. Ruh sağlığı tartışmalı, moral ve ahlakî değerleri zedelenmiş, akıl, zekâ, feraset ve melekelerini kullanamayan bir çok "garip" insan malzemesi "sol"da da kümelenmiştir; zaman zaman aramızda, piskopat, şizofren vb. hastalıklı kişiliklere de rastlanmaktadır ... İstesek de istemesek de bu "garip" insan malzemesi bizimdir. Devrimci ve Marksist Sol Kadro'lar donanımlı bir KP ya da İSP'yi oluşturduğunda, bu şarta bağlı olarak "çürük" malzemeler süreç içinde açığa vurulacak, *Hareketimiz* her alanda bir arınma, ayrışma ve saflaşmayı gerçekleştirecektir. *Portreler*'i kaleme alışımızın belli başlı nedenlerinden biri de budur. İnsan malzemesinin "çürük" oluşuna bakarak kaytarıcı teoriler üretemeyiz. İyimser olmak için de milyonlarca işaret vardır. Düşünce ve davranıştaki yığınağı hakikatin ve doğruların kavgasını verenlerden yana yaparsak, bu önemli işi birlikte başarabilirsek, insan malzemesinin ayıklanması sorununu da iş içinde çözebiliriz. Dünya devrimci pratiğinde de bu konu tartışma konusudur. SSCB, Çin, Halk Demokrasileri'ndeki "sosyalizm" uygulanışında ve yorumunda, bugünkü bilgilerimizin ışığında görüyoruz ki, sosyalizmdışı pislikler, entrikacılık ne yazık işbaşı yapabilmiştir. Yüzlerce Devrimci ve Komünist Kadro böyleleri yüzünden tasfiye edilmiş, yaşamlarını yitirmiş ve perişan olabilmiştir. Şimdi ise, Ulusal-Sınıfsal-Evrensel ölçekte daha donanımlısını gerçekleştirmek gündemdedir. Bütün birikimler bu kapsamlı gündemi başaracak düzeyde örgütlenecektir. Başaracağımızı umuyorum... PARTİ amacına yönelik çabalar, bazı araçların üretilmesi ve çok yönlü hazırlık çalışmalarının uyumlandırılabilmesi çok önemlidir. Polemiklerimizin hedefi bu konuya da yöneliktir.

❒ *Adı yazmaya dahi deymez kimselerle neden uğraşıyorsunuz? Sen bir S.Ö.'sün?(...) Değer mi?*

Önceki bazı sorulara verdiğimiz cevaplarda da bu konuya nisbeten değinmeye çalıştık.

Elbette *Portreler*'i kaleme almak kolay olmamıştır. Bunun yankısı ve sancısı da olacaktır.

Yüzyıllık sınıflar mücadelesi tarih ve geleneklerimiz arasında bulunması "doğal" olan kişilik ve sosyal kimlik bozukluklarıyla uğraşmak çok tatsız bir uğraştır. Böylelerinden sözederken zaman zaman çok sıkıldığımızı da gizlemiyoruz. Bizim amacımız böyleleriyle uğraşmak değildir.

İşçi sınıfı hareketiyle sosyalist hareketimizin buluşup bütünleşmesi sürecinde aleyhte işleve sahip teori/pratikler kadar, kişilik ve sosyal kimlik sorunu da önemlidir. Bunu hayat ve mücadele öne çıkarmıştır. Birilerinin de sosyalizmdışı sosyal asalaklığı teşhir ederek aşılması mücadelesine katkı getirmesi gerekiyordu. Böyle bir göreve kendiliğinden, Donkişotça talip olmanın yerine, İSP'nin oluşturulması kavgasıyla çıkılacağını da biliyoruz. *Portreler*, İSP'nin oluşturulması önündeki kimi engellerin daha kolay aşılabilmesi mücadelesine meşrebince bir katkı getirecektir. Bunun çabası içinde olmuştur. Yalnızca beş para etmez kuruntular içindeki negatif tipleri değil, son derece kaliteli bir insan birikimi ve malzemesini de öne çıkarmaktadır. Ayıklamak, çok yönlü sonuçlar çıkarmak hepimizin beceri ve yeteneğine bağlıdır. Kapitalizm ayakta kaldığı koşullarda: Ciddi, güvenilir ve donanımlı bir İSP'ye kavuştuğumuz süreçlerde dahi, negatif tipler hareketin içinde olacaktır. Böylelerinden arınabilmek, birer bağışıklık kazanmak için de, *Portreler*'in özenle okunmasını diliyoruz. Yapmaya çalıştığımız *iş*'i savunuyoruz.

❒ *Bazı portrelerde tekrarlar var. Neden?*

Kimi okurlar, *Portreler*'i okurken, ilgi duyduğu isimleri öne çıkaran bir yöntem uyguluyor. Oysa *Portreler*'in, sırasıyla okunmasını dilerdik. Çünkü konuların birbiriyle ilişkisi, sırası ve sistematiği vardır. Ama ne yazık ki, kimilerinin bu türden bir okuma yöntemi, ihtiyacı ya da alışkanlığı var. Tekrarlar bu nedenle yapılmıştır. Bu

nedenle, anılan portre ile ilgili, örgüt, dava, cezaevi vb. konularda tekrarı gerektiren bilgiler yenilenmiştir.

Portreler'i, şimdiki yaşadığımız zaman ve dönemin olay ve olguları arasında daha net ve serinkanlı olarak değerlendirebiliriz. Genellikle 25-30 yıl öncesinden sözedilmiş olsa da, günümüzü anlamaya, geleceği kazanmaya ilişkin bazı işaretler de verilmeye çalışılmıştır. Polemik ve vurgular geleceği kazanmayı öne çıkarmaktadır.

Elbette aslolan, yaşadığımız şimdiki zamandır. Şimdiki zamanda, geçmiş zamanlarda yaşanmış olanlar belirtilmiştir. Bize göre: Bu süreci kavramış olanlar gelecek ile köprü kurabilirler; gelecek zamanın temel dayanaklarını hazırlayabilirler.

❒ *Devrimci saflarda hakim "grup kültürü" nasıl aşılır? "Yeniden Üretim" nasıl gerçekleşir?*

Doğada kendiliğinden -insan ve üretimden bağımsız olarak- oluşan evrim sürecinin aksine, devrimci saflarda birer kast misali varlığını sürdüren "grup kültürü", ne devrimci, yaratıcı, dönüştürücü kolektif insanı, ne de birey insanı geliştirmiştir. İş ve emek sevgisi olmayanlar, üretimdışı olanlar, zihinsel ve aklî melekelerini geliştirememiş insanlar "grup kültürü"ne en yatkın olanlardır. Böylelerinin çok yaygın oluşu, bir yandan "şef" ve "önder" taslaklarını, öte yandan gelişme gösteremeyen grupların varlığını şartlandırmıştır. "Şartlı refleks" teorisi gibi, bunun tersi de mümkün ve doğrudur. Bu türden "grup kültürü"nü kırıp kolektif proleter kültüre kazanabilmek için, kimilerini iş ve üretimde eğitmek gerekecektir. Grupçu insana kolektif melekeler kazandırmak, yeniden üretmek ancak bu şekilde olacaktır.

"Grup kültürü" alan-almaya aday örgütler, ne kendi içlerinde ne de dışlarında bir gelişme gösterebilir. İlkel bir anlayıştır "grup kültürü". Bunun aşılabilmesi, sürece müdahale yeteneğine sahip Modern Proleter bir iradenin oluşmasına bağlıdır.

İlerici-devrimci cenahımıza yeni bir aşı, yeni bir maya ve yeni bir tohum gerekiyor.

Bunun için de Marksizmin bu coğrafyadaki yorumu ve teorik yeniden üretimi gündeme gelmiştir.

Teorik yeniden üretim, eklektik, bilim ve akıldışı teori/pratik duruşların eleştirisiyle oluşur. Marksizmin bu coğrafyadaki yorumu, aşırma tezlerle işi idare edenlerin elindeki ucuz silahların geri tepmesini sağlar, bilimsel bilgi ve bilinçlenmemizin önündeki engellerin aşılmasına katkı getirir. Bu konudaki sığlıkların, bir daha ve bu boyutta birer "altın çağ" yaşayabilmesinin önünü keser.

İşçi sınıfı ve sosyalizm adına ahkâm kesen, ortaya çıkan-çıkarılan teori/pratiklerin bilimsel ve seviyeli biçimde tartışılması, YENİDEN ÜRETİM'in yolunu açar. Teori/Pratikte işbaşı yapacak İRADENİN müdahalesine yardımcı olur.

"Nasıl mı olur?" Bunun sihirli bir reçetesi yoktur. Ancak *Devrimci İş* yapanlar bu sürecin adını koyabilir...

❒ *Ya Portresi henüz çizilememiş olanlar?*

Bazı kişiliklerin değil portresini çizmeye çalışmak, romanını, şiirini, resmini, hattâ tiyatro ve sinemasını yapmak gerikirdi. Türk Solu bu konuda da çok geri bir konumdadır. Aşırı abartma, hamaset ve duygusallığı aşıp bu konulara eğilmiş kaç adet sanatçıya sahibiz? Bu kısırlığın nedenlerini hiç düşündük mü?

Portreler'de henüz ulaşamadığımız kişi ve konular vardır. Bu da normaldir. Mesela: Bugün ÖDP'de cemeden, bir zamanların "önder"lerinin (Oğuzhan Müftüoğlu, Veysi Sarısözen vb. vb.) portreleri de ihmal edilmemeliydi. Çünkü bu bayların siyasî evrimi de çok öğreticiydi. Tarihi TKP'den Laz İsmail ve bu süreçten ayrılanların portreleri de çizilmeliydi. Orhan Müstecaplıoğlu'nun portresi mutlaka anılmalıydı. Hava Kuvvetleri Proleter Devrimci Örgüt kurucularından Haldun Yeşil, Muhittin Bilgen ve daha onlarca subay arkadaşın portresini de çizmeliydik (bu arkadaşlara bir türlü ulaşamadık, onlar da "gezegenimize" hiç uğramamıştı). DİSK yöneticilerinden kimilerinin, Kemal Türkler ve ekibinin mutlaka portresi çizilmeliydi (Öteki kitaplarımızda bu konu ayrıntılı işlenmiş olsa dahi...). İbrahim Kaypakkaya ve arkadaşlarıyla ilgili portre çizimi de eksiktir;

bu arkadaşlara da ulaşmalı ve bu konuyu tecimsel ve ucuz yöntemlerle geçiştirenlerin elindeki silah alınıp geri tepmesi sağlanmalıydı. Hatice Alankuş'un dramı, kadın arkadaşların 12 Mart sürecindeki evrimi işlenmeliydi... Hüseyin Yavuz, Oğuz Etçi, Oktay Etiman, Rasim Özkan gibi özüdoğru kimlikleri de anmalıydık... Seyhan ve Vahap Erdoğdu, Muzaffer ve İlhan Erdost, Nevzat Yücel, Nasuh Mitap, İhsan Çaralan, Oktay Kaynak, Yavuz Yıldırımtürk, Kadir Dursun Çağlı'nın portlerini de yazmak isterdim...

Rasih Nuri İleri, Hasan Kıyafet, Emin Karaca vb.'nin portrelerinin (D.Perinçek vs.'nin portresinin gerekçesine benzer bir nedenle) çizimine gerek duymadık.

Nail Karaçam'ın değil portresi, başlıbaşına kitabı yazılmalıydı.

Yavuz Çizmeci, Sabahattin Sakman vb.'lerinin, zekâ ve yeteneklerini burjuva saflarında arayışının nedenlerini göstermeye aday ipuçlarını içeren portreleri de çizilmeliydi...

Sarp Kuray'ın "devrimci" olduğu dönemdeki vukuatını içeren portreler, başından beri tekrar ettiğimiz nedenlerle, "sosyalizme katkı getirmeleri" için o ölçüler içinde tutulmuştur (*Portreler I.C*).Ertuğrul Kürkçü için gözettiğimiz şeyi, başka ölçülerde de olsa, Sarp Kuray için de gözetmiştik. Bunların tamamını şimdi geri almak durumunda mıyız?

Dündar Kılıç'ın portresi de eklenmeliydi. O da dönemin faşist baskı ve teröründen nasibini alanlardandı; farklı konumuna rağmen...

Bu vb. konular, izahına çalıştığımız nedenlerle *Portreler*'in kapsamı dışında kaldılar. Elimizdeki üç ciltlik çalışma ile baştan beri vurgulayageldiğimiz gerekçelerle bazı saptamalar yapılmıştır. Kendimizi "sol"da kimi roller üstlenen herkesin portresini çizen biri yerine koyamayız. 12 Mart'ta hayatın hepimize öğrettiği çok şey vardır; biz kendi payımıza deneylerimizi aktarmaya çalıştık. Bilmem siz ne diyorsunuz?..

❒ *Portrelerin politik amacı nedir?*
❒ *Herkesten yukarda bir ahlakî zemine geçip aşağıdaki herkes*

hakkında bir şeyler söylemek nasıl bir amaca hizmet eder?

- ❒ *Dünya devrim tarihinde böyle bir çalışma var mıdır? (...) Ülkede bir devrimci çıkıp (...) tanıdığı devrimcileri yargılamış mı?*
- ❒ *Portreleri okuyan genç bir devrimci politikadan-eylemden faydalı neleri öğrenecektir?*

Portreler I., II., III. Ciltlerin politik amacı çok açık ve net biçimde içeriğinden anlaşılmaktadır. Kitabın politik amacı, *Kolektifimiz*'in yayınlamış olduğu öteki kitapların amacı gibi, Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların bilimsel bilgi edinmesine, bilinçlenmesine katkı getirmektir. Sınıflar mücadelesi tarih ve geleneklerimizin doğru kavranmasına, tarihimiz üzerine yapılagelen çeşitli ve çok yönlü tevatür ve spekülasyonların aza indirilmesi mücadelesine, Kadro'lar arasında olması gereken yaratıcı diyalog ve ilişkilerin kimi ilkesellikler kazanabilmesine, tarihsel-sosyal bir hesaplaşma için bazı malzemelerin toparlanmasına, İSP'nin oluşturulma iradesinin ortaya çıkabilmesi için gereken koşulların hazırlanmasına, Devrimci saflardaki sosyal kimlik ve kişilik sorunlarının önemine dikkatlerin çekilebilmesine, teori/pratikleriyle hata ve yanlışta ısrarlı kişi, grup ve örgütlerin açığa vurulması mücadelesine yeni bir boyut eklenmesine, vb. çabaların uyumlandırılabilmesine katkı getirmektir, *Portreler*'in amacı: Bir hesaplaşma ve kavga kitabı hazırlamaktır. Kitabın içeriğinden hangi niyet ve iradenin ürünü olduğu yeterince açık değil midir?

Kitabın yazarı "herkesken yukarda bir zemine geçip" herkes hakkında birşeyler söylemek iddiasında değildir. Olmamıştır. *Portreler I.*'de ilkin kendi geçmişi ve deneyimleriyle hesaplaşmayı öne çıkarmış, bunu belgelemiş birine, "herkes" hakkında bazı şeyler söylenmesi nasıl bir amaca hizmet eder sorusu, bilemiyorum nasıl yöneltilir? En başta kendimiz dahil olmak üzere, devrimci hareketimiz hakkında dürüst ve düzgün çalışmalar yapmaya büyük bir ihtiyaç olduğunu düşünüyoruz. O nedenle ilkin kendimize "kıymayı" öne çıkarıyor ve bundan da korkmuyoruz. Bizi, öncelikli olarak kendimizi eleştirmeye yönelten bir baskı ve zor yoktu. Bunu yapmayabilirdik. Bu yüzden kimsenin sesi de çıkmazdı. Ayrıca öyle "herkes" hakkında bazı şeyler söylenmiyor. Daha çok kendi sınıfsal

özümüze uygun olarak portreleri anmak ve belgelemek istiyoruz. Doğrusu-eğrisiyle, haklısı-haksızıyla... Altında imzası bulunan yazılardan korkmamak gerekiyor. Bırakalım da yarası olanlar gocunsun!..

Bize: "Peki siz doğrucu Davut'musunuz" ya da "Hangi ahlak?" gibi sorular yöneltilebilir. Elbette bizler doğrucu Davut değiliz. Bu türden bir iddiada bulunmak saçmalıktır. Bunu biliyoruz. Böyle bir pozisyona niçin düşelim?

Portreler'i yücelten sözlü ve yazılı değerlendirmelere burada yer verilmedi.

Türk Solu'nda kimileri, "mekân ve zamanın maddenin temel varlık biçimi" olduğunu kavrayamadan dilde, literatürde, terminolojide büyük hatalar yaptı. "Hareket", "Parti", vb. isim ve sıfatları rastgele ve özgürce kullandı; kullanabildi. Bilimsellik adına fizik ve askerî terimleri birbirine karıştırdı. İşçi sınıfının tarihindeki en anlamlı, en büyük ve henüz daha aşılamayan *15-16 Haziran Harekâtı*'na "kendiliğinden" deyip işin içinden çıkmaya kalktı. "TKP" adına, Marksizm-Leninizm-Bolşevizm adına türlü çamlar devirdi. Ders vermeye, yol ve erkân göstermeye kalktı. Komünist ahlâk, devrimci diplomasi adına entrikacılıkta karar kıldı. Şimdi, böylelerinin sosyal pratikte, özellikle konumuzu dillendirmeye çalışan *Portreler*'de (ideolojik-teorik-örgütsel sorunlarımızın çözüm yöntemlerini üretme vb. konuları salt *Portreler*'deki anlatıma terketmiş değiliz. Asla!..) anlatmaya çalıştığımız gibi, sosyalizm adına yapılan saçmalıkları, proleter bilinç ve ahlâk açısından neden açığa vurmayalım? "Hareketsiz madde olamaz, aynı biçimde maddesiz harekette düşünülemez" ise, idealist-metafizik açıdan, sözde sonsuz bir ahlâk anlayışı, diyalektik-materyalist düşünürler tarafından çürütülmüştür. Dinlerin ve kapitalist anarşik ortamların belirlediği mutlak ve kesinlik tanımayan ahlâk anlayışının yıkılması gerekir. Geleceği ve sürekliliği temsil eden *Proleter Ahlâk*'ın unsurlarını içeren bir ahlâk anlayışının ilerici saflarda egemen olmasına çalışmak, bunun kavgasını vermek, oldukça anlaşılır bir şeydir. Devrimci saflara sızmayı başarmış oportünist ahlak anlayışları, melankolik-içselleştirilmiş ahlak anlayışları devrimci saflardan nasıl temizlenecektir? *Portreler*'in *Proleter Ahlak* anlayışına denk düşmeyen öteki ahlak anlayış-

larıyla hesaplaşmaya yönelmesi, bu sorunu "salt ahlak" sorununa indirgemiş olduğunu göstermez. Ahlâk'ın, toplumsal bilinç gibi, sosyal varoluş tarafından belirlendiğinin bilincindeyiz. Her toplum biçiminin özgül bir ahlak anlayışına sahip olduğu kanıtlanmıştır. Devrimci cenahımızdaki ahlak, kişilik ve sosyal kimlik sorunu gibi sıkça tekrarlanan konular araştırılmaya değer konu başlıklardır. Devrimci mücadelenin hem içindeki düşmanlıklarla ve hem de dışındakilerle hesaplaşabildiği koşullarda, yaşanılan toplum biçiminin sınıfsal karakterine uygun olarak, ahlâk anlayışının da değişim ve dönüşüme uğradığını, uğrayacağını biliyoruz. Devrimci saflardaki küçükburjuvazinin bireyci, benmerkezci "ahlakı"nın Modern Proletaryanın bilinç ve ahlakıyla kuşatılmasının özlemini duyuyoruz. Yoksa, "salt ahlâkçı" bir mantıkla portreleri ele almıyoruz. İnsan malzememizin nereden gelip nereye gittiğini, bunun maddi altyapısını bütün ayrıntılarına kadar biliyoruz. Bunun farkındayız.

Gündeme taşımaya özen gösterdiğimiz konulara dikkati çekiyor ve tartışmak istiyoruz. Eskimiş olanı kaldırıp atmak ve kavga etmek istiyoruz. Devrimcilerin gündemine tarihsel-sosyal bir hesaplaşmayı getiriyoruz. Bunun yolunu açmak için adeta kendimizi feda ederek, riskler üstlenerek, sorumluluklarımızı uzun boylu tartarak örtünün üzerini azıcık açıyoruz. Yoksa işçi sınıfı ve sosyalizm adına yapılan olumsuzluklar, iddianamelerde, polis ve savcılık ifadelerinde zaten belgelenmiştir. Biz henüz daha ne yaptık ki? Devrimciler politik açığa vurmalardan gocunmamalı, sevinmelidir.

Kitabın neye hizmet edeceğini sosyal pratik belirleyecektir.

Dilerdik ki, Türk Solu, "Devrimci Oturum" yapma ilkeselliğini gecikmeden kazanabilsin. Kendiliğinden örgüt kurma cüreti yerine, birileri, geçmişle hesaplaşabilsin, oluşturulması gereken PARTİ konusunda jetonunu erken düşürebilsin. Bir irade ortaya çıkacaksa (ki, mutlaka çıkacaktır), o iradenin yeni nitelikler kazanmasına katkı getirsin. Politik açığa vurmanın bir PARTİ ve örgütlülük sorunu olduğunu elbette biliyoruz. Açık ve kapalı duruş ve niyetlerle kurulan örgütler içinde bilimsel doğruları görmeye aday insanlarımız nereye ve nasıl yöneleceklerini daha fazla zaman ve kadro israf etmeden öğrenebilsin. Yığınağı tek bir yere yapmayı birlikte öğrenelim. Yoksa "örgüt yukardan kurulur", "politika irade ve güçle yapılır" diye

oldukça mekanik yaklaşımlarla, benzer tabloya, yani "örgütler anarşisi" ortamımıza, kitaplardaki doğruları tekrarlayarak, müdahale edebilme imkânlarını tüketiriz, ya da bunlara benzeyen "rakip" örgütlerin doğmasını şartlandırırız.

Amacımız asla bu değildir. Mevcut tablonun değişmesine çalışmaktır.

Mevcut tablo, İSP'nin oluşturulmasıyla, bu sürece bağlı olarak değişecektir.

Dünya devrim tarihinde bu türden bir çalışmanın olup olmadığını ayrıntılı olarak bilmiyorum. Bu türden bir sorunun tersini de biz yöneltelim: Dünya devrim tarihinde böyle bir sol daha var mıdır? Zaten ülkemiz ve bölgemiz genelinde, dünya devrimci pratiğinde asla rastlanmayan o kadar "garip"likler oluyor ki, *Portreler*'in yayınlanmasıyla, onu bu türden garipliklerden ayırmak, sınıflar mücadelesi tarih ve geleneklerimiz arasında özgün olanı üretmek durumundayız. Amacımız, eşi ve emsali olmayan bir orijinalite yaratmak değildir. Böyle bir "örnek" işe asla soyunmadık. Devrimci politikayı, idealist yöntemlerle, din ya da tarikat derekesine indirir gibi: "Ben Stalinistim, Troçkistim, Maoistim, Enveristim, Castristim, vs." diyen düzinelerce kişi, grup ve örgüt varken, *Sorun Yayınları Kolektifi* çalışanlarından biri olarak, böylelerine niçin ve neden öykünecek mişiz? Bu türden saçmalıklara devrimci politika adına öykünenler ya da "örnek" alanların Ulusal-Sınıfsal-Evrensel ölçekteki "vukuatı" yeterince görülmüşken, böylelerinin sosyal pratikteki, benzerlerinin yüz gömlek daha kötü taklitleriyle asla yarışmayacağız! Onlara asla benzemeyeceğiz. Onların kurduğu örgütlere benzer örgütler kurmayacağız. Onların *Hareketimize* hiç bir katkı getirmeyen yayınları gibi organları üretmeyeceğiz. Burjuva ideolojisi ve revizyonizmin kol gezdiği, trenin makasının reformist ve sosyalreformist akımlara rahatlıkla açıldığı, her türden oportünizmin işbaşı yaptığı bir süreçte elbette boş durmayacağız. Devrimci politikada özgün ve evrensel ile buluşmaya aday düşünce-davranış çizgilerimizi yansıtacağız. Bu türden bir "tarz-ı siyaseti" gündeme taşıyanlarla hesaplaşmak ve aşmaya çalışmak elbette boynumuzun borcudur. *Portreler*'in kendi tarzında bir kitap olarak işlevsel olacağını umuyoruz. Sadece ummuyor, bunun sevindirici işaretlerini de alıyoruz.

"Bir devrimcinin çıkıp birilerini yargılaması" olayına gelince: Devrimci Kadro'ların "Devrimci Oturum"lar düzenleyerek İSP'yi oluşturulması vb. konulardaki ortak iradeleri oluşana kadar, *Kolektifimiz* bu türden etkinliklerini sürdürecektir. Dilerdik PARTİ iradesi konusundaki tevatür ve ataklar böylesine bir seyir izlemek yerine, *Hareketimizin* içinde her süreçte bulunan "Nüve"ler, "Özne"yi oluşturmak ve yaratmak iradesi konusunda *Kolektif* hareket edebilsin. Tek tek ortaya çıkan-çıkarılan "iradeler"in ideolojik-teorik-örgütsel konumu hiç kimseye güven vermiyor (Hayat ve mücadele de bu iddiaları doğrulamıyor.). Bundan böyle de vermeyecek!.. Sınıf bilinçli kadrolar bu türden örgüt ataklarından uzak duruyor. İşçi sınıfı ve emekçilerin sosyal muhalefeti de böylelerini kucaklamıyor. İşçi sınıfı da kendisi için sınıf olma kavgasında bir "irade" ortaya koyamıyor!.. "Marksist Sol'un krizi aşılmalıdır!.." saptamasında bulunanların da "kıblesi"nin belli olması gerekiyor. *Portreler*, bu türden bir çaba içindeki Kadro'ların eğitimine de katkı getirebilir.

İşte bu "ahval ve şerait içinde dahi vazifen", özlemi duyulan iradenin oluşmasını hazırlayacak, bunun koşullarını yaratacak mekanizmaları harekete geçirmektir. Eğer birisi "ahlakî bir zemine geçip" kimilerinin tozunu silkelemeye cüret ediyorsa, bir kavgayı ve hesaplaşmayı gündeme taşıyarak elini taşın altına bilerek sokuyorsa, bundan *Sorun Yayınları Kolektifi*'nin değil, topyekûn Devrimci ve Marksist Sol Kadro'larm utanması gerekir. Devrimcilik iddiasında olanların her biri bireysel bir seçimle kendi öznel gündemlerini yapmışsa, hizayı bozarak kendiliğinden örgütler kurmuşsa ve sosyal pratikte bozgunlardan bozguna uğramış-uğratılmışsa, bu duruşlarını topluma dayatmış ve dayatabilmişse, bundan da toplumca herkesin utanması lâzım. Cenahımızdaki olumsuzlukları tartışmanın ve yargılamanın yeri PARTİ'dir. İSP olmalıdır. Bir devrimci, kadrolararası yargının yapılacağı yeri-adresi bilir. Bizler de biliriz. Fakat bu adres kapanın elinde kalmışsa, hedef ve yön şaşırtılmışsa, PARTİ adına her kafadan bir ses çıkıyorsa, o ülkede yalnızca *Portreler* gibi çalışmalar değil, bundan daha önemlileri de yayımlanır. Bu hakkı sosyal pratikteki teori/pratik direngenlikleriyle kazananlar, iş ve emek sevgisiyle devrimci işler yapanlar, değil birilerini yargılamak, adamın anasının adını dahi sorabilir!

Devrimci mücadele denilince yalnızca ideolojik-teorik çalışmayı önlerine koyanlar, sosyal pratikten uzak konumlarıyla, bu türden soruları öne sürerek, *Portreler*'de yapılmak istenenleri doğallıkla küçümsemektedirler (Siyasi lezbiyenlikte karar kılan kimileri de spekülasyona başvurmaktadır. Böylelerine cevap vermek her şeyden önce bir tenezzül meselesidir.). Onlara göre her şey ideoloji ve teoridir. Evet ideolojik-teorik çalışmalara büyük bir ihtiyaç duyuyoruz. Bu türden bir çaba içinde olanlara sahipleniyor ve onların eserlerini hiç bir sansüre tabi tutmadan yayınlarımız arasında yayınlıyoruz. İstiyoruz ki, hayat bu çalışmaları yargılasın, *Hareketimizin* önü açılsın, eleştirel katkı getirsin... İdeolojik-teorik çalışma denilince böylelerinin yaptığını anlamıyoruz. Bu türden çalışmalar birer kurumsallaşmanın disipliniyle yapılmalıdır. Tek tek bireylerin kimi özgün çalışmaları birer "sevimli" çabalar yerine geçmiş olsa da, devrimciler kurumsallaşmanın disipliniyle teorik çalışma yapmalı, bu çalışmaları işçi sınıfının militan gücüyle buluşturmanın organik ilişkisi ve çabasında olmalı, ve bunun devrimci ütopyasını taşımalıdır. Bu konuda taş üstüne taş koymalıdır...

Yarım aydınlar beğenmese de, *Sorun Yayınları Kolektifi*, önüne somut işler koymuştur. Bu somut ve devrimci işlere 22 yıldır devam etmektedir. Yarın da edecektir. *Portreler*'in yayınlanması da bu işlerden yalnızca biridir. *Portreler*'in yayımlanmasını uygun gören irade, bunun sonuçlarına da katlanmayı gündeminden asla indirmemiştir. Sağlı "sol"lu "sinsi kuşatmalar", saldırılar, sataşmalar boşuna yapılmıyor. *Portreler* eleştirel katkıya açık ve muhtaçtır. Devrimcilerin eleştirisi gücümüze güç kadar, yeter ki, Devrimci eleştiri olsun, paça kapmaca saldırı ve sataşma olmasın. Eleştirel katkı, Devrimci işlere yeni soluklar kazandırsın...

Genç kuşakların devrimci politika ve eylem denilince bundan nelerin anlaşılması gerekir sorusuna dürüst ve namusluca bir cevap verilecekse, *Portreler*, onlar açısından, bir "başucu kitabı" görevini yerine getirecek düzeydedir; anlayana, bu türden bir arayış, yöneliş ve ihtiyaç içinde olanlara çok yararlı olacaktır, diye düşünüyoruz. Devrimci politika ve sosyalizm adına özsüz, köksüz, geleneksiz örgütlenmelerin ağına (tuzağına) düşen genç insanlarımızı ise, bu konumlarından başka bir konuma kazanabilmek, ancak bir süreç işidir.

Bu, tek başına *Portreler*'in yerine getireceği bir işlev değildir. Ancak, PARTİ bu işlevi üstlenebilir. Bizim yapmaya çalıştığımız, hayatın bize öğrettiği, öğrendiğimizi sandığımız deney ve derslerin tartışılması, belgelenmesi ve unutturulmamasıdır; zaman ve kadro israfını aza indirmek, İSP'nin oluşturulması bilincini yüksekte ve taze tutmak, bunun araçlarını üretmeye aday kadroları düşündürüp kazanabilmek her devrimcinin ödevleri arasındadır.

Genç arkadaşların devrimci politika-eylem denilince, kendilerinden önce bu yollardan geçenlerin "serüvenini", artısı-eksisi ile araştırması bu temelde *özgür* bir seçim yapması, tarihimize sahiplenerek eleştirel katkı yapabilmesi, eskinin yıkılıp aşılabilmesi sürecine böylelikle katkı yapması, bizim açımızdan da çok değerlidir. Düşman daima devrimci mücadelenin içinde olmuştur. Başka yerde değil.

Portreler'i bu amaca yönelik basit birer temrin yerine koyabilirsiniz. *Portreler*, bir "Kelâm-ı Kadim" değildir. Bir dönemle hesaplaşmaya çaba gösteren, işçi sınıfı ve sosyalizm adına yapılan yanlışları yıkıp aşmayı öne çıkaran bir KAVGA kitabıdır. Hepsi o kadar...

Sırrı Öztürk

16 Haziran 1997 - İstanbul

Sorun Yayınları

Elimizdeki kitapta, 12 Mart 1971'lerin cezaevi mekânlarında, sisteme karşı koyan Devrimci ve Sosyalist Kadro'ların sosyal kimlikleri, teori pratik donanımları, devrimci kişiliklerin çerçevesinde ve yer yer anılar dizisi biçiminde tanıtılmaya çalışılmıştır. 12 Mart 1971sürecinde yaşanan olay ve olgular karşısındaki düşünce ve davranış farklılıkları olabildiğince nesnel, ama yazarın taraflı kimliği ile değerlendirilmiştir; buna özen gösterilmiştir. Bilindiği gibi kitabın yazarı, yüzde yüz bağımsız ve yüzde yüz işçi sınıfından yana konumuyla devrimci kişilikleri olumlu ya da olumsuzluklarıyla tanıtmıştır. Okurun bu kitabın yazarını da yargı süzgecinden geçirip değerlendireceği açıktır. İşte bu türden bir ihtiyacı karşılamak amacıyla, kitabın ilk bölümüne (I. Cilt) yazarın cezaevine girmeden önceki bazı anılarının da eklenmesi uygun görülmüştür. Bu bölümde anlatılanlar, bir yandan, 12 Mart'ı karşılayan kişi, grup ve örgütlerin o günkü donanımını sergilemesi, öte yandan, "12 Mart 1971'den Portreler"in daha tam olarak değerlendirilebilmesi açısından bir çok yararlı ipuçlarını da içermektedir. O dönemin devrimci kişiliklerinin portreleri çizilmeye çalışılırken, bu arada doğallıkla, anıların yazarını da eleştirmek okurun hakkıdır. Bu kitabın 12 Mart hakkında yazılanlardan önemli bir farkı: Dönemin örgüt ve Kadro'larına (bu arada anılması gereken bazı kişilere) bir de işçi ve emekçi gözüyle eleştiri yöneltilmesidir. Portreler, tarihsel-sosyal hesaplaşmada eskimiş olanı yıkmak ve kavga etmek için yazılmıştır. Ayrıca, Devrimci ve Sosyalist solun yeni nitelikler kazanmasına yardımcı olmayı amaçlayan bir belge işlevi de göreceğini düşünüyoruz.

2. BASKI
ISBN 975 - 431 - 028 - 9 (Tk. No:)
ISBN 975 - 431 - 068 - 8 (III. Cilt)